BOON'S GEILLUSTREERD MAGAZIJN

.v.C.

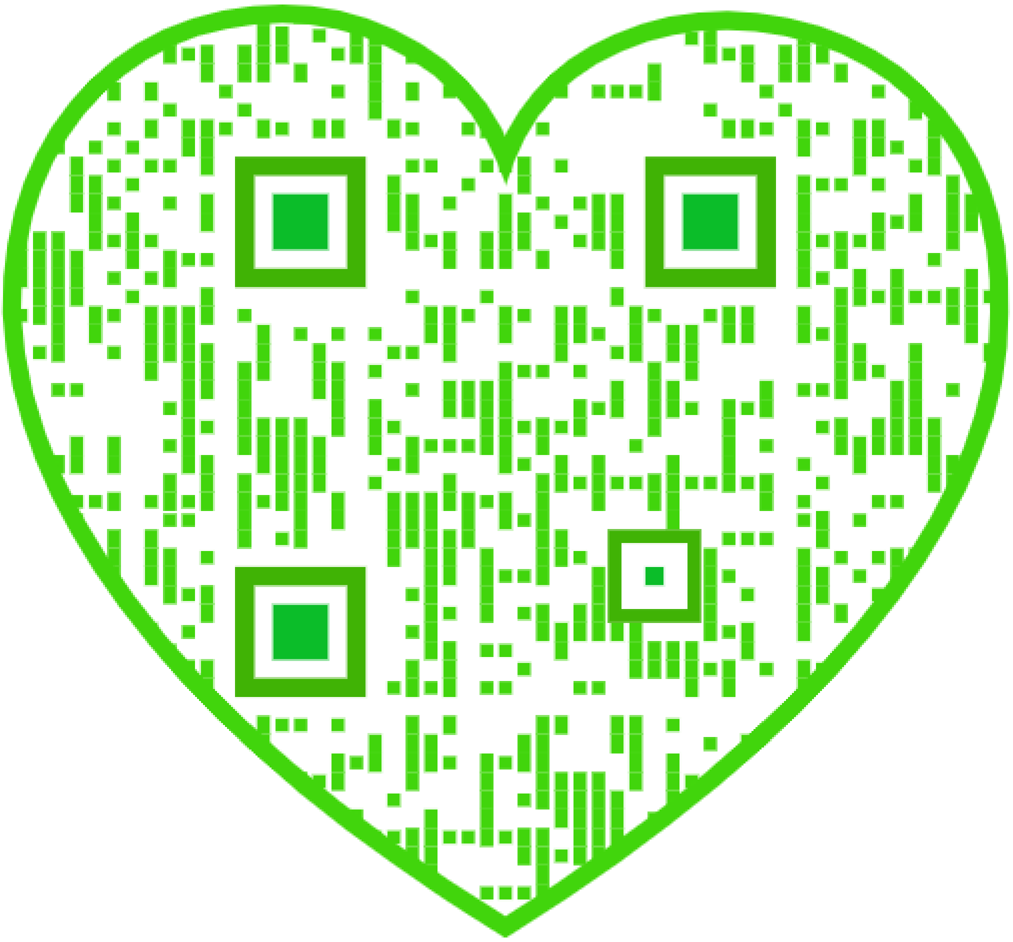

INHOUD.

	Bladz.
Ingang Natura Artis Magistra	Frontispice
In Artis door Jhr. Mr. H. Smissaert. Geïllustreerd naar foto's van H. van der Masch Spakler	3, 110, 209, 305, 464, 541
Henri Albers door N. van Harpen	17
Nederlandsch Mettray door C. Nannes Gorter	25
VERHALEN VAN DE VEREENIGING VOOR ERNSTIGE ZIEKEN DOOR L. T. MEADE EN ROBERT EUSTACE.	
V. „Een handvol asch"	35
VI. „Het geheim eindelijk opgelost"	161
Pharos, de Egyptenaar. Een roman van Guy Boothby	49, 145, 241, 321, 433, 513
Elten. Herinnering aan vrije zomerdagen door G. A. N. Scheltema	65
Schetsen uit de geschiedenis van Amsterdam door A. J. M. Brouwer Ancher	81, 136, 257
Het Koninklijk Echtpaar bij de parade te Schwerin	87
De stenografie, systeem Riënts-Balt door A. F. Petillon	88
Narcissenveld te „Les Avants" boven Montreux	Frontispice
Het Narcissenfeest te Montreux door G. van Hulzen	99
Metselaartjes op de ambachtsschool door P. A. Schroot	126
Sociale beschouwingen door F. Kapteyn. Hoe het in Transvaal was	176
De Amsterdamsche Handboog- en Buksschutterij „Claudius Civilis"	Frontispice
De Indische tentoonstelling in het stedelijk Museum te Amsterdam door R. W. P. de Vries Jr.	195
De Hippische Sport in woord en beeld door A. J. G. van Merkesteyn. Geïllustreerd naar foto's	222
De list van den eersten minister door William le Queux	225
Het Kamp van Zeist door J. H. Mignon	236
Een vorstelijk geschenk door S. Kalff	265
Siegfried Wagner door C. J. Vlota	273
Prachtig bal op de Zaal van het Stadhuis te Amsterdam, 2 Juni 1768	Frontispice
Het Stadhuis op den Dam door F. A. Buis	291, 401
De Reform-Kleeding door J. H.	299
Waar „Long Tom" werd gemaakt	312
Curaçao door Maceo	337
Tele-Fotographie	341
Een schuldeloos slachtoffer. Schets uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog door F. van der Loo	349
Barnum en zijn millioenen door Louise Stratenus	355
De Waaier naar Hermann Sudermann	364
Binnenplaats van de Koninklijke Militaire Academie	Frontispice
De Koninklijke Militaire Academie door K. de Hartogh	387

BLADZ.

Getatoueerd of voor het leven geteekend. Zonderlinge verhalen van een zonderlinge manie, bewerkt door HOLDA 413
De schipbreuk van het Duitsche fregatschip „Henriëtte" door P. C. SAMUEL 423
Christiaan Batelt door C. NANNES GORTER 449
„Hier krult men Chrysanthemums" bewerkt door HOLDA 458
Merkwaardigheden uit het rijk der levende natuur door AGRESTIS 475
I. De Wintervlinder 475
II. Maretakken 507
Winter . . . . FRONTISPICE
Passiespelen te Zelzach door G. VAN HULZEN 483
Louis Bouwmeester door C. NANNES GORTER 495
Het paradijs van de hengelaars in Californië 509
Het africhten en trainen van wilde dieren. Een kijkje in de inrichting van CARL HAGENBECK te Hamburg. Geïllustreerd naar foto's 529
Hoe de inbreker hulp verleende met St. Nicolaas. Een voorval dat niemand zou verwachten. Bewerkt door HOLDA 549
VOORDRACHTEN. Monologen, Dialogen Salonstukjes en Verzen.
De costumière. Monoloog voor eene dame door PIENTJE 93
Een, die het druk heeft. Monoloog voor een heer 95
Alice. Tooneelspel in één bedrijf door PARVUS 179
De list van oom Koos. Blijspel in een bedrijf door NIAS 276
De Advocaat. Blijspel in één bedrijf door JAN AREND 371
Kippensoep. Monoloog voor een heer door E. WILLEBRANDS 477
De mannen zijn monsters. Oorspronkelijk blijspel in een bedrijf door ADRIAAN ILSEN 554
Boek en tijdschrift door G. VAN HULZEN 566

IN ARTIS [1])

DOOR

JHR. MR. H. SMISSAERT.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S VAN H. V. D. MASCH SPAKLER.

I.

„NAAR DE MIEREN."

„Ga naar de mieren, gij luiaard en word wijs!"

Gij weet, hoe die goede raad in den wind geslagen werd. De luiaard bleef in zijn rol en zei gemelijk: „Ik naar de mieren gaan? Laten die..... hier volgde een heel leelijk woord] mieren bij mij komen!"

Zoodat hij niet naar de mieren ging en bleef onwijs.

Nademaal nu van alle tijden her het hoogste streven der menschheid geweest is wijsheid te erlangen,..... zoo ben ik naar *Artis* gegaan, naar het „Koninklijk Zoölogisch Genootschap *Natura Artis Magistra*", welke „societeit" — gelijk het in de oprichtings-circulaire van April 1838 gezegd werd — „ten doel heeft het bevorderen van de kennis der Natuurlijke Historie op eene aangename en aanschouwelijke wijze, zoo door het bijeenbrengen eener verzameling van levende dieren als door het plaatsen van een kabinet van opgezette voorwerpen uit het dierenrijk."

Naar de mieren.

Om wijs te worden.

Waarom niet?

Wij menschen, die ons zelven *Homo Sapiens* genoemd hebben, de „wijze mensch" in tegenstelling van het door ons onvernuftig gescholden dier, laat ons gaan tot de dieren. Maar niet hooghartig, zooals het groote publiek rondloopt in *Artis* en staat te kijken voor de hokken en weer wegwandelt in den dwazen waan, dat zij veel slimmer zijn dan de slang, veel gracelijker dan de antilope... In bescheidenheid en ootmoed wil ik ter audientie gaan bij der dieren koning en neerzitten bij de roofvogels en het gesnap beluisteren der kakatoes en de waardigheid van den olifant bespieden en het cynisme van den hyena....

Laat ons toch de „wijze mensch" probeeren te zijn en dat toonen door nederigheid. Ik zeg u, de grootste apen staan niet altijd aan gene zijde van het hek der kooi en de beren, die ge in het nieuwe berenhuis vindt, zijn althans niet „ongelikt".

Kent ge die fabel van La Fontaine, waarin hij vertelt hoe een dwaze molenaar met zijn even mallen zoon een ezel zeul-

[1]) De hier volgende schetsen zijn destijds onder het pseudoniem „Flaneur" in een der Amsterdamsche dagbladen verschenen. Ze zijn door den Schrijver met het oog op de tegenwoordige publicatie hier en daar bijgewerkt en gewijzigd.

den naar de markt, op allerlei belachelijke manieren, omdat zij telkens deden wat de voorbijgangers hun aanrieden? En weet ge nog wat één uit het publiek van dat drietal zei: *Le plus âne des trois n'est pas celui qu'on pense.*

De grootste ezel van die drie is niet die ge denken zoudt.

En zoo ook.... maar genoeg om in een geest van ootmoed naar *Artis* te gaan.

Want bedenk dat, zoo die dieren voor ons te kijk staan, wij ons ook aan hen

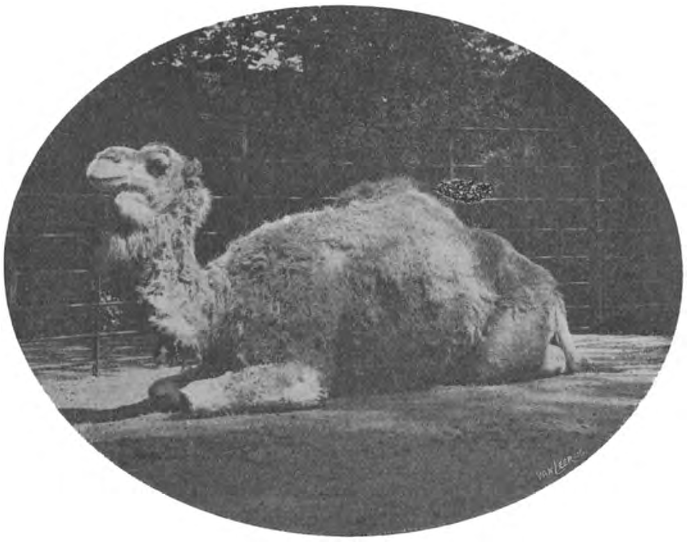

Dromedaris.

vertoonen. En wat zouden ze onder elkaar wel van ons zeggen?

Gelooft ge niet, dat ze wel eens schande van ons spreken, als wijd aar hebben staan hangjassen voor de hekken? Ge hadt dan maar eens met mij mee moeten gaan op zekeren zonnigen morgen onlangs: voor het hok der dromedarissen passeerde een burgerjuf, keek even verschrikt op tot „het schip der woestijn", dat daar rustig met horizontaal-wrijvende bewegingen der kaken zijn maal stond te mummelen. De juffrouw vond onder haar kakelbonten hoed met veeren geen andere gedachte dan die zich kond deed in den uitroep:

— Wat 'n enge beiste!

Ge hadt, zeg ik, den blik moeten zien, waarmee de *Camelus Dromedarius* dat mensch aankeek. Sedert, wanneer ik langs dat hok kom, geef ik den bewoners een knipoogje om met gerechtvaardigd Fariséeisme te betoonen dat ik niet ben van dezulken, die „wat 'n enge beiste" roepen en voorbijgaan.....

„Naar de mieren".

Om wijs te worden.

Kom 's morgens vóór twaalven eens in Artis en ga daar staan bij den vijver en zie me eens aan hoe in- en in-rustig daar zoo'n pelikaan kan liggen in het morgenzonnetje, zoo geheel vrij van alle wereldsche banden, zoo placiede, alsof de gansche schepping uit niet anders bestaat dan uit hem, die zich laat koesteren door de warmte, en de zon, die er uitsluitend is om hem die warmte te geven! Dat is iets om zeker wel een half uur naar te kijken — ge kunt inmiddels op 'n bankje gaan zitten en zelf u laten koesteren — en dan wandelt ge terug en gaat de roezemoezige stad in en ge doet uw dagtaak, maar ge doet die anders dan gister en eergister, want heden hebt ge van den dommelenden pelikaan het diepe besef geleerd, dat alles ijdelheid is en kwelling des geestes, behalve de zonnewarmte, en de zoete rust en het niet-denken aan allerlei narigheid!

Naar de mieren!

Hebt ge wel eens nagedacht over de rol, die de dieren spelen in ons leven en in onze wereldgeschiedenis? Hebt ge wel eens rondgekeken in het Pantheon der beroemde dieren? Nagegaan hoe door hen op

sommige oogenblikken als 't ware aan onze beschaving een stoot gegeven is?

Ik laat daar, of het nu heusch een wolvin geweest is, die Romulus en Remus den kost gegeven heeft en of anders deze tweeling jammerlijk zou zijn omgekomen. Maar als de ganzen niet het Kapitool hadden gered, had ondergeteekende nooit op zijn Romeinsch Recht behoeven te blokken en ik weet niet zeker of de gezamenlijke hoogleeraren, die de Academische jeugd Pandecten en Instituten doceeren, wel volkomen beseffen wat zij aan de domme en gesmade ganzen verschuldigd zijn.

Het Pantheon der beroemde dieren opent met Eva's slang; ginds het gouden kalf der Israëlieten; het Trojaansche paard, de hond van Alcibiades, de adder van Cleopatra, de leeuw van Androcles en de dolfijn van den poëet Arion. Was Alexander de Groote wel groot geweest zonder zijn strijdros Bucephalus? Was het niet om het bijzondere paard, dat hij bezat, dat de waarzeggers aan Caesar de wereldheerschappij voorspelden? Had niet Mahomed een witte duif, die gewoon was om zijn hoofd te vliegen en zijn bek in 'smans oor te plaatsen, wat door de geloovigen als regelrechte gemeenschap met den hemel werd beschouwd? (Sceptische menschen beweerden, dat het een *truc* was en Mahomed smakelijke zaadjes in zijn gehoorschelp had liggen!)

En zoo loopt door heel de wereldgeschiedenis heen het dier als de door de menschen geringgeschatte factor, die ineens en zóó, dat het eerst later blijkt, ingrijpt in het lot van heele volkeren.....

En daarom gaan we naar „de mieren" d. w. z. naar Artis, waar zooveel te zien is, waar ge bijeen vindt uit alle wereldstreken, van Noord en Zuid, Oost en West wat er belangrijks is op dit gebied.

De „Societeit", zooals ge weet, bezit een Dierentuin, maar nog veel meer dan dat. Is men elders al heel blij met zijn verzameling van levende dieren, hier hebt ge

Bij de Vijvers.

bovendien het onschatbaar Aquarium, dat nog altijd een model-inrichting is, waar de vreemdelingen naar komen kijken als ze ook zoo iets gaan ondernemen; en hier is het Zoölogisch Museum, waar ge — om maar één ding te noemen — o. a. onze inlandsche vogels in hun natuurlijke omgeving ziet voorgesteld; het Palaeontologisch-Geologisch Museum, een verzameling versteeningen, gesteenten en mineralen; het Ethnografisch Museum, allerlei dingen bevattend uit „de Oost" en „de West" en uit China en Japan. En is door dat alles uw

weetgierigheid nog niet bevredigd, dan kunt ge verder nog alles gaan nasnuffelen op de Bibliotheek en ge kunt 's winters de voordrachten volgen.

Dat alles is en dat alles doet „Artis" en dat is, wat het een plaats geeft onder de eerste soortgelijke instellingen van Europa en van de heele wereld.

Ik zeg u, als ge u de moeite niet geeft het na te gaan, beseft ge op geen voeten of vaêmen de beteekenis van dit genootschap, „Nu ja" — zegt ge — „het is een dierentuin, een heel mooie dierentuin."

Nu, ik wees er al op, dat het meer is dan dat. Maar weet ge dan althans wel wat het als dierentuin beduidt? Hebt ge eenig besef van den omvang van het bedrijf? Niet? Luister dan even naar een paar cijfers, die alleen raken de *voeding* en de *verzorging der dieren*. Hoeveel denkt ge dat dit zoo ongeveer elk jaar kost? Een-en-veertig duizend, vijfhonderd gulden! Dat is veel, zegt ge, maar hoor dan ook even wat er hier al zoo wordt verorberd: 43000 kilo paardenvleesch, dat is al een aardige kudde paarden bij elkaar; 20.000 kilo visch, een aardig zoodje! Zemelen.... 31000 kilo. Hooi.... 73000! En gras? Driehonderdtwintigduizend kilo. Ik doe maar hier en daar een greep. Mangelwortelen, 25 duizend kilo. Vijfendertig hectoliter aardappelen. Meer dan 600 stuks savoye-kolen. Zevenhonderd zakken rendiermos.

En — behalve de paarden — hoeveel dieren vallen voor de dieren ten offer? Doode bokjes 348; konijnen 46; „voerduiven" 2500. De aardwormen gaan bij potten en de consumptie is zoowat een pot per dag. Noemde ik al de 45000 eieren? De 7000 stuks walnoten? De 200 kilo zout? De meer dan 1000 pisangs?

Nu somde ik nog maar het voornaamste op en repte bijv. niet van de 27,000 kilo gerst en van de meer dan 16,000 liter melk.... Maar denk u dat alles bijeen en ga dan na wat een monster-huishouding dat is en wat *Artis* beteekent.

Zal ik nog posten van het hoofd „verzorging" aanhalen? Aan cokes meer dan 268,000 kilo; lange turf 26,000 stuks, en 285 kilo groene zeep met meer dan 18,000 M^3 water!

Maar het is al wèl zoo en ge gelooft nu toch ook wel met mij, dat er hier bezijden de Middellaan een heel buitengewone, zeer bijzondere dieren-kolonie ligt, wel de moeite waard te bekijken en... te steunen. Want *Artis* is de trots onzer stad.

Dus „naar de mieren."

Om wijs te worden.

II.

OLIFANTEN EN NIJLPAARDEN.

Eerst waren ze boos op elkaar, de buren: de olifant *Betsy* en de tapir *August*. *Betsy* blies en *August* was daar bang voor. Maar langzamerhand is dat bijgedraaid en ze zijn nu goeie vrienden. Het komt wel 'n beetje van één kant — van *Betsy's* kant — en *August* is meer lijdelijk, maar het is toch heel aardig om te zien, hoe *Betsy* hem aait.

August, de tapir met zijn lange, slappe, bewegelijke slurf-snuit-neus, heeft een goedig gezicht, wat dom, wat eigenwijs, maar toch in-goed. En hij vertrekt geen spier (dan die van den neus) als *Betsy* met haar slurf hem onder de kin streelt of zijn kort staartje tracht te grijpen of een zoen langs een omweg — immers door twee slurven heen — hem geven wil. Men ziet in heel Amsterdam geen heer zoo ongevoelig voor de avances eener vrouw, maar men ziet dan ook aan Amstel en IJ nergens in het publiek een vrouw het begrip flirtation zoo ruim en zoo.... practisch opvatten als *Betsy* zich dat wel veroorlooft. Ik geloof dat het oudere en wijzere echtpaar, dat naast *Betsy* huist, schande spreekt, van „die lichte meid" (waarbij ze het woord „licht" dan figuurlijk bedoelen).

Het is altijd bijzonder aardig bij de olifanten als er, 's morgens meest en 's zomers, zoo'n school kinderen of een of ander gesticht aan komt zetten. De olifanten zijn populaire dieren en de kinderen voelen veel voor hen en hebben het hun vergeven

dat ze met hun langen snuit de sprookjes uitbliezen.

— Meister, meister! klinkt het in het meest onvervalscht Amsterdamsch dialect; meister kaik es watte dikke poote of dattie hèt!

En „meister" geeft eenige wetenschappelijke bijzonderheden ten beste. Maar de uitroepen der weesjes en der schoolkinderen vermenigvuldigen zich.

— O juffrouw! roepen de kleine meisjes; o juffrouw, binne dat nou den olifante?

De juffrouw haast zich het vermoeden der kinders als volkomen juist te bevestigen.

Inmiddels is een der beide oppassers door een der „meisters" uitgenoodigd de olifanten hun kunstjes te laten vertoonen en er is niets dat de bereidwilligheid dezer twee mannen evenaart, tenzij de gedienstigheid der dieren zelve, die met het begrip „werkstaking" geheel onbekend schijnen.

Nu stijgt de vreugd ten top en de „meisters"'s en de „o juffrouw"'s zijn niet meer van de lucht af. Verbeeld u, die twee groote, logge dieren stappen achter elkaar aan, terwijl de tweede met zijn snuit den staart van den eerste omklemd houdt; dan gaat er één doodleggen (zooals het onveranderlijk heet) en de oppasser wandelt over hem heen en dan, na allerlei exercities met de massieve beenen, gaat de een me zoowaar koffie malen.

— Watte groote beiste, zegt een bleekneuzig Bestedelingen-joggie, dat zijn extase maar niet op kan.

Een ander, een jeugdig kapitalistje, hoor ik zeggen:

— Ik het fier sente bij me, maar ik mag van de meister geen sente geefe.

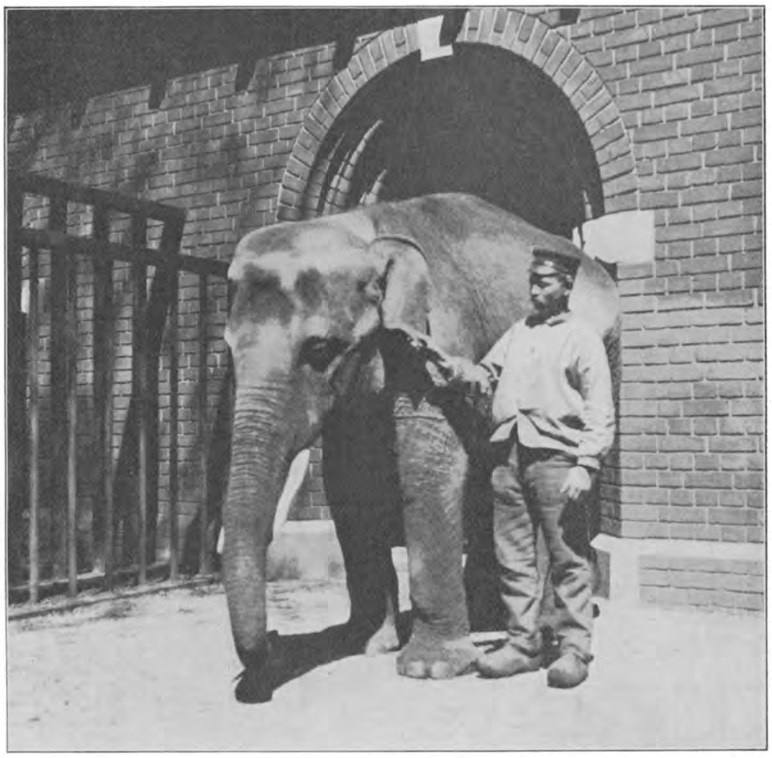

Jonge Olifant.

Terwijl de oude oppasser de kunstvertooningen leidt, kijkt de andere, jongere, naar de kinders. Hij heeft schik in dat kleine goedje en op zijn vriendelijk (voor ingewijden wat guitig) gezicht waagt een klein meisje, dat dicht bij de olifant *Betsy* staat, hem te vragen;

— Meheir, maggie 'n peperemuntje hebben?

De oppasser hoog-ernstig:

— Is het Engelsche peperemunt?

Het „meissie”:

— Ja, meheir.

De oppasser droogjes:

— Ja, Engelsche, die maggie hebben.

En hij voegt er aan toe:

— Da’s goed foor voor de kouwe foete.

Na ’n poosje, het kleine nieuwsgierig-Aagje:

— Eet-tie die nou op, meheir?

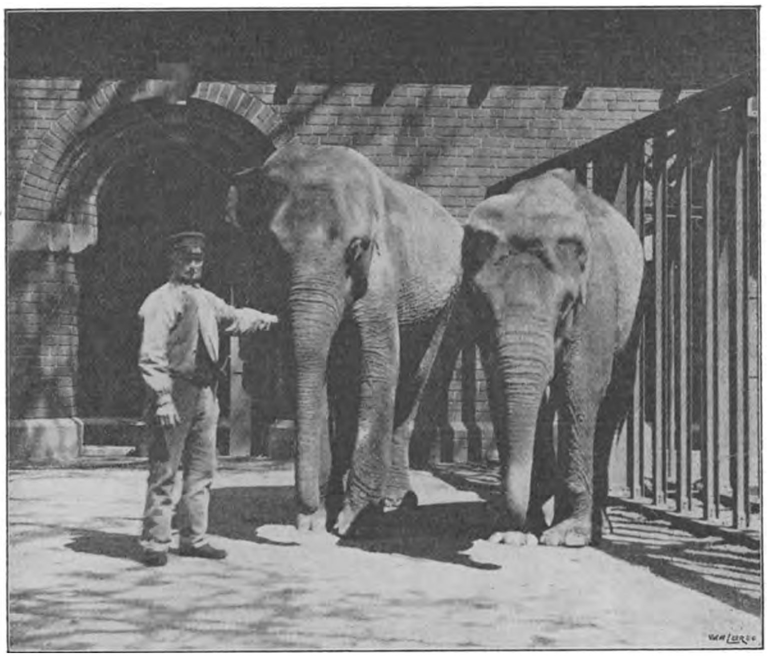

Olifanten.

En de oppasser, met ’n knipoogje naar mijn kant:

— Nee, da suigt-ie op!

Maar de séance is afgeloopen. Het uitbundig gejubel, dat pleegt op te gaan, als de olifant dood legt, is verstomd. Het succes-nummer van de koffiemolen is voorbij en „meister” en de „o juffrouw” trekken met de kinders verder. De rust om het breede hok treedt weer in. En wat dan?

Wel, dan maken de oppassers ’n praatje met elkaar en met de olifanten en streelen de dieren wat en houden de hokken schoon en verbieden *Betsy*, die nu heusch in haar.... flirtation de palen van het geoorloofde te buiten gaat.

De oude oppasser is al 23 jaar bij het vak en in *Artis*, altijd bij de olifanten. Hij heeft er al heel wat zien komen en gaan en heeft er ook vele zien sterven.

— Of hij daar verdriet over had, vroeg ik.

— Ja zeker, meneer, zegt hij; als je den heelen dag bij zoo’n beest bent, dan went men aan elkaar, is ’t niet?

Ze kennen elkaar. Dat merkt ge, als de oppassers wat tot ze zeggen. Ze begrijpen hen volkomen en ze weten heel goed wat ze doen mogen en wat niet en ze weten ook best dat het slecht is als ze toch gedaan hebben wat ze niet mochten. Maar als hun dan gevraagd wordt: „Ben-je weer stout geweest?”, — schudden ze energisch met den zwaren kop van „neen”.

Vriendelijke, gezellige dieren schijnen het te zijn. Nu ja, ze zijn wel eens uit hun humeur, maar wie van ons nooit ook eens uit zijn „hum” was, moge hun dat verwijten! Valsch zijn ze niet, ook niet al zijn ze eens wat slecht gemutst.

Het lijkt me zoo of ze den heelen dag liefst maar zoo’n beetje genoegelijk bezig-gehouden worden, liefst met voeren en dan met aaien. Ze amuseeren zich den heelen tijd zoo goed en zoo kwaad als het gaat. Die naast den tapir — Betsy — vindt er een zeker pleizier in zich den rug te be-

strooien met fijn zand, dat met de slurf daarop gespoten wordt. Van de twee groote obstineert zich de een om met den loggen kop al maar knikkende bewegingen te maken; de ander laat een der massieve achterpooten met elefantische gratie zachtkens heen en weer bengelen. De vierde — ook die kent kunstjes — de vierde drentelt rond.

Ik weet wel dat dit nu juist geen verheven en verheffende bezigheden zijn, maar.... als ge er op gebouwd zijt om te dwalen in de groote wouden en om de boomen, die u in den weg staan, te ontwortelen, en ge zijt.... in één woord een olifant en ge vindt u opgesloten in een nauwe ruimte, met dagen, weken, maanden en jaren van nietsdoen voor u, — ja, dan is zeker dat hoofdschudden en beenenbengelen een gepaste bezigheid geworden. Of het hun verveelt, met dat al? Ik en weet het niet.

Maar „ga naar de olifanten" zou ik willen zeggen en leer van hen die kalme, effen gemoedsstemming, die gelijkmatige rust en die berusting in de corvée's (de kunstjes), waardoor het leven ook voor een olifant zoo goed mogelijk wordt. Want ik ben toch, als ik hun massieve koppen er nog eens op aanzie en hun oogen, waarin zooveel uitdrukking kan liggen (als ge er maar in te lezen weet!), — ik ben toch geneigd te gelooven dat ze zich voorgenomen hebben om, nu het lot voor hen eenmaal zoo is, dat te dragen zoo goedmoedig als het kan en zich over de onvermijdelijke narigheden te troosten, de een met zijn vriendschap voor August en de zandstrooierij, de ander met het beenen-bengelen en no. 3 met hoofdschudden en no. 4 met drentelen.

On fait ce qu'on peut!

De Nijlpaarden.

Amsterdammers kunnen zich van weinig minder dan 40 jaar her nog herinneren hoe in April 1860 twee Nijlpaarden, een

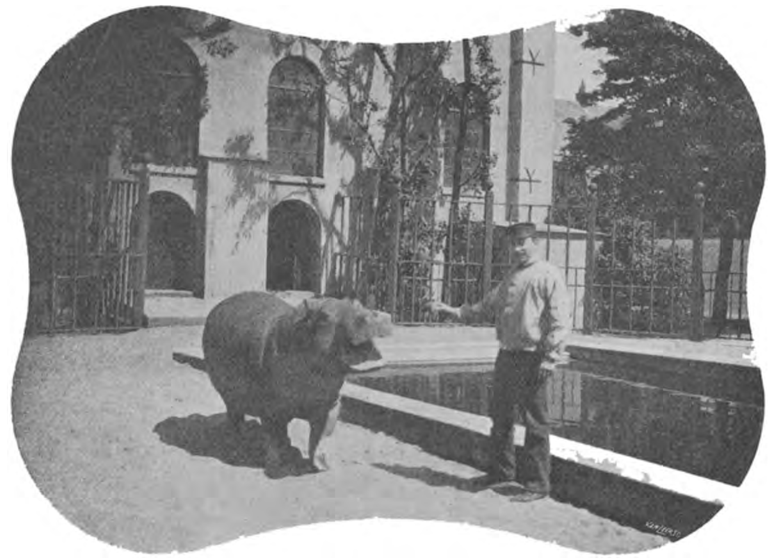

Betsy Nijlpaard.

echtpaar, in *Artis* kwam, door het genootschap voor bijna 13000 gulden van den dierenhandelaar Casanova gekocht. Het mannetje, *Herman*, stierf een jaar voordat het zijn zilveren bruiloft met *Artis* had kunnen vieren, het vrouwtje overleefde hem 12 jaar. Als ik zeg man*netje* en vrouw*tje*, wil ik om misverstand te voorkomen er dadelijk bijvoegen dat ze zoo ongeveer 1800 kilo ieder wogen! *Excusez du peu!*

Betsy — zooals de Nijl....merrie heette. was de ongelukkige moeder van 14 Nijl.... hitjes geweest. Ongelukkig, want twaalf stuks kroost stierven na enkele dagen of kwamen dood ter wereld. En de twee, die in leven bleven, werden wreedaardig van haar (kolos-

sale) moederborst gescheurd; de eene bengel werd voor het bagatel van goed 10.000 gulden naar Londen verkocht; de stakkert is daar gestorven bij den brand van het Sydenham-Palace; de andere ging ook naar Londen. Wat er van hem of haar geworden is, weet ik niet. Maar toen 6 October '96 na een verblijf van 36 jaar *Betsy* het tijdelijke zegende, was *Artis* Nijlpaardloos.

Doch in Maart 1898 was die leegte weer aangevuld. Iedereen weet dat de heer J. H. van Eeghen, bestuurslid van het Genootschap, van Carl Hagenbeck in Hamburg een jong paar gekocht heeft voor *f* 12.000, en dat aan *Artis* cadeau gedaan heeft. Het vorstelijk geschenk is en wordt door heel de stad gewaardeerd.

Het jeugdig paar heet ook *Herman* en *Betsy*. Zij zijn nog lang niet volwassen en het zal nog wel een poosje duren eer ze, evenals hun voorgangers, 1800 kilo wegen en 4 meters lang zijn.

Broer en zus zijn ze, verweesd, nademaal ze aan den Nijl piepjong gevangen zijn, nadat de vaardige hand van Hagenbeck's agent de ouders had doodgeschoten.

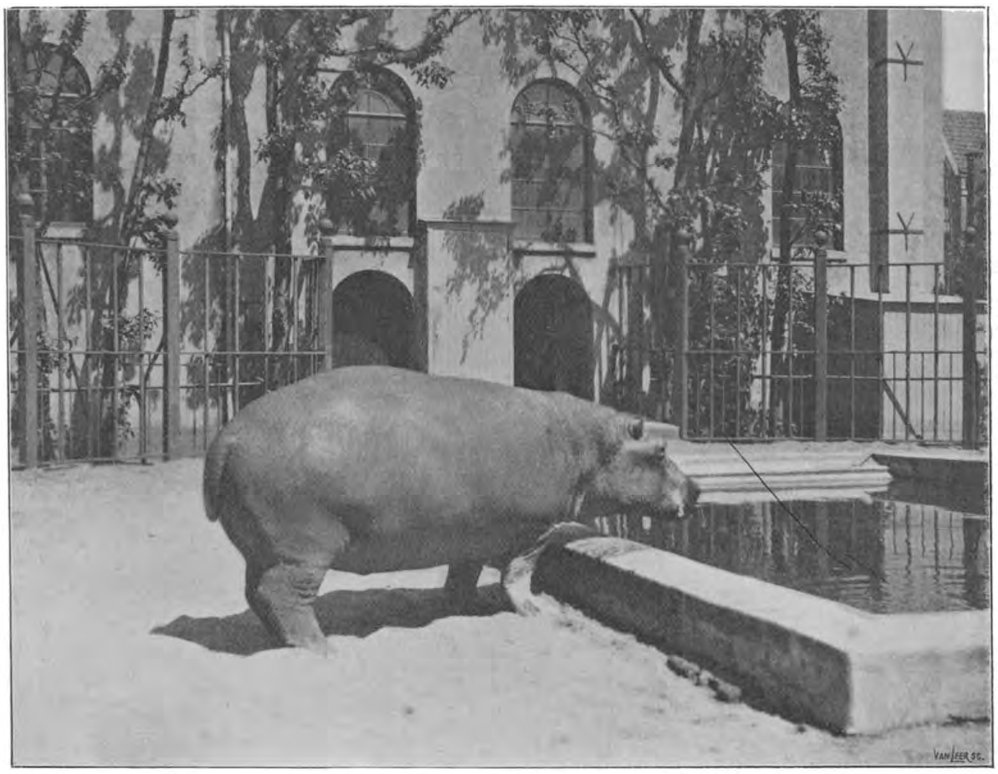

Nijlpaard.

Herinneren zij zich iets van het land der Pyramiden? Wie die het weet? Misschien dat het wijfje zoo'n vage herinnering aan beter tijden heeft: haar humeur althans is een beetje „zuur"; ze bijt als het aaien haar verveelt bepaald onaardig tegen broer, die een goeie kerel is en die zich laat aaien binnen in den bek door den oppasser.

Het is een placiede leventje van dit spannetje. Slapen en eten en zich vervelen. Bij wijze van gezelschapsspel stoeien ze wat

samen, een verzetje, dat 's morgens — klaarblijkelijk het helderste oogenblik — voorvalt. Ook 's nachts maken ze wel leven. En uit pure verveling vermaken ze zich met van alles, waarmede ook een Nijlpaard zich vermaken kan. Eerst waren de afvoerpijpen onder in het bassin omwoeld, omdat men bang was dat ze uit onbekendheid met het terrein-onder-water zich daaraan zouden stooten. Maar de groote pret voor de dieren was dat omwoelsel los te peuteren. Sedert is dat omwoelsel er af. Maar nu is er weer in het bassin een plaatje aangebracht en was het voor de dieren een heele aardigheid om aan dat plaatje te likken. Zoo valt al het nieuwe hun op en hun grootste geluk is als ze den raagborstel te pakken kunnen krijgen. En als ge maar goed zien wilt, dan ziet ge ook hoe deze dieren heel schrandere oogjes hebben. Maar de meeste menschen letten daar niet op, verbazen zich alleen maar over de spekkwabben, die van het lijf afhangen en constateeren (wat ik niet ontken) dat deze dieren vooral heel leelijk zijn als ze gapen, maar ook menschen zijn dan niet op hun fraaist.

Ze kunnen zoo heerlijk dutten, deze Nijlpaarden, met oogen open, en liggen zoo rustig in het water te weeken, alsof dit enkel der Nijlpaarden levensroeping is.

Juist dezer dagen hebben we in de couranten kunnen lezen wat hun tegenwoordig maal is: 20 liter melk daags en als vast voedsel fijn gesneden wortelen, zemelen en riet. Ze groeien en gedijen wonderwel daarvan en wie die zich niet in de gezondheid der dure beestjes verheugt?

Voor hen ligt het leven, het onbezorgde, onbekommerde, elken-dag-gelijke van twee dierentuin-Nijlpaarden. Dat het een lang leven zij! [1])

III.

KLEINERE VOGELS.

Bij het postduiven-gebouwtje is een reeks hokken, door uilen, valken en raven bezet. Hier is de „groote Hertog", Bubo maximus, een heel groote uil, bruin met zwart geteekend. Drie zitten er op een tak, een op den grond. Suf en saai en slaperig zitten ze bij elkaar; soms zetten zij — letterlijk — groote oogen op, oranje met zwarten pupil. De caracara's, eleganter dieren, huizen onder hen; ze zijn levendiger, rekken zich eens uit, kijken wat rond en de een tippelt zoowaar twee pasjes van den ander af om 'm dan weer te naderen. — De eene raaf springt onrustig heen en weer door zijn hokje; altijd weer hetzelfde sprongetje, hup, nu is-ie er en dan zoo met 'n paar passen den hoek in, met vier pasjes terug, dan naar het etensbakje en hup, het sprongetje weer, waarmee de evolutie begint; het schijnt wel een manie van dat dier geworden. De andere zit stil en kijkt voor zich op den grond. — De vier kerk-uilen met platgestreken gezichten en als toegeknepen oogen, hokken op elkaar. — Ginds de bosch-uilen, met pikzwarte oogen als rijpe krieken, glimmende, levendige, heel schrandere kijkers. De een laat telkens een hoog en zacht getjilp hooren, een onwaarschijnlijk klein en fijn geluid; de ander kijkt verstandig rond. Inmiddels staart de Maleische hoorn-uil me aan, zóó doordringend, dat het me is als ligt mijn innerst denken en voelen open en bloot voor dien starren, vorschenden blik. — De sneeuwuilen zitten dicht in hun zwart-en-wit-gevlekte vacht; ze hijgen als asthmatischen; door den open bek kunt ge het licht-rose verhemelte zien

---

[1]) P. S. Zoo schreef ik destijds. Maar het heeft geen lang leven mogen zijn voor het mannetje: de jeugdige Herman is den 17den Januari 1899 aan ingewandsziekte overleden; den 16den Mei 1899 werd een ander mannetje ontvangen — Cyrus genaamd — toen even drie jaar oud, dat 24 December van dat jaar definitief werd aangekocht. Elk der beide Nijlpaarden heeft een stal en bassin tot zijn beschikking, waarin zij zich uitstekend bevinden en voortdurend in grootte toenemen. Binnen niet al te lang tijdsverloop zullen zij te zamen gebracht worden en wordt de hoop gekoesterd dat de jonge weduwe niet al te ontroostbaar zal blijken en een vermeerdering van het Nijlpaardengezin niet uitblijven zal.

en het vel van de onderkaak ziet ge snel heen en weer gaan. De oogen zijn licht-geel met zwart.

Maar hier is een radeloos dier; een jonge arend of wat is het; die al maar door rondkijkt, wanhopig, naar alle kanten van zijn hok, telkens de vleugels uitslaand als zal hij trachten daarheen te vliegen of neen, daarheen... en dan ziet, dat er ook daar geen uitkomst is; en dan kijkt hij weer of het soms achter hem opengegaan is; en dan alsof hij ineens dol is van wanhoop, vliegt hij onstuimig tegen de lage zoldering aan, als hoopte hij nog dat die zou wijken onder zijn geweld, en smakt met een bons neer. Aan een van zijn vleugels is bloed. Het dier is „nog niet gewend", d. w. z. hij doorworstelt nog die voor sommigen zoo lange, lange periode van verzet tegen de ongelooflijke werkelijkheid, dat ze, gewend aan en bestemd voor Gods vrije natuur, opgesloten zijn dag aan dag tusschen vijf onwrikbare houten wanden en een onbreekbaar traliehek!

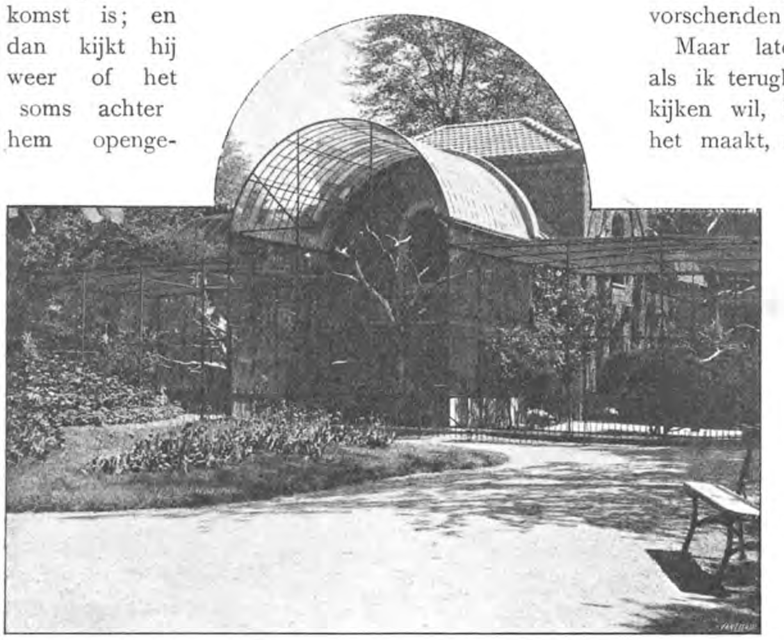

Volière.

Dat radelooze dier benauwt me. Het is een pijnlijk gezicht, ik zie het maar liever niet. En terwijl ik nog even omkijk — ik geef er de rans- en de ring- en de steenuilen en de sierlijke torenvalkjes aan — terwijl ik, weggaande, omkijk, zie ik den merkwaardig-doordringenden blik van den Maleischen hoorn-uil op mij gevestigd en ik verbeeld me (is het wel verbeelding?) dat daar een wereld van gedwongen berusting, van lijdelijk protest en stil verzet in ligt, in dien starren vorschenden blik.

Maar later, dagen daarna, als ik terugkom en toch even kijken wil, hoe de nieuweling het maakt, dan bevind ik dat hij al veel rustiger en bedaarder is; hij kijkt nog wel wild en verschrikt in het rond, maar toch lang niet zoo radeloos-wanhopig als den eersten keer.

Links van de „groot-hertogelijke" kooien vindt ge in een afgesloten serretje een heele verzameling klein-goed. Er zijn vogel-namen, waarvan de klank alleen reeds voor mij een verkwikking is. *Duinpieper*, *Rietzanger*, *Braamsluiper*, *Graspieper*, hoe echt-en-onversneden-Hollandsch klinkt dat! Voor mij ten minste bezitten die namen een ongemeene bekoring; er is een klank in als van buiten; er is iets onzeggelijk landelijks, frisch en aardigs in dat „*Braamsluiper*" en in dat „*Rietzanger*", in die simpele, sprekende aanwijzingen van allemaal kleine, nationale vogeltjes, te weinig bekend onder ons stadsmenschen, die gewonnen en geboren en opgegroeid zijn en straks sterven tusschen steen en asphalt en portland-cement.

Tusschen hoog-opgaande grassen spuit een heel klein, frisch fonteintje, en hoort ge wondere geluiden, krijschend soms en dan weer getjilp.

Hier huist ook de basterd-nachtegaal. Een paar Amsterdamsche joggies, die met me voor de volière staan, zoeken juist dit diertje met al hun aandacht. Eerst zien zij den „pestvogel" voor hem aan, dan, als ze eindelijk den waren Jozef gevonden en met de afbeelding geconfronteerd hebben, roepen ze teleurgesteld:

— *'t Is 'n gewoon mossie.*

Waaruit ik geneigd ben te concludeeren, dat het niet waar is als zouden Amsterdammers elken vogel die kleiner is dan een zwaan, een „vinkie" noemen.

Schuin achter dit postduivengebouwtje vindt ge nog een reeks volières.

Hier de kraai, wiens zwarte pak zijn naam aan groefbidders en aansprekers gegeven heeft; de bonte kraai, waarvan — zooals ge weet — één nog geen winter maakt, de roek en de kauw; de „kwak" heel hoog in zijn schouders, met een bedenkelijken trek om zijn uitgegroeiden snavel, als zag hij de zaken heel donker in. Hier ook de roerdomp, die wel wat weg heeft van een bruinen reiger, maar met minder grooten staart. Herinnert ge u uit zekere vaderlandsche cantate van jaren her:

> Waar eens de zeemeeuw vloog
> In d' eenzaamheid verloren,
> De roerdomp in den poel,
> Zijn somb'ren toon deed hooren...

Nu, ik heb altijd wel den gelukkigen klank der twee laatste regels bewonderd, maar den „somb'ren toon" heb ik nog nooit gehoord.

Wel is er hier een gekrijsch en gekras der meeuwtjes en andere vlugge strandloopertjes, die zelfs blijven kakelen en pruttelen, terwijl zij hun zilvergrijs pluimaadje en bruinen kop en geelen of rooden snavel laten koesteren door de zon.

Op den gemetselden rand van het waterbakje staat op één poot de reiger, gast der hooge boomen op stille buitenplaatsen.

En hiernaast hebt ge den zilverreiger, een mooi dier, om zoo onder een stolp te zetten met zijn langafhangende, heel dunne, fijne boven-vleugelveeren. En de ibis, zoo de roode als de witte, een elegant gemodelleerd lijf met krommen snavel. Maar de eigenlijke „heilige" ibis, de *Ibis Religiosa*, heeft een wit lijf met zwarten kop en snavel en staart en pooten. De kop is niet met veeren, maar met een leerachtig uitziend vel bekleed. Er is geen reden te gelooven dat deze exemplaren zich ook maar eenigermate van hun religieus karakter bewust zijn.

Er zijn nog heel wat mooie en singuliere vogels, te veel en ook te mooi en te singulier om vluchtig te beschrijven; nog drie andere ibis-soorten en de fraaie „purperkoet" en nog allerlei.

Daarnaast vindt ge weer inlandsch gebroed bijeen: het sijsje en de putter en, tot vreugde der Amsterdammers, het (ditmaal heusche) „vinkie" en het kneutje en de ringmusch, allerlei kleinigheden uit de vogelwereld, wier naam ons zoo familiaar is sedert de dagen onzer jeugd, toen we ook zoo'n kneutje hadden in een kooitje en zoo bedroefd waren, als dit vroolijke diertje het tijdelijke zegende, en wij het verstijfde lichaampje met de strakke pootjes in de hand hielden, voor het eerst in ons jonge leven den dood ziende in zijn somber werk....

En hier de leeuwerik, die — zeggen de poëeten — de zon „tegemoet streeft"; en de kuif-leeuwerik en de boom- en de bergdito's. Voorts alle de „gorsen", ook Nederlanders van oorsprong, de grauwe en de gele en de riet- en de ijs- en de sneeuw-gors, mitsgaders de smakelijke ortolaan en ook nog een gors uit Brazilië, in een heel mooi glimmend, donkerblauw pakje.

Wordt de pauw, de salon-editie der vogels, niet banaal? Foei, ik houd niet van die heel „mooie" pluimdieren, de zilverfazant en den goudlakenschen en al die verdere fraaiïgheden. Natuur, zoo oordeel

ik, had een *rastaquouère's*-bevlieging, een *parvenu's*-bui, toen ze deze dieren toerustte met hun veeren„pracht". Voor mij de grijze zeemeeuw en de kneu in zijn daagsche buis en de lammergier in zijn stevige plunje; neem gij uw ringfazant; ik vind dat dertig-cents-bazaarvogels, klinkklank van goud en rood en groen en alles bij elkaar, *toute la lyre*, en ten slotte vermoeiend en vervelend van dik opgelegde prachtigheid.

Maar de verschillende parkieten, lang niet leelijk ook, zijn aardige kereltjes. De heel kleine, niet de Alexander-edel-parkiet, maar de gewone, groen met geel met het lange blauwachtige staartje en het koppig omgebogen neusje, dat is een leuk ventje. Dat heeft in 't tjilpen zijn pleizier. Ze zitten er, met hun twintigen misschien, op een kalen boom en geven aanhoudend ochtend- en middagconcerten, eentonig wel is waar, maar voortdurend zonder pauzes. Een gesnater en getjilp dat dat is! Neen maar!!

Ze hebben tot buren den roerdomp, die zijn „somb'ren toon".... *niet* doet hooren. We zijn het gebouwtje rond geweest.

IV.

BIJ DE ROOFDIEREN.

Zoo bedriegt schijn. Afgaande op een te oppervlakkigen en vluchtigen indruk had ik me verbeeld, dat die oppasser bij de leeuwen en tijgers een wat stug en in zichzelf gekeerd mensch was en dat die bij de olifanten belangrijk grooter dosis bonhomie hadden. Ook had ik dat in verband gebracht met hun dagelijksch werk en ik had de grondslagen al gelegd om, bij wijze van aanloop, een min of meer zielkundige en wijsgeerige studie te schrijven over den invloed van het dier op den mensch die dat dier verpleegt.

Maar er is niets van aan of er valt ten minste hier niets van te merken. Als maar „Dirk" in de gaten krijgt, dat uw vragen niet voortspruiten uit banale nieuwsgierigheid, maar uit werkelijke belangstelling, dan komt hij wel los en dan vertelt hij van zijn dieren, van hun aard en van hun doen en laten. Hij houdt van zijn beesten, omdat hij in het algemeen van dieren houdt en hij kan niet velen dat de menschen ze kwaad doen.

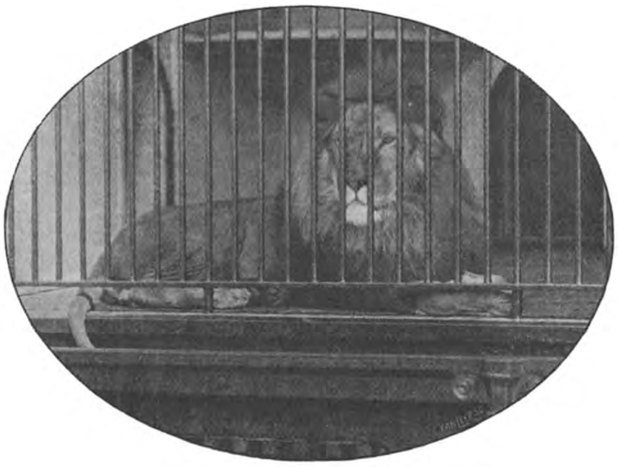

Leeuw.

„Niet doen, meneer, als je blieft!"

„Laten, juffrouw."

„Pas op, dame."

Dat verveelt hem, dat eeuwig politietoezicht, op de menschen die er altijd een kwaadaardig en laaghartig genoegen in hebben de dieren te hinderen of op te hitsen.

— Wilt u wel gelooven, meneer, zegt Dirk, dat er hier eens een ouwe heer geweest is, die den tijger op zijn kop geslagen heeft met z'n stok. En toen ik hem zei dat hij daar slecht aan deed en dat hij zich daarvoor schamen moest, vooral op zijn jaren, wat denkt u nou wel dat ie toen zei: „Welnou, zeid ie, het staat

nergens aangeschreven dat ik ze niet slaan mocht." Hoe is nou *zoo'n* antwoord?

En Dirk, in zijn verontwaardiging, vindt dit eenvoudige woord, dat weergeeft wat ik ook al gedacht had:

— We moeten toch altijd bedenken, meneer, dat het *gevangen* dieren zijn, waar we bij staan.

Inmiddels zijn we de leeuwin Sophie genaderd, een mooi exemplaar en een goed dier, dat zich laat streelen door den baas; ook de leeuw, die den heel-weinig-exotischen naam Jan voert, gedoogt dat de oppasser hem in de manen krauwt en hij is er zelfs toe te bewegen den muil te openen, maar hij doet dit alles toch als onder protest en als voelde hij in zijn leeuwenhart, dat dergelijke concessies een *gevangen* majesteit allerminst voegen.

Maar men moet toch, geloof ik, over den leeuw en de leeuwinnen sprekend en schrijvend, zich wel wachten voor te druk gescherm met het banale praatje over de „majesteit" van den „koning der dieren." Hier ten minste ziet men niet machtig veel daarvan. De leeuw — 'n fraai beest — heeft zeker een majestueusen kop, maar hij schijnt vóór alles een goeie kerel, een *bonhomme*, nog jong en niet heel erg van zijn eigen „majesteit" doordrongen. Ook zijn vrouwen nemen in het publiek houdingen aan, die geen vorstinnen passen. Zoo over 't algemeen geven zij den indruk zich volstrekt niet als onttroonde grootheden te gevoelen.

Ik heb zelfs wel eens gedacht of de leeuw, die me (onder ons) een leuk, gemakzuchtig heer toeschijnt, het niet wèl zoo eenvoudig vindt en wèl zoo rustig, hier stilletjes te vegeteeren en zich op tijd te laten voeren dan dat avontuurlijke leventje, het vermoeiend bestaan van een vrijen leeuw. Want, laat ons niet aan mooie woorden blijven hangen, maar dat natuurleventje bestaat uit honger en kou en

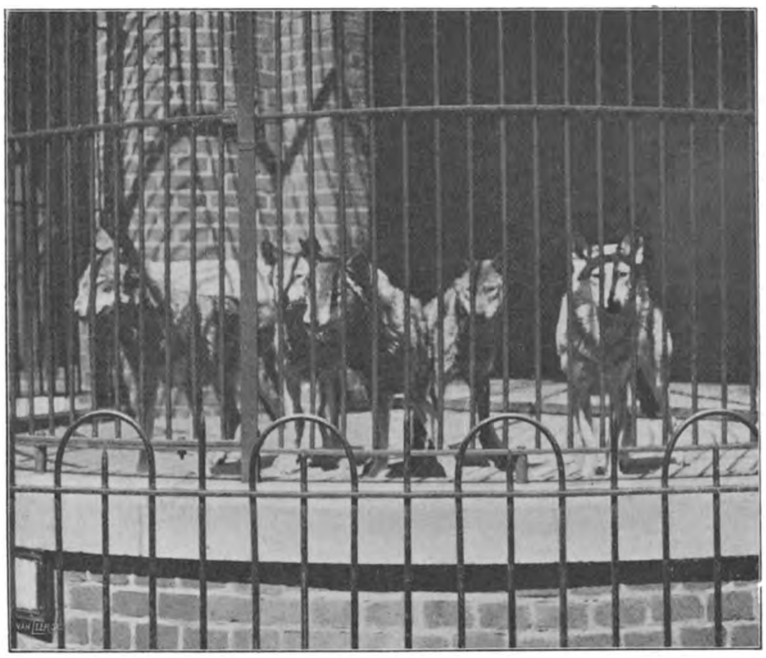

Wolven.

ontbering en gevaar. En in een dierentuin laat het zich zacht leven en als je een goeien oppasser hebt, die nog es weet wat 'n mensch.... 'n dier toekomt, dan is dat best uit te houden.

Ik weet niet zeker of deze prozaïsche overweging wel ooit bij den Artis-vorst gerezen is en daarom deel ik haar onder alle voorbehoud mee. Maar ik heb toch wel eens dien indruk gekregen.

Een van de leeuwinnen is ziek. „Die zal het wel niet lang maken, meneer; ik geef haar van het beste vleesch en melk

krijgt ze ook, maar er is niet veel aan te doen, het is een huiduitslag of zoo iets."

Het dier zat suf en saai te kijken, slaperig en gemelijk. Het is haar wel aan te zien. Arm dier! — De derde leeuwin (ze zijn allemaal van Hagenbeck, den grooten handelaar in wilde dieren, gekomen), is nukkig; nu eens goed, dan weer kwaad en bijterig. „Maar dat wordt wel anders als ze gejongd heeft; dat verandert altijd 'n dier zijn aard; daar worden ze òf vriendelijker òf naarder door."

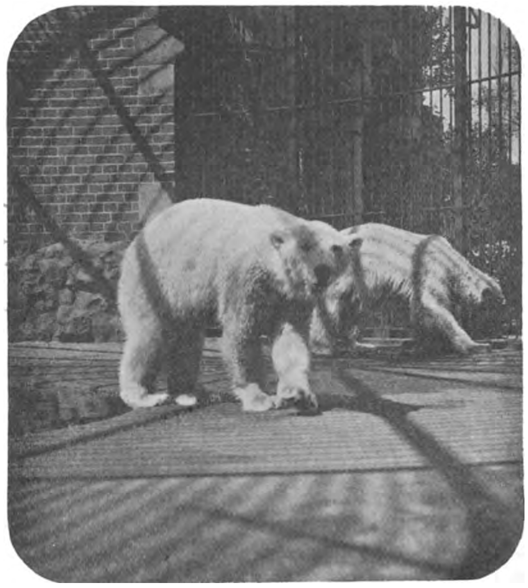

IJsbeeren.

Dirk hoopt op jonge leeuwen; hij vindt het wat weinig dat er maar één leeuw en drie leeuwinnen zijn. Ook heeft hij reeds op hoop van zegen en gezegende omstandigheden huwelijken doen sluiten.... Intusschen is er toch een jonge familie van tijgers.

De jonge tijgertjes — veel grooter al dan een kat en met onevenredig lompe, zware koppen — nog heel slap in de achterhand en met weinig stuur over hun soupele body, dwalen door het ruime hok als een wrak zonder roer. De moeder likt ze; ze kriebelen haar achter het oor; ze blazen al tegen het publiek, kort, nijdig den adem uitstootend. Dan staan ze op tegen het hek, houden den kop scheef als 'n kat en bijten in de tralies. Zijn ze heel lastig voor mama, dan spalkt die haar muil open en neemt er zoo'n kinderkopje in, even, heelemaal, en knort onheilspellend, als wou ze zeggen: pas op, of....! Ze is heel kwaadaardig nu, de oude tijgerin. Nu gaat een der jongen een tralie zitten likken en doet dat met een devotie en een toewijding als gold het een heilige taak; voor het oogenblik kent dat beestje niets dan dat.

Heel links in den hoek zijn twee poema's in gescheiden hokken. Ze zijn lichtbruin, „amarillo" met wat grijs er door gemengd. De een ligt lui op z'n zij, likt zich de zachte losse huid, kijkt van tijd tot tijd op, draait zich dan lekker om op zijn rug als een speelsch katje, zoodat ge lust zoudt krijgen uw hand door de tralies te steken en 'm eens lekker te knuffelen. De ander maakt wonderbaarlijke sprongen; het is een koene parterre-acrobaat. Zij zet zich op en springt tegen den achterwand op, waar ze geen steun vindt, maar toch heeft ze de kracht nog om ook daar weer zich op te geven en nog hooger te springen, tot ze vlug het lijf doet wenden en op den boomstam belandt, die halverwege de zoldering in het zijschot aan een paar ringen is vastgemaakt. Dirk aait haar, wat zij zich soms gewillig laat doen. De derde poema is bevallen van een drieling en woont nu met haar kroost in het laatste hok der galerij. De poema-tjes zien er nog niet heel fraai uit, maar dat zal wel beter worden. Ze hokken graag bijeen en liggen op en over elkaar.

Het is onjuist zich idyllen te scheppen omtrent de onderlinge zachtzinnigheid der dieren, wanneer ze bij elkaar worden toegelaten. Vooral de jaguars zijn in dit opzicht rakkerds. *(Wordt vervolgd.)*

HENRI ALBERS

DOOR

N. VAN HARPEN.

Het is nog niet zooveel jaren geleden, dat Nederland, ofschoon de bakermat der toonkunst, op muzikaal gebied weinig beteekende in het Europeesch concert.

Onze muzikale disch werd bijna uitsluitend uit de Duitsche keuken bediend.

Op onze concerten vormden de Duitsche componisten den hoofdschotel; onze orkesten waren meestal, vooral de blaas-instrumenten, door Duitschers bezet; de solisten waren voor het meerendeel Duitsche zangeressen en zangers.

Henri Albers.

Met de dames Van Hoven, De Vries en Wilhelmina Gips zijn de zangeressen van beteekenis uit het tijdperk van vóór 20 jaar geleden genoemd; met Vrugt en Dekker de zangers.

Welk een omkeer heeft er sedert in ons muzikale leven plaats gevonden. Schier op elk gebied heeft de Nederlandsche toonkunst zich gedurende de laatste kwarteeuw in dergelijke mate ontwikkeld, dat zij op de wereldmarkt van beteekenis is geworden.

Niet alleen dat de muzikale leiding in de voornaamste steden van ons land niet meer aan Duitsche musici is toevertrouwd, onze orkesten niet meer uit Duitsche muzikanten zijn samengesteld, de solisten op onze concerten niet meer uitsluitend uit Duitsche zangeressen en zangers bestaan, doch

het verschijnsel doet zich thans voor, dat in vele en niet de slechtste buitenlandsche orkesten Hollandsche instrumentalisten de eerste lessenaars innemen, dat wij op dirigenten mogen bogen met een Europeeschen naam, en dat onze zangeressen en zangers in het buitenland een bijzondere reputatie genieten en in het muzikale Duitschland gaarne geziene gasten zijn.

Het is niet langer onze schilderschool die op kunstgebied den Nederlandschen naam in het buitenland hoog houdt; ook op muzikaal gebied hebben wij, dank zij onze uitnemende vocalisten, thans in het buitenland, vooral in Duitschland, een eervolle positie ingenomen.

Het is hier niet de plaats noch mijn doel een studie te leveren over de oorzaken, die tot dezen met trots geconstateerden ommekeer hebben medegewerkt.

Doch wel mag en wil ik er op wijzen, dat de herleving van de Nederlandsche opera een der factoren is geweest, die meegewerkt hebben tot de ontdekking van vocale talenten, die zonder haar misschien zouden zijn blijven sluimeren.

Marguérithe Albers-Jahn.

Het meest welsprekend voorbeeld voor die stelling is Henri Albers: Eerste bariton aan de Opera-comique te Parijs, die thans de eervolle positie weleer door een anderen landgenoot, Maurits de Vries, ingenomen, sedert twee jaar op waardige wijze vervult.

Ik mag niet beweren, dat zonder de Nederlandsche opera het talent van Albers niet op den voorgrond zou zijn getreden, daartoe was hij van een te begaafde natuur, doch het is vrij zeker, dat die talenten niet in deze richting bevrediging gezocht zouden hebben en zich wellicht zouden hebben bepaald tot de tooneelspeelkunst, waarop hij zich aanvankelijk en niet zonder succes toelegde.

Want dit is vrij zeker, indien Albers geen opera-zanger van beteekenis ware geworden, zou hij het vaderlandsch tooneel tot sieraad hebben verstrekt. Nu hebben zijn tooneelspelersgaven hem doen rijpen tot een buitengewoon opera-zanger, in wien de zanger en tooneelspeler een harmonisch geheel vormen.

De Nederlandsche opera schonk aan dezen buitengewoon begaafde de gelegenheid de hem geschonken talenten tot ontwikkeling te brengen en, dank zij zijn energie en zijn gelukkig gesternte, op verrassend snelle wijze.

Men weet het, Henri Albers, de eenige zoon van eenvoudige brave ouders uit den Amsterdamschen middenstand ving zijn maatschappelijke loopbaan aan op het kantoor van de welbekende firma Lucas Bols op de Rozengracht; meer naar den wil zijner ouders, die hun eenigen zoon het allerminst voor de planken zagen opgeleid dan strookende met zijn eigen illusies.

Als goed zoon wilde hij echter zijn ouders niet trotseeren en schikte zich aanvankelijk in het kantoorleven, zijn vrijen tijd gebruikende om zich te oefenen in voordragen en later in vaklessen aan de Tooneelschool, o. a. van Mevrouw Kleine.

Van een muzikale opleiding was in het geheel geen sprake; wel had hij reeds als knaap een groote voorliefde voor de zang-

1. Don Juan in Don Juan. — Mozart. 2. Athanaël in Thäis. — Massenet. 3. Mephistofele in Mephstofele. — A. Boïto. 4. Hamlet in Hamlet. — A. Thomas.

kunst en bracht hij telkens liedjes mede naar huis, die hij met behulp van een makker, die goed piano speelde, instudeerde, voornamelijk op het gehoor.

Want bij al de gaven hem door de natuur geschonken, was zijn gehoor bijzonder ontwikkeld, zoodat hij een lied met eenigszins sprekende melodie onmiddellijk nazong.

Aan dat gehoor en dien natuurlijken aanleg tot nabootsing van het gehoorde en geziene dankte hij aanvankelijk zijn succes, toen hij, ofschoon met grooten tegenzin van zijn ouders, de kantoorkruk met de planken verwisselde en een engagement in het Salon des Variétés aannam.

Dat gehoor gevoegd bij een door de natuur fraaie getimbreerde stem, wees hem vanzelf aan om in „De Salon-tyroler," het bekende echo-lied te zingen achter de coulissen, wat hij avond aan avond moest bisseeren.

De Heer de Groot, die destijds bezig was met het vormen van een operettegezelschap legde onmiddellijk beslag op Albers en aan dat operettegezelschap, dat zich weldra ook waagde aan de groote opera, ontwikkelde Albers zijn natuurlijke gaven spoedig zóó, dat hij met Orelio en Pauwels een onmisbaar trio voor die instelling werd.

Tot de dames-leden van het gezelschap behoorde bij de oprichting mejuffrouw Marguérithe Jahn, de zeer muzikaal-ontwikkelde dochter van den hier te lande welbekenden dirigent van dien naam aan de Fransche opera.

Al spoedig voelden beiden zich tot elkaar aangetrokken en weldra werden zij een paar, ook in muzikaal opzicht.

Zij vulden elkaar aan in de beste beteekenis van het woord, wat de een aan natuurlijke gaven ontbrak bezat de ander, wat de ander aan muzikale ontwikkeling ontbeerde, was bij de een aanwezig.

Zoo studeerden beiden en ontwikkelden zij hun gaven tot luister van de jonge instelling.

Wie de Nederlandsche opera van het begin gevolgd heeft, zal zich nog hun voortreffelijk samenspel herinneren, als *Mignon* en *Lothario* en later als *Carmen* en den *Toreador*.

Het is begrijpelijk en verklaarbaar dat mevrouw Albers, die het best over de talenten van haar echtgenoot kon oordeelen, hem ter volle ontwikkeling van zijn bijzondere gaven geleid heeft in de richting van de Fransche opera en dat zij hem door haar van vaders zijde ten dienste staande relatiën in de Fransche muzikale wereld, in aanraking kon brengen met een Massenet, die hem, na zijn capaciteiten te hebben leeren kennen, aanbeval bij den directeur der Fransche opera te Antwerpen.

De proef zou gewaagd worden.

Albers en zijn vrouw trokken zich zoodra de wintercampagne van de Nederlandsche opera afgeloopen was, in een optrekje te Apeldoorn terug, en daar studeerde hij met zijn vrouw eenige rollen in de Fransche taal in.

Welk een uitstekende leermeesteres Marguérithe bleek te zijn en welk een uitnemend leerling Henri was, bleek bij zijn debuut waarbij hij, de Noord-Nederlander, die volgens de meening van de Antwerpenaars een patois moest zingen, glansrijk debuteerde en vrij wel de eenige van de eerste debutanten, alle Franschen, met algemeene stemmen werd aangenomen.

Dat was zijn eerste schrede op den breeden weg, die de geheele wereld voor hem opende.

Van Antwerpen, waar hij zeer gevierd werd, gedurende twee jaren, ging hij naar Hâvre, van Hâvre naar Bordeaux en inmiddels was de aandacht van den bekenden impressario Grau op hem gevallen, zoodat hij ettelijke jaren deel uitmaakte van het operagezelschap, dat in Londen tijdens de Season voorstellingen gaf, waarbij hij naast de grootste sterren van den operahemel optrad.

Met Grau maakte hij tweemaal een tournée door Amerika, overal nieuwe lauweren oogstend, en hij was reeds voor een derde tournée verbonden, toen hem de eervolle positie van eersten bariton aan de Opera-Comique te Parijs werd aangeboden.

1 Gunther in Sigurd — E. Reyer. 2. Jean d'Hautecoeur in Le Rêve — A. Bruneau.
3. Rigoletto in Rigoletto — Verdi. 4. Wolfram in Tannhäuser — Wagner.

Het pleit voor den kunstenaar dat hij ten koste van groote financieele opofferingen — hij moest een aanzienlijke som als dédit aan Grau betalen, voor het niet nakomen van zijn verbintenis naar Amerika — om de positie aan de Opera-Comique te kunnen aannemen.

Intusschen had hij zich niet bepaald tot het Fransche repertoire, doch in Londen zoowel als in Amerika in het Italiaansch en Duitsch moeten zingen.

Zijn uitnemend gehoor, zijn bijzonder taalgevoel kwam hem daarbij zeer te stade, zoodat hij zoowel de Fransche, Engelsche, Italiaansche als Duitsche taal spoedig volkomen machtig was ook in muzikaal opzicht.

Ik zou hier uit gezaghebbende bladen in die talen en uit de verschillende steden waar hij optrad kunnen citeeren, waarin Albers zoowel om zijn schoone, nobele zangkunst, als om zijn bijzondere gaven als tooneelspeler hoogelijk wordt geroemd en met de beste kunstenaars van Europa op één lijn wordt gesteld. Doch waartoe? Wie zich voor hem en zijn kunst is blijven interesseeren, weten dit uit de Hollandsche dagbladen, maar bovendien weten zij het uit de kritieken van alle gezaghebbende critici te Amsterdam, die opgetogen waren over zijn voortreffelijke créatie van *Hamlet*, die hij enkele jaren geleden in den Parkschouwburg, waar hij zijn loopbaan begon, in het Fransch zong, en zij weten het, hoe hij het vorig jaar bij de opera Van der Linden als Rigoletto optredend, iedereen verbaasde door zijn prachtig genuanceerde uitspraak van zijn moedertaal, niettegenstaande hij haar in geen acht jaar gezongen had.

Alleen een zanger voor wien de edele zangkunst geen geheimen meer heeft, is in staat het gezongen woord zoo in harmonie te brengen met de muzikale frase.

Henri Albers heeft de wijze les van Mevrouw Kleine: werken, werken en nog eens werken, niet in den wind geslagen en gehouden wat wijlen Morin hem op zijn bruiloft voorspelde: een kunstenaar voor wien de wereld openstaat.

Mevrouw Albers heeft zich sedert Albers zijn schitterende loopbaan begon, teruggetrokken en zich geheel gewijd aan haar man, hem omringend met die teedere zorgen die een kunstenaar eischt.

Hun huwelijksgeluk is volkomen. Van hun verloving af zijn zij twee *inséparables*. Zij volgt hem overal tot in zijn kleedkamer tijdens zijn gast-voorstellingen, wanneer hij een moeilijke en vermoeiende rol te vervullen heeft, om nauwlettend toe te zien op zijn garderobe en op alle kleinigheden waarvoor een zanger te waken heeft.

In den zomer, wanneer de vele gastvoorstellingen hun daartoe tijd lieten, trokken zij zich terug op hun kleine villa te La Varenne bij Parijs, die gevuld is met de vele geschenken hem gedurende zijn 13jarige loopbaan vereerd.

En wanneer zijn positie aan de opera hem daartoe den tijd laat, treedt hij in verschillende steden van Frankrijk als gast op, waarvoor hij in den regel meer aanvragen heeft dan waaraan hij kan voldoen.

De roem dien hij zich aan den Franschen muzikalen hemel verworven heeft en die zich uit in de vriendschap van een Massenet, een Bruneau en zooveel anderen, is Albers niet naar het hoofd gestegen.

Hij is de eenvoudige Amsterdamsche jongen gebleven voor zijn vrienden, maar bovenal de liefhebbende zoon voor zijn beide oudjes, die hem volgen in zijn triomfen en zich in hun woning omringd hebben met de portretten van al zijn rollen en de foto's van zijn woning en omgeving.

De doorgestane angst toen hij zijn loopbaan begon, de doorwaakte nachten toen hij met zijn eerste gezelschap op reis ging en 's nachts niet thuis kwam, zijn vergeten. Zij leven thans van zijn roem, waarin hij hen mild heeft doen deelen, door hen als hij in Europa was, zoowel in Bordeaux als in Londen en Parijs te logeeren en hen te laten genieten van hetgeen er voor hen te genieten viel. En als zij niet bij hem zijn, dan leven zij van week tot week op den „brief van de kinderen" die nooit mist, zelfs niet miste toen hij in Amerika rondreisde. Het is te betreuren, dat wij ten onzent van

1. Charles VI in Charles VI — Halévy. 2. Alfio in Cavalleria Rusticana — Mascagni.
3. Jago in Othello — Verdi. 4. Nelusko in l'Africaine — Meyerbeer.

dezen voortreffelijken Hollandschen zanger zoo weinig kunnen genieten en onze concertbesturen zijn zeker niet van eenzijdigheid en vooroordeel vrij te pleiten, dat zij Albers nooit vroegen hun concerten op te luisteren.

Men schijnt van meening, dat een Fransche opera-zanger minder geschikt is voor de concertzaal dan een Duitsche dito.

Zijn jongste optreden op een Wagnerconcert bij Colonne, waar hij de Alberichpartij in *Rheingold* vertolkte en zich ver boven zijn omgeving verhief, volgens de eenparige getuigenis van de Fransche bladen en de uitheemsche correspondenten, en onlangs weer de vertolking van de Orestespartij in Gluck's *Iphigenie in Tauris* waarover eveneens eenstemmigheid heerschte, zullen misschien de oogen openen.

Wellicht dat Mr. Henri Viotta in navolging van Bayreuth minder exclusief is en hem ter gelegener tijd eens in de Wagnervereeniging laat optreden.

Dat zou ten minste een welverdiende erkenning zijn van de groote talenten, met zooveel energie, met zooveel wilskracht en toewijding na een roemvolle loopbaan van 13 jaren in het buitenland verworven.

De Fransche regeering heeft hem geridderd voor zijn verdienste ten opzichte van de verspreiding der Fransche kunst in het buitenland, nu onlangs weder door hem te bevorderen tot *officier de l'Instruction publique*.

Wij kunnen hem slechts eeren, door zijn verdienste van tijd tot tijd in herinnering te brengen, zooals ik dat gaarne hier deed, bij een reeks van zijn vele rollen, die een blik op zijn veelzijdigheid en op zijn creatievermogen geven.

Misschien dat de Nederlandsche opera den volgenden winter ons nog eens in de gelegenheid stelt om den zanger, die in Frankrijk's muzikale wereld den Hollandschen naam hoog houdt, in een zijner beste rollen te zien en te hooren. Ik houd mij overtuigd dat velen met mij daarvoor zeer dankbaar zouden zijn.

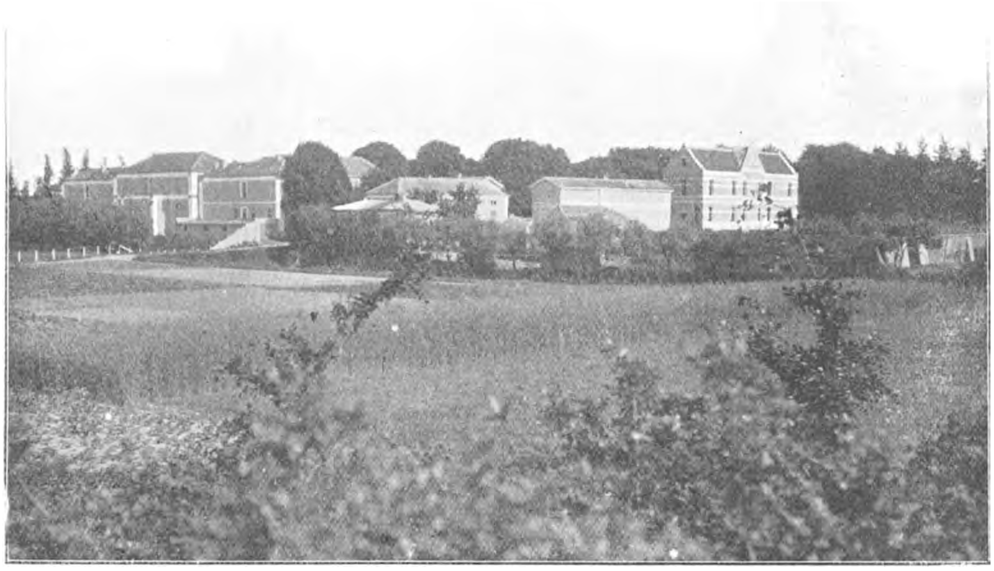

Gezicht op „Mettray".

Nederlandsch Mettray

DOOR

C. NANNES GORTER.

Naar aanleiding van het 50-jarig bestaan dezer zegenrijke inrichting, welk feit den 21en dezer op luisterrijke wijze herdacht is, besloot ik den Directeur, den heer J. P. Adelink te vragen, mij een en ander omtrent de kolonie te willen meedeelen.

„Kom zelf," schreef de heer Adelink, „zie wat *Nederlandsch Mettray* is en schrijf er dàn wat over. Dat is véél beter, dan dat ik als Directeur je op papier wat toezend, waaruit je een verhaal kunt maken."

Ik voelde de waarheid dier woorden zóó sterk, dat ik den heer N. J. Boon voorstelde er eens een kijkje te gaan nemen Deze vond het dadelijk uitstekend, doch voegde er aan toe, dat het niet kwaad zou zijn een kundig fotograaf mede te nemen, die dan het geschreven woord met „kiekjes" kon verduidelijken.

Stichter van „Mettray", de heer W. H. Suringar.

Toen ik den heer Adelink vroeg, of hij hiertegen ook bezwaar had, antwoordde hij direct: „Welneen, mijn beste heer! Kom met uw fotograaf zoo vroeg mogelijk; hij kan zooveel „kieken" als hij wil en doe mij het genoegen, dan te zamen bij mij het tweede ontbijt te gebruiken."

Vriendelijker en welwillender kòn het al

niet en zoo trok ik met den heer Adriaanse, den fotograaf, met wien ik nog dikwerf op pad hoop te gaan ten genoege van de lezers van dit Maandschrift, naar Zutphen. Daar namen wij de tram naar Gorsel, stapten uit vlak bij de uitspanning „de laatste Stuiver", waar je in allen ernst je laatste stuiver zou neerleggen om na de heerlijke wandelingen, die je in den omtrek kunt doen, een frisch glas schuimend gerstenat te drinken, en volgden den handwijzer, links van den weg staande met het opschrift *Nederlandsch Mettray*.

Langs golvende korenvelden gaande, kwamen wij al spoedig in de lommerrijke lanen van de kolonie *Nederlandsch Mettray*, liepen het hek door op de woning van den Directeur af, die in de serre gezeten was verdiept in zoo juist ontvangen brieven van vroeger verpleegden.

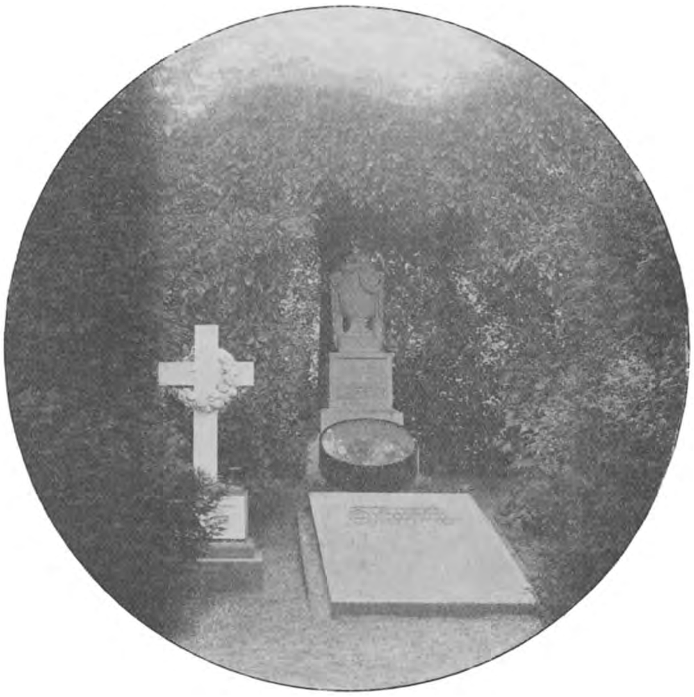

Graf van den stichter W. H. Suringar.

Toen hij ons zag aankomen, stond hij dadelijk op en met een vriendelijke stem, waarin dezelfde gul-ronde hartelijkheid lag als van den eigenaar van „Slangevecht", den heer L. C. Dudok de Wit, heette hij ons welkom en met eene gastvrijheid, die óók weer aan den „Vechtkrokodil" herinnerde, noodigde hij ons binnen te komen. Wij werden voorgesteld aan zijne vrouw en dochter en onder gezelligen kout waren wij al spoedig over het onderwerp bezig dat hèm en ons op dit oogenblik het meest belang inboezemde.

De heer Adelink heeft een allerinnemendst gezicht met een paar goede, trouwe oogen, die u direct op uw gemak brengen. Wij zullen van zijn uiterlijk niet veel meer zeggen. Iedereen zal dit wel eens zijn, als hij het portret ziet.

— Is u hier al lang, Directeur?

— 18 jaren heb ik getracht de jongens af te houden van het kwaad en voor te houden hun plicht. Men spreekt wel eens van paarden, die in vrijheid gedresseerd worden, maar hier worden de jongens in vrijheid geformeerd.

— Was u vóór dien tijd bij het onderwijs?

— Ja, nadat ik mijn examen had gedaan voor de hoofdacte en voor verschillende talen, werd ik secondant op instituten, daarna hoofd eener bijzondere school te Waddinxveen, later hoofd der Burgerschool te Edam en Directeur der Normaalschool. Uit deze laatste betrekking ben ik voor het Directeurschap van *Nederlandsch Mettray* geroepen. In het eerst aarzelde ik. Het was in den tijd, dat men van *Ned. Mettray* sprak als van een gevangenis-kolonie, als een oord der vervloeking, waar in plaats van den Direc-

teur de jongens baas waren; het was in den tijd dat het publiek zeide: als een jongen zijn vader of moeder vermoord heeft, is hij nòg te goed voor *Mettray*. Ik begreep, dat onder zulke omstandigheden mijn taak zwaar, ja, *te* zwaar voor mijn schouders zou zijn, maar aan den anderen kant dacht ik aan de heerlijke roeping, die ik kon vervullen.... en ik ging, na uit mijne betrekking te Edam ontslagen te zijn „onder dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten aldaar bewezen."

De Directeur, de heer J. P. Adelink.

eener inrichting als *Nederlandsch Mettray* is geen sinécure. De president-Commissaris der inrichting dr. E. Laurillard, zeide mij eens, dat hij, die deze taak naar eisch volbrengen wil, kennis moet hebben van administratie en van onderwijs, van land en tuinbouw; hij moet bovendien een menschkundig man zijn, die met zoovele en in velerlei richting verbogene en verwrongene karakters zóó weet om te gaan, dat er iets goeds van kan worden; hij moet een man zijn, die aan vasten wil en hoogen ernst het

Woning van den Directeur.

Inderdaad, de betrekking van Directeur innemend vermogen der minzaamheid en de

verteederende macht der Liefde verbindt; hij moet een man des Geloofs zijn, die in weerwil van teleurstelling en tegenwerking en boos gepraat, geworteld blijft staan in de overtuiging, dat de waarheid en het

Kerkje van „Mettray".

goede moeten overwinnen; hij moet een man zijn, in wien de geest van Christus vooral ook in dezen zin heerscht, dat het zijn *lust* is, het verlorene te zoeken, te redden en gelukkig te maken. Van zulke mannen is het getal in den lande niet groot. Die er één gevonden heeft, heeft een schat gevonden. Nu, deze schat heeft men mijns inziens in den heer Adelink gevonden. Gedurende den tijd, dien ik op *Mettray* doorbracht, had ik meermalen de gelegenheid te merken, dat hij „the right man on the right place" is.

— Heeft u nog iets uit de jaarboeken van de stichting van Mettray opgediept? vroeg ik den heer Adelink.

— Zeker. Ik verwacht, dat u mij straks wellicht zal vragen wat het eigenlijke doel van *Nederlandsch Mettray* is. Welnu, ik zeg u de woorden na van den stichter, den heer Willem Hendrik Suringar, die ik vond in oude paperassen: Het gebouw „Mettray" is bestemd om ter opvoeding en verzorging op te nemen hulpbehoevende, en verlatene kinderen. In het gesticht, dat op dezen grond zal worden gevestigd, zullen die kinderen leeren wat het zegt Mensch, Christen te zijn."

„Wat er ook veranderd moge zijn in de 50 jaar van het bestaan van *Ned. Mettray*, aldus ging de heer Adelink voort, „aan *deze* leuze houden wij ons steeds nog vast. Van dit beginsel uit arbeiden wij nog door naar ons vermogen, met lust en met moed. Want een reden, om niet te verflauwen, maar moed te houden, bestaat: de vrucht van onzen arbeid is zoo schoon, de zegen Gods zoo duidelijk merkbaar."

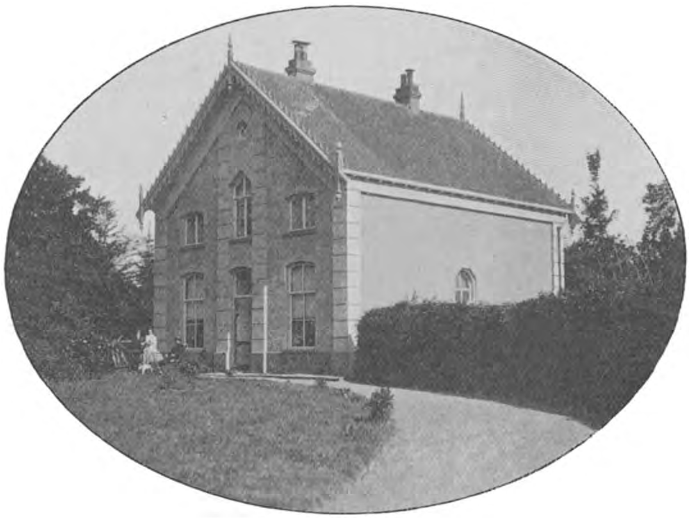

Woning van den Adjunct-Directeur.

geschiedt door eene afdeeling, die nog over eene plaats tot dat bedrag beschikken mag, en anders voor *f* 150 's jaars gegeven worden: ligging, voeding, kleeding — algeheele verpleging dus — geneeskundige hulp in geval van ziekte, degelijk lager onderwijs, uitnemend ambachts-onderricht, onderwijs in de muziek, het teekenen, de gymnastiek, kortom alles, wat men voor zijn kind, dat andere leiding behoeft dan 't had, in het billijke maar wenschen kan. Wel bestaat de gelegenheid nog tot het aanleeren van alles, wat tot den land-

— Welke veranderingen hebben alzoo plaats gehad?

— De stichting is eigenlijk geen landbouwkolonie meer. In het begin werden de jongens hier opgenomen, uitsluitend of hoofdzakelijk opgeleid in het landbouwbedrijf en den tuinarbeid, doch de omstandigheden zijn oorzaak geweest, dat men op dit punt van inzicht is veranderd. Verreweg het meerendeel der kweekelingen toch komt uit de groote steden van ons land en hunne ouders kunnen zich er in den regel maar volstrekt niet mede vereenigen, dat hun zonen worden opgeleid voor het boerenbedrijf. Aan een ambacht geven zij de voorkeur en billijk is het toch, de ouders in dezen te raadplegen en, zoo mogelijk, rekening te houden met hunne wenschen. Van eene gepaste samenwerking tusschen de stichting en de betrekkingen der kweekelingen zijn steeds door mij de beste resultaten gezien.

— Wat is de Stichting nú dan eigenlijk?

— Een ambachtsschool, feitelijk een heel goedkoope ambachtsschool, waar voor *f* 80.— per jaar, zoo de plaatsing

Orgel in de kerk.

bouw en veeteelt behoort, doch van deze gelegenheid maakt doorgaans slechts een enkele knaap gebruik.

In den tuin zijn thans werkzaam 8 jongelui en de overige kweekelingen boven de 14 jaar, zijn geplaatst in de smederij, den timmerwinkel, de ververij, de schoenmakerij, de kleermakerij en de bakkerij, ongeveer 107.

— Is de stichting dezelfde gebleven op materieel gebied?

— O neen, ook hier hebben ingrijpende verbeteringen plaats gehad. De school, waarvan de heer W. H. Suringar, in 1851 den eersten steen legde, is nu een doelmatige eetzaal geworden. Eene andere school is gebouwd, die thans, ik moet het zeggen, wel niet voldoet aan de *enorme* eischen, die men tegenwoordig aan dergelijke gebouwen stelt, maar toch zeer bruikbaar is. In de plaats van de onvoldoende gelegenheid tot baden van weleer, is een badhuis gesticht, geheel ingericht volgens de eischen van den tegenwoordigen tijd. Achter de kerk is een gymnastiekgebouw verrezen, dat zelfs door 't Rijks-schooltoezicht een *model* wordt genoemd. De boerderij, door brand vernield, is op eene andere plaats herbouwd en ingericht overeenkomstig de jongste ervaringen op 't gebied van den landbouw.

De nieuwe familiewoning.

De woning van den adjunct-directeur, den heer J. H. Rigtering, is vervangen door een nieuw huis, op eene meer geschikte plaats. De kleine woningen, — vier er van werden in '51 aanbesteed en 't aantal werd later uitgebreid tot 10 — oorspronkelijk ingericht voor 12 kweekelingen en een oudste of *monitor*, werden, door tusschenbouw, wat 8 er van betreft, veranderd in 4 groote gebouwen, waardoor gebroken kon worden met dat slecht bevonden monitorstelsel en in iedere woning werd één opzichter aangesteld, belast met het toezicht over een maximum van 40 jongelui.

Wat al veranderingen! Maar wat niet veranderd is? *De zegen van God* en *ook niet de gunst van de menschen.*

— Hebt u dit dikwerf ondervonden?

— O, mijnheer, ieder jaar getuigde er van, doch het jaar 1900 het meest.

— Hoe zoo?

— Zooals ik reeds zeide, werden 8 van deze kleine woningen vervormd tot groote. Maar te begrijpen is het, dat door deze veranderingen geen goed geheel werd verkregen. 't Werden gebouwen van 29.1 M. bij 5.5 M., geen behoorlijke verhouding dus. Daarbij: 't licht liet te wenschen over, 't volume lucht ook, de gezelligheid ook en véél meer nog. De heeren Commissarissen waren daarvan ten volle overtuigd, maar... ik word begrepen, geloof ik...

— Ik begin zoo iets te snappen.

— Nu dan, het haperde volstrekt niet aan goeden wil, maar de fondsen lieten niet toe, zoo maar tot ingrijpende, dat is, tot zeer kostbare maatregelen over te gaan. Een afdoend middel toch zou zijn: de

oude gebouwen af te breken en deze te vervangen door geheel nieuwe. De heer

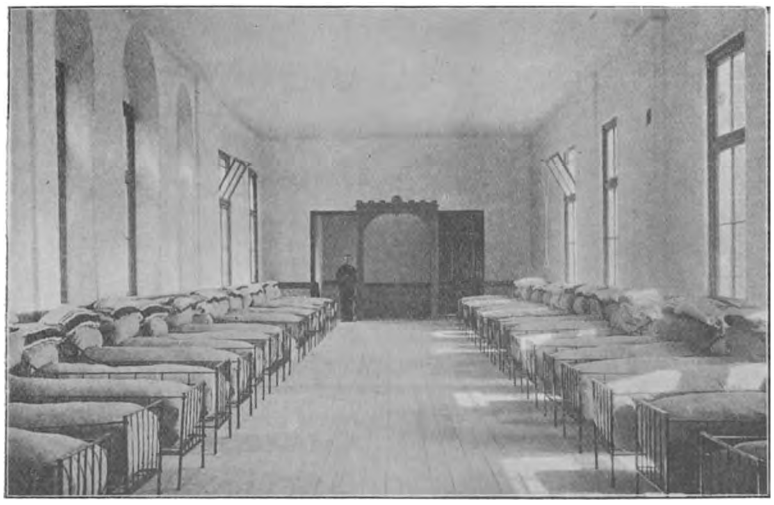

Slaapzaal in de Nieuwe Familiewoning.

H. G. J. Völcker van Soelen, diep doordrongen van de noodzakelijkheid om in dezen de handen aan den ploeg te slaan, deed in het voorjaar van 1900 aan zijn medecommissarissen het voorstel, voor zijne rekening een geheel nieuwe familiewoning te stichten. Den 21en dezer is deze nieuwe woning ingewijd.

— Is dat nog met eenige plechtigheden geschied?

— Zeker.

— In plaats van kwart voor zes, was het nu reveille om zeven uur en het muziekkorps voerde koraalmuziek uit.

Des middags had eene gecombineerde vergadering plaats van de leden der Hoofdcommissie, de commissarissen en de afgevaardigden der verschillende afdeelingen. Dr. E. Laurillard sprak hierna eene feestrede uit in de eenvoudig versierde kerk en vervolgens werd een bezoek gebracht aan het graf van den stichter en hechtte een Amsterdamsch kweekeling een krans aan het grafmonument onder uitvoering van gewijde muziek. Om vijf uur werd door de gansche bevolking van *Nederlandsch Mettray* een tocht gedaan naar

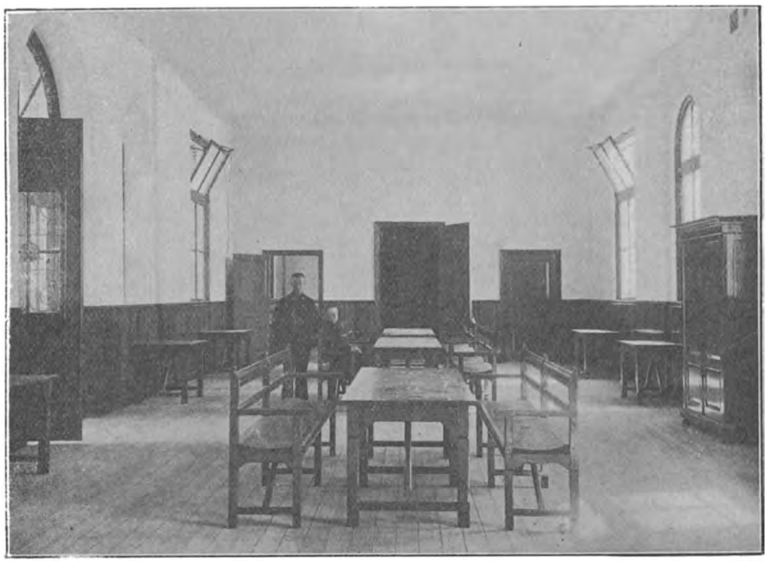

Verblijfzaal der Verpleegden.

de uitspanning *'t Jachtlust* onder Warnsveld.

— En nu zult u zeker wel lust hebben de inrichting eens te zien?

— Met alle genoegen.

De fotograaf ging ook mede en, zóó, begeleid door den Directeur en den onderdirecteur, bezichtigden wij de gansche inrichting. Toen wij de Directeurs-woning verlaten hadden en met den rug naar den voorgevel van dat huis waren gekeerd, overzagen wij het geheele plein. In het midden daarvan bevindt zich een groot grasperk, waarin, hier en daar, bloemen zijn aangebracht, en waar tevens de bruine beuk zich vertoont, die daar den 5^{en} Febr. 1853 door wijlen Z. M. Koning Willem III is geplant.

Gezicht op een laan van „Mettray".

Aan elken kant van het plein zijn de familiewoningen opgericht, waartusschen de nieuwe een goed figuur maakt. Rechts tegenover de Directeurswoning staat het eenvoudige kerkje, waar twee verpleegden op het orgel en de viool speelden, toen wij binnenkwamen. Wij bekeken nog de school, de eetzaal, de werkplaatsen, waar bijzonder fraai werk van de kweekelingen aanwezig was, — kasten, schrijfbureaux, fornuizen enz. — de boerderij, het park, den moestuin en de stille rustplaats der dooden. Daar ligt het stoffelijk overschot van de jonge levens die op *Mettray* zijn uitgedoofd. Er zijn niet veel graven en in de eerste 11 jaren van het Directeurschap van den heer Adelink overleed niemand, maar nu zijn er dan toch. Op ieder graf staat een bordje, dat naam, ouderdom, plaats van afkomst en sterfdag van den overledene vermeldt en — op ieder graf staan bloemen — stille zinneteekenen van liefdevol aandenken.

Toen wij van onze wandeling waren weergekeerd was het met *deze* overtuiging, dat *Mettray* is eene inrichting, waarop Nederland trotsch mag zijn. De verwaarloosde jongens vinden hier eene goede, krachtige, degelijke en liefderijke leiding, waardoor de meesten, *als zij hun tijd op Mettray hebben uitgediend*, goed terecht komen. Heden ten dage staan onderscheiden gewezen kweekelingen van *Mettray* als flinke ambachtslieden, bekwame tuiniers, degelijke onderwijzers bekend. Zij zijn thans mannen van goede zeden, en waren vroeger jongens, om wier ondeugden door vader mistroostig gezucht en door moeder zonder hope geweend werd. Zij, die hiervan overtuigd zijn kunnen niet beter doen dan begunstiger te worden van *Mettray* of bij een eventueel bezoek hun liefdegaven deponeeren in de bus, die bij den ingang van het hek staat en waarop geschreven is:

Geven is zaliger dan ontvangen.

Voordat we van den heer Adelink afscheid namen, stopte hij ons welwillend nog een paar boekjes in de handen, waarin een en ander over *Mettray* te lezen was en waarvan nu en dan dankbaar gebruik gemaakt is.

En zoo, uitrustend van de vermoeiende wandeling, nog even zittende te babbelen in de woonkamer van den Directeur, onder zij vermeld, dat de Directeur den 10^{en} Augustus 1897 door H. M. de Koningin werd benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau en dat Mevrouw Adelink, bij ons steeds in herinnering zal blijven als eene lieve, vriendelijke gastvrouw. Zij en hare dochter Tonia zijn voor de verpleegden nu niet direct een moeder en zuster, doch beiden, evenals de Directeur,

De Boerderij.

het gebruik van eenige ververschingen, vertelde nog de Directeur van de honderden van dankbaarheid overvloeiende brieven van oud-verpleegden, die hem nog altijd van hun wel-en-wee op de hoogte hielden. De band van vriendschap tusschen Directeur en jongens in hun prille jeugd gelegd, duurde voort ook nà het ontslag. En dat dit niet alleen bij woorden bleef, konden wij ook merken, want herhaaldelijk kwamen oud-verpleegden Mettray nog weer bezoeken.

Op een der foto's zitten er nog twee, die toevallig aanwezig waren. Ten slotte leven als het ware dag in, dag uit met de jongens mee en speciaal de dochter wordt op *Mettray* bij de zieke knapen, „de liefste verpleegster" genoemd, die er ooit bestaan heeft.

Door eene bijzondere welwillendheid van Dr. E. Laurillard, die, zooals ik boven zeide, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan op *Mettray* de feestrede uitsprak, ben ik in staat beknopt weer te geven, wat deze bekende Amsterdamsche predikant zeide. Hij riep, toen het kleine kerkje stampvol was, allen het welkom toe en herdacht in eenige

goed gekozen woorden den heer C. D. Schöller die, op den oproep om financieelen steun, den heer Suringar en zijne eerste medestanders eene belangrijke gift gaf. Hij herinnerde met groote dankbaarheid aan den steun van het Koninklijk Huis. Wijlen Z. M. Koning Willem III was Beschermheer en bezocht de Kolonie meermalen; H. M. de Regentes werd Beschermvrouw en bezocht ook met Koningin Wilhelmina met belangstelling de inrichting.

van den Stichter. Spreker eindigde met het oog op het komen en gaan der geslachten,

„De jaren gaan, de krachten slinken,
Het hart verzwakt, de hand verstijft,
Maar wie en wat de tijd doet zinken,
De hoogste en trouwste Liefde blijft."

Bij het bezoek aan het graf van den Stichter sprak Dr. Laurillard:

Dank en eere zij den Brave,
Die hier nederdaalde in 't graf,

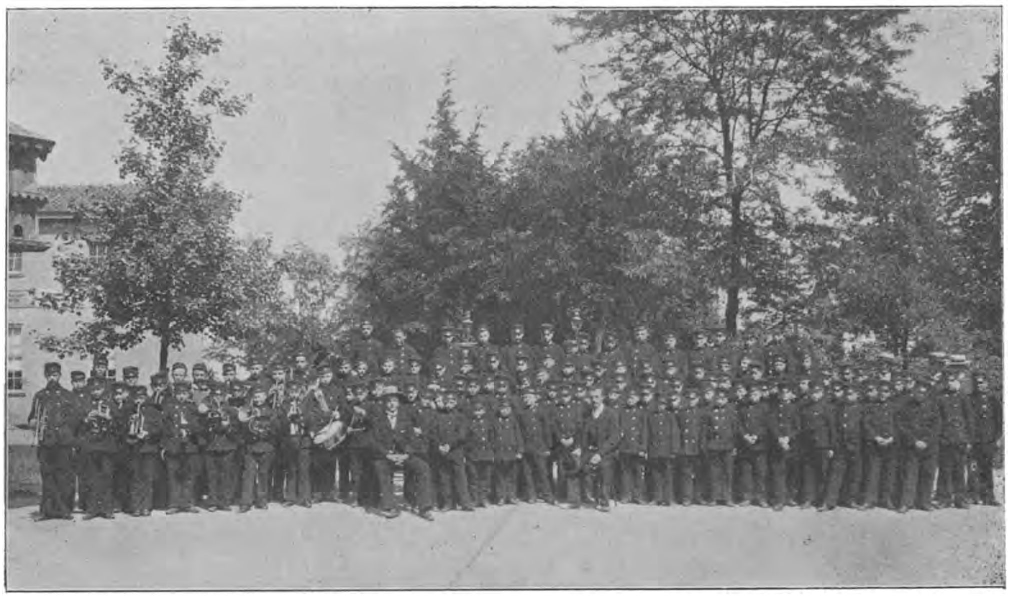

De jongens met het Fanfarecorps.

Maar van het licht een weerschijn naliet,
Dat hier eens zijn leven gaf;

Die de roos der vreugd deed bloeien
Op zoo menig doornig pad
En in vollen zin *geleefd* heeft,
Wijl hij veel heeft *liefgehad.*

Hierna volgden toespraken tot de leden der Hoofdcommissie, met afzonderlijke vermelding van Baron Van Nagell, Baron Sloet tot Oldhuis en Jhr. Van Eysinga, de laatst gestorven leden; aan sprekers medecommissarissen, aan afgevaardigden der verschillende afdeelingen, aan directeur, adjunct-directeur, hoofd der school en alle onderwijzers en beambten, aan de jongens en opgekomen oud-kweekelingen, aan het gemeentebestuur van Gorsel, aan de leden der familie van den Stichter, speciaal aan Wilhelmina Hendrika Suringar, kleindochter

Als bewijs van belangstelling van H. M. de Koningin-Moeder en H. M. de Koningin in *Nederlandsch Mettray* kan dienen, dat op 21 Juni van de Koningin-Moeder eene geldelijke feestgave is ontvangen en dat H. M. de Koningin Haar portret zond.

Verhalen van de Vereeniging voor ernstige Zieken.

NAAR L. T. MEADE EN ROBERT EUSTACE.

VERTELD DOOR PAUL CATO.

V.

„Een handvol Asch."

Nadat Kort plechtig was vrijgesproken van alle schuld aan den dood van den ongelukkigen Charles Ridley, gingen de gebeurtenissen in onze inrichting weer vrij wel haar gewonen gang. Kort zelf was een en al energie en toewijding voor zijne taak. En hoezeer ik ook tegen hem was ingenomen, zoo moest ik toch erkennen, dat hij min of meer onze rechterhand was, voor mij zoowel als voor Mulder. Daar hij veel jonger was dan wij, was hij ook meer op de hoogte van de laatste vindingen op medisch gebied, en handiger bij het toepassen van nieuwe proeven. Doch dat nam niet weg, dat de gebeurtenissen uit den laatsten tijd een zeer nadeeligen invloed hadden uitgeoefend op den bloei van onze inrichting. Verscheidene leden hadden hun lidmaatschap opgezegd — een nieuw lid was een witte raaf, en er waren oogenblikken, waarin ik mij zeer bezwaard gevoelde omtrent onze toekomst.

„Wanneer op zulk een inrichting als de onze slechts een schijn van wantrouwen valt, is haar doodvonnis ook reeds geteekend," zeide Mulder op een morgen tot mij. „Maar het is toch een mooie bezitting, waarvoor wij gemakkelijk een kooper zouden vinden, wanneer wij onze inrichting wilden opheffen. Wat ik zeggen wilde, heeft Kort reeds met u gesproken over ons nieuwe lid?"

„Ons nieuwe lid?" herhaalde ik. „Dat woord klinkt mij aangenaam in de ooren. En wie is dat?"

Mulder ging naar zijn bureau, opende een laadje en overhandigde mij een brief.

„Die is van morgen gekomen," zeide hij. „Hij was aan mij geadresseerd, daarom heb ik hem open gemaakt." Ik nam den brief uit de enveloppe en las het volgende:

„Tower House, Inchampton, Surrey."

„WelEdele Heer, — Ik zou gaarne lid willen worden van uwe Vereeniging, ten einde uwe inrichting als patiënt te kunnen bezoeken. Zoudt u zoo vriendelijk willen

zijn mij uw prospectus, enz. toe te zenden? Dokter Kort heeft mij uwe inrichting in 't bijzonder aanbevolen.

Ik heb de eer te zijn,

Uw dw. dr. Harold Beauchamp."

„Waarom zou Kort mij daar niets van verteld hebben?" vroeg ik.

„Dat weet ik niet. Hij sprak er gisteren met mij over; hij hoopt, dat Beauchamp zoo spoedig mogelijk zal worden toegelaten. De arme man schijnt ernstig ziek te zijn — ik geloof, een soort verlamming van de beenen. Ha! daar gaat Kort juist voorbij het raam." Mulder liep haastig naar het open raam toe. „Kort wilt gij even hier komen," zeide hij, „Cato zou gaarne een en ander willen weten omtrent Beauchamp; dan kunnen wij meteen beslissen of het wenschelijk is, dat wij hem als lid aannemen."

Kort legde zijne sigaar weg en kwam door de openslaande deuren het vertrek binnen.

„Ik geloof, dat het zeer wenschelijk is, dat wij Beauchamp aannemen," zeide hij, „te meer omdat wij daardoor misschien nog een tweeden patiënt zullen krijgen, en nog wel niemand minder dan den algemeen bekenden Sutherland. Gij herinnert u zeker nog wel, dat hij een paar jaar geleden op de Beurs zoo'n enorm fortuin heeft gemaakt?"

Mulder liep op de deur toe en zeide: — „Ik ga uit. Nu moet gij die zaak maar verder met elkander bespreken. Gij moet vooral nog vandaag aan Beauchamp schrijven, Cato, en niet vergeten er de prospectussen bij te doen. Adieu."

Kort stak een nieuwe sigarette aan en presenteerde er mij een, waarvoor ik evenwel bedankte.

„Hebt gij wel opgemerkt, Cato, dat onze inrichting tegenwoordig niet vooruit gaat?" zeide Kort eenige oogenblikken later.

„Dat behoeft u toch waarlijk niet te verwonderen," hernam ik; „de gebeurtenissen, die hier in den laatsten tijd zijn voorgevallen, *moeten* wel een nadeeligen invloed uitoefenen. Maar gij schijnt er nog al licht over te denken."

„Dat is al naar gij het opvat," antwoordde hij; daarna vervolgde hij op levendigen toon, „ik heb in den laatsten tijd dikwijls de opmerking gemaakt, Cato, dat gij een afkeer van mij hebt. Ik geloof dat ik de reden wel weet. Het heeft er veel van of ik sedert mijn komst voortdurend ellende heb aangebracht. Dat zie ik zelf ook wel, en ik kan u niet genoeg zeggen, hoezeer mij dat hindert, want ik verzeker u, dat ik niets liever wil dan de belangen van onze inrichting te behartigen. Het doet mij genoegen, dat ik nu eens in de gelegenheid ben u dat te zeggen, en er u tevens op te wijzen, dat uit den aard der zaak in eene inrichting als deze zulke voorvallen allicht kunnen voorkomen, want de leden *zijn abnormaal*, naar de ziel zoowel als naar het lichaam."

„Dat is wel mogelijk," hernam ik, „maar het doet mij toch genoegen, dat gij die omstandigheid zelf ook hebt opgemerkt. Totdat gij onze compagnon werdt, bloeide onze inrichting. Ik wil niets ten uwen nadeele zeggen, hoewel ik eerlijk erkennen moet, dat ik u wel eens verdacht heb. En hoe staat het nu met Beauchamp?"

„'t Is een aangenaam jong mensch; hij is ernstig ziek, en heeft behoefte aan eene zorgvuldige verpleging; dat is al wat ik van hem weet."

„Uitstekend, dan schrijf ik hem vandaag nog."

Ik schreef aan Beauchamp, sloot het prospectus van onze Vereeniging in den brief en zeide, dat wij hem gaarne als lid wilden aannemen.

Hij kwam in den loop van de week, en daar hij niet kon loopen, werd hij met een ziekenstoel het gebouw ingereden.

Hij was bleek en mager, en hoewel nog geen dertig jaar oud, was het haar bij zijne slapen reeds dun en vergrijsd. De dood stond reeds duidelijk op zijn gelaat gegrift. Hij werd vergezeld door een grooten, forschen, reeds bejaarden heer, die aan ons werd voorgesteld als de heer Sutherland, de oom van Beauchamp.

Sutherland had een eenigszins hardvoch-

tig voorkomen, lichte, groote, grijze oogen en was haastig in zijne bewegingen. De invalide daarentegen had iets droomerigs over zich en scheen niet de minste notitie te nemen van zijne nieuwe omgeving.

Dienzelfden dag, en nog voordat ik met Kort en Mulder beraadslaagd had over den toestand van Beauchamp, hoorde ik in mijn eigen kamer zittende, zacht de kruk van de deur omdraaien en een lichten voetstap op den vloer weerklinken. Ik keek eenigszins verwonderd om, want de patiënten kwamen nooit in mijne kamer zonder vooraf getikt te hebben. Doch ik sprong eensklaps op.

„Mevrouw Kort," riep ik uit, „kan ik u in een of ander van dienst zijn?"

Zij was eenigszins buiten adem en de uitdrukking van hare blauwe oogen was vroolijker dan naar gewoonte.

„Ik zie met genoegen, dat u hersteld is," vervolgde ik; „maar weet u wel, dat u in geen zes weken beneden is geweest?"

„Indien u mijn doen en laten zoo nauwkeurig nagaat," hernam zij, „waarom draagt u dan niet meer zorg voor mijne gezondheid?"

„Waarom ik geen zorg draag voor uwe gezondheid?" riep ik uit. „Maar, mijn lieve mevrouw, dat mag ik immers niet doen; uw echtgenoot behandelt u zelf."

„Mijn echtgenoot! Zoo, nu kom ik er eindelijk achter," zeide zij langzaam. Zij legde hare fijne hand op de leuning van den stoel, die dicht bij haar stond. „Ik heb herhaalde malen aan Horace gevraagd of u mijn dokter mocht zijn, en dan stemde hij er altijd in toe en beloofde hij mij met u te zullen spreken. Toen u niet kwam, heb ik telkens mijne dienstbode Susanna naar u toe gezonden, en dan kreeg ik altijd tot antwoord dat u zoo spoedig mogelijk zou komen, en .... u kwam nooit, nooit .... Den vorigen nacht droomde ik, dat u bij mij wilde komen, maar dat men u met geweld tegenhield; daarom kom ik nu met groot gevaar voor mij zelf om u te vragen wat toch de reden kan zijn van uw wegblijven?"

Onder het uitspreken van die laatste woorden kwam opeens weer dat vage en

Ik nam den brief uit de enveloppe.

zonderlinge in haar stem, dat mij reeds zoo dikwijls was opgevallen.

„Wat heb ik toch gezegd?" vroeg zij mij op treurigen toon.

„Vele en zonderlinge dingen," antwoordde ik. „U hadt gewild, dat ik bij u zou komen, en ik kwam toch nooit. U sprak van gevaar voor u zelf; wilt u niet verder vertellen, want ik stel er zeer veel belang in."

„Maar daar herinner ik mij niets meer van. Waar ben ik? Wat is er voor gevaarlijks?" Zij keek angstig om zich heen.

„Ga een oogenblik zitten, mevrouw." Ik dwong haar om zich op een gemakkelijken

stoel neer te zetten, nam haar hand en voelde haar pols. De pols was onrustig en onregelmatig; en ik merkte op, dat hare slapen zeer sterk klopten.

„Dat overvalt mij zoo dikwijls," zeide zij zacht, „als ik — als ik —" Zij zweeg en stond plotseling verschrikt op. „Wat voor gevaar kan er zijn?" riep zij uit. „Waarom ben ik hier bij u gekomen?"

Hij werd met een ziekenstoel het gebouw ingereden.

„U kwam hier om mij omtrent uwe gezondheid te raadplegen," zeide ik bedaard.

„Ja, ja," zeide zij — zij deed blijkbaar wanhopige pogingen om haar vluchtig geheugen tegen te houden.

„Het gaat weg, het gaat weg," zeide zij zacht; „dat gebeurt altijd, wanneer ik — o, ik kan mij niets meer herinneren."

„Het doet er ook niets toe," hernam ik, „u zult wel weer beter zijn, wanneer u in uw eigen kamer is. Ik beloof u stellig, dat ik u daar binnen een uur zal komen bezoeken; u moest er nu maar dadelijk weer heen gaan."

„Naar mijn eigen kamer — Waar is die?"

„In de bovengalerij van onze inrichting. Als u maar eenmaal op weg is, zult u het u zeker wel herinneren."

„De boven-galerij in uwe inrichting?" zeide zij. Zij keek om zich heen met een vage wezenlooze uitdrukking in hare mooie blauwe oogen. „Waar is uwe inrichting, waar is de bovengalerij? Zijn wij dan niet in Weenen?"

„Neen, zeker niet, wij zijn in Engeland en u is in de inrichting voor ernstige zieken."

„Wij zijn niet in Engeland. Wij zijn in Weenen. En ik zeg u, dat ik hier niet wil blijven. Ik haat die vreeselijke stad; want hier — hier —" zij greep mij bij mijn arm, terwijl haar oogen vol tranen schoten. Ik wist niets beters te bedenken dan haar weer naar hare kamers te brengen. Ik legde haar hand op mijn arm, geleidde haar bedaard naar boven, en daarna de deur van haar salon openende, bracht ik haar in hare eigen vertrekken. Nauwelijks was zij daar eenige minuten of zij werd rustiger, hare zenuwachtigheid verdween, het wezenlooze in haar gelaat werd als weggevaagd, haar geheugen kwam blijkbaar terug; zij trok haar hand weg van mijn arm.

„Gevoelt gij u al wat beter?"

„Ja," hernam zij, „nu ben ik veel beter. Dokter Cato, ik wilde u zoo gaarne iets heel belangrijks vertellen. Ik moet u bepaald iets in vertrouwen meedeelen. 't Betreft eigenlijk niet mijne gezondheid, maar u *moet* het weten. Wilt u nog een oogenblik blijven om er naar te luisteren of wilt u later terugkomen?"

Ik dacht aan het onderzoek en het consult voor Beauchamp en zeide daarom, dat ik nu niet kon blijven, maar dat ik over een uur terug zou komen.

„Zeer goed," zeide zij droevig; „'t spijt mij, dat u weggaat, maar dan zal ik u straks wachten."

„U kunt verzekerd zijn, dat ik zal komen," zeide ik, het vertrek verlatende.

Zij vergezelde mij tot aan de deur en keek mij na met een onbeschrijfelijk treurigen blik. Ik hoorde iemand op een ruwen toon tot haar spreken — dat was zeker die onaangename dienstbode. Daarop ging zij haar kamer weer binnen en sloot de deur. Eenige oogenblikken later kwamen Mulder, Kort en ik bijeen om den toestand van Beauchamp te bespreken. Zijn kwaal was ongetwijfeld reeds het laatste stadium ingetreden. — Bij dat onderzoek was Kort bijzonder onderdanig; geheel tegen zijne gewoonte in vereenigde hij zich onmiddellijk met onze diagnose en vroeg hij ons, welke behandeling ons het best voorkwam.

„In de eerste plaats, volmaakte rust," zeide Mulder; „en wat de medicijnen aangaat, geloof ik dat er slechts één middel bestaat, dat wij hier kunnen aanwenden, en dat is uranium nitrate. Wij moesten maar eens beginnen met drie maal daags vijf grein te geven, doch wij dienen nauwkeurig acht te geven op de resultaten, die het oplevert. Zijt gij beiden, dat niet met mij eens?"

„Ga heen," zeide zij.

„Ja," zeide Kort kortaf.

Nadat ook ik mijne goedkeuring aan dat voorstel had gehecht, bespraken wij nog met een enkel woord den leefregel van den zieke. Er werd bepaald dat hij zooveel mogelijk ontspanning en frissche lucht moest hebben, en dat zijn oom Sutherland, die bijzonder aan zijn neef gehecht scheen te zijn, hem voortdurend zou verzorgen, zoodat er geen afzonderlijke pleegzuster vereischt werd. Daarop ver-

wijderde ik mij, en begaf ik mij regelrecht naar de vertrekken van mevrouw Kort. Op hetzelfde oogenblik, dat ik aan de kamerdeur tikte, werd ze opengedaan door de dienstbode.

„Ik zou mevrouw Kort gaarne willen spreken," zeide ik.

„Mevrouw kan u niet ontvangen, mijnheer; zij ligt te bed."

„Maar zij verwacht mij; ga haar dus zeggen, dat ik hier ben."

De dienstbode ging heen; een oogenblik later kwam zij terug en zeide: —

„Het spijt mevrouw zeer —"

„Neen, het spijt mij niet," klonk het eensklaps uit de kamer. „Ik wensch dokter Cato te spreken; laat mijnheer dadelijk binnen, Susanna."

Het onaangename gezicht van de dienstbode werd vuurrood van woede. Zij ging slechts heel weinig op zij om mij door te laten.

„Gij kunt heengaan, Susanna," zeide mevrouw Kort.

Ik zag mevrouw Kort met verbazing aan. Zij liep meestal een weinig gebogen en deed mij altijd denken aan een lelie met een geknakten steel. Doch nu stond zij rechtop en schitterden hare oogen; zij zag er niet alleen bijzonder mooi, maar ook volmaakt gezond uit. Susanna keek haar heel verwonderd aan, en verliet de kamer, blijkbaar met grooten tegenzin. Bij de deur draaide zij zich nog eens om en zeide zij, mevrouw Kort brutaal aanziende: —

„Dat zal u duur te staan komen, mevrouw."

Mevrouw Kort keek zelfs niet naar haar, doch zeide opnieuw. „Ga heen."

De dienstbode ging heen, de deur met geweld achter zich dicht slaande.

„U is bang voor die vrouw?" zeide ik.

„Ja," hernam zij. „Ik ben bang voor iedereen hier in huis, behalve voor u en dokter Mulder."

„Wees verzekerd, mevrouw, dat wij u ten allen tijde onze hulp wenschen te verleenen. U zegt, dat u mij als geneesheer wenscht te raadplegen; maar vindt u zelf niet, dat wij het vooraf moeten meedeelen aan uw echtgenoot?"

„Ik heb Horace gezegd, dat ik er bepaald op gesteld was door u behandeld te worden, en hij heeft mij toen zijne toestemming gegeven."

„Wilt u dan zoo goed zijn hier te gaan zitten en mij uwe symptomen mee te deelen."

Zij nam plaats op de punt van een stoel, hare handen wrijvende en zuchtende.

„Mijne symptomen zijn al zeer buitengewoon, en mijne geschiedenis is even buitengewoon, en ze is — O, hemel! *ze is zoo vreeselijk!* Ik vertel het u op gevaar van mijn leven, doch dat is toch beter dan om alles maar zijn gang te laten gaan. Herinnert ge u nog den heer Ridley?"

„Den heer Charles Ridley?"

„Ja; de jonge man, die naar men algemeen veronderstelt, zich zelf van het leven heeft beroofd."

Ik knikte en trilde van aandoening.

„Ik kan licht werpen op die zaak," zeide zij; „en ik kan u ook iets vertellen omtrent mijzelf. Het moet u zeker verwonderen, dat ik in deze kamers vrij wel ben, terwijl ik ziek, ellendig, bijna onnoozel ben, zoodra ik mij ergens anders bevind. Niet waar, verwondert dat u niet?"

„Ja, dat is waar."

„Ik zal u vertellen, waardoor dat komt. Want ik kan het zoo toch niet langer volhouden. Dan sterf ik veel liever. Ik zal alles vertellen aan dokter Mulder en u. Kunt u van avond te zamen bij mij komen en wilt u — "

Die woorden waren nauwelijks over hare lippen gekomen, toen de deur van het vertrek onverwachts werd opengeworpen, en Kort binnenkwam. Ik zal nooit de zonderlinge uitwerking vergeten, die zijne tegenwoordigheid op die ongelukkige vrouw te weeg bracht.

Terwijl zij met mij sprak, had zij zich eenigszins naar mij toe gebogen, doch nu scheen zij plotseling verstijfd te zijn, de woorden bestierven haar op de lippen, zij lachte zenuwachtig en zeide: „Hebt gij mij noodig Horace?"

„Ik heb Cato noodig," hernam hij. Hij

sprak vriendelijk, doch ik merkte op, dat hij woedende blikken op ons wierp.

„Ik zou gaarne onmiddellijk een consult met u willen hebben, Cato. 't Spijt mij, Isobel, dat ik een einde moet maken aan uw *tête-à-tête,* maar ik kan er werkelijk niets aan doen."

„Uwe vrouw wenscht zich een tijdlang onder mijne behandeling te stellen," zeide ik opstaande. „Bij zenuwaandoeningen heeft eene verandering van geneeswijze dikwijls zeer goede gevolgen gehad."

„Gij hebt er immers niets tegen, Horace?" liet mevrouw Kort er op volgen.

„O, volstrekt niet, maar bij het eerste consult zou ik toch gaarne tegenwoordig zijn; en dan kunt gij haar verder geheel volgens uwe zienswijze behandelen, Cato; maar ga nu dadelijk met mij mee. Seafield is plotseling zeer verergerd, en ik vrees, dat hij den avond niet haalt."

Kort doelde op een onzer teringpatiënten, die reeds lang half stervende was geweest.

Ik stond langzaam op.

„Zullen wij dan het consult voor uwe vrouw op heden avond stellen? Dan vraag ik of Mulder met mij mee komt?" zeide ik.

„Zooals gij wilt," antwoordde Kort.

„Heb dank, Horace," riep zij verheugd uit. „U komt dus zeker niet waar, dokter Cato?"

Zij stond op en stak mij hare beide handen toe.

„U komt dus zeker?"

„Ik beloof het u."

„In elk geval?"

„In elk geval," zeide ik. Daarna verliet ik het vertrek, gevolgd door Kort.

Dienzelfden avond bezochten Mulder, Kort en ik haar te zamen in haar slaapkamer. Maar nu begreep ik er toch niets meer van. Zij zat op in haar bed en scheen nergens belang in te stellen. Toen wij binnenkwamen, nam zij niets geen notitie van ons, en zij keek maar voortdurend naar haar echtgenoot, als wilde zij op zijn gelaat de antwoorden lezen die hij wenschte dat zij zou geven.

„U komt dus zeker?"

Wij vertrokken eindelijk, Mulder ten volle overtuigd, dat die ongelukkige vrouw idioot was, en medelijden gevoelend met Kort, dien hij als een goed en zelfopofferend echtgenoot beschouwde.

„Ik hoop nog altijd," zeide Kort, nadat ons consult was afgeloopen, „dat een langdurig verblijf in deze vertrekken mijne vrouw goed zal doen. Maar Cato, doe mij het genoegen, om wanneer mijne vrouw

nog eens in uwe kamer mocht komen, haar onmiddellijk weer hierheen te brengen en niet op hare vreemde woorden te letten?"

Ik zweeg. De schijn was tegen mevrouw Kort, maar ik kon Ridley's woorden niet

„Wat bedoelden zij daarmee?"

vergeten en ik vroeg mijzelf telkens af, wat er toch wel in Weenen voorgevallen kon zijn.

Intusschen ging onze nieuwe patiënt Beauchamp vrij goed vooruit. Hij klaagde niet, was opgewekt, sprak nooit over zijn kwaal en was ingenomen met de minste attentie, welke men hem bewees; hij was in één woord een van de aangenaamste patiënten, die wij nog ooit in onze inrichting hadden gehad. Hij kwam 's avonds meestal beneden en was spoedig bij iedereen evenzeer gezien. Hij was een uitstekend musicus, en zat dikwijls uren achtereen voor de piano een droomerige muziek te spelen, die hij zelf gecomponeerd had, zooals hij ons eenigszins verlegen mededeelde.

Het was in onze inrichting de gewoonte, dat elke patiënt na een zorgvuldig consult onder de bijzondere hoede werd gesteld van een der doctoren. Beauchamp kwam op zijn eigen verzoek, en dat van zijn oom, geheel onder behandeling van Kort. Dat scheen ook vrij natuurlijk, want door Kort was hij in onze Vereeniging geïntroduceerd, en Sutherland vertelde mij bij gelegenheid, dat hij Kort reeds sedert verscheidene jaren kende. Sutherland bleek na een dag of wat ook een zeer aangenaam lid te zijn. Hij kon aardig vertellen, wist ieder aan het lachen te brengen, al was het dan ook maar ten koste van zich zelf, en hij had een zekeren humor, waardoor hij weldra bij ieder zeer gezien en gewild was. Hij was bijzonder aan zijn neef gehecht, en hoewel ik in het eerst niet zeer met hem was ingenomen, verminderde mijn argwaan toch langzamerhand, als ik zag hoe hij alles voor zijn neef was, en aan diens minste wenschen voldeed zonder ooit aan eigen gemak of genoegen te denken.

„Ik ken tegenwoordig mijzelf haast niet

meer. Zou ik zoo kwaaddenkend geworden zijn, en Kort en zoo vele anderen valsch beoordeelen, of zou *ik* alleen de menschen doorzien? Als Mulder toch ook maar eens door mijn bril wilde kijken!"

Eenige weken na de komst van Beauchamp kwam ik op een avond in de bibliotheek. Beauchamp zat daar alleen en bladerde lusteloos in eene illustratie.

„Hoe gaat het u?" vroeg ik.

„Ik vrees dat ik niet vooruit ga," antwoordde hij. „Gelooft u wel, dat ik zal herstellen, dokter Cato?"

„Dat hoop ik zeker," antwoordde ik.

Hij haalde zijne schouders op.

„Die medicijnen, bij voorbeeld, helpen mij niets." Hij zuchtte diep en liet zich achterover vallen in zijn stoel. Ik ging voor den haard staan en keek nu en dan naar hem. 't Was hem duidelijk aan te zien, dat zijne kwaal verergerde, al was er ook nog geen oogenblikkelijk gevaar. Terwijl ik naar hem keek, sloeg Beauchamp op nieuw zijne zachte bruine oogen naar mij op.

„Al ben ik niet uw patiënt, zoo zou ik u toch gaarne een vraag doen. Hoe lang zou ik nog blijven leven, denkt u?"

„Dat zou ik u onmogelijk kunnen zeggen, maar ik zal openhartig met u spreken. Hoe treurig of gij uw leven ook moogt vinden, zoo is er toch geen gevaar bij. U kunt nog verscheidene jaren in leven blijven; ik heb zelfs dergelijke patiënten gekend, die een hoogen leeftijd bereikt hebben."

„Dat zou dan toch een treurige toestand zijn," zeide hij langzaam. „Maar ik zal u zeggen, hoe ik tot die vraag ben gekomen. Een paar dagen geleden ving ik toevallig een gesprek op tusschen mijn oom en dokter Kort. Ik begreep niet alles, maar ik wist toch dat zij over mij spraken; en ik ving de woorden op — „laryngeal spasm." Wat bedoelden zij daarmee? Wat is laryngeal spasm?"

„Niets verontrustends," hernam ik. „Daar moet gij toch vooral niet over tobben; zie liever de eene of andere afleiding te vinden."

Ik vertrok spoedig om Mulder op te zoeken. Al die dingen maakten mij zenuwachtig — ik wist haast niet meer, wat ik moest doen of laten. Tot mijn spijt was Mulder uitgegaan en zou hij eerst tegen den avond thuis komen. Ik kwam hem om acht uur tegen. Hij vertelde mij onmiddellijk, dat Beauchamp was overleden. Zooals men verwacht had, had een kramp in de stembanden een einde gemaakt aan zijn leven.

De heer Walter O'Brien.

Terwijl hij nog sprak, kwam Kort binnen.

„Ja," zeide hij, „'t is gedaan met dien jongen man. 't Spijt mij voor Sutherland, want die is erg bedroefd. Hij wil het lijk naar zijn eigen huis in Surrey laten overbrengen, waar het dan kan blijven tot de ter aarde bestelling in Woking."

„Waarom in Woking?" vroeg ik.

„Omdat Beauchamp de beschikking heeft gemaakt dat zijn lijk verbrand moet worden. Ik zal nu een en ander in orde gaan brengen en tevens het overlijden aangeven."

Kort verliet onmiddellijk het vertrek. En den volgenden morgen werd het lijk van

Beauchamp maar Surrey overgebracht. — Dat geschiedde half November en den 13[den] van de volgende maand viel 's morgens om elf uur ongeveer het volgende voor. Mulder en ik waren samen in mijn kamer, toen een bediende binnen kwam met een kaartje, en zeide dat er een heer was, die mij wenschte te spreken. Ik nam het kaartje aan en las: —

„Mr. Walter O'Brien,
„Home and Colonial Assurance Company,
„Royal Exchange Buildings, E. C."

„Laat den heer O'Brien binnen," zeide ik tot den bediende.

Een oogenblik later kwam een net gekleed heer van middelbaren leeftijd de kamer binnen.

„Ik ben dokter Cato," zeide ik, ziende dat hij eerst naar Mulder en daarna naar mij keek. „En dit is dokter Mulder, mijn compagnon; u kunt gerust over alles spreken in zijne tegenwoordigheid."

Mijn bezoek staat in verband met den heer Harold Beauchamp, die hier in de vorige maand is overleden, en op wiens leven door onze maatschappij een polis van zes honderd duizend gulden is uitgegeven. De oom van den heer Beauchamp, de heer Sutherland van Ray Park, Surrey, heeft door zijn advocaat dat geld laten opvragen. Wij hooren, dat de heer Beauchamp een testament heeft nagelaten, waarbij hij zijn oom tot zijn eenigen erfgenaam heeft benoemd. Nu hebben wij evenwel gemeend een nauwkeurig onderzoek te moeten instellen, voordat wij tot de betaling overgaan. Ik hoor dat de heer Beauchamp in uwe Inrichting is overleden. Zijt u, heeren doctoren, overtuigd, dat hij zijn natuurlijken dood is gestorven?"

De heer Harold Beauchamp is gestorven aan laryngeal spasm," antwoordde ik snel. „Maar daar onze derde compagnon dr. Kort hem behandeld heeft, zal ik hem verzoeken hier onmiddellijk te komen."

Ik stond op en belde, en beval den bediende dat hij den heer Kort zou verzoeken onmiddellijk bij mij te komen. Een paar minuten later kwam hij het vertrek binnen. Ik stelde hem voor aan den heer O'Brien en deelde hem de reden mede van diens komst.

„U vermoedt dus, dat de heer Harold Beauchamp niet zijn eigen dood is gestorven?" zeide Kort langzaam tot O'Brien.

„Dat zou ik niet durven beweren," antwoordde de heer O'Brien; „maar wij willen volle zekerheid hebben, dat zijn dood het gevolg was van eene natuurlijke oorzaak, voordat wij zulk een groote som aan zijn oom uitbetalen."

„Ik veronderstel, dat u de doodacte hebt gezien?" vervolgde Kort; „in dat geval weet u ook wat ik als de oorzaak van zijn dood heb opgegeven."

„Wij hebben die acte natuurlijk gezien, mijnheer Kort, en ik behoef u zeker niet te zeggen, dat wij geen oogenblik aan de echtheid van dat stuk hebben getwijfeld; doch, wat wij wenschen te weten, is slechts dit: zou het mogelijk geweest zijn eenig vergif toe te dienen, waardoor bij het sterven dezelfde verschijnselen voorkwamen?"

„Zeker niet," hernam Kort. „Ik was bij Beauchamp, toen hij stierf — het was een zeer natuurlijk proces. Mag ik u vragen waarom u achterdocht koestert?"

„Om twee redenen — ten eerste, de geruchten omtrent de particuliere zaken van den heer Sutherland; en ten tweede, het feit, dat het lijk zoo spoedig verbrand is."

„De lijkverbranding was overeenkomstig den laatsten wil van den overledene, welk stuk u natuurlijk ter inzage kunt krijgen," hernam Kort.

„Dat begrijp ik wel," zeide de heer O'Brien, „maar dat neemt niet weg, dat de lijkverbranding alle analyse onmogelijk maakt — daarom ben ik hier gekomen om deze vragen te doen. U is dus bereid te zweren, dat hier geen sprake kan zijn van vergiftiging, mijnheer Kort?"

„Ja, daartoe ben ik bereid."

„Zeer goed, ik dank u, heeren." Hij stond op, nam zijn hoed en verliet het vertrek.

„Dat is een zonderlinge zaak," zeide

Kort. „Hebt gij wel geweten, Cato, dat het leven van Beauchamp zoo hoog verzekerd was?"

„Daar heb ik hoegenaamd niet over gedacht," hernam ik; „maar het is natuurlijk al te ongerijmd om hier aan vergif te denken."

„Ja, dat is zeker," zeide Kort, het vertrek verlatende.

„Dat is al weer een wonderlijke zaak," zeide ik tot Mulder. „Welke vloek zou er toch op ons rusten? Onze Vereeniging kan op die wijze onmogelijk blijven bestaan."

„Ja; 't wordt waarlijk al te erg," hernam Mulder; „dat kan niet altijd louter toeval zijn. Cato, ik begin in den laatsten tijd mij meer en meer met uwe inzichten te vereenigen."

„Omtrent mevrouw Kort? Omtrent den ongelukkigen Charles Ridley? Omtrent —"

„Omtrent alles. Ik zal alles nog eens goed nagaan," zeide hij, „en dan kom ik bij u zoodra ik tot een bepaalde slotsom ben gekomen. Op 't oogenblik is alles duister, en tevens — zonderling — onbegrijpelijk zonderling." Bij die woorden stond hij op en verliet het vertrek.

Tegen den avond van dienzelfden dag zag ik hem weer. Hij kwam in mijn spreekkamer en draaide den sleutel om in het slot.

„Waarom doet gij dat?" vroeg ik.

„Omdat ik u iets wilde zeggen, en wij niet gestoord mogen worden. Luister. Ik ben het met u eens omtrent den toestand van mevrouw Kort; zij is stellig niet onnoozel, maar ik geloof met u dat Kort haar verkeerd behandelt. Kort wil onze Vereeniging te gronde richten; wij moeten daarom geducht op onze hoede en zeker van onze zaak zijn. En dan moet ik u nog iets zeggen."

„En dat is?"

„Dat heeft betrekking op den armen Beauchamp. Ik keek zoo straks in de apotheek naar de flesch met uranium nitrate, den drank, dien ik aan Beauchamp had voorgeschreven. Ik weet niet precies hoeveel er voor hem gebruikt is, doch het viel mij op, dat de flesch, die nog geheel vol was, toen Beauchamp hier kwam, nu bijna leeg is."

„Gij wilt toch niet zeggen, dat zij hem denkelijk een te groote dosis hebben gegeven?"

„Dat is wel degelijk mijne bedoeling. Nu is het zeer wel mogelijk, dat Sutherland de vrije beschikking had over die flesch, want Kort stelde het volste vertrouwen in hem. Volgens O'Brien rust er een vlek op het verleden van Sutherland, en voor zoover ik weet, is hij de eenige, die voordeel heeft bij den dood van zijn neef."

Mulder liep de kamer op en neer.

„Maar gij kunt niets bewijzen," zeide ik, „èn omdat gij niet nauwkeurig weet, hoeveel er in de flesch geweest is, èn omdat het lijk verbrand is en dus alle sporen van het vergif verdwenen zijn."

„Is dat wel het geval?" Hij liep haastig door, doch — plotseling bleef hij staan en zeide, mij strak aanziende en elk woord met nadruk uitsprekende: — „Weet gij wel, dat uranium nitrate een *niet-vluchtig* metaal is?"

Ik keek hem verbaasd aan, niet dadelijk zijne bedoeling vattende. Daarop sprong ik op van mijn stoel.

„Gij wilt toch niet zeggen, dat het uranium nitrate zich nog in de asch zou bevinden?"

„Dat is juist wel mijne bedoeling. Indien mijn vermoeden juist is en men er een te groote dosis van heeft gegeven, moet dat blijken uit een nauwkeurig onderzoek van de asch."

„Bij den hemel! Mulder, dat is een idée. Ik geloof wel zeker, dat dit hier het geval zal zijn. Maar hoe moeten wij dat aanleggen?"

„Ik zal er nog eens goed over nadenken. En ik verzeker u, dat nu mijn argwaan eenmaal is opgewekt, ik er geen gras over zal laten groeien. Ik denk er over om onmiddellijk naar O'Brien te gaan. Gaat gij met mij mede?"

Vijf minuten later waren wij op weg naar de stad.

„Gij weet natuurlijk wel," zeide Mulder

onder weg, „dat een metaal uit de asch geïsoleerd kan worden, wanneer het niet vluchtig is gemaakt door lijkverbranding, en dat zou met uranium zeker niet het geval zijn. Het zal met zilver, koper en vele andere metalen wellicht evenzoo gaan, maar het voorname punt, waarop het hier aankomt, is het feit, dat uranium zoo zelden gebruikt wordt en dat het nooit bij toeval in de asch van een lijk kan worden aangetroffen."

De man opende de tasch.

„Wanneer er dus een groote hoeveelheid in de asch wordt gevonden, is onze zaak gewonnen."

„Onze zaak?"

„Ja, want ik ben vast overtuigd, dat Kort hierin de hand heeft gehad. Er waart een slechte invloed over ons huis, en hoe eerder de man, van wien dat uitgaat, aan de kaak wordt gesteld, des te beter is het voor ons."

„Maar Kort heeft er toch geen voordeel bij?" zeide Mulder verdrietig.

Wij waren intusschen aan het kantoor van de levensverzekering-maatschappij gekomen. O'Brien was ten toppunt van verbazing, toen Mulder hem zijne meening ontvouwde.

„En wilt u de analyse maken, wanneer het mij gelukt de asch in mijn bezit te krijgen?" vroeg hij.

„Zeker, maar het moet natuurlijk geschieden door bemiddeling van de politie, en de Gouvernements analytische chemicus zal het onderzoek moeten leiden, maar hij is een mijner beste vrienden en hij zal het dus stellig goed vinden, dat ik hem help onderzoeken, vooral wanneer hij alle bijzonderheden hoort."

O'Brien ging onmiddellijk werk maken van die zaak en wij keerden terug naar huis, ons voornemende er met niemand over te spreken.

De levensverzekering-maatschappij had geen oogenblik verloren laten gaan, want den volgenden avond om zeven uur ontving Mulder reeds het volgende schrijven. —

„Somerset House, W. E.

„Beste Mulder, De Levensverzekering-maatschappij heeft uw raad opgevolgd — een vernuftige gedachte, uwer waardig. Zooeven heeft zij de machtiging ontvangen, en nu zal de asch van Beauchamp morgen ochtend om elf uur hier gebracht worden. Het zou mij zeer aangenaam zijn, als gij mij

uwe hulp wildet verleenen, want in dit geval zullen wij zeker tot eene formeele analyse moeten overgaan. Kunt gij dus op het genoemde uur bij mij zijn?

t à v.

Maurice Russell."

„Gij gaat er natuurlijk heen?" zeide ik.

„Zeker, en gij gaat met mij mede, niet waar?"

Den volgenden morgen om elf uur kwamen wij in Somerset House aan en werden wij door Russell ontvangen in een prachtig laboratorium. Terwijl Mulder en Russell beraadslaagden op welke wijze zij de analyse wilden verrichten, werd er aan de kamerdeur getikt en kwam een bode binnen met een zwarte tasch in zijne hand.

„Zijt gij de bode uit Woking?" vroeg Russell.

„Ja, mijnheer."

„Hebt gij de asch meegebracht?"

„Ja, mijnheer." De man opende de tasch en nam er een kleine urn uit waarop aan de buitenzijde, „Harold Walter Beauchamp" gegraveerd stond.

De bode ging heen, en Mulder en Russell begonnen met hun onderzoek.

Na verloop van een uur waren zij beiden met hun taak gereed.

„Er is niet de minste twijfel aan," zeide Russell, „ik heb zes honderd drie en tachtig grein gevonden."

Ik was niet in staat een enkel woord te uiten. Want al was ik ook vast overtuigd geweest, dat hier bedrog in 't spel was, nu het feit mij zoo duidelijk voor oogen werd gehouden, scheen ik het toch nog niet als een onomstootelijke waarheid te kunnen aannemen.

„Wij moeten deze opgaven onmiddellijk aan O'Brien doen toekomen," zeide Mulder. „Hij moet nu de verdere stappen doen."

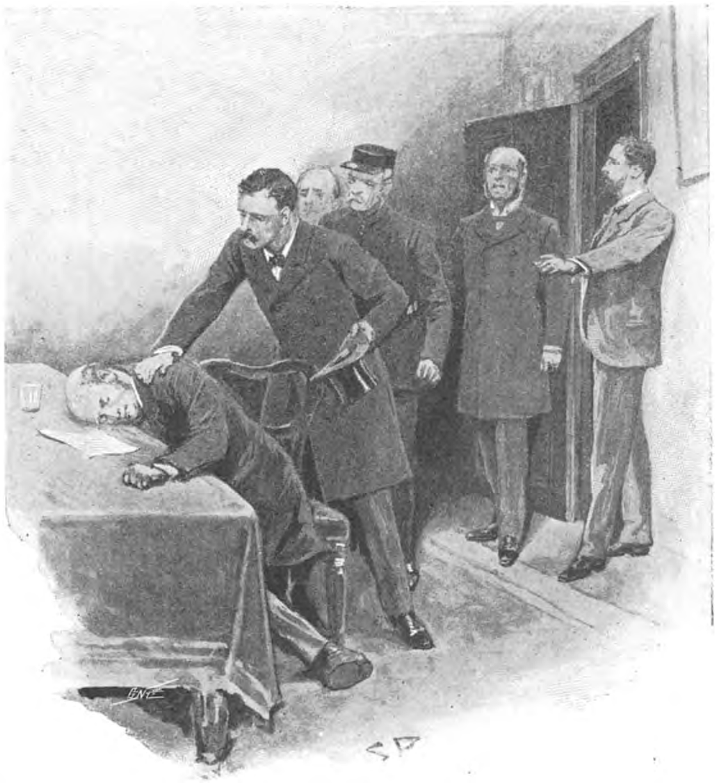

Sutherland was dood.

O'Brien luisterde in de grootste spanning en kon haast geen woorden vinden om zijne verbazing te uiten.

„Sutherland moet onmiddellijk gevangen genomen worden," zeide hij. „En hetzij Kort schuldig is of niet, hij moet in elk geval verhoord worden."

Binnen een paar uren waren alle wettelijke formaliteiten in acht genomen en begaven een inspecteur van politie, Mulder, O'Brien en ik ons te zamen naar Ray-

Park in Surrey, het landgoed van Sutherland.

Aldaar aangekomen, werd de deur onmiddellijk nadat wij gebeld hadden opengedaan, en zagen wij tot onze groote verbazing en ontsteltenis Kort vóór ons staan.

„Wel, hoe komt gij hier?" riep hij uit, den een na den ander aanziende en schijnbaar niets kwaads vermoedende.

„Wij moeten den heer Sutherland spreken," zeide de inspecteur. Ik heb hier een bevelschrift om hem in hechtenis te nemen, omdat hij verdacht wordt den dood van Beauchamp bewerkt te hebben."

„Dus is het al bekend geworden?" zeide Kort, wiens gelaat beurtelings gloeiend rood en doodelijk bleek werd.

De inspecteur drong het huis binnen, en wij volgden hem.

„Gij kunt allen gerust binnenkomen," zeide Kort. „Ik ben verbaasd, dat het nu reeds bekend is. De ongelukkige Sutherland liet mij van morgen roepen. Gij zijt te laat, mijnheer de inspecteur, hij is reeds buiten uw bereik — zie!" voegde hij er bij, aan het einde van de gang eene kamerdeur openend.

In het salon zat Sutherland, met het hoofd voorover gebogen op de tafel, en een arm slap naar omlaag hangende. Ik slaakte een kreet toen ik hem aanraakte. Sutherland was dood.

„Ja, hij is dood," zeide Kort. „Hij liet mij van morgen vroeg roepen om mij zijn misdaad te bekennen, en wetende dat ik misschien in de zaak verwikkeld kon worden, heeft hij eene bekentenis geschreven, zeggende, dat hij zich daarna aan het gerecht zou overleveren. Dat heeft hij nu gedaan, zooals gij ziet, maar bij een rechtbank, die niet van deze aarde is. Ik had hem onder het schrijven slechts even alleen gelaten, en een oogenblik geleden vond ik hem zoo. Ruik maar eens aan dit glas — het bevatte hydrocyanic acid, zonder pijn en snel."

Terwijl Kort nog sprak, had de inspecteur een vel papier doorgekeken, dat naast den doode op de tafel lag.

„Ja, dat is eene volledige bekentenis," zeide hij. Hij las het volgende hardop: —

„Ik, Edgar Sutherland, belijd hierbij de vreeselijke misdaad, die ik heb begaan — den moord op mijn neef, Harold Beauchamp. Ik heb geen medeplichtige gehad. Ik nam het uranium nitrate uit de apotheek van de Vereeniging voor ernstige zieken en heb er tweemaal een groote dosis van gereed gemaakt en aan mijn neef gegeven. Ik was in groote geldelijke moeilijkheden geraakt en ik wist geen anderen uitweg dan de levensverzekering van mijn neef Harold.

„Ik schrijf deze bekentenis om dokter Kort van alle verdenking te zuiveren. Ik kan mijn schuld niet langer dragen. God helpe mij,

„Edgar Walter Sutherland."

Een diepe stilte volgde op die woorden.

De inspecteur keek O'Brien aan, en zeide: —

„Mijnheer, wij kunnen een doode niet arresteeren."

„En daar uwe maatschappij nu de premie niet behoeft te betalen, geloof ik dat de wet hier verder niets meer te maken heeft," zeide Mulder.

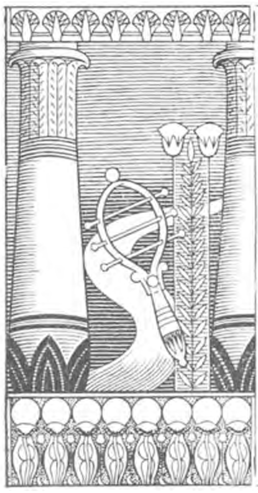

PHAROS

De Egyptenaar

EEN ROMAN

VAN

GUY BOOTHBY.

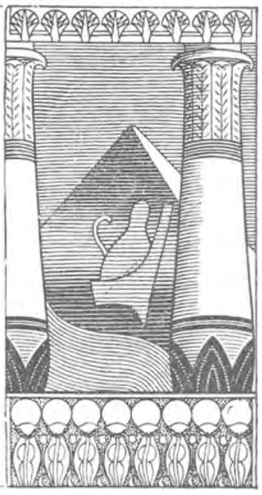

VOORWOORD

Bestaande uit een brief van Sir William Betford, uit Bampton St. Mary, in Dorsetshire, aan George Trevelyan van Lincola's Inn Fields, te Londen.

„Mijn waarde Trevelyan.

Nog nooit in mijn leven zag ik mij in zulk een lastigen toestand geplaatst. Ik ben, zooals gij weet, een eenvoudig mensch, gesteld op een bestaan even helder en verklaarbaar als een open boek en op het spreken van duidelijke taal, en toch loop ik gevaar een geheel anderen indruk omtrent mijzelven te geven, door u iets mede te deelen, dat gij, vrees ik, zult beschouwen als het wonderlijkste en ongelooflijkste verhaal ooit door u gehoord.

Wat mijzelf betreft, weet ik eigenlijk niet wat er van te denken. Ik heb mij zoo suf gedacht over de zaak, dat ik waarlijk niet de geschikte persoon meer ben om er een juist oordeel over uit te spreken. Gij moet daarom voor ons beiden beslissen; maar ik bid u, heb medelijden en beslis niet al te ras. *In dubiis benigniora semper sunt praeferenda*, zooals men gewoon was in onze schooldagen te zeggen. Dit moet ook hierin onze leus worden, waaraan wij ons vast behooren te houden, om het even wat er verder ook gebeuren moge.

Voor zooverre ik de feiten kan nagaan, staan wij hier tegenover een der droevigste en tevens onverklaarbaarste gevallen, die nog ooit op papier werden geschetst. In korte trekken saamgevat, komt het hierop neêr: Of wel Forrester is krankzinnig geworden en heeft dit alles gedroomd, of wel hij beschikt nog altijd over zijn volle verstand en in dat geval heeft hij zóóveel geleden als slechts aan zeer weinig lieden hier omlaag ten deel viel. Om het even welke van deze beide veronderstellingen de juiste is, verdient hij ons diepste medelijden. Wij hebben maar één ding in ons voordeel: Den man kennende als wij doen, zijn wij volkomen bij machte de waarde te schatten der beschuldigingen, welke hij tegen zichzelf inbrengt. Van één zaak ben ik overtuigd: dat er geen eerlijker, achtenswaardiger mensch op aarde leeft. Wij kennen hem beiden even lang. Gij herinnert u nog hoe wij meer dan twaalf jaar geleden, aan hem en tevens aan elkander werden voorgesteld bij een en dezelfde gelegenheid, en ik weet zoo goed als zeker dat geen van ons beiden gedurende heel dien tijd het recht verkreeg aan zijn woord te twijfelen of ook maar één enkele zijner daden te veroordeelen. In

mijn oog had hij inderdaad dan ook slechts één fout, die niet zelden aangetroffen wordt in deze laatste jaren der negentiende eeuw. Ik zinspeel hiermede op zijn eenigszins sombere natuur en zijn daaruit voortvloeiende neiging tot het bovennatuurlijke.

Zooals de wereld niet licht vergeten zal, was zijn vader misschien de meest beroemde kenner van het oude Egypte, dien onze eeuw onder zijn groote mannen heeft geteld; iemand wiens gansche geest en wezen doortrokken was van liefde tot dat overoude land en zijn geheimzinnig verleden. Het valt daarom niet te verwonderen dat de zoon zijn smaken zou hebben overgeërfd, en dat zijn leven den invloed zou hebben ondergaan van dezelfde zonderlinge voorliefde. Als ik zeg dat hij een zwak voor het bovennatuurlijke bezat, dan bedoel ik daarmede echter nog niet dat hij was wat men gewoonlijk onder een spiritualist verstaat. Ik kan onmogelijk aannemen dat hij zich ooit ernstig daaraan overgaf. Zijn verstand was veel te helder en gelijktijdig te gezond om zulk een beslisten vorm aan zijn belangstelling te geven. Ik voor mij geloof dat hij de zaak eenvoudig onderzocht, zooals hij dat, bijvoorbeeld, met de geschiedenis der verwoeste steden van Mashowaland zou hebben gedaan, zonder ander doel dan het bevredigen zijner nieuwsgierigheid en den wensch zich daarvan op de hoogte te stellen.

Nadat ik u op bovenstaande wijze mijn gevoelens heb blootgelegd, wil ik de zaak verder in uwe handen overlaten, vertrouwende dat gij hem recht zult doen wedervaren en zal ik beginnen met u een beschrijving te geven, van de wijze waarop het aangrijpend verhaal der lotgevallen van onzen vriend in mijn handen kwam.

Ik was den ganschen dag op de jacht geweest en keerde pas tusschen half zeven en zeven uur huiswaarts. Ik herinner mij dat onze woning op dat tijdstip vol gasten was. Enkelen hunner hadden mij op mijn wandelrit vergezeld en de bel gaf juist het sein om ons voor het middagmaal te gaan kleeden, toen wij afstegen en de stoeptreden opkwamen. Het leed geen twijfel dat, zoo wij van toilet wilden veranderen en ons nog vóór het diner bij de dames in het salon wenschten te voegen, wij geen oogenblik te verliezen hadden. Wij spoedden ons dientengevolge zoo haastig mogelijk naar onze verschillende kamers.

Er kan niets aangenamers of meer verfrisschends gevonden worden, na een heelen dag in den zadel te hebben doorgebracht, dan het nemen van een warm bad. Bij deze bijzondere gelegenheid bevond ik mij juist in het volle genot van die weelde, toen er aan de deur werd getikt.

Ik vroeg wie daar was.

„Ik, mijnheer, ik Jenkins," gaf mijn bediende ten antwoord: „Er is iemand, beneden, die u wenscht te spreken."

„Mij te spreken, op dit uur?" vroeg ik verwonderd: „hoe heet die persoon en wat verlangt hij?"

„Zijn naam is Silver, mijnheer," antwoordde de knecht en voegde er toen bij, alsof deze inlichting zou kunnen gelden als een verontschuldiging voor zijn laat bezoek: „Ik geloof eigenlijk gezegd, mijnheer, dat hij een vreemdeling moet zijn. Hij is ten minste heel donker van kleur en spreekt niet geheel en al hetzelfde engelsch als men van een engelschman zou verwachten."

Een oogenblik raadpleegde ik mijn geheugen, maar ik kende niemand van dien naam die eenige grondige reden hoegenaamd kon doen gelden, mij op zulk een lastig uur als zeven uur 's savonds te willen zien.

„Ga naar beneden en vraag wat hij verlangt," zeide ik ten slotte. „Zeg hem dat ik van avond bezig ben; maar indien hij morgenochtend terug wil komen, zal ik hem te woord staan."

De bediende vertrok, om zich van zijn boodschap te gaan kwijten, en toen hij terugkeerde, bevond ik mij weder in mijn kleedkamer.

„Het spijt den man zeer, mijnheer," verklaarde hij, zoodra hij de deur achter zich gesloten had: „maar hij zegt dat hij naar Bampton terug moet, in tijds om den sneltrein van *8 uur 15* naar Londen op te vangen. Hij kon mij onmogelijk het doel

zijner komst mededeelen, maar verzocht mij u te zeggen dat het een hoogst gewichtige zaak betrof, en hij zou heel dankbaar wezen, indien gij hem nog van avond een onderhoud wildet toestaan."

„In dat geval," zeide ik, „veronderstel ik dat ik hem wel zal *moeten* zien. Heeft hij u verder niets verteld?"

„Neen, mijnheer. Ten minste dat was niet de manier, waarop hij het inkleedde, wat hij zeide, mijnheer, was dit: „Indien uw meester volstrekt weigert mij te zien, zeg hem dan dat ik tot hem ben gekomen uit naam van mijnheer Cyril Forrester. Ik geloof wel dat hij daarna van plan zal veranderen."

Zooals de man, onverschillig wie hij dan ook zijn mocht, had voorzien, was dit eene woord inderdaad voldoende om mij van gedachten te doen veranderen. Ik verzocht Jenkins onmiddellijk naar hem terug te gaan, om te zeggen dat ik binnen een paar minuten bij hem zou zijn, en dientengevolge kleedde ik mij snel aan en begaf mij naar beneden, naar mijn studeervertrek.

Het vuur brandde helder in den haard, en op de schrijftafel stond een kantoorlamp te branden. Het overige gedeelte der kamer was wel is waar in schaduw gedompeld, maar toch was het er niet duister genoeg om mij te verhinderen een donkere gedaante te zien, die tusschen de beide boekenkasten in gezeten was. De man stond, bij mijn binnentreden, op en boog voor mij met een slaafschheid, die Gode zij dank! in Engeland ternauwernood bekend is. Ofschoon zijn taal grammatisch onberispelijk juist was, had hij nauwelijks den mond geopend of zijn tongval verried duidelijk dat hij niet op onze eilanden geboren kon zijn.

„Sir William Betford, als ik mij niet vergis," aldus begon hij, aanstonds bij mijn verschijnen.

„Ja, zoo heet ik," gaf ik ten antwoord, tegelijkertijd de lamp hooger draaiende en de kaarsen op den schoorsteenmantel opstekend, ten einde hem beter te kunnen zien. „Mijn bediende heeft gezegd dat gij mij wenscht te spreken en hij voegde er bij dat gij gezonden waart door mijn ouden vriend, den kunstenaar Cyril Forrester, die zich op het oogenblik in het buitenland bevindt. Is dit zoo?"

„Het is de zuivere waarheid," antwoordde hij. „Ik kom uit naam van den heer Forrester."

De kaarsen braudden thans helder en dientengevolge was ik bij machte hem beter op te nemen. Hij was iemand van middelbare lengte, buitengewoon mager en droeg een lange overjas van donkere stof. Zijn gelaat vertoonde een beslist Aziatisch type, hoewel ik onmogelijk had kunnen bepalen tot welke natie hij behoorde. Het waarschijnlijkste kwam mij nog voor, dat hij van Siam afkomstig was.

„Als gij door den heer Forrester gezonden zijt," sprak ik, nadat ik was gaan zitten: „dan zult gij mij ook wel zijn adres willen opgeven. Wat mij betreft, ik heb reeds sedert heel langen tijd niets van hem gezien of gehoord."

„Dan betreur ik ten zeerste dat ik u onmogelijk de gewenschte inlichting verschaffen kan," verklaarde de man op beleefden maar vastberaden toon. „De door mij ontvangen bevelen zijn op dat punt beslist."

„Hoe nu?" riep ik uit, in een opwelling van licht begrijpelijke verbazing. „Gij zijt door hem gezonden en toch hebt gij de opdracht gekregen mij zijn adres te verzwijgen? Dat is, op zijn allerminst genomen, al heel zonderling, zooals gij zelf zult moeten erkennen. Bedenk wel dat ik een zijner oudste en zeer zeker een zijner trouwste vrienden ben."

„Wat niet wegneemt dat hij mij op het hart drukte u, onder geen voorwaarde, zijn tegenwoordige verblijfplaats te verraden," antwoordde mijn bezoeker.

„En wat kunt gij mij dan wel te vertellen hebben?" vroeg ik, vrij wat meer gekrenkt door zijne woorden, dan ik wel verkoos hem te doen zien.

„Ik heb een pakje voor u medegebracht," zeide hij, „dat mijnheer Forrester volstrekt wilde dat ik u persoonlijk overhandigen zou. In het pak zelf is een brief gesloten die, naar hij verzekerde, u alles ophelderen zou. Hij droeg mij tevens op u te verzoeken mij

een bewijs van ontvangst te geven, dat ik hem terugbrengen moest."

Onder het spreken stak hij de hand in den zak van zijn lange overjas, en haalde daaruit een rol te voorschijn, die hij met een plechtig gebaar op tafel neêrlag.

„Hier is het pakje," sprak hij. „Als gij nu de goedheid hebben wilt mij een briefje te geven, waarin gij de ontvangst daarvan aankondigt, neem ik aanstonds afscheid van u. Het is volstrekt noodzakelijk dat ik nog den sneltrein naar Londen haal en indien ik daarmede vertrekken wil heb ik geen tijd te verliezen."

„Ik zal u het verlangde reçu geven," antwoordde ik, en een velletje postpapier uit een lade te voorschijn halende, schreef ik den volgenden brief.

„The Grange, Bampton St. Mary.
15 December

Waarde Forrester,

Heden avond werd ik verrast door het bezoek van iemand genaamd . . .

Hier bleef ik steken en vroeg ik den zendbode naar diens naam, wat ik tot heden nog verzuimd had te doen.

„Honoré de Silva," gaf hij ten antwoord.

. . . . Van iemand genaamd Honoré de Silva, die mij een pakje overhandigde, waarvoor hij een bewijs van ontvangst verlangt. Deze brief kan als zoodanig dienen. Ik heb getracht uw adres van hem te weten te komen, maar op dat punt blijft hij weigeren, en nu vraag ik u: is het wel zooals het behoort tegenover een oud vriend hem tijding te zenden, maar hem gelijktijdig in de onmogelijkheid te plaatsen verder tot u door te dringen? Waartoe dient al deze geheimzinnigheid? Indien gij u in moeielijkheden bevindt, wie zou die dan liever met u willen deelen dan uw vriend van voorheen? Zoo gij hulp behoeft, wie zou eerder bereid zijn u die te verleenen? Tellen de jaren, gedurende welke wij met elkander omgingen, dan als niets? Vertrouw mij, en ik wil gelooven dat gij overtuigd zult zijn dat ik er geen misbruik van zal maken.

Uw verknochte vriend
William Betford."

Na dezen brief met behulp van vloeipapier, gedroogd te hebben, stak ik hem in een enveloppe, die ik adresseerde aan den Weledelgeb. Heer Cyril Forrester en aan de Silva overhandigde. De raadselachtige man stak hem behoedzaam in een zak van zijn lange jas en stond op om afscheid van mij te nemen.

„Zijt gij niet over te halen mij mede te deelen waar uw meester zich op het oogenblik bevindt?" vroeg ik. „Ik geef u mijn woord dat ik niets liever zou wenschen dan mij een waar vriend tegenover hem te betoonen."

„Dat wil ik gaarne gelooven," gaf hij ten antwoord. „Ik heb hem dikwijls van u hooren spreken, op een wijze, die de warmste gehechtheid aangaf. Zoo gij hem kondt hooren, zou u daaromtrent geen twijfel overblijven."

Bij het vernemen dezer woorden was ik, zooals gij wel kunt raden, diep ontroerd; maar ik putte er den moed uit nog een vraag te doen.

„Er is één punt ten minste," zeide ik, „waaromtrent gij mij gerust kunt stellen. Is mijnheer Forrester gelukkig?"

„Hij heeft voor altijd afgedaan met het geluk waarop gij doelt, en nooit zoolang hij leeft, zal hij het opnieuw leeren kennen," sprak hij, met plechtigen ernst.

„Mijn arme, beste vriend," mompelde ik half tot mijzelf en half tot hem, waarna ik voortging: „Zou er geen mogelijkheid bestaan hem op de een of ander manier te helpen?"

„Neen, mijnheer," luidde het antwoord. „Ik zou u echter niets meer kunnen zeggen, zoodat ik u vriendelijk verzoek niet verder te vragen."

„Er is één vraag, die gij toch zekerlijk beantwoorden kunt," hernam ik, terwijl er ditmaal bijna een smeektoon in mijn stem weerklonk: „Gij moet mij zeggen of wij, zijn vrienden, volgens uw meening, hem weêr zullen zien, of dat hij van plan is het overige zijner levensdagen in ballingschap en ver van al zijne vroegere bekenden, te slijten?"

„Daaromtrent kan ik gerust mijn overtuiging uitspreken. Neen! Gij zult hem nim-

mer wederzien. Hij zal nooit terugkeeren tot zijn land, of tot degenen, die hem eenmaal hebben gekend."

„Dan moge God hem bijstaan en vertroosten, want in dat geval moet zijn leed inderdaad al heel bitter wezen."

„De slag die hem getroffen heeft, is bijna niet te dragen," verklaarde de Silva, met denzelfden plechtigen ernst; en toen zijn hoed opnemende, boog hij en trad op de deur toe.

„Gij moet mij nog een laatste vraag veroorloven," riep ik uit. „Zeg mij of hij mij hierna nog van zich zal laten hooren?"

„Nooit weder," sprak mijn bezoeker. „Hij droeg mij op, voor het geval dat gij mij deze vraag mocht stellen, u te antwoorden, dat gij hem van dit oogenblik aan beschouwen moest al reeds behoorende tot de dooden. Hij wenscht vurig dat gij geen enkele poging zult aanwenden om hem op te sporen, maar hem overlaten zult aan die vergetelheid welke alleen nog hem vrede kan schenken."

En voordat ik hem nog een enkel woord had kunnen toevoegen, had hij de deur geopend en was hij reeds in het voorhuis. Het volgend oogenblik hoorde ik de voordeur achter hem dicht vallen, kraakten er voetstappen op het kiezelzand onder mijn venster en stond ik daar alleen op het haardkleed, den blik strak gevestigd houdende op het op tafel liggend pakje.

De etensbel deed zich nu hooren en ik haastte mij het rolletje in een lade weg te sluiten. Nadat ik deze zorgvuldig afgesloten had, spoedde ik mij naar de zaal om mijn gasten aldaar te ontvangen.

Het zal wel overbodig zijn hier bij te voegen, dat mijn houding gedurende den maaltijd zich geenszins kenmerkte door bijzondere vroolijkheid. Het onderhoud met de Silva had mij geheel van streek gebracht, en ofschoon ik de rol van een oplettend gastheer beproefde te vervullen, ben ik mijzelf maar al te zeer bewust, dat ik daar bitter slecht in slaagde. Onophoudelijk dwaalden mijn gedachten af tot dat raadselachtig gesprek in mijn studeerkamer, zoowel als tot het pakje, dat op zoo geheimzinnige wijze in mijn bezit gekomen was. Te vergeefs vroeg ik mij af wat het zijn mocht, dat zijn inhoud mij zou mededeelen.

Na afloop van het middagmaal, begaven wij ons naar de biljartzaal, waar wij het overige gedeelte van den avond doorbrachten. Het was derhalve niet voordat mijn gasten mij goeden nacht gewenscht en zich in hun verschillende slaapkamers teruggetrokken hadden, dat ik vrij was naar het studeervertrek terug te gaan. Het was nu reeds ver over elven.

Eenmaal in mijn geliefkoosd vertrek gekomen, pookte ik het vuur weder op, rolde ik een leuningstoel tot vlak daarvoor, plaatste de kantoorlamp aldus dat het licht over mijn linkerschouder heen op het papier vallen moet, en met al deze toebereidselen gereed zijnde, ontsloot ik de lade en nam ik er het pakje uit, mij door de Silva overhandigd.

Het was met een mengeling van droefheid, van een zekere nieuwsgierigheid, maar bovenal van vrees voor hetgeen ik uit den inhoud te weten zou komen, dat ik de touwtjes doorsneed en de zegels verbrak. Het pakket bevatte een brief en een rol manuscript met dat fraaie, fijne schrift bedekt, dat wij zoo goed gekend hebben. Na er een vluchtigen blik op geworpen te hebben legde ik het handschrift ter zijde en opende den omslag van den brief. De regelen welke ik daarin vond, Trevelyan, waren zoowel aan u als aan mijzelf gericht en luidden als volgt:

Mijn beste oude vrienden!

Gij zult u, voorzeker, evenals tal van anderen, meer dan eens afgevraagd hebben welke toch wel de samenloop van omstandigheden geweest kon zijn, die mij noopte Engeland zoo plotseling te verlaten, het succes te verspelen, dat ik, na zoovele jaren worstelens, eindelijk verworven had, en bovenal vaarwel te zeggen aan een levenswijze en een kunst waaraan ik van ganscher ziele gehecht was, en waarvan ik (gij zult het mij niet euvel duiden, indien ik het

gulweg beken,) zulke hooge verwachtingen koesterde.

Ik zend u, Betford, hiernevens, door een vertrouwd persoon, het antwoord op die vraag. Gij zult het wel willen lezen en het daarna aan George Trevelyan opzenden, met het verzoek eveneens kennis te nemen van den inhoud. Nadat gij die bladzijden gelezen zult hebben, moet gij beiden u verstaan met de een of andere uitgeversfirma, om haar in het licht te geven, zonder er iets uit weg te laten vallen, of in het minst een poging aan te wenden tot vergoelijking van mijn gedrag.

Wij waren eenmaal goede vrienden, al schijnt dat tijdstip mij ook onbereikbaar ver in het verleden te rusten, en in naam van die vriendschap, smeek ik u: bewijst mij dezen dienst. Bij uw hoop op genade op dien Laatsten Grooten Dag, wanneer de zonden van een iegelijk geoordeeld zullen worden, bezweer ik u gehoor te geven aan mijn bede. Hoe zwaar ik mij (zij het dan al in onwetendheid) tegen mijn medemenschen vergrepen heb, zult gij verstaan als gij eenmaal kennis hebt genomen van hetgeen ik voor u nederschreef. Zooveel is zeker, dat het bewustzijn mijner schuld als lood op mijn ziel weegt. Zoo gij eenig verlangen koestert dien last te verlichten, geeft dan gehoor aan mijn uitgedrukten wensch. Gedenkt mijner ook in uw gebeden; maar bidt niet voor mij als voor een nog in leven zijnd man, maar zooals gij het doen zoudt voor iemand, die reeds sedert lang van de aarde is verdwenen.

Dat God u beiden moge zegenen en bewaren, zal altijd de wensch zijn van uw ongelukkigen vriend

Cyril Forrester.

P. S. — Matthew Simpford, in het Strand, heeft twee mijner schilderstukken in bewaring die onder mijn beste werken worden gerekend. Ik hoop dat elk uwer een daarvan zal willen aannemen. Als gij ze bekijkt, tracht dan zoo welwillend mogelijk te denken aan den vriend, die voor altijd van u gegaan is."

* * *

Ziedaar de gansche inhoud van den brief. Mogelijk zullen er menschen gevonden worden, die spottend glimlachen bij mijn gulle bekentenis dat, toen ik die regelen tot het eind toe gelezen had, de tranen mij in de oogen stonden, zoodat ik ter nauwernood meer de letters op het papier ontcijferen kon.

Ik weet echter dat gij, Trevelyan, mijn ontroering beter zult begrijpen. En trouwens, hoe zou ik niet bewogen zijn geweest? Forrester en ik waren in vroegere dagen zulke oprechte vrienden dat het niet anders kan of zijn verlies moest mij heel hard vallen. Wie kon nalaten hem lief te hebben, hem die zoo edelmoedig, begaafd en goed was? Ik had niet anders kunnen doen, dat is zeker.

Toen ik eenmaal met den brief gereed was, deed ik hem weder in den omslag en schonk ik al mijn aandacht aan het manuscript. Op het oogenblik dat ik daaraan begon, stonden de wijzers der pendule op den schoorsteenmantel op twintig minuten vóór twaalven, en zij wezen kwart over vijven aan aleer ik mijn taak voltooid had. Heel dien tijd door, las ik voort zonder ophouden, vervuld van verbazing over het verhaal, dat mijn arme vriend had mede te deelen en ten prooi aan het grootste verdriet over de ellendige wijze, waarop zijn schitterende loopbaan was afgebroken geworden.

En nu ik mij gekweten heb van hetgeen hij mij in den brief verzocht te doen, zend ik u het handschrift eveneens door een vertrouwd persoon toe. Lees het volgens zijn verlangen, en als gij dat gedaan zult hebben, laat mij dan uw persoonlijk oordeel over de zaak weten. Daarna zal ik naar de stad komen, en zullen wij samen overleggen op welke wijze wij het laatste gedeelte van Forrester's verzoek ten uitvoer kunnen brengen. Geloof mij intusschen.

onveranderlijk uw vriend,

William Betford.

* * *

Zes maanden later.

Trevelyan en ik hebben ons van de ons opgedragen taak gekweten. Wij lazen Forrester's handschrift en vonden daarna ook een uitgever, die zijn geschiedenis onder de oogen van de wereld brengen wil. Wat de uitslag daarvan zal zijn, zal de toekomst moeten leeren.

Eerste Hoofdstuk.

Indien ooit iemand ter wereld een vreeselijke (ik mag er gerust bijvoegen een schandelijke) geschiedenis te vertellen had, dan ben ik, Cyril Forrester, die persoon wel. In waarheid *hoe* zonderling, ja ongeloofelijk zelfs, zij is, heb ik zelf ter nauwernood ingezien aleer ik mij nederzette om haar op te teekenen. De vraag, welke de wereld zich, naar alle waarschijnlijkheid, stellen zal als zij deze bladzijden heeft gelezen is deze: waarom ik mijn verhaal eigenlijk gezegd heb medegedeeld. Men kan zeer wel van meening zijn dat ik mijn tijdgènooten een even grooten dienst zou hebben bewezen, indien ik alles wat mij overkwam maar voor altijd in mijn binnenste verborgen had gehouden; maar dit was iets dat ik niet met mijn geweten overeenbrengen kon.

Er bestaan tal van redenen, zonder uitzondering van groot belang en enkelen zelfs van gebiedenden aard, die mij toeroepen mijn belijdenis af te leggen, al weet de Hemel ook dat ik laf hartig genoeg ben om voor die taak terug te deinzen, en zoo gij een oogenblik bij de zaak stil wilt staan, ben ik overtuigd dat gij in zult zien waarom. In de eerste plaats kan het verhaal van mijn lijden alleen ten gevolge hebben dat het mij berooven zal van de gehechtheid dergenen die mij dierbaar zijn, van de achting derzulken wier goeden dunk ik tot hiertoe zoo hoog waardeerde, van de sympathie mijner getrouwste vrienden en (wat voor zooverre het mij persoonlijk betreft, een even groot offer is) van den roem dien ik inoogste, na zulk een kamp daarvoor doorworsteld te hebben. Dat alles wordt weggesleurd als wrakhout op een toornigen stroom en tengevolge daarvan begeef ik mij vrijwillig in ballingschap, als een onder levenslange smart gebukt mensch. Hoezeer ik, zoowel lichamelijk als moreel, geleden heb zal geen sterveling ooit kunnen doorpeilen. Dat ik mijn straf niet ontging is even zeker en hoe zwaar die kastijding was, zult gij, mijn beide beste vrienden, verstaan als gij eenmaal mijne geschiedenis gelezen hebt. Met het neerschrijven daarvan heb ik den laatsten schakel afgesneden, die mij nog aan de beschaafde wereld verbond. Voortaan zal ik niets anders meer zijn dan een zwerveling en een verworpeling der maatschappij en blijft er nog slechts één enkele reden over waarom ik niet naar den dood verlang. Maar ik heb thans lang genoeg gejammerd; laat mij liever beginnen met mijn verhaal.

Twee jaar geleden (zooals gij beiden maar al te bittere aanleiding hebt om u te herinneren) werd Europa geteisterd door hetgeen te recht het rampzaligste tijdperk in zijn geschiedenis mag heeten, een tijd zoo hartverscheurend, dat bijna geen enkele man of vrouw er op terug kan zien, zonder de nijpendste smart te gevoelen. Onnoodig u te zeggen dat ik hier zinspeel op het uitbreken dier afschuwelijke ziekte, die heel ons werelddeel van het eene eind tot het andere besmette, zijn groote steden ontvolkende, elken doodenakker met nieuwe graven vulde en in alle rangen en standen een ellende en droefheid verspreidde, als nooit te voren waren gekend. Zelfs in ons schoone Engeland werden er maar weinige huizen gevonden, waar men niet het een of ander verlies had ondergaan; slechts weinig families die sedert niet zuchten onder een gemis, dat een ongeneeselijke wond heeft achtergelaten. Welnu, het is het aandeel door mijzelf in die ontzettende ramp genomen, dat ik, tot mijn onbeschrijfelijke vernedering, hier openbaren ga. Laat mij beginnen bij den aanvang van alles, de feiten ronduit en hun vollen omvang mededeelen, geen enkele verzachtende omstandig-

heid voor mijn gedrag aanvoeren en het alleen aan de wereld overlaten mij, indien mogelijk, met onbevooroordeelden geest te vonnissen.

Mijn ongeluk dagteekent van een vochtigen, naargeestigen avond, gedurende de laatste week der maand Maart; een avond waarop geen enkele straal van maanlicht de duisternis verbrak, ofschoon wij bijna volle maan hadden. Dien ganschen dag had ik slechts gedurende één enkel uur voldoende daglicht kunnen vinden om te schilderen; maar hoe weinig dit ook schijnen moge, het was toereikend voor mijn doel. Mijn doek voor de tentoonstelling der Academie was voltooid, en mij bleef niets anders meer te verrichten dan het in te pakken en te verzenden. Zooals gij u zult herinneren, was het mijn achtste aldaar ten toon gestelde schilderij en in alle opzichten de beste arbeid nog door mijn penseel voltooid.

Het door mij gekozen onderwerp had mij van gloed vervuld, van het eerste oogenblik af waarop ik op die gedachte was gekomen, en de uren, welke ik besteedde aan het overdenken en uitdenken en uitwerken van mijn plan, zullen altijd onder de gelukkigsten van mijn leven blijven behooren. Het stuk stelde Merenptah voor, den Pharao van Mozes, op het oogenblik dat hij van de toovenaars de gevolgen zijner hardnekkige weigering — den dood van zijn eerstgeboren zoon — verneemt. Het doek stelde hem voor gezeten op zijn troon en gehuld in het vorstelijk gewaad. Zijn hoofd was een weinig voorover gebogen; zijn kin rustte op zijn hand, terwijl zijn oogen recht voor hem uittuurden, alsof hij moeite aanwendde om de toekomst te doorzien, in de hoop aldaar het antwoord te lezen op de bange vragen die zijn geest afpijnigden. Achter hem stonden de sterrenwichelaars, waarvan er een den moed gevonden had hem de noodlottige tijding mede te deelen.

Het land van Egypte oefende steeds een bijzondere aantrekkingskracht op mij uit, — een smaak zonder twijfel door mij overgenomen van mijn vader, die, naar u bekend is, een der grootste geleerden was, ooit op dat gebied gekend.

Zooals ik reeds zeide, was het een ellendige nacht, even donker als een bodemlooze afgrond. Er floot een snijdende wind door de straten; de trottoirs waren vol met paraplui-en beladen gedaanten; de goten stroomden als molenbeekjes, terwijl de wegen slechts een reeks van door gas verlichte modderpoelen schenen, waar voertuigen van allerlei aard onophoudelijk doorheen rolden. Zonder te kunnen zeggen waarom (misschien wel alleen omdat de arbeid, waaraan ik zoo lang en met zooveel vreugde bezig was geweest, ten einde gebracht was, en ik mij eenzaam gevoelde, nu ik er mijn geest niet langer mee bezig kon houden) was ik ten prooi aan een aanval van neerslachtigheid. Overtuigd zijnde, dat ik mij daarvan niet zou kunnen losmaken zoolang ik alleen bleef, verliet ik mijn atelier om hier of daar wat gezelschap op te zoeken. Ik behoefde daarnaar niet lang rond te zien; gij zult u herinneren, Betford en Trevelyan, dat wij dienzelfden avond te zamen aten in een klein koffiehuis in den omtrek van Leicester Square en na afloop van ons maal, een bezoek aan den schouwburg brachten.

Het ongeluk wilde dat ik voor de meerderheid zwichten moest, in de keus van een uitspanningsplaats. De uitslag daarvan was allertreurigst. In stede van mijn sombere bui te verdrijven, zooals ik gehoopt had te zullen doen, maakte ik haar nog slechts erger, en toen ik u aan het eind van den avond, in het strand vaarwel zeide, was ik wanhopiger gestemd dan dien ganschen dag nog het geval geweest was.

Ik weet nog duidelijk hoe ik stil bleef staan onder een gaslantaren van Villiers-Street, op het oogenblik zelf dat de klokken het uur van middernacht verkondigden, bitter weinig lust gevoelende naar huis terug te keeren en naar bed te gaan, en toch evenmin kunnende bepalen op welke wijze ik mijn tijd doorbrengen zou, voordat ik kans zou hebben, ten minste voor een gedeelte van den nacht, een oog dicht te doen.

Om mijzelf behulpzaam te zijn in het nemen van een besluit, stak ik een nieuwe sigaar op en zwierf ik den kant naar de rivier uit. Op de kleine steentjes, aan den voet der treden, die naar Hungerford Bridge geleiden, trad een ongelukkig armoedig wezen, dat in zekere mate het uiterlijk van een heer had behouden, onverwacht op mij toe, mij om een aalmoes vragende, met de plechtige verklaring dat hij geen hoop hoegenaamd meer in het leven overhield en dat, indien ik weigerde hem te hulp te komen, hij binnen een oogenblik zijn toevlucht zou nemen tot het water om een eind te maken aan zijne ellende.

Ik gaf hem iets — hoeveel kan ik mij niet herinneren — daarna de straat overstekende, vervolgde ik mijn weg langs de Theems, in de richting der Cleopatranaald. De regen had voor het oogenblik opgehouden te vallen en in het noorden flikkerden enkele sterren. De duizenden lichten aan de kade weerkaatsten zich in de rivier als lijnen dansend vuur, en ik herinner mij nog hoe achter mij een trein over de brug van Charing Cross kwam rollen met het gedruisch van een dondergerommel. Naar alle waarschijnlijkheid zal ik verdiept zijn geweest in gedachten over mijn schilderij, zoowel als over het land en tijdperk, waaraan ik mijn onderwerp ontleend had. Zooveel is zeker dat ik nog zeer goed weet hoe, bij die gelegenheid, het oude gedenkteeken, tegenover hetwelk ik mij al spoedig bevond, een indruk op mij maakte als het nooit te voren had gedaan.

Ik peinsde over de eeuwen, die reeds verstreken waren sedert deze hieroglyphen in het steen waren gehouwen, over de veranderingen door de wereld aanschouwd, sinds dat reusachtige monument voor het allereerst het daglicht aanschouwde. Met de ellebogen op de leuning steunende, was ik zoodanig in mijn eigen droomen verdiept, dat toen zich eensklaps de kreet „Help help!" uit de rivier deed hooren, ik met een hevigen schok tot de werkelijkheid terugkeerde, en mij wederom rekenschap gaf van de plaats waar ik mij bevond.

In het volgende oogenblik was ik een en al leven. De kreet was van de andere zijde der Naald gekomen, en dientengevolge spoedde ik mij naar de verst van mij verwijderde treden, onder het voortloopen in mijn opgewondenheid uitroepende dat er iemand zou verdrinken. Het had zeer goed slechts een booze droom kunnen wezen: die lange vurige lijn der zwijgenden kade aan weerszijden der rivier, de snelvlietende stroom en die vertwijfelende noodkreet, zoo plotseling oprijzende uit de zwarte duisternis. Onverwacht echter werd ik mij bewust dat ik niet alleen was op die treden. Er bevond zich aldaar nog een andere man en hij stond als aan den grond genageld, te staren in den donkeren stroom, nauwelijks twaalf pas van mij verwijderd.

Ik had de onderste treden bereikt, en wilde ze juist afsnellen om hem toe te spreken, toen er iets voorviel dat mij stil deed staan en als verlamde. De maan was van achter haar wolkenmantel te voorschijn gekomen en scheen thans helder en glansrijk op de rivier. Er moesten ongeveer dertig seconden verloopen zijn, sedert wij den kreet om hulp opgevangen hadden, en nu ik neêrblikte, spoelde de drenkeling aan tegen de onderste trede der trap waarop wij ons bevonden. De man daar omlaag had slechts de geringste poging behoeven aan te wenden om den ongelukkige te grijpen op het oogenblik dat hij voorbijdreef en hem aldus aan een wissen dood te onttrekken. Tot mijne verbazing, echter (en zelfs nu nog nadat er zulk een tijd over verloopen is voel ik mijn keel toeknijpen bij het denkbeeld alleen daaraan) bood hij hem niet de minste hulp aan, ja deed zelfs een schrede achteruit. Nog voordat ik weder tot bezinning had kunnen komen, was de rampzalige zelfmoordenaar uit het gezicht verdwenen en was de duisternis andermaal over hem nedergedaald. Een duivelsch gegrinnik van blijdschap deed zich nu van de lippen van den toeschouwer hooren, en het was zulk een misplaatste uitbarsting van vroolijkheid en zoo hatelijk tevens op zulk een oogenblik als dit, dat het mij nauwelijks mogelijk was

aan te nemen dat ik goed gehoord had. Ik durf niet hopen u te doen verstaan welk een indruk dat op mij maakte. In de volgende seconde werd ik overmeesterd door een aanval van blinde woede en, onder den invloed daarvan, stormde ik de trappen af, en greep ik den moordenaar (want als zoodanig zal ik hem altijd beschouwen) bij den arm.

„Zijt gij een mensch of wel een duivel?" riep ik op donderenden toon: „dat gij een medesterveling hebt laten omkomen, terwijl het in uw macht lag hem te redden? Zijn dood hebt gij voortaan op uw geweten. ellendeling en monster, die gij zijt!"

Zoo hevig was mijn ontroering, dat ik er van beefde, als iemand, die aan zware koorts ten prooi is.

De ander wendde nu het hoofd om en zag mij aan. Op het oogenblik zelf dat hij dit deed, maakte een diepe huivering vergezeld van een soort walging zich van mij meester. Wat daarvan oorzaak was, had ik onmogelijk weten te vertellen, evenmin als ik mij kan herinneren ooit te voren iets dergelijks te hebben waargenomen. Toen die gewaarwording mij wederom verliet, vestigden mijn oogen zich op het vóór mij staande wezen. Hem tot in zekeren zin de schuld gevende van het weinig benijdenswaardige gevoel, daar juist door mij ondervonden, poogde ik ze weder van hem af te keeren, maar te vergeefs. De blik van den ander was op mij gericht en wel zóó strak, dat er maar weinig verbeeldingskracht toe noodig was, om te gelooven dat die blik in mijn brein doordrong.

Goede gerechtigheid! Hoe goed herinner ik mij nog dien nacht en de minste daarmede in verband staande bijzonderheid! Ik geloof dat ik ze heel de eeuwigheid door voor oogen hebben zal. Indien mij slechts genoeg bekend ware geweest, om hem in die ure bij de keel te grijpen en zijn hersens op de steenen te pletter te slaan, of wel hem in mijn armen te nemen en hem van de trap af te slingeren in de rivier daar omlaag, hoeveel gelukkiger zou ik dan niet geweest zijn. Die daad zou mij, wel is waar, eeuwigdurende boete opgelegd hebben, maar ten minste zou ik mijzelf en de wereld in het algemeen bewaard hebben voor een ellende, als de menschelijke geest zich ter nauwernood voorstellen kan. Maar ik wist nog van niets af, de gelegenheid ging verloren en, in dat ééne korte oogenblik, werden millioenen mijner medemenschen, zonder het te vermoeden, ter dood veroordeeld.

Nadat men geruimen tijd met iemand heeft omgegaan, is het heel moeielijk, zoo niet ondoenlijk, nog een eenigszins juiste beschrijving te geven van den indruk door dien persoon op ons teweeg gebracht bij onze eerste ontmoeting. In dit geval vind ik dit nog lastiger dan gewoonlijk, en wel om deze reden, dat, naarmate ik meer onder zijn invloed kwam, de aanvankelijke indruk verdween en door een geheel verschillende werd vervangen.

Zijn gestalte was ver beneden de middelmatige lengte, en zijn hoofd even klein als zijn schouders breed waren; maar het waren noch zijn schouders, noch zijn korte gestalte, noch ook de vorm van zijn hoofd, die den zonderlingen indruk veroorzaakten, daarjuist door mij beschreven.

Het waren zijn oogen, de vorm van zijn gelaat, de ontelbare rimpels, die het doorploegden en bovenal de buitengewone kleur van zijn vel, die zijn uiterlijk zoo afstootend maakten. Om goed mijn bedoeling te verstaan, zou men eerst moeten denken aan oud ivoor en zich daarna trachten voor te stellen welke de kleur zou zijn van een lijk, na vele achtereenvolgende jaren in een hermetisch afgesloten graf gerust te hebben. Indien men deze beide beelden dooreen mengt, zal men zich eenig begrip kunnen maken van het portret dat ik hier wensch te schetsen.

Zijn oogen waren klein, diep inliggend, en als hij zich stil hield, oogenschijnlijk beroofd van licht en zelfs van leven. Hij droeg een zware bonten overjas, en uit het feit dat hij versmaad had zich aan de algemeene mode te onderwerpen en een gewonen hoogen hoed te dragen, om daarvoor in de plaats een vreemdsoortig kalotje

op te zetten, leidde ik af dat hij iemand was, die er zich op beroemde een vasten eigen wil te bezitten en zichzelf niet aan banden verkoos te laten leggen, door maatschappelijke wetten en gebruiken.

Hoe gemakkelijk dit echter ook uit te maken moge zijn geweest, het zou al heel bezwaarlijk zijn gevallen zijn leeftijd te bepalen. Jonger dan zeventig kon hij zeer zeker niet geweest zijn, en het zou mij in het geheel niet verbaasd hebben, indien ik vernomen had dat hij de honderd reeds achter den rug had. Hij liep met blijkbare inspanning, leunende op een stok, waar zijn smalle gele hand zoo vast om heen geklemd was, dat de knokkels hoog op stonden en als biljartballen onder de stralen der maan glinsterden.

Geheel en al onder den indruk van deze geheimzinnige persoonlijkheid, stond ik eenige oogenblikken sprakeloos tegenover hem, alles vergetende: het uur, de plaats waar wij ons bevonden, ja tot zelfs zijn onmenschelijkheid tegenover den armen drenkeling, daar beneden ons in den stroom. Toen ik mijzelf eindelijk weder meester werd, had hij zich verwijderd, en kon ik nog zien hoe hij den weg overstak en zich snel voortbewoog in de richting van Charing Cross.

Ik streek met de hand over het voorhoofd, dat klam was van koud angstzweet, en wierp andermaal een blik op de rivier. Een politieboot werd naar de steenen trap geroeid en bij het licht eener aan boord zijnde lantaren, kon ik daarin een mannelijke gestalte zien liggen.

Mijn zenuwen, die reeds zóó gespannen waren, dat het minste voldoende ware geweest om alle zelfbeheersching te verliezen, konden onmogelijk een nieuwen schok doorstaan. Ik wendde mij dan ook om, en spoedde mij zoo snel als ik slechts kon, van de plek des onheils weg.

Aldus was mijn eerste ontmoeting met den man, dien ik daarna leerde kennen als Pharos den Egyptenaar.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Zooals gij zeker nog weet, verkreeg mijn schilderij dat jaar een uitstekende plaats, werd zij gunstig beoordeeld door degenen voor wier kritiek ik eenigen eerbied koesterde, trok zij de noodige opmerkzaamheid van het algemeene publiek en verschafte mij dientengevolge zooveel vreugde, als iemand slechts in deze wereld kan verwachten of hopen te ontvangen.

Nog voordat zij vier-en-twintig uur aan den muur had gehangen, had ik er reeds verscheidene fraaie aanbiedingen voor gekregen; maar aangezien ik nu eenmaal mijn hart gezet had op het verkrijgen van een zekere som, en vast besloten was het stuk voor geen cent minder te laten gaan, zult gij licht begrijpen dat ik daar niet veel acht op sloeg. Indien ik den prijs mocht krijgen, dien ik daarvoor had vastgesteld, dan zou ik mijzelf een weelde veroorloven, waar ik mijn leven lang met brandend verlangen naar had uitgezien. In dat geval zou ik een lange vacantie nemen, en, in plaats van den winter daarop in Engeland door te brengen, mij tegen den herfst naar Egypte begeven. Ik zou beginnen eerst naar Italië te gaan, vervolgens den Nijl optrekken en, als alles goed ging, gedurende het voorjaar, of, op zijn allerlaatst in de eerste zomerdagen, huiswaarts keeren.

Van het eerste oogenblik af, waarop ik mijn stukken in Burlington House ten toon mocht stellen, had ik mij voorgenomen steeds zorgvuldig elk bezoek aan de galerij te vermijden, na den grooten „vernis-dag." Welke redenen mij daartoe overhaalden, ziedaar een vraag, die niemand belang in boezemen zou; maar zij waren sterk genoeg om mij voet bij stuk te doen houden. Dat jaar evenwel, werd ik er van afgebracht op een geheel onverwachte manier, en aangezien die afwijking van den gewonen regel rechtstreeks in verband staat met dit verbaal, moet ik de omstandigheden, waarvan zij vergezeld ging, in alle bijzonderheden mededeelen.

Op zekeren Vrijdag, in het begin van

Juni, was ik, na afloop van mijn tweede ontbijt, in mijn atelier gezeten en vroeg ik mijzelf af wat ik dien middag wel zou kunnen uitvoeren, toen er aan de deur werd getikt en, een oogenblik later, nadat ik „binnen" geroepen had, mijn oude vriend George Merriden, zijn vrouw, zoon en drie dochters den drempel mijner werkplaats overschreden. Zij waren voor korten tijd van buiten gekomen en haastten zich, als naar gewoonte, alle mogelijke bezienswaardigheden in oogenschouw te nemen.

Zooals u bekend is, is George Merriden minstens zes voet lang, en heel breed van gestalte. Hij heeft een blozend gelaat, blauwe oogen en geeft in zijn gansche optreden den indruk van een welvarend landeigenaar, wat hij dan ook is. Evenals tal van andere forsche mannen, is hij zich zijn kracht niet bewust, en wanneer hij u de hand drukt, hebt gij alle reden u dat feit nog tien minuten daarna te herinneren. Zijn vrouw is klein en, zooals enkele lieden terecht beweren, schijnt zij jonger dan haar oudste dochter, die een tennis-kampioen, en een golf-speelster is, en er zich op verheft een groote geringschatting voor de leden der Royal Academy, en dientengevolge ook voor alle kunstenaars over het geheel te koesteren. De zoon studeert te Oxford, en is een vrij aangenaam jongmensch, met lichtblauwe oogen, maar die tot ergernis van zijn vader, geen lust hoegenaamd aan den dag legt voor de vossenjacht, wedrennen, *football*, of welke soort van sport dan ook, en openlijk zijn voornemen te kennen heeft gegeven, binnen een zeker tijdsverloop het predikambt als loopbaan te kiezen.

Er zijn nog twee andere meisjes, Gwendoline en Ethel (laatstgenoemde, dit zij hier ter loops gezegd, belooft een tweede editie der moeder te worden) die voor het oogenblik de laatste schooljaren doorworstelen, behalve bij plechtige gelegenheden bij haar ouders aan tafel eten en *quatre-mains* op de piano spelen, met zulk een inachtneming van tempo en vingerzetting dat haar vader er door in verrukking wordt gebracht, maar de indruk op andere toehoorders minder gelukkig is.

„Den hemel zij dank dat wij u ten laatste gevonden hebben!" riep Merriden uit, terwijl hij op mij toesnelde en mijn hand schudde met een hartelijkheid, die mij nog verscheidene minuten daarna een marteling deed ondergaan. „Maar, beste kerel, wat ter wereld heeft u toch kunnen bewegen u op een plek te vestigen, die letterlijk onontdekbaar is? Wij hebben den ganschen omtrek doorkruist, dan hier, dan daar, overal aanschellende of naar u vragende, en wij zouden u toch nog misgeloopen hebben, hadden wij niet toevallig een schranderen slagersjongen ontmoet, die ons op het rechte spoor bracht en ons eindelijk bij u deed aanlanden."

„Gij ziet nu wat roem beteekent," gaf ik glimlachend ten antwoord. „Men zou er haast nederig onder worden, als men bedenkt dat de eenige levende ziel in de buurt, die uw adres weet op te geven een slagersjongen is. Hoe maakt gij het, mevrouw Merriden? Het spijt mij waarlijk, dat het u zooveel moeite kostte mijn eenvoudige woning te vinden."

Ik drukte den overigen familie-leden de hand, en na mij van dezen plicht gekweten te hebben, wachtte ik geduldig af, dat zij mij op de hoogte zouden brengen van de reden van hun bezoek.

„Luister nu eens," zeide George, en al sprekende haalde hij een reusachtig gouden repetitie-horloge uit zijn zak te voorschijn, dat hij enkel en alleen uit macht van gewoonte in de hand bleef houden, ofschoon hij er in het geheel niet op keek: „Ik zal u vertellen wat wij doen gaan. In de allereerste plaats moet gij ons naar de Royal Academy brengen, om daar uw schilderij te zien, waar iedereen thans over praat, en gelijktijdig zult gij ons door de verschillende zalen rondleiden en ons de merkwaardigste doeken aanwijzen. Daarna eet gij bij ons in Langham-hôtel en gij eindigt den dag met ons naar de comedie te vergezellen. Neen, neen, het zal u niet baten of gij al beweert een andere afspraak te hebben gemaakt. Het gebeurt niet dikwijls dat wij in de stad komen; maar als wij dat doen,

maken wij ook zooveel mogelijk pleizier en, op mijn woord van eer! ik heb u sedert het afgeloopen najaar niet meer gezien en gij vergist u al heel erg, zoo gij meent dat ik u heden zal laten glippen. Aan iets dergelijks valt niet eens te denken, is het wel, moeder?"

Aldus in de zaak betrokken zijnde, had mevrouw Merriden de vriendelijkheid te verklaren niet anders te hopen of ik zou toegeven aan den wensch van haar echtgenoot. De dochters prevelden iets, dat zonder twijfel bestemd was een streelende uidrukking harer gevoelens te verbeelden, terwijl de zoon een opmerking begon te maken, er niet in slaagde zich duidelijk uit te drukken en wederom het stilzwijgen bewaarde.

Mij op deze wijze in het nauw gebracht ziende, bleef mij geen andere keus over dan een geldige uitvlucht te bedenken, of wel in te stemmen met het plan. Ik poogde mij zoo goed en zoo kwaad mogelijk uit het wespennest te redden, door te verzekeren dat het mij heel aangenaam zou zijn hen te vergezellen naar de tentoonstelling; maar dat het mij onmogelijk was daarna met hen te eten, of in hun gezelschap naar den schouwburg te gaan, aangezien ik (wat de volle waarheid was) reeds een uitnoodiging voor dien 'avond had aangenomen. Vijf minuten later was het plan vastgesteld en bevonden wij ons op weg naar Piccadilly en Burlington House.

Nu ik alles naga wat sedert dien dag is voorgevallen, kan ik mijn gedrag bij die gelegenheid niet anders dan met een minachtend soort van medelijden beschouwen. De minste bijzonderheden, in verband met dat middagbezoek, staan even helder in mijn brein gegrift, als waren zij pas gisteren voorgekomen. Als ik voor een oogenblik de oogen sluit, kan ik nog, zooals toen, de rondventers catalogussen zien verkoopen in de woelige straat daarbuiten; ik aanschouw weêr het groote binnenplein met zijn reeksen wachtende rijtuigen, de sierlijk uitgedoschte menigte, die de trappen op en af ging, en in de zalen die dichte massa goedgekleede menschen, die men nergens anders zoo talrijk weervindt als te Londen in den tijd van de *Season.* Toen wij er eindelijk in geslaagd waren ons een weg te banen door het voorhuis, stelde ik voor de verschillende zalen in regelmatige volgorde te doorloopen; maar dit scheen George Merriden in het geheel niet te behagen. Hij hoorde mijn plan met een uitdrukking van onmiskenbare geringschatting aan.

„Gekheid, gekheid, mijn waarde," gaf hij ten antwoord: „wij willen allereerst uw schilderij zien. Wij zijn met geen ander doel hierheen gekomen; en zoodra ik u gezegd heb wat ik denk van uw werk, mogen al de overige kunstprodrukten voor mijn part voor goed van de aarde verdwijnen. Ik ben er volstrekt niet nieuwsgierig naar."

Nu is het een onwederlegbaar feit dat, om het even wat de Natuur voor mij gedaan mag hebben of niet, zij mij ten minste begiftigd heeft met een uitermate fijngevoelig karakter. Gij zult u derhalve een denkbeeld kunnen maken van wat er in mij omging als ik u zeg dat mijn oude vriend op een toon sprak, duidelijk verstaanbaar boven het beleefd gemurmel der menigte uit, ja dat zijn stem tot het verste gedeelte der zaal moet zijn doorgedrongen. Nog niet voldaan hiermede, begroette hij mij met een daverenden slag op den schouder, mij gelijktijdig aanradende mijn nederigheid voor goed aan den dijk te zetten, aangezien iedereen wist (zijn „iedereen" beteekende zonder twijfel zijn buren buiten) dat ik voor het oogenblik de man was, van wiens toekomst het meest viel te verwachten, en vast en stellig tot President der Academy gekozen zou worden eer ik stierf. In de hoop een eind te maken aan dien stortvloed van onzinnige complimentjes, en maar al te goed gevoelende dat ik van lieverlede driftig begon te worden, nam ik hem bij den arm en voerde ik hem haastig de galerij door, naar dat gedeelte van het gebouw waar men mijn doek had opgehangen.

De vraag daargelaten of het schilderstuk goed, slecht of middelmatig was, bewees het publiek mij ten minste de eer, er met de grootste aandacht naar te zien en ik moet bekennen dat men mij

daaraan reeds bij vroegere gelegenheden gewend had. Ik hoop dat men mij niet van grooter inbeelding verdenken zal dan ieder ander die zich in mijn plaats zou hebben bevonden, als ik openhartig beken dat ik een gewaarwording van fierheid in mij op voelde wellen, toen ik beurtelings een blik liet vallen op de voor mijn arbeid opeengepakte menigte en daarna op het mij vergezellend gezelschap. Alleen reeds het gelaat van George Merriden was de moeite en tijd waard, door mij aan dat doek besteed. Zijn oogen waren zoo wijd mogelijk opengespalkt; zijn lippen waren eveneens ontsloten, maar lieten geen enkelen klank ontsnappen. Tot zelfs de trekken mijner gevreesde vriendin, de tennis-kampioen, verrieden een mate van belangstelling die, met het oog op haar aanvankelijk geuite zienswijze, buitengemeen streelend was. Eenige oogenblikken achtereen stonden wij naast elkander achter de menigte aan; maar van lieverlede schoven de lieden die voor ons stonden op, en volgden mijn kennissen hun voorbeeld, terwijl weêr nieuw aangekomenen hun eerste plaats innamen. Aangezien ik volstrekt geen reden had mijn schilderij van naderbij te gaan bekijken, bleef ik buiten dien menschenkring staan, de verschillende bezoekers gadeslaande en er een genoegen in vindende den indruk op te merken, door de schilderij op hen gemaakt.

Maar nog was ik niet langer dan een paar seconden alleen geweest, of ik begon mij door een zonderlinge gewaarwording overmeesterd te gevoelen. Zij ging vergezeld van een vertraging van polsslag, die duidelijk merkbaar was, en gevolgd door een vreemd gevoeld van walging. Te vergeefs streed ik er tegen. De zaal en de daarin aanwezige lieden begonnen voor mijn blik te dansen. Ik wankelde, en buiten machte zijnde nog langer staande te blijven, liet ik mij neêrvallen op den achter mij staanden zetel. Toen ik wederom opkeek, durfde ik ter nauwernood mijn eigen zintuigen vertrouwen. Uit het midden der menigte op mij toetredende, op zijn stok geleund, geheel en al zooals ik mij herinnerde hem bij de laatste gelegenheid gezien te hebben, en gekleed op dezelfde buitengewone manier als toen, zag ik den ouden man, wiens verschijning mij zulk een schok gegeven had aan den voet van Cleopatra's Naald.

Zijn gelaat was even mager en gerimpeld als destijds, en het viel mij ook op, dat hij dezelfde onbeschrijfelijke uitdrukking van wreedheid en sluwheid had, die mij bij onze eerste ontmoeting zoozeer opgevallen was. Een ding evenwel was zeker: hoezeer ik mijzelf ook aangegrepen had mogen gevoelen door het in aanraking komen met dat raadselachtige wezen, ik was de eenige niet die den invloed zijner nabijheid onderging. Het was inderdaad opmerkelijk de manier te zien, waarop de beschaafde menigte voor hem uit den weg ging, zoowel als de verschillende uitdrukkingen op de gelaatstrekken, waar men ter zijde trad om hem door te laten. Indien hij een slang ware geweest, zou men onmogelijk een meer algemeen verlangen aan den dag hebben kunnen leggen om hem te vermijden.

Bij deze gelegenheid bevond hij zich klaarblijkelijk niet alleen. Ik maakte dit op uit het feit dat, zoodra hij aan het gedrang was ontkomen, hij stil bleef staan als om op een metgezel te wachten. In het volgende oogenblik trad een vrouw op hem toe; een vrouw met de houding eener Grieksche godin; het schoonste wezen, durf ik gerust getuigen, dat ik ooit in dit land of in welke andere streek dan ook, aanschouwd heb. Zoo de lengte van haar tochtgenoot beneden de middelbare was, de hare deed haar boven alle aanwezige medezusteren uitkomen.

Maar het was noch haar gestalte, de prachtige evenredigheid harer vormen, de schoonheid van haar gelaat, de rijkdom harer lokken, noch het smaakvolle harer kleeding, dat mij betooverde. Het was de uitdrukking, welke ik in haar donkere, glansrijke oogen las.

Mijn vak brengt de verplichting mede voortdurend het menschelijk gelaat te bestudeeren, steeds pogende daarin een leid-

draad te vinden tot het ontcijferen van het karakter dergenen aan wie het toebehoort, en zoekende den arbeid van den daarachter verborgen geest te volgen.

Wat ik echter op de trekken dezer vrouw las, was een droefheid door niets te verzachten, een troosteloosheid, die zich niet beperkte tot deze aarde, maar zich tot het eeuwige uitstrekte.

Na zich een weg door de menigte te hebben gebaand, die, zooals gij wel na kunt gaan, zich omkeerde en haar nastaarde alsof zij het een of ander zeldzame en prachtige dier ware geweest, voegde zij zich aan de zijde van haar metgezel, en gingen zij te zamen de zaal door, om ten slotte door de deur aan de tegenovergestelde zijde te verdwijnen. Een oogenblik later trad de oudste dochter van mijn vriend op mij toe. Ik had haar nooit in staat geacht een ontroering te gevoelen, zoo groot als die, welke zij thans aan den dag legde.

„Mijnheer Forrester," zeide zij, „gij moet mij eens vertellen, of gij ooit iets afgrijselijkers hebt gezien dan het gelaat van dien ouden man?"

„Ik kan u volmondig verklaren dat ik nooit iets dergelijks zag," gaf ik ten antwoord en, met een poging om de aandoening te verbergen, waarmede ik nog steeds te kampen had, voegde ik er bij: „Ik vraag mij af wie hij toch wel zijn mag?"

„Dat kan ik mij niet voorstellen," hernam zij; „maar zooveel is zeker, dat ik hoop hem nimmer weêr te zien."

De overige leden der familie voegden zich nu eveneens bij ons.

„Bij Jupiter! Forrester," sprak de landedelman, zonder iets van zijn gewone hartelijkheid aan den dag te leggen, „ik weet waarlijk niet wat mij overkomen is. Hebt gij dien kleinen man in een pels en met een kalotje op het hoofd gezien, die daarnet uit het gedrang te voorschijn trad met die mooie, lange vrouw achter zich aan? Gij zult het haast niet willen gelooven; maar zijn aanblik maakte mij geheel en al van streek. Ik ben er nog niet over heen."

„Het meisje dat hem vergezelde was zeer schoon," mompelde zijn vrouw op zachten toon: „maar er lag iets over haar gelaat verspreid, dat mij trof als heel smartelijk. Ik zou wel eens willen weten in welke betrekking zij tot hem staat."

„Zij is waarschijnlijk zijn kleindochter," zeide Miss Merriden, wier blik nog altijd op den ingang der aangrenzende zaal gericht was, als verwachtte zij hen te zullen zien terugkomen.

„Onzin!" riep mijn vriend ongeduldig uit. „Zijn achterkleinkind, wilt gij zeggen. Ik zou er alles onder durven verwedden dat die oude kerel minsten den leeftijd voor Methusalem heeft bereikt. Wat zegt gij er van, Forrester?"

Ik kan mij onmogelijk herinneren wat ik hem ten antwoord gaf. Alleen weet ik nog dat wij ons, spoedig daarop, weêr op het trottoir van Piccadilly bevonden, afscheid van elkander nemende, en op echt wereldsche, doellooze wijze elkander dankende voor het genoegen dat wij in elkaars gezelschap hadden gesmaakt.

Na hem veilig en wel op weg naar Regent Street gebracht te hebben, zwierf ik Piccadilly door, in de richting van mijn atelier, onder het voortloopen aanhoudend nadenkende over dien schrikwekkenden grijsaard, wiens verschijning mij tot tweemaal toe zoo diep geschokt had, en eveneens over de schoone vrouw, die zich in zijn gezelschap bevond. De indruk door beiden op mij te weeg gebracht moest iets geheel buitengewoons geweest zijn; want ik zag weldra in dat het mij onmogelijk was mijn gedachten bij eenig ander onderwerp te bepalen. Te vergeefs begaf ik mij naar mijn club en trachtte ik mij in een gesprek met vrienden te verdiepen, vruchteloos ook wierp ik mij, zoodra ik huiswaarts gekeerd was, in een leuningstoel, in de hoop dat het lezen van een belangwekkend boek mij eenige afleiding zou schenken. Op elke bladzijde aanschouwde ik het boosaardig gelaat van den oude, met zijn traankleurig gerimpeld vel en de als verlakt glinsterende oogen.

Meer dan een uur achtereen worstelde

ik tegen dat gevoel, maar zonder het te kunnen overwinnen. Het beeld van dien man was alles behalve geschikt om iemand gemoedsvrede te schenken, en ik zag zeer goed in dat, tenzij dat ik de een of andere afleiding vond, ik den ganschen nacht van hem zou droomen. Dientengevolge stond ik op en liep de kamer door naar een tafeltje, waarop een groote Satsuma-kom geplaatst was, waarin ik gewoon was de door mij ontvangen uitnoodigingen te leggen. Dien avond was ik rijkelijk begunstigd. Ik had de keus tusschen vier verschillende invitaties. Twee daarvan verwierp ik, zonder er zelfs maar bij te aarzelen; maar tusschen de beide anderen viel het mij niet gemakkelijk een keus te doen. Ofschoon ik het mij niet bewust was, stond het noodlot, voor de tweede maal dien dag, aan mijn zijde, om mij den weg tot mijn ondergang aan te wijzen.

Ik zag dat ik te kiezen had tusschen een danspartij in Cromwell-road, een tweede in Belgrave Square; een liefhebberij-voorstelling in Queen's gate, en een muziekpartij in Euton Square. Ik voelde mij in het geheel niet gestemd tot dansen of het bijwonen van liefhebberij-comedies, en meenende dat muziek mijn onrustigen geest tot kalmte zou brengen, besloot ik naar Euton Square te gaan. Ziedaar wat aanleiding gaf tot de ellende en ondergang van mijn gansche leven.

Om klokslag negen uur dien avond, beklom ik dus de trap van Medenham-House en, na mijn gastvrouw in de voorkamer te hebben begroet, trad ik van daar uit de aangrenzende groote zaal binnen. In heel haar kring van kennissen of vrienden is niemand te vinden, die zulk een talent bezit om het haren gasten aangenaam te maken als deze vrouw des huizes. In haar woning kan men al het nieuwste en meest gevierde uit de muziekwereld hooren. Tal van nu beroemde kunstenaars hebben voor een groot deel hun sedert verworven succes te danken aan de behulpzame hand, die zij hun toestak, in de dagen toen zij nog tegen den steilen berg van den roem opklauterden.

Bij het binnentreden der zaal wierp ik een blik in het rond, in de hoop hier of daar een bekend gelaat te zullen aantreffen; maar dit mocht mij in het eerst niet gelukken. Ten laatste zag ik, in een hoek en bijna geheel verscholen achter een palmboom, een man zitten, dien ik oppervlakkig kende. Ik liep langzaam op hem toe en na een oogenblik met hem gepraat te hebben, zette ik mij naast hem neêr. Hijzelf had heel veel roem behaald als een dilettant op de viool en was een verre bloedverwant onzer gastvrouw.

„Ik veronderstel dat gij, evenals wij allen, gekomen zijt om het nieuwe wonder van Lady Medenham te hooren!” zeide hij, toen wij de gebruikelijke onbeduidende beleefdheidsvolzinnen hadden gewisseld.

„Ik schaam mij te moeten erkennen nog niets omtrent hem gehoord te hebben,” gaf ik ten antwoord.

„Omtrent *haar*, mijn waarde mijnheer,” verbeterde hij met een glimlach. „Onze gastvrouw verzekert dat zij een buitengewoon talent bezit.”

„Als pianiste?”

„Neen, neen! Een vioolspeelster, waarbij, als ik wel heb verstaan, nog komt dat zij een bijzonder schoone vrouw moet wezen. Lady Medenham ontmoette haar te Weenen heeft zeker altijd met haar gedweept. Ik behoef u nauwelijks te zeggen, dat zij haar een uitnoodiging toezond om haar te bezoeken, zoodra zij te Londen kwam.”

Ik zou onmogelijk weten te zeggen hoe het kwam, maar door den een of anderen gedachtenloop, bracht ik onmiddellijk het nieuwe wonder in verband met het beeld der heerlijke verschijning, dien middag in Burlington House aanschouwd.

„Ik veronderstel dat gij reeds kennis met haar hebt gemaakt?” vroeg ik op een toon van schijnbaar onverschillige nieuwsgierigheid.

(*Wordt vervolgd.*)

ELTEN.

HERINNERING AAN VRIJE ZOMERDAGEN.

Daar ryft............ d'Eltenberg, ô Kroon
En Paerel van uw land! wat praalt uw luifter schoon?

Claas Bruin's Kleefsche en Zuid-Hollandsche Arkadia.

Geen nederlander, hoe luttel ook bereisd, of hij kent Kleef, de bekoorlijke zwanestad, die haren naam ontleent aan het linker Rijn-*klif* waarop zij is gebouwd.

En wie Kleef kent, kent ook den „koperen knop", de herinneringsobelisk voor de in den krijg van '70 gevallene burgzaten, die bekroond is met een vergulden bal waar op een arend zit.

Die koperen knop is het laatste toevoegsel aan het door graaf Maurits van Nassau als stadhouder van Kleef ontworpen „amfiteater", waarbij heerlijk is partij getrokken van des klifs helling naar de Rijn-vallei toe, die men er met het afwaarts gerichte oog geheel van overschouwt, tot waar in de nevelige verte eene andere helling met kerktoren-bekroning uit de vlakte oprijst.

Die andere helling is de zuidlijke van den Elterberg. —

Verplaatsen we ons in gedachten naar het nederlandsche grensstadje 's-Heerenberg.

Den rug naar het „hof van Berg" — het vroegere slot der graven van den Berg — toegekeerd, wandelen we het openstaande zware ijzeren hek uit, kruisen rechthoekig den stadswal met zijn heerlijke linden, en houden dan steeds pal recht-aan.

Zoo betreden we de middellaan der aloude vorstlijke „plantage", die na ons eerst tusschen beukenhagen van moes- en ooft-tuinen, dan tusschen mooi rijzig bosch te hebben geleid, op eenmaal stuit tegen een weiland, waarover het oog zuiver rechtuit heenkijkend heel in de verte komt te rusten op een torenspits, slank omhoog stekend uit dicht groen dat tegen een heuvel opklimt.

Die heuvel is ook de Elterberg. —

Het snelle voertuig der gedachte nogmaals te baat nemend, staan we thans op het kopje dat „Monferland" genoemd wordt.

Van een punt aan den zuidwestkant van het bovenvlak staren we over bosch en veld naar den horizon, en daar doemt eene hoogte uit op, wier boschrijke klingen toegespitst worden door den toren van een bedehuis.

Die klingen, dat bedehuis, zij behooren aan den Elterberg. —

In de heuvelreeks die bewesten het Monferland zich diep ons land in uitstrekt, ligt

een kruin dien men als „den Riisberg" kent.

Op de wieken der gedachte nu daarheen overgeplaatst, werpen we een blik in die richting, waar bij avond de zuidersterren den hemel beklimmen.

Hooger dan de hoogten waar ons oog over strijkt, heft zich op den achtergrond een vriendlijk, boomrijk landschap omhoog, waar een kerktorenspits zich tegen het zwerk duidlijk uit doet kennen.

Dat vriendlijke landschap in de lucht, het is 't bovendeel van den Elterberg. —

Denken wij ons naar dien kant waar in de wijde verte de Rijn bruist wandelend, langs een weg van het aan den Riisbergs voet gelegen dorp Beek uit.

Getrouw aan zijn uitgangspunt beweegt deze gulle zandweg zich ook in zijn verder verloop langs den voet der heuvelreeks, die over velden heen nu eens wel, dan weder door dichte sluiers van bosschen niet zichtbaar is.

Zich verschuilen en zich vertoonen doet evenzoo in gestage schalke wisseling een torentop, die om zich op zoo grooten afstand zoo helder te kunnen doen zien, wel hoog gelegen moet zijn.

Hij ligt ook hoog, die toren: hij ligt op den Elterberg. —

„Vroeger was de berg een smulberg, nu is hij een smachtberg", zoo luidt het, van den Elterberg gesproken, thans in den volksmond. [1])

Er schuilt, als altijd wanneer het volk zich uit, ook waarheid in dit gevleugeld woord. Alleen hangt het er maar van af, wat men onder dat „vroeger" verstaat.

Vooreerst zeker niet dien tijd toen door de werking der wateren de berg is gesticht en gevormd. Toen de donderende en over verscheidene mijlen breedte ongebreidelde waterstroomen uit Hoogduitschlands gebergten hem met de andere reeds genoemde toppen en alle andere hooge streken in ons vaderland grondvestten van het steen en grind en kiezel en zand dat zij meesleurden; — noch dien tijd toen de minderende watermassa's zich in dat gemeene bed afzonderlijke beddingen groeven, aldus de welbekende nederlandsche heuvelreeksen en afzonderlijke bergen doende ontstaan, en scheiding brengende tusschen het „klif" ter linker- en den „il dun" ter rechterzij van den zich gevormd hebbenden hoofdstroom, den vader Rijn.

Evenmin zal men er onder te verstaan hebben dat latere tijdvak, waarin deze en de andere, nu steeds droogblijvende toppen veilige woonplaats boden aan de oudste, wilde bewoners van ons land, de in de sage tot reuzen gewordenen, die den Elterberg willende plaatsen op den Hertenheuvel, om door die grootere hoogte in den hemel te kunnen komen, er onderweg een brok van lieten vallen en aldus het Monferland stichtten; — menschen van wier aanzijn op en bij den berg de kelt of bronzen bijl getuigt die, hier gevonden, in het museum te Kleef bewaard wordt, en uit wier taal wellicht des bergs naam overgeleverd is, die dan de beteekenis heeft van „hoog zand" of „zandheuvel".

Ook was er waarschijnlijk nog niet veel te smullen in dien ons meer vertrouwden tijd, toen Drusus den berg om zijn zeldzame geschiktheid voor spiepunt liet inrichten als vesting, eensdeels door hem rondom en van boven te doen „bijwerken", waarbij hij een zeker deel van zijne hoogte inschoot; anderdeels door er eene bezetting op te legeren, wie hij het leven mooglijk maakte door de putgraving te gelasten, waaraan tot op den tegenwoordigen dag de berg zijne bewoonbaarheid dankt.

Men telde toen het jaar 11 of 12 vóór Kristus.

Doch de zuidnederlandsche edelman, die in 966 houder werd van het graafschap, dat den berg met zijn na de vernielzucht der volksverhuizing herbouwd kasteel tot

[1]) Volgens ons nederduitsch taaleigen zegt men „Elt*er*berg", zijnde dit de samentrekking van „Elt*ener*-berg", evenals „Amst*er*dam" die is van Amst*eler*dam".

hoofdplaats had, zou aanstichter worden van Eltens latere vette jaren.

Na eene huwlijksverbintenis die hun waarschijnlijk de koperen echtkroon reeds had doen verwerven, ontviel aan Wichman, den graaf van Gent, zijne geliefde gade Lutgardis, dochter van den graaf van Vlaanderen, en nu trok hij zich naar zijne goederen aan den Rijn terug.

Maar vijf jaren later, door het overlijden van zijn bloed- en aanverwant Everhard geroepen om als graaf van Hamaland het kasteel op den berg te betrekken, ontzegde hij zich dit in zijne dankbaarheid over de uitgebreide bezittingen, hem ten deel gevallen, en bestemde het „ter eere des heilands en van den heiligen martelaar Vitus" tot een adellijk jufferenstift.

Zoo is het gekomen dat nagenoeg $8^1/_2$ eeuw lang de berg, overeenkomstig Wichmans wensch, bewoond is geweest door oudere en jongere jongejuffrouwen van zoodanigen adel dat zij acht vierdeelen konden bewijzen, d. w. z. al van overgrootouders wege van zuiveren, echten en onvermengden adel waren. En die juffers hebben onder overigens zeer gemaklijke en daarbij nog winstgevende voorwaarden hun jonkvrouwlijk leven met arbeid, onderwijs, niets doen, uit logeeren gaan en het bijwonen der kerkdiensten gesleten.

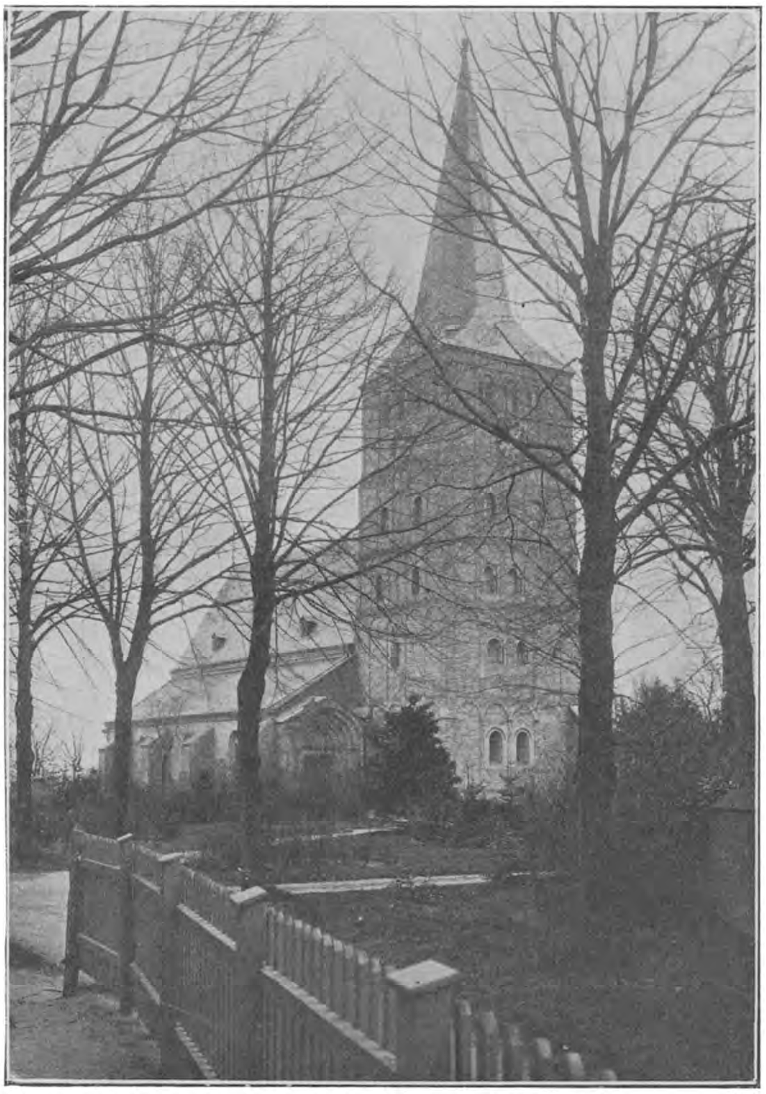

Het hoogelter bedehuis.
(Het hierboven op de portiek ontbrekende vechter-leeuwtje is er sedert weer bijgemaakt).

Dit laatste was eigenlijk de hoofdzaak en gaf, als men nagaat hoeveel eigen herinne-

ringsdagen hier allengs buiten de algemeen-kerklijke ontstonden, al „dagwerk”. Ontleende de berg aan zijn patroon sint Vitus den hem meermalen toegelegden naam van Witmont — eene verbastering van Vitimontium —, zoo dankte aan de even-genoemde plicht der stiftsdames om zich in de abdijkerk aan den dienst des Heeren te wijden, zonder nochtans onder geestlijke gelofte te staan, de inrichting haren naam

Afbeelding van de zilveren zegelstempels der hoogelter abdij. (Ontleend aan Kist's boek over die vrome stichting). Aan de voeten van Sint Vitus op het grootzegel (no. 2) ligt — wat hier niet geteekend is — een leeuw.

van „weerlijke kerk”; want in *weerlijk* beduidt weer „mensch” en zoo staat dat woord dus tegen *geestlijk* over. —

De tijd, waarin de berg eerst recht een smulberg was, ving pas betreklijk laat aan.

Het pralende relaas op de barokke kartoesj boven den ingang der kerk, dat als volgt luidt:

Anno 1676 haben die Hochwurdigst
vnd Hochgeborne Fürstinne vnd Frauw
Fraw Maria, Sophia, von Gottesgnaden
zu Elten Vreden vnd Borchorst, abtifin
geborne Graffin zv Salm vnd Reifferscheidt,
Fraw zv Betbuhr, Dyck, Alffter vnd Hackenbroich;
diefe v̈ber die achtzich vnd mehr jahren verwueftete, vnd
ruinirte Collegiat Kirche aufs ihro felbft eigenen mittelen
zur ehren Gottes wieder aufferbauwen lafsen;

geeft met dat jaartal 1676 te gelijkertijd aan, wanneer de ware vette jaren van den berg begonnen zijn.

Al de tijd, daaraan voorafgegaan was te roezig geweest, dan dat het leven op den berg er goed in had kunnen gedijen.

Want nauwlijks was Wichman komen te overlijden — een twaalf jaren na de instelling van het vrome stift — of Lutgardis', der eerste abdis zuster, ving aan het te bestoken, maakte er zich meester van, werd er weer uitgejaagd, hervatte den krijg in vereeniging met haren slechtaard van een tweeden gemaal, kreeg den berg weer in handen, enz. enz. en rustte niet het den juffers en verderen opwonenden zoo moeilijk en zuur te maken als het maar eenigszins in haar vermogen was, totdat de dood haar eindlijk tot rust van haar schandevol leven dwong.

De eerste kerk was, onder al wat zij van Adela en Baldriks verwoed optreden had te lijden gehad, zoo goed als bezweken. Hare hoog noodige vernieuwing werd van den grond uit tot stand gebracht door de zevende abdis, die Ermgardis heette, en het is nog altijd dezelfde, toen — in 1129 — gebouwde toren, die den wandelaar in de door den berg beheerschte landouwen zoo vriendlijk wenkt en hem noopt zijn dankbare aandacht allerminst hem te onthouden.

Toen de 15de eeuw haar eerste helft had ten einde gebracht, leerde de abdij in den bourgondischen krijg opnieuw de rampen des oorlogs kennen. En later deed de worstelstrijd van Nederland tegen Spanje, meermalen in hare nabijheid en op haar grondgebied gevoerd, zijn vernielende macht haar gevoelen. Vooral het jaar 1585 scheen dat van haren ondergang. Na een plundering, waarbij veel belangrijks is verloren gegaan

— doch onder het bewaard geblevene eenige zilveren zegelstempels behooren die ons den H. Vitus en eenige zijner attributen vertoonen — deden de krijgslui de gebouwen der abdij in puinhoopen verkeeren, zoodat zij verder onbewoonbaar was.

Eerst in 1614 waren zij weer grootendeels in goeden staat hersteld; alleen de kerk lag nog in hare volle verwoesting.

En nog had de rampspoed der abdij geen einde genomen. De erfopvolgingskrijg, tusschen Brandenburg en Palts-Nieuwenburg gevoerd, stortte ook over deze streken zijn jammeren uit. Niet alleen werd de verdere opbouw der abdij daardoor verhinderd, maar ook het reeds wederom opgebouwde leed schade. Eerst in het jaar 1634 kon in de behoefte aan een heiligdom, door het stichten eener hulpkapel worden voorzien.

Maar in 1636 legden de Nederlanders eene redoute op den berg aan, wat opnieuw de voortzetting der werkzaamheden verhinderde. De toen regeerende 21ste abdis, Agnes van Limburg, beklaagde zich hierover bij de staten-generaal, waarop deze ten zelfden jare last gaven „met het timmeren der redoute in te houden." Echter bleef het ding bestaan en eerst de volgende abdis, dat is de in het opschrift der kerk genoemde, vermocht het van de Nederlanders af te koopen, waarop zij het afbrak en met het materiaal de abdijgebouwen eene verdieping hooger liet optrekken.

Eindlijk, in het jaar 1670, kon de herstelling der abdijkerk, schoon op verkleinden schaal, worden aangevangen, en in 1676 was zij — nadat reeds een paar jaar te voren hare stichteres er in was begraven — voltooid. —

Het is de tijd die nu aanbrak, welke in het volksgeheugen als de smultijd is blijven hangen.

In ongestoorde rust vlood het leven der kanonikessen op den Elterberg daarheen. Onder zorgvuldig beheer nam de rijkdom van het stift steeds toe, en in behoorlijke mate genoot de op- en omwonende bevolking van de welvaart, die de abdij in volmaakten vrede genoot. Het bewerken der akkers, inhalen van den oogst, bewaken en onderhouden en uitkappen der bosschen,

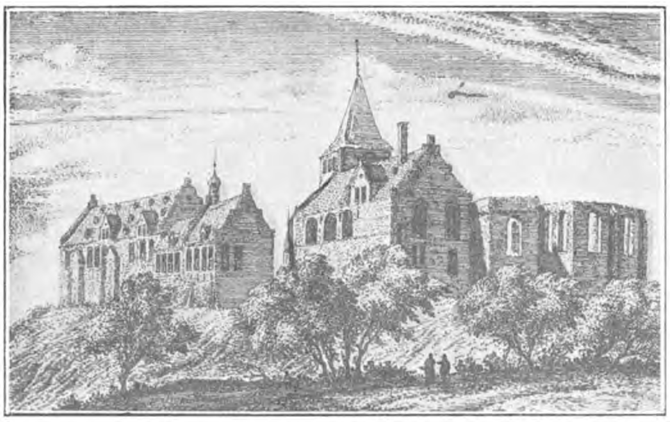

Aanblik van de Sint-Vitusabdij op den Elterberg tusschen de jaren 1634 en 1670. (Uit de „Versameling van Hondert Nederlantse Outheeden en Gesigten II. Deel Geteekent en Int Koper gebragt door A. Radermaker. Te Amsterdam by Isaad Tirion").

het leveren aan de abdij van hetgeen daar voor levensonderhoud, verwarming, verlichting noodig was, dat alles en nog meer bracht zooveel geld van het stift onder den kleinen man, dat zijn nazaat, het schriele leven van thans op den berg overdenkend, bij zichzelf tot de slotsom komt: nu is 't een smachtberg, — vroeger was 't een smulberg. —

Hoe daar zoo een einde aan gekomen is? — Och, gaandeweg, maar toch nog vrij snel. Eerst trok Pruisen aan zich het oppergezag, der abdij haar eigen rechtsgebied latend. In 1803 ontnam Pruisen haar dat ook, en bracht zoo het heele

stift onder zich. In 1806 moest Pruisen het met zijne andere westduitsche bezittingen aan Frankrijk afstaan. De 31[ste] abdis, eene prinses Radzivil, het eerst achtjarig nichtje van den koning van Pruisen, dat door dezen met die waardigheid was bekleed, werd vervangen door de laatste abdis, prinses Laetitia Murat, die een nichtje was van den grooten Napoleon. In 1811 hief de keizer

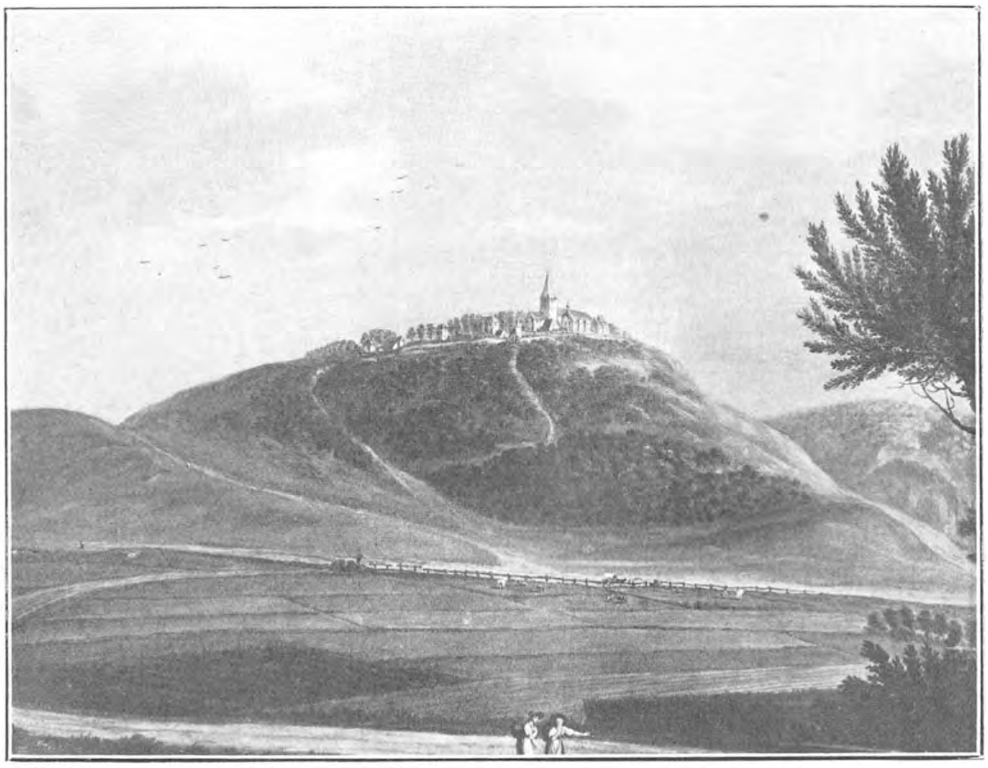

De Elterberg in 1804. (Onuitgegeven beeld naar de schilderij van L. Greuter in het bezit van Max Baron Lochner von Hüttenbach te Lindau). De weg waar de afbeelding van genomen is, is die naar 't Spiik, en de huifkar rijdt op den weg van Laagelten naar Emmerik.

met alle kloosters en kloosterlijke gestichten ook Wichmans hofje voor hoogwelgeboren vrouwen op en daarmee nam het bestaan der hoogelter abdij voor goed een einde. —

Er is een genootschap tot verfraaiing van Elten en omgeving. Dat houdt de wandelingen op en om den berg keurig in orde en zorgt voor banken op uitgesnoepte punten.

Wij troffen er een aan die ons een heerlijk gezicht op den Rijn gunde. Wat een breedte heeft dat heer aan zijn bed weten te geven! Alsof hij familie ware van de houthakkers in Goethe's Faust, die optreden, roepend:

> Nur Platz! Nur Blösse!
> Wir brauchen Räume, —

of zou hij verwant zijn aan den ouden Herkules wien hij, zijne zuilen benijdend, eene dergelijke makelij in de uiteenschuiving van den Kleever- en den Elterberg heeft willen nadoen?...

Zonnig blikkerde zijn kronkelend, hier en daar verscholen lijf onder het helverlichte hemeldak, dat zich wijd over hem heen uitstrekte. Na lang genieten van het verrassende vergezicht, dat Kleef, Nijmegen, de beide Zevenaars en daarover heen zelfs

Arnhem in zich sluit, stonden wij op.

Inkeerend bij den waard „Zur schönen Aussicht” werd nieuwe blijdschap in ons gewekt. Over de innig mooie streken waarin Hutem (Hüthum) verscholen ligt, het oog latende gaan, teekenden zich in duidlijke omtrekken de vier hooge punten van Emmerik — zijn drie groote kerken en zijn leelijke watertoren — tegen de blauwe lucht af. Meer naar links waren het Borghees en de Polderbosch die de herinnering aan zalige omdwalingen in hunne houtrijke streken in ons opwekten. Nog verder links starend, begroetten we de torens van 's-Heerenberg en den molen van Stokkum. Tallooze kerktorens in de wijdste verte drongen zich op, kinderen gelijk die hun wijsvinger opsteken omdat zij, wat zij weten, zoo gaarne den meester zouden zeggen. Ook zij zouden het ons gaarne gezegd hebben — daar ben ik zeker van: alleen, zij zwegen, en lieten aan ons over te gissen hoe de namen waren der plaatsen, die zij verrieden.

Nu namen we den wandelstok weder op, en dekten ons hoofd weer, op goed geluk een paadje volgend tusschen de arme akkers die de smachtende bergbewoner voor een zeker deel met rog, voor een ander met aardappelen, voor een derde met moeskruiden of tabaksplanten bebouwt. Een reeks armoedige huiskes ging 't voorbij.

Met eene moeder, die haar kind naar binnen haalde, ving ik een gesprek aan: — of er veel menschen op den berg woonden? Aan het vrij wel overzienbare aantal stulpen had ik dat best zelf kunnen nagaan. Maar 't was grootendeels om bot te vieren aan mijn lust om nederlandsch te spreken terwijl ik in Duitschland was. Want er is hier geen mensch op het „platteland” of hij spreekt het neder- en niet het hoogduitsch. Nog veel verder dan dit is het immers alles land van ons land en volk van ons volk, dat Nederland, helaas! zich heeft laten ontgaan.

't Goeje mensch had niet veel tijd, en 't gesprek was er dus geen van langen duur. Niet meer dan „twee-en-dertig huusholdings” zei ze, dat tegenwoordig nog op den berg wonen.

En dàt die er kunnen wonen danken ze — als gezegd — aan Drusus! Dat heeft toch ook wat te beteekenen en levert reden te over op om een bezoek aan zijn put niet na te laten.

Eerbied voor oudheid en ouderdom heeft zich in 1846 beschermend over dit werkstuk van *olim* uitgestrekt. Romeinschen

Het „klif” en de „il dun” of Kleef en Elten.
(Titelplaat van Claas Bruin's boek, waaraan
ook het motto ontleend is).

bouw nabootsend is er het puthuis uit vierkante blokken tufsteen over opgetrokken en in zijn sober front draagt dit een metalen opschrift in marmeren plaat: dat de Romeinsche veldheer M. — lees echter Nero Claudius — Drusus dit waterwerk in 't jaar 12 vóor Kristus heeft gesticht. Dit staat nu wel niet geschiedkundig vast, maar er is geen schepsel, zelfs geen geleerde, die aan de waarheid er van twijfelt. — Het

behoud van dezen put is te merkwaardiger wijl er van het romeinsche huishouden op den berg overigens zoo luttel is overgebleven.

Treden wij onder geleide der vlak erbij wonende vrouw het huiske binnen, zoo staan we voor een hoogen steenen putrand, wat groot wellicht van omvang, maar anders niets bijzonders vertoonende. Veel meer trekken de aandacht de groote en samengestelde windas met zijn wielen en raderen aan den eenen en de hooge steenen waterbak aan den anderen kant.

Maar de vrouw neemt een eindje kaars

Het Drususput-huis op den Elterberg. De V die men op het huis links ziet, is de laatste muurankerletter in de voorpui van Geerlings' woning.

en bindt dat aan den ketting der ton die boven is. Nu gaat ze draaien. Der uit en der na is ze daarmee bezig. Ge krijgt medelijden met het arme mensch. Om u tegen te houden haar niet te gaan helpen, kijkt ge af en toe naar het brandende kaarsje, dat al meer daalt. Het is er nog... het is er nog... het is er — niet meer! Maar toch draait ze door. Komt er dan nooit een eind aan? — Daar komt in de duisternis van het sombere hol wat aanzetten: het is de andere ton. Nu nog maar een beetje geduld! (wat voor de vrouw wil zeggen: nu nog een beetje draaiens maar.) De ton is boven. — De vrouw neemt er een glas water uit. Ge proeft het: wel bekome u die romeinsche dronk. Tijd en eeuwigheid verzwinden, naar ge een oogenblik meent te voelen, bij het nuttigen van zoo'n ouden slok. — De rest van 't water giet de vrouw uit. Hemel en aarde, waar blijft dat? Als ge al op geen geluid meer hoopt, en er 't uwe van tracht te denken, dan schiet een heldere klank uw oor in, en voorkomt nog net bij tijds de een of andere fantastische gedachtenuiting.

De vertooning is ten einde. Niet zonder indruk, sterken indruk op u gemaakt te hebben. —

Hoe diep dat ding wel is?

Wel, beter dan u te spreken van de uitkomst der meting die dr. Jacob Schneider ten jare 1843 er zelf in heeft verricht, toen hij zich tot aan het water heeft laten afzakken, te gelijkertijd naar alles wat hij maar kon waarnemen rondkijkende, en u dan het cijfer van 210 pruisische voeten te noemen, lijkt het mij u achter de kerk om naar het steile akazialaantje te brengen, dat ons al schokschouderend in snellen pas den b. rg afvoert. Uitgekomen aan zijn zuidvoet, gunnen we ons geen rust voor we langs den weg Elten-Emmerik — die zich hier met zijn mooi geboomte zoo gracieus slingert — op den Spiikschen weg, de duitsch-nederlandsche grens, zijn aangeland.

Nu draaien we ons om en machtig ontroerd staan we een oogenblik in stom stilzwijgen. Hemel-schoon dunkt ons dat al hooger en hooger van achter elkaar uit schuivende frissche groen, des bergs flanken

en zijn top omgord houdend in een geschubd pantser van loof en loovertjes, dat zich van onder naar boven al meer en meer toepunt tot het met eerwaardig grauwen kleur eindigt in de spits van den eeuwenheugenden sunte-Viitstoren, die *par droit de conquête* al mede een stuk natuur van dezen berg geworden is.

En die heele hoogte en nog wat is de diepte van den put. —

komen zijn aan den slopershamer, die hier ten behoeve van Pruisens staatskas in 1824 lustig werd gezwaaid. Ongeschonden gebleven in handen hunner eigenaars zijn, uiterlijk tenminste, en dan nog op het aanstrijken van een cementlaag na, alleen die twee andere: het zijne is een heele verdieping lager gemaakt en links wat aangebouwd.

Dit en het naaste buurhuis verkondigen op gedenksteenen wie er o. m. de vroegere hoog-adellijke bewoonsters van waren. Maar

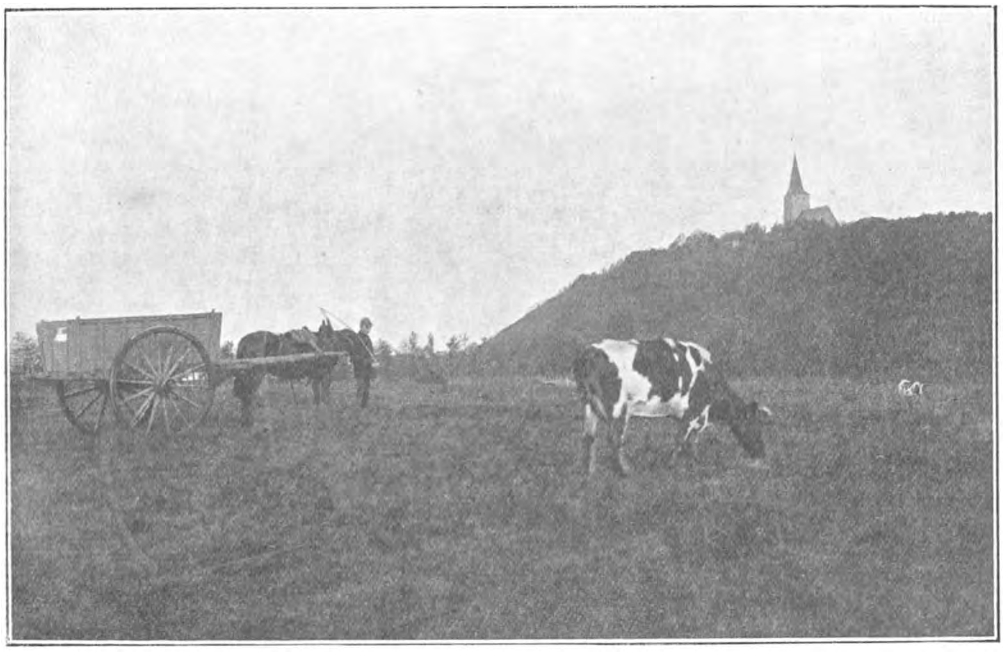

De Elterberg thans.

Weer boven gekomen langs maklijker pad, en onderwijl het betreurd hebbend dat de afgravingen voor de spoorlijnen al zoo'n stuk van den berg hebben doen verdwijnen, zoekt ge troost en laafnis bij den waard „Zum Drususbrunnen."

De spraakzame man verhaalt u van den uitkijktoren die het verfraaiingsgenootschap op den berg aan de noordoostzij gaat zetten: „de grond is er al voor gekocht"; en dan gaat hij over op zijn huis, hoe dat ten deele nog een oud abdijgebouw is, mèt een paar buurhuizen de eenigen die ont-

— om van de onvermijdlijke geslachtswapens te zwijgen — er is nòg wat in die gevels dat onze aandacht trok, en dat zijn de op eene rij gestelde muurankers in den vorm van letters.

Het statige en door een vermogend heer bewoonde ex-abdijgebouw tegen de kerk over, vertoonde op deze wijze:

A S F Z E C Z E G Z S V R

en Geerlings' huis:

M F G Z M B D Z E P Z V

Over de bediedenis daarvan hoefden we niet lang ons hoofd te breken, want de

schenkmaagd „Zum Drususbrunnen" wist ons uitleg te geven van deze raadselachtige opschriften.

Zij wees ons op den steen aan haar huis, die te lezen gaf: „Maria Francisca Dero Keijſerlichen Hoch Graff: únd Freijweltlichen Stifftern Elte únd Vreden Dechantinne únd Probstinne, geborne Graffinne zú Manderſcheijdt únd Blanckenheim Fräuelein zú Iúnckenrodt, Daún únd Erpe" — dezelfde dame trad in 1740 op als de 27ste abdis. De korte inhoud van dit inschrift, zeide Johanna ons, was nu bij de aanvangsletters in die muurankers geboekstaafd. En, zich tot stuk voor stuk daarvan wendende, klonk het alsnu uit haren mond: „**M**aria **F**rancisca **G**raffinne **Z**u **M**anderſcheijdt **B**lanckenheim **D**echantinne **Z**u **E**lte **P**robstinne **Z**u **V**reden".

Het stond ons recht goed aan er zoo achter te zijn gekomen, en nu ging het zonder Johanna, die bij haar tapkast moest blijven, op 't andere huis af, waarvan het tuinhek open stond. Een oud man liet ons begaan; de menschen waren uit. De steen hier, die nog op zijn oude plaats zit, dat wil zeggen vrij hoog, bij de tweede verdieping, gaf te lezen: „**A**nna **S**alome. **F**ürstin **Z**u **E**sfen. **C**usterin **Z**u **E**lten. **G**ravin **Z**u **S**alm **U**nd **R**eiferscheidt. 1667", en ziet, volkomen stemde dit met de ankerletters, tot zelfs in het jaartal dat evenzeer in gebogen ijzer onder den dakgoot herhaald als „AO 1667" voorkomt. —

Niet zóó waren we in het afgetrokkene gekomen door deze oudheidkundige ontdekkingen of het keurige onderhoud van den tuin en de mooie planten die er gekweekt werden, hadden onze opmerkzaamheid tot zich getrokken.

Zit- en drinkhuis „Zum Drususbrunnen" bij H. Geerlings. (Verlaagd en bijgebouwd oud-abdijgebouw op den Elterberg). De eigenaar zit met drie vrouwen van zijn kennis aan het tafeltje; Johanna staat in de voordeur).

De tuinman bood ons zijn geleide door deze lustwarande aan. Lang toefden we er: 't was zoo'n uitgestrektheid. Bloemhof, kweektuin, moeshof, boomgaard, alles was er present. 't Ging zelfs een heel eind bergaf, aldoor met het volle uitzicht op den Rijngau, zoo mooi als een droom. De koepel, onmisbaar in zulk een toovertuin, ontbrak ook niet en natuurlijk was die ook aan den Rijn, den oudvader, toegewend. Weer boven gekomen strekte, met schaduwrijk geboomte, de gaarde zich langs de zuidzijde der kerk uit, ja bevond zich blijkens uit den grond stekende steenklompen, op het gebied-zelf van den eertijds zoo veel grooteren tempel. Want de tegenwoordige is ongetwijfeld weer een verkleinde editie van den in 1670 tot 1676 herbouwde, en toch nog voor het gering aantal kerkgangers te groot!

Bij het derde ex-abdijhuis — dat op een steentje het jaartal „A° M CCCCC XXXIII" in zijn gevel draagt — kwamen we den tuin ten langen leste uit. Niet wijl we

wilden, maar wijl we moesten. Want de tijd schoot op. —

Zoo stonden we daar dan weer onder de koele linden van het bergplat, voor den vijfverdiepings-hoogen toren in zijn zuiver romaanschen stijl, zoo eenvoudig, zoo smaakvol en zoo zuiver, dat voor wien gebouwen spraak bezitten, dit bouwwerk mee van de begrijplijkste, helderste taal spreekt, en eene zeer verhevene taal tevens.

De kerk geeft wel wàt, maar niet veel ouds meer, en dat weinige is eveneens alles romaansch. De mooie portiek kan helaas niet meer spreken: hem is den mond gesnoerd door het barokke kartoesj waarvan hiervoren sprake was, waarboven natuurlijk weer een familiewapen prijkt; van de monsterlijke engeltjes *in* en leeuwtjes *op* de portiek zal ik maar heelemaal zwijgen. Op een vieze kamer in den toren ligt nog een steenen doopvont, fraai op zen romaansch met honden versierd.

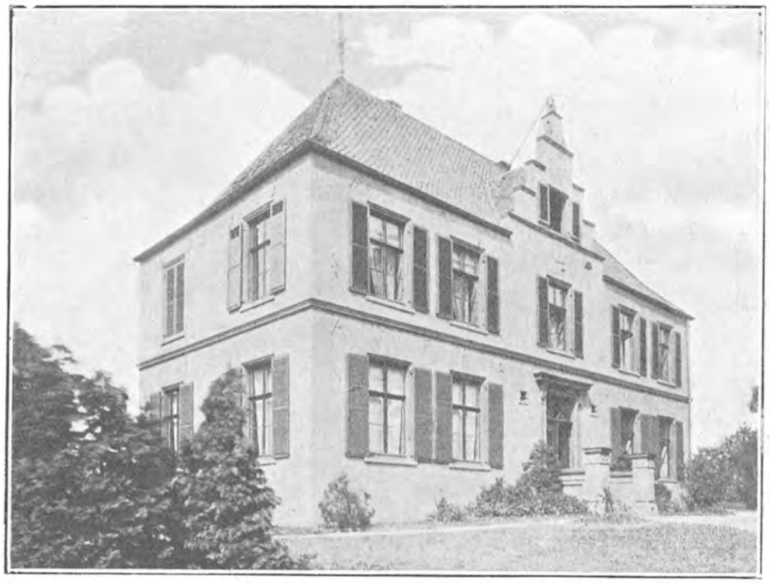

Het zoo goed als ongeschonden bewaard gebleven ex-abdijgebouw op den Elterberg, tegen de kerk over. (Na een foto van J. Massing te Emmerik).

Tot stoep van de buitendeur dient de bovenhelft der grafzerk van Magdalena, gravin von Wied, de 10de abdis, een prachtwerk in renaissance-stijl. Wat er van het randschrift over is geeft te lezen: links, (abba) TISSA · DIGNISS · REQUIESCAT · IN · PACE"; boven, A^{0} DNĪ · I.5.7.2. DIE · 23. MENSIS · MAII · OBIIT; rechts, ILLUSTRIS · GENEROSA · ET · MA (?).

Achter het presbyterium ligt een scheef en schuin brokstuk van een andere abdijzerk te slingeren; op het een uur ver af gelegen dorp Beek ter boerenhofstede Overbeek doet voor deurdrempel dienst een bedorven grafsteen uit den tijd der gothiek, afkomstig van de vroegere „olde kusteri" der abdij; en in de kerk vindt ge naast een nagenoeg geheel verloopen lijksteen, een anderen beter bewaarden, dien der 25ste abdis, behoorlijk voorzien van familiewapen, naam, titels, jaartallen en wat daar verder in kristlijken ootmoed zoo bij behoort. Zie hier, voor den belangstellende, het grafschrift:

ILLUSTRISSIMA ET REVERENDISSIMA PRIN
CEPS DOMINA DOMINA MARIA EUGENIA
ABBATISSA IN ELTEN et VREDEN NATA CO
MITISSA DE MANDERSCHEID BLANCKENHEIM
DOMINA IN IUNCKERAT, D'HAUN, ERP, et GEROL
STEIN ELECTA XI FEBRUARIJ MDCCXVII,
OBIIT DIE XV OCTOBRIS, ANNO DOMINI
MDCCXXVIII ÆTATIS XLVII.

Veel meer zoogenaamde „duurzame" getuigen van de vroegere grootheid zijn er — meen ik — niet, of het zou dan moeten zijn in den kerkschat. Een van papier

ontving ik van Geerlings ten geschenke. Het is 't bidprentje voor de 30ste, of laatste vrijgekozene abdis, dat lange jaren na haar overlijden de oude orgelbouwer en -bespeler Exkorn, die gedurende hare regeering op den berg geboren was, uit piëteit heeft laten maken.

Indien er soms onder degenen, die deze regelen komen te lezen, ouders zijn die met aan engelsche-ziekte lijdende kinderen behept zijn, dat zij zich dan naar den Elterberg spoeden.

Als er hier in deze streek kinderen zijn, die er tenger en bleek uitzien, dan zegt men: „een blaag als een rabaan." Dat komt daarvan daan dat zulke zwakbeenige kindertjes kracht in hun geraamte kunnen krijgen door de voorspraak van den heiligen Rabanus, voor wien hier een altaar is opgericht.

Des heiligen afbeeldsel, daarop prijkend, vertoont een zittenden man, die een kind met een sterk mongoolsch uiterlijk, langs de slapen zwart gekruld, op zijn knieën houdt. Een wonderlijke groep, die erg met zijne omgeving in disharmonie is.

Zou men er een oud afbeeldsel van den H. Franciscus Xaverius, den apostel van het oosten, in mogen zien? —

We zeiden den waard „in den Drususput," die als kerkmeester ons had rondgeleid, vaarwel en namen, daar de avond begon te dalen, den terugtocht langs den kortsten weg aan. Ons voor 't laatst over het bergvlak en langs zijn gebouwen strijkend oog, bespeurde hoe de pastorie er toch wel het grootste woonhuis is; en daar het pad al begon te dalen, keken we verder voor ons waar tot aan den gezichteinder nieuw moois voor ons ophevelde.

Het vriendlijk-vroolijke en daarbij beslist-ernstige uiterlijk van den berg dat naar mate wij ons van hem verwijderden zich met toenemende helderheid en innemendheid in onze ziel weerspiegelde, deed ons zwijgzamer en meer in ons zelf gekeerd door het Redbroek wandelen dan deze vallei wel verdient.

Inderdaad, zoo idyllisch en romantisch is de natuur hier langs des bergs noordvoet heen, dat zij den wandelaar — onmerkbaar slenteraar geworden — boeien kan tot verwekkens toe van een gevoel om hier verder maar voor goed te blijven.

Daar ligt te midden van boschomzoomde akkers op het diepste punt van dit aloude „Redebroeck" de boerenhoeve; statig en welgedaan blikken de vensters der breede woning u aan over een rijken rijpenden oogst heen. Oude, vertrouwlijke lanen verscherpen in u de gedachte aan der abdij smultijd, toen hier de jufferen uit- en ontspanning zochten van hun samenleven daar boven. Een waterhoudende grep doet u de verklaring aan de hand, hoe 't hier een „broek" komt te heeten. Kale dreven met groene inzetsels van bosschages en overwuivingen van vereenzaamde boomen met hoog opgaanden stam en wijd uitgebreide loofkroon wenken u de somberheid uit, naar hun lichtrijkdom toe.

Zoo doorzwerft ge, puur geluk smakend, deze onvergeetlijke streek, tot een breede heerbaan — maar zoo mul als droog zand, waar hij dan ook van is — u tot staan brengt. — Hoe nu?

En spiedend naar rechts, zonder wat anders te zien dan het vervolg van 't landschap, wendt ge u om waarbij uw oog valt op eene boschwachterswoning van achtkanten bouw met puntdak, onder noteboomen verscholen. Eene schoonheid te meer, die uw gevoel voor het schilderachtige alleraangenaamst streelt.

Thans kijkt ge links, en — pal op den Laagelter kerktoren. Dat geeft den burger moed, en het kleed van gras en mos en verdorde bladeren verlatend, aanvaardt ge met lust den baggertocht door de dikke mulheid van den weg 's-Heerenberg—Laagelten, die in tegengestelde richting eenmaal gedrukt werd door de voetzolen der zestigduizend man, welke onder Drusus' leiding bij den Hauberg den Rijn overgestoken waren ten optocht naar de Lippe om daar de Germanen tot onderwerping aan Rome te dwingen.

Wie weet nu nog van Rome? — maar van de Germanen weet een ieder. Wat bestemd is ten leven, kan door den mensch niet gedood worden! —

Ik noemde daar den Hauberg. Van daar uit — de zetel eenmaal van den boozen Baldrik en destijds gelegen aan den Rijnzelf waar het watertje de Wilt, dat bezuiden den Elterberg loopt, nog mee een overblijfsel van is — van den Hauberg of daaromtrent uit is het gezicht ruim naar den Elterkant en ziet men tegen het stadje en, daarover heen, mede tegen den berg aan.

Op hun onderlinge ligging krijgt men nergens zoo een juisten blik. —

De toren der roomsche kerk met zijn slanke en bevallige punt wenkt ons tot binnentreden.

Zeer bescheiden is het bedehuis der evangelische gemeente op den hoek der bergstraat en van den Spiikschen weg, dat zich als gewijde woning kenbaar maakt door een bijbeltekst in arduin boven de deur en een ongelukkig kloktorentje op het dak.

Heel wat bescheidener dan de katholieke tempel, die hoog boven alles uit ten hooge streeft, der markt zijn presbyteriun toekeerend. Eenig plantsoen siert hem terzijde. Een kalvarie ontbreekt niet. De opschriften der zerken voor zijn ingang zijn sedert lang uitgetreden; de begravenen tegen zijn heiligdom aan doen zich door hunne grafschriften nog kennen.

Daar ligt tegenover het kosterhuis de stichter der thans als priesterschool dienende woning, de vroegere ambtman Johann Nepomuk Streuf *„weiland Administrator der Güter des fürstlichen und gräflichen Stiftes zu Elten"*, die als „ammonstruif" de heele streek door bij oud en jong bekend en op hunne lippen en in hunne verhalen is. En dat door de roemruchte weldadigheid die hij met zijne nog even vermaarde en steeds even dankbaar herdachte zuster Antoinette, plag uit te oefenen. Zoo blijft men leven na zijn dood!

Het Streuf'sche familiewapen siert den grafsteen. Eene aardige sage werd in de 17de eeuw van dat wapen geboekt. Tot de lijftrawanten van keizer Rudolf I behoorde de *„insignis belli dux"* Johan Streuf die, toen de keizer in het krijgsgewoel te zeer

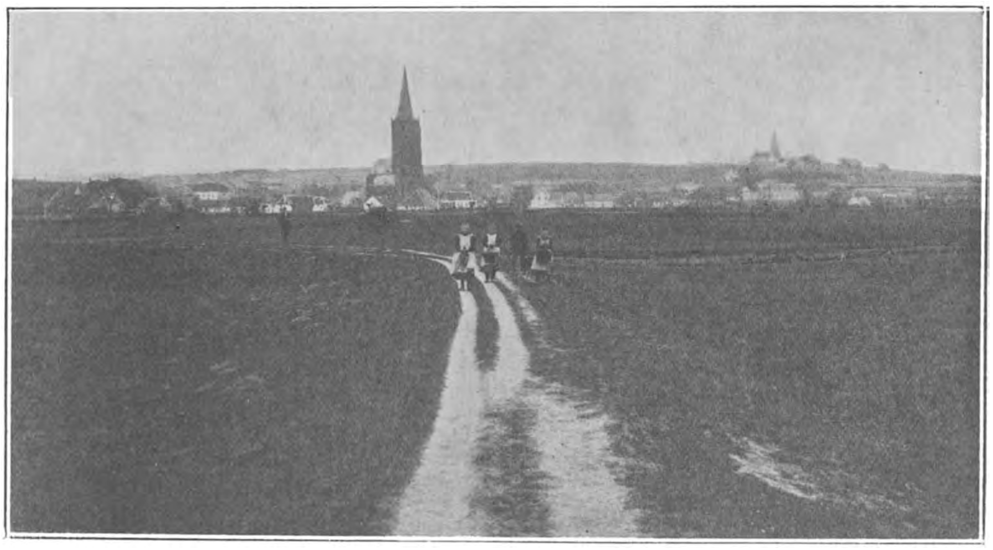

Gezicht op Laag- en Hoog-Elten van de richting Hauberg uit.

zich had blootgegeven en gewond was geworden, hem met zijn mantel dekte en zelf door een pijl geraakt werd, die vervolgens in den mantel bleef steken. Daarvoor gaf de keizer hem den rijksadelaar met een pijl door de borst tot wapen, en schonk hem de heerlijkheid Oppenhoven bij Utrecht tot woonplaats. Nadat dit goed door het water verwoest was, verhuisden de Streufen naar het Kleeverland.

Onder een treures en binnen een ijzeren hekje staat aan de marktzijde der kerk een hardsteenen gedenkteeken dat, de simbolen van geloof, hoop en liefde op zijn top dragend, de volgende woorden ingegrift bevat:

So wie der Hirsch nach Wasser
durstet so durstet o Gott
meine Seele nach dir. Ps. 42 v. 2
Zum frommen Andenken an
die Frau alt Reichs Gräfinn
Christine Zu Salm-Reifferscheidt
Bedburg Stifs dame der
ehemaligen hohen Stifter
S. Ursula in Cöln und
S. Vitus zu Hochelten
geb. 14 April 1773
auf dem Schlosse Bedburg
gest. zu Elten 9 April
1842.

Met haar daalde niet alleen een nazaat uit een geslacht dat 3 abdissen aan het stift had geleverd ten grave, doch mede de laatstovergeblevene dei juffers die aan Wichmans instelling hunne levensdagen verknocht meenden te hebben. Hare begrafenis stond gelijk met die der abdij zelve: voortaan behoorde deze geheel tot de geschiedenis. — Zij had het pensioen, toegelegd aan de dames die er bij de opheffing in aanwezig waren, voor haar aandeel verteerd in eene woning nabij de markt alhier. In zijn boekje over den Elterberg deelt de thans overleden kapelaan J. J. Sluyter te Rees uit eigen ervaring het een en ander omtrent deze in de wandeling genoemde „gravin van Elten" mede, en wijlen de hoogleeraar N. C. Kist kocht indertijd uit hare nalatenschap de hoogeltersche handschriften die, door hem uitgegeven, zoo'n belangrijke bron zijn en blijven voor de kennis der oude toestanden op den berg en in de abdij. [1])

Een aangenaam huis is het neven de kerk staande raadhuis, met zijn uitspringenden middelbouw en hoog bordes onder een portiek. Ook dit ziet uit op de markt, welke vrij wat ruimte heeft en met een oude linde prijkt, die daar staat als een vader te midden der hem omringende jonge kastanjeboomen. Een drinklokaal binnentredend om ons wat te verfrisschen, vertelde ons de waardin, een welgemoede fiksche jonge vrouw uit „Joch" (zoek op de kaart Goch) onderwijl wij een goede flesch rinschen wijn knapten — die hier zooveel goedkooper is dan bij ons — hoe zij aardig wat aan de seminaristen verdiende, wien het kroegloopen verboden is. — Verboden? — Ja, zei ze, maar dat is geen bezwaar voor de jongelui: want ze komen hier niet over dag maar pas 's avonds na tienen. — Hoe is de jeugd, ja de mensch, toch overal het zelfde!

Onze wandeling door Leegelten — zooals het volk zegt — werd nagenoeg onafgebroken begeleid door de muziek der adspirant-geestlijken, welke achter hun opgeschoven kamerramen de piano tokkelden, de viool aaiden en den trompetten adem influisterden dat het een aard had. De lucht trilde van hun vroolijke geluiden.

Zoo begunstigd, keken wij uit naar nederduitsche opschriften, en het mocht ons gelukken er een viertal te vinden.

Het eerste op 't knappe ouderwetsche huis aan de markt, rechts van de kerk: „Logement Het Oude Posthuis bij Th.

[1]) Der Eltenberg. Von J. J. Sluyter. — Separatabdruck aus der „Niederrheinischen Zeitung." — Preis 50 Pfg. — Emmerich 1897. Druck und Verlag der „Niederrheinischen Zeitung". —

Het Necrologium en het Tynsboek van het adelijk Jufferen-Stift te Hoog-Elten; medegedeeld uit het onuitgegeven oorspronkelijk Handschrift, benevens eene Geschiedenis der Abdij. (Met afbeeldingen.) door N. C. Kist. Te Leyden, bij H. R. de Breuk. 1853. —

Goris." — Een ander aan een ijzeren hek, toegang gevend tot een keurigen bloemhof: „Weg door den tuin verboden." — Het derde daar dicht bij, van gemengden inhoud: „Gastwirthschaft & Colonialwaren handlung „In het fortuin" Th. Vermaas". — Het vierde eindlijk in een achterstraatje, waar we op wanneer hij aan diens woorden denkt, dat zoo de geschreven geschiedenis niet aantoonde dat wij hier op echt oud-geldersch gebied staan, men dit toch voldoende zou kunnen afleiden uit de nederduitsche taal, die hier en tot boven Wezel toe nog steeds onder den burgerstand gesproken wordt.

Het zuidlijk deel van de markt te Laag-Elten. (Met gezicht op het oude posthuis, de roomsch-katholieke kerk, het raadhuis, de groote linde en de jonge kastanjes).

een houten laars als uithangbord lazen: „E. van Duren mr. Schoenmaker."

En de marmeren plaat aanschouwend die, tegen de kerk aan, in vergulde letters de namen bevat der in '70 en '71 gevallene eltenaren, namen wij waar dat daar zoo goed als geen hoogduitsche naam onder aanwezig is. Op een enkelen na louter nederduitsche!

Den lezer van Janssen's „Oudheidkundige mededeelingen" bevreemdt dit niet,

De hekwachter van de spoorbaan Elten-Emmerik, een man van onvervalscht hoogduitschen bloede wiens prachtige bloemen ik plag te komen bewonderen, vertelde mij in puik geldersch deze taal wel te hebben moeten aanleeren, omdat hij zich hier anders niet verstaanbaar had kunnen maken, — en in 't kort, waar wij ons ook in dit land bewogen, nergens was het noodig om ons in 't hoogduitsch uit te drukken. —

Zooals ik bereids opmerkte, het stadje Neerelten is vriendlijk en netjes, zelfs gaat het met zijn tijd mee, ten minste het wordt middels elektrisiteit verlicht, — maar 't is in zijn gewone doen muisstil. Doodsch ware het zonder de seminaristen, op de dagen van kermis en kerklijk hoogtij na.

Een der keeren dat wij er kwamen was juist het sakramentsfeest achter den rug. Overal waren de slingers en linten en meien nog, die het hunne tot de viering hadden bijgedragen. Een opschrift dat nog niet was weggenomen, gaf te lezen — maar in het hoogduitsch —:

Gegroet o Heer in 't sakrament,
blijf ons nabij tot 's levens end.

Zoo zag het vlek er vroolijk genoeg uit. Doch wat of het dan ook voor prijzenswaardigs van zich zelf hebbe, zijn ware lof ontleent het aan zijne ligging bij den berg met zijn mooie omgeving.

Deze onze meening vonden wij later bevestigd door de uitspraken van een paar nederlanders van grooten naam.

In Janssen's bovengenoemde mededeelingen toch troffen wij deze woorden aan: „Vele gelukkige dagen der kindschheid en jongelingsjaren heb ik (te Elten) doorgebragt, en weinig plekken zullen daar zijn, die mijn voet niet bewandeld, mijn oog niet doorzocht heeft; het zij om heidebloempjes te plukken en met vroolijke makkers kransen te winden, het zij — om de gedenkstukken van het vroegere volksleven op te sporen en in het leven terug te roepen", en in een noot verwijst hij dan naar een geschrift van zijne hand over de hoogelter abdij!

De andere nederlander waar ik op doelde is Tollens, aan wiens „Avondmijmering" mij worde toegestaan de volgende koepletten te ontleenen:

Dertig jaren dring ik door,
Drijf ik uit mijn oog,
En herroep den tijd er voor,
Die zoo ver vervloog.

't Needrig Elten neemt mij op,
Dat daar lagchend ligt,
Aan dien schoonen heuveltop,
Met dat aadlijk Sticht.

Uren staar ik heen en weer,
Van het kostschool-plat;
Berg en dalen op en neer
Niet van staren zat.

'k Zie verbaasd die beemden rond,
Dat mij vreemd tooneel,
Dien geruiten heuvelgrond,
Wit en groen en geel.

Of, des feestdaags, ieder vóór,
Vlugst van al ter been,
Baan ik, wie mij volgt, een spoor,
Naar den bergtop heen.

En met oog en ziel en zin
Wijd en zijd verstrooid,
Adem ik de schoonheid in,
Die de schepping tooit.

Die schoonheid der schepping, geheel eigenaardig aan dezen wonderberg toebedeeld — welke „in Tollens' kindsche ziel de daarin neergevallen dichtsprank heeft ontvonkt" — en daarbij het rijke en verteruggaande verleden van den berg — dat Janssens zin voor oudheid heeft gaande gemaakt — die beide onverganklijke eigenschappen van Hoogelten trokken ook ons telkens weer met onweerstaanbaarheid „naar den bergtop heen", zoodat wij het vredige stadje aan zijn voet meestal uitgingen door de Bergstraat, die al gauw een eenig-fraai kijkje op den abdijtoren geeft en kort daarna u opneemt in de speelsche schaduw der lindelaan die met heerlijke gezichten op den Rijn ter rechter en op veld en woud ter slinke zijde, als steile stoep van den berg u dezen stadig stijgend nader voert, tot ge hem langs een windenden weg opgaat. —

G. A. N. Scheltema.

SCHETSEN UIT DE GESCHIEDENIS VAN AMSTERDAM

DOOR A. J. M. BROUWER-ANCHER

THEO NEUHUYS

Wat de derde vaart naar dat onherbergzaamst oord der aarde betreft, zoo moet ik daarbij een oogenblik stilstaan, omdat Amsterdam alleen er de eer van toekomt. De eerste twee expedities waren op gemeene landskosten uitgerust geworden en hadden weinig of geen resultaat gehad.

„Naedat nu voor de tweede reyse, soo verhaelt is, de schepen van de Noorder custe wederghecomen waren, soo heeft men de sake in beraedt ghenomen, of men dese reyse voor de derde mael op ghemeyne landtscosten soude versoecken: ende nae veel ende diversch ondersoec ende beradinghe is t'selfde bij mijn E. Heeren Staten afghestemt. Dan soo daer noch eenige waren, t'sij steden ofte cooplieden, die t'selvige breeder souden willen versoecken t'haren costen, ende de reyse wel volbracht werde, daer deur blijcken conde dat men die passagie beseijlen mochte, soo wilden se den selvighen wel een groote vereeringhe van t'landts weghen doen, noemende een merckelicke somme geldts," gelijk Pontanus in het 2e boek 23e hoofdstuk zijner beschrijving van Amsterdam ons mededeelt.

Doch evenals bij de Staten was ook bij de handelssteden en kooplieden het vertrouwen in den goeden uitslag van zulk een expeditie geschokt. Men geloofde niet meer aan het bestaan van een weg langs het hooge Noorden naar het zengende Oosten, of ten minste aan zijn bevaarheid in geval hij al mocht bestaan. Een uitzondering op dit alles maakte Amsterdam. Daar was eenmaal de ondernemingsgeest wakker geworden en begon zich krachtig te uiten. Geenszins onmogelijk achtte men het vinden van den reeds tweemalen gezochten weg, mits men slechts bleef volharden. En zoo geschiedde het dat „in 't beginsel van 't jaer 1596 van den eerbaren Raet der vermaerde stadt van Amsterdam twee schepen [werde] toegerust."

Op het eene schip commandeerde Jacob van Heemskerck als schipper en diende Willem Barendsz als eerste stuurman. Beide

waren in de Noordelijke zeeën bekend geraakt, daar laatstgenoemde de beide, eerstgenoemde de laatste der twee vorige tochten had medegemaakt. Het tweede schip stond onder bevel van Jan Cornelisz Rijp.

De matrozen, ongehuwden, gezonde, sterke kerels, waren op tweeërlei conditie aangeworven, namelijk op wat zij zouden ontvangen wanneer zij onverrichter zake teruggekeerden en op wat men hen zou schenken, wanneer zij gelukkig daar kwamen en de reis volbrachten.

Voorzeker heeft geen ontdekkingstocht die mate van populariteit gekregen, als die van Willem Barendsz naar de Noordpoolstreken en zijn overwintering op het onherbergzame Nova Zembla, en tot die populariteit heeft de eens zoo geliefde dichter Tollens niet weinig bijgedragen. Er is een tijd geweest, dat zijn „Tafereel van de overwintering der Hollanders op Nova Zembla in de jaren 1596 en 1597" in ieders hand was. Dat men dat lange vers las en herlas met graagte en er geheele brokstukken uit in het geheugen prentte. Maar dat was in 1869 en de oude bard is thans half vergeten en zijn werken vindt men bijna niet meer in de boekverzamelingen der jongere geslachten. Mij heeft hij nog gepakt en ik kon mij een heel goed beeld vormen van de armzaligheid en somberheid dier landstreek, waar onze ondernemende voorvaderen een harden winter met al zijn ontberingen doorbrachten, door zijn woorden:

„Hier heeft de wintervorst zijn zetel opgeslagen
„Hier is zijn erf, zijn rijk, hier zijn geen lentedagen.
„'t Van ver genaderd licht, dat door de nev'len schiet
„Moog lekken aan de sneeuw, maar deert de ijsklomp niet."

Doch ik wil bij dezen tocht niet langer verwijlen, niet nogmaals al de ellende en jammer, alle ontberingen, angsten en zorgen schetsen door die kloeke schepelingen in den winter van 1596 op 1597 geleden en doorgestaan; noch opnieuw een tafereel ophangen van den gewaagden terugtocht in open booten dwars door met hooge ijsbergen bezette zeeën. Slechts op één punt wil ik nogmaals wijzen, namelijk, dat aan onze oude Amstelstad de eer toekomt de uiterste pogingen te hebben aangewend, tot het vinden van dien zoo gewenschten weg naar den Indischen Archipel; een eer die niet verduisterd wordt door het ongunstig resultaat ook door deze laatste onderneming voortgebracht.

Het jaar vóór dat waarin Willem Barendsz zijn laatsten tocht deed, was door eenige Amsterdamsche kooplieden en leden van den Raad, die zich onder den naam van „De compagnie van verre" vereenigd hadden, het plan opgevat, en ook weldra ten uitvoer gebracht, om een viertal schepen uit te rusten en langs den door de Portugezen steeds gevolgden weg naar Indië te zenden. Deze schepen waren genaamd „de Mauritius", „de Hollandia" en „de Amsterdam", terwijl het vierde een jacht was, waarvan ik den naam niet vermeld vond. De beide eerstgenoemde schepen waren elk van 280 last, het derde van 180 en het jacht van 20 last.

„Deze eerste vlote dan — zegt Pontanus — van de welcke wij spreken sullen, uut Hollant na de custen van Oosten ghesonde, is op oorloochsche wijse toegerust, dat is met schips ende oorloochsgereetschap in alle geval also ghemonteert, datse met een en alle soorte van waren, welcke men wiste dat van de Indiaenen begeert waren, medevoerde." Zoo voerde de Mauritius 6 metalen stukken en 14 ijzeren, „eerst ghenomen de musketten ende roers." De beide andere schepen waren niet minder goed gewapend, slechts het jacht voerde twee metalen en zes ijzeren kanonnen. Ter bemanning dezer vloot werden 249 bootsgezellen aangemonsterd.

De geheele uitrusting dezer expeditie, met inbegrip van het bare geld en de koopmansgoederen, die werden medegenomen, werd geschat op 200000 gulden, van welke som een bedrag van 100000 gl. gerekend werd voor laatstgenoemde artikelen.

De persoon, die aan deze onderneming

vooral zijn naam zou verbinden, was de op de Mauritius gestelde commies Cornelis de Houtman, „een seer ervaren man van de Indische saecken en handel” — zooals Pontanus van hem getuigt.

Den 2[en] April 1595 ging deze vloot uit Texel onder zeil, om den 4[en] Juni „eyndelinghe” de linie te passeeren. Den 2[en] Augustus kreeg men de Kaap de Goede Hoop in het gezicht, doch het hield door verschillende omstandigheden aan tot Juni 1596 eer zij Sumatra van verre uit zee zagen opdoemen.

Ongeveer 14 maanden had men dus noodig gehad om van Texel naar Sumatra te komen en kan deze reis dus niet tot de voorspoedigste gerekend worden, en toen de schepen den 13[en] Augustus 1597 in Holland terugkwamen en men de baten tegenover de schaden stelde, bleek al spoedig, dat de behaalde winsten zeer gering waren. Doch dit minder goede succes knakte den ondernemingsgeest der Hollanders in 't algemeen en der Amsterdammers meer in het bijzonder, niet. Integendeel meldt ons de reeds meermalen geciteerde Pontanus, dat zij „nochtans vele menschen herte ende moet ghegheven [heeft], dat zij niet alleen na het groote Java, maer ooc tot andere custen als toen noch onbekend, vloten uutgesonden hebben: so dat het naest volgende jaer boven de 80 groote schepen, van alle dinghen wel voorsien, uut de haven en van Hollant ende Zeelant na Oost- ende West-Indiën, en de andere seer verre gheleghen Eijlanden van de nieuwe werelt uutghesonden zijn geweest.”

Zooals ik zeide, ook die van Amsterdam lieten zich door deze minder gunstige uitkomst niet ontmoedigen. De uitreeders beschouwden dien geheelen tocht slechts als een proef, die schoon niet geheel naar wensch uitgevallen, toch geenszins de mogelijkheid van betere resultaten voor de toekomst uitsloot. Men schreef dien uitslag toe aan een minder goede organisatie en besloot onmiddellijk tot het uitzenden eener tweede expeditie.

Intusschen had zich in Amsterdam onder den naam van „Nieuwe Compagnie” eene vereeniging van kooplieden gevormd, die zich mede de bevordering van de navigatie op Indië ten doel stelde. Met deze „Nieuwe Compagnie” trad „de Compagnie van Verre” in onderhandeling over de uit te zenden vloot, en het gevolg daarvan was, dat beide lichamen zich vereenigden om voorts onder den naam van „Oude Compagnie” te ageeren. Door die combinatie was het mogelijk een grooter vloot in zee te zenden en zoo ging dan ook het dubbel aantal vaartuigen als dat van 1595, den 1[en] Mei 1598 uit Texel onder zeil. Het opperbevel dezer vloot was toevertrouwd aan Jacob van Neck, wien als vice-admiraal Wybrand Harwyck was ter zijde gesteld.

Deze van Neck hield trouw journaal van alles wat op dien tocht voorviel — een journaal dat nog bestaat, door nauwkeurigheid en over het algemeen vloeienden stijl uitmunt en onlangs door het Historisch Genootschap te Utrecht in druk werd uitgegeven.

Het zou mij te ver voeren dit hoogst merkwaardige reisverhaal hier in het breede te behandelen en moet ik dus wel hen, die belangstellen in Amsterdam's handelsgeschiedenis in vroegere eeuwen, naar bovengenoemde uitgave verwijzen. Met een volkomen stilzwijgen mag ik het echter niet voorbijgaan en zal dus in het kort de hoofdpunten bespreken.

Schoon minder lang onderweg dan de voorgaande expeditie, kan toch ook deze niet op bijzonderen voorspoed roemen. Vele moeielijkheden waren er te overwinnen, met vele weersgesteldheden viel er te kampen. Nu eens lagen de schepen door algeheele windstilte bewegingloos op een spiegelgladde zee, dan weder werden zij door een loeienden orkaan in toomlooze vaart voortgedreven; dan was het alsof alles wat op het dek was, door den storm en de overslaande zeeën zou worden weggerukt en meegesleept; dan kraakten en zuchtten de schepen alsof zij elk oogenblik uit elkander zouden worden geslagen en verwachtte het scheepsvolk elk oogenblik den dood in de

golven te zullen vinden. Doch men kwam dien tempeesten met betrekkelijk weinig schade te boven, alleen waren zij oorzaak, dat de vloot langzamerhand geheel uit elkaar geslagen werd en de admiraal zich ten slotte nog slechts door één schip en een klein jacht begeleid vond. De anderen waren spoorloos verdwenen en naar van Neck's meening reddeloos verloren. Die meening zou echter gelogenstraft worden, want op de reede van Bantam zouden successievelijk alle die verongelukt gewaande schepen zich weder bij het admiraalschip komen voegen.

Het was een hachelijke zaak voor de vlootvoogd met zulk een kleine macht de plaats van bestemming te naderen, te meer daar bij de vorige expeditie de Hollanders in vijandschap van de Bantammers waren gescheiden en men dus op een onvriendelijke ontvangst moest voorbereid zijn. Het zou echter gunstiger loopen dan men verwacht had en de oorzaak hiervan was gelegen in de schandelijke, ruwe en onrechtvaardige handelingen, die de Portugezen zich kort te voren tegenover de inlandsche bevolking veroorloofd hadden en waardoor een strijd, die ten voordeele der Indiërs gestreden werd, een gevolg was geweest.

De ontvangst viel dus mede en vond men de bevolking ook genegen den Hollanders tegen door de regeering des lands vastgestelden prijs peper en kruidnagelen te leveren. Weldra was een accoord getroffen en begon de levering op zulk een overvloedige wijze, dat er geen handen genoeg waren om de waren in het ruim te bergen. Doch plotseling hield die levering op en op de vraag naar de oorzaak, kreeg men ten antwoord, dat de regeering den prijs verhoogd had. Deze zoo eigendunkelijke en onrechtmatige handelwijze wekte terecht ontevredenheid en een gemelijke stemming onder de Hollanders, doch wat wilden zij doen, zwak als zij waren tegenover een geheele tot den krijg toegeruste bevolking. Men oordeelde dan ook het raadzaamst zich van vijandelijkheden te onthouden en te trachten tot een nieuw accoord van levering te komen, dat dan ook eenige dagen later tot stand kwam. Sinds ging de levering vrij ongestoord voort en weldra had het schip van van Neck zijn volle lading in. Ook het andere schip en het jacht waren voor het grootste gedeelte reeds geladen toen het gebeurde, dat de verloren gewaande schepen zich op de reede van Bantam vertoonden, hetgeen een algemeene vreugde onder de Hollanders verwekte. Van Neck was van meening geweest binnen weinige dagen van Bantam te scheiden en een tocht naar de Molukken te ondernemen, waar hij, volgens hem verstrekte berichten, evengoed en nog overvloediger en licht ook billijker peper en nagelen zou kunnen koopen. Reeds had hij een loods voor dien tocht aangenomen, doch de terugkeer der schepen bracht een verandering in zijn plan. Toen toch dacht het hem beter en voorzichtiger de reeds verkregen rijke ladingen niet aan de wisselvalligheden van een tocht door de Indische wateren bloot te stellen, maar ze zonder verdere omwegen naar het vaderland te brengen. Met den terugtocht zou echter gewacht worden, totdat ook de beide in lading zijnde vaartuigen hun volle lading zouden hebben. Niet geheel en al echter werd van den tocht naar de Molukken afgezien. De admiraal stelde namelijk in den scheepsraad voor hem door de versch aangekomen schepen te laten doen, welk voorstel werd aangenomen. Eenige dagen later woei er een gunstige landwind en van dezen trok van Neck partij om onder zeil te gaan. De terugreis was zeer voorspoedig en den 19en Juli 1599 liet men de ankers voor Texel vallen. De geheele reis, heen en terug, had dus niet langer dan 15 maanden geduurd en het resultaat was, dat 400 last peper en 100 last kruidnagelen, en bovendien nog een goede partij notemuscaat en kaneel op de Amsterdamsche markt werd gebracht. Ook de andere schepen, die de Molukken bezochten en aldaar voordeelig handel gedreven hadden, kwamen nog datzelfde jaar met rijke ladingen in het vaderland terug.

Sinds werd de handel op Indië met kracht

voortgezet en op energieke wijze wisten onze voorvaderen de vaak onoverkomelijk schijnende bezwaren te boven te komen en de tallooze gevaren het hoofd te bieden. Steeds grooter werden de winsten, die deze handel opleverde en vooral sinds de oprichting der Oost-Indische Compagnie in 1602, stegen zij tot een fabelachtige hoogte.

Er zijn er, die onze vestiging in Indië en al wat daaruit voortspruit een „uitbuiten" van Insulinde noemen, en waarlijk ik zal de laatste zijn om aan alle handelingen der Compagnie mijn onverdeelde goedkeuring te schenken, doch zoo hard en streng een oordeel kan ik niet onderteekenen. Er zijn vele, zeer vele verzachtende omstandigheden aan te voeren, die, in verband gebracht met de in ons oog vaak barbaarsche, gruwelijke, laag egoïstische daden, waartoe onze voorvaderen zich dikwerf lieten verleiden, die daden niet zelden in een vrij wat milder licht stellen dan dat, waarin de oppervlakkige beschouwer ze ziet. En dan vraag ik, welke politiek, of meer speciaal welke koloniale politiek is van alle smetten vrij?

Holland werd in de 17e eeuw rijk, ontzaglijk rijk door dien Indischen handel en Amsterdam genoot, vergelijkenderwijze gesproken, het leeuwenaandeel dier schatten. Toch bracht die steeds toenemende rijkdom geen verslapping in den ondernemingsgeest onzer voorvaderen, integendeel prikkelde hij tot het doen van steeds grootere ondernemingen, en daaraan is de verovering van den wereldhandel toe te schrijven.

De verovering geschiedde echter niet zonder slag of stoot. Er is voor geleden en gestreden en maar al te dikwerf werd de ondernemingsgeest en geestkracht onzer voorouders op harde proef gesteld. In onze handelsgeschiedenis zijn tijdstippen aan te wijzen zoo duister, samenloopen van omstandigheden zoo ontmoedigend, dat men met diepen eerbied vervuld wordt voor de energie van hen, die al deze bezwaren wisten te boven te komen.

Ik wil als een klein voorbeeld hier ter loops wijzen op de moeiten en zorgen, die de roofzuchtige Duinkerkers ons baarden en op de groote schade door deze zeeschuimers onze handelsvloten toegebracht. Men berekende toch, dat tusschen 1626 en 1634 ongeveer 400 groote handelsvaartuigen door hen geplunderd en in den grond geboord werden, terwijl in 1628 het verlies geschat werd op $^1/_8$ der uitgezeilde schepen.

In hoofdzaak was dit steeds driester optreden der roovers te wijten aan den zeer ongunstigen toestand, waarin de beveiliging der zee in die dagen verkeerde en voor 1637 zou daarin geene gunstige verandering komen. In dat jaar echter werd Tromp als luitenant-admiraal en Witte de Wit als vice-admiraal over Hollands oorlogsvloot aangesteld en het eerste waarop Tromp zich met volle kracht en ijver toelegde, was het brengen van de zoozeer noodige veranderingen en verbeteringen in ons zeewezen. Aan hem is dan ook het ontstaan te danken van die glansrijke periode uit onze geschiedenis, gedurende welke wij de heerschappij op zee voerden ten voordeele van een handel, die geheel de bekende wereld in zich besloot.

Werkte die toenemende welvaart, dat voortdurend rijker worden van een groot deel der nijvere burgers, al niet nadeelig op hun energie, al bleven zij rusteloos en met ijver door arbeiden en steeds verder voortstreven op den ingeslagen weg, toch dreigden die verzamelde en steeds vermenigvuldigd wordende schatten een werkelijk gevaar voor de gemeente te zullen gaan opleveren. Steeds meer en meer zag men de zucht naar weelde zich ontwikkelen, een zucht naar groot doen, naar uitblinken boven anderen, en dat niet slechts bij die inwoners, die zich zulk een wedijver zonder groot gevaar voor bijzonder nadeelige gevolgen konden veroorloven, maar ook bij de andere standen, wier financieele krachten minder sterk waren, en die zich, door dat willen meedoen met de meer bevoorrechten, geheel ten gronde zouden richten. Der stedelijke regeering, die steeds waar het het heil der inwoners gold een wakend oog hield, was dit maatschappelijk ziekte-

verschijnsel niet ontgaan en weldra zag men haar in de weer om door een gepaste keur aan dat euvel paal en perk te stellen.

De „Leges sumptuariae", de wetten tegen overdaad, die den 29^{en} Januari 1655 gearresteerd en afgekondigd werden, waren de vruchten der lange en ernstige deliberatie door de vroede mannen gedurende menige raadszitting gehouden.

Gelijk bij de meeste keuren vindt men ook bij deze de motieven, die tot haar ontstaan aanleiding hadden gegeven, in een inleiding opgesomd. De inleiding voor deze luidde als volgt:

„Alsoo mijne Heeren van den gerechte altoos met sonderlinge yver hebben gearbeydt, ende ernstelyck van tyd tot tyd hare willekeurig daerna gederigeert, dat uyt het midden van deze stadt alle onbehoorlycke grootheyt, overdaet ende onnutte verquistinge van middelen, door 't welk den toorn Gods tegen deselve wordt verweckt ende ontsteken, soude mogen worden geweerd, ende echter, tot haer groot leetwesen bevinden, dat, niettegenstaende haerer E. onvermoeide ende gestadige voorsorgen ingeslopen zyn, ende soo langhs soo meer aengroeyen, verscheydene ergerlycke ende schadelycke gewoonten int geven van overcostelycke bruyloftsfeesten, in 't verspillen van oxcessive sommen op de particuliere maeltyden, soo in private huysen als in publicque herbergen, alsmede int geven van juweelen en diergelycke costelyckheden aen bruyden, verre excederende het vermogen van vele eerlycke personen, die daartoe schijnen als gedwongen te worden door een gefingeert ende valsch punct van eere, alleenlyck gefundeerd op de voors zeide onrechtmatige coustumen, met haer slepende een onvermydelycke verarminge van veele eerbare familiën ende aenleydinge gevende tot wulpsheyt ende overdaet. Soo is het mijne voormelde Heeren enz."

Mij dunkt in deze inleiding zijn de motieven zoo onomwonden uitgedrukt, dat geen woord tot verduidelijking verder noodig is. En dan volgt de wet zelf, bestaande uit 13 artikelen, wier zakelijke behandeling thans moge volgen.

Het eerste viertal handelt over het aantal gasten, dat men bij de verschillende omstandigheden, die zich bij een bruiloft voordoen mocht noodigen [1]). Zoo mochten ter maaltijd, die gewoonlijk na de huwelijksplechtigheid gehouden werd, geen andere personen gevraagd worden dan zij, die bij de voltrekking van het huwelijk geassisteerd hadden met hunne echtgenooten, en dat op boete van *f* 10, door den gastheer te betalen, voor elken persoon meer, die mede aanzat. En opdat alle excessen zooveel mogelijk zouden worden gemeden, werd een ieder aangeraden „soo weynig persoonen op 't gemelte huwelyckssluyten te convoceeren, als na yeders gelegentheyt in eerbaerheyt mag volstaan".

Zoo ook werd op gelijke boete verboden na het sluiten van het huwelijk en na elk der drie geboden, andere personen aan de „gasterije" of maaltijden te doen deelnemen, dan de Bruid en Bruidegom, hunne huisgenooten van beide zijden en de „speelnoots", de bruidsmeisjes en bruidsjonkers.

Het derde artikel houdt in, dat bij het gaan naar het trouwen de Bruidegom noch Bruid, behalve door de speelnooten ieder door niet meer dan vier paar personen mocht gevolgd worden en evenmin door een stoet van dienstboden, terwijl door het vierde het aantal Bruiloftsgasten voor iederen dag beperkt wordt tot 50 boven de speelnoots en huisgenooten van beide zijden, en het aantal bruiloftsdagen tot twee.

Een eigenaardig artikel is het daaropvolgende, regelende den tijd waarop de gasten ter bruiloft moesten verschijnen en bepalende het uur waarop men aan tafel moest gaan. Men hield in die dagen middagen avond-bruiloften, en wie ten middag genoodigd was, moest om 2 uur en die voor het avondmaal te 7 uur aanwezig zijn,

[1]) Zie omtrent de zeden en gewoonten in vroegere dagen bij vreugde en huwelijken, Mr. N. de Roever „Van vrijen en trouwen". Haarlem de Erven F. Bohn 1891.

terwijl de gastheer te zorgen had, dat de eerste maaltijd klokke 3, de andere precies om acht uur aanving, wilde hij zich niet met *f* 50 beboet zien. Het uur van scheiden was bepaald „des morgens voor 't ophouden van de poortclock," en de gast, die daarna nog in het „Bruyloftshuys" gevonden werd, verbeurde *f* 25.

Een zeer zware boete, namelijk van *f* 100 „yeder reys te verbeuren", was vastgesteld op het niet nakomen der verordening omtrent de spijzen, die aldus luidde: „op alle bruyloften en sal niet meer dan eens met spijse mogen aengereght worden, ende op het tweede off laeste gereght en sullen niet moghen getelt worden eenige gentilessen, gegoten off fijne suycker."

Een bruiloft zonder muziek was in die dagen vooral iets ondenk- en onbestaanbaars en hoe meer „speelluyden" de gastheer voor zulk een gelegenheid engageerde, hoe mooier. Ook hierin, en in het honorarium dat men den muzikanten gaf, was die ergerlijke zucht om te overbluffen. Hiertegen vindt men in het 8e artikel maatregelen genomen. Daarin toch wordt bepaald, dat zulk een kapel uit hoogstens zes personen zou mogen bestaan, terwijl het honorarium de som van zes gulden niet zou mogen overschrijden. Ook op die muzikanten rustte dezelfde verplichting om de bruiloftszaal te verlaten als op de gasten en trof ook hen bij nalatigheid een boete van *f* 25.

(*Wordt vervolgd.*)

Groothertog Friedrich Franz IV. H. M. de Koningin. Z. K. H. Prins Hendrik.

HET KONINKLIJK ECHTPAAR BIJ DE PARADE TE SCHWERIN.

De Stenografie

SYSTEEM RIËNTS—BALT, DOOR A. F. PETILLON.

Schrijven is een bewonderenswaardige kunst. Doordien ze zoo algemeen is wordt dat tegenwoordig niet meer zoo ingezien, maar wáár is het toch. Men beschouwe het maar eens goed: „lijntjes te zetten zoodat, door het zien er van alleen, de gedachten van hem (of haar) die ze schreef bekend worden." In haar eerste stadium had de schrijfkunst dan ook een geheel anderen vorm. Toen was het meer figuren teekenen die de gedachten afbeelden [1]). Maar toen de taal zich meer volgens vaste regels ging ontwikkelen, moesten taal en schrijven, als zijnde beiden het uiten van gedachten, wel van elkander afhankelijk worden. En zoo geschiedde het ook. Het schrijven werd nu meer een weergeven van het spreken. [2]) Wat bij het spreken hetzelfde was, moest nu ook wel bij het schrijven hetzelfde worden. Voor de verschillende klanken ontstonden verschillende teekens. Volgens dien grondslag ontstond ons tegenwoordig schrift. Zooals het overal mede gaat, werd ook deze schrijfkunst eerst bij zijn ontwikkeling hoe langer zoo meer uitgebreid [3]), om daarna weer meer eenvoud te zoeken. Zoo ten slotte kwam daar ons hedendaagsch schrift. Beschouwen we dat nu eens aandachtig. Zijn laatste veranderingen heeft het ondergaan toen het meer algemeen in dienst der maatschappij kwam.

Nu is het in die maatschappij zoo doorweven dat die er eenvoudig niet buiten zou kunnen. Maar het is gebleven in den vorm dien het voor jaren had. De oorzaak daarvan ligt daarin dat aan de kinderen geleerd wordt wat de oudsten reeds kennen (omdat zijzelven het als kind leerden), en dat een verandering in dezen zoo licht verwarring zou doen ontstaan. Maar de vooruitgang der schrijfkunst heeft geen gelijken tred gehouden met die der maatschappij, van wier ingewikkeld raderwerk zij een deel uitmaakt. En het latijnsche schrift dat wij gebruiken, laat, om duidelijk leesbaar te zijn, slechts een zeer geringe snelheid toe.

Schrijven is weergeven van wat wordt gesproken of gedacht, in dien vorm waarin men het uitspreken zou, maar het laat in zijn huidigen vorm niet toe de snelheid van het spreken te volgen. Dit is, zooals de toestanden tegenwoordig zijn, bepaaldelijk eene fout; en de behoefte aan een schrijfwijze die bij denzelfden graad van leesbaarheid aanmerkelijk groote snelheid toelaat, liefst die van het spreken bereikt, moet zich dan ook wel doen gevoelen.

---

[1]) Als voorbeeld hiervan kunnen dienen de Egyptische Hiëroglyphen.

[2]) Als men iets schrijft spreekt men het wel niet altoos uit, maar men zegt het toch eerst in gedachten in den juisten vorm.

[3]) Een hooge uitbreiding waren bijv. de monnikenletters zooals die in de middeleeuwen in gebruik waren.

En zij doet zich ook gevoelen, al wordt dit door velen, niet zoo opgemerkt. Als bewijs hiervoor mogen gelden: „het uitvinden van zoo vele schrijf- en copieermachines, de kleine veranderingen die reeds hier en daar zijn aangebracht, en bovenal, het slechte schrijven dat tegenwoordig over 't algemeen gedaan wordt. Ga maar eens handschriften na, zelfs van de meest ontwikkelden in den lande, en ge zult zien, slechts een klein gedeelte van hen schrijft in het gewone leven bepaald mooi of zuiver.

Natuurlijk openbaarde die behoefte zich op de eene plaats sterker dan op de andere en waar ze het grootst is, is er dan ook al in voorzien. Vandaar de stenografen in de Tweede Kamer, op vergaderingen enz. Maar daarom *is* ze er op andere plaatsen ook wel, doch ze wordt niet altoos erkend of opgemerkt. [De reden daarvan mag gezocht worden in de volgende omstandigheden:

1e Dat men in het latijnsche schrift door een oefening van af het 5e of 6e jaar over het algemeen een zoo groote vaardigheid heeft, dat men met een nieuw schrift niet gemakkelijk die hoogte bereikt.

2e Dat velen nog niet in de gelegenheid zijn geweest, om de resultaten eener nieuwe schrijfwijze te zien.

3e Dat velen niet eens goed weten, wat de stenografie is en op welke gronden zij berust. Het is hoofdzakelijk om althans in dit laatste bezwaar te voorzien voor de lezers van dit maandblad, dat ik dit artikel schrijf. [1])

Om nu met het schrijven een grootere snelheid te bereiken dan tot nog toe het geval kon zijn, heeft men getracht eenvoudige letterteekens te kiezen (de eenvoudigste voor de vaakst voorkomende), voor zeer vaak voorkomende lettergroepen aparte teekens te geven, die zooveel mogelijk uit die der er in voorkomende letters zijn afgeleid, en voorts overal vereenvoudigingen aan te brengen, waar zulks kan zonder de duidelijkheid te benadeelen. Hiervoor bestaan een groot aantal systemen[1]) en daarvan wil ik hier zooals ook de titel aangeeft het naar Karl Scheithauer bewerkte systeem Riënts-Balt behandelen, niet door het te vergelijken met andere stelsels, want daarvoor is het hier niet de plaats, maar hoofdzakelijk om zijn merkwaardigste eigenschappen aan te geven en te verklaren waarom het die bezit. Ik hoop daardoor ook den oningewijde een denkbeeld van zijn goede hoedanigheden en geschiktheid voor de practijk te geven.

Het stelsel R.-B. is van de volgende grondstellingen uitgegaan:

„Het nieuw schrift, want zoo meen ik de stenografie na het vorige wel te mogen noemen, moet vóór alles eenvoudig zijn. Het moet geheel in overeenkomst met de regels van het spreken en volkomen logisch samengesteld zijn. De verschillen tusschen de verschillende teekens moeten grof zijn en van zoo min mogelijk factoren afhankelijk, zoodat bij snel schrijven de duidelijkheid toch moeilijk verloren kan gaan. In de spraak verwante letters moeten ook in het schrijven verwantschap vertoonen. Ook moet het zeer gemakkelijk aan te leeren zijn. De beteekenis van het laatste wordt licht onderschat. Men zegt: „het latijnsche schrift aan te leeren is ook niet gemakkelijk." Zeer waar, maar men moet in aanmerking nemen, dat het bij de stenografie een kwestie is van „nieuw invoeren." Daardoor dient het geleerd te worden door velen die het latijnsche schrift reeds kennen, en het nieuwe dus als bijzaak beschouwen. Dat het dan toch reeds goede resultaten afwerpt is een groote schrede tot algemeene invoering. En bovendien zal niemand ontkennen dat het een groot

[1]) In de aflevering van Maart van Boon's Geïll. Magazijn kwam ook een artikel over stenografie voor, doch het daarin behandelde was uitsluitend ('t stond er niet bij) systeem Stolze-Wéry. Dit stukje zij tevens een bewijs dat er nog andere stelsels bestaan, die even goed hun recht van bestaan en bijzondere voordeelen hebben.

[1]) In Nederland bestaan o. a. nog de systemen, Stolze-Wéry Gabelsberger-Schwab, Pitman de Haan, Steger, Goudschaal, Bussman, Dekker, Groote.

voordeel is als datgene, wat men den kinderen leeren moet, eenvoudiger wordt. Zelfs afgezien van uitgespaarden tijd, die voor iets anders benuttigd kan worden, blijft het voordeel bestaan dat het eenvoudigere meer nauwgezet geleerd kan worden.

Aan de bovenstaande eischen voldoet het systeem. Men oordeele zelf:

Voor iederen klinker, tweeklank of medeklinker bestaat een apart teeken van één lijntje (klinkers ophalen, medeklinkers neerhalen). Daar hierbij geheel volgens de uitspraak wordt gerekend heeft men voor enkele letters, die als andere worden uitgesproken, geen aparte teekens. Zoo bijv. schrijft men

voor c, hetzelfde teeken als voor s of k
„ q „ „ „ „ kw
„ x „ „ „ „ ks

Deze teekens komen voor in drie hoogten n. l.: 1^0 enkele hoogte (zie bijv. d, t, ee); 2^0 dubbele hoogte (zie bijv. w); 3^0 halve hoogte (zie bijv. h, n, è) en in twee lengten n. l.: enkele lengte (zie bijv. è) en dubbele lengte (zie bijv. ee). Wanneer men een teeken van halve hoogte neemt, dan bestaat er in het geheele systeem geen enkel gelijkvormig teeken dat een andere hoogte heeft of het heeft ook een andere lengte. Schrijft men dus een teeken van halve hoogte, zoo kan dit door zijn hoogte nooit verwarring doen ontstaan. Waar de hoogte overwegenden invloed heeft, heeft men dus feitelijk ook maar met twee afmetingen te maken evenals bij de lengte.

Als voorbeelden kunnen dienen:

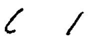	= d, t		= e (in gesl. lettergr.) of stom
	= w		= e (in open letterg.) of ee
	= h		= n

Daar de verbinding tusschen klinkers en medeklinkers, vooral omdat voor iedere apart uitgesproken klank een apart teeken is (en dus verdubbeling van medeklinkers ook niet noodig is), het veelvuldigst voorkomt, wordt deze eenvoudig bewerkt door de teekens aan elkander te zetten.

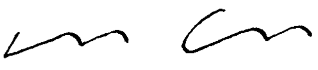

teenen weenen.

Hieruit blijkt tevens de richting, waarin de teekens worden geschreven en ook, dat medeklinkers neerhalen en klinkers ophalen zijn.

wennen wetten.

(hierbij behoeft de medeklinker niet verdubbeld te worden).

Omdat men bij snel schrijven de neerhalen licht verdikt, heeft de dikte niet den minsten invloed, kan nooit verandering van beteekenis geven.

Tusschen twee klinkers zet men voor de verbinding een neerhaaltje; een halflijnig, bijna recht staand streepje. Dit komt echter hoogst zelden voor, want voor alle tweeklanken zijn afzonderlijke teekens gegeven. Tusschen twee medeklinkers bezigt men den ophaal, doch ook deze valt vaak weg doordien voor de meest voorkomende medeklinkergroepen afzonderlijke teekens zijn gegeven. Deze teekens zijn altoos zeer regelmatig uit die van de hoofdmedeklinkers afgeleid. Zoo bijvoorbeeld worden nt, nd, ng, nk. nz respectievelijk gevormd door de teekens voor t, d, g, k, z, die oorspronkelijk enkele hoogte hebben, nu dubbele hoogte te geven zonder den vorm te veranderen.

Zooais gezegd, vertoonen de in de spraak verwante teekens ook verwantschap in het schrijven. Wanneer men bijv. een scherpen en een zachten medeklinker heeft, die met elkander overeenkomen, zooals t en d, k en g, dan wordt, waar de scherpe naar beneden scherp toeloopt, de zachte met naar rechts omgebogen benedeneinde geschreven. Zoo ook bij f en w; en de v, als tusschen deze beiden instaande, heeft ook een vorm, die dit uitdrukt. Behalve dat deze logische verwantschap voor het aanleeren en onthouden van groot gemak is, heeft ze nog dit enorme voordeel dat,

wanneer bij zeer snel schrijven het benedeneinde van een dier medeklinkers eens niet voldoende zuiver scherp of omgebogen geschreven is, de gemaakte fout toch nog zeer klein is. De teekens met naar rechts omgebogen boveneinde of naar links omgebogen benedeneinde vormen hunne verbinding altoos door een lus, zoodat ook deze, zelfs al was hun vorm onzuiver geschreven, nooit verwarring zouden doen ontstaan.

Maar bovendien, alle teekens zijn zoo eenvoudig, dat de bovengenoemde fouten niet dan bij het allersnelste schrijven kunnen gemaakt worden, door een eenigszins geoefend stenograaf. En dat de fouten, die men bij dat buitengewoon snel schrijven kan maken toch nog weinig verwarring kunnen stichten, dat is toch wel een groot voordeel van het systeem.

Als voorbeeld van telkens met naar rechtsgebogen boven- of naar links gebogen benedeneinde geef ik:

sp z (beiden eenlijnig).

Deze vormen dus verbindingen met een lus zooals bijvoorbeeld

speenen weenen wespen

Uit deze woorden ziet men meteen hoe ontzaglijk veel eenvoudiger dit schrift is dan gewoon schrift. Om bijv. speenen te schrijven heeft men drie handbewegingen noodig:

Zoo men wil vitten kan men zeggen *vijf*, de *n* als een aparten neerhaal rekenend. Maar gewoon schrift vereischt er minstens 18 en dan kan men de puntjes van s en p nog niet eens volgens de regels zetten. Met weenen is het in de stenografie hetzelfde geval; in latijnsch schrift vereischt het woord ook 18 handbewegingen, enz.

Het stenografie-systeem Riënts-Balt heeft nog tal van andere merkwaardigheden, doch ze hier alle op te noemen zou dit artikel te uitgebreid maken en ook alleen voor stenografen voldoende intressant zijn. Een enkele evenwel verdient hier nog een eereplaats. „Geen enkel teeken verandert van beteekenis door het hooger of lager te plaatsen." Men is niet aan een schrijflijn gebonden.¹) Ieder kan begrijpen, dat dit een voordeel is, want bij snel schrijven is het bijna onmogelijk op den juisten afstand van een lijn te blijven. Bovendien heeft men niet altoos geschikt geliniëerd papier bij de hand zoodat het in de practijk gemakkelijk is als men op ieder stukje papier goed kan schrijven.

Als voorbeeld hoe een stenogram er uitziet laat ik hier een versje van Riënts-Balt volgen.

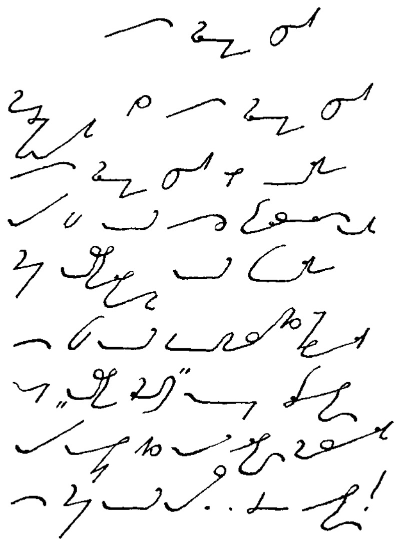

Hetgeen in gewone letters is.

Een groote schat.

Gezondheid is een groote schat,
Een groote schat op aarde;
Hij, die haar eens verloren had,
Kent *halverweeg'* haar waarde.

¹) Dit is bij het latijnsche schrift ook het geval, doch het wordt hier als een merkwaardige eigenschap opgegeven omdat verscheidene systemen ze niet hebben.

En wie haar dagelijks ontbeert,
Met „halve kracht" moet streven,
Hij heeft iets meer ervan geleerd,
En kent haar heil.... zoo even!

Door dit alles wordt de stenografie aanmerkelijk korter dan het latijnsche schrift, zoodat men er gemakkelijk een snelheid van 150 lettergrepen per minuut mede bereikt. Beproef dit maar eens met gewoon schrift zonder onleesbaar te worden! Toch is het nog niet voldoende om er een snellen spreker mede bij te houden en daarom zijn ook een aantal verkortingen ingevoerd, die de leesbaarheid niet belemmeren. Ze vormen met elkander het verkortings-systeem en door gebruikmaking daarvan verkrijgt men het debattenschrift; al deze verkortingen zijn uit de gewone stenografie (correspondentie-schrift) afgeleid; geen nieuwe teekens zijn ingevoerd.

Het verkortings-systeem zal ik hier niet behandelen, want daartoe zouden de lezers eerst het correspondentieschrift moeten kennen en dat mag ik niet veronderstellen. Ik hoop evenwel door dit artikel den lust te hebben opgewekt om het te leeren. Men maakt zich de teekens werkelijk in enkele uren eigen en is dan reeds in staat alle woorden te vormen. De snelheid moet natuurlijk door oefening komen. Daar er een Stenografenvereeniging, een correspondentieclub, verscheidene schrijfclubs bestaan van dit systeem, alsmede een Maandblad (de Stenograaf) dat er in is gedrukt, heeft men ruim gelegenheid tot oefening. Bovendien: iedere school, ieder college, ieder voorlezen in huis is een oefenplaats, die iedereen ten dienste staat. Dit zich oefenen van personen op zich zelf, is de eerste schrede tot algemeene invoering. Vandaar dat ik iedereen er toe aanspoor. En kent eenmaal een groot aantal personen stenografie van één systeem (welk dan ook) dan zal ze door invoering op de scholen [1] in algemeenen dienst komen; het zal dan onnoodig zijn ieder stenogram, om het voor anderen leesbaar te maken, in latijnsch schrift over te zetten, en de Stenografie zal in de maatschappij die plaats innemen, die er haar van rechtswege toekomt nl. die van „het gewone schrift te zijn."

[1]) Het systeem R.-B. wordt reeds op meer dan 20 scholen ingevoerd.

(Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den heer J. A. Holtrop, Sarphatipark 32, Amsterdam, of rechtstreeks van de auteurs.)

De Costumière.

(Monoloog voor eene dame)

DOOR PIENTJE.

Mijn man is het nog niet; hij hoopt het te worden; en de heele familie verlangt net zoo hard als ik dàt hij het zal worden:... kamerlid. Ik woon in de provincie; dat zou men zoo niet aan mij zeggen, nietwaar?

Al onze leveranciers hebben beloofd voor mijn man te stemmen, en natuurlijk maken ze daar gebruik van om ons op te dringen, wat zij kwijt willen wezen, voor dubbel geld. Maar mijn man zegt er maar niets van, omdat hij hoopt, dat hij het worden zal.... kamerlid. Toen ben ik er op uitgegaan, om mij een costuum te laten maken als past voor de vrouw van een afgevaardigde. Ze hebben mij gestuurd naar Mademoiselle *Catharina Degenkamp*, de eerste costumière van de stad — het schijnt wel dat ze allemaal „de eerste" zijn, maar deze is de allereerste van de eersten.

Ik kom, en sta voor een prachtig huis; — 't leek wel van onzen burgemeester. Men laat mij binnen in een zaal vol goud en op den grond van die heerlijk dikke tapijten, waar je tot je enkels inzakt. „Nou," denk ik, als die japonnen even rijk zijn als die salon, dan komt me dat wel op een heele boerderij te staan; enfin, voor een enkele keer — dan gaat het nog! Nadat ik zoowat twee uur gewacht had, komt de chef — neen,.... maar.... nu moet ik u toch even vertellen, dat ze er daar chefs op nahouden, net als bij de soldaten — en die chef zegt: (*bootst een gekunstelde, gezaghebbende stem na*) „Wat wenscht mevrouw?" — „Dat zal ik u zeggen, juffrouw. Kijk, de zaak is zoo!.... Ziet u.... mijn man is het nog niet.... hij hoopt het te worden.... kamerlid.... en nu zou ik een japon willen hebben.... enfin.... u begrijpt me wel.... een japon niet zóó als alle anderen!" — „Zeer goed, mevrouw, ik zal u aandienen!" Zij gaat de deur uit, en laat me weer een half uur alleen staan.

Eindelijk — daar verschijnt ze: Mademoiselle *Catharina Degenkamp*, de

grootste van alle costumières, tailleuses of modistes! O, de houding van een koningin! Ze had zoo'n lange lorgnet in haar hand, bekijkt me daardoor, zóó..., van het hoofd tot de voeten, ze meet me, ze draait aan alle kanten om mij en zegt toen ook al: (*Zeer uit de hoogte*). „Wat verlangt mevrouw?"

„Ja, ik had al het genoegen dit aan uw chef te zeggen: weet u.... mijn man is het nog wel niet, maar hij hoopt het te worden.... kamerlid.... en voor het geval dat hij het wordt, zou ik wel graag een japon willen hebben.... een japon.... n.... n.... U begrijpt me wel, nietwaar?" — „Volkomen!" — „Ziet u.... een morgenjapon.... die ik ook 's avonds zou kunnen dragen!" — „Ach, ik begrijp al, mevrouw verlangt een costuum mixte!" — „e.... e.... ja juist, dat is het!" — „Wat zijn de ideeën van mijnheer uw echtgenoot?" — „De ideeën van mijn man?.... o, die heeft hij nog niet! Juist om die te krijgen wil hij kamerlid worden. Dat hangt af of hij door de rechterzijde of door de linkerzijde gekozen wordt. Dáár (*wijst rechts*) zal hij de denkbeelden van *die* zijde voorstaan, en dáár (*links*) de ideeën van *die* zijde. In huis houd *ik* er alleen ideeën op na, maar het schijnt dat dat niet voldoende is om kamerlid te worden."

„Dan zullen wij mevrouw een costuum maken van een neutrale kleur!" — „Ja, juist, dat is het: neutrale kleur; dat zal precies de kleur van mijn man zijn!" — „Dit is de laatste nouveauté, zoo juist uitgekomen: de ministermouw. Deze is heel gemakkelijk: ze staat uit en ze krimpt in, precies zooals men het hebben wil. Dan hebben we nog de Victoriamouw!" — Ik wist heelemaal niet, wat al die nieuwigheden beteekenden, maar ik liet er niets van merken.

„De Victoriamouw," zoo ging toen de costumière voort — „bestaat eigenlijk uit niemendal! Wij plaatsen alleen een chique garneering op den schouder, dat is alles! O, dat flatteert heel erg!" — „Weet u wat, mevrouw — zei ik — maak me een ministermouw en een Victoriamouw; dan zal ik toch zeker wel naar de allerlaatste mode wezen!"

„Wenscht mevrouw ook nog *dessous*?"— *Dessous?!*.... Ik wist heelemaal niet wat dit voor dingen waren, maar ik liet dit toch niet blijken. — „Goed, mevrouw, doe er een stuk of wat *dessous* bij!" — In elk geval zal het toch wel mooi wezen, dacht ik bij mezelven, „het hoort er zeker bij?

„Eet mevrouw ook?" — „O ja, natuurlijk eet ik, heel goed!" — „Daar doet mevrouw heel verkeerd aan, want tegenwoordig onderwerpen wij ons allen aan de vermageringskuur, en een dame die eet, is vatbaar voor dik worden en iemand die dik is, kan onmogelijk onze corsets dragen, en iemand die onze corsets niet draagt, kan onmogelijk een goed zittend costuum hebben." — „Nu mevrouw, dan zal ik niet meer eten, da's alles!" — „Heeft mevrouw ook familie?" — „O ja, heel veel zelfs!" — „Dat is jammer! Dan kunnen wij mevrouw niet bedienen; familie is bemoeiziek en wij willen alléén onze clientèle leiden!" — „O zoo, dan zal ik met m'n familie breken; is 't zoo goed?" — „Zeer wel! Ik zal iemand zenden om de maat te nemen!"

Toen komt er weêr een andere juf binnen, die oók begint met mij de maat te nemen en onderhand tot me zegt: „Mevrouw is veél te dik! Mevrouw moet zich mager laten worden! Mevrouw heeft geen lijnen! — (*verontwaardigd*). „Wat? Ik heb geen lijnen?" — „Hier is een adres waar mevrouw alle dagen heen moet gaan, vijf uur per dag, en ik verzeker u, ná verloop van twee maanden is u als een naald!"

Neen maar, stel je voor, als mijn beste Piet een naald zag thuiskomen, inplaats van zijn vrouw! „Neen juffrouw," zei ik „mijn man heeft me lief zooals ik ga en sta en ik bedank er voor, er uit te zien als een naald!" Eindelijk bedaarde ik een beetje en vroeg: (*beschroomd*). „Hoeveel kost die japon?" — „1200 gulden gedécolleteerd en 900 gulden aan den hals gesloten." — Hoe minder goed ze gebruiken, hoe duurder het schijnt te worden! — „Maar mevrouw gelieve wel te bedenken, dat het een groote gunst van ons is haar te willen bedienen,

want wij kleeden niemand, die niet gerecommandeerd is of aanbevelingsbrieven heeft; maar... omdat mevrouw's man... kamerlid hoopt te worden, zullen wij daarin toestemmen!" — „O, dank u wel!"

Ik ben heengegaan en heb dadelijk mijn man de prijs getelegrafeerd! Omgaand antwoordde hij: Bestel niets. Zeker dat ik het nooit zal worden! Kom terug!

... En toen heb ik *dit* laten maken, (*zij toont haar costuum*). Bij mijn eigen, klein naaistertje, bij Marie Wagenvoort, die zooveel waard is als de chef en de pasjuffrouw en de eigenares en de heele boel bij mekaar. En wat het voornaamste is: Piet heeft me tòch lief en ik behoef geen naald te worden! *Ik* zou het niet willen en... (*met beteekenis*) *hij* ook niet!

Een, die het druk heeft.

(Monoloog voor een heer).

(*Tot een denkbeeldigen vriend*).

Bonjour, amice, ik moet weg, neem me niet kwalijk, maar ik heb buitengewoon veel haast. (*Wil heengaan*). Maar wacht, ik heb je nog niet gezegd.... het is de schuld van den generaal, je weet wel... op die partij... hij vertelde mij van zijn krijgsavonturen in Indië; ik hoorde naar hem zonder te luisteren, ik was afgetrokken. „Kijk, zei hij, ik verzamelde mijn compagnie door een rondtrekkende beweging, ik liet de mannen van het 11de tirailleursgewijze voorttrekken, alles ging zoo goed als 't maar kon".... Juist gaat mijn verloofde voorbij; ik wil haar een vriendelijk woordje toevoegen, ik buig mij, altijd onder den schijn van naar den generaal te luisteren, mijn kop chocola ontvalt mij en de inhoud stort gedeeltelijk over de lichtblauwe japon van mijn aangebedene. Je begrijpt, ik ben heelemaal in de war, ik laat den generaal in den steek en ik vlucht de zaal uit, bedekt met bruine vlekken van chocola en uitgelachen door de gasten. — Maar het jammerlijkste van het geval: ik heb mijn meisje gecompromitteerd en 't was zoo'n uitmuntende partij. Je kent haar immers wel? Dat blonde nichtje van mij, met wie ik gepasseerden woensdag bij Mevr. Van Enthoven gewalst heb. Maar ik zal zien of ik van daag de zaak nog weer in 't reine kan brengen. Ik ben zeker de dames tusschen twee en drie uur bij den juwelier te ontmoeten,... je weet wel, in de Passage. (*Hij ziet op zijn horloge*). Tien minuten voor drie. Duivels! dan heb ik geen tijd meer. (*Wil heengaan*). Maar wacht, ik heb het je nog niet gezegd: de generaal kan mij van veel nut zijn; als ik benoemd word tot consul, dan heb ik dat aan hem te danken. Je begrijpt, dat ik anders ook niet zoo geduldig naar het verhaal van zijn strooptochten geluisterd had. — De tijd — zoo'n kostbaar iets! — Zooveel te meer nog, (*lachende*) als je weet, dat hij met zijn vermaarde rondtrekkende beweging netjes door den vijand omsingeld en ingepakt werd. Maar waarachtig, ik zal de dames nog missen! (*Hij ziet op zijn horloge*). Vijf minuten voor drie. Allemachtig! Bonjour, neem me niet kwalijk, tot straks! (*Wil heengaan*). — A propos! heb je al van het vreeselijke ongeluk gehoord? — Die arme Elfring, mijn beste vriend, en de jouwe ook, geloof ik. Hij is wanhopig, de goeie jongen! Hij is gebrouilleerd met die kleine freule van Bergendal met het oranjehaar, en om een beuzeling, om niets.... èn allebei smoorlijk verliefd. 't Is een ernstig geval, hij is geheel overstuur. Hij ligt op het oogenblik met een harde koorts en allerlei zwarte plannen, 150 slagen in de minuut, tik, tak, tik, tak... (*Hij trekt zijn horloge, eerst zonder er op te zien. Daarna*

ziet hij naar de wijzerplaat) Groote goden! kwartier over drie!... ik heb den juwelier geheel vergeten. Nu is het met mijn huwelijk bepaald mis! (*Wil heengaan*). Ik weet raad, ik ga van avond naar de opera. (*Komt terug*). De dames laten geen enkele voorstelling voorbijgaan. Wat gaat die tijd toch snel voorbij, zonder dat men het vermoedt! (*Wil heengaan*). Ik loop naar het ministerie om mijn benoeming. (*Komt terug*). Daar kom ik tenminste nog vroeg genoeg.... Dat treft! De generaal verlaat zijn bureau geregeld om half vier. Neem me niet kwalijk, amice, maar nu maak ik, dat ik weg kom. Je begrijpt, 't is een zaak, waarvan mijn toekomst afhangt, een ernstig geval dus. (*Een denkbeeldig passeerend huurrijtuig aanroepende*) Koetsier! koetsier!.... Die aap is vol. Dan moet ik maar te voet gaan en mij maar wat haasten.... Bonjour, tot straks!.... (*Wil heengaan*). Ach God, die arme Elfring met zijn koorts; ik moet bepaald even bij de kleine freule met het oranjehaar aangaan, ik heb het hem beloofd. Ik zal haar zeggen in welk een toestand zij hem gebracht heeft, zijn wanhoop, zijn verdriet, dat men zijn bedoelingen miskent; zij zal naar mij luisteren, zij moet naar mij luisteren. (*Doet alsof hij tot de freule spreekt*). Freule, als u hem, zooals ik, dezen morgen gezien had, u zou medelijden met hem gehad hebben; ik vraag u zijn leven, zijn leven! Hij heeft tot mij gezegd: „Als je niet precies om vier uur — versta me wel: om klokslag vier — mij goede tijding bent komen brengen, dan weet ik wat mij te doen staat: ik schiet mij voor het hoofd!" (*Tot den denkbeeldigen vriend*). En je weet, mijn waarde, dat hij altijd doet, wat hij zegt. Ik ken hem, hij is een driftkop; als hij niet zoo'n degelijke jongen was, was hij bepaald lyrisch dichter geworden. (*Een ander huurrijtuig aanroepende*). Koetsier! koetsier!... Voor den drommel, zijn dan alle apen vandaag vol? (*Ziet op zijn horloge*). Halfvier! de generaal is er niet meer! — Waar hem te vinden? Je moet maar ongelukkig wezen; hij zal op mij gewacht hebben en toen, woedend dat ik niet kwam, is hij natuurlijk heengegaan. Waar hem nu te vinden? Jij hebt er ook schuld aan. Je houdt me hier al een uur aan de praat, terwijl ik zooveel belangrijke dingen te doen heb!... Maar, ik ben daarom niet boos op je, ik weet wel hoe snel de tijd onder een praatje voorbij gaat. Maar nu ga ik heen, neem me niet kwalijk. Ik vlieg naar de kleine freule met het oranjehaar, het geldt het leven van een vriend, want als hij mij om vier uur niet terugziet, — om vijf minuten over vier, dan schiet hij zich voor het hoofd — hij doet bepaald wat hij gezegd heeft! O, die vrouwen! Bonjour! (*Wil heengaan*). Ik behoef je zeker niet te zeggen, dat je over deze zaak een volstrekt stilzwijgen bewaren moet, want ik heb je niet gezegd... Maar ik durf het je wel toevertrouwen, want je kunt zwijgen als een graf, is 't niet? Welnu, de kleine freule met het oranjehaar is de vrouw van den generaal! (*Plotseling*) Stil, een idee! Ik ga naar hem toe. Ik bied de freule mijn eerbiedige hulde aan en intusschen vertel ik haar met een paar woordjes, wat je weet.... De generaal is zoo doof als een pot, van al die kanonschoten; ik roep hem bij zijn linkeroor, dat nog een beetje goed is, mijne excuses toe, ik spreek over mijn benoeming, enz. enz. Ik vang zoo twee vliegen in één klap. Dan loop ik als de wind naar den armen Elfring. De goede tijding — want ik kan hem niet anders dan een goede tijding brengen, daarvoor ben ik te goed diplomaat — de goede tijding, zeg ik, brengt hem weer geheel op de been, wij gaan samen naar den schouwburg en dan soupeeren we in de Witte. En dan durft men nog zeggen, dat menschen als wij het niet druk hebben, den meesten tijd ledig loopen! Het volk weet er niets van! Enfin, alles schikt zich nu nog zoo mooi als 't maar kan; van avond in de Opera zal ik het met mijn huwelijk wel weer in orde zien te krijgen, den generaal wel weten over te halen tot mijn benoeming en ik heb mijn besten vriend het leven gered. (*Hij ziet op zijn horloge*). Groote goden! Vier uur!.... hij is al dood!

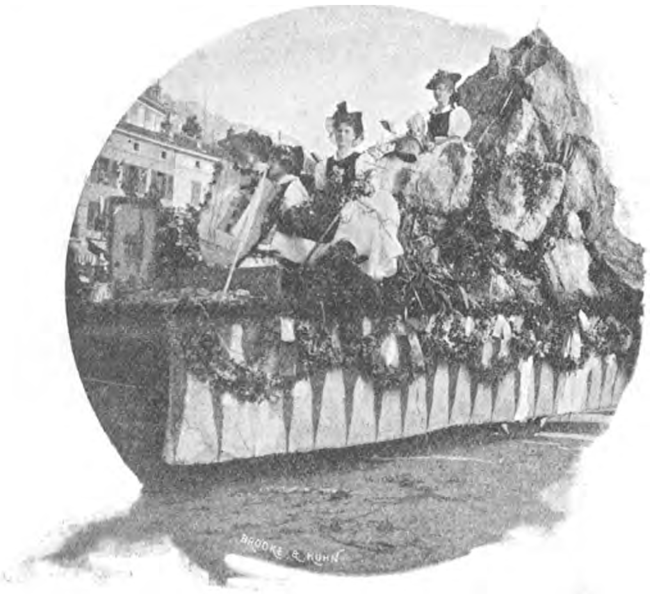

Allegorische wagen met een brok rots erop.

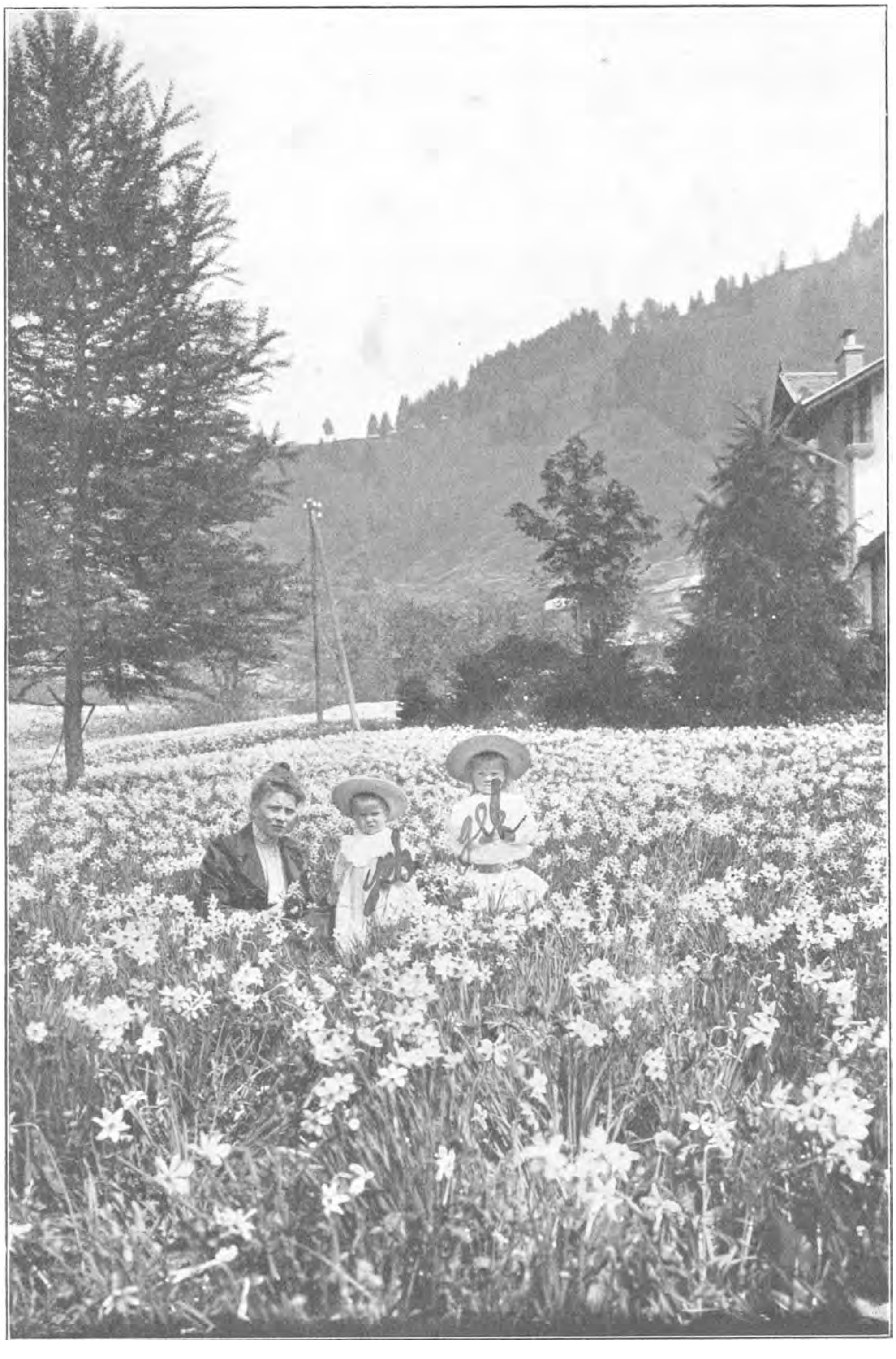

Narcissenveld te „Les Avants" boven Montreux.

Versierde wagen.

Het Narcissenfeest te Montreux [1])

DOOR

G. VAN HULZEN.

Gisteren, Hemelvaartsdag, zijn ze naar boven gegaan, bij plokken, bij honderden, om op de glooiende velden tusschen Glion en „Les Avants", de Narcissen te plukken, ze te binden tot trossen, tot bundels, alsof bloemen stroohalmen zijn, om er toch vooral veel te kunnen bergen.

Geheele jongensscholen, damespensiope ten, moeders met haar dochtren, gansche familiën en zelfs muziekvereenigingen op volle sterkte, klommen de bergen op, om de blanke bloemenweelde te vergaren.

Met miljoenen zijn ze geplukt, bij gansche gewichts-zwaarten naar beneden gebracht — en er waren meisjes met bundels bloemen zoo dik, dat het kinderen leken die ze te dragen hadden. Vijf kilo narcissen te plukken is maar een heel gewoon ding. Overal en overal zie je ze, de ijverige pluksters — en het eenige wat je niet begrijpt is, dat bij dien geweldigen pluk de voorraad niet mindert, er geen einde aan komt.

Van morgen ben ik eens even de velden afgeloopen, want het getal dat gisteren bloemen vergaarde, schatte ik wel op twee duizend — en ik meende in waarheid, dat de velden nu wel kaal zouden staan. Maar geen begrip er van. Er schenen zelfs nog bijgekomen te zijn, zoo talrijk bloeiden ze overal op, met groote trossen te zamen. Ze stippelden overal, wit als poeier, losjes gevallen wit op het groen der zacht-glooiende bergwanden, die malsch lagen van gretig-opgekomen gras.

Die narcissen, ze groeien hier in 't wild, zouden eenige cultuur, zonder eenige zaaiing of kwe king — en zooals bij 't meeste wat vanzelf komt, groeien ze overdadig. 't Is volstrekt geen buitenkansje voor de bezitters der weiden, want behalve dat het gras wordt vertreden, ook het vee lust die bloemen niet. Alles is beproefd, alles aangewend om het teelige kroost tegen te gaan, de narcissengroei te belemmeren, maar alles te vergeefs. Wat er ook aan gedaan werd, de narcissen komen telken jare opnieuw terug — en 't scheen wel hoe meer men in den grond werkte om de zaden te vernietigen, des te feller de bloemen-overdaad op ging schieten. De landbouwers hebben moeten berusten in deze voor hun overtollige gave, en troosten zich, dat de tijd maar kort duurt, niet meer dan enkele weken, en laten dus maar groeien, en gerustelijk plukken, plukken.

[1]) Zie het opstel over Montreux, Augustus 1900.

Bij karrevrachten komen ze beneden, in Montreux op de markt; manden vol worden aangedragen — en telkens stippelen nieuwen op.

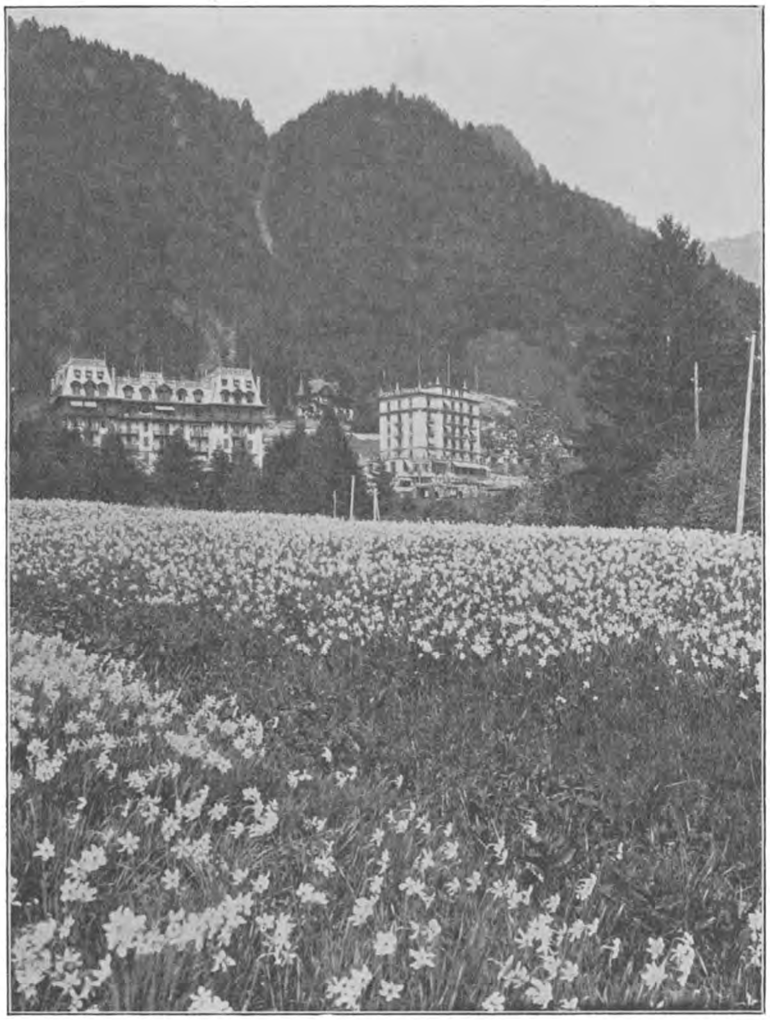

Narcissen in 't wild groeiend te „Les Avants", met de twee hotels als achtergrond.

De meeste narcissen, die ter markt worden aangeboden, zijn in knop afgesneden, in lauw water uitgebloeid — en zoo komt het, dat als boven op de velden nog geen narcis uitgebloeid te zien is, ze volop beneden reeds te koop zijn.

Aan dezen tijdelijken overvloed van bloemen heeft het narcissenfeest zijn oorsprong te danken. In 't begin opgezet als een attraktie om vreemdelingen te trekken, of de gasten er nog wat langer te houden, wordt het nu langzamerhand een eigen feest der bevolking.

De vreemdelingenschaar, waarvan de meesten de bloemenfeesten van Nizza wel kennen, blijven voor een bloemenbataille, die in vergelijking met het weelderig Zuiden, allicht toch te kort zou schieten, daarvoor niet langer — en het aantal dat er extra voor komt is zeker evenmin overwegend.

Half Mei, als hier de narcissen bloeien, is het vreemden-seizoen zoowat ten einde; de meeste gasten zijn dan al heen; want in Mei, zeggen ze, wordt het te warm in Montreux.

Hoe de menschen zomerwarmte te fel kunnen vinden? Zeker, zij die moeten werken en zwoegen hebben het liever niet zoo heet, maar van de natuur volop te genieten, om in het gras te kunnen liggen droomen of op een schaduwplek onder de boomen te soezen, om alleen in de natuur te zijn, terwille van die natuur, zich gelijk te voelen aan die

natuur, zonder wil tot inspanning, alleen zich laten gaan, genieten van de volle weelde der vergezichten, de belichtingen der bergpanorama's, de waas-aspekten der wondere meren, daarvoor moet het toch zomer zijn.

O, ik weet, het voorjaar met zijn jonge tinten van vlug opschietend, wemelend groen en blanke bloesems, met de wisselende luchten en zijn bijen glans van weerkomend leven is schoon, vol van aanmoedigende, van zwellende kracht; de herfst met zijn wonderzachte winden, zijn grillige kleuren in het ontbladerend hout en zijn nazoelende zomerwarmte heeft zijn aantrekkelijkheden, vooral voor 't oog. Maar voor mij is de zomer, de blanke zomer, in zijn zwaar, volgedragen warmte, in zijn weelde van rijpheid, met zijn fluweelig-aanvoelende avonden en zijn balsemieke sfeer, waarin de vruchten rijpen aan de boomen de bloemen zich uitbloeien, en zóó ons alles, alles geven, voor mij is de zomer het mooist, het schoonst, omdat niet alleen het gezicht, niet alleen ons gevoel, maar heel ons wezen wordt geroerd en overzadigd, omdat we alleen 's zomers krijgen dat gevoel van weelde, van te veel, wat ons werkelijk voor een oogenblik buiten ons gewone denken kan brengen, en de mensch die er zich daar aan over kan geven, zich dan ook volkomen tevreden voelt, geheel vereenzelvigd met de natuur.

Gemakkelijke pluk der Narcissen. — Al het wit, tot boven toe, zijn bloemen.

Voor- en najaar, hoe schoon op zichzelf, spreken tot onze verbeelding, tot ons verstand, tot onze oogen vooral, volle zomer alleen overzadigt, overdrenkt ons in zalig, weldadig ontvangen.

Maar de meesten welke in kuuroorden vertoeven voelen en voeden die behoefte niet. Ze zijn hun land ontvlucht tengevolge van ziekte, vaak als gevolg van verweeking, en gevoelig geworden voor te ruwe koude, zijn ze ook bevreesd voor wat felle warmte —

en dan zijn er ook die hebben gewacht, gewacht tot het in eigen streek weer dragelijk werd voor hun zwakke gezondheid, in

Het kinderballet.

angstig kijken naar de dun geworden beurs — en ze ijlen als Mei in 't land is weer naar hun eigen zonne.

Ik zal de laatste zijn hun dit kwalijk te nemen, maar wel als ze het doen uit vrees voor natuurlijke warmte.

De danspassen der Castiliane.

Gisteren had het wat geregend — en zij die naar boven waren gegaan om nog narcissen te plukken, beliepen een nat pak, maar van morgen stond de zon weer fel te branden.

De Savooysche bergen lagen weggedroomd in het lucht-blauwe waas en van 't Jura-gebergte, dat van hier gezien dwars ligt voor het watervlak van het meer, was niets te zien. Bergen, lucht en water waren daar aan de kim saamgevloeid, saamgeademd tot een blauw-blank verschiet, een lijn zoo blank en even onbegrensd als van de zee, waartegen de wazige bergruggen terzijde opstaken als vage rompen van fantastisch-grillige reuzeschepen.

In het lichtgrijze blauw, blauw als van onze Noorderlanden, dreven witte wolkjes gelijk gekartelde zeilen en de zon doorglansde ze diafaan. Het leek een dag te worden vol zonnepracht, waarbij enkele goede kenners zwakkelijk waagden mogelijken regen te voorspellen.

Van verre en van nabij, uit de vlakten, van de bergen, van overal, kwamen ze al vroeg. Ze vulden de lange winkelpromenade, die met vlaggen gepavoiseerd, een feestgalerij werd.

Bij miljoenen lagen de narcissen in bosjes gebonden, tot hoopen gestapeld, nu op koopers te wachten — en niet alleen narcissen, maar ranonkels, seringen, viooltjes, tulpen en al wat het veld en de broeibakken leverde, was hier tot stapelhoopen vergaard, ten koop gesteld.

In Zwitserland heeft men de goede gewoonte de feestelijkheden twee dagen lang te vieren. De eerste dag zijn de entreeprijzen gewoonlijk vrij hoog; de tweede, meer billijk, dient voor hen die niet zooveel kunnen besteden. Wie zoo'n programma ziet, denkt heel wat te krijgen, en het valt hem dan tegen als de tweede dag een gewone herhaling blijkt te zijn van wat hij reeds te aanschouwen kreeg. Maar deze methode heeft het voordeel, dat, behalve de profijten voor goedkoopere beurzen, ook de kans blijft indien tengevolge van regen de hoofddag mislukt, een tweede nog kan slagen. Men klaagt bij ons wel over het wisselvallige van 't weêr, maar als bewijs, dat men er hier ook niet altijd zeker van is, kan dienen dat bij de narcissenfeesten drie achtereenvolgende jaren die ik meemaakte, de regen dreigde en 't zelfs regende onder de vertooning.

Verwonderlijk evenwel te zien voor ons, die zoo bang zijn voor wat hemelvocht, hoe ongestoord de kinderen in hun tulle en katoenen pakjes de quadrille doordansten — en hoe de toeschouwers eenvoudig hun paraplui opstaken en rustig bleven toekijken. Dit is niets bijzonders. Op een nationaal geschiedkundig feest te Chur, waar een tooneelvertooning in open lucht werd gegeven aan 't eind van Mei, terwijl daar de bergen rondom nog in sneeuw lagen, woei zulk een harden wind met regenvlagen, dat men de parapluies niet kon ophouden — en toch bleven de menschen zitten, speelden de vertooners door en zongen de zangers. Dit zal misschien zijn oorzaak vinden, dat de Zwitser nog dichter tot de natuur staat dan wij — en regen met niet veel andere oogen beschouwt dan zonneschijn, wetend dat beiden noodig zijn, onontbeerlijk voor 't leven en den opbloei der natuur.

Maar ook de laatste intochtfeesten te Amsterdam hebben wel bewezen, dat slecht weer niet het feest behoeft te laten mislukken, zoo de zin en de lust tot feesten aanwezig zijn.

* * *

Het was nu over twaalven — en de treinen stoomden ladingen met menschen

Zenner-groep van de bergen.

uit Vevey, Lausanne, en van den anderen kant uit Villeneuve en het Rhône-dal aan. De groote personenbooten brachten ze van Genève en uit alle plaatsen langs het meer gelegen.

De promenade stuwde zich vol en de verkoopers van narcissen begonnen zaken te maken. De tribunes geraakten geleidelijkaan bezet. Het is verbazingwekkend op welk een beperkte ruimte een tribune die wel een drie duizend menschen kan bevatten, hier was opgeslagen, en hoe praktisch een betrekkelijk klein wandelpark, zeker driemaal zoo klein als het Sarphatipark te Amsterdam en niet zooveel grooter dan het Rembrandtplantsoen, voor dit feestdoel wordt ingericht.

Bergstreken hebben maar weinig vlak terrein — en ze moeten dus daar wel woekeren met het grondvlak, maar een leerzaam voorbeeld blijft het toch, omdat men bij ons zoo spoedig beweert geen terreinen voor feesten te hebben. In het Vondelpark zouden, om iets te noemen, wel tien van zulke feesten georganiseerd kunnen worden.

Markies en Markiezinnetje.

Men zal zich het geval 't best voorstellen als men bedenkt hoeveel personen al in een circus kunnen plaats vinden en hoeveel in een bekrompen ruimte van de arena te zien gegeven kan worden.

De tribune hier, een vast getimmerte, dat men er elk jaar voor opslaat, is gebouwd in een halven cirkel, verdeeld in vakken naar de prijzen, van achteren recht afgesneden tegen het marktgebouw aan, met vele plaatsen dus in de hoeken, niet al te ver-af — en op zij uitloopend, omdat men daar geen ruimte had, in een gaanderij met staanplaatsen. Van deze gaanderij uit is maar weinig te zien van het ballet, wat trouwens geaffichcerd wordt. Het zijn plaatsen waar men alleen ziet het défilé der groepen, het opstellen der koren en later de bloemenbataille.

In 't midden is gelegd een plancher, vluchtig met wat groene verf bespat, een nabootsing van een grastapijt, en wat vlug opgenomen moet kunnen worden voor de rondegangen en de bloemen bataille, als de balletvertooning afgeloopen is. Het plancher ligt dus in 't hart der halvecirkelvormige tribune. De vloer moet wel opgenomen worden, want er is niet te veel ruimte; aan den anderen kant ervan zijn de boschages, de vaste kiosken van 't park, waarlangs zich slingeren de toegangswegen. Op deze wegen worden de groepen opgesteld. Hier lagen ook opgetast de duizende bosjes narcissen, die straks zullen dienen voor de bataille de fleurs.

De versiering van het park is eenvoudig maar smaakvol, in het karakter van het park en omgeving gehouden. Behalve aan één zij, wapperden vanen om het geheele park heen, had men dit jaar door de kastanjeboomen die juist in bloei stonden, strooken donkerrood bloemenpapier gehangen, losjes als guirlanden, van de hooge takken naar de lagen. Met de roode bloesems van de boomen zelf, maakte dit een schilderachtig effekt. Het was de kleurenpracht der natuur nog breeder uitgewerkt. Ook zag ik tusschen de jonge bladerentooi van een groep lindeboomen papieren rozen gestoken. Op 't eerste gezicht werkt deze versiering zoo verrassend, dat men werkelijk meent rozen aan een gewonen boom te zien. Een andere, zeer smaakvolle dekoratie is, aan de boomstammen zelf, onder het lommer, bloemenkorven te bevestigen, waar dan op het laatste oogenblik frissche groote

den bedacht, gereleveerd, nieuw leven gegeven; het zou mij niet verwonderen als uit deze feesten weer vanzelf nieuwe legendaire kostuums konden voortkomen. Zoo is er nu een dracht van Montreux, wat mij eigenlijk schijnt een imitatie te zijn uit het directoire-tijdperk — en wat wel kans heeft te blijven leven. Bij sommige feesten ziet men de jongelui van Montreux, die onderling een zeer oude vereeniging van wijngaardeniers vormen, in dat kostuum verschijnen, hoewel het, voor de mannen ten minste, een besliste afwijking is van de oorspronkelijke kleeding van Vaudois. Ook nu waren ze er — en bleken een aardig nummer te zijn: de vrouwen in zwarte corsage boven witte rok, witte armsmouwen, zwarte tullekap los op het haar; de mannen met lange pandjas, kuitbroek, hooge direktoirhoed van wit stroo, ook alles zwart op wit. Op zichzelf is dit kostuum niet mooi, maar als groep voldoet het wel — en het dwingt de personen tot elegantzijn.

* * *

Het libretto is telken jare eenigszins afwijkend, wel ongeveer hetzelfde scenario, maar de woorden zijn zooveel mogelijk van een anderen dichter.

Dat is ook met de muziek het geval.

Hier krijgen dus jonge dichters en komponisten een ongezochte gelegenheid om samen te werken — en alleen al van uit dit oogmerk beschouwd, zouden we wenschen, dat ook in ons land zoodanige feesten konden plaats vinden. Komponisten vooral hebben behoefte hun werk uitgevoerd te krijgen. Ze leeren dan gemakkelijker de kleine fouten te ontgaan, de ware samenhang tusschen theorie en praktijk te doorvoelen, komen er vanzelf toe rhythme en gang uit het gegeven te laten voortvloeien. Velen fantaseeren er maar op los, denken er niet aan, dat het ook moet uitgevoerd worden. De dichter voelt hier ook dadelijk, wat aan zijn zangen hapert, als de kinderen ze moeielijk zingen.

Het mislukken bij ons van velen, die zich dadelijk op het allerhoogste werpen, is zeker voor een deel toe te schrijven aan het gemis

Kostuum van Montreux.

van een goede oefenschool, waar zulke bloemenfeesten uitmuntend voor zouden kunnen dienen.

Dit keer was de muziek van Delaye, professor te Genève, het scenario van C. Bettex, redakteur van het locale en vreemdelingenblad te Montreux. Wanneer dichter en componist ontbreken, dan zijn daartoe aangewezen de redakteur van het vreemdelingenblad en de direkteur van de Kurkapel. Meestal worden hiervoor prijsvragen uitgeschreven — en zoo was het

dit keer de plaatselijke redakteur die opnieuw onder een schuilnaam de opdracht ontving.

Een provinciale redakteur neemt hier wel een andere plaats in dan bij ons. Zoo iemand is niet een plat journalist, nog minder een krantendrukker of beunhaas, zooals toch bij ons maar wat veel gebeurt, maar veeltijds een litterator van eenigen aanleg. Geen lettré of een tengevolge academische ontwikkeling geletterd man, maar iemand met praktischen aanleg en met ambitie. Hij komt gewoonlijk direkt uit het volk, heeft door een of ander gedicht de aandacht op zich gevestigd, komt aan de krant, waaraan een drukkerij verbonden is, werkt zich tot dat plaatselijke leven op, als hij er niet geboren is, leert de behoeften, de verlangens, de wenschen kennen, wordt de poëet van de geheele streek. Hij kent alle legenden, alle verhalen, de vertelsels, en verwerkt die in zijn blad. Zoo komt het dat vele cantons hun eigen lokale dichters hebben, die in hun werk zeer dicht bij het volk, de omgeving en de legendaire voorbeelden blijven. Men zou deze redakteuren eenigszins kunnen vergelijken met wat vroeger hier en daar een begaafde schoolmeester was, met dat onderscheid, dat hij een drukkerij en een krant bestiert, waar de meester zich met de school bezig hield.

Dat deze verzen nog niet zoo geheel slecht zijn, getuige 't best wat ik hier afdruk:

Voici le temps des fleurs exquises,
Des rameaux feuillés dans les bois;
Mai partout offre des surprises
C'est le plus beau de tous les mois.

Mai nous ramène l'hirondelle
Et le Narcisse dans les champs,
Le Narcisse, neige nouvelle,
Que nous célébrons dans nos chants.

Pour toi la nature frédonne,
O doux printemps, un chant d'amour,
Plantons le Mai que Dieu nous donne;
Plantons le Mai, c'est un beau jour!

Veld met Narcissen.

Bij ons is de pers ten plattelande eensdeels te veel nijverheids- en exploitatieprodukt en anderzijds te veel politiek middel, waardoor allen lijken groote kranten in miniatuur, in waarheid slechts uit- en afknipsel van andere bladen, zonder eenig eigen lokaal karakter dan het dorre verslag van de raadsvergadering.

We hebben bij ons zooveel middenslag litteratoren, menschen niet geheel zonder artistieke gaven, maar die weer niet groot genoeg blijken om aan den kunsthemel in eersten glans op te schitteren. Waarom beproeven dezen niet op het platteland in plaatsen als Bussum, Zeist, Beverwijk zoo iets te doen? Ze zouden dan ook de drijfkracht kunnen worden van een meer opgewekt leven in die kleine plaatsen, zouden de beste personen kunnen worden om lokale feesten te helpen ontwerpen, en door hun bezieling, hun meer poëtischen aanleg, het eigenaardige er onder te steken, wat elk feest toch eerst het ware en waarachtige leven geeft.

Stel u voor, dat te Bloemendaal zoo iemand woont, geheel in de streek ingeleefd en die er voortdurend blijft medeleven, hoe zou zoo iemand voor een scenario van

een bloemenfeest, waar zich deze streek toch wel bijzonder toe leent, al dadelijk iets eigens en daardoor iets aantrekkelijks kunnen maken?

* * *

Het tweede deel van het fête de Narcisses is de bataille de fleurs. Er gaat vooraf een cortêge van versierde rijtuigen, waarvoor nog al tamelijk groote prijzen beschikbaar worden gesteld. De inkomsten en uitgaven van 't geheel equivaleeren zoowat; ze beloopen elk jaar ongeveer 30.000 frank. Een mislukking zou voor de plaatselijke vereeniging dus wel eens een aardige schadepost kunnen beteekenen, wat evenwel nog niet voorkwam.

Die bataille de fleurs is wel niet het interessantste maar dan toch het joligste gedeelte. De bloemen zijn goedkoop. Ieder kan ze zelf gaan plukken, en ook billijk koopen. Er is dus materiaal genoeg om elkaar mede te werpen en te omslingeren. Een zeer gunstige maatregel — en waar zeer scherp op wordt toegezien, is, dat geen bloemen, waar eens mede werd geworpen, van den grond worden geraapt, zoodat het niet spoedig ontaardt in een wilde boel. Hoe gemakkelijk men de bloemen ook zelf kan plukken, en hoe billijk men ze koopen kan, een mand vol is gauw weggeworpen — en zoo eindigt de pret spoedig.

Op de bloemen volgt natuurlijk de confetti en dit wordt voortgezet op straat, als met de versierde rijtuigen een rondegang wordt gemaakt. Dit jaar viel juist de regen in — en men zag nu ineens de parapluies, de parasols, de stroohoeden, bont-beplakt door de kleurige papiertjes; waar ze anders spoedig afgaan bleven ze nu lang kleven.

Het derde gedeelte is een feest Vénitienne, wat gewoon uitgedrukt wil zeggen: muziek in de met lampions fantastisch-verlichte Kurtuin met een vuurwerk na, wat op zichzelf niets bijzonders is, maar aan 't geheel een genoegelijke en feestelijke sluiting geeft.

Tusschen elf en twaalf uur 's avonds vertrekken de laatste treinen — en voeren de menschen weer weg.

De straten liggen nog wel bontgeplekt met confetti, de vlaggen kleuren nog op de promenade, maar het feest is uit. Er is niet dat eindeloos najoelen, niet dat dolle hossen, niet dat feesten zonder orde, en ook niet het loopen en sjouwen in koffiehuizen als bij ons. Geen geschreeuw en geen tumult — en toch overal vroolijke, opgewekte gezichten.

Tusschen elf en twaalf vloeit het feest uit elkaar — en wat overblijft zijn maar kleine spatten.

De wonderzachte nacht golft weer over alles heen — en boven op de deinende velden tusschen Glion en Les Avants groeien van nieuws op de narcissen, die morgen zoo wit-gebladerd met hun hartjes van goud bij nieuwe miljoenen zullen opstippelen.

De rust, de idyllische rust van Montreux keert vanzelf weer. Voor een oogenblik slechts was het een grootstadsverkeer, veel vreemde gezichten, vreemde toiletten gelach en geschater van stemmen tusschen het smijten van confetti en bloemen.

Het lijkt me werkelijk een ideaal voorbeeld van een beschaafd en veredelend volksfeest, als men ook hier het woord volk niet in den al te beperkten zin van 't begrip wil nemen.

IN ARTIS

DOOR

JHR. MR. H. SMISSAERT.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

Bij de jaguars schijnt het een gebruik dat een eerste kennismaking, straks door verloving en huwelijk gevolgd, met de grootste ruzie begint, om later in pais en vree te eindigen. Anders is het bij de menschen, waar (bij wijze van verrassende tegenstelling) juist vóor het huwelijk pais en vree.... Maar laten we ons bij de dieren houden

De beren wonen sedert het voorjaar van '97 in een nieuwe kooi. De oude hokken, die op dezelfde plaats stonden als nu de mooie burcht, behoorden tot de oudste bezittingen van het Genootschap en waren oorspronkelijk van den bekenden Cornelis van Aken, wiens menagerie in '39 door het Genootschap werd aangekocht. De nieuwe installatie heeft aan het bouwen gekost bijna *f* 32.000; het ijzerwerk alleen — dat natuurlijk alles prima moet zijn — *f* 14.000. Architect was de heer Jacob F. Klinkhamer.

Het berenhuis is gebouwd als halfrond, opgetrokken van zware steenen („reuzenmoppen" geheeten). De groote ronde ijsberenkooi is naar het Noorden gekeerd aan de zuidzijde is de hoofdpoort en daartegen de wolvenkooi, door hyenahokken geflankeerd. Aan de West- en Oostzijde zijn telkens vijf berenhokken, vier van deze tien zijn van zwembassins voorzien. Er zijn nu hier gehuisvest: 3 ijsberen, 4 bruine beren, voorts Baribals, kaneel-, grim-, Syrische, Maleische, kraag-, lippen- en bril-beren, plus vijf wolven, twee gevlekte en evenveel gestreepte hyena's. Drie-en-twintig stuks bij elkaar.

— Alles gemeen volk, m'neer! verzekert me een der oppassers en ik zou den man gelooven, ook al beriep hij zich niet op een 16-jarige ondervinding.

Kijk me dien hyena eens aan, de hyena „die de slagvelden schoffeert", zooals men er bij behoort te vertellen, maar die hier met een allergluipeigste uitdrukking om zijn leelijken kop, het lijf afhellend naar achter, druk rondloopt in zijn hok, altijd weer speurend, bezig doende, nieuwsgierig, eeuwig op den uitkijk, in voortdurende onrust, nu dit beruikend, dan dat bekijkend, steeds in de weer. Er is een gevlekte hyena met een zoo menschonteerend-gemeene expressie, zoo in-en-in-en-door-en-door-wat-je-noemt-gemeen, dat het is om van te griezelen. Ik zou daar kleine kinderen niet bij willen brengen, om hun niet de wetenschap te geven dat er iets zoo stuitends bestaan kan.

Er is een eeuwige onrust in deze hokken. Er zijn beren, die de manie hebben soms tijden achtereen al maar op en neer te loopen, heen en weer, als wilden ze telkens opnieuw de kooi afpassen om zich te overtuigen dat die heusch zooveel stappen is en niet één meer. En ze kijken daarbij ook als iemand, die zachtjes telt: één, twee, drie, vier, vijf, zes, en het is zes en ze draaien om, of het nu op den terugweg weer zes zou zijn en tellen het weer uit, het is weer zes, en dan, als waren ze vergeten hoeveel precies het ook weer in het gaan geweest was, maken ze weer rechtsomkeert en.... o, dit is om wee van te worden!

De wolven zien er wel slim en gewikst, maar niet kwaad uit; het echtpaar in het kleinere hok heeft nu en dan eens „mot" en spert tegen elkaar de toch lang niet malsche muilen open, grijpt elkaar ook wel eens even in den kraag. Maar daar zijn ze misschien een echtpaar voor, om van tijd tot tijd eens te kibbelen. De drie andere in de ronde kooi liggen gemoedelijk, alle drie in rolletjes te slapen, net als honden, waar ze trouwens zoo op lijken, dat ge op het oog er niet dadelijk wilde dieren in ziet. Twee van deze juffrouwen liggen zelfs sentimenteel over elkaar heen, de kop van de een over den nek van de ander en ze sluiten zoo beäat de oogen als kenden zij van Roodkapje's geschiedenis het bloedig slot niet.

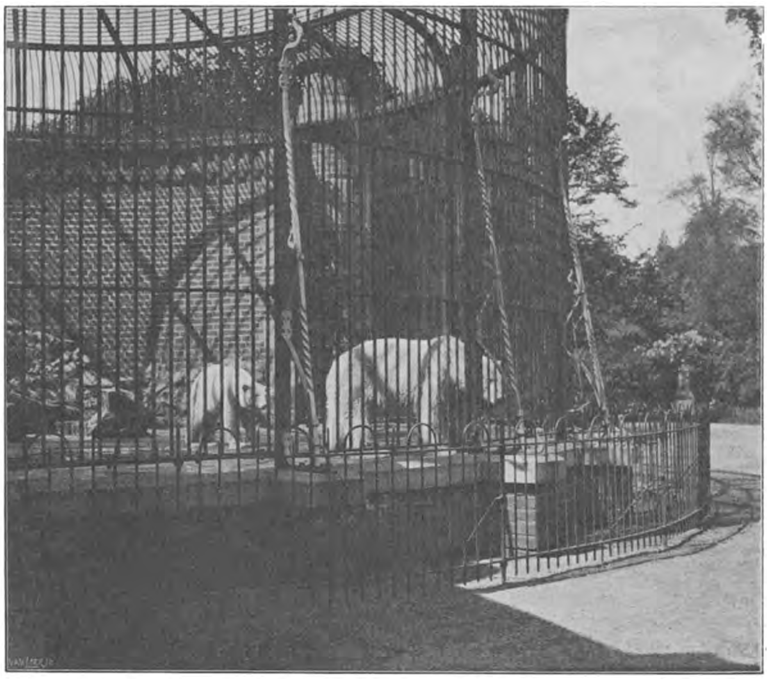

IJsbeeren.

De beren lijken een loom en sloom slag van volk. Ze doen al hun gedoente met luie trage bewegingen. Maar wel leuk kijken ze. Zelfs de Baribal, zelfs de grimbeer, trots hun onvriendelijk klinkende namen, maken het zich zoo goed mogelijk in hun hok, eten het vele, dat het publiek hun toewerpt, schijnen zich overigens van de zaken niet veel aan te trekken, zijn altijd geneigd hun bek te openen, hun poot uit te steken naar het meest laffe en smakelooze water-en-meel-„kaakie". Alleen de Syrische beer, grijzer van tint dan zijn bruiner natuurgenooten, laat uit het diepst van zijn keel een klagelijk gebrom hooren en heeft een ongedurigen tic: hij slijpt zijn nagels langs de tralies. De twee bruine beren (de Russische) daarentegen zijn heel onbescheiden heertjes; nieuwsgierig als wijlen het legendarisch Aagje, komen zij op elken nieuwen bezoeker aangestapt en gunnen ook mij de eer van hun opwachting, terwijl zij met

een kwalijk verholen spotlach voor zoo'n krantenman mij weldra hun rug en.... wat daar verder volgt toekeeren. Met smaak zie ik deze logge kerels kleine rozijntjes oppeuzelen. Doch heel die leukheid is maar schijn en de oppasser heeft gelijk als hij zegt dat het allemaal gemeen volk is.

Trouwens, elk steke de hand in eigen boezem. Wie onzer die van beren houdt, wie die — zoo hij ze heeft — er zich liefst niet zoo gauw als hij maar kan van ontdoet!

De witte kraagbeer kent zijn vak: die gaat recht voor de tralies liggen met zijn snoet er tusschen en opent zijn muil, rose van binnen met mooie, regelmatige witte tanden, wijd open, een uitnoodiging tot voedering, die maar weinig voorbijgangers weerstaan. In de entre-actes kijkt hij allerlistigst uit zijn witte albinos-oogen. Zijn zwarte collega houdt zijn hand op en werkt ook al met zijn lippen. Het is een pak bedelvolk, die beren.

Zelfs de drie ijsberen, van wie ik — waarom eigenlijk? — waardiger houding verwachtte, zijn slok-ops. Dit is trouwens een onderling slecht harmonieerend gezelschap: de twee wijfjes zijn bang voor den jongen meneer; alle drie zijn ze uit Bergen hierheen overgebracht, toen ze een half jaar oud waren; nu zijn ze 3½ jaar en heel een ijsbeerleven ligt voor hen,.... Jammer dat ze het zoo oneens zijn.

Vroeger was er in *Artis* één ijsbeer. Die vriend was gevangen met een Noordpool-expeditie (ik meen van de *Willem Barentz*) en aan het Genootschap geschonken. Na zijn dood werd hij opgezet en staat nu.... op Nova Zembla, t. w. in de Plantage in Apol's panorama. Zoo vindt hij na zijn dood zich terug in zijn nationale omgeving, al zijn het dan ook maar sneeuwbergen van beschilderd linnen. Doch daar hij zelf maar 'n opgezette ijsbeer is, zal het fictieve van de omgeving hem wel niet te veel hinderen.

Laat ons dat hopen.[1])

V.

HET AQUARIUM.

Het aquarium! De Wonderen der zeeën en rivieren!

De forellen, gewend in de snelstroomende bergbeekjes rond te zwemmen waar de stroom het sterkst, het verval het grootst, het water het levendigst is De sportlievende Engelschman trekt 's morgens vóór het ontbijt er al op uit met den langen angel in de hand, de kunstvliegen op de pet. Straks geldt het, telkens waar zich maar een visch vermoeden laat, het aas even boven het water te laten scheren, er *in* effentjes, als was het 'n heusche vlieg, die afdwaalde. Hap! zegt de vraatzuchtige visch en straks gebruikt de in zijn soort ook vraatzuchtige Brit het zoodje voor zijn eerste lunch. — Er zijn heele kerels hier bij de forellen in 't aquarium, maar ze kunnen nog veel grooter worden.

Daartegenover de „kleine Poon". O zoo'n mal dier: het is net of hij op zijn neus kijkt, 'n beetje, zooals iemand, die zich gefopt voelt en alleen weet dat hij te dom is om een ander een gevat antwoord terug te geven, maar het juist daarom heel gemeen vindt dat die ander hem voor den gek houdt. Zoo nu kijkt de kleine Poon.

En zijn metgezel, de Pieterman? Ik heb stok-oude freules gekend, aan wie de Pieterman me denken doet. Maar ik heb reden te gelooven, dat deze visschen kleuriger op hun lijf zijn dan voornoemde dames van leeftijd.

Hier hebt ge van de goudvisschen de roode bent.

En hier de haring zoowaar, in levenden lijve, ongekaakt en ongezouten, het zoo populaire „zeebanket", dat zijn populariteit jaarlijks met een „Massen-Mord" bezuurt en wijlen Willem Beukelsz. te Biervliet beroemd gemaakt heeft. Vreedzaam zwemt

---

[1]) Het behoeft wel niet te worden herinnerd dat hier de destijds actueele toestand der roofdieren werd weergegeven. De ijsberen zijn ouder geworden; de jonge poema's zijn opgegroeid en er zijn er, geloof ik, weer nieuwe bij. Enz. enz.

hier Hollandsch en Schotsch dooreen; er is geen strijd der nationaliteiten op de vrije zee, die het bassin verbeeldt.

De „groote Poon" kijkt al net zoo beteuterd als de kleine, maar heeft mooie blauwe vinnen aan het rooie lijf. Bij hem vindt gij allerlei oude bekenden: de rog, die hier zoo weinig gegeten en in Brusselsche restaurants als *raie au beurre noir* zooveel gevraagd wordt; de bot, met de oogen boven op den kop, platte onwaarschijnlijke beesten, die de handigheid hebben door een kortschommelende lichaamsbeweging zich onder het zand te werken, waar dan alleen de wezenlooze bolle kijkers boven uitsteken als 'n paar verloren kraaltjes. Ginds de schol en de zeepaling. Dat alles zwemt dooreen met den smakelijken kabeljauw, met den „hondshaai" en ander zee-goedje in eindelooze banen, die zich slingeren en elkaar kruisen door het heel breede bassin. Hier, heel in den hoek, wappert een paling met het rechtstandige lange lijf: het lijkt wel of hij op z'n kop staat en zich door dat gewapper in evenwicht houdt. Stil ligt een kreeft daarbij; slechts nu en dan beweegt hij een sprietje. Ook zie ik een heel oude rog, die niets meer doet dan wat nu eenmaal voor de ademhaling onvermijdelijk is, maar verder rustig alles over en langs zich heen laat gaan. De botjes in het zand zijn kittelooriger; het hindert ze als de andere zoo vlak langs ze heen komen; dan klapperen ze op met het breede, slappe en soepele lijf en komen er soms toe zelf ook maar weer mee te gaan doen aan die eindelooze reeks van totaal-doellooze tochten, die deze visschen-kolonie, van allerlei soort in één grooten bak bijeengebracht, telkens en telkens opnieuw, dag in dag uit, weken, maanden, jaren lang opnieuw en als van voren afaan net eender onderneemt, tusschen de drie steenen en den eenen glazen wand.

Maar hier komt me zoowaar een kreeft aangewandeld, niet achteruit, zooals het volksgeloof zegt, maar recht toe recht aan, hoog op de krakerige beenen, stijgt hij over deswege verontwaardigde botjes, die wegvluchten uit het zand. De kreeft, door dat geroezemoes onder zijn voeten zelf ook verschrikt, wandelt pardoes over den kop van den ouden rog, die zich daar niets van aantrekt; dat zijn zoo van die gebeurlijkheden, denkt hij, en wenscht het lompe schaaldier toe dat hij nog eens *à la Mayonnaise* bij Saür of Van Laar wordt opgedischt (waar weinig kans op is). Maar nu komt de kreeft bij zijn stilzittenden natuurgenoot (die bij de wapperende paling) en op een boozen uitval van dezen maakt hij beenen en volvoert een razend-vlugge achterwaartsche beweging, waarna hij met zijdelingsche passen den terugtocht voltooit. De botjes graven zich weer in; nog altijd wappert de paling......

Hoeveel pacifieker is het bij de anemonen. Ze staan er zoo stil te... bloeien, zoudt ge zeggen als ge gelooven dorst dat het heusch gewone planten waren. Maar ze zien er zoo vleezig, zoo week en zoo wee uit en ge ziet er overal bewegingen in, willekeurige bewegingen in de vreemde napjes, die als een krans omboorden den korreligen rand, die op den steenbodem schijnt vastgegroeid. Het rose en crême en vuil-teer-blauw wisselt hier af. Kijk, daar is er een, wiens kop is als een fijn-verdeelde rose franje. Verderop is er nog een heele collectie, lichtgroene, bruinige, vale, blauwachtige, in allerlei tinten en kleuren, die ge niet zoo maar in eens omschrijft, groote en kleine.

Ginds de zeepaardjes. Dat zijn rare snuitertjes. Ze hebben een bij uitstek eigenwijs hoofdje. Sierlijke beestjes zijn het. Waarom doen ze me altijd denken aan de stukken van een schaakspel? Ik geloof dat ze op het paard daarvan lijken. Kijk hoe vlug ze opstijgen in het water; enkel met de rugvin schijnen ze dat te doen; die gaat dan als 'n in-eens-afloopend uurwerkje in heel snelle golvingen en bochten, waardoor het water weggestuwd wordt; achter de ooren hebben ze ook een stel vinnen, die klapperen kunnen als een wieltje.

Kijk me die heel kleine stekelbaarsjes eens aan, wat een bedrijvig goedje! Als effecten-menschen, die naar de Beurs gaan, kijken ze gewichtig. In eens schieten ze

met een vlug beweginkje op een onzichtbaar doel midden in het water; zijn ze daar, plots wenden ze den staart en stuiven weer naar een ander punt, om ook vandaar dadelijk weer onrustig voortgejaagd door het water in onberedeneerde zigzaglijnen een raadselachtigen weg te zoeken.

Ieder kent onze baarsjes: het is een pienter volkje. Die der Yankees, „de Amerikaansche zwarte baars", heeft breede, vooruitstrevende onderkaken; de ronde welving van den rug naar de bovenkaak, zet hem een soort van voorname domheid bij; hij zwemt rustig tusschen de planten door als iemand, die weet dat hij den ganschen dag niets dan dàt te doen heeft en dat dus op zijn dooie gemakkie wil doen *in optima forma*, volledig en wèl, zooals het behoort, eerst om dien stengel, dan met een omweg, om gindsch takje, daarna met een omslachtige draai-om naar voren en dan weer... Enz. enz. enz.

Maar de snoeken „staan." De vraatzucht kijkt hun uit de brutale oogen; de heele bek is op happen en bijten aangelegd. Dit is gemeen volk. En dat ze hun hap-en-bijt-talent ook op elkaars bodies beoefenen ziet ge aan de wonden en litteekens. Er heerscht al heel weinig camaraderie in den snoeken-hoek en de „Dierenbescherming" mocht wel deze „water-wolven" tegen elkaar in bescherming nemen. — De aalen, in vreemde standen, liggen dood-stiekem op den bodem, droomend van vetten modder en van namelooze viezigheden en afzichtelijke verdronken lichamen...

Hebt ge al opgemerkt hoe de „Sterlet" met zijn leelijken neus lijkt op Cyrano de Bergerac? Al wat Rostand op dien plotseling weer beroemd geworden Gascogneschen neus gedicht heeft, kunt ge zonder angst voor onverdiende blamage den Sterlet naar het leelijke hoofd gooien. Is me dat een tromp!

De zalm kent zijn waarde en voelt zich als een aristocratische visch, die nooit onder „den minderen man" verzeilt. Van vader op zoon gewend enkel de tafels der rijken te sieren, is het hem aan te zien, aan zijn ingehouden.... gang (schreef ik haast) dat hij zich tot de „upper ten" der visschen rekent. Het beest weet niet dat wij in tijden van sociale beweging leven; dat zoodanige klassetrots heel fossiel is en dat, komt morgen de zoolang voorgespiegelde toekomst-staat, hij, de zalm, op de vervelooze tafels drie-hoog-achter in den Jordaan zich rood zal schamen. In zijn anachronistischen waan gaat hij voort de sterletten canaille te vinden, ik geloof dat hij de „goudwinde" net even zijn gading acht.

De steur is ook geen mooie jongen. Zijn pakje is wel fraai, maar wat 'n dom hoofd! Och, och wat 'n bloedje, net zoo een om pardoes hals over kop in de eerste de beste fuik te zwemmen. Dan ziet de blei, ja zelfs de zeelt er kwieker uit en ik voor mij, ik ware — moest ik kiezen — liever nog kwab-aal dan Kamper of andere steur. — Dit hier, de meerval, dat lijkt geen visch meer: dat schijnt wel een massief stuk graniet, vlak en breed gehouwen, met een vin er onderlangs gefantaiseerd; voor de aardigheid heeft iemand in die groote, zware massa-uit-één-stuk heel kleine oogjes ingezet, om de illusie dat het heusch een visch is te vergrooten. Maar de makker ligt in een sierlijke bocht tegen den kant op, ook heel stil, heel rustig in het kalm besef van kracht en van zwaarte....

Dat zijn wel goeie kerels, geloof ik, de karpers. Hun blik schijnt nu ook al met de jaren er niet intelligenter op te worden (er is één ouwe heer met 'n snuitje en 'n onzegbaar imbeciele tronie!), maar de jongen, wat aêmechtig happend en bedrijvig zwemmend, zijn toch wel vlugge kereltjes. Worden ze ook niet fabelachtig oud? En hoe wil dat, als men zich zelf opeet van chagrijnigheid! Hoe zouden ze de eeuwen tarten, als ze niet welgehumeurd waren, de oude H.H. karpers in de vergeten vijvers op buitens, onder het breedoverhangende lommer van beuken en linden.

Terwijl ik het aquarium verlaat, zie ik nog even naar het groote bassin van schol, tong en bot, kreeft en paling. Ze zwemmen er al maar weer rond, alweer vervolgend

die eindelooze reeks van doellooze tochten, die deze visschenkolonie telkens opnieuw en als van voren af aan net eender onderneemt tusschen de drie steenen en den eenen glazen wand. De botjes graven zich in met klapperende beweging van het soepele lijf; de paling wappert in den hoek. En misschien, terwijl ik dit schrijf, is die eene kreeft weer bezig den ouden, wijsgeerigen rog te trappen op zijn eerwaardigen kop!

VI.

BIJ DEN CHIMPANSEE.

Een bijzonder aspect levert Artis op, wanneer de „Amsterdamsche werklieden en dienstboden" tot den civielen prijs van vijf stuivers worden toegelaten. Van die gelegenheid wordt altijd druk gebruik gemaakt. Er zijn in dien tijd Maandagen, waarop *vijfduizend* kwartjesmenschen naar de „beiste" komen kijken om er den outsider met hun eigenaardige opmerkingen te verrassen.

O, zeg ik u, er is een wereld van typische waarnemingen, wanneer ge, als ik, een morgen rustig post vat bij den chimpansee en daar maar den stroom van „werklieden en dienstboden" langs u laat heengaan en uw ooren openhoudt voor de uitroepen en bespiegelingen, die het gezicht van dit dier bij deze eenvoudigen-van-harte wekt.

De Chimpansee zelf trekt zich niets aan van dat publiek; hij gaat zijn gang en toont zich in het minst niet gegeneerd door de eeuwige bespieding van al zijn doen en laten. Ruige zwarte kerel als hij is, rust hij in den bovenachterhoek van zijn hok of gaat aan den schommel bengelen of verheugt zich in een acrobatische morgenwandeling over de uitstekende takken van den kalen boom en langs de massieve ijzers van zijn kooi, die hij soms doet schudden door zijn forsch rukken . . .

Maar hier is weer een partijtje menschen komen binnenwaaien.

— O kijk die es; 't is net 'n mann.

En dàt: „'t is net 'n man" (met die aardige Amsterdamsche uitspraak) wordt in allerlei toonaarden herhaald. Zelfs is er — o overmaat van onbegrepen humor — een jongmensch, die vol overtuiging tot zijn aanstaande zegt:

— Dat is nou net een mann.

Waarop de aanstaande zonder blikken of blozen over het denkbeeld, dat ze trouwen gaat met iets, dat daarop lijkt, eenvoudig „Gus ja" antwoordt!

Een joggie, heel positief:

— Dat is een mann.

Het zusje, dat wel beter weet:

— 'n Lekker mannetje!

Nieuwe menschen komen aan en kijken door het glas of ze den Chimpansee ook zien.

— Dat is 'm.

— O kijk es!

— Wat issie mooi swart!

— Daar hè-je'n 'm.

— Dat issie!

— Het sal je niet gedacht weese dattie je te pakke hep. Een oudere burgerjuf vangt het eeuwig refrein aan:

— Net 'n mann!

Sommigen struikelen over den ongewonen naam.

— Is dat nou de Simpesee?

Een oud heer, die wat slordig het opschrift leest, op stelligen toon tot zijn vrouw:

— De Simpanees.

Een oudere dame met veel witte poeder op het behaarde gezicht:

— Hij hèt een baard om.

Een jongere dito met een lorgnet zegt op een gekrenkten toon van verwijt:

— Hij komt maar niet uit zijn hoek . . . Alsof dit dier uit zijn hoek behoorde te komen om deze dame te begroeten.

Een nieuwe bezending kijkers.

— Ik sien 'm niet.

— O gut, offie er sit! Ajakkes hoe grieselig.

En wanneer het dier zich voorstelt wat met den schommel zich bezig te houden, deelt een vader aan zijn kroost mee:

— Nou gaat-ie gimmelastiesseeren.

Het verheugde kroost:

— Hij gaat schoppe.

— Hij set sen eigen op met sen.... naar achteren.

— Nou seg, as-je zoo'n paar kleine jonges hebt dan bè-je ook nie sonder.

Een juffrouw, die het tegendeel zegt van wat ze meent:

— Soo'n aap mos er nou es uit komme!

Een ander:

— Ajakkes.

Hetzelfde denkbeeld komt op bij een jongen man:

— As je met zoo'n dingetje nog es worstele mos....

Een bloed-armoedig tenger bleekneusje van een meisje:

— Je wasser gauw onder.

— Seit uwes dat wel.

Een heel-leelijke meneer:

— Net 'n mensch.

De Chimpansee.

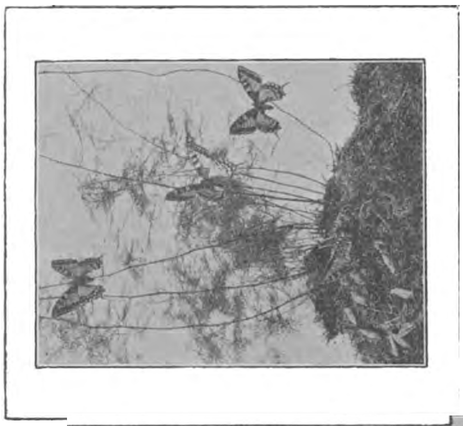

Insectarium.

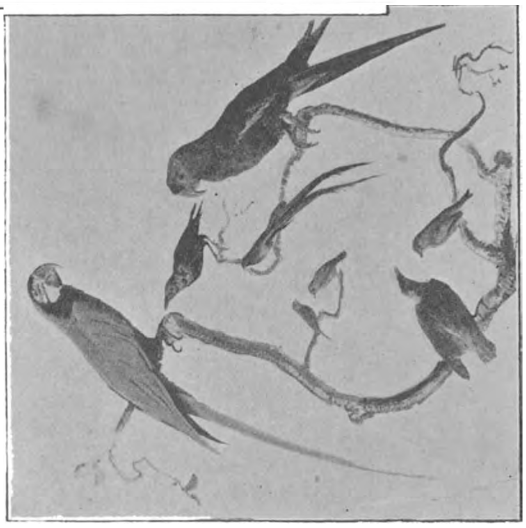

Vogels.

Reptiliën.

Een grappige huisvader:

— Net onse kleine jonge.

Waarop een stem uit het publiek reageert:

Spreek voor u zelf, onfraaie natuurgenoot.

* * *

Wie is hij, die zooveel emotie wekt?

Het is de Chimpansee, gelijk ik reeds zeggen mocht. Een ronde, kleine kop, met vluchtend voorhoofd, groote ooren, mooie bruine trouwhartige oogen, waarin allerlei denkbeelden hun weerschijn vinden, oogen, die met echt menschelijke uitdrukking („net 'n mensch") u aanzien, onder de diepe overwelving van het voorhoofd; een platte neus; het onderstuk van het hoofd, vooral de onderkaak, sterk naar voren gegroeid, zoodat het profiel door een schuine lijn wordt begrensd. De lippen zijn heel slap en de vriend is zeer geneigd tot mummelende mondbewegingen. De armen zijn lang, de pooten zijn forsch. Bij voorkeur loopt hij „op handen en voeten"; soms half rechtop. Ruig is de rug en zijn de dijen, ook de buiten (achter-)zijde der armen; op de andere gedeelten is het zwarte haar veel dunner; ook het gezicht is voor een goed deel „kaal", gelijk de binnenkant der zoo bewegelijke handen en voeten.

Een volleerd acrobaat is hij. Een ongeduldig heer ook, die met alle macht aan de tralies van zijn kooi rukt als het hem te lang duurt en die tegen de ruiten der glazen deuren stompt, als de kleine kinders met hun schel gejubel over zijn malle kunsten hem vervelen. Dan maakt hij zich nijdig en kijkt verontwaardigd als een booze, ouwe heer, die door hinderlijke neefjes en nichtjes voor den gek wordt gehouden. En hij stuift op de kinders af, wier pret door zijn boosheid verdubbelt.

Maar doorgaans is de uitdrukking van zijn gezicht vreedzamer, schoon juist niet opgeruimd. Neen, hij kijkt bedrukt, bezorgd, bekommerd, alsof hij veel dingen aan zijn hoofd heeft en bang was dat die niet goed zouden afloopen. Hij heeft werkelijk iets van een leelijk, brommig oud heertje, vooral wanneer hij door zijn tong naar achter in zijn mond te buigen om stukjes eten van tusschen zijn kiezen weg te halen, de uitgegroeide onderlip wat intrekt. Dan vooral is het „net 'n mensch".

„Net 'n mensch". Zoo slim en verstandig is dit dier, zoo houdt hij zich bezig in zijn hok, zoo overlegd zijn al zijn handelingen. Hij is altijd met iets doende. Hij verdrijft de verveling, d. w. z. hij denkt na, hij heeft behoefte aan afleiding. Let eens op alles wat hij doet en ge zult zien, dat er een gedachte achter zit. Hij vermaakt zich als een kind met schommelen; hij gymnastiseert; hij klimt naar boven in den hoek en kijkt uit. Wil hij leven maken om de aandacht op zich te vestigen, hij grijpt de houten bal, zijn speeltuig, en gooit die met kracht tegen den grond.

Van morgen, toen ik weer op mijn observatie-post was, zag ik hem weer met het geëmailleerd-tinnen bordje, waar hij eten uit krijgt. Hij had eerst zich het genoegen gegund met den scherpen rand daarvan het zand van den vloer bijeen te krabbelen. Maar toen door dat experiment de rand van het bordje omgebogen was, bezon hij zich hoe dat weer recht te buigen. Eindelijk had hij het gevonden: hij klemde het kromme deel tusschen de reet, die de bodem van het nachthok boven de planken overliet, en ging toen met al het gewicht van zijn body op het vrijhangend deel van het bordje leunen. Toen moest eens gekeken worden of de kuur geholpen had en toen het hem nog niet heelemaal naar den zin was — dat bleek uit de proef, door het vlak over den grond te schuiven, — toen moest het middel opnieuw worden aangewend.

Maar daar nadert de oppasser, die dat spelletje met het huisraad lang zoo aardig niet vindt als Kees zelf. Doch juist daarom is Kees niet te bewegen het speelgoed zoo maar af te geven, maar hij wil het ook niet zoo maar weigeren (door b. v. achter in zijn hok zich terug te trekken) want hij houdt van gezelligheid en van een grapje. Dies maakt hij van het geval een spelletje, komt, als de oppasser tegen de ruit aantikt, heel gedwee met het bordje aanwandelen, maar als de glazen deur opengaat en de mensch het bord wil grijpen, is het dier hem te slim en te vlug af en springt naar boven in de tralies en wil de oppasser hem de prooi uit de hand nemen, dan neemt gauw de

andere hand het over. Een spelletje, dat zich herhaalt, en nog eens en nog eens, totdat de mensch geduld verliest — 't is waar, die mensch heeft nog wat anders dan dat te doen en het dier niet — en de mensch op den rand van het hok gaat staan, zoodat hij het begeerde kan grijpen, waarop de ander kijkt alsof hij zeggen wil: dat is flauw, dat is het spel bederven.

Maar de pret is nog niet uit. Want terwijl de oppasser Kees zoo'n beetje lekker knuffelt en hem in de oksels krauwt, hem in de haren grijpt, wat de ander heerlijk-leuk vindt (hij rolt over den grond van de pret!).... ziet, daar slaat me Kees onverwacht een arm uit naar des oppassers pet, dien de man gewoonlijk niet, maar nu toevallig wel op heeft. En nu begint een hevig gestoei: telkens weer een uitval van Kees naar den pet en het afwerend gebaar van den oppasser en over en weer handengedruk en arm-geknel en blikken-gewissel... een allervroolijkst spelletje, waaraan alweer de mensch een einde maakt omdat — alweer — die mensch een oppasser is en meer te doen heeft dan zich met Kees te amuseeren.

„Net 'n mensch!"

Ze hebben toch wel gelijk, onbewust, die kwartjes-lui. Hij is als een mensch, deze zwarte duivel. Ge ziet het in zijn oogen, hoeveel er daarachter omgaat, in dien leelijken oude-heerenkop, vage begrippen zeker, duistere gevoelens, verwarde voorstellingen, onjuiste conclusies.... maar met dat al zooveel begrip en vooral in die trouwe, bruine oogen zoo'n wereld van gedachten... „Net 'n mensch"? Er zijn menschen, zeg ik u, die vrij wat wezenloozer kijken en vooral veel valscher kijken dan deze chimpansee.

Ter wille der curiositeit laat ik hier 's mans menu volgen: 's morgens een kop thee met suiker en beschuitjes; halfelf: rijst met visch; om 12 uur een vegetariër lunch: groente, aardappelen en vruchten; om 3 uur een geklutst eitje met suiker; om 4 uur vruchten; om 5 uur brood en koekjes; om 6 uur een half fleschje bier of een glas wijn.

Ge ziet, hij krijgt zijn natje en zijn droogje wel. En het gedijt hem.

Lang zal hij leven, „de Simpanees"! [1])

VII.

ROOFVOGELS.

Arenden en gieren.

Dit zijn de roofdieren onder de vogels. Ge ziet het ze aan, als ge op weg van de olifanten naar de nijlpaarden vóór den gang onder het museum voor Land- en Volkenkunde links en rechts hun hokken (tegen dat museum aangebouwd) vindt; ge ziet het ze aan, aan den forschen bouw van het zware lijf, aan de stevige, gespierde klauwen van de sterke pooten, aan den gekromden snavel, die niet loslaat wat hij eens heeft gegrepen.... Dat zijn wel, zegt ge, de roofdieren, die huizen op ontoegankelijke rotsen, vandaar strooptochten ondernemen in de buurt, in het dal, waar menschen zijn en dieren, waar de lammetjes weiden en de hazen loopen, die ze straks zullen meevoeren hoog naar boven, naar het grove nest van kale takken en wat mos, waarin de nog naakte jongen met wijdopgesperde bekken gillen van den honger. Daar zal de prooi, halfdood al door den ijzeren greep, half-levend vaneengereten en uit elkaar gescheurd worden door den scherpen snavel, die woelt in de ingewanden.

Dat het roofdieren zijn, ge ziet het aan de zware vleugels, die breed en dik tegen het lange lijf rusten. Kijk, daar ontplooit een der dieren de machtige wieken, breed ze uitstrekkend tot een dubbel scherm van veeren, als een gewelfd valscherm, waarop het met kloeken wiekslag zal drijven door het luchtruim.... Och arme, het is er het dier maar om te doen om binnen het enge hok van den grond op den boomstam te wippen!

---

[1]) De wensch is niet vervuld. Lang geleefd heeft hij niet; reeds sedert jaren zijn de trouwe, bruine oogen gesloten. Maar onlangs is de ledige plaats vervuld geworden en Artis bezit dus weer een chimpansee. *Le roi est mort, vive le roi!*

Uren lang zitten zij daar stil, de koningen, zij ook, in *hun* rijk: de arenden, met den waarlijk vorstelijk-gebiedenden blik. Stil zitten ze als in rustig besef van ongebruikte, maar ongetemde kracht. Zoo ge de tralies voor hen zoudt verbreken, aanstonds zouden ze opstijgen in de lucht en in een ademlooze vaart zouden ze door-ijlen naar de streken, vanwaar ze gebannen zijn om dadelijk te hernemen dat oude leven, dat ingeschapen bestaan van kracht en geweld, van vrijheid, van roof en moord....

Zoo althans zien ze er uit.

Geen dier in *Artis*, naar mijn indruk, dat zoo weinig, zoo heelemaal niet heeft het half-onderworpene, het allengskens-getemde en mak-gewordene; geen dier, dat zoo het „wilde" beest is gebleven als de arenden, als de gieren.

Beiden zijn ze hier in soorten, afwijkend in kleur van pluimage en andere onderdeelen, maar allemaal toch het type van het roofdier bezittend.

Van de olifantenhokken komend, vindt ge links de arenden, rechts de gieren. Onder de eersten: de zee-arend, een Europeesche gast, bruin-grijs, witten snavel; een forsch dier; verderop zijn Amerikaansche confrère's heel anders: kort en dik, in een bolle vacht van grijs-met-wit-gespikkelde veeren; de staartlooze arend uit Afrika, mooi geteekend, levendig van verven door den rooden snavel met de gele punt en bloed-roode klauwen. De Duitsche „schreeuw-adelaar" heeft gele poten, een grauwen bek, bruine veeren; de Afrikaansche dito is grooter en zwaarder en donkerder van tint. Naast hem huist „de arend", als zoodanig zonder meer *de arend* geheeten, wiens lijf in alle tinten van tabaksbruin gekleurd is. Hij is zwaarder gebouwd dan de anderen, dan de adelaars. Hij is van gedrongen statuur; de snavel is sterk gekromd en zwart; het „arendsoog" is zelfbewust en het dier heeft altijd, en in zijn blik vooral, iets over zich, dat mij (ik weet niet waarom) aan Napoleon I doet denken. — De Nieuw-Hollandsche arend ziet er wat smalletjes, wat verschooierd uit.

Rechts dan, zetelen de gieren en de condors. Een groote condor opent de rij; uit Zuid-Amerika komt hij, een grove kerel, de wieken wit met zwart, een kale kop met wijd verschrompeld vel, gekroond door een ingedroogd schijnende kam. Om den naakten hals is een kraag van fijn, wit dons. Naast hem de „gier", bruin-grijs met witten kop, listig speurende oogen, nederwaarts gestrekten hals, als in loerende houding. Steviger heer nog is de lammergier, met pooten en bek om van te ijzen; hij sluit op dit oogenblik zijn oogen in een behagelijke siësta, waarin de herfstregen

De Condor.

hem niet vermag te storen. De Noord-Afrikaansche „Ruppels"-gier, zijn buurman, heeft zelfs zijn kop heelemaal in de bonte veeren gestoken. Ook de „monniks-gieren" zijn stijlvolle vogels, zoo groot en simpel van lijn, het lijf zoo massief, het oog zoo merkwaardig-doordringend, boven den breeden bek, den grijzen snavel, waarin de met bruin dons bekleede kop eindigt. De zwarte gieren, niet grooter dan een raaf, lijken wel de groefbidders van het heele gezelschap; ook kijken ze allersipst. Maar een der grauwe gieren kijkt door de tralies van het hok naar de lucht, die effen grijs is en waaruit al maar door de regen neervalt.

Wat er om mag gaan in dat dier?

Loert hij of hij daarginds ook een prooi ziet?

Of droomt hij van de verre landen, waar hij gewonnen en geboren is, waar ook hij als schreeuwend jong op het nest lei, tot de wieken forsch genoeg waren geworden om hem te roeien door het luchtruim, hoog boven het dal....? Zijn makker staart voor zich uit. De druppels loopen van hun vettige pluimaadje in het donkere zand.

Het is stil in en om deze hokken. De dieren doen zoo weinig, houden zich rustig, contemplatieve geesten, die ze in de gevangenschap schijnen.

Maar ook hier brengt het oogenblik der voedering emotie.

De oppasser gaat de hokken langs met een emmer klein vleesch, niet fijner verdeeld dan in het formaat van wat een Amsterdamsch restaurateur „een halve biefstuk" noemt. De portie, die voor elk uit eenige van die stukken bestaat, wordt in de kooi gegooid of liever door de tralies gestoken en dan losgelaten. Enkelen slaan dadelijk een klauw op, neen, *in* het eerste stuk, dat binnen hun bereik is. Met starre oogen blijven ze den oppasser aanzien tot hij voorbij is. Dan huppelt en hinkt het dier op de eene vrije poot — de andere houdt nog krampachtig den lap paardevleesch omklemd — tot achter in het hok, waar dan eerst de scherpe snavel het taaie stuk vaneen rijt tot roodbloederige slierten van vleesch en spieren. Anderen vallen er dadelijk met den bek op aan; een enkele slokt in één hap van twee drie tempo's de heele geschiedenis naar binnen, om daarna kalmer het resteerend deel der portie met klauw en snavel te gaan ontleden. De zeearenden — nummer laatst van de reeks — krijgen behalve vleesch ook vischjes; de eene zee-arend, die vooraan bij de tralies zijn beurt afwacht, grijpt dadelijk zoo'n blank vorentje en bijt er met zichtbaar welbehagen den kop af, die naar binnen glijdt om door het overige in een paar beten gevolgd te worden. De compagnon is wat schuchter uitgevallen en houdt zich achterbaks in het nachthok. Wel mikkend, weet de oppasser ook in die richting eten te gooien en nu waagt de bedeesde zich van zijn lat naar beneden om zijn competent deel te verorberen.

Wanneer ge aan het slot van dit tafereel weer terugloopt en weer komt langs de hokken, waar de voedering is begonnen, dan vindt ge hier de rust weer zoo goed als geheel hersteld. In het zand liggen hier en daar nog vies geworden lapjes vleesch, die later hun weg wel zullen vinden; een enkele zeult nog rond, hinkend met een stuk paarden-schnitzel in den klauw. Maar overigens is de algemeene aanblik weer even kalm als gewoonlijk; nu en dan het uitstrekken der breede vleugels, als om het gebruik niet te verleeren; even een doelloos getippel over de takken van den boom; dan met één slag der wieken de vaart naar omlaag — het holgewelfde veeren scherm werkt hier als een *parachute* — en vice versa. Maar overigens de rustige rust der groote en forsche dieren. Soms wordt in een opwelling van nieuwsgierigheid het hoofd — zoo bewegelijk op den langen nek der gieren — een heel eind omgewend en draait weer terug en wendt zich weer om en herneemt den ouden stand. Doch meestal zitten ze stil, bewegen zelfs het hoofd niet, staren voor zich uit, omklemmend den afgeknotten tronk der doode boomen met den ijzeren greep van de geduchte klauwen,.... rustig, als in het besef van hun kracht en als in afwachting van het oogenblik, dat deze hatelijke kluisters zullen wegvallen en zij weer vrij zullen kunnen zweven, zoo hoog, dat ge ze ziet als een stipje aan het firmament, roeiend met de sterke slagpennen door de hoogere luchten, om vandaar uit den scherpen blik te doen speuren in het dal, of er ook een lammetje of een haas te grijpen valt, ineens, door bliksemsnelle daling recht boven het slachtoffer, door het in een oogwenk te grijpen en er dadelijk mee te rijzen tot bij de steil-omrande rots-vlakten, waar geen mensch ooit een voet heeft gezet of zetten zal.

Ik geloof dat ze van deze dingen droomen, de arenden en de gieren. Er is iets in hun

blik, dat van deze dingen vertelt, in hun oog iets dat afstanden meet en diepten berekent.

Roofvogels zijn het ook, die ik vroeger al noemde: de uilen, de havikken, de caracara's. Ook die krijgen paardevleesch en stukken van ratten en doode „mossies" en visch. De uilen eten niet voordat het donker wordt, behalve één, een blinde, voor wien het altijd nacht is, en nog één, een slok-op, bij wien de natuur sterker is dan de leer. Maar de valkgier en de gier-zee-arend en de caracara's vallen verwoed op hun porties aan. Met groot-hertogelijke waardigheid laat de *Bubo Maximus*, of te wel „Groot-Hertog", zijn deel voorshands onaangeroerd.

Het is nu half zes. De grijze, zonlooze Octoberdag neigt ten avond. Er zijn geen menschen meer in *Artis*. Alleen oppassers ontmoet ge, die de dieren gaan voeren of gevoerd hebben en verder voor de nachtrust der levende have gaan zorgdragen.

Het is stil in den tuin en mooi. Nog eens wil ik, voordat ik me weer ga begeven in het geroezemoes der drukke stad, naar de arenden en de gieren.

Ook hier heerscht rust. Vele zijn al in hun nachthokken. Alleen de staartlooze Afrikaansche arend opent, als ik langs kom, zijn altijd bloedrooden snavel tot een wild-krijschenden schreeuw, die de stilte van den avond even scheurt.

De lammergier troont nog op zijn boomstronk, die in rotsblokken geplant is, en slijpt, zich vooroverbuigend, zijn snavel op den vlakken kant van een der steenen. Een der arenden zit onbewegelijk, recht op, en kijkt me aan alsof hij mij — indringer in deze rust — gelast weg te gaan.

En ik ga.

Ze zijn groot en grootsch, deze roofvogels, in deze hokken zelfs, waar ge enkel het dier ziet, zonder iets te merken van zijn kracht en zijn wezen. Maar zelfs zóó zijn ze grootsch en groot en een mensch, die langs deze tralies tippelt met een demisaison om het lijf en een parapluie in de hand en een „dop" op het hoofd, voelt zich zoo iets als een nietig beschavings-productje tegenover deze gasten der hooge rotsen.

VIII.

GROOTERE ZOOGDIEREN.

Een genre-stukje:

Bij den *Bos Indicus* ofte wel Bramin-Rund [1]) uit Hindostan, links achter den pelikaan-, ooievaar-, gans- en eendenvijver. Het is in het hok rechts, achter de sterke tralies, een stevig heer, een mooi, teekenachtig dier. Terwijl ik hem aai op den rimpeligen nek, vol plooien in de kortharige, zwart-met-vaal-witte huid, laat hij een kinderachtig geluid hooren, iets als een gekir. Het is, geloof ik, een gezellig dier, dit heilig rund. Hij blijft al maar bij me staan. Zijn lange, zwarte staart reikt bijna tot den grond. Op den rug heeft hij een zwarte, dichtbehaarde vet-kwab. De massieve hoorns zijn schuin uit het hoofd gegroeid. Aan kin en borst heeft hij een lange, een als breed-uitgeplette slap-soupele kwab, zooals onze koeien in veel geringer mate ook hebben. In de groote ooren zijn gaatjes. Of hij in Hindostan oorbelletjes gedragen heeft? Of was dat om hem daar een ring door te werken en zoo hem te mennen?

Hij moet daar mooi gedaan hebben, in Hindostan, dit rund, wit van lijf met zwarte kraag.

's Mans ega wil maar niet verschijnen. Ze staat in de open deur van het nachthok en staart me aan met die onzegbaar-wezenlooze uitdrukking, die in koeien-oogen liggen kan. Maar zie, daar ontdek ik naast het nachthok der dieren een klein putje, een riooltje; uit het gaatje, dat tusschen het houten deksel en den steenen, gemetselden rand overblijft, piept een schrander, bruin kopje, een rat, zoowaar! parasiet dezer dierenkolonie.

Terwijl ik, half verscholen achter den

---

[1]) Wacht er u voor het dier „Bramen-Rund" te noemen, gelijk ik zoo juist een juffrouw hoorde zeggen.

breeden schoft van het gewijde rund me heel stil houd, waagt juffrouw Spitssnuit zich buiten haar kijkplaats en loopt bedrijvig, met heel vlugge dribbel-pasjes langs Mama *Bos Indica*, die even neerziet op het snelle gewriemel langs haar hoeven. De schrik slaat het rotje om het hart, als ze zich door de oude dame bespied weet en met overhaasting rent zij terug het gaatje weer in, waaruit zij dan weer met een gewichtig gezicht blijft kijken net als een winkelier aan zijn open deur.

Uit nieuwsgierigheid ben ik toen even gaan kijken hoe zij geïnstalleerd was, mijn vriendin het rotje. Heel mooi was het niet. Toen ik het houten dekseltje oplichtte, vluchtten de pissebedden voor het plotseling instroomend daglicht en zag ik alleen een loopgraaf onder het hok van den heiligen stier.

Pas op, klein ratje. Nu leef je nog — wel voorzichtig — maar toch vroolijk en vrij ten koste van het Genootschap; je schooiert en je loopt klap op al de andere dieren, op de mooie, de merkwaardige, die hier te kijk gesteld worden en je verheugt je er in, dat jij niet te kijk zit. Maar pas op, want laatst, toen ik de roofvogels zag voeren — je weet wel, de uilen, je vijanden, en de havikken, die ook, geloof ik je vrienden niet zijn —, toen zag ik onder het rauwe paardevleesch ook . . . stukjes van je natuurgenooten, doode, gehakte ratten, in drie of vier porties verdeeld om den „*Uhu*" en den „*Groothertog*" te laten smullen. Pas op, vriendin. Ze liepen hier rond net als jij, klaploopers ook op de kijkdieren; tot de oppasser ze te pakken kreeg en ze aan diezelfde dieren als aas voorwierp!

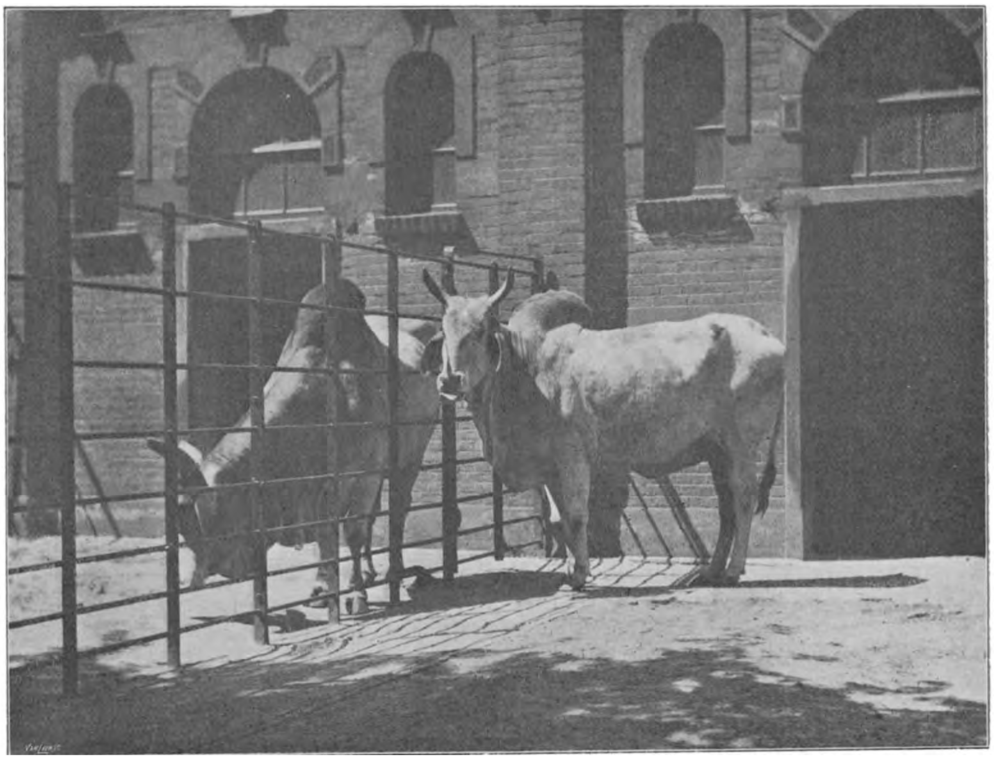

Zebu Bengalië.

Bij de Bramin-runderen en de Zebu's huizen ook de Bisons. Iedereen kent die zware, logge dieren. Ik verbeeld me zoo, dat Natuur eens heeft willen uitdrukken de kracht — niet de lenige, als bij de tijgers; de nobele, als bij de leeuwen; de onschuldige, als bij de olifanten; de roofzuchtige, als bij de adelaars en gieren; maar alleen de domme, brutale en brute kracht. *Die* ligt in den Bisonkop, in dat massieve en massale gevaarte van „redelijk vleesch en merg", dat, gehuld in de grove, ruige vacht, Bison heet. Vooral het oude, mannelijke exemplaar, in het hok links, schijnt aangelegd om een zwaren muur omver te rammeien of het tralie-hek uit de voegen te stormen, als hij wou. Maar hij wil niet; hij suft en slaapt wat met het lodderig gebroken, zeere rechter-oog, dat wezenloos de toeschouwers aanziet, een vormlooze, bloederige massa....

Log en zwaar, voorwereldlijk van allure, het massale lijf als steunend in de breede schoften, die door de korte, gedrongen pooten worden gedragen. Men denkt zich dit dier in de oerwouden, die door den zondvloed vergaan en nu als steenkolenbeddingen diep onder de aarde bedolven zijn. Hij is als de herinnering aan het voorhistorische met zijn reusachtige fauna, de machtige bison, vreemd overblijfsel van vroeger eeuwen in onzen verweekelijkten tijd.

De kameel, zoowel de „Dromedarius" uit Egypte als de gewone ofte wel „Bactrianus" uit Midden-Azië, zou een ergernis zijn voor een zindelijke Hollandsche huismoeder, zoo ze eventueel gedwongen werd dit beest als huisdier te onderhouden. Daargelaten, dat vele onzer stadstuintjes, groot genoeg om Mops of Fick uit te laten, op de onbescheiden proporties van dit dier niet berekend zijn, de Kameel is een waar „stofnest". Neem de proef eens en steek eens uw hand in zijn wollen vacht en klop

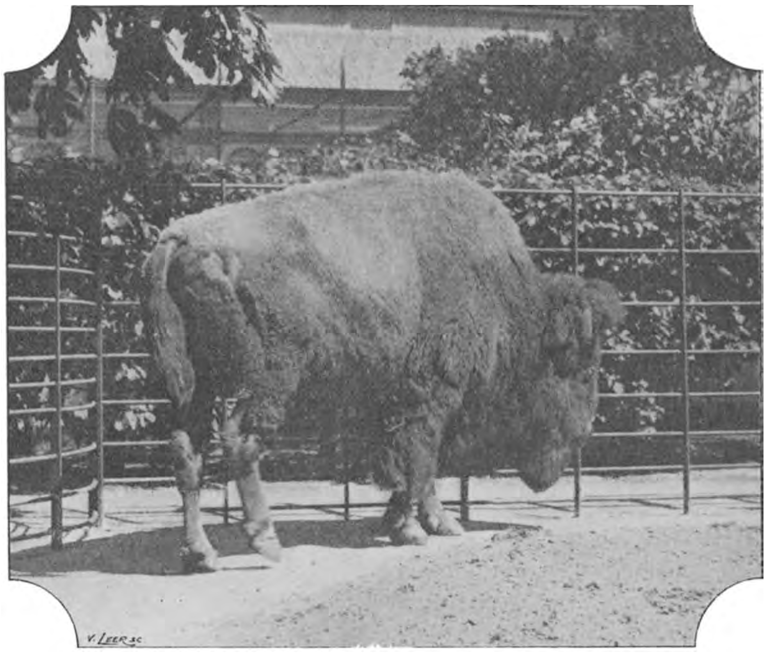

Bison.

er eens op en zie eens wat een stof er uitstuift. Het is waar, dit dier mist ook het eenvoudigste begrip van coquetterie. Hij is „het schip der woestijn", gebouwd om de lange tochten te maken onder de verzengende stralen der Afrika-zon, zoolang tot zijn rif aan een der karavanen-wegen onder de stralen dier zon ligt te verbleeken. Wie dat bestaan als bestemming meekreeg, loopt heel zijn leven lang in een stofjas en hecht niet veel aan zijn toilet. En wanneer ge nu aan die bestemming denkt, u wegdenkt den achtergrond van Artis-boomen, het dier alleen op zich zelf beziet, dan ziet ge hoe

mooi ook dit dier is, d. w. z. hoe de bouw geschikt is voor het doel.

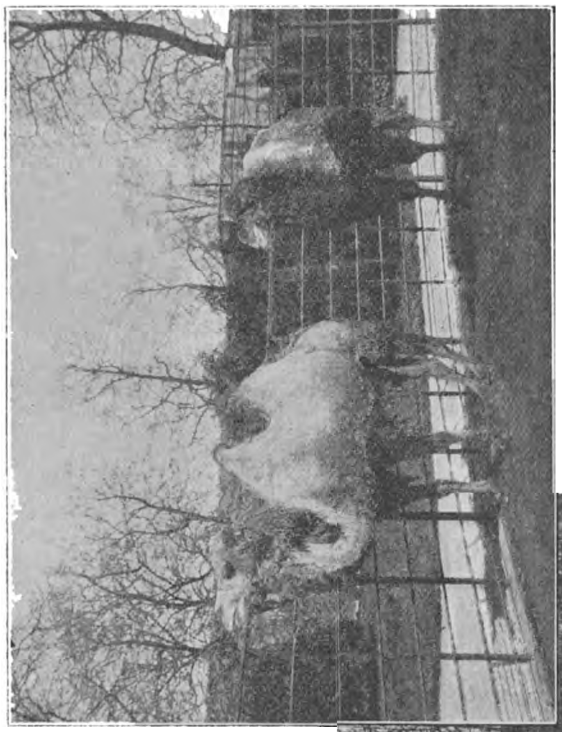

Kameelen.

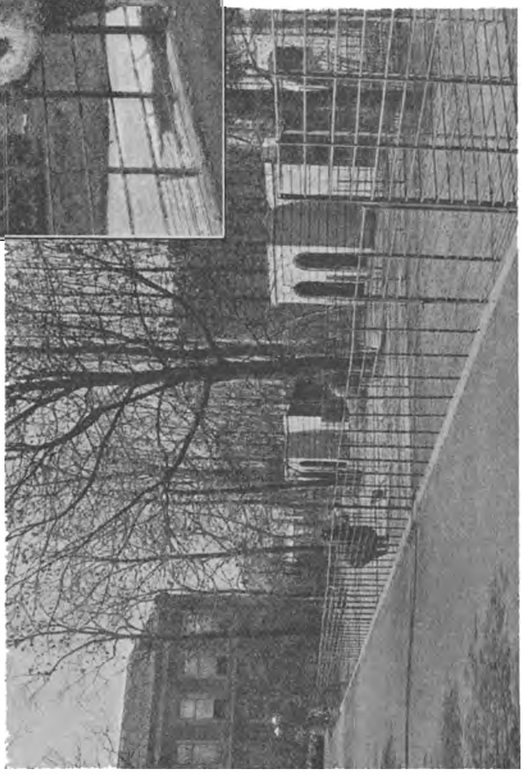

Lama's.

Hier loopen ze zoo maar wat rond om zich te vertreden en staan langen tijd achtereen te droomen, den blik ver weg, en soezen voort, onbewegelijk, onaandoenlijk voor het publiek. Zien ze als in een *fata morgana* het warme geboorteland terug? Dieren hebben herinneringsvermogen; waarom zou dan in de ruigbehaarde kamelenschedels niet het aandenken aan het Vaderland nu en dan kunnen opflikkeren?

Ik heb u vroeger al verteld wat een wereld van minachting er in de oogen dezer dieren liggen kan, als burgerjuffen voorbijkomend roepen: *wat 'n enge beiste!*

De Lama's hebben iets, ik weet niet wat, in hun gezicht, dat me een specifiek-vrouwelijke trek schijnt. Ik kom niet langs hun hokken of ik denk aan een oude juffrouw, die ik voor jaren gekend heb (het mensch is al lang dood en ruste in vrede!) Er zijn er, waarvan de tanden der onderkaak naar voren uitgegroeid zijn, wat de toch al eigenwijze uitdrukking van het gezicht niet weinig verhoogt. Overigens zijn het wel vlugge dieren, lang niet leelijk, en ik kan me begrijpen dat ze in het vrije, in hun vaderland (Peru) ongemakkelijk kunnen schuiven. Bruine en donkerbruine zijn er, en witte en zwarte; ook zijn er met wit lijf, zwarte staart en zwart-met-wit gevlekten kop. De zwarten Alpaca is heel laag op zijn pooten, zoo ongeveer

alsof die door langdurig gebruik tot op de helft zijn afgesleten, maar ik geloof niet dat dit het geval is, want het dier loopt vlug zijn hok op en neer. Hij heeft ook al, net als al de anderen, de lama-manie te pakken om een ijzeren tralie met zijn lippen te omknellen. Is dat voor afkoeling? Ik en weet het niet; de dieren zijn heel lastig te interviewen.

En „spugen" ze nu heusch? Ook dàt weet ik niet. Ondervonden heb ik het niet.

Hier ligt een der witte lama's in het zand. Het wollige lijf bedekt de daaronder gebogen pooten behalve een, die lang uitgestrekt naar voren steekt. Reeds dit en de kaarsrechte houding van den langen nek met het vlak-horizontale hoofd er aan, geeft aan de houding van het dier iets gebiedends, maar hij heeft bovendien in zijn neergeslagen oogen een blik van supreeme hoogheid, van zoo'n grenzenloozen eigenwaan, dat ik, ziende hoe dit dier zich den koning van het heelal waant, mijn schouders ophaal en voorbijga.

Het is een weinig bezocht perk, dat achter de lama-hokken ligt voor het vogelenhuis, waarin nu onze vriend de „Simpanees" geherbergd is. Het ligt zoo niet aan de groote route en dus loopen de meeste menschen er langs. Toch is het wel de moeite waard. Herten wonen er. Ik houd van herten, vind het mooie dieren: ze hebben iets nobels over zich, iets vlugs, iets dat me prettig stemt. Dat moeten onder elkaar vlotte, coulante kerels zijn, denk ik zoo; jawel, ik weet wel dat ze allerongenadigst onder elkaar kunnen vechten (*cherchez la femme!*), maar het is een eerlijke, loyale strijd. Op een open plek in het woud rennen de vertoornde dieren op elkaar in als weleer de gewapende ridders in een tournooi. Maar dit hier is geen spel; het is ernst en het gaat op leven en dood. Een van beide zal op het slagveld blijven, zoo niet alle twee. — Het moet een mooi gezicht zijn, zoo'n dieren-duel, vooral zóó gevoerd, uit eigen, vrije, woeste aandrift. En als ik er de heeren hier op aanzie, kan ik ze me wel in die rol denken.

Hier sta ik — het is een der laatste dagen van October, een zonnige herfstmorgen — voor het hok van het Axishert. Ik sta er al een poosje. Het dier, aan zulke lange bezoeken niet gewend, is eerst met vijandelijkheden tegen me begonnen, heeft zijn forsch gewei door de tralies gestoken om me bang te maken. Toen heb ik 'm een paar seringenblaadjes gegeven en nu dwingt hij om meer. Wat een stevig ventje is deze gast uit het vasteland van Indië! Hij heeft een nek als van een worstelaar en ook zijn schoften zien er soliede uit. En wat is het een net ventje! Vooreerst, hij loopt zoo mooi en staat zoo waardig. Bruin is hij, met witte spikkels; over den rug loopt een zwarte band; de onderste deelen der pooten, de kin en gedeeltelijk de hals zijn wit; om den natten, frisschen neus is een zwarte plek. Hij draagt zijn gewei met groote *crânerie* en zijn oogen staan erg strijdlustig.

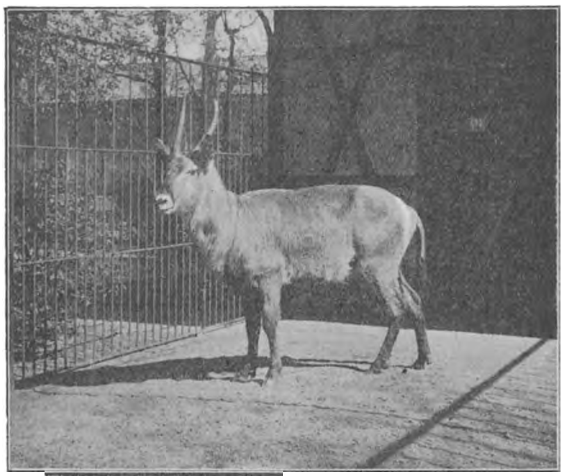

De Antilopen.

(Wordt vervolgd.)

Metselaartjes op de Ambachtsschool

DOOR

P. A. SCHROOT.

Hoe men metselaar wordt?

Daar is haast geen vraag moeilijker te beantwoorden, wanneer men onder metselaar, tevens bekwaam werkman verstaat.

Want dan hangt het bijna geheel van toeval af.

'T Klinkt anders toch eenvoudig genoeg; met „vader of oome" mee op steiger, als de baas er niets tegen heeft.

En wat zou die er tegen hebben?

Zoo'n jongen van 13 jaar kan toch allicht te pas komen, en zijn loon, (als hij 't krijgt!) zal „den kop niet kosten".

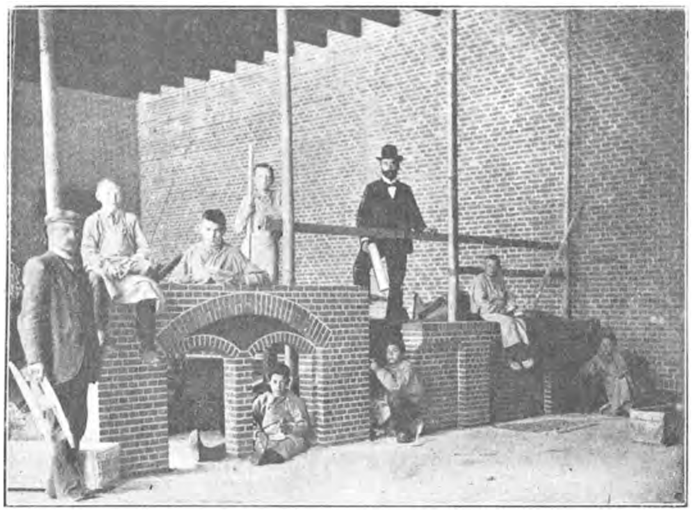

Werkstuk.

Lang zal 't dan evenwel niet duren of hij spreekt en doet, eerst *buiten*, dan *in* werktijd als 'n volwassen kerel, doch werken leert hij, en werken blijft hij meestal, zijn leven lang als een prutser, een kruk.

Uitzonderingen zijn er gelukkig. Nog vindt men families, waarin door traditie de goede metselaars elkander opvolgen van vader op zoon; families die het vak in eere houden.

Maar ach, ook die worden al zoo schaarsch.

Moeilijk kan dit anders. Hoevelen is 't niet voor zichzelf reeds 'n gruwel op steiger te staan en te moeten werken met slechte menschen, die daarenboven nog slechte metselaars zijn.

Dat zulke mannen hunne zoons niet meenemen naar hun werk, maar hen liever op een ander ambacht sturen, laat zich best hooren.

't Is niet alleen als werkman, maar ook als mensch dat zoovelen te kort schieten, en daarom voor jongeren een slecht voorbeeld zijn. 't Is niet alleen 't ambacht, het vak, dat achteruit is gegaan, 't is ook de stand die bijna algemeen verlaagd is. Bizonder in tel zijn de metselaars onder ambachtslieden gewoonlijk niet. Voor vol worden zij, om hunne geringe ontwikkeling, (al metselen zij overigens goed) zelden aangezien. Dit is natuurlijk in de eene plaats sterker dan in de andere. Het geschrevene slaat hoofdzakelijk op *die* plaatsen, die door de „pest der revolutiebouw" zijn besmet.

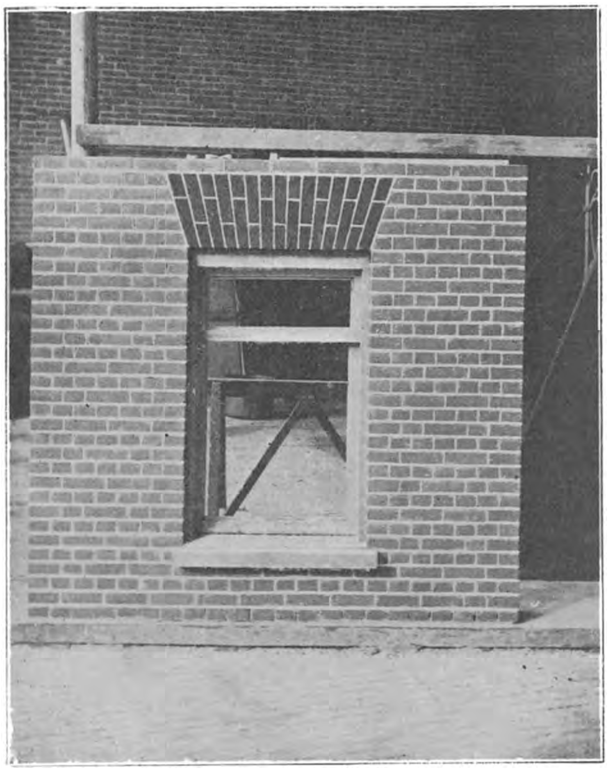

Werkstuk.

Te trachten in zulke misstanden verandering te brengen, ligt ontegenzeggelijk op den weg der ambachtsscholen.

Deze, helaas nog particuliere inrichtingen, eertijds geboren uit philantropie, thans in stand gehouden door machtige subsidies van staat, gemeente en provincie, [1]) hebben zich in de eerste plaats aan te trekken het lot van die jongens, wier toekomst, door de ontaarding van het door hen te beoefenen vak, ernstig bedreigd wordt.

Een cursus in metselen behoorde opgenomen te zijn in het programma van elke Ambachtsschool. Om de kosten behoeft 't stellig niet te worden nagelaten. Waarvoor zijn anders de subsidies? En wat het slagen van een eventueele proefneming betreft, ... als bij zooveel andere zaken, hangt dit ook alweer voor een groot deel af, van de manier, waarop men haar aanpakt, en doorzet vooral.

Immers, al moge het o, zoo gemakkelijk schijnen, dat het Bestuur eener school besluite: Er worde gemetseld en de daarvoor noodige gelden (voor materialen en salaris van een onderwijzer) op de begrooting gebracht, men vergete niet, dat dan eerst de grootste moeilijkheid komt, het vinden van *geschikte* leerlingen. Want hoe vreemd dit ook klinke, het is nog moeilijker dan het vinden van een geschikten vakonderwijzer, wien tevens de vereischte eigenschappen van opvoeden, leidsman, aangeboren zijn.

En deze zijn speciaal voor dit vak niet gering, omdat ongelukkig genoeg, de leerlingen in den eersten tijd uit minder degelijke huishoudens zullen komen.

[1]) Men leze hierover een opstel van H. Priester in 't Maandblad voor Vakopleiding ...... waarin voor een bepaalde School, de subsidies van Rijk, gemeente en provincie geplaatst zijn tegenover de „particuliere bijdragen", die, men weet dit maar al te wel, zelfs nog vaak bijeengebedeld moeten worden. 't Zou interessant zijn, dit voor alle scholen eens bij elkaar te zien. Door hem, die over alle verslagen beschikt, zou zulk een staat wel te maken zijn. Mij staan ze thans niet ter beschikking. Doch

Behalve, wat wij kortheidshalve, „den slag van onderwijzen" zullen noemen, behoort zulk een leeraar te beschikken over een grooten voorraad geduld en goed humeur en daarbij zelf zedelijk hoog te staan. Want zoo al ergens, dan juist hier zal 't voorgaan van den leeraar, voor later den jongens tot heil kunnen zijn. Niet alleen de technische opvoeding, doch ook voor een groot deel de *zedelijke* moet van dezen man uitgaan, daar hij 't grootste en gewichtigste deel van den leertijd, met de jongens samen is.

Kwade gewoonten, vloeken, ruwheid, onverschilligheid, ruzie maken, altemaal zaken, waar hij even goed op te letten heeft (ter verbetering) als op hun arbeid en hoe dikwijls staat hij daarbij niet lijnrecht tegenover thuis bij de leerlingen gehuldigde opvattingen of beter gezegd tegenover thuis geziene voorbeelden?

En hierbij mag zeer zeker *niet* over 't hoofd gezien worden, dat de jongens uiteraard dezen leeraar in den beginne niet met 'tzelfde ontzag beschouwen, als hun andere leeraren. Hij is immers een der hunnen. Hooren ze niet, daar zij meestal aanwezig zijn bij elk gesprek, over wat ook, hoe vader over hem spreekt of denkt? Zij weten precies wat er onder vaders kameraden over hem rondgaat.

Is dit goed dan is 't pleit al gewonnen; hebben de kameraden respect voor hem als mensch en werkman, dan zullen de jongens terstond begrijpen, waaraan zij zich te houden hebben.

Hooren zij kritiek over hem uitoefenen, al is 't maar over zijn particulier leven, dan wordt de zaak anders. Vindt vader hem „'n dooien diender", omdat hij nooit mee, „ter lustechen taveerne" gaat, of noemt hij hem

Werkstuk.

---

hoe dit zij, dit mag wel beweerd worden, dat de liefdadigheid, die eenmaal deze scholen oprichtte, thans als 't hinkende paard achteraan komt. Scholen die *f* 15.000, *f* 20.000 en meer subsidie ontvangen, bij *f* 2000 à *f* 4000 eigen inkomsten, uit wisselende contributies, behoorden niet meer particuliere inrichtingen te zijn, niet meer door particulieren beheerd of bestuurd te worden.

Op 12 en 13 Aug. wordt te 's-Gravenhage een Congres voor Ambachts-onderricht gehouden, bijeengeroepen door... particulieren. — Bij de onderwerpen die ter sprake komen, vindt men ook: — De verhouding van 't Ambachts-onderwijs tot staat, provincie of gemeente — aldus geformuleerd: Is wettelijke regeling van het Amb.-onderw. (voor jongens en meisjes) niet een dringende eisch? Zoo ja, behoort daarbij op den voorgrond te staan, dat het van staatswege wordt gegeven? Of dient, aan de gemeente de verplichting te worden opgelegd? Of zal aan gemeenten, vereenigingen of particulieren, onder zekere voorwaarden, *recht* op subsidie worden toegekend. Inleider zal zijn de Hr. Priester bovengenoemd.

Hoewel er geen conclusies zullen gesteld worden, is 't vurig te hopen, dat uit de gedachtenwisseling over dit onderwerp duidelijk moge blijken, dat 't particuliere karakter dat 't Amb.-ond. tot nog toe (d. i. zoowat 30 jaar) steeds draagt, geenszins meer past in het kader van den tegenwoordigen tijd. Al ware het maar om verbetering te brengen in den toestand van onmondigheid waarin bijna een geheel corps ambtenaren — de leeraren — verkeert.

'n likker, omdat de patroon beter van hem gediend was, dan van anderen, stellig zullen de jongens van die meening iets mee ter school brengen. Dat *iets* moet dan ongemerkt, doch met volharding worden bestreden en veel hangt daarbij af van het aanzien en den steun, die hij op school van hoogerhand geniet. Ten slotte komt er nog bij, dat het onder metselaars nog lang niet algemeen begrepen wordt, dat het vak op de school geleerd kan worden. Dit is een bewijs van weinig nadenken, want juist die *beginselen* waar het op aankomt, zullen den jongens dáár onder veel gunstiger condities worden ingeprent, dan ooit op een werk kan geschieden, terwijl het begrip door gelijktijdige verdere ontwikkeling, in wat men noemt, de theoretische vakken (teekenen en lag. ond.) tot hooger peil kan worden gebracht. En dat juist zoekt men te verkrijgen. Daarop *moet* gewerkt worden. Want 't is merkwaardig, zooveel zeldzaam domme, onbekrabbelde menschen er onder de metselaars gevonden worden. Denkelijk als gevolg van een vroeger vaak gehoorde stelling, wie voor 'n vak niet deugt, kan wel metselaar worden. De onwaarheid van die stelling kan door de school 't best worden aangetoond. Wanneer op school reeds gezien wordt, dat aan dit vak vooral niet minder waarde gehecht wordt, niet minder zorg besteed wordt dan aan andere vakken, dan werkt dit indirect ook gunstig op ongewenschte verhoudingen, misstanden in de maatschappij.

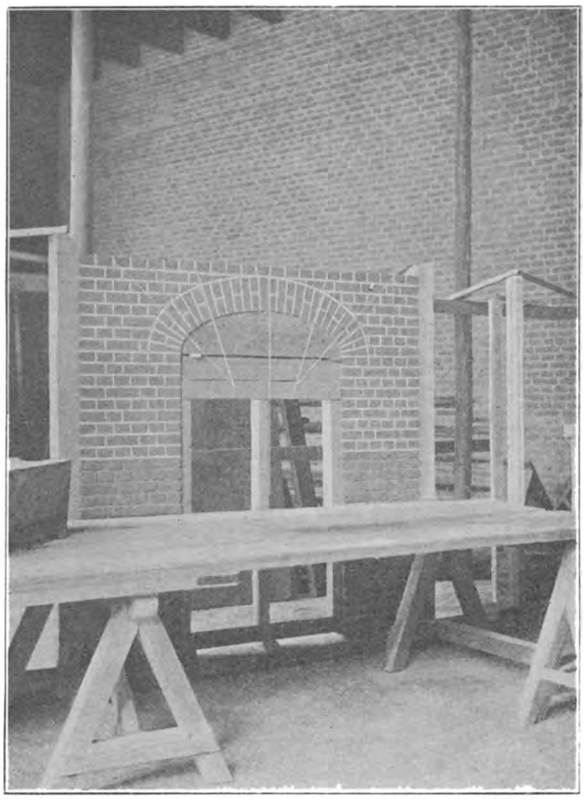

Werkstuk.

Immers wanneer timmerlieden en metselaars, die in dezelfde jaren, dezelfde school bezochten, elkaar later in de praktijk ontmoeten, mag toch wel aangenomen worden dat de mannen, die als jongens naast elkaar op dezelfde banken zaten, die in het schaftuur samen speelden, zich op 't werk in schafttijd niet van elkaar zullen afzonderen, zooals nu vaak gebruikelijk is.

Zoo beschouwd, neemt dus de school een groote verantwoordelijkheid op zich, want hieruit volgt ook dat voornamelijk op 't gehalte der afgeleverde metselaars dient te worden gelet.

Evenmin toch als 'n ingenieur alle in zijn vak voorkomende vraagstukken op de Polyt. School onder de oogen krijgt, evenmin als 'n arts alle vereischte kennis voor zijn beroep aan de Universiteit opdoet, evenmin zal den metselaar op de Ambachtsschool alles geleerd kunnen worden, wat later van hem gevorderd wordt. Specialiseeren dient wel vermeden. Doch wat hem geleerd wordt, moet goed geleerd worden. En weet men zijn denkvermogen te scherpen, leert men hem zelfstandig te denken,

te overleggen, dan kan men hem met vertrouwen zien vertrekken, als maar gezorgd is, dat hij de overtuiging meeneemt, nog lang niet te zijn, wat hij wezen moet [1].

Om strookend met deze zienswijze, geschikte jongens te kunnen afleveren, moet men beginnen, met geschikte leerlingen aan te nemen, en dat is, zooals reeds opgemerkt werd, nog zeer moeilijk, temeer omdat nog geenszins den goeden weg daartoe kan worden ingeslagen.

Thans wordt om maar leerlingen te krijgen, bijna alles aangenomen wat zich aanbiedt. Zoo wordt de klasse vol.

Voor metselaars stelt men aparte, d. i.: zeer geringe eischen. Komt een metselaar een jongen aangeven, . . . hij krijgt bijna direkt de boodschap dat zoonlief geplaatst wordt. Jongens die bij 't toelatingsexamen afvallen voor smid of timmerman, . . . zij kunnen geplaatst worden als zij den metselcursus willen volgen.

Dit nu kan op den duur *niet* goed zijn.

Men vormt toch zoodoende een afzonderlijke groep van leerlingen, wier ontwikkeling zeer gering is, (in elk geval geringer dan het gros der leerlingen bezit) en niettegenstaande de beste pogingen tot verbetering, steeds gering blijft, tot het einde toe.

Slechts met jongens die, niet minder flink ontwikkeld, dan b. v. aspirant-smid-machinisten, tot de school worden toegelaten, is iets te bereiken. Slechts in de *besten* is, in den zoo korten leertijd, de kiem tot die gewenschte, harmonische ontwikkeling te

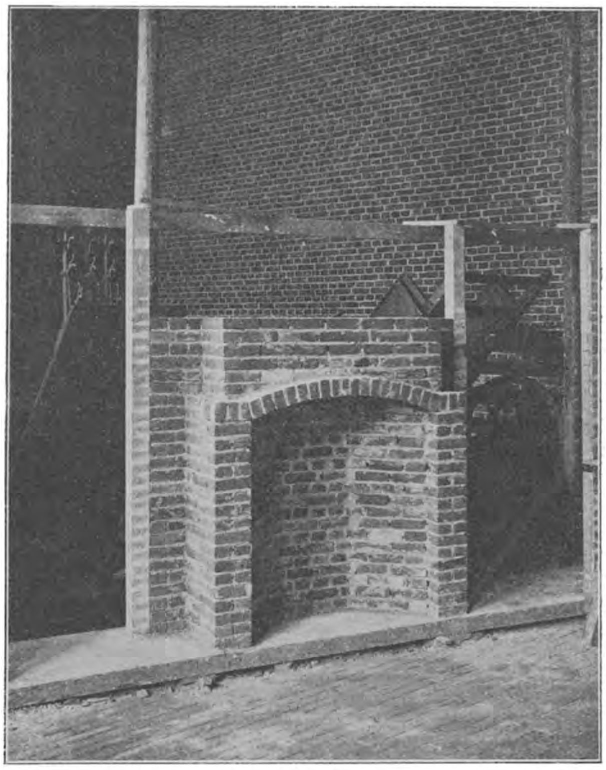

Werkstuk.

leggen, die in de toekomst tot verbetering, tot opbeuring van hun vak, hun stand kan leiden.

Doch voor metselaar melden zich vrijwillig, uit eigen beweging, zulke leerlingen maar hoogst zelden aan.

Moeten die besten dan gelokt worden?

Wie sans scrupules is, zegt allicht ja, maar wie het leven wat angstvalliger beschouwt, wordt hier tot vrij pijnlijke overwegingen geleid.

Kan men het voor eigen geweten verantwoorden jongens van goeden aanleg tot een

---

[1] Het laatste zoozeer noodig om de klip te ontzeilen, waarop men vroeger en nu ook nog wel met 't Ambachts-onderwijs strandde: de verwaandheid waarmee de jongens van school gaan, zich verbeeldend door hun beetje kennis heele pieten te zijn, terwijl toch in werkelijkheid datgene waarop zij zich doen voorstaan in de werkplaats vaak als ballast beschouwd wordt. Men ga maar eens na, hoeveel jongens b. v. in meubel- of smidsvak werkzaam, die op school goed en met succes leerden teekenen, daarvoor in de werkplaatsen worden aangewezen. Van de 100 misschien geen 5.

beroep te brengen, waarbij zij misschien een groot deel van 't jaar, zonder werk, d. i. zonder loon zullen zijn?

En dat terwijl zij in een ander vak wellicht beter zouden slagen?

Twee zaken kunnen op den gedachtengang hier invloed oefenen.

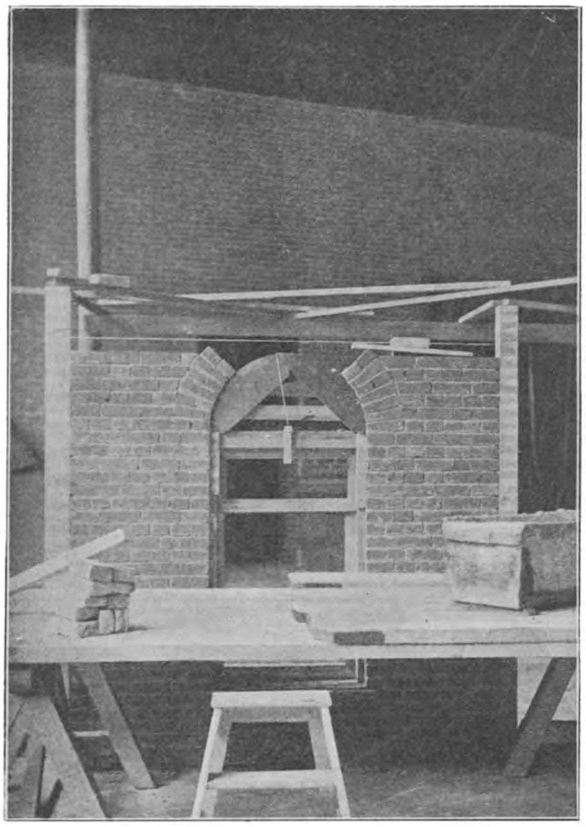

Werkstuk.

Ten eerste de overweging dat elke directie zooveel voeling met, zooveel connecties aan patroons behoort te hebben, dat den jongens reeds voor zij de school verlaten, een goede plaats verzekerd is.

Ten tweede behoort er, onder alle omstandigheden — met volkomen voorbijgaan van bovengenoemde overweging — steeds met onverzwakte kracht naar gestreefd te worden, de jongens werkelijk zóó te bekwamen, dat zij (door superioriteit) steeds kans hebben, alleen in 't uiterste geval gedaan te krijgen.

Doch hier zijn wij weer aan 't uitgangspunt der redeneering.

Kostbare zaken worden alléén van kostbaar materiaal vervaardigd. Geschikte leerlingen levert men in 't algemeen slechts dan af, als men begint met geschikte leerlingen aan te nemen.

In de inleiding van een in Januari 1900 verschenen boekje [1]) heet het:

„Immers in 't metselvak komt het — meer nog dan in eenig ander ambacht — bijna uitsluitend op de uitoefening aan. Teekenen, afschrijven enz. komt er weinig bij te pas. De hulpmiddelen (profielen, formeelen enz.) worden door den timmerman geleverd en *gesteld.*

Aan deze omstandigheid b. v. is het mijns inziens toe te schrijven, dat het metselen tot nog toe als onderwijsvak op de ambachtsscholen zoo weinig kans van slagen had. En juist dat gedeelte van het vak, waarop bij het onderwijs de meeste nadruk behoorde gelegd te worden, de kennis der natuurwetten, die er betrekking op hebben, werd tot nog toe niet geteld.

Het natuurlijk gevolg daarvan is volslagen onkunde op dit gebied, bij verreweg de meeste beoefenaars van het vak."

Hier wordt de zaak weer van een anderen kant beschouwd.

Maar toch mag ook hieruit de gevolgtrekking gemaakt worden, dat, wil men iets bereiken, in de goede richting gewerkt moet worden met leerlingen die tot de besten behooren.

Het behoeft toch zeker geen betoog dat

[1]) Handleiding voor den metselaar, door J. A. v. d. Kloes. Uitgave van E. J. Brill te Leiden. Prijs *f* 0.60.

men, zelfs wat de meest elementaire kennis der natuurwetten betreft, bij het onderricht niet veel hoop op succes kan hebben, bij min ontwikkelde jongens, die gepredestineerd schijnen om hoogstens gebrekkig te leeren lezen, schrijven en rekenen, die tegen alle pogingen tot verbetering in, maar altijd slodderig blijven teekenen en werken. Veelal omdat zij in geheugen en besef achterstaan bij den proverbialen ezel, die zich niet stoot tweemaal tegen denzelfden steen.

Of nu die kennis der natuurwetten zoo zeer noodzakelijk is voor den aanstaanden metselaarsknecht?

Naar den letterlijken zin der woorden, in geenen deele.

Het nuttig effekt toch van wat geleerd wordt, moet als het kan, in den kortst mogelijken leertijd (evenals op elke andere school) zoo groot mogelijk zijn.

Doch zoude dit nuttig effekt nu wezenlijk vergroot worden, door aan de leerstof toe te voegen de behandeling van een reeks van feiten of verschijnselen, van chemischen, physischen of mechanischen aard, die men toch niet zóó verklaren of toelichten kan, dat zij algemeen begrepen worden?

Dit zou enkel verlies van tijd opleveren, tijd die beter aan iets anders ware besteed.

Men vergete toch niet, dat de ambachtsschool jongens aflevert, die nog *knecht* moeten worden en die hoe zij *op school* mochten uitmunten, in ervaring, doorzicht gepaard aan zelfstandigheid, en gewoonlijk ook in lichaams-, d. i. *werk*kracht, achterstaan bij volwassen werklieden.

Het zou al heel wat zijn als de jongens de school verlieten, geestelijk zóó „van zessen klaar”, dat zij, bij het geleidelijk opdoen van ondervinding, in staat waren daaruit, (en ook uit die van anderen) zooveel voordeel te slaan, dat zij zich gestadig vooruit konden dringen.

Den metselaarsleerling zou dit in de eerste plaats kunnen helpen.

De bekwaamheid van den metselaar bepaalt zich tegenwoordig wel eens uitsluitend tot vaardigheid in 't hakken en handigheid in 't vlijen van liefst groote hoeveelheden metselsteenen.

De rest wordt voor hem gedacht en gedaan.

Een handlanger (opperman) sleept de

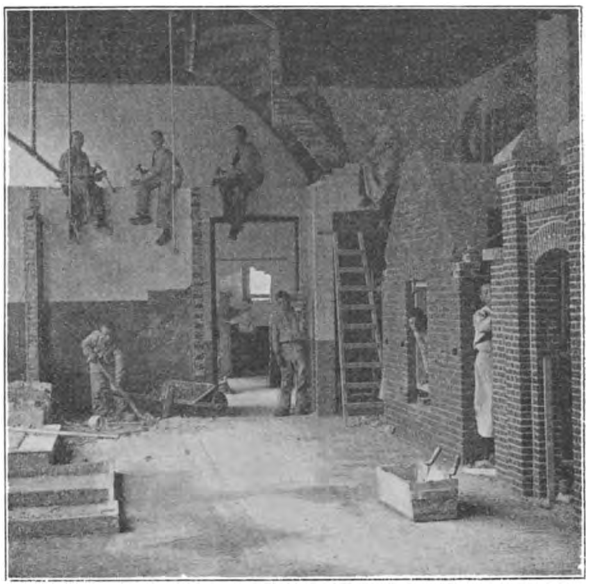

De uitbreidingswerkzaamheden.

steenen aan. Een ander bereidt den mortel. De timmerman stelt zijn profielen, terwijl Onderbaas of Opzichter zijn verdeelingen op latten en profielen aanbrengt en zoo noodig de werkteekeningen voor hem leest en vertaalt.

Die afhankelijkheid van andere werklieden...., mij dunkt, hier is nu juist iets van de *School* te wachten.

Wanneer de jongens alles zooveel mogelijk *zelf* moeten doen; steenen tassen, profielen stellen, mortel bereiden, verdeellatten maken, voegen enz. enz. [1]); wanneer zij van alles

[1]) Hoewel 't bijna overbodig mag geacht worden, wordt even herinnerd dat hier genoemd zijn enkele

wat zij maken zullen, eerst (onder leiding) zelf de uitslagen moeten teekenen, wanneer er streng de hand aan gehouden wordt, dat zij *voor elkaar* opperen en daarenboven nog eenige handeling krijgen van timmergereedschap, zoodat zij indien noodig, voor behulp zich met zagen en schaven kunnen redden, dan heeft men kans te kweeken, jongens, die weten aan te pakken, die den spotnaam niet verdienen van „jongejuffrouw", op groote werken, den metselaars om hun misselijke

Morgen-appèl.

afhankelijkheid van anderen, vaak gegeven.

Profielen stellen en verdeellatten maken, leeren de jongens spoedig aan. Evenzoo 't optassen van ouden en nieuwen steen, terwijl hun hierdoor tevens, evenals door 't opruimen en gereedschap schoonmaken aan 't einde van de les, zin voor orde kan bijgebracht worden.

Aan voegen en mortelbereiding dient echter veel zorg besteed te worden, niet alleen bij de praktische lessen, maar ook op de theoretische les in materialenkennis.

Want mag al à priori gezegd worden, dat de metselaar in hoofdzaak het werktuigelijke *doen* behoeft aan te leeren, èn van het voegen, èn van de mortelbereiding, omdat hem bij voorkomend geval deze voor hem minder gewone werkzaamheden toch worden voorgeschreven of aangewezen, 't kan heusch geen kwaad hem te onderrichten welke voeg in gegeven omstandigheden de beste is, voorkeur verdient en waarom dat zoo is. Het groote belang van goed voegwerk wordt te veel uit het oog verloren. Dit wordt dikwijls niet anders beschouwd dan als middel, noodzakelijk kwaad, om 't aanzicht van slordig metselwerk wat op te knappen. 't Wordt uitbesteed, ja aan „voegers", menschen die voor 't minste geld 't grootste aantal vierkante Meters afvoegen, die zeer zeker naar het uiterlijk keurig werk kunnen afleveren, doch zelden [1]) werk, dat zelf lang stand houdt en dat dus uiteraard niet geschikt kan zijn om de duurzaamheid van het te beschermen metselwerk te verhoogen.

Daar nu de metselaars zeer veel zelf moeten voegen, (vooral klein werk) kan 't niet dan gunstig werken, indien zij geleerd hebben, welke eischen men aan goed voegwerk (en hierbij is de specie een zeer voorname factor) moet stellen.

Hetzelfde geldt al mee voor pleisterwerk

werkzaamheden, die behalve 't eigenlijke metselen, den metselaar te pas komen. Stilzwijgend wordt verondersteld, dat hem zijn vak en de behandeling van 't gereedschap daarvoor, grondig (zonder overhaasting) zal worden onderwezen.

[1]) Wanneer zij naar eigen inzicht te werk gaan. Moeten zij werken naar voorschriften van patroons of architekten, (directies) die goed op de hoogte zijn en dus met zulke „Kleinigheden" als voegen, zich persoonlijk bemoeien, dan wordt alle geknoei met verkeerde ingrediënten verboden, en wordt de voegspecie zelf op rationeele wijze bereid, en is goed, beschermend voegwerk te wachten.

voor binnen- en buitenwerk het bandentrekken inbegrepen.

Waar nu voor deze onderdeelen van 't vak reeds zulk een gewicht wordt gehecht aan de bereiding der species, behoeft toch niet betoogd te worden, dat eenige kennis van die mortels, waar zij dagelijks mede te werken hebben, hun nog veel meer te pas moet komen.

Hier valt dus een prachtige akker te beploegen.

Want de jongens weten gewoonlijk niets van deze zaken. Alles is hun nieuw. Zij komen niet op school met verkeerde, in de *praktijk* opgedane inzichten, begrippen (hoe men die ook noemen wil) waarvan een der eigenaardigste kenmerken is, dat zij hardnekkig trachten stand te houden tegen alle pogingen tot verbetering, ook al wordt aangetoond dat zij op misvattingen berusten.

'T Is als het onkruid op den akker . . . . ook dit houdt stand en woekert voort, zoolang het kan.

Maar de zaaier, die uitgaat om te zaaien, die met milde hand het beste van zijn koren strooit in den ontvankelijk gemaakten akker, de onderwijzer die het beste zijner kennis, den leerlingen tracht mee te geven , . . . hij overdenke den zin van het oude rijm:

Het edel saat en wort verdruckt
Zoo 't onkruyt niet wort uytgheruckt.

Maar beter nog: hij handele er ook naar.

Dan kan en mag gehoopt, ja verwacht worden, dat de oogst niet geheel mislukken zal.

Met pijnlijke zorg zullen de onderwijzers hun weg moeten zoeken. Het bij herhaling toetsen van wat — al doende — te bereiken valt, aan den vooruit ontworpen leergang, zal echter van zelf de goede richting aanwijzen.

Teleurstelling zal zeer zeker daarbij niet uitblijven.

Veel vooroordeel zal dienen bestreden te worden, en dikwijls zal opnieuw moeten begonnen worden.

Vaak ook zullen zij gegriefd worden, door belangstellenden, die, zooals in de Amb.-onderwijswereld gebruikelijk schijnt te zijn, minstens 9 van de 10 maal behooren tot de beroemde categorie van hen — *die alles beter weten*. Doch de prikkelende bekoring aan dat „spoorzoeken" eigen, de aantrekking van het nieuwe, nog onbekende, zal steeds blijven aanzetten tot het met frisschen moed herhalen en nog eens herhalen van goed bedoelde pogingen.

Zoo zij het, tot heil van dezen Benjamin onder de leervakken der praktische ambachtsschool — het metselen.

Het belang dat de aanstaande metselaar, ja de geheele metselaarsstand — en dus indirect ook de maatschappij — bij goed vakonderwijs heeft, zij 't op de Ambachtsschool of daarbuiten, is reeds lang algemeen ingezien en erkend.

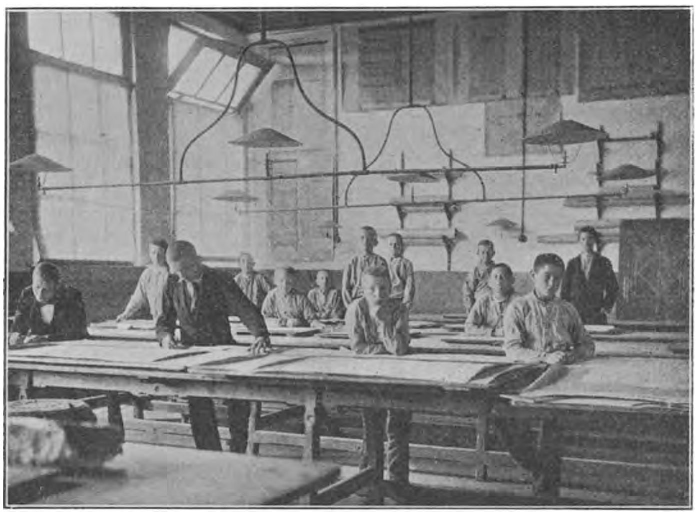

In de Lijnteekenzaal.

Waarom alzoo het metselen nog slechts aan een paar onzer Ambachtsscholen onderwezen wordt, blijft een open vraag, even moeilijk te beantwoorden als de vraag, waarmede dit opstel begon:

Hoe men thans metselaar wordt.

De foto's die hier bijgaan (zonder eenig commentaar, de bet-weters mochten anders eens, in deze te hooi en te gras genomen kiekjes, een af te keuren systeem vermoeden) geven een blik in de werkplaats van een der scholen, die het metselen in haar programma opnam.

Met 7 leerlingen werd in een vrij bekrompen, à l'improviste ingericht lokaal een eerste cursusjaar doorgemaakt.

Tot 13 (meest metselaarszonen) steeg dit aantal bij den aanvang van een nieuwen cursus.

Het woord, dat de School naar 't voorbeeld van den grooten Meester, thans ook den metselaars toeriep:

„Laat de kinderkens tot mij komen"

was niet vergeefs geweest.

Een grooter lokaal moest worden ingeruimd, en werd door de jongens zelf ingericht.

Een jaar zoowat ligt er tusschen 't schrijven en publiceeren van dit opstel. In dien tijd is de nieuwe metselarij te klein geworden, deels door de grootere werkstukken die gemaakt kunnen worden, deels door grooter toevloed van leerlingen. Wederom moest uitgebreid worden na 't begin van een nieuwen cursus, niettegenstaande eenige jongens, die van 't 2e naar 't 3e jaar overgeplaatst waren, niet terug kwamen. [1])

Door welwillendheid van den uitgever is 't mogelijk van de werkzaamheden die deze uitbreiding voorafgaan, nog eene afbeelding te geven, alsmede van het Morgenappèl.

Volledigheidshalve zijn ook de metselaartjes in hun Lijnteekenzaal aan het werk hierbij gevoegd, omdat ook dit onderwijs, naast het praktische gedeelte, hun voornamelijk ten goede kan komen, wanneer maar tusschen de onderwijzers blijft bestaan, die zoozeer gewenschte voeling, die tot gemeenschappelijk overleg en harmonisch samenwerken leidt.

Enkele opnamen van uitgevoerde werkstukken mogen eenig idee geven van het resultaat, dat daardoor kan bereikt worden.

---

[1]) Oorzaak: armoede der ouders, die in hun groot gezin, de verdienste dier jongens broodnoodig hadden. Jammer dat vanwege school, gemeenschap of wie dan ook, aan zulke ouders geen tegemoetkoming te geven is, zoolang de jongens nog school gaan. Daarbij komt nog, dat het tusschentijdsche vertrek van leerlingen, die nog niet geheel klaar zijn, in 't algemeen voor de school zelf, niet gunstig is. Te vaak toch wordt door patroons geoordeeld naar de ondervinding met zulke knechtkens opgedaan.

Nu zal men vragen hoe in een stad als Amsterdam, waar zooveel huwelijken gesloten worden, door de regeering een controle op de nakoming der bovengenoemde keuren kon worden uitgeoefend? Een directe controle bestond er dan ook niet, maar had men kwaad vermoeden op iemand, dan liet men de persoon die als Hofmeester of in eenige andere betrekking ter bruiloft gediend had, komen en vorderde van dezen op zijn eed een getrouw verhaal van den loop van het gastmaal.

Gelijk de inleiding der keur te lezen geeft, gaven de geschenken door den Bruidegom der Bruid aangeboden, en onder deze voornamelijk de juweelen, paarlen en andere edelgesteenten, maar al te vaak tot buitensporige, ruïneuse uitgaven aanleiding. Zulk een bruidskorf vertegenwoordigde niet zelden een kapitaal van welks rente menigeen een onbezorgd leven zou kunnen leiden.

„Omme te voorcomen — zegt dan ook het 10^e art. — de groote excessen, die gepleegt worden in 't geven van juweelen, is gestatueert dat nu voortaen geen bruydegom meerder, maer wel minder aen juweelen zal mogen geven in waerde als de 20^e penning van de goederen by hem ten huwelyck gebraght, te nemen na de rechte waerde van sijne goederen, off na de proportie van die, waer hij off sijn ouders in de cohieren van den duysendsten penning voor bekent staen, op pene van te betaelen aen den Aelmoesseniers vijftigh guldens jaerlijck op yeder duysent guldens vant gene de juweelen hoger bevonden sullen worden waerdig te wesen off gecoft te sijn dan na de proportie sijner goederen, hierboven gestelt, is geoorlooft, en dit soolanghe geduyrende, tot dat sulcx sal sijn geremedieert."

Gelijk door het voorgaande reeds bleek was deze keur in hoofdzaak gemaakt ter beteugeling der buitensporige weelde, die men begonnen was bij bruiloften ten toon te spreiden, maar bovendien bevat zij ook een paar artikelen van meer algemeenen aard.

Zoo werd aan alle particuliere personen

en vereenigingen, die in eenige herberg of doelen een maaltijd wilden houden, ten strengste verboden meer dan *f* 4 per couvert te betalen, onder welken prijs de wijn echter niet begrepen was. Aangezien zulke festijnen gewoonlijk werden aangenomen, werd de waard in een boete van *f* 6 geslagen voor elken persoon, dien hij meer dan de bepaalde som voor zijn diner of souper in rekening durfde brengen. Maakt hij zich bij herhaling aan deze overtreding schuldig, dan zou hij ook „arbitralyck" gestraft of voor langer of korter tijd in zijn nering geschorst mogen worden. Ten slotte werd alles wat omtrent de bruiloftsmaaltijden geordonneerd was, „'t sij in getal van persoonen, toestel van spijsen, off generalyck in alle andere omstandigheden", ook van kracht verklaard voor alle andere maaltijden en feesten, die in particuliere woningen zouden worden aangerecht.

Ongeveer een halve eeuw vroeger was er mede een keur tegen de weelde uitgevaardigd, doch deze had haar ontstaan aan een andere oorzaak te danken. In den jare 1601 woedde in deze gewesten, en in hooge mate ook te Amsterdam, de steeds zoo zeer gevreesde pest; 800 à 900 slachtoffers maakte zij hier wekelijks en schoon zij als alle epidemieën, grootendeels onder de lagere, de min goed behuisde en gevoede klasse der maatschappij woedde, zoo bleven de hoogere toch niet geheel en al van haar verschoond. Het treft ons daarom des te pijnlijker, dat men juist in die sombere dagen van lijden, de stedelijke regeering ziet genoodzaakt tot het uitvaardigen van een wet om paal en perk te stellen aan de ongehoorde overdaad en weelde, die men bij „veele maeltijden ende banquetten" ten toon spreidde, en dat er „excessive en de onnutte oncosten" werden gemaakt, die maar al te zeer strekte tot „ergernisse ende opspraeke van veele goede Burgeren".

Het was den 15^{en} November 1601 dat de Vroedschap besloot tot het nemen van beteugelende maatregelen en reeds den 8^{en} December daaraanvolgend werd de nieuwe wet afgekondigd.

„Alsoo — luidt haar aanhef, welke men tevens de wijze waarop die overdaad en weelde zich uitte, zal leeren kennen — bij veele luyden, niet tegenstaende de tegenwoordighe beswaerlycke duyre tijt, groote overdadicheyt gepleegt wert in bruyloftfeesten, maeltyden ende banquetten, de welcke niet alleen excessivelyck veele costen, mair oock in pasteyen, gebacken en banquetsuycker allerhande fruyten, gedierten en de andere schepselen Godts nagemaekt, besteecken ende verciert worden met pluymen, uytgestreckte vederen, gout ende diergelycke onnutte ciragie."

Men ziet hieruit, dat de banketbakkerskunst in die dagen reeds op een hooge trap van ontwikkeling stond, als ook dat men het met de spreekwoordelijk geworden eenvoud onzer voorvaderen zoo nauw niet moet nemen.

Ten einde nu aan deze voor vele ergerlijke dwaasheden een einde te maken, werd geordonneerd, dat voortaan geen Apothekers — want deze personen legden zich in die dagen niet alleen toe op het bereiden van poeiers, pillen en dranken voor het lijdende menschdom, maar ook op het maken van versnaperingen voor gezonden en zoo kon men, zelfs tot kort geleden, de traditioneele witte en roode bruiloftswijnen, de Hypocras slechts bij de Apothekers verkrijgen — geen Pastijbakkers, Suikerbanketmakers, Bakkers of iemand anders „aen eenige marcepeynen, pastyen, gebacken, banquetsuyker ofte broot sullen mogen doen off contrefeyten enige vercierselen van gebloemte, geboomte, gout, steenen beeldekens of yet anders in eeniger manieren, nog en ofte met partijen, gebacken ofte banquetsuycker ofte broot namaecken eenige gedierten, fruyten ofte andere schepselen Godts, ofte eenige gemaeckte figueren van instrumenten, hantwercken ofte andere dier gelycke, selffs nyet met het deech van de pasteyen off gebacken, sonder oock de voorszeide korsten van die met eenige verwen te mogen bestrycken, noch deselffde besteecken met eenige natuerlycke hooffden, vleugelen, staerten ofte andere leden van gedierte in [die] pasteyen gebacken."

Het behoeft niet gezegd te worden, dat zware boetebepalingen aan deze verboden de noodige kracht bijzetten.

Behalve de hier bovengenoemde motieven hadden de Heeren er nog een paar. Zoo bijvoorbeeld was het de gewoonte dier pastei- en andere bakkers eerst een tijd lang met hun producten te pronken door ze in hun vensters ten toon te stellen, hetgeen volgens de vroede mannen strekte „tot groote aanstoot van vele vrome luyden en de jammerlycke bedroeffenisse van de arme behoeftige menschen, die daerover suchten," alsmede tot een prikkel ter navolging, zoowel voor vermogende als onvermogende menschen, „die alsoo haer middelen sien consumeren."

Blijkt uit het boven medegedeelde, dat onze Voorvaderen der 17e eeuw wel wat over hadden voor hunne bruiloftsfeesten en gastmalen, niet minder diep grepen vele hunner in den buidel wanneer het gold het inwendige hunner woningen te versieren en op te smukken met allerlei kunstwerken van de eerste meesters. Luistert slechts naar de beschrijving die Melchior Fokkens, een persoon die in 1662 een beschrijving van Amsterdam het licht deed zien, van de toen pas voltooide woning van Trip aan den Kloveniersburgwal geeft. Volgens het uitwendige gelijkt het eer een koninklijk paleis dan de woning van een ijzerhandelaar, zegt hij. „De muuren, posten en vloeren blinken van uytghelese marmer en albaster." Van binnen is dit huys kostelijk verciert met schilderijen, gewrocht van de beste meesters, en tussen de marmere muren, in sommige perken ingevoeght: uytnemend kunstig sijn de solders van onderen geschildert, de salen en kamers als koninklijk heerlijk gemaakt.

Voorzeker was het Trippenhuis, met zijn breeden uitgehouwen steen opgetrokken voorgevel, het huis, dat uitwendig het meest de aandacht trok, al zegt Melchior Fokkens ook, evenals van dit perceel, dat verschillende huizen langs de Keizersgracht „eer koninkspaleysen dan kooplieden huysen" gelijken: wat het inwendige betreft zoo vind het in meenig wooning langs Heeren- en Keizersgracht, waar „de treffelijksten en rijkste der kooplieden" zich hadden neergezet, een concurrent.

Ons de Keizersgracht langs voerende, zegt genoemde schrijver: „veel [huizen] zijn der met heerlijke marmere muren, albaste posten, en vloeren; daer zijn der die tusschen de naden der marmere vloeren met gout deurwrocht zijn; de kamers veel behangen met overkostelyke tapitzeryen, of met gout- of zilver-leer."

Zulke huizen deden dan ook voor dien tijd een niet geringe jaarhuur, die afwisselde tusschen 1000, 1200, 1400, 1500 en 2000 gulden.

En wat de meubels aangaat weet Fokkens ons mede te deelen, dat men woningen aantreft „soo kostelyk van huysraat als schilderijen en Oost-Indische verciersel en voorsien, dat de waarde van dien als onwaardeerlyk is, ja sommigen zijn wel vijftig duysent, andere wel hondert duysent en tweemaal sooveel van 't kostelyk huysraat waardig."

Konden die 17e eeuwsche patriciërs, aan wien wij onze fraaie hoofdgrachten te danken hebben, thans nog eens terugkomen, hoezeer zouden zij zich dan in menig opzicht teleurgesteld vinden, hoezeer zich vaak ergeren aan de daden hunner naneven.

Ik zie in mijn verbeelding den Heer L. de Geer langs de Keizersgracht wandelen in opmerkzame beschouwing der gevels, en ik zie hoe een glimlach van voldoening zijn lippen plooit, wanneer hij, de Leliegracht gepasseerd zijnde, het fraaie huis met de Hoofden in 't gezicht krijgt. „Goddank," hoor ik hem met een zucht van tevredenheid zeggen, „veel werd er sinds mijn dood veranderd, maar mijn oude woning heeft men toch ongeschonden laten staan, evenals het huis van Bartelotte op de Heerengracht tegenover de Driekoningenstraat." Maar ik zie ook hoe bij het slaan van het middaguur die glimlach langzaam van die lippen verdwijnt; hoe dat gelaat al meer en meer een diep ernstige uitdrukking verkrijgt, die ten laatste overgaat in een trek van bitter-

heid en weerzin. De voordeur heeft zich namelijk geopend en aan een stoeiende, joelende bende jongens doorgang verleend, en de oude De Geer wendt zich af en somber voor zich uit starende, slaat hij den weg grafwaarts weder in, al mompelend: „een school.... mijn fraaie oude Heerenhuis, waarin ik steeds zooveel genoegen had, aan welks interieur ik schatten ten koste legde en het daardoor maakte tot een der schoonste woningen van Amsterdam, hebben zij verknoeid, verlaagd tot.... een school."

En waarlijk, hij heeft reden tot het uiten van die bittere klacht, meer nog dan de groote suikerhandelaar en raffinadeur K. Nuyts, die tevergeefs zijn oude woning aan de Heerengracht zoekt. Het bestaat niet meer dat kapitale huis, versierd boven de deur met het borstbeeld van den koning van Polen. Het werd ten doode opgeschreven en viel, toen de Kromme Raadhuisstraat geboren werd. Werkelijk minder pijnlijk is het een kort einde te zien maken aan een gebouw door een sloper van beroep, dan het langzaam te zien slopen, uitwonen, vervallen, door gevoellooze schooljongens of nog minder gevoelige kantoorlokalenverhuurders.

Ook de Huntoms zouden een oogenblik moeite hebben, hun woning terug te vinden, doch slechts een oogenblik, want de Bontemantel, dien zij als een toespeling op hun uitgestrekten handel in pelterijen in den voorgevel lieten bijtelen, is nog altijd aanwezig, ter aanduiding van het huis, dat ze zoeken. Maar dat huis heeft een verandering ondergaan en die bracht hun op een dwaalspoor. Toen zij het bewoonden was het zoo groot niet, maar voor een derde kleiner, zooals nog duidelijk te zien is aan de plaats van den gevelsteen, die weleer in het midden van den gevel stond en thans op twee derde van de breedte. Het aantrekken aan het huis van de Huntoms van het daaraan ten Noorden belendende perceel, had op het einde der 18^e^ eeuw plaats.

Zou menig voorvader, indien hij nog eens terugkwam, voor zich eene teleurstelling ondervinden, alle en corps zouden zich ergeren over de wijze waarop heden ten dage de hoofdgrachten onzer oude Amstelstad geëxploiteerd worden. Allerminst zouden zij huizen van ontucht in hunne onmiddellijke omgeving geduld hebben, maar ook evenmin dat de kleinhandel zich in hun midden kwam vestigen. Die stadsgedeelten behoorden hem, den patriciër-groothandelaar, en geen winkels of magazijnen mochten daar geopend worden, geen ambachten waarbij het aambeeld gebruikt werd, daar worden uitgeoefend, geen fabrieken door welker bereidingswijze onaangename luchten verspreid werden, daar worden opgericht.

Een voorname winkelbuurt was in den tijd van Melchior Fokkens de Texelsche Kaai, waar het dagelijks van duizende menschen krielde en waar de huizen met de ruime kelders 1000 tot 2000 gulden 's jaars aan huur deden. „In deze huysen vindt men in grooten overvloedt te koop alles wat men begeert; hier zijn de groote winkels vermast van alle koopmanschap, als allerley speetsery, van suyker, vijgen, rozijnen, noten-muscaten, foely, rijs, ingeleyde oversuykerde lekkernyen. Groote winkels met tabak, brandewijn en alle gedistilleerde wateren, kleederen, hoeden, engelse mutzen en alles wat de bootsgezellen en zeevarende lieden van node hebben: geschut, kruyt en loot, lonten, ijsere ballen daar men in tijd van noodt dapper mee kan kaatzen, dat er dikwijls koppen van menschen door deze ballen overboord vallen, ook lange ijsere dikke bouten, die de monden der metale buysen met vuur en vlam uyt haar keel spouwen, dat een gruwelijk gehuyl van musyk veroorzaakt; want met sulk musyk te singen hebben de vrome en dappere Hollanders haar landt mee gewonnen; hier zijn ook verscheyde groote winkels met allerley aarde kannen, van alle soorten zo men die begeert." En die rij van winkels werd hier en daar onderbroken door een herberg, voornamelijk ten dienste der zeelieden ingericht.

Doch niet slechts aan deze Texelsche kade, maar genoegzaam langs geheel den IJkant vond men magazijnen van scheepsbehoeften,

terwijl de Teertuinen en Houttuinen genoegzaam te kennen gaven welke handelaars men daar te zoeken had.

Ook langs het Damrak vond men genoegzaam niets dan winkels en waren het vooral kruideniers en drogisten die daar hun kleinhandel dreven. Buitendijks staande, waren die huizen minder waard, hetgeen echter niet wegnam, dat zij nog wel tusschen de 800 en 1500 gulden 's jaars deden en zelfs kon men voor de kelders, die zeer veel van het water te lijden hadden en bij elken hoogen waterstand geheel onderliepen nog wel 400 à 500 gulden 's jaars bedingen, wel een bewijs hoezeer die buurt door de winkeliers gezocht was. De kelders dienden echter niet alleen tot goederen opslag; men vond er velen, „daar men wijn en bier en alderhande garen kost verkoopt, zoo van vleys en vis, kaas en broot, wittebroot, boter en alles wat men begeert tot groot gerief der reysigers", gelegenheden die zij tegenwoordig met den naam van *schaftkelders* aanduiden.

Na aldus eenige vluchtige mededeelingen omtrent particuliere woningen der 17^e^ eeuw gegeven te hebben, acht ik het oogenblik gekomen om eens na te gaan welke openbare gebouwen in die eeuw werden gebouwd.

Men kan deze gevoeglijk in twee rubrieken verdeelen, natuurlijk in „geestelijke" en „wereldlijke" en om met de laatsten te beginnen vestig ik in de eerste plaats uwe aandacht op de Beurs, of, in dichterlijke taal, Aemstels Koopslot."

In de dagen vóór dat Amsterdam zulk een vereenigingslocaal voor handelaren had, vergaderden de kooplieden in de Warmoesstraat en op de Nieuwe brug, en wanneer het weder wat guur werd of wel het begon hard te regenen of te sneeuwen, dan gingen zij schuilen in de oude kerk en zetten daar hun onderhandelingen voort.

Reeds lang had zich de behoefte naar een vaste plaats van samenkomst doen gevoelen, doch hield het tot 1608 aan eer men tot het ontwerpen en bouwen van zulk een vereenigingslocaal overging. Den 28^en^ Mei van dat jaar — men kon het weleer op den gedenksteen lezen — werd de eerste steen gelegd door den zoon van den toenmaligen Burgemeester, Cornelis Pietersz. Hooft, en vijf jaar later den eersten Augustus 1613, werd de eerste vergadering gehouden.

Onze voorouders waren recht ingenomen met hun nieuwe Beurs, en nu moge Vondel al spreken van een „Kommerziehe Beurs, daar nooit genoegen binnenkwam" en klagend uitroepen „wat mist die plaats al geurs", er waren anderen, die hem hemelhoog verhieven. Zoo laat Jan Vos, de dichterlijke glazemaker, haar de volgende getuigenis van haar afleggen:

„Roemt Ephesen op haar Kerk;

„Tyrus op haar markt en haven;
„Babel op haar metselwerk;
„Memphis op haar spitze graven;
„Romen op haar heerschappij;
„Heel de wereld roemt op mij."

De beursbezoekers hadden zich aan verschillende door de magistraat gestelde verordeningen te houden. Deze ondergingen natuurlijk door de tijdsomstandigheden — menigmaal veranderingen en alle deze te behandelen zou mij te ver en buiten mijn bestek voeren. Omtrent het gebouw echter moet ik nog een paar aanteekeningen maken.

Op den duur bleek die beurs te klein te zijn en vandaar dat men in 1668 besloot haar te vergrooten. Die vergrooting had in de richting Rokin plaats en stelde men toen in den achtergevel een groote steenen Mercurius omringd door eenige koopmanschappen. Tot in het begin der 19^e^ eeuw bleef de Beurs aldaar gevestigd, toen zij als gevaarlijk voor de bezoekers, werd gesloten. Het gebouw was namelijk sterk aan 't verzakken gegaan, doordien de welfsels, waarop het stond, door ouderdom zoozeer verzwakt waren, dat men voor instorting begon te vreezen. Eerst lapte men het een weinig op, doch nam het hoofdeuvel niet weg zoodat ten slotte tot afbraak van het gebouw besloten moest worden. Toen brak voor den Amsterdamschen koopman een tijd van behelpen aan in een houten tochtige

noodbeurs. Jaren lang bleef deze in gebruik, omdat men in die dagen, evenals in de onze, bijzondere moeielijkheden ondervond om tot den bouw eener nieuwe Beurs te besluiten. Prijsvragen werden uitgeschreven en de antwoorden daarop kwamen in; doch geen dezer voldeed aan de jury .... en de zaak bleef hangende totdat eindelijk, in 1840, na negen jaar tobbens, Zocher met een nieuw Beursplan voor den dag kwam, dat de goedkeuring van den Raad mocht verwerven. En zoo kregen we het niet zeer fraaie gebouw op den Dam, dat nu weldra ook weder aan zijn oorspronkelijke bestemming zal worden onttrokken en dat sinds 1845 de genoegzaam dagelijksche vergaderplaats was van onzen handelsstand.

Al valt de bouw van het zoogenaamde Oost-Indische-huis ook niet in de 17ᵉ eeuw, kan men dit gebouw toch gevoegelijk onder de 17ᵉ eeuwschen rangschikken, omdat het, sinds zijn nieuwe bestemming zooveel veranderingen onderging, dat het inwendig genoegzaam geheel vernieuwd werd.

Oorspronkelijk was het der stede Bushuis of Arsenaal, waar de roers en andere wapenen bewaard werden. Toen echter de jeugdige Oost-Indische Compagnie steeds meer producten uit Indië begon aan te voeren, moesten hare bewindhebbers uitzien naar ruime opslagplaatsen en het gebouw, dat hun in dit opzicht het best en meest doelmatig toescheen, waarin zij in kelders en op zolders de meeste laadruimten vonden, was dat oude Bushuis en dus besloten zij bij de stadsregeering om het gebruik van dat gebouw aan te houden. Die regeering beschikte gunstig op dat verzoek en weldra zag men er het geschut en geweer uit en allerhande specerijen indragen. Sinds dien tijd ontving het gedeelte Kloveniersburgwal, dat zich voor het Oost-Indische-huis uitstrekt, den naam van Oost-Indische Kade.

Met het toenemen van den bloei der Compagnie was nu en dan een uitbreiding van het Oost-Indische-huis noodig. Het laatste had dit plaats in den jare 1660 toen eenige huizen in de oude Hoogstraat ten westen van het gebouw gelegen ten dien einde werden afgebroken. „Heerlyke zalen zijn der nu aan gemaakt, nieuwe kamers, pakhuysen, solders, en groote pakkelders," zegt Melchior Fokkens, en een weinig verder „Hier binnen ziet men in zalen de vreemde Indiaansche wapenen, als boog en pijlen, Japansche sabels, Vaandels, vreemt maakzel van houwers en spietsen. In andere kamers ziet men de vreemde en wonderlijke vruchten en gewasschen van Oost-Indien, boven op de solders leydt de peper, muskaat-nooten, foelie, kaneel in groote menighte, gelijk het koren op de solders, hier toe zijn gedurigh omtrent vijftig arbeyders in 't werk, die de stoffen en 't kruyt van elkander scheyden."

De ingang van het gebouw was, en is nog gelegen in de Oude Hoogstraat waar een poort en een korte verwulfde gang toegang geven tot een ruime binnenplaats, waarop verscheidene vertrekken uitzicht hebben. De geestige bouworde der deze plaats omringende gevels maken haar nog heden ten dage tot een der bezienswaardigheden onzer stad. Op de binnenplaats kon men vaak levendige tooneeltjes genieten, wanneer de door de Compagnie voor Indië aangeworven soldaten daar hun handgeld kwamen ontvangen, om voorts zonder omwegen naar de zeilrêe liggende schepen geëscorteerd te worden.

Weleer had de Compagnie haar scheepstimmerwerf en haar zoogenaamd slachthuis, de plaats waar de runderen geslacht en het vleesch ingekuipt werd, om als proviand op de schepen te dienen, op Rapenburg maar op den duur was dat emplacement te klein en daarom besloten bewindhebbers in 1660 een uitgestrekt terrein aan den IJkant op Oostenburg van de stad te koopen.

Dat terrein, ter breedte van 636 en diepte van 800 voeten, lag rondom in het water en werd door twee dwarsgrachten in drie eilandjes verdeeld. Op het voorste eiland ten Zuid-Westen staat „een geweldig groot Zee-magazijn en pakhuysen", die geheel de breedte van het eiland beslaan, 75 voet diep en vier verdiepingen hoog zijn.

De toegang naar deze gebouwen is in het midden van het middenpaviljoen van den voorgevel en wordt bereikt langs de ophaalbrug waarvoor een wachthuis geplaatst is. Op het tweede eiland, dat door een brug met het eerste verbonden is, treft men twee groote loodsen aan, waarin booten, schuiten, masten, blokken, riemen en allerlei ander houtwerk voor de uitreeding van een zeilschip noodig, gemaakt worden. Het derde eiland, dat door het IJ bespoeld wordt, is de eigenlijke scheepstimmerwerf, waar de kielen gelegd worden voor nieuwe bodems en de van de reis terugkeerende schepen gelegenheid vinden om gekalefaterd te worden.

Op datzelfde Oostenburg, gelegen tusschen genaamd Zeemagazijn en 's lands lijnbaan, trof men de lijnbaan der Compagnie aan.

Naast de Oost-Indische Compagnie bestond een tijdlang ook eene West-Indische, welker oprichting dagteekent van het jaar 1621, zijnde dat, waarin het twaalfjarig bestand met Spanje expireerde. Nimmer bereikte zij dien trap van bloei waarop haar zuster zich weinige jaren na haar ontstaan reeds bevond.

De bewindhebbers dier Compagnie hielden hare vergaderingen in een gebouw op de Heerenmarkt aan den Haarlemmerdijk, dat weleer voor een vleeschhal en wachthuis gebouwd was.

De verovering van Brazilië in 1630 bracht de West-Indische Maatschappij tot het toppunt van haren bloei en in die dagen van voorspoed besloten de Bewindhebbers nog een groot en sterk pakhuis aan den IJkant, op een erf tusschen het Gravenhekje en de Peperstraat te bouwen, ter berging der aangevoerde waren. Dat gebouw kwam in 1642 gereed, toch schijnt reeds kort daarna het krediet der Compagnie te zijn gaan tanen, ten minste vier jaren later weigerde de stad te voldoen aan het verlangen der Bewindhebbers om voor de Compagnie een nieuw huis op het nieuwe Waals-Eiland te bouwen.

En de stad had in deze een goeden blik in de toekomst der Compagnie gehad. De Braziliaansche zaken begonnen te verloopen en wel op zoodanige wijze, dat men in 1654 geen duim gronds meer in Brazilië bezat. De financieele toestand der Compagnie werd weldra van dien aard, dat zij de huurpenningen voor haar vergaderplaats op de Heerenmarkt niet meer aan de stad kon opbrengen, waarop dat gebouw in huur overging aan een herbergier en sinds onder den naam van Nieuwezijds Heerenlogement bekend werd. Van af 4 December 1826 is het gewijd aan de verpleging van weezen, oude mannen en vrouwen der herstelde evangelisch-luthersche gemeenten.

De Bewindhebbers moesten dus naar een vergaderplaats omzien, waaraan weinige of geene financieele kosten verbonden waren en derhalve richtten zij in hun pakhuis aan den IJkant een paar kamers in.

De Compagnie bleef aanhoudend achteruit gaan, geen enkel gelukkig jaar, waardoor zij in staat gesteld werd zich weder een weinig op te heffen, zag zij aanbreken en eindelijk in 1674 was de toestand van dien aard geworden, dat zij hare schulden niet meer kon betalen. Toen werd zij geheel vernietigd, doch tegelijk opnieuw op een andere leest geschoeid, opgericht, en huurde zij den Voetboogsdoelen, een gebouw gelegen aan den Singel tusschen het Spui en den Heiligenweg, voor duizend gulden 's jaars van de stad, om aldaar de vergaderingen harer bewindhebbers te houden. Eerst in 1792 werd de West-Indische Maatschappij voor goed opgeheven en zouden voortaan onze koloniën zoo in Amerika als op de Westkust van Afrika worden bestuurd door een College onder den naam van *Raad der Koloniën in West-indië.*

Op het einde der Kalverstraat tusschen den Heiligenweg en het Sofiaplein vindt men op een straatnaambordje het woord *Klooster.* Die naam voert ons terug naar de tijden toen er binnen onze Oude Amstelstad nog zoodanige inrichtingen ter samenwoning van ettelijke mannen of vrouwen, die zich der snoode wereld onttrekken wilden, bestonden en, schoon vaak met weerzin der magistraat, gesticht werden.

Het Klooster waaraan dat bordje de herinnering bewaart, was aan St. Clara gewijd en werd, nadat het heel wat moeite gekost had er vergunning toe te verkrijgen, in 1496 gebouwd.

Na de alteratie van 1578 onderging dit convent het lot der anderen, namelijk het werd aan de oorspronkelijke bestemming onttrokken en tot andere meer praktische doeleinden ingericht.

De nieuwe bestemming, die dit klooster verkreeg, was een dubbele. Het gedeelte namelijk, dat aan den Singel grensde werd tot een Aalmoezeniershuis ingericht, en dat hetwelk zijn ingang had aan den Heiligenweg tot een mannentuchthuis, een inrichting waaraan men reeds sinds lang een meer dringende behoefte was gaan gevoelen. Met den meer en meer toenemenden bloei was de trek naar Amsterdam voortdurend sterker geworden, maar het waren geenszins altegaar nijvere, energieke menschen, die door krachtig medewerken deelgenooten poogden te worden in de grootere winsten, die door dien arbeid kunnen worden verkregen in een zich ontwikkelende plaats. Velen hunner, die naar de boorden van Amstel en IJ togen, behoorden tot dat gild van parasieten, die, zelf te lui om de handen uit de mouw te steken, zich vast zetten op dat materieel steeds vooruitgaande deel der bevolking, om daaruit, als rechte woekerplanten, de middelen tot een lui, nutteloos en ledig bestaan te zuigen. Zwermen van bedelaars kwamen uit alle oorden naar onze Oude Amstelstad, zeker als zij waren, wanneer zij slechts handigheid genoeg hadden de snaar van medelijden in het hart der burgers te doen trillen, daar een ruim inkomen te zullen vinden. Vooral tegen deze soort van menschen werd het mannentuchthuis in het leven geroepen.

Veelvuldig zijn de keuren en plakkaten tegen de bedelarij uitgevaardigd. Zoo bepaalden de Heeren Staten bij plakkaat van 16 December 1595, dat er niet gebedeld zou mogen worden dan met schriftelijke vergunning van den Schout of diens gecommitteerden; dat alle vagebonden en bedelaars, die van buiten de gewesten van Holland en West-Friesland kwamen en gezond van lijf en leden waren, binnen twee dagen na de afkondiging der wet deze landen hadden te verlaten, of, zoo zij zich tot een eerlijke broodwinning wilden begeven, zich moesten aanmelden bij den Schout of diens gecommitteerden der plaats waar zij voornemens waren zich te gaan vestigen. In dat geval moesten zij opgeven: hun naam, de plaats van herkomst, den aard van het bedrijf, dat zij wilden gaan uitoefenen en de plaats waar zij zich des nachts ophielden. Alsdan konden zij voor hoogstens drie dagen een schriftelijke vergunning bekomen, om hun kost al bedelend langs de huizen op te halen en gedurende dien tijd naar een betrekking uit te zien. Maar het vinden van een vast bestaan gelukte niet iedereen in zulk een kort tijdsbestek en aangezien de wet onherroepelijk gebood, dat zij na verloop dier drie dagen de stad verlaten moesten, zagen zij zich genoodzaakt elders hun fortuin te gaan zoeken. Maar om uit zulk een gemeente te komen was wederom een schriftelijk consent van genoemde autoriteit noodig, daar zonder zulk een attest een zoodanig persoon op zijn weg naar de andere gemeente alle kans zou loopen als landlooper te worden opgepakt en volgens de gestrengheid van het plakkaat te worden behandeld. In dat vrijgeleide werd zoowel de naam der plaats genoemd van waar zij kwamen, als die waarheen zij gingen en werd er door den Schout den tijd in bepaald in welken den weg tusschen die twee plaatsen moest worden afgelegd.

Aangezien laatstgenoemde tijdsbepaling ten doel had de plattelandsbewoners zoo min mogelijk overlast van zoodanige gasten te doen hebben, zal die tijd wel steeds zoo krap mogelijk zijn geweest. Ter plaatse van bestemming aangekomen, was de eerste gang naar den schout teneinde het vrijgeleide, als bewijs, dat aan de daarin gestelde verplichting voldaan was, over te leveren, welke schout dan wederom het recht had hem vergunning te geven gedurende drie

dagen in die plaats te bedelen. Op deze wijze konden zulke vagebonden wel is waar van stad tot stad het geheele land doortrekken, maar daarbij stonden zij dan ook voortdurend onder streng politietoezicht, terwijl de bloedige geeseling en verbanning buiten de grenzen van Holland en West-Friesland die hen wachtte, wanneer zij tegen den inhoud der plakkaten handelde, hen wel een weinig schuchter zullen gemaakt hebben. Werd zulk een bloedig vonnis over hen uitgesproken ook dan werd de veroordeelde van een vrijgeleide voorzien, opdat hij overal zonder oponthoud zou kunnen passeeren en dus binnen den gezetten tijd over de grenzen geraken, want werden zij, langer dan bepaald was in deze gewesten aangetroffen, dan wachtte hen een tweede geeseling.

Aldus dat plakkaat betreffende den vreemden landlooper. Wat de binnen de grenzen van Holland en West-Friesland geboren vagebond aangaat, zoo werd daaromtrent bepaald, dat hij die te zwak, of om eenige andere rede niet in staat was door werken zijn kost te verdienen, zich binnen twee dagen na afkondiging van het plakkaat moest bevinden in zijn geboorteplaats of in die waar hij het laatst het langst vertoefd had. Daar kon hij dan een bedelbrief ontvangen, die slechts voor drie maanden geldig was, doch die na verloop van dien termijn weder vernieuwd kon worden. Zulke eene vergunning tot bedelen was uitsluitend geldig in de gemeente waarin zij gegeven werd. Jonge en sterke kerels, die slechts uit gemakzucht en luiheid zich aan het bedelbedrijf overgaven, moesten aan het werk gesteld worden en evenzoo bedelende en zwervende kinderen, en voor deze soort van personen diende vooral het tuchthuis, in Amsterdam meer bekend onder den naam van Rasphuis.

Laat ons thans eens een bezoek aan dat Tuchthuis brengen. Heden ten dage bestaat er niets meer van dan het fraaie poortje afgedekt door het beeld der kastijding, met de uiteinden der ketenen waaraan twee boeven geklonken zijn in de eene, en de geeselroede in de andere hand. En onder dat beeldwerk vindt men nog de allegorische voorstelling van den zwaar met verfhout geladen wagen, getrokken door ongure en wilde beesten die door den voerman op den bok met zweepslagen worden voortgedreven en daaronder de latijnsche woorden:

„Virtutis est demace quae cuncti pavent."

die door den historieschrijver Domselaar aldus in versmaat vertaald werden:

„Het is een deugt van 't kloek gemoet,
„Te temmen dat elk schrikken doet."

Dat Tuchthuis werd voor eenige jaren afgebroken en op zijn plaats verrees de onderdaksche zwem- en bad-inrichting aan den Heiligenweg.

(Slot volgt).

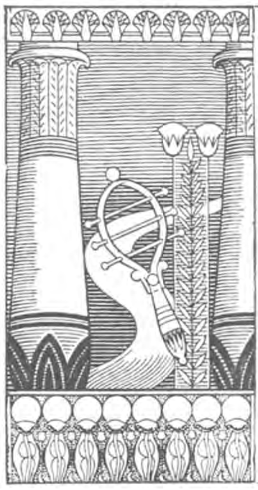

PHAROS

De Egyptenaar

EEN ROMAN

VAN

GUY BOOTHBY.

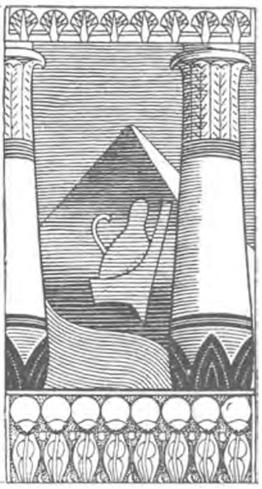

„Neen, dat voorrecht had ik nog niet,” gaf hij ten antwoord. „Volgens al hetgeen ik echter omtrent haar verneem, moet zij waarlijk buitengewoon begaafd zijn. Al degenen, die haar gehoord hebben, verklaarden mij, nog nooit iets te hebben aangetroffen, dat haar spel nabij kwam. Het zonderlingste van alles is nog, dat zij overal vergezeld wordt door een man, die even terugstootend is, als zij schoon moet zijn.”

„Een kleinen grijsaard, met ongewone huidskleur, ingezonken, afschuwelijke oogen, die een pelsjas en een kalotje draagt in het volle van den Season en minstens honderd jaar oud schijnt te wezen?”

„Naar al hetgeen ik van hem gehoord heb, beschrijft gij hem volkomen juist. Maar hebt gij hem ontmoet?”

„Ik zag hen beiden van middag op de tentoonstelling van schilderijen,” gaf ik ten antwoord: „Zij is inderdaad heel mooi; maar zij ziet er niet uit alsof zij uit Engeland geboortig zou zijn.”

„Dat is zij ook niet. Ik geloof dat zij een Hongaarsche is; maar zij moet veel gereisd hebben en voortreffelijk Engelsch spreken.”

„En haar metgezel — welke natie heeft de eer hem onder haar zonen te mogen rekenen?”

„O! dat zou ik u niet weten te zeggen! Hij is een levend geheim; want niemand schijnt iets van hem af te weten. Het is evenmin bekend in welke betrekking hij tot die jonge vrouw staat. Maar hier is Lord Medenham. De uitvoering zal zeker zoo aanstonds beginnen.”

Hij had nog niet uitgesproken, of alle hoofden wendden zich om in de richting der voorkamer en bijna onmiddellijk daarop kwam mijn gastvrouw de zaal binnen, vergezeld van het prachtige wezen, dat ik dien middag te voorschijn had zien treden uit de menigte tegenover mijn schilderij, en zoo zij er toen schoon had uitgezien, zij was het thans nog dubbel. Met onnavolgbaren smaak gekleed evenals eenige uren geleden, kwam zij wel een hoofd boven Lady Medenham uit, die toch reeds onder de lange vrouwen wordt gerekend en had zij een houding zóó vorstelijk als geen keizerin, die ik ooit gezien heb, mocht bezitten.”

Eenige passen achter haar aan volgde de man, die haar reeds dien middag vergezeld had. Ook bij deze gelegenheid had hij de gebruikelijke kleedingswijze versmaad, en droeg hij een fluweelen jas, tot vlak onder de kin dichtgeknoopt, terwijl zijn hoofd met een kalotje van dezelfde stof was getooid. Evenals bij onze vorige ontmoetingen, liep hij op een stok geleund, waar hij even zwaar op steunde als een

negentigjarig grijsaard zou hebben gedaan. Zoodra hij dat gedeelte der zaal bereikt had waar men de piano had geplaatst, liet hij zich op een stoel nedervallen, zonder af te wachten dat de vrouw des huizes zich had nedergezet, en het hoofd achterover leggend, sloot hij de oogen, alsof hij doodelijk afgemat ware geweest van het loopen. Een bediende, die vlak achter hem aan liep, wikkelde hem een zware reisdeken om de knieën en verwijderde zich daarna. In dien tusschentijd stond zijn schoone gezellin op hem neêr te blikken en daarop, onder het maken van een licht gebaar, welks beteekenis ik op dat oogenblik niet kon begrijpen, gaf zij gehoor aan de uitnoodiging harer gastvrouw en nam zij plaats aan haar zijde.

Het eerste nummer van het program was een nocturne, gespeeld door den componist, een beroemd pianist, die op dat tijdstip heel Londen in verrukking bracht. Hij zette zich aan het klavier en begon te spelen. Tot mijn schande moet ik bekennen dat ik slechts bitter weinig acht sloeg op zijn spel. Al mijn belangstelling bepaalde zich tot die ineengedoken gestalte onder de bonte reisdeken en het prachtige wezen, dat bij hem scheen te behooren. Daarna deed zich een ommekeer voor, en ondervond ik andermaal hetzelfde gevoel van walging, dat mij reeds tweemaal van te voren overmeesterd had. Opnieuw voelde ik mij ongesteld en duizelig worden en drong het koude zweet mij naar het voorhoofd, totdat ik, buiten staat mij langer te bedwingen, van mijn plaats overeind rees.

„Wat ter wereld scheelt u?" vroeg mijn vriend, die mij sedert een oogenblik had gadegeslagen. „Zijt gij ziek?"

„Ik vrees dat ik flauw zal vallen," gaf ik ten antwoord. „Ik moet naar buiten gaan, in de frissche lucht; maar gij behoeft mij niet te vergezellen. Ik kan mij heel goed alleen redden."

Met deze woorden gaf ik hem een teeken weêr te gaan zitten en stilletjes uit mijn hoekje glijdende, baande ik mij een weg door de voorkamer heen naar de marmeren gang daarachter. Eenmaal aldaar, leunde ik tegen de leuning der trap aan en poogde ik mijn gedachten bijeen te verzamelen. Een kamerdienaar, die juist voorbijkwam en aanstonds bemerkte dat mij iets mankeerde, trad naderbij en vroeg of hij mij ook wellicht met het een of ander kon helpen.

„Ik voel mij een weinig van streek," antwoordde ik, „de hitte der zaal greep mij al te zeer aan. Zoo gij wat cognac voor mij zoudt kunnen halen, ben ik overtuigd dat ik over eenige minuten weêr geheel en al bijgekomen zal zijn."

De man verwijderde zich en keerde een oogenblik later met het gevraagde terug. Zoodra ik mijn zelfbeheersching herwonnen had, beproefde ik mij zelf de oorzaak te verklaren, die zulk een aanval had teweeg gebracht. Nooit te voren was ik onderhevig aan flauwten geweest en in alle opzichten was ik altijd even krachtig geweest als de groote menigte over het algemeen.

„Het is niets dan dwaasheid dat gevoel toe te schrijven aan de aanwezigheid van dien ouden man," zeide ik tot mijzelven: „Hoe ter wereld zou iemands bijzijn zulk een invloed op mij uit kunnen oefenen? In elk geval wil ik er nog eens de proef van nemen?

En onmiddellijk keerde ik naar de zaal terug.

Ik kwam nog juist bij tijds, want op het oogenblik zelf dat ik binnentrad, stond de dame, die tot daartoe naast haar gastvrouw had gezeten, van haar stoel overeind en liep toe op de piano. Aangezien niemand anders een gebaar maakte om haar voorbeeld te volgen, was het klaarblijkelijk dat zij het stellen ging buiten de hulp van een begeleiding. Zij nam haar viool van een tafel op, haalde den strijkstok met liefkoozende beweging over de snaren en zoodra zij het speeltuig gestemd had, stond zij daar recht voor zich uit in de zaal starende. Ik kan onmogelijk duidelijk genoeg beschrijven *hoe* schoon zij op dat oogenblik was.

Daarop begon zij te spelen. Ik wist destijds niet welke compositie het was; maar

sedert ontdekte ik dat zijzelve het stuk gemaakt had. Het ving aan met een melodie in mineur, heel zacht en onbeschijfelijk droevig. Er lag een toon van onleschbaren dorst in, een kreet, die zeer wel ontlokt had kunnen worden aan een hart, brekende onder den last van doodzonde; een woeste, bovenaardsche smeekbede om ontferming, van een ziel, die geen redding of stroohalm van hoop meer verwachtte. Alleen een groot toonkunstenaar kon zulk een thema hebben bedacht en dat nog enkel onder den invloed van een ontzettende wanhoop.

Zoolang de uitvoering duurde zaten de toehoorders roerloos. Ik geloof niet dat er een onder was die geen liefhebber was van muziek en velen hunner hadden zelfs door hun talent een onsterfelijken naam verworven. Deze wijze van spelen was echter iets als geen van ons allen ooit nog had gehoord; van iets zóó heerlijks hadden wij nimmer gedroomd. Trapsgewijze, bijna onmerkbaar stijgend, bereikte de muziek haar hoogtepunt, om daarna weder langzaam neêr te komen, al zwakker wordende, tot zij uitstierf in een lang aangehouden snik.

Volstrekte stilte begroette de laatste tonen. Geen hand hief zich omhoog; men uitte geen enkelen volzin, geen toejuiching werd gehoord. Indien men een bewijs had willen vinden voor het door haar te weeg gebracht effect, dan werd het wel geleverd door dit feit. De vioolspeelster boog, een weinig geringschattend naar mij dacht, en na haar speeltuig wederom op tafel neêrgelegd te hebben, keerde zij tot Lady Medenham terug. Een jonge Duitsche zanger en zijn begeleider stonden thans op en gingen hun plaats aan de piano innemen. De beroemde pianist, die het concert geopend had, volgde den zanger op en toen ook hij weêr zijn slotakkoord had laten hooren, rees de jonge vrouw op nieuw overeind en ging ten tweeden male haar viool opnemen.

Ditmaal liet zij ons geen tijd tot ademhalen. Met een snelheid, die ons bijna deed opschrikken, barstte zij los in een woesten, barbaarschen dans. De tonen sprongen en rolden over elkander heen in vroolijke verwarring en brachten een geestdrift te weeg, even plotseling als opvallend. Het was een tarentella van de wildste soort, neen, ik moest veeleer zeggen: een dans van Saters. De oogen der kunstenares schitterden boven het speeltuig uit; haar rijzige, prachtige gestalte bewoog zich heen en weêr, als voortgewiegd door de macht der aandoening, door haar in het leven geroepen. Sneller en sneller ijlde haar strijkstok over de snaren en, als te voren, ofschoon thans om geheel verschillende redenen, zaten de aanwezigen daar als onder betoovering tegenover haar: Haar eerste stuk was als een kreet van vertwijfeling geweest, dit was de muziek van onbeschrijfelijk geluk, van het toppunt van levenslust, ja de kern zelf van het leven op zichzelf genomen. Daarna eindigde het even onverwacht als het begonnen was, en wederom maakte zij een buiging, legde haar viool ter zijde en naderde haar gastvrouw. Het program was ten einde, en de van geestdrift vervulde aanwezigen verdrongen zich om haar heen ten einde haar geluk te wenschen met zulke onvergelijkelijke gaven.

Wat mij betreft, het was mij wonderlijk te moede. Op half onbestemde wijze had ik haar muziek op mijzelven toegepast, en ik ergerde mij thans over de loftuitingen, waarmede het beschaafde publiek haar overstelpte. Van daar dan ook dat ik mij een weinig in de schaduw terugtrok en mij voornam mij een weg door de menigte heen te banen en onbemerkt weg te sluipen. Maar toen ik er eindelijk in slaagde uit mijn hoek weg te kruipen, ontstond er een zekere beweging aan het eind der zaal, en was het klaarblijkelijk dat de vioolspeelster en haar metgezel eveneens op het punt stonden afscheid te nemen. Vergezeld van Lord en Lady Medenham, naderden zij de plek waar ik mij bevond, en nog altijd beproefde ik de deur te bereiken. Ware het slechts mogelijk geweest, ik zou mij andermaal achter mijn palmboom verscholen hebben, om mijn tegenwoordigheid niet verraden te zien; doch het was daar-

toe te laat. Lady Medenham had mij reeds in het oog gekregen en bleef thans stilstaan om mij toe spreken.

„Mijnheer Forrester," zeide zij, „wij hebben van avond een groot genot gesmaakt, dunkt u niet? Sta mij toe u voor te stellen aan Fräulein Valerie de Vocxgal."

Ik boog en volgde het voorbeeld der anderen en mompelde eenige woorden van lof betreffende haar spel en het genoegen dat zij ons daarmede verschaft had. Zij dankte mij, terwijl zij mij onafgebroken gadesloeg met ernstigen, peinzenden blik en er eensklaps in haar oogen een licht flikkerde, dat mij nog langen tijd zou bijblijven, zonder dat ik de uitdrukking daarvan kon verstaan. Daarop volgde het pijnlijkste oogenblik, toen Lady Medenham zich nogmaals tot mij keerde en sprak:

„Mijnheer Forrester, Monsieur Pharos heeft den wensch te kennen gegeven aan u te worden voorgesteld. Ik zeide hem gisteren dat ik de hoop koesterde u heden avond hier te zien. Mag ik het genoegen hebben u met elkander in kennis te brengen?"

De koude, doode oogen vestigden zich strak op mij en onder hun invloed was het alsof ik mijn hersenen voelde bevriezen.

„Ik reken het mij inderdaad tot een eer, mijnheer," sprak hij, „en gij zult mij wel willen veroorloven den wensch uit te spreken dat het niet bij deze vluchtige ontmoeting blijven zal. Als ik mij niet vergis dan zijt gij de schilder van dat wondervolle stuk, dat ik van middag op de tentoonstelling zag? Vergun mij u daarmede geluk te wenschen. Het greep mij veel dieper aan dan ik kan zeggen, en ik zou u zeer dankbaar wezen, indien gij mij wildet veroorloven later nog eens rustig dat onderwerp met u te bespreken. De kennis, welke het verried omtrent het land en het behandelde tijdperk, is waarlijk bewonderenswaardig in onze dagen. Zou ik u mogen vragen waar gij haar hebt opgedaan?"

„Mijn vader was een beroemd deskundige," gaf ik ten antwoord. „Al wat ik weet leerde ik van hem. Zijt gij eveneens met Egypte bekend?"

„Er zijn weinig zaken en nog minder landen, waarmede ik niet vertrouwd ben," verklaarde hij met de noodige inbeelding, mij nog altijd aanstarende en met denzelfden opvallenden ernst sprekende: „Den een of anderen dag hoop ik u daarvan het onomstootelijk bewijs te leveren. Ondertusschen wordt het reeds laat. Ik dank u en heb de eer u vaarwel te zeggen."

Daarop maakte hij een buiging en trad hij verder. Een oogenblik later had ook ik de woning verlaten en bevond ik mij op weg naar huis, onder het voortloopen trachtende mijn indrukken van dien avond bijeen te garen.

Derde Hoofdstuk

Het zou even bespottelijk als onwaar zijn te willen beweren, dat mijn kennismaking dien avond met de schoone vioolspeelster en haar duivelschen metgezel geen indruk op mij maakte. Op den terugweg van Medenham House was ik ten prooi aan de meest verschillende gewaarwordingen, waaronder een groote bewondering voor de vrouw, afkeer van den man en nieuwsgierigheid naar beider levensgeschiedenis en verhouding tot elkander, den boventoon voerden. Wat misschien het raadselachtigst was van alles, wanneer men de onuitgesproken maar daarom niet minder oprechte vijandschap in aanmerking neemt, die van den aanvang af tusschen ons geheerscht had, was ik nog niet in het gezicht van mijn eigen woning gekomen of de bijna hartstochtelijke haat, eenmaal tegen hem gekoesterd, was verdwenen en ik begon met een mate van belangstelling, die mij nog slechts enkele uren te voren zou hebben verbaasd, te verlangen naar die volgende ontmoeting, welke hij voorspeld had dat spoedig plaats zou vinden.

Hoe luchtig ik ook besloot de gansche zaak te behandelen, moest zijn buitengewone persoonlijkheid mij veel sterker aangegrepen hebben dan ik wel dacht, want, evenals dien namiddag, kwam ik weldra tot de ontdekking dat, hoezeer ik ook poogde mijn

geest met iets anders bezig te laten zijn, ik onophoudelijk zijn onheilspellende gedaante voor mij zag oprijzen. Elke bijzonderheid van het feest van dien avond stond als in mijn binnenste gefotografeerd en zonder mij zelfs de moeite te getroosten de oogen te sluiten, kon ik het gansche tooneel wederzien: de volgepakte zaal, de schoone kunstenares, in haar volle lengte opgericht en met haar viool in handen naast de piano staande, terwijl, in den leuningstoel aan haar voeten, haar raadselachtige metgezel onder zijn pels ineengekronkeld zat.

Toen ik eindelijk mijn huis bereikte was het reeds lang over twaalven. Ik voelde mij echter in het minst niet vermoeid en na daarom mijn rok verwisseld te hebben voor een oud fluweelen schildersjasje, dat ik een blijvende gehechtheid toedroeg, stak ik een sigaar op en begon ik door het vertrek op en neer te loopen. Toen ik dit atelier pas gehuurd had, dat (het zij hier terloops gezegd) buitengewoon groot was had ik toegegeven aan het verlangen, het te laten opmaken en versieren volgens Egyptischen stijl en na mijn ontmoeting met Pharos scheen de omgeving zich geheel bij den loop mijner gedachten te voegen. Het was alsof de grillige beelden der goden, die de wanden bedekten, mij met bijna menschelijke belangstelling gadesloegen en zelfs het vergulde portret op de mummie-kist, in de alkoof aan het andere eind der kamer, droeg een uitdrukking, nooit te voren door mij opgemerkt. Het was alsof het zeide: „Luister, mijn vriend uit de negentiende eeuw, uw vader ontroofde mij aan mijn geboorteland en voerde mij weg van de rustplaats mij door de goden toegewezen; maar geef wel acht, want de vergelding wacht u en is u, op dit oogenblik, reeds dicht op de hielen."

Met mijn sigaar in handen bleef ik stilstaan om de kist nog eens aandachtig te bekijken, onderwijl met mijn gedachten wederkeerende tot het land waaruit zij gekomen was, en peinzende over al de veranderingen in de wereld ontstaan, gedurende den tijd door haar in haar geheimzinnig graf doorgebracht. Zij was in het midden der negentiende eeuw daaruit opgestaan, met even frissche kleuren en onovertroffen schoonheid, als op den dag toen zij uit de handen van den kunstenaar was gekomen. Het was een bijzonder fraai exemplaar, ja zelfs een der allerbesten die ooit naar Engeland waren overgebracht. Onder den indruk der belangstelling, welke zij mij op dat oogenblik inboezemde, begaf ik mij naar een ouderwetsch kabinet aan de tegenovergestelde zijde van het vertrek en een kleine lade openende, haalde ik daaruit een volgeschreven zakboek te voorschijn, dat eenmaal het eigendom mijns vaders geweest was. Hijzelf had de bewuste mummie ontdekt en hij was het, die mij haar, met nog tal van andere Egyptische schatten, bij zijn dood nagelaten had.

Op het oogenblik dat ik de gele, door den tijd verschrompelde bladzijden omsloeg, ten einde er de door mij gewenschte inlichting te vinden, sloeg de klok van een naburigen kerktoren plechtig en vastberaden, als was zij zich het aandeel bewust, door haar in den voortgang van den tijd tot de eeuwigheid genomen. Tot mijn verbazing was de inlichting vrij wat moeielijker te vinden dan ik verwacht had. Er waren honderderlei verschillende aanteekeningen gemaakt: opgaven van afgelegde afstanden, van gedane opmetingen; ingewonnen berichten betreffende plekken waar men kans had oude graven te ontdekken; vertalingen van hieroglyphen, schilderijen en opschriften; opgaven van sommen aan Arabische Sheiks uitgekeerd; bijzonderheden omtrent proviand en uitzet; maar naast dat alles in den aanvang geen spoor van een leiddraad tot de vraag, die ik opgelost wenschte te zien. Ten slotte echter, kwam ik op den inval het zakje in den omslag van de portefeuille na te zien. Mijne moeite zag zich thans onmiddellijk beloond; want aldaar, zorgvuldig opgevouwen, verborgen voor de oogen van nieuwsgierigen, ontdekte ik het kleine, vierkante stuk perkament, waarop mijn vader den naam neêrgeschreven had, eens door den dooden man gedragen, met een volledige vertaling van het verslag bij de ontdekking der mummie geschreven.

Volgens de hier gegeven verklaring bevatte de doodkist het stoffelijk overschot van een zekeren Ptahmes, het hoofd van 's konings toovenaars, een grootheid, die geleefd had onder de regeering van Merenptah (den Amenepthes der Grieken, maar aan de negentiende eeuw beter bekend als de Pharao van het boek Exodus.) Ofschoon mij persoonlijk daaromtrent niets bekend was, kon het zeer wel zijn dat mijn zwijgende metgezel eenmaal behoord had tot die bende sterrenwichelaars, die alle hunne duivelskunsten tegen Mozes aanwendden, en door middel daarvan Pharao's gemoed verhard hadden, zoodat hij weigerde de kinderen Israël's uit Egypte te laten gaan. Met belangstelling stond ik daar te turen op de sombere afbeelding van een menschelijk gelaat, mij afvragende welke toch de levengeschiedenis mocht zijn geweest van den daarachter verborgen man, of zijn loopbaan zijn eerzucht had bevredigd en of in zoolang vervlogen eeuwen dat nu versteende hart ook geklopt had onder aandoeningen van liefde.

Terwijl ik aldus verdiept was in deze onoplosbare raadselen, ving mijn gehoor, dat bij deze bijzondere gelegenheid, door de een of andere oorzaak bijzonder gescherpt was, het gedruisch van een zachten tred op over het geboende parket aan het andere eind van het vertrek. Ik keerde mij driftig om, en wankelde in 't volgende oogenblik van verbazing bijna tegen de mummie aan. Hoe hij daar gekomen was zou ik nog niet weten te vertellen, want ik ben volkomen zeker de deur achter mij afgesloten te hebben, toen ik het huis binnentrad; maar zooveel is zeker dat, op nauwelijks twaalf pas afstand van mij, mijnheer Pharos stond, de man dien ik eenige weken te voren aan den voet der Cleopatra-Naald ontmoet had, en dien middag op de tentoonstellingen slechts een paar uur te voren in Medenham-House had weêrgezien. Hij haalde met moeite adem, alsof hij hard geloopen had en in zijn oogen lag een verschrikte uitdrukking. Er verliep zeker een minuut voordat ik mijn stem voldoende meester was om hem te vragen naar de oorzaak zijner aanwezigheid in mijn kamer.

„Mijn beste mijnheer Forrester," sprak hij op vredelievenden toon, „ofschoon ik u duizendmaal verschooning vraag op deze wijze bij u te zijn binnen gedrongen, moet ik u verklaren dat ik mij hier niet dan bij toeval bevind. Toen ik heden avond thuis kwam, snakte ik naar een weinigje frissche lucht. Dientengevolge ging ik nog een wandeling maken, raakte verdwaald en eindigde met in deze straat aan te landen, waar ik, een voordeur open ziende staan, de vrijheid nam binnen te treden, met het doel den weg naar mijn hôtel te vragen. Het was eerst op het oogenblik dat gij u omkeerdet, dat ik inzag het geluk te hebben gehad bij een vriend terecht te komen. Ik zie echter duidelijk in dat mijn bezoek u niet zoo aangenaam is als ik wel gehoopt zou hebben."

Uit heel zijn manier van spreken maakte ik op dat hij zich, om de een of andere verborgen reden, gekrenkt voelde (of althans den schijn daarvan aannemen wou) over mijn ontvangst, en inziende dat, indien ik ooit nadere kennis wenschte te maken met zijn schoone gezellin — een verlangen dat, ik moet het gulweg bekennen, reeds herhaaldelijk bij mij was opgerezen — ik mijn best moest doen hem verder tevreden te stellen, haastte ik mij hem mijn verontschuldigingen aan te bieden hem niet hartelijker welkom te hebben geheeten, er bijvoegende dat de vluchtige aarzeling door mij aan den dag gelegd, veeleer toe te schrijven was aan mijn verrassing, dan aan eenige opzettelijke onheuschheid tegenover zijn persoon.

„In dat geval zullen wij er geen woord meer over reppen," antwoordde hij op beleefden toon, maar met dezelfde sluwe uitdrukking op het gelaat, waarvan ik reeds vroeger melding maakte. „Gij hebt trouwens volkomen gelijk, ik had mij aanstonds moeten herinneren dat een onverwacht bezoek, des nachts om één ure, en dat nog wel van de zijde van iemand, dien men pas sedert enkele uren kent, niet veel kans loopt welkom te wezen."

„Indien gij uw geheugen terug wilt voeren tot eenige weken geleden," zeide ik, een stoel

naar hem toerollende, „dan zult gij u herinneren dat onze kennismaking niet van gisteren dagteekent."

„Het verheugt mij dat te hooren," gaf hij ten antwoord en, terwijl hij zich nederzette, wierp hij mij een uitvorschenden blik toe. „Ik moet echter bekennen mij voor het oogenblik onmogelijk te binnen te kunnen roepen bij welke gelegenheid ik toen het genoegen had u te zien. Ik geef toe dat dit geen streelende verklaring is; maar zooals gij weet is de ouderdom spreekwoordelijk vergeetachtig, en mijn geheugen is lang niet meer wat het eenmaal was."

Was het mogelijk dat de man comedie speelde, of had de gebeurtenis waarlijk geen blijvenden indruk op hem achtergelaten? Het was natuurlijk denkbaar, dat bij die gelegenheid mijn gelaat hem niet was opgevallen; maar na de harde woorden, welke ik hem toen had toegevoegd, moest ik erkennen dat dit op zijn minst genomen onwaarschijnlijk was. Daarop rees de herinnering aan den wanhopigen noodkreet van den drenkeling en het duivelsch gedrag van den ander op de treden der kade mij weer voor den geest en besloot ik geen ontferming te kennen.

„De gelegenheid waarop ik doel, mijnheer Pharos," zeide ik, tegenover hem gaande staan, en sprekende met een gestrengheid, die, bezien bij het licht van al wat sedert uitlekte bijna weekheid schijnt, „was een avond tegen het eind van Maart, een koude vochtige avond, toen gij op de trap aan den voet der Cleopatra-Naald stondt en niet alleen weigerdet een drenkeling te redden, maar nog lachen durfdet bij den aanblik van zijn doodsstrijd."

Ik had half verwacht dat hij het voorgevallene op driftige wijze zou ontkennen, of zich althans verschuilen zou achter de verontschuldiging dat de zaak hem was ontgaan. Tot mijn verbazing echter, deed hij noch het een, noch het ander.

„Ik herinner mij die gebeurtenis zeer goed," antwoordde hij met de grootste bedaardheid. „Intusschen kan ik verklaren dat gij mij onrecht aandoet door te meenen dat ik lachte; op mijn woord, dat was zoo niet! Gesteld echter eens dat ik dit werkelijk had gedaan; wat zou ik daarmede dan nog misdreven hebben? Die man verlangde naar den dood; zijn eigen handeling bewees ons dat, of hoe zou hij daar anders zijn gekomen? Bij het gerechtelijk onderzoek bleek, dat hij herhaaldelijk verklaard had het leven moede te zijn. Hij kwam om van gebrek; geen zweem van hoop bleef hem over. Indien hij dien nacht overleefd had, zou de dood, zij het dan ook onder een anderen vorm, toch reeds na verloop van enkele dagen tot hem zijn gekomen. En hadt gij nu gewild dat ik, die dit alles wist, zulk een bestaan gerekt zou hebben? Ik stel u deze vraag in den naam dierzelfde menschlievendheid waarop gij daarjuist hebt gezinspeeld. Gij zegt dat ik lachte. Zoudt gij mij hebben willen zien weenen?"

„Gij redeneert ten minste ernstig," antwoordde ik, „maar ik moet eerlijk bekennen dat uw houding mij afgrijselijk voorkomt."

„Ik wil daarover niet boos worden," hernam hij. „Van uw standpunt uit, *was* zij dat zeer zeker. Van het mijne beschouwd — ik heb het u reeds gezegd — zie ik de zaak verschillend in. Laat mij u evenwel de verzekering geven dat uw medelijden onverdiend was. De man was in alle opzichten een doortrapte booswicht. Hij behoorde tot een achtenswaardige familie en werd onder de gelukkigste omstandigheden opgevoed. Indien hij zulks slechts verkozen had, zou hij in zijn eigen stand hebben kunnen opklimmen tot wat hij zelf maar wilde; maar hij weigerde dat te doen. Op zijn vijftiende jaar bestal hij zijn vader, om in staat te zijn zich aan losbandigheid over te geven en hij had, nog vóór zijn vijf en twintigste jaar, het hart zijner ouders gebroken. Hij trouwde een meisje, dat even deugdzaam was als hijzelf slecht was. Het gevolg daarvan was dat hij niet alleen zichzelf, maar ook vrouw en kinderen tot den bedelstaf bracht. Ofschoon men hem telkens opnieuw een werkkring aanbood, sloeg hij elk soortgelijk voorstel af, niet omdat hij onbekwaam was te werken, maar louter uit tegenzin in den

arbeid. Hij bezat geen slimheid, moed of geestkracht genoeg om een misdadiger te worden; maar zijn gansche leven door, onverschillig waar hij ook kwam, bracht hij ellende en oneer over een iegelijk met wien hij in aanraking kwam. Ten laatste kwam hij aan het eind van zijn loopbaan, en werd hij verstooten door een elk. Het overige is u bekend."

De vloeiende, luchthartige wijze, waarop hij mij deze afschuwelijke bijzonderheden mededeelde, verbaasde mij. Ik vroeg hem ook hoe het mogelijk was dat hij, die volgens eigen verklaring pas zoo kort te Londen had vertoefd, met de levensgeschiedenis van den man bekend zou zijn geraakt. Hij aarzelde even alvorens te antwoorden.

„Heb ik u niet reeds eenmaal heden avond verklaard," zeide hij, „dat maar weinig zaken hier op aarde voor mij verborgen blijven? Indien het noodzakelijk ware, zou ik u omstandigheden kunnen mededeelen uit uw eigen leven, die gij u voorstelt dat aan geen sterveling bekend zijn. Maar laat ons thans niet over zulke dingen spreken. Toen ik het vertrek binnentrad, waart gij bezig een papier te lezen. Gij houdt het zelfs nog op dit oogenblik in de hand."

„Het is een overzetting, door mijn vader genomen van het opschrift op gindsche mummie-kist," antwoordde ik, zóó blij van onderwerp te kunnen veranderen dat de haast, waarmede ik deze gelegenheid daartoe aangreep een glimlach op zijn lippen te voorschijn riep. „Bij zijn overlijden kwamen tal van zijn Egyptische schatten in mijn bezit, onder meer ook dit stuk. Ik weet zelf niet hoe het komt, maar eerst heden avond heb ik de vertaling gelezen. Waarschijnlijk was het mijn ontmoeting met u, die mij op die gedachte bracht."

„Gij weet ik stel veel belang in dergelijke zaken. Zou het mij daarom geoorloofd zijn er een blik in te werpen?"

Onder een schijn van onverschilligheid, die ik gemakkelijk als voorgewend kon herkennen, had Pharos de verwelkte, oude hand uitgestrekt en het papier van mij overgenomen, nog eer ik mij goed rekenschap geven kon van hetgeen hij deed. Zoodra hij het in handen had, ging hij achterover in zijn stoel leunen en staarde hij op het document, als ware het hem onmogelijk geweest er de oogen van af te wenden. Eenige achtereenvolgende oogenblikken ontsnapte hem geen enkel woord. Daarop iets tot zichzelf mompelende in een taal die ik niet herkennen, veel minder verstaan kon, sprong hij overeind. De snelheid dier daad was in zulk een opvallende tegenstelling met zijn gewone moeielijke bewegingen, dat ik niet na kon laten er door getroffen te worden.

„De mummie!" riep hij uit. „Toon mij de mummie!"

Nog eer ik had kunnen antwoorden, of toegeven aan zijn verzoek, had hij haar reeds zelf ontdekt, was hij op haar toegesneld en verslond hij haar met de oogen.

Er verliepen minstens drie minuten, voordat hij zich wederom tot mij wendde. Toen dit geschiedde, herkende ik hem nauwelijks meer. Zijn gelaat was zoodanig verwrongen dat ik instinctmatig vol afgrijzen voor hem terugdeinsde.

„Dus was het uw vader, ongelukkige," schreeuwde hij, zijn knokkeligen vuist gebald naar mij uitstekende, terwijl zijn lichaam sidderde als een blad, in den wervelwind zijner woede, „die dit lijk van zijn laatste rustplaats wegstal? Het was uw vader, die de zegels verbrak door de goden geplaatst op de graven van hen die eenmaal hun dienaren waren? Indien dit werkelijk het geval is, moge dan de straf uitgeschreven tegen de zonde van heiligschennis op u en de uwen worden bezocht tot in eeuwigheid!" Zich daarop tot de mummie keerende, hernam hij, als richtte hij het woord gedeeltelijk tot haar en gedeeltelijk tot zichzelven: „O, machtig Egypte! Zijt gij dan zoo diep nedergedaald van uw verheven voetstuk, dat zelfs de lijken uwer Koningen en priesters niet langer in hun graven mogen rusten, maar u worden ontroofd, om aangegaapt te worden in vreemde landen? Maar, bij Osiris, de dag der kastijding zal aanbreken. Het

staat geschreven en niemand die het zwaard zal weerstaan."

Zoo ik verbaasd had gestaan over de opwinding, door hem aan den dag gelegd bij het lezen van het stuk, was dat niets in vergelijking van de verwondering, die ik thans gevoelde. Voor het eerst sedert ik hem had leeren kennen, begon ik mij af te vragen of hij wel goed bij het verstand was, en mijn allereerste opwelling was zoover mogelijk van hem af te gaan staan. Maar de aanval, zooals ik zijne zonderlinge houding noemde, ging voorbij, en de uitdrukking zijner trekken veranderde geheel en al. Hij slaakte een zonderling lachje, dat even goed aan een gevoel van schaamte als aan teleurstelling toegeschreven had kunnen worden.

„Ik moet u om verschooning vragen, mijnheer Forrester," zeide hij, geheel uitgeput op een stoel nedervallende. „Geloof mij, het lag in het minst niet in mijn bedoeling u te beleedigen. Ik weet dat uw vader een beroemd kenner van Egyptische zaken was, en tot de dappere kleine bende behoorde, die tot de meest verborgen uithoeken van ons heilig land doordrong, om daar te delven, te zoeken en te graven, en tempels en gedenkteekenen te ontdekken, welk daar eeuwen achtereen aan het menschelijk oog onttrokken hadden gelegen. Wat mij aangaat, gij zult reeds uit mijn uitval van daareven hebben kunnen opmaken dat ik met zulk een arbeid niet ingenomen ben. Ik ben vervuld van diepe vereering voor het verleden en niets zou mij liever zijn dan diezelfde deugd ook in anderen weêr te vinden."

„Wat niet wegneemt, dat gij hoegenaamd geen reden hebt mij toe te spreken op een wijze als gij dat hebt gedaan," gaf ik ten antwoord, terwijl mijn stem beefde van een toorn, dien men zich zonder moeite zal kunnen verklaren.

„Ik had er volstrekt geen recht toe," beaamde hij met de grootste bereidwilligheid. „De eenige verontschuldiging, welke ik daarvoor dan ook weet aan te voeren is de hevigheid mijner ontroering. Mijn waarde mijnheer Forrester, ik smeek u mij niet verkeerd te begrijpen. Voor al de schatten van Engeland zou ik niet met u willen twisten. Ofschoon gij er u niet bewust van zijt, bestaat er tusschen ons een band, hechter dan ijzeren ketenen. Gij zijt bestemd een zekere taak te volbrengen, en om die reden alleen zou ik u niet durven krenken of uw toorn opwekken, zelfs al mocht ik dat voor het overige wenschen te doen. In dit opzicht ben ik mijn eigen meester niet."

„Een band tusschen ons, mijnheer Pharos? Een taak waartoe ik bestemd zou wezen? Ik vrees dat ik niets van de beteekenis uwer woorden versta."

„Ongelukkig ligt het niet in mijn vermogen u daaromtrent licht te verschaffen. Wees echter verzekerd van dit ééne, dat gij alles zult vernemen, als het daartoe bepaalde uur eenmaal aangebroken is."

Bij deze woorden kwam hetzelfde licht, reeds te voren door mij beschreven, wederom in zijn oogen, hun een buitengewonen glans verleenende. Om een beeld te gebruiken, dat mij op dat oogenblik voor den geest kwam, herinnerde het mij aan de flikkering, die in de oogen komt van een hongerigen tijger, wanneer deze op zijn hopelooze prooi zal toespringen. Het in verband brengende met de zonderlinge taal tegen mij gebezigd voelde ik mij meer dan ooit overtuigd dat hij waanzinnig zijn moest. Dat denkbeeld was verre van opwekkend. Daar bevond ik mij, gansch alleen met een gevaarlijken gek, in het holle van den nacht, zonder dat iemand mij te hulp kon komen. Op welke wijze ik van hem ontslagen zou raken, zag ik niet in. Ik begreep derhalve dat ik, in de gegeven omstandigheden, niet beter doen kon dan hem maar zoo goed mogelijk te stemmen, totdat ik iets gevonden had, waardoor ik hem kon overhalen heen te gaan. Dientengevolge poogde ik eenige vredelievende woorden te bedenken, om een eind te maken aan ons geschil; maar nog voordat ik een geschikten volzin gevonden had, wendde hij zich weder tot mij.

„Men heeft niet veel moeite uwe gedachten te doorgronden," begon hij, terwijl hij andermaal zijn eigenaardig lachje deed

hooren, en tevens zoo dicht tegen mij aanleunde, dat ik mij half ziek en verlamd gevoelde, uit afschuw alleen van zijn nabijheid: „Gij gelooft mij krankzinnig en het zou mij niet baten of ik u al zelf verklaarde dat niet te zijn. Wat kent gij mij weinig! Maar laat ons dat ter zijde laten voor heden. Wij hebben een punt van vrij wat grooter gewicht met elkander vast te stellen; in de allereerste plaats is het noodzakelijk, zoowel voor u als voor mij, ja laat ons zelfs zeggen, voor uw veiligheid, dat gindsche mummie in mijn bezit zal overgaan."

„Onmogelijk!" antwoordde ik beslist. „Ik kan er zelfs niet aan denken! Zij maakte een der grootste schatten van mijn dierbaren vader uit, en die reden alleen reeds zou voldoende zijn mij te weerhouden haar tot welken prijs dan ook af te staan. Buitendien, al verzekert gij ook dat mijn persoonlijke veiligheid er mede gemoeid is, zie ik volstrekt niet in met welk recht gij zulk een gunst van mij durft vragen."

„Indien gij slechts wist van welk een waarde de zaak voor mij is," hervatte hij, „dat juist deze bijzondere mummie mijn eigendom zou worden, dan zoudt gij geen oogenblik vrede kennen voor gij haar opgegeven hadt. Misschien zult gij weigeren mij te gelooven, als ik u verklaar dat ik er zonder ophouden sedert bijna vijftien jaar naar heb gezocht en het pas gisteren was dat ik vernam dat zij u toebehoorde. Ik verzeker u, dit is de volle waarheid."

Als ik er nog geen voldoende bewijzen voor bezeten had, dan zouden deze woorden mij van zijn krankzinnigheid hebben overtuigd. Hij bekende thans zelf dat hij, tot den afgeloopen dag toe, niets van mij had afgeweten, en dus nog veel minder van hetgeen ik in mijn bezit had of niet. Hoe was het dan mogelijk dat hij plotseling tot het bewustzijn zou zijn geraakt dat ik de eigenaar was van het stoffelijk overschot van Ptahmes, den toovenaar des konings? Onder den invloed eener opwelling van ergernis, het gevolg van zijn aanhouden, vergat ik geheel en al mijn goede voornemens hem voor het oogenblik te vriend te houden, en gaf ik op bitsen toon ten antwoord dat het tot niets dienen zou mij verder met die zaak lastig te vallen, aangezien ik eenmaal mijn besluit had vastgesteld en er mij niet van af wilde laten brengen.

Voor het uiterlijk nam hij mijn weigering zeer koelbloedig op; doch het vuur, dat nog altijd in zijn oogen bleef branden, waarschuwde mij, voordat het te laat was daarop niet al te vast te bouwen. Ik gevoelde zeer goed dat zijn binnenste van woede tegen mij vervuld was, en dat ik elke minuut dien toorn tot een uitbarsting kon zien komen.

„Gij moet mij mijn openhartigheid vergeven, mijnheer Pharos," zeide ik van mijn zetel oprijzende en toetredende op de deur, „maar ik geloof waarlijk dat het beter zou zijn voor ons beiden een eind te maken aan dit alleronaangenaamst gesprek. Het begint laat te worden en ik ben vermoeid. Zoo gij het mij veroorlooft, zal ik de deur voor u openen."

Ziende dat het mij ernst was dat hij vertrekken moest en, naar ik veronderstel, begrijpende dat het nergens toe dienen zou zijn bezoek te rekken, stond ook hij op, en zelfs Victor Hugo had zich geen onheilspellender verschijning kunnen voorstellen dan hij op dat oogenblik opleverde. Het licht der fraaie, ouderwetsche Venetiaansche hanglamp, midden in het vertrek, viel ten volle en helder op zijn gelaat, mij de diepinliggende, glinsterende oogen, het gerimpelde notenkrakersgelaat en de wonderbaar breede schouders vertoonende, waarop ik u reeds vroeger opmerkzaam maakte. Hoe oud hij ook zijn mocht, zou zelfs een moediger man dan ik te veronschuldigen zijn geweest, indien hij geweigerd had zich met hem te meten, en ik wist bovendien maar al te goed dat, zoo hij de overhand op mij mocht verkrijgen, hij geen ontferming kennen zou. Reeds om deze reden alleen verloor ik geen zijner gebaren uit het oog.

„Kom, kom, mijn dwaze jonge vriend," zeide hij ten slotte, „in weerwil van mijn waarschuwing staan wij waarlijk weêr op gewapenden voet tegenover elkander! Gij moet, heusch, de zaken zoo ernstig niet opnemen. Indien ik mij maar eenigszins had

kunnen voorstellen dat gij zoo vastbesloten zijn zoudt mij het voorwerp niet af te staan, zou ik er niet aan gedacht hebben er u om te vragen. Ik deed het om uw eigen bestwil zoowel als in mijn eigen voordeel. Nu gij mij evenwel de deur uit wilt zetten, zal ik u niet langer mijn gezelschap opdringen; maar laat ons als vrienden van elkander gaan."

Terwijl hij dit zeide, trad hij met uitgestoken hand op mij toe, volgens gewoonte zwaar op zijn stok geleund, en volgens elken schijn het treffendste toonbeeld van menschelijk verval, dat iemand zich slechts voor den geest kon roepen. Indien hij zich aldus wilde verwijderen, vleide ik mijzelf met de gedachte aan mijn gevaarvollen toestand te ontkomen op vrij wat gemakkelijker manier dan ik mij wel had voorgesteld. Dat nam niet weg, dat ik reeds een duren eed bij mijzelven zwoer, zoo ik hem slechts goed en wel aan gene zijde der voordeur had, door geen aardsche macht meer over te halen zou zijn, hem ooit weder mijn woning binnen te laten.

Zijn hand was doodelijk koud, zóó koud in waarheid, dat ik niet na kon laten mij daar van in weerwil van mijn opgewondenheid, rekenschap te geven. Maar ternauwernood had ik dit gedaan, of zijn gansche gestalte werd door een siddering bevangen en, onder het uitbrengen van een keelgeluid, dat eigenlijk geen kreet genoemd kon worden, liet hij mijn hand vallen en vloog hij mij naar den hals.

Ook al moest ik honderd jaar oud worden, nooit zal ik den volslagen, onbeschrijfelijken, nameloozen angst van dat oogenblik vergeten. Tot daartoe had ik mijzelf nimmer als een lafaard leeren kennen, integendeel alle reden gehad mijzelf geluk te wenschen, dat ik bij verschillende gelegenheden hetgeen men algemeen „koelbloedigheid" noemt, wel bezat, maar ditmaal was het iets geheel anders. Het kan zijn dat het gevoel van afschuw, ik zou haast moeten zeggen van vrees, dat ik tot dusverre voor hem gekoesterd had, er iets mede had te maken. Mogelijk ook viel het toe te schrijven aan de magnetische kracht, die ik later maar al te goed in hem leerde kennen; zooveel is zeker dat, van het oogenblik af dat hij zich op mij wierp, ik mij volkomen weerloos moest erkennen. Het was alsof al mijn wilskracht op eens uit mij weggerukt werd door de loutere aanraking dier geraamtevingeren, die, zoodra zij eenmaal mijn vleesch hadden aangeraakt, hun ijzingwekkende koude schenen te verliezen en als gloeiend ijzer brandden. Op onbestemde, nevelachtige wijze, ongeveer zooals men menschen door een mist heen aanschouwt, gaf ik mij rekenschap van de duivelsche wreedheid, weerspiegeld op het gelaat dat zich over het mijne heenboog. Daarop overmeesterde mij een zonderlinge gewaarwording van verdooving, gelijktijdig met een volslagen gemis aan belangstelling in alles, tot zelfs in het bestaan. Van lieverlede en zonder inspanning, zonk ik in den achter mij staanden armstoel; de kamer begon voor mijn oogen op en neer te gaan; een hevig verlangen naar slaap beving mij en langzaam aan, nog altijd zonder een zweem van weerstand mijnerzijds, viel mijn hoofd achterover en verloor ik het bewustzijn.

Vierde Hoofdstuk.

Toen ik weer bij kennis kwam, was het reeds ochtend. Op het kleine *square* achter mijn atelier waren de huismusschen druk aan het praten over de vooruitzichten op hun ontbijt, ofschoon die vroegste van alle vogelen, de melkboer, nog niet begonnen was zijn tegenwoordigheid in de straat aan te kondigen. Van al de uren van den dag is er, volgens mij, geen enkel zoo somber of naargeestig als dat hetwelk den dageraad onmiddellijk voorafgaat en daarin wegsmelt; terwijl geen der ondervindingen van ons leven op aarde misschien zoo onaangenaam is als op dat uur uit den slaap te ontwaken, om tot de ontdekking te komen dat men den ganschen nacht gekleed en al heeft doorgebracht, gezeten in een hoogst ongemakkelijken leuningstoel.

Ziedaar welk lot mij bij die gelegenheid te beurt viel. Toen ik de oogen opsloeg,

staarde ik aanvankelijk met verbaasden blik om mij heen. Al had ik daarmede ook alles kunnen verdienen, ik zou niet hebben weten te zeggen om welke reden ik mij niet in mijn bed bevond. Het was de eerste maal dat ik op een stoel was ingeslapen, en de wetenschap dat dit nu was geschied verontrustte mij ten zeerste. Ik keek het vertrek rond, maar voor zoover ik er over oordeelen kon, zag alles daar er geheel en al uit als op het oogenblik dat ik in was gesluimerd. Ik alleen was veranderd. Mijn hersenen waren zwaar als lood, en ofschoon ik mijn best deed mij de gebeurtenissen van den vorigen avond te herinneren, bevond ik dat, ofschoon ik nog alles wist omtrent de muziekuitvoering in Medenham House en mijn terugkeer daarna in mijn atelier, ik mij niet in het minst meer te binnen kon roepen wat daarna geschied was. Op eens werd er luid aan mijne deur gescheld. Ik begaf mij daarheen en trok den grendel weg, en mijn gevoel van verstomming nam veeleer toe dan af, bij het zien van een inspecteur van politie, die, gevolgd door een agent, op den drempel stond.

„Mijnheer Forrester, meen ik ?" begon hij, en zoodra ik hem een bevestigend antwoord gegeven had, hernam hij: „Gij moet mij vergeven, mijnheer, dat ik u op zulk een vroegtijdig uur kom storen, maar de reden van mijn bezoek duldde geen uitstel. Gij zoudt mij zeer verplichten mij de eer te willen aandoen mij een minuut of vijf, onder vier oogen, te woord te staan."

„Met genoegen," gaf ik ten antwoord, en noodigde hem uit zonder verwijl binnen te treden.

Na de voordeur achter hem gesloten te hebben, wees ik hem den weg naar mijn atelier, waar ik hem een stoel toeschoof, zelf plaats nemende in een op het haardkleed staanden zetel. De agent bleef in de gang daarbuiten staan.

„Het is, zooals gij zegt, al heel vroeg in den morgen tot het afleggen van een bezoek," merkte ik op, terwijl ik mij zonder moeite een denkbeeld vormde van 's mans karakter, dat mij tegenstraalde uit zijn groote, trouwe oogen, zijn welgevormden neus en zijn vierkante kin: „Wat kan ik voor u verrichten?"

„Ik geloof dat gij bij machte zijt mij een inlichting van groot gewicht te verschaffen," gaf hij ten antwoord: „Om te beginnen, zal ik u mededeelen dat er, op den hoek der straat hier vlak bij, in een oudheidwinkel, een waarlijk duivelachtige moord is gepleegd. Deze misdaad moet bedreven zijn heel laat gedurende den afgeloopen nacht, of wel in de eerste morgenuren, naar alle waarschijnlijkheid tusschen middernacht en één uur. De gansche zaak is bijzonder opvallend en, ofschoon niemand eenig hulpgeschrei heeft vernomen, duiden toch al de voor ons liggende bewijzen aan dat er een wanhopige worsteling moet hebben plaats gegrepen. Uit het feit dat de voordeur nog afgesloten en gegrendeld was, toen wij de woning binnendrongen, blijkt duidelijk dat de moordenaar langs het achterhuis is ontsnapt en inderdaad zag men, tusschen twaalf en één uur een man het steegje achter de woning binnengaan, hoewel deze omstandigheid op het oogenblik zelf geen kwade vermoedens gaande maakte. De getuige, die hem zag, verzekert dat hij, langs dezen kant der straat, in de schaduw liep en ofschoon hij daarop niet zou durven zweren, gelooft hij dat hij een dezer huizen moet zijn binnengegaan. Nu staat de woning aan uw rechterhand leêg en zijn de deuren en vensters daarvan stevig gesloten. Het is dus onmogelijk dat hij daarbinnen zou zijn geslopen. Aan uw linkerhand hebt gij een *pension de famille*. Ik legde een bezoek af bij de eigenaresse, die mij nadrukkelijk verzekert dat haar voordeur door geen sterveling geopend werd na gisteren avond tien uur. Zij voegt er echter bij dat er heel den nacht door een lamp in uw atelier brandde en ik zie met mijn eigen oogen dat gij niet naar bed zijt geweest. Zou ik u daarom mogen vragen of gij een spoor van zoo iemand gezien hebt, en of gij mij geen nadere inlichtingen zoudt kunnen verstrekken, die eenig licht zouden verspreiden over de vraag, waar wij hem te zoeken hebben ?"

Terwijl ik naar hem luisterde, rezen plot-

zwaren slag, op den vloer. Ik stelde mij Pharos voor zooals hij zich over hem heenbukte, om zich te overtuigen of hij dood was, en grinnikende van blijdschap over de behaalde overwinning. Nadat hij eenmaal zekerheid had gekregen omtrent dat punt, haalde hij een sleutel uit den zak van den vermoorden man, en trad hij toe op een in den muur vastgemetselde brandkast. Het slot gehoorzaamde aanstonds aan den druk zijner vingeren en de deur vloog open. Een oogenblik later had hij uit een lade der kast een ring genomen, waarop een tor in edelgesteenten prijkte, en stak hij dien in den zak. Hij bleef nu eenige seconden stilstaan, om zich af te vragen in welke richting hij het veiligst zou kunnen ontkomen. Op de straatsteenen daarbuiten weerklonk de stap van een politieagent, en dit hoorende keek hij op en vertrokken zijn dunne lippen zich, terwijl de wolventanden daarachter te voorschijn kwamen. Zijn afgrijselijke sluwheid wees hem op het gevaar, dat hij loopen zou door langs de voordeur te vertrekken. Dientengevolge liep hij de zitkamer achter den winkel door en verliet hij het huis door een poortje dat op het binnenplein uitkwam. Eenige minuten later bevond hij zich in mijn tegenwoordigheid, maar of dit toevalligerwijze, of wel opzettelijk geschied was, kon ik met geen mogelijkheid zeggen.

Zoo levendig was het gansche tafereel dat ik mij voor den geest geroepen had, dat ik niet anders kon dan gelooven dat het meer dan een eenvoudige gissing bevatte; maar indien het waarlijk eens de getrouwe afbeelding der werkelijkheid was geweest, welken weg zou ik dan verplicht zijn in te slaan? Ik was bestolen geworden. Ik had den moordenaar een wijkplaats verleend, op het oogenblik zelf dat hij daaraan het meest behoefte had en toen de justitie op het punt stond hem uit te vinden, had ik verzekerd dat hij onschuldig was en zoo goed als een meineed afgelegd om hem tegen vervolging te beveiligen. Zijn persoon had mij afschuw ingeboezemd van het eerste oogenblik af waarop ik hem aanschouwde. Ik haatte hem zoo hevig als ik het nooit mogelijk geacht zou hebben dat ik iemand haten kon, en toch, door de eene of andere onbekende macht, waarvoor ik geen verklaring zou weten te geven, noodzaakte hij mij hem te beschermen en mij tegenover hem te gedragen als ware hij mijn broeder, of minstens mijne dierbaarste vriend geweest. Zelfs nu nog kan ik het schaamtegevoel, dat mij dien morgen overmeesterde, wederom in mij voelen oprijzen; het was het hopelooze bewustzijn welk een afgrond er gaapte tusschen den man dien ik den dag te voren was en den man van toen.

Ik stond van tafel op, mijn ontbijt onaangeroerd latende, en ging voor het venster staan kijken naar het sombere plein daar buiten. De zon, die in den vroegen mogen gestraald had, was achter grauwe wolken verdwenen en terwijl ik daar zoo voor mij uittuurde, barstte er een hevige regenbui los. Het was alsof de natuur tranen van schaamte stortte over de mogelijkheid dat een menschenkind zoo laag vallen kon. Ik liep op de plek toe, waar nog slechts enkele uren geleden de mummie had gestaan, die ellendige mummie, de oorzaak van dat al. Zooals ik met zekerheid wist, woog zij heel wat meer dan een bejaard man zooals Pharos kon hebben opgelicht, of nog veel minder weggedragen; van daar dan ook dat ik den vloer oplettend bekeek, om mij te overtuigen of de kist er ook overheen gesleept was; maar ofschoon de eikenhouten planken spiegelblank geboend waren, kon ik nergens een spoor ontdekken, dat iets dergelijks plaats gegrepen had. Nog een ander raadselachtig punt viel mij nu te binnen. Toen ik den inspecteur van politie bij mij toegelaten had, was ik verplicht geweest het nachtslot en de ketting van de deur te doen, terwijl ik de eenige persoon was, die het huis bewoonde; hoe was het dan mogelijk dat Pharos zijn last naar buiten zou hebben gebracht en de voordeur daarna weêr achter zich van slot en grendel kon hebben voorzien? Ik bevond mij in de

gang, toen ik op deze gedachte kwam en spoedde mij naar mijn atelier terug. Misschien was hij in het geheel niet langs de voordeur verdwenen, maar gevlucht door een der achtervensters. Ik bekeek ook deze nu zorgvuldig, maar vond ze even goed als altijd van knippen en ijzeren stangen voorzien. Het vraagstuk ging mijn verstand te boven. Ik moest mijzelf wel gewonnen geven. Was het mogelijk dat ik het gansche voorval slechts eenvoudig zou hebben gedroomd? Was ik in mijn leuningstoel in slaap gevallen en had ik mij de ontmoeting met Pharos verbeeld, terwijl zij in waarheid niet plaats had gehad? O! Indien dit mogelijk ware geweest, welk een herschepping zou het niet in mijn gemoedstoestand te weeg hebben gebracht! Maar het feit dat de mummie verdwenen was, grijnsde mij als een donker spooksel tegen.

Toen ik ten laatste van mijn zetel overeind rees stond mijn plan vast. Ik zou Pharos opzoeken, hem niet alleen beschuldigen van den diefstal, maar ook van den moord, en hem, met al den ernst die in mij was, te kennen geven dat er gerechtigheid geschieden zou en ik niet van plan was hem nog langer voor de gevolgen zijner misdaden te vrijwaren. Eerst nu herinnerde ik mij, verzuimd te hebben hem te vragen naar zijn adres en ik dacht even na over de beste wijze dit bezwaar te boven te komen. Lady Medenham was natuurlijk de aangewezen persoon om mij daarin behulpzaam te zijn. Zij had hem bij zich aan huis genoodigd en zou dus wel in staat zijn mij te zeggen waar hij zich ophield. Ik moest mij onverwijld tot haar begeven. Met dit voornemen veranderde ik van kleeding en verliet ik mijn atelier. Het weder was opnieuw opgeklaard, maar het doel van mijn tocht kwam mij zoo dringend voor, dat ik mij niet eens den tijd durfde gunnen wat lichaamsbeweging te nemen. Ik riep een *hansom* aan en gebood den koetsier mij met den grootst mogelijken spoed naar Eaton Square over te brengen. Tot mijn vreugde bevond Lady Medenham zich te huis en werd ik regelrecht gevoerd naar haar zitkamer. Er verstreken eenige minuten aleer zij zich daar bij mij voegde en toen zij dat deed was haar eerste werk een uitroep van verbazing te slaken.

„Wel, mijnheer Forrester, wat deert u?" vroeg zij bezorgd: „Ik heb er u nog nooit zoo slecht zien uitzien."

„Het heeft niets te beteekenen," gaf ik met een gedwongen glimlach ten antwoord. „Ik ontving vanmorgen slechte tijdingen en dat bracht mij van streek. Ik ben echter gekomen om u een gunst te vragen."

„Indien het in mijn macht ligt uw wensch te vervullen, dan weet gij vooraf dat het eene uitgemaakte zaak is," sprak zij vriendelijk. „Wilt gij niet gaan zitten en mij zeggen wat het is?"

„Ik zou zoo gaarne van u het adres vernemen van dien zonderlingen ouden man, die gisteren avond uw feest bijwoonde," antwoordde ik, tegenover haar gaande zitten.

„Londen zou zeggen dat er verscheidene zonderlinge oude heeren op mijn partij aanwezig waren," sprak zij glimlachend, „maar mijn instinct zegt mij dat gij mijnheer Pharos bedoelt."

„Ik geloof inderdaad dat hij zoo heet," zeide ik en ik voegde er bij als om mijn verzoek te verklaren: „hij is, zooals ik meen dat ook gij hem hoordet zeggen, een vurig liefhebber van alle mogelijke Egyptische zaken."

„Wat zijn bekwaamheden daaromtrent betreft, daarvan weet ik niet af," sprak zij, „maar hij is ontegenzeggelijk al een heel bijzonder wezen. Als het niet ware om zijn schoone pupil, zou ik niet verlangen hem ooit weder te zien."

„Is zij zijn pupil?" vroeg ik met een belangstelling, die blijkbaar niet aan de vrouw des huizes ontsnapte. „Ik had bij mijzelven uitgemaakt dat zij zeker zijn kleindochter moest zijn."

(Wordt vervolgd.)

Verhalen van de Vereeniging voor ernstige Zieken.

NAAR L. T. MEADE EN ROBERT EUSTACE.

VERTELD DOOR PAUL CATO.

VI.

Het geheim eindelijk opgelost.

Toen Mulder en ik des avonds Ray Park verlieten, vergezelde Kort ons.

„Gij zult er toch wel niet tegen hebben, dat ik met u mee ga," zeide hij. „Voor zoover ik weet, is hier niets meer voor mij te doen, en indien het noodig is, kan ik er morgen weer heen gaan."

Wij kwamen eerst om half tien te huis. De tafel was afgeloopen en de meeste patiënten bevonden zich in de groote conversatiezaal. Kaarten en verschillende spellen waren aan de orde van het uur, en alles zag er vredig en gezellig uit. Niemand vermoedde, welk een droevig tooneel wij zooeven verlaten hadden.

Mulder sprak evenals ik een enkel woord tot de verschillende gasten, en daarna ging hij met mij mee naar mijne spreekkamer. „Ga zitten," zeide ik.

„Neen, ik *kan* niet rustig zitten — Cato, ik geloof niets van die bekentenis van Sutherland. Ik heb zijn schrift dikwijls gezien, en wat wij vandaag gelezen hebben, is niets dan eene goed gelukte nabootsing van zijne hand. Kort was wanhopig, en ik geloof, dat hij nergens voor staat. Cato, hij moet onmiddellijk ontslag nemen als compagnon. En als hij weigert, heffen wij de Vereeniging op."

„Ik zie met genoegen, dat gij het nu toch geheel met mij eens zijt."

„O, ja, geheel en al. Dit is nu in de laatste maanden al de derde duistere zaak, waarin Kort verwikkeld is geweest. Er *moet* hier verandering komen, en voor zoover ik kan nagaan, is mevrouw Kort de eenige persoon, die ons daarmee behulpzaam kan zijn. De enkele woorden, die zij zich tegenover u liet ontvallen, zijn daar een duidelijk bewijs van. Er is een tijd geweest, dat ik haar voor onnoozel hield, maar die theorie huldig ik reeds lang niet meer. Er *is* iets bijzonders met die vrouw voorgevallen — wat, dat weet God alleen — maar in de kamers met de Davos-temperatuur schijnt zij toch in 't volle bezit harer vermogens

te zijn. Wij moeten gewaar zien te worden, en nog wel in tegenwoordigheid van een officieel persoon, welken noodlottigen invloed haar echtgenoot over haar heeft. 't Is heden avond al te laat, maar ik zal morgen ochtend vroeg de geheele zaak per telefoon meedeelen aan den inspecteur Clarkson en hem verzoeken hier te komen en alles grondig te onderzoeken."

„Ik ben het in alle opzichten met u eens, Mulder, al was het alleen maar ter wille van die ongelukkige vrouw."

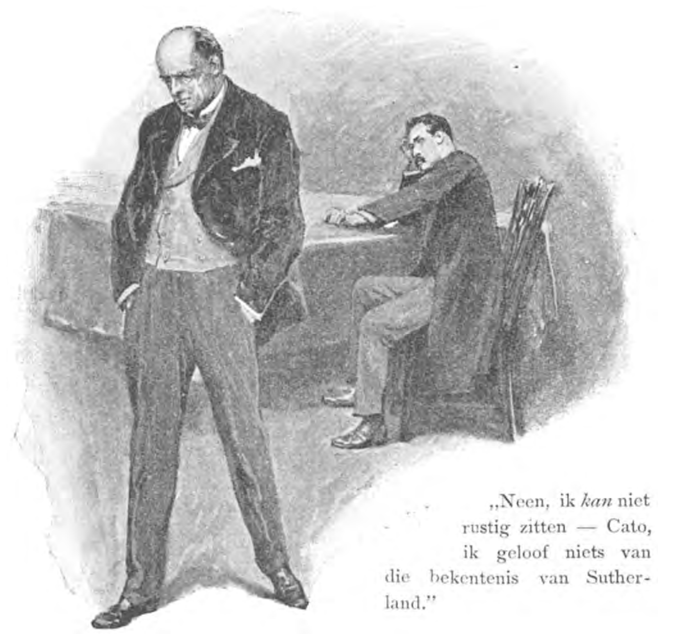

„Neen, ik *kan* niet rustig zitten — Cato, ik geloof niets van die bekentenis van Sutherland."

Wij sliepen dien nacht geen van beiden, zoo zeer waren wij vervuld van dien samenloop van droevige en geheimzinnige voorvallen, die in den laatsten tijd hadden plaats gehad. Den volgenden morgen telefoneerde Mulder aan Clarkson, die hem antwoordde, dat hij binnen een uur zou komen.

Ik had het dien morgen druk met mijne patiënten, en nadat ik allen bezocht had, begaf ik mij naar het laboratorium. Ik vond daar Kort in een druk gesprek met een vrij bejaarden, joodsch uitzienden heer, blijkbaar een vreemdeling. Zoodra Kort mij zag, stelde hij den vreemdeling aan mij voor als den heer Mijerstein.

„Mijn advocaat," voegde hij er bij.

Het kwam mij wel eenigszins vreemd voor, dat Kort dien morgen zijn advocaat had laten komen, maar een rijtuig hoorende naderen, gunde ik mij den tijd niet om daar verder over na te denken, doch ging haastig naar de kamer van Mulder, waar zich het volgende gesprek ontspon.

Nadat Mulder en ik een en ander uiteengezet hadden, zeide Clarkson:

„Ik kan u nu wel meedeelen, dat deze inrichting reeds geruimen tijd onder toezicht staat van de politie. Wij wantrouwden den heer Kort, maar wij konden niets doen, zoo lang onze hulp niet door u werd ingeroepen. Hetgeen u mij nu verteld hebt, geeft mij evenwel het recht onmiddellijk een onderhoud met mevrouw Kort te vragen. Is dokter Kort op het oogenblik in huis?"

„Ja," hernam ik. „Zal ik hem verzoeken hier te komen?"

„Dat zou zeker het beste zijn," antwoordde de inspecteur.

Ik belde.

„Zeg aan dokter Kort, dat wij hem dadelijk hier verwachten," zeide ik tot den bediende.

„Hij zal zeker wel al het mogelijke doen om een formeel gesprek met zijne vrouw te voorkomen," zeide ik daarna.

De inspecteur glimlachte even, doch zeide niets. Wij wachtten eenige oogenblikken, en niemand sprak. Wij gevoelden alle drie, dat wij aan den vooravond waren van een geduchte crisis; de waarheid moest nu toch eindelijk aan het licht komen.

Weldra werd de kruk van de deur omgedraaid, en kwam Kort zeer bedaard de kamer binnen.

„Gij wildet mij spreken?" vroeg Kort ons beurtelings aanziende.

„Ja," zeide de inspecteur. „Wilt u een oogenblik plaats nemen?"

„U zult allicht begrijpen, mijnheer Kort," zeide ik, „dat de vele verdachte voorvallen uit den laatsten tijd ons nopen verandering te brengen in den tegenwoordigen toestand. Hoewel er tot nu toe nog niets tegen u bewezen is, verzoeken dokter Mulder en ik u toch af te zien van uw deelgenootschap met ons. Bovendien wenschen wij in het belang van onzen goeden naam en dien van onze Vereeniging, op de hoogte te komen van eenige geheimzinnige voorvallen."

„Ik begrijp u ten volle," hernam Kort, „en ik ben het geheel met u eens."

„Er is ééne zaak, waartoe wij zoo spoedig mogelijk moeten overgaan. Uit enkele korte gesprekken met uwe vrouw heb ik opgemaakt, dat zij ons velerlei zou kunnen uitleggen, dat nu nog duister voor ons is; daarom wenschen wij nu met haar te spreken in tegenwoordigheid van den inspecteur Clarkson. Zij was reeds herhaalde malen op het punt mij een en ander mee te deelen, maar werd daarin telkens verhinderd door hare voor mij zoo onbegrijpelijke aanvallen van verlies van geheugen."

„Het verwondert mij volstrekt niet, dat u daar niets van begrijpt," hernam Kort. „Ik zelf weet er bijna geene verklaring voor te vinden en toch heb ik haar altijd zoo zorgvuldig nagegaan. Maar... om op uwe eerste opmerkingen terug te komen, kan ik u zeggen, dat ik voornemens ben af te zien van mijn deelgenootschap en daarna Engeland te verlaten. Doch wat nu het onderhoud betreft, dat u met mijne vrouw wilde hebben, moet ik u nog met een enkel woord zeggen, dat ik dat weiger, aangezien uw plotselinge en onverwachte komst in hare vertrekken een zeer nadeeligen invloed op haar zou hebben." Daarna verliet hij plotseling het vertrek.

„Wanneer dokter Kort ons niet wil toestaan zijne vrouw te bezoeken, kunnen wij voorloopig niets doen."

„Dat is mij eene groote teleurstelling," zeide ik, „doch ik hoop, dat u het hier niet bij zult laten, maar dat u de zaak nog eens goed zult overdenken en dat u de schranderste detectives zult gebruiken om een en ander te laten onderzoeken."

„Dat zal ik zeker doen," hernam de inspecteur, „en als u mij noodig hebt, behoeft u het slechts even te laten weten, ik kom dan zoo spoedig mogelijk."

De inspecteur vertrok.

„Is het niet verschrikkelijk?" riep ik uit. „Die arme vrouw boezemt mij medelijden in. Wanneer zij nog niet onnoozel is, zal zij het stellig eerstdaags worden door de schurkenstreken van dien man. Hij is een monster in menschengedaante."

„Hij is een duivel, die hersenen heeft, en er gebruik van weet te maken," zeide Mulder; „en op welke wijze zullen wij nog ooit het raadsel oplossen en achter de waarheid komen?"

Mulder stond op en liep het vertrek eenige malen op en neer.

„Heeft Kort er ook iets van gezegd, wanneer hij denkt te vertrekken?" zeide hij plotseling.

„Hoegenaamd niet."

„Dan heb ik een idée. Ik ga er dadelijk op uit, en wil zien iets gewaar te worden omtrent zijn verleden en dát zijner vrouw. Dat zal wel niet zooveel moeite kosten, nu hun naam op ieders lippen is. Als wij alle draden uit hun verleden zorgvuldig tot nu toe volgen, zullen wij stellig eene oplossing vinden van dit vreeselijk geheim. Wilt gij nu rustig thuis blijven, Cato, terwijl ik uitga om onderzoek te doen? Mocht ik van avond niet thuis komen, dan zend ik u eenig bericht."

„Uitstekend," hernam ik. „Gelukkig is geen enkele patiënt ernstig ziek, dus kunt gij zeer goed gemist worden, zonder eenige achterdocht te wekken."

De dag ging verder voorbij zonder dat er iets van belang voorviel. Bij het middagmaal zat Kort boven aan de tafel en ik onder aan. Het discours ging zijn gewonen gang. Naar het uiterlijk te oordeelen was alles zonneschijn, want het was een bijzonder mooie dag en eenige patiënten waren zeer vroolijk en opgewonden. Eene dame vooral

was al zeer opgewekt, en zij vertelde mij, dat zij hare dochter ook in onze Inrichting wilde laten komen.

„Doch waarom komt mevrouw Kort toch zoo zelden in ons midden?" zeide zij, half fluisterend. „Ik zag haar gisteren avond voor het eerst. Wat is zij eene mooie, jonge vrouw. Is zij ziek?"

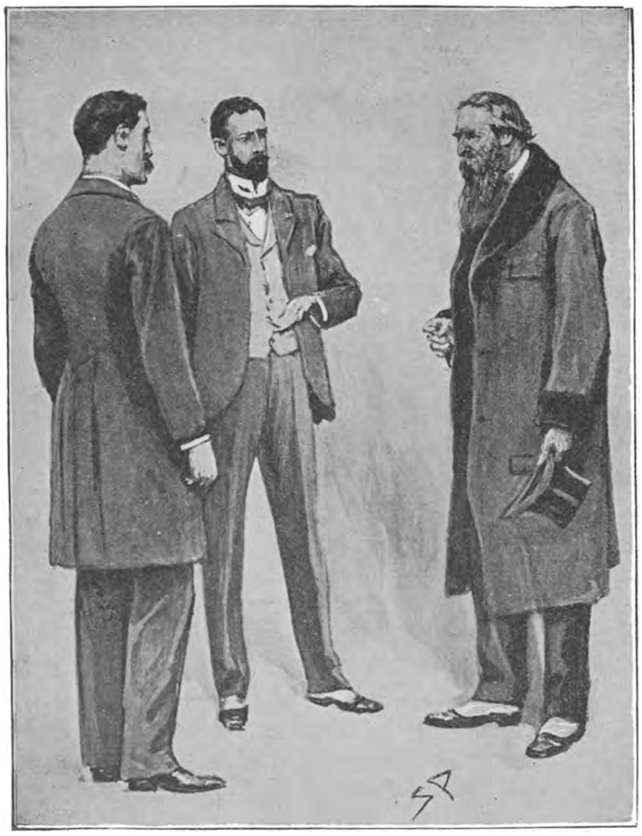

Ik vond Kort in gesprek met een vreemdeling, dien hij aan mij voorstelde als den heer Mijerstein.

„Ja, mevrouw Kort heeft eene chronische ziekte."

„Zij vertelde mij dat zij de „Davos-kamers" bewoont. Is zij teringachtig?"

„Niet, dat ik weet."

„Maar waarom moet zij dan in die kamers zijn? Ik meende dat die voor teringlijders bestemd waren."

„Oorspronkelijk wel, maar zij zijn ook zeer geschikt voor andere ziekten."

Toen was het tijd om van tafel op te staan, zoodat er verder niet over mevrouw Kort werd gesproken.

Dienzelfden avond tusschen negen en tien uur kwam Kort in mijn kamer.

„Ik zal u niet lang ophouden," zeide hij. „'t Is vandaag woensdag; mijn vrouw en ik zijn voornemens vrijdag van hier te gaan."

„Gij maakt een geduchte haast," zeide ik.

„Ik kan onder dit dak geen seconde langer blijven dan hoog noodig is," hernam hij. „Wat het financieele betreft, heb ik al mijne zaken in handen gegeven van mijn advocaat, den heer Mijerstein; hij zal dus wel met u in correspondentie treden."

Daarop groette hij mij en verliet het vertrek.

Zouden Kort en zijne vrouw nu toch nog van ons weggaan, voordat het raadsel was opgelost?

Om elf uur ontving ik nog een briefje van Mulder.

„Ik kom al iets nader tot de waarheid. Ik blijf van nacht uit. Blijf morgen vooral in huis."

Ik verbrandde het briefje en begaf mij naar mijn bed. Die enkele woorden hadden mij weer eenigen moed gegeven. Ik stelde veel vertrouwen in de schranderheid van mijn collega en ik was vast overtuigd, dat hij reeds veel bijzonderheden had vernomen.

Den volgenden dag viel er niets bijzonders voor. Kort ging zijn gewonen gang, alsof hij voor altijd in onze Inrichting dacht te blijven.

Om kwart over vieren kwam, als naar gewoonte, een bediende binnen met de brievenbus om te vragen of er ook brieven waren. Ik zag dat hij verscheidene brieven in zijne hand had, en terwijl ik de mijne

in de bus stak, voegde hij er den geheelen stapel bij. Ik zag toen toevallig een adres dat door Kort was geschreven. 't Was geadresseerd aan zijn advocaat Mijerstein, in de Zuid-Westelijke wijk.

Nadat de bediende het vertrek had verlaten, ging ik bij den haard zitten. Verscheidene uren gingen er voorbij — en ik voelde mij steeds meer gedrukt. 't Werd zeven uur; ik wilde mij juist gaan kleeden voor het diner, toen de deur haastig werd open gedaan, en Mulder binnen kwam.

„Goddank," riep ik uit, zijne hand drukkende.

Hij deed de deur op slot en naar het midden van de kamer gaande, zeide hij bedaard:

„Ik heb zeer belangrijke feiten ontdekt."

„En welke zijn die?"

„Dat zal ik u zeggen. Mevrouw Kort van zich zelf mejuffrouw Elkington, was de eenige dochter van kapitein Elkington, die stierf, toen zij nog een kind was en haar een vrij groot fortuin naliet. Zij hield veel van studie en besloot in de medicijnen te gaan studeeren. Zij ging naar de Hoogeschool in Weenen en promoveerde daar. Terwijl zij in Weenen studeerde, engageerde zij zich met Philip Sherwin, dien gij u zeker nog wel herinnert."

„O, zeker," hernam ik; „ik zal nooit Sherwin's laatste woorden vergeten: „Vraag na mijn dood aan Kort, hoe het met Isobel gaat."

Mulder zweeg een oogenblik.

„Luister nu verder," zeide hij daarna; „mejuffrouw Elkington was dus geëngageerd met Sherwin, toen Kort met hen in kennis kwam. Hij studeerde ook in Weenen en ontmoette mejuffrouw Elkington zeker bij de colleges. Eenigen tijd later verbrak mejuffrouw Elkington haar engagement met Sherwin en trouwde met Kort. Na een paar maanden verliet het jonge paar de stad

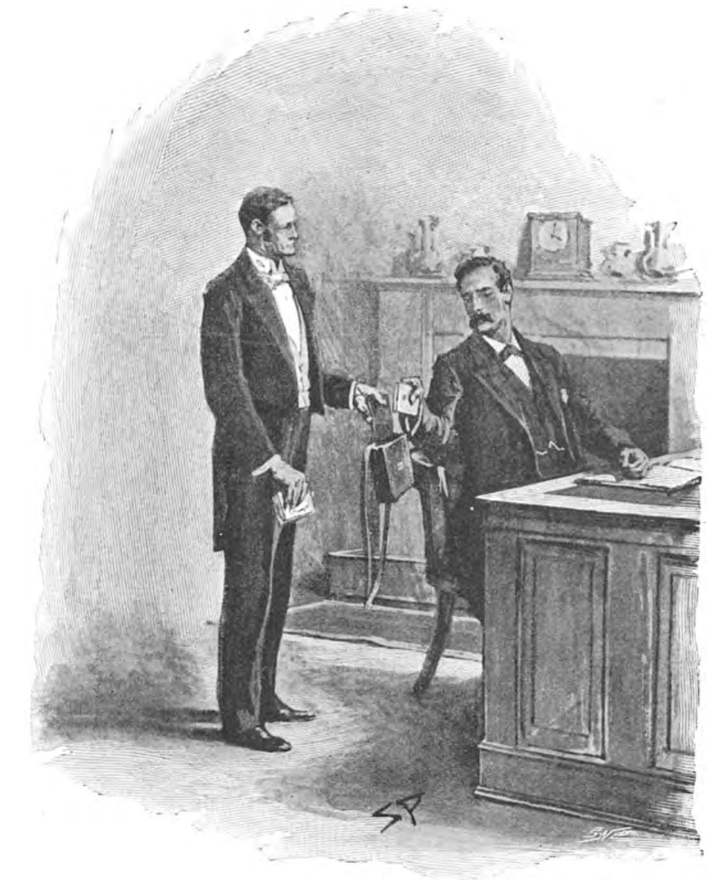

Ik zag toevallig een adres, dat door Kort was geschreven.

Weenen onder zeer vreemde omstandigheden. Het schijnt, dat Kort iets gedaan heeft, dat in hooge mate slecht en strafbaar is. Ik hoor, dat slechts drie menschen dat geheim kenden — zijn eigen vrouw, Philip Sherwin en de ongelukkige Ridley. Zooals wij weten, stierf Ridley onder zeer verdachte omstandigheden. Sherwin is ook overleden; en Kort heeft zijne vrouw op een voor mij onbegrijpelijke wijze het zwijgen opgelegd."

„Maar, als hij dan zoo bang is, dat zijne vrouw iets zal zeggen, waarom zou hij haar dan ook niet het leven benomen hebben?"

„Dat weet ik niet. Daar zal hij zeker ook wel een reden voor hebben. De eenige kans, die wij nu nog hebben, is haar te spreken, terwijl Kort en die brutale dienstbode uit huis zijn."

„Maar dat zal ons nooit gelukken," hernam ik.

„Daar ben ik ook wel bang voor. Als wij maar eens wisten, over welke zaken Kort nu weer in onderhandeling is met Mijerstein. Ik hoor, dat hij een advocaat van kwade zaken is."

„Kort zeide mij gisteren, dat hij morgen ochtend vertrekt, en dat hij alle financieele zaken met ons zou laten behandelen door Mijerstein."

„Daar zit meer achter," zeide Mulder.

„Kort heeft met de post van vieren een brief aan Mijerstein verzonden," zeide ik plotseling.

„Ik gaf er wat voor, als ik wist, wat daarin staat. Hoe weet gij, dat hij aan hem geschreven heeft?"

„Ik zag den brief, toen de bediende met de brieventasch kwam."

Mulder ging achterover liggen in zijn stoel en legde zijn rechterhand op zijn oogen. Hij zweeg geruimen tijd, zoodat ik begon te denken, dat hij in slaap was gevallen. Eensklaps evenwel zeide hij:

„Cato!"

„Wat is er?"

„Zijt gij bereid om ter wille van die ongelukkige vrouw een stouten slag te wagen?"

„Wat bedoelt gij?"

„Wij moeten het doen," zei hij, plotseling opspringende. „Wij hebben nog slechts twee uur tijd; als dat ons niet gelukt, is alles verloren."

„Wat wilt gij doen?"

„Wij moeten den brief zien te krijgen, dien Kort van middag met de post heeft verzonden."

„Maar dat is toch onmogelijk."

„'t Is niet onmogelijk, maar het is natuurlijk onwaarschijnlijk en wij wagen er heel wat mee, maar met het oog op de vreeselijke omstandigheden, en terwijl wij bijna zeker weten, dat die brief een aanwijzing bevat, die ons van nut kan zijn, moeten wij toch de poging doen. Mijn geweten geeft mij daartoe de volle vrijheid. Gaat gij met mij mee?"

„Ik vind het eene verschrikkelijke gedachte; tot nu toe zijn wij altijd —"

„Kom, kom! Nood breekt wetten. Die vrouw daar boven smeekt er ons om. Zij is het slachtoffer van Kort; zij moet gered worden. Gaat gij mee of niet?"

„Ik ga mee," zeide ik langzaam.

„Wacht hier totdat ik terug kom."

Hij verliet haastig het vertrek en ik belde en zeide aan den bediende, dat Mulder en ik niet aan tafel konden komen.

„Vraag of dokter Kort boven aan de tafel plaats wil nemen," voegde ik er nog bij.

Om half negen kwam Mulder terug met een klein zwart taschje.

„Ga nu vlug mee," zeide hij; „ik heb het adres gevonden. 't Is nommer 38. Gledham Gardens. South Kensington."

„Wat is nu eigenlijk uw voornemen?"

„Dat zult gij zoo aanstonds hooren."

Buiten gekomen riepen wij het eerste rijtuigje aan.

„South Kensington Museum," fluisterde Mulder den koetsier toe, „en tien gulden fooi, indien gij er ons in drie kwartier brengt."

De man knikte, en wij vlogen voort.

„Wij zullen bij het museum uitstappen en verder te voet gaan," zeide Mulder. „De brief moet er om half tien bezorgd worden, dus zijn wij juist bijtijds."

Wij stapten bij het museum uit, Mulder betaalde den koetsier en wij liepen haastig voort naar de Gledham Gardens.

„Wilt gij den postbode omkoopen?" vroeg ik.

„Neen, stil! wij zijn er. Dat is het huis." Hij keek op zijn horloge. „Twintig minuten over negen. Wacht hier even in de schaduw van dezen boom," vervolgde hij. Hij liep den weg dwars over, liep de stoep op van nommer 38 en bleef daar eenige minuten. Toen stak hij den weg weer dwars

over en wachtte in de schaduw van den tuin. Er kwamen verscheidene menschen voorbij, o.a. ook een politie-agent. Mulder bleef onbewegelijk staan. Een postbode, die de laatste post rondbracht, kwam den weg af. Hij hield een oogenblik stil bij nommer 38, nam een paar brieven uit zijn tasch, bekeek ze, liep de stoep op, stak ze in de brievenbus en ging de stoep weer af. Op hetzelfde oogenblik stak Mulder den weg over en liep de stoep van het huis op. In minder dan een minuut was hij bij mij.

„Vlug, hierheen!" zeide hij, mijn arm grijpend en mij mee trekkende naar een hoek.

„Wat hebt gij dan toch in 's hemels naam gedaan?"

„Ik heb den brief," antwoordde hij, zijn hand omhoog houdende voor een rijtuigje, dat langzaam voorbij reed. Zoodra wij plaats hadden genomen, haalde hij tot mijn groote verbazing denzelfden brief voor den dag, welken ik dien middag naar de post had zien gaan.

„Eén oogenblik voor dat wij hem lezen, Cato," zeide hij. Hij deed zijn brieventaschje open en nam er een zwart zijden zakje uit — met een overdwarsche opening, die door een koperen draad in die richting werd gehouden.

„Mijn postzakje," fluisterde hij. „Ik stak dat in de brievenbus van de deur, deze twee zwart zijden draden naar buiten latende hangen. De postbode stak er zijne brieven in, vier in het geheel, deze en nog drie andere. Toen trok ik met de zijden draden mijn taschje uit de bus — daar zaten de brieven natuurlijk in. Ik behield dezen en stak de andere weer in de bus. Cato, wij zijn dieven, maar op mijn woord, het is een aardige zet. 't Had nog kunnen gebeuren, dat er juist iemand in de gang was geweest. Dat moest ik wagen, maar alles is goed gegaan. En laten wij nu eens zien wat er in staat."

„Bij den hemel!" riep hij uit. „Zie eens!"

Het briefje bevatte de volgende woorden: — „Een enkel woordje om u te zeggen, dat alles in orde is. Zij heeft niets durven zeggen. Denk er aan; heden avond 11.45. Verbrand dit briefje H. K."

„Gij ziet, dat het heden avond zal geschieden, wat het dan ook moge zijn," zeide ik. „Wij moeten dus zoo spoedig mogelijk naar huis gaan, en de catastrophe zien te verhinderen."

Wij gingen het rijtuig uit, namen een „hansom" en boden den koetsier tien gulden, wanneer hij ons zoo vlug mogelijk naar huis bracht. 't Was een flink paard, en even over half elf waren wij er reeds.

„Dadelijk naar boven; wij zullen de koe bij de horens pakken," riep Mulder uit. Wij vlogen naar boven en op den overloop kwamen wij Kort tegen, blijkbaar uit de kamers van zijne vrouw komende.

„Cato en ik wenschen onmiddellijk uwe vrouw te spreken," zeide hij.

„Dat kan niet," hernam Kort. Hij ging vlug achteruit en bleef voor de deur staan. 't Was hem duidelijk aan te zien, dat hij angstig was.

„Ga op zij, mijnheer Kort," zeide ik.

„Ik geloof, dat gij met u beiden bezeten zijt," gilde hij uit, trillende van woede. „Ik zeg u, dat het haar dood zal zijn, wanneer gij die kamer binnentreedt."

Mulder duwde hem op zij en legde zijne hand op den knop van de deur.

„Nu, gaat dan maar!" riep Kort uit. Hij ging plotseling op zij en vloog de overloop af. Wij openden de deur en gingen de voorste kamer binnen; daar voelden wij een geweldigen tocht. Wij vlogen naar de kamer van mevrouw Kort. Zij stond midden in het vertrek, maar scheen ons niet te zien. Zij ademde snel en hield haar hoofd met beide handen vast. Eensklaps viel zij luid gillende op den vloer, rochelend en hijgend als in den doodstrijd. In een oogwenk waren wij bij haar. Met haar hand trok zij een massa donker haar weg, en tegelijkertijd vernam ik een luiden kreet van Mulder's lippen. Hij gilde:

„De luchtpomp! de luchtpomp! Haast u; zij sterft."

Ik vloog naar de deur, sloot haar, en was in minder dan geen tijd in het vertrek, waar

de groote luchtpomp stond. Het zweet drong uit elke porie van mijn lichaam. Ik wist niets anders dan dat een menschenleven van mijne pogingen afhing, en ik hield eerst op met werken, toen het kwik in de barometer op vijftien duim stond.

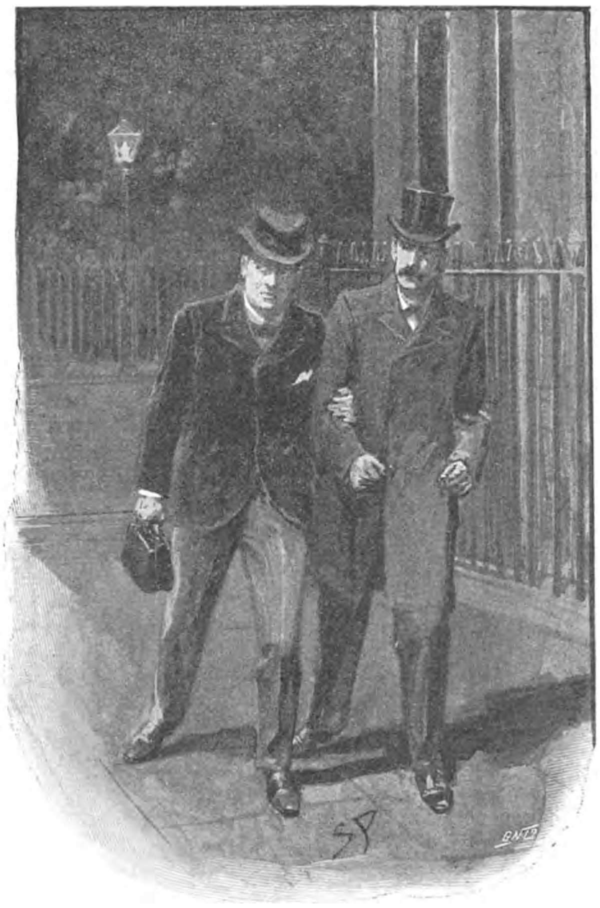

„Vlug, hierheen!" zeide hij, mijn arm grijpend en mij mede trekkende naar een hoek.

Toen voelde ik eene hand op mijn schouder.

„Dat hebt gij uitstekend gedaan! Gij hebt haar gered. — Maar ga nu met mij mee, dan kunt gij eens zien, wat een monster Kort toch wel is."

„Wat is dat dan toch? Kunt gij het mij niet zeggen?" vroeg ik.

„Daar heb ik nu geen tijd voor, dat zal ik u later wel uitleggen. — Draag zorg voor de luchtpomp," vervolgde hij, zich tot twee bedienden wendende, die hem gevolgd waren. „Indien iemand er aan mocht komen, of er mee wil werken, houd er hem dan af en laat het ons onmiddellijk weten."

„Wij gingen weer naar de kamers van mevrouw Kort. Zij was in hare zitkamer en alleen. Iemand had haar van den vloer opgenomen. Zij lag op een sofa. Haar gelaat was bleek en zij zag er vermoeid uit. Toen zij ons zag, stak zij ons hare beide handen toe.

„Ik ben beter; ik kan weer ademen," zeide zij.

„Het gevaar is nu voorbij," zeide Mulder; „maar houd u rustig en doe geen moeite om te spreken."

„Maar ben ik veilig? Is hij weg?"

„U is veilig," antwoordde Mulder.

Zij slaakte een diepen zucht.

„Nu kan ik weer leven," zeide zij zacht; „de benauwdheid is voorbij, maar ik was op het punt van te stikken."

„Er scheelde niet veel aan," zeide Mulder kortaf, „maar dat behoort Goddank, tot het verledene. Nu moet u vooreerst nog niet spreken."

Zij deed haar oogen dicht. Maar een paar minuten later opende zij ze weer.

„Hij heeft het vroeger ook eens willen doen," zeide zij met een droomerige stem, „op een keer. dat ik niet wilde doen, wat hij van mij eischte. Dat was kort na mijn huwelijk, toen Philip Sherwin dreigde, dat hij hem zou aanklagen."

Opnieuw sloot zij hare oogen: zij was blijkbaar te moe om verder te spreken.

„Wij moeten haar een oogenblik met rust laten," zeide Mulder tot mij; „zij heeft een angst doorstaan, zoo vreeselijk, dat

wij er geen begrip van kunnen hebben."

„Maar wat zou Kort nu doen?" zeide ik, „zou hij nog terugkomen? Zou hij haar misschien weer kwaad doen?"

„Hij zal wel ingezien hebben, dat hij hier niets meer kan beginnen; ik veronderstel dan ook, dat hij vertrokken is," hernam Mulder; „maar, als gij hier bij mevrouw Kort wilt blijven, zal ik naar beneden gaan en er den portier naar vragen."

Mulder verliet het vertrek. Een paar minuten later kwam hij terug met een glas port in zijne hand.

„'t Is juist, zooals ik dacht; Kort is reeds vertrokken," zeide hij, mij aanziende. Daarna, naast mevrouw Kort neerknielende, hief hij zacht haar hoofd op. „Drink dit glas eens leeg," zeide hij, „dat zal u goed doen." Hij hield het glas aan hare lippen. Zij dronk het leeg tot den laatsten droppel toe en ging toen recht op zitten op de sofa.

„Nu voel ik me veel beter," zeide zij, diep zuchtende, „veel sterker."

„U behoeft niet bang te zijn, dat uw man terug zal komen," zeide Mulder daarna. „Wij hebben maatregelen genomen om u te vrijwaren voor zulk een vreeselijke kwelling, als hij u zoo straks heeft aangedaan. Wij kunnen niet gissen, waarom hij het deed, maar u behoeft u niet ongerust te maken, dat hij het nog eens weer zal doen."

„Heeft hij dit huis verlaten?" vroeg zij.

„Ja, hij zal hier nooit weer komen, mevrouw. Dokter Cato en ik zullen al het mogelijke voor u doen. En zou u ons nu niet het een en ander willen vertellen van die ellendige geschiedenis?"

Zij zag ons bedaard aan, zij ademde wat rustiger en daarop zeide zij:

Naast mevrouw Kort neerknielende hief hij zacht haar hoofd op en bracht het glas aan hare lippen.

„Ik zal u alles vertellen. Eene inwendige stem zegt mij, dat het gevaar voorbij is; het zal een uitkomst voor mij zijn om eens te kunnen spreken."

. Wij zeiden geen van beiden iets. En daarop begon zij te vertellen, wat zij in die vijf jaar al had ondervonden.

„Vijf jaar geleden trouwde ik in Weenen met den heer Kort. Ik studeerde daar toen in de medicijnen. Ik heb altijd een groote voorliefde gehad voor de medische wetenschap. Ik was vlug, had een goed verstand en wilde daar gebruik van maken. Vooral hield ik ontzaglijk veel van al wat in verband stond met psychologische onderzoekingen. Toen ik Kort voor het eerst ontmoette, was ik geëngageerd met een man, dien ik innig liefhad. Hij heette Philip Sherwin."

Zij zag met een vragenden blik naar ons op, en vervolgde daarna:

„Ik was met hem geëngageerd — was ik toch maar met hem getrouwd! Hij is eenige jaren later overleden."

„Hij stierf hier in huis," zeide ik zacht.

„O, gij hebt hem ook wel gekend," riep zij uit. „Dat spreekt van zelf, want ik heb gehoord, dat hij hier gestorven is. U moet mij later nog eens vertellen van zijn ziekte en zijn sterven."

„Dat zullen wij stellig doen," zeide Mulder, „maar zou u nu zoo goed willen zijn, verder te vertellen; 't is van het grootste belang, dat wij daar zoo spoedig mogelijk alles van vernemen."

Zij sprak rustig door.

„Kort had een eigenaardige gemakkelijkheid om iemand voor zich in te nemen. En hij oefende al zeer spoedig een buitengewonen invloed op mij uit. Hij sprak dikwijls met mij over het onderwerp, waarin wij beiden zooveel belang stelden. Hoe elke cel in de hersenen, op het oog niets dan eene gewone protoplasma, werkelijk het middel is, waardoor het leven, de gedachten en de aandoeningen van de geheele menschheid zich uiten, en waarin de grootste opofferingen, ondeugden en deugden hun oorsprong vinden. Op een keer vroeg hij mij of ik zijne vrouw wilde worden. Ik deelde hem mede, dat ik geëngageerd was met Sherwin. Die mededeeling maakte evenwel niets geen indruk op hem. Hij vervolgde mij met zijne attenties, en op een avond hypnotiseerde hij mij in het bijzijn van eenige zijner vrienden. Na dien tijd scheen mijn wilskracht verzwakt te zijn; hij hypnotiseerde mij nu en dan, en op het laatst was ik geheel in zijne macht. Ik gaf den man, met wien ik geëngageerd was, op voor een man, die met mij kon doen wat hij wilde. Ik dacht aan niemand anders dan aan hem. Ik was door hem zulk een geheel ander wezen geworden, dat de hartstochtelijkste woorden van Sherwin niet den minsten indruk op mij maakten. Ik zag er niets geen kwaad in het hart te breken van dien goeden, edelen jongen man. Ik vermoedde toen allerminst, waar dat alles nog op uit zou loopen. Kort en ik trouwden, en een paar maanden later leerde ik mijn man in zijn ware gedaante kennen. Ik had altijd gemeend, dat liefde voor de studie hem boven alles ging. Ik zag nu, dat er iets anders was, dat hij nog hooger stelde. Hij was buitengewoon eerzuchtig. Hij wilde een groot ontdekker, een uitvinder zijn. Op een avond vertelde hij mij, dat hij vast geloofde, dat elke gedachte of aandoening ontstaat, *niet* uit een geestelijken oorsprong, doch alleen door een waarneembare verandering in zekere cellen van de hersenen. Hij zeide, dat men het zou kunnen bewijzen door die cellen te prikkelen, zoodat het karakter, het zedelijk bewustzijn, zelfs het geweten, en al wat tot nu toe volgens de algemeene opvatting tot het verstandelijke deel van onze natuur behoorde, inderdaad in de macht zou zijn van een physioloog. Hij zeide, dat iets dergelijks alleen door proeven kon bewezen worden; dat zulk een proef niet gedaan kon worden op de dierenwereld, doch alleen op een menschelijk subject. Ik hoorde zijne woorden met een zekeren afschuw aan, maar toch nog zonder de eigenlijke bedoeling te vatten.

„Dan dank ik den hemel, dat gij uwe theorie nooit kunt bewijzen," zeide ik.

„Zegt *gij* dat?" antwoordde hij, zijn blik strak op mij gevestigd houdende. „Ik kan het toch doen door een proef op een mensch."

„Bij die woorden wendde ik mijn blik van hem af met een gewaarwording van plotselinge vrees. Wij waren te zamen in zijn laboratorium. Ik stond op en trachtte het vertrek te verlaten. Hij riep mij terug op dien toon, waaraan ik nooit weerstand kon bieden."

„Gij kunt dat subject zijn," zeide hij, zijne handen op mijne schouders leggende en mij in de oogen ziende.

„Ik! Neen, dat nooit! Zijt gij krankzinnig?" hernam ik.

„Ik ben niet krankzinnig, ik ben bij mijn volle verstand. Ik herhaal mijne woorden. Gij kunt mijn subject zijn."

In zijne oogen was eene uitdrukking, die mij een vreeselijken angst aanjoeg.

„Wat bedoelt gij?" riep ik uit. „Gij doet

mij ontstellen. Gij jaagt mij vrees aan. Gij zult mij, uwe vrouw, toch geen kwaad doen? O, Horace, denk toch niet aan zulke afgrijselijke dingen! Laat dat blijven in de geheime vertrekken van God's heilige woningen. Wij zijn er beter aan toe met het oude geloof."

„Hij lachte luid en afschuwelijk.

„Kom, Isobel," zeide hij, „ik heb u in langen tijd niet gehypnotiseerd, laat ik het nu eens doen."

„Ik gilde van angst. Hij hield mijne beide handen vast en keek mij strak aan. Ik verzette mij uit alle macht tegen zijn invloed. Ik geloof, dat ik gilde; daarna weken mijn geheugen en mijn gevoel en herinnerde ik mij niets meer. Toen ik weer bij kwam, was alles veranderd. Ik gevoelde mij flauw en verward, en kon mij slechts met moeite herinneren, wat er voorgevallen was, voordat ik in slaap viel. Mijn echtgenoot was bij mij in de kamer. Hij hield mijne beide handen vast en zeide, dat ik mij rustig moest houden. Een poos later bemerkte ik tot mijn schrik, dat ik een klein metalen kapje op een gedeelte van mijn hoofd droeg. Ik vroeg hem wat dat beteekende en toen vertelde hij het mij."

„Ik heb de proef op u gedaan, Isobel," zeide hij. „Gij geniet de eer het middel te zijn, waardoor de wonderbaarlijkste theorie van de geheele wereld kan worden bewezen. In het belang van die proef was ik genoodzaakt een gedeelte van uw schedel te opereeren. Doch na de operatie kon ik u niet weer bijbrengen; het gelukte mij eerst toen ik de atmospherische drukking van vijftien pond op den vierkanten centimeter belette op uwe hersenen te drukken. De luchtledige klep, die gij draagt, voorkomt die drukking, en zoo lang gij die blijft dragen, loopt uw leven geen gevaar."

„Maar zal ik nooit weer geheel gezond worden?" vroeg ik.

„Dat hangt er van af," antwoordde hij.

„De tijd ging voort, maar mijn toestand verbeterde niet. Op een keer probeerde ik zelf de luchtledige metalen kap weg te nemen. Ik viel onmiddellijk flauw en zou gestorven zijn, als Kort niet onmiddellijk de kap weer op mijn hoofd had geplaatst. Maar al droeg ik die kap, toch liet mijn geheugen mij dikwijls in den steek. Ongeveer een maand na die vreeselijke proef, kwamen wij in kennis met een heer, Charles Ridley genaamd. Hij bracht ons dikwijls een bezoek, en Kort en hij werden intieme vrienden. Bij een zijner bezoeken werd ik plotseling bewusteloos. Hij was alleen met mij, en ik heb nooit vernomen wat hij gewaar is geworden. Mijn echtgenoot kwam haastig binnen en bracht mij weer bij, maar na dien tijd wist ik, dat Ridley achterdocht koesterde jegens mijn man.

„Een paar weken later kwam Philip Sherwin, de man, dien ik vroeger zoo innig lief had gehad, en dien ik zoo wreed had behandeld, onverwachts bij mij. Hij vertelde mij, dat hij den heer Ridley had gesproken, dat die hem het een en ander had meegedeeld en dat hij er nu alles van wist. Hij zeide, dat mijn echtgenoot inderdaad een moordenaar was. Hij deelde mij dingen mede, waardoor mijne oogen eensklaps geopend werden. Hij zeide, dat hij de schandelijke daad van mijn echtgenoot aan de geheele wereld bekend zou maken. Midden in die scène kwam Horace zelf binnen. Hij sprak bedaard, hield zich kalm en wist Sherwin te bewegen om heen te gaan. Wat er dien avond verder is voorgevallen, is haast niet te beschrijven. Mijn echtgenoot had mij geheel in zijn macht naar de ziel zoowel als naar het lichaam."

„Sherwin moet zijn mond houden," zeide hij. „Wat Ridley betreft, die weet lang niet alles. Hij bezit niet de wetenschappelijke kennis van Sherwin en hij kan nooit de geheele waarheid gissen; maar is hij door Sherwin eenmaal op de hoogte gebracht van den toestand, dan weet ook iedereen het. Dan ben ik geruïneerd; en dan zal ik mijne ontdekking nooit kunnen voltooien. Ik ben wanhopig en ik sta voor niets. Gij moet hem dus eene belofte afpersen, Isobel. Als hij u niet plechtig belooft, dat hij nooit zal openbaren, wat hij vernomen heeft, neem ik de luchtledige kap weg."

„Ik keek hem aan, toen hij die woorden

zeide, en ik wist wat mij boven het hoofd zou hangen."

„Wat is uw leven?" zeide hij. „Wat is het leven van elke vrouw, van elken man, in vergelijking met de kennis, die ik langzamerhand door u verkrijg? Ik zal de grootste psycholoog van mijn tijd worden.

Hij riep mij terug op dien toon, waaraan ik nooit weerstand kon bieden.

Gij moet onmiddellijk aan mijn wensch voldoen."

„Ik deed, door angst gedreven, al wat hij mij opdroeg. Ik ging naar Philip en smeekte hem, terwille van onze oude liefde, aan niemand iets te zeggen. Ik weet niet meer, wat ik zeide; maar door mijn smeeken tot wanhoop gedreven, deed hij de gevraagde belofte. Hij zou mijn echtgenoot niet verraden, zoo lang ik er geen toestemming toe gaf.

„Eene week later verlieten Horace en ik de stad Weenen. Wij gingen onmiddellijk naar Davos. Daar zijnde werd ik tot mijne groote verwondering weer gezond en krachtig. Ik behoefde zelfs het kapje niet te dragen, en ik was innig blij, dat ik het niet meer noodig had. Mijn echtgenoot was veel vriendelijker dan vroeger. Ik voelde mij bijna even goed als in vroeger tijd, maar nauwelijks was ik in de dalen of de benauwdheden, verlies van geheugen en bewusteloosheid kwamen onmiddellijk terug. Op een keer vertelde Horace mij, dat hij over uwe Vereeniging had hooren spreken. Hij zeide, dat hier door een bijzondere mechanische inrichting een kunstmatige rij kamers was verkregen, waarin de atmospherische drukking gelijk kon gemaakt worden aan de berglucht te Davos. Horace was er bijzonder op gesteld uw compagnon te worden. Ik bezat ongeveer honderd duizend gulden, die mijn vader mij had nagelaten. Hij vroeg mij of ik ze aan hem wilde geven ten einde daarvoor een aandeel te koopen in de Vereeniging voor Ernstige Zieken. Dat deed ik gaarne, omdat ik er naar verlangde, weer in Engeland terug te komen. Hij bracht mij daarop naar Engeland en eenigen tijd later kwam ik hier; maar al kon ik in de Davos-kamers vrij gezond zijn, ik had hier toch een vreeselijk leven. Met elken dag werden mijne oogen meer geopend voor de slechte inborst van mijn echtgenoot. Hij deelde mij altijd al zijne plannen mede, en hij zeide, dat niets zoo goed was voor het succes van zijne proeven, als het waarnemen van de wijze waarop ik die berichten ontving. Zoodoende wist ik alles van hem en van zijne slachtoffers. Hij was de man, die Banpfylde wist te bewegen den Prins Rupert's Druppel te verbrijzelen, aldus diens dood bewerkende, terwijl hij zelf in 't donker de kamer binnen

liep en het juweel wegnam. Daarna verscheen de heer Charles Ridley hoogst onverwacht op het tooneel. Hij wist genoeg omtrent de geheimen van mijn echtgenoot om het hem onaangenaam te kunnen maken. Daarom bedacht Horace eerst een middel om hem te ruïneeren en doodde hij hem later. Hij deed atropine in de flesch met soda-water. Een gedeelte van den inhoud kwam in de oogen van den jockey en had het gewone resultaat, een tijdelijke verlamming van de pupillen van de oogen. De jockey kon zijn paard niet sturen, daardoor werd de wedstrijd verloren en was Ridley geruïneerd. Maar dat was nog niet genoeg. Den volgenden dag heette het, dat Ridley zich van kant had gemaakt; dat was niet het geval. Mijn echtgenoot schoot hem dood en bewees zijn *alibi* op een zeldzaam schrandere wijze. Een dag te voren had hij zelf de fotografie genomen, die hem redde, zooals u zich misschien nog wel zult herinneren, en hij zette de plaat in Ridley's camera, opdat het den schijn zou hebben, dat Ridley die fotografie zelf had genomen.

„Dan nog weer had Horace in overleg met den heer Sutherland het plan gemaakt, om het geld in handen te krijgen van de levensverzekering, die op het leven van Harold Beauchamp was genomen. *Hij* gaf het vergif aan Beauchamp, en daarvoor zou hij de helft ontvangen van de premie. Dat plan mislukte, zooals gij weet, door de schranderheid van dokter Mulder. Toen de heer Sutherland vernam, dat de asch uit Woking naar Londen was overgebracht, pleegde hij zelfmoord, en mijn echtgenoot verzon later die bekentenis, aldus zich zelf van alle medeplichtigheid vrijsprekende. Er zijn zeker weinig menschen, die zoo veel slechts hebben gedaan, en het zonderlingste is nog dat hij alles zoo uitvoerig aan mij meedeelde; maar hij wist, dat ik zou zwijgen, wetende wat er gebeuren zou, wanneer ik ooit de waarheid openbaarde. Er waren evenwel oogenblikken, waarin ik zoo ellendig

„En wanneer wilt gij mij mijne gezondheid weêrgeven?"

en zoo angstig was, dat ik besloot alles te wagen wanneer ik het maar aan u kon meedeelen; maar hij voorkwam mij altijd, en toen hij eindelijk inzag, dat ik mijne gevangenis zou ontvluchten, wanneer ik er maar eenige kans toe zag, nam hij de luchtledige kap weg. Na dien tijd werd mijn toestand onhoudbaar. Ik was eene gevangene, die voor altijd aan mijne kamers gebonden was. Mijne dienstbode Susanna werd natuurlijk door hem betaald, en zij was in vele opzichten nog grooter tyran dan Horace zelf. Het heeft u misschien wel eens ver-

wonderd, waarom ik niet met u sprak. Ik durfde niet; ik verkeerde in het grootste gevaar. Mijne dienstbode zou geluisterd hebben door eene buis, die Horace zelf tusschen deze kamer en mijn slaapkamer had aangebracht. Zij stond altijd gereed om Kort te waarschuwen, wanneer zij mij maar een enkel woord van ons vreeselijk geheim hoorde uiten. Dan zou hij de veiligheidsklep loslaten en moest ik dood neervallen in deze kamer. Nu weet gij alles. Toen gij met u beiden hier kwaamt, begreep Horace, dat er geen uitweg meer voor hem bestond, maar hij wilde mij toch in elk geval voor altijd het zwijgen opleggen. Hij maakte de veiligheidsklep los. Als dokter Cato niet zoo vlug was geweest, zou ik nu reeds sedert lang overleden zijn."

Zij zweeg. Een tijd lang spraken wij geen van beiden, ontdaan als wij waren door die vreeselijke geschiedenis. Eindelijk zeide Mulder:

„Blijf gij hier Cato; dan ga ik dadelijk alles in het werk stellen om Kort te laten vervolgen; hij kan nog niet ver weg zijn. Hij heeft stellig niet gerekend op mijne inspiratie om u nog juist bij tijds naar de luchtpomp te zenden."

„Neen, hij heeft zeker gedacht, dat het graf zijn afschuwelijk geheim verborgen zou houden," hernam ik; „maar nu is het ook gedaan met al zijn schelmerijen."

Mulder vertrok en kwam drie uur later terug. Ik was nog altijd in de kamer van mevrouw Kort. Zij lag op de sofa, met de oogen dicht.

Mulder gaf mij een telegram, dat hij een oogenblik te voren had ontvangen. Het was van den inspecteur Clarkson: „Ik heb Horace Kort te Southampton gearresteerd."

„Den hemel zij dank!" riep ik uit.

„Ja, nu kunnen wij gerust zijn," hernam Mulder. „En laten wij thans al onze zorgen wijden aan mevrouw Kort."

„Ik zal u eene pleegzuster zenden," zeide hij; „uw echtgenoot is vertrokken en uwe onaangename dienstbode is ook verdwenen. U behoeft dus niet te vreezen, dat u ze ooit weer zult zien."

Wij gingen naar de achterkamer, daar wij mevrouw Kort niet te lang alleen wilden laten.

„Zou er nog iets voor haar gedaan kunnen worden?" vroeg ik.

„Ik geloof het wel, maar weet gij, wat er met haar is voorgevallen?"

„Ik gis het wel eenigszins, maar ik heb den schedel nog niet onderzocht."

„Ik wel," hernam hij. „Een gedeelte van het rechter schedelbeen is naar beneden gedrukt, en daarvan zou, zooals gij natuurlijk ook wel weet onder gewone omstandigheden sufferigheid, onnoozelheid, een voortdurende neiging tot slapen en, wanneer het niet verholpen werd, op het laatst de dood het gevolg zijn geweest. 't Zou eene kleinigheid geweest zijn om dat indertijd te verhelpen. Kort behoefde het been maar op te lichten en in de hoogte te houden, totdat het was vastgegroeid aan de andere beenderen. Dat heeft hij evenwel niet gedaan, omdat het niet overeenkwam met zijne bedoelingen en hij dan geen verdere proeven kon doen; en zoo lang die toestand voortduurde, deed de gewone atmospherische drukking de gewone symptomen ontstaan. Maar bij een mindere drukking, zooals in onze Davos-suite of bij een apparaat, dat plaatselijk wordt toegepast, zooals de metalen kap, kon mevrouw Kort zich wél gevoelen, daar het schedelbeen dan opgeheven en de drukking weggenomen werd."

„Maar wat moet er nu met die ongelukkige vrouw gebeuren? Moet zij haar verdere leven altijd een gevangene blijven van de Davos-vertrekken?"

„Wij moeten al het mogelijke voor haar doen," zeide Mulder; „maar 't is een treurige toestand. Wij moeten trachten dat losgemaakte schedelbeen op te lichten, de „callus" die zich daar gevormd heeft, weg te nemen ten einde een zuivere oppervlakte te verkrijgen voor het genezen, en het dan aan de natuur overlaten om het met het omgevende schedelbeen te vereenigen. De Davos-kamers zijn daartoe uitnemend geschikt. Als dan alles goed gaat, kunnen

wij langzamerhand meer atmospherische drukking in de vertrekken brengen en zien hoe het schedelbeen zich daaronder houdt. Wanneer het vastgegroeid is en zij geen hinder heeft van lastige verschijnselen, kan zij zich weer vrij overal bewegen."

„En wilt gij het probeeren?" vroeg ik.

„Als zij hare toestemming geeft."

Dien avond hadden wij opnieuw een onderhoud met mevrouw Kort. Mulder legde haar alles nauwkeurig uit.

„Met uwe medische kennis zult u onze bedoeling zeker wel begrijpen," zeide hij. „Wanneer u er toe wilt overgaan, zal ik de operatie doen, en zal Cato u chloroformiseeren; maar ik moet u eerlijk zeggen, dat u groot gevaar loopt onder de operatie te bezwijken."

„En als het goed gaat?" vroeg zij, hare zeldzaam mooie oogen naar hem opslaande.

„Als alles goed gaat," hernam hij, „en ik geloof zeker, dat het goed zal gaan, dan wordt gij weer even gezond als in vroeger jaren."

„Dan stem ik toe. En wanneer wilt u mij mijne gezondheid weergeven?"

„Morgen ochtend," hernam Mulder.

De operatie werd gedaan en gelukte uitstekend. Na drie weken was mevrouw Kort reeds nagenoeg hersteld. Wij vermeerderden langzamerhand de atmospherische drukking in hare vertrekken, zonder dat het haar in 't minst hinderde.

Mevrouw Kort was dus nu weer gezond; ze bleef ons altijd innig dankbaar voor onze hulp. Doch één vreemd verschijnsel deed zich voor. Mevrouw Kort was eene geheel andere vrouw geworden; zij herinnerde zich niets meer van al wat er vroeger met haar was voorgevallen. Zij heeft nooit meer naar haar echtgenoot gevraagd, noch zijn naam genoemd.

De herinnering aan haar vreeselijk leven was uitgewischt, als had het nooit bestaan. Dat was ook zeer gelukkig, want Kort ontving voor zijne vele misdaden de zwaarste straf, die de wet kon toepassen.

De brutale dienstbode is nooit door de politie gevonden; zij had Engeland zeker onmiddellijk verlaten.

Kort is dood. Hij ligt in zijn eerloos graf. Maar de Vereeniging voor Ernstige Zieken bestaat nog altijd en bloeit meer dan ooit te voren. Mevrouw Kort is lid van de Vereeniging gebleven; zij is een onwaardeerbaar goede hulp voor Mulder en mij, en tevens het groote aantrekkingspunt van onze inrichting. Door haar vernuft, hare vroolijkheid en de groote bekoring, die van haar uitgaat, is zij bij allen geliefd, die tot ons komen om herstel van gezondheid en krachten.

EINDE.

Sociale Beschouwingen.

HOE 'T IN TRANSVAAL WAS

DOOR

F. KAPTEIJN.

Zijn het elders de voorstanders van een meer gelijkmatige verdeeling van den maatschappelijken rijkdom, die het kiesrecht zooveel mogelijk willen uitbreiden, in Transvaal waren het de millionairs en hunne aanhangers.

Geknipt naar het model, dat Henry George van hun heeft gegeven, waren zij, die al één millioen bezaten, niet op hun gemak voor ze er een tweede bij hadden. En dan liefst in drie vloeken en een zucht, want men dacht er niet aan om in Transvaal te blijven. At home, te Londen wilde men den klank van het Afrikaansche goud doen klinken.

Om aan dat tweede millioen te komen, werd niets ontzien. De voorwaarden, waaronder men bezig was zijn schatten te verzamelen, waren nog niet gunstig genoeg; men moest meer invloed hebben op de samenstelling van de wetgevende macht. Misschien wilden sommigen in hun goedheid wel zoover gaan, dat — althans voor de eerste jaren — een „Afrikaander" staatspresident mocht zijn; maar dan moest het er een wezen, die naar de pijpen van de bevolking van den Witwatersrand wilde dansen. Paul Kruger was doof aan dat oor, daarom stelde men, toen hij de laatste maal moest aftreden Schalk Burger tegen hem over. Deze toch had, bij de samenstelling van het bekende „industrieele rapport", getoond, dat men met hem kon werken.

Men weet het, dat al de schetterende verkiezingsmuziek, welke de Engelsche bladen bij die gelegenheid maakten, maar bitter weinig kiezers heeft kunnen behagen; Schalk Burger moet na de opening der stembus zeker gewenscht hebben, dat hij zich maar niet in de kou had begeven.

Het streven van de mijnkoningen was te duidelijk; vandaar dat zij zoo weinig steun vonden. Zeker, als men een beetje rondkeek in Transvaal, moest men met Hamlet zeggen: „there is something rotten in the state". Wat gezegd werd van monopolies, concessies, corruptie, familieregeering was niet uit de lucht gegrepen; maar, overtuigd, dat het, als Rhodes de baas werd, nog veel erger zou zijn, weigerden velen om onder de anders zoo aantrekkelijke leuze „progressie" mee tegen de Regeering op te trekken.

Dan nog maar liever conservatief!

'tWas toch maar een naam; niets anders en „wat is een naam?" De Transvaalsche Regeering was in sommige opzichten in werkelijkheid, naar Europeesche opvatting, zóó weinig conservatief, dat een liberale Tweede Kamer er van zou omvallen. Het was daar geen angstig gevraag of een of andere maatregel wel in het stelsel paste; als er, na runderpest of anderen tegenslag, hulp moest zijn, kwam die. Toen de mannen in September 1899 naar de grenzen trokken, konden de vrouwen meel, koffie, kleeren, enz. bij den landdrost krijgen. Er werd heelemaal niet gevraagd of zulke hulp van staatswege ook demoraliseerend zou werken, een bewering die men in Europeesche staten veel te hooren krijgt, als er sprake is van steun aan minder bedeelden. Gebrek en armoede vond men in de Z. A. R. het meest demoraliseerend.

De Volksraad in Transvaal heette conservatief, maar hij ontving enkele maanden voor den oorlog met instemming een adres van de „Internationale Onafhankelijke Arbeiderspartij" tot invoering bij de wet van een acht-urigen arbeidsdag.

In Pretoria was een groote openbare vergadering ten gunste daarvan gehouden en inleider was, het sedert overleden, lid voor het distrikt Piet-Retief, de heer W. Tosen, die door de jingo-bladen steeds een van de meest verstokte conservatieven genoemd werd.

Door het uitbreken van den rampzaligen oorlog is de Uitvoerende Raad niet aan het optrekken van een dergelijk wetsontwerp toegekomen. Het ware zeker wet geworden, hoewel de behoefte aan wettelijke regeling van den arbeidsduur in Transvaal lang zoo groot niet was als in Europeesche landen. Ook al neemt men het warmere klimaat in aanmerking, dan nog was in Transvaal de werkdag kort. Het waren alleen de progessieven aan den Rand, die hun arbeiders vaak langer dan acht uur lieten werken en daaraan wilde men, ook in den conservatieven Volksraad, een einde maken.

B. M. v.

Een eigenlijk referendum kende men in Transvaal niet, maar wanneer een belangrijk wetsontwerp aan de orde kwam, hielden de afgevaardigden in hun distrikt openbare vergaderingen om den geest van het publiek te leeren kennen. Ook werden adressen, welke bij den Raad inkwamen steeds met zorg behandeld. De wil van het volk was voor de Regeering de hoogste wereldlijke macht. Dat werd in den Volksraad altijd vooropgesteld en, werd er ook al niet steeds naar gehandeld, zoodra de burgers luide hunne stem deden hooren, zweeg en zwichtte alles.

In regeeringszaken had men voorts in de twee Zuid-Afrikaansche Republieken een weldadigen afkeer van vertoon, waar conservatieven gewoonlijk nog al van houden. Het is overbekend, dat men 's morgens tusschen zes en zeven bij President Kruger aan .zijn huis terecht kon en een even eenvoudig man als Kruger was de Staatssecretaris Reitz. Arm en rijk kon hen zonder formaliteiten naderen, om te zeggen wat men op het hart had.

Toen te Amsterdam bij den intocht van de Koningin en haar verloofde, ook de Vrijstaatsche vertegenwoordiger bij de Nederlandsche Regeering Dr. Hendrik Muller ter audientie verscheen, moet, volgens de couranten, hertog Hendrik hem de opmerking gemaakt hebben, het verstandig van hem te vinden, dat hij niet in gala verscheen, waarop Dr. Mulder zei, dat hij zulk een kleed niet in overeenstemming achtte met den geest der Republieken. Is het verhaal juist, dan heeft de consul-generaal van den Vrijstaat getrouw de meening van het volk van dat land weergegeven.

De regeering van Transvaal had vele gebreken — er is moeite genoeg gedaan, om er haar op te wijzen — maar de daden, welke spreken van haren gezond democratischen geest zijn talrijk; zoo maakte b. v. de Volksraad, toen het, na 't uitbreken van den oorlog, noodig werd de ambtenaars-salarissen te verminderen, een progressieve schaal, welke met 10 procent voor

de kleinste inkomsten begon en met 70 procent eindigde.

Dat zal de Engelsche Regeering de Transvaalsche wel nooit na doen! Met het „progressief" en „conservatief" was het in de Z. A. R. een ware begripsverwarring.

Behalve om hare zorg voor minderbedeelden, moet de regeering der Z. A. R. ook geroemd worden, om de wijze, waarop zij steeds de belangen van het onderwijs heeft behartigd. Daarvoor waren geen offers haar te groot. Men gaf niet alleen ruime subsidiën om den onderwijzers een goed bestaan te verzekeren, maar stelde ook kosteloos hout en ijzer beschikbaar, voor burgers, die een school wilden oprichten en steunde alles wat aan dit groote maatschappelijke belang bevorderlijk kon zijn. Natuurlijk ging het niet zooals de progessieven wel wenschten; het was niet voldoende, dat op de scholen in de grootste plaatsen aan de Engelsche taal een ruime plaats als leervak werd gegeven, het geheele onderwijs moest Engelsch zijn. En wie op dergelijke onzinnig-brutale eischen niet dadelijk ja en amen speelde, werd voor een verstokten behoudsman uitgemaakt.

Een verrassing was het mij, toen ik in 1897 in den Vrijstaat komende, vond dat daar reeds sinds jaren een wet op den leerplicht bestond en dat men in de dorpen schoolcommissiën had, waarvan een gedeelte van de leden door de ouders der schoolgaande kinderen werden gekozen. Aan Nederland denkende vond ik dat toen niet zoo heel achterlijk.

Dat de Tranvaalsche wetgeving op veel punten zeer noodig herziening behoefde — een eigenschap met die van andere landen gemeen — werd wel in de eerste plaats erkend door de Regeering, die in het jaar dat den oorlog voorafging pogingen aanwendde om een erkend deskundige op dat gebied uit Nederland te krijgen.

Gedreven door de overweging dat een brutaal mensch de halve wereld heeft, maakte Engeland tijdelijk aan dat alles een eind. En duizenden Hollanders, die ginds een rustig en ruim of minder ruim, maar althans voldoend bestaan vonden, heeft het in de gelegenheid gesteld om op een overvoerde arbeidsmarkt nog eens kennis te maken met de meest grauwe zorgen van den strijd om dat bestaan.

(Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den heer J. A. Holtrop, Sarphatipark 32, Amsterdam, of rechtstreeks van de auteurs.)

Alice.

TOONEELSPEL IN ÉÉN BEDRIJF

DOOR

P A R V U S.

PERSONEN :

DR. VAN ANDRINGA, 44 jaar.
MEVROUW VAN ANDRINGA VAN OLDENZEE, 38 jaar.
MEJ. ALICE DE LARISSON Gouvernante, 30 jaar.
FREULE BELLA VAN ANDRINGA. 18 jaar.
EEN KNECHT.

EERSTE TOONEEL.

Klein, gezellig, smaakvol ingericht salon; brandende lampen; hooge vazen met bloemen. Theetafel met lage stoelen er om heen. Om de tafel zitten mej. de Larisson en Bella. Mej. de Larisson gracieus gekleed en gekapt met distinctie. Bella vriendelijk, vroolijk, zonnig. Alice is met een fijn naaldwerk bezig; Bella zit met een opengeslagen boek op haar knieën.

Mej. de Larisson.

Bella, lees me nog wat voor; ik hoor je zoo graag lezen.

Bella (*legt 't opengeslagen boek op een stoel en knielt bij de gouvernante*).

Hoe wil-je me nu laten lezen, Auntie? Ik kán niet. Ik kán er mijn gedachten niet bijhouden. (*vleiend*) Toe, beloof me eerst, dat je bij me blijft, voor goed! doe me niet meer zooveel verdriet, door over je vertrek te spreken.

Mej. de Larisson (*slaat haar arm om Bella heen*).

Kindjelief, het is mijn plicht daarover te

spreken. Je moet aan die gedachte wennen; ik kan niet bij je blijven...

B e l l a (*snel*).

Wáárom kán-je niet, Auntie? je kán wél, maar, je *wil* niet...

M e j. d e L a r i s s o n (*peinzend*).

Wil ik niet?...

B e l l a (*schudt ontkennend het hoofd*).

Neen! je *wil* niet. *Ik* kan niet meer buiten je — ik ga dood, als je weggaat. (*smeekend*) Ach, Auntie, ik had zóó gehoopt, dat jij ook niet buiten je kind zou kunnen leven. Ik ben toch véél meer *jouw* kind, dan van Mama. Wij zijn altijd samen, jij hebt me alles geleerd!...

M e j. d e L a r i s s o n (*kust haar*).

Het is waar, je was tot nu toe meer *mijn* kind; ik voedde je op, gaf je onderwijs, surveilleerde je studies, ging met je wandelen. Ik was zoo'n beetje je schaduw. Nu ben je volwassen; je opvoeding is voltooid; je bent door je Mama geprésenteerd en de wereld zal haar rechten op je doen gelden. Je Mama, die je zóólang heeft moeten missen, toen je lessen al je tijd in beslag namen, komt nú aan de beurt. *Zij* heeft nu alléén het recht, je bij zich te hebben.

B e l l a (*haar open aanziend*).

Denk je, dat Mama zoo hunkert naar mijn bijzijn?

M e j. d e L a r i s s o n.

Zeker.

B e l l a.

Auntie! pas op! je meent niet wat je zegt.

M e j. d e L a r i s s o n.

Het zal van jou afhangen lieveling, of je Mama op je gezelschap gesteld zal zijn.

B e l l a (*opstaand*).

Daar zal Mama nooit op gesteld zijn. Vooral niet buitenshuis en zij beweegt zich meer buiten dan binnen haar huis, dát weet je ook wel.

M e j. d e L a r i s s o n.

Kind, kind, wat draaf je weer door!

B e l l a (*vriendelijk*).

Een dochter van 18 jaar is heusch geen gewenscht gezelschap voor een jonge, coquette vrouw als mama. (*confidentieel*) ik verklap immers haar leeftijd! het ergste wat je Mama kunt aandoen.

M e j. d e L a r i s s o n (*ontwijkend*

Wil je nog een kopje thee?

B e l l a.

Graag.

M e j. d e L a r i s s o n.

En lees je dan?

B e l l a (*neemt haar boek*).

Ik kan je niets weigeren.... Weiger mij dat éene ook niet. Blijf bij me.

M e j. d e L a r i s s o n.

Voorloopig blijf ik nog.

B e l l a.

Spreek dan niet meer over weggaan. Toe! beloof je 't?

M e j. d e L a r i s s o n (*glimlachend*).

Je bent een dwingster.

B e l l a.

O, jou diplomaatje! Je antwoordt niet op mijn vraag.

M e j. d e L a r i s s o n.

Lees nu, kind. Wij hebben zoo weinig tijd. Je moet je nog kleeden voor je diner.

B e l l a (*knorrig*).

O! dat diner! ik zal geen woord spreken.

M e j. d e L a r i s s o n.

Wat zou dát pleiten voor je opvoeding!...

Bella.

Je hebt gelijk. Ik moet nu mijn kunstjes vertoonen. Ik moet laten zien, wat *jij* van me gemaakt hebt.... (*neemt het opengeslagen boek weer in handen*) nu zal ik voor je lezen.

(*Leest Voor de Liefste van Frederik van Eeden*).

TWEEDE TOONEEL.

MEJ. DE LARISSON, BELLA, DR. VAN ANDRINGA.

(*de heer van A. treedt zacht binnen en blijft op den achtergrond luisteren naar Bella's voorlezen.*)

(*als het vers uit is, klapt Bella het boek dicht*).

Ziezoo! ik lees vandaag niet meer. Ik kan er mijn gedachten niet bijhouden. (*kijkt op*) Daar is Vader! (*gaat naar hem toe, geeft hem een zoen; schuift een stoel voor hem aan.*) Vadertje, hoe lief dat je weer komt. Wil je een kopje thee?

Dr. van Andringa (*tot Mej. de Larisson*).

Een half kopje. Ik kom altijd op de gezelligheid af. Ik ken geen aangenamer sfeer dan deze. (*zijn blikken vestigen zich met innigheid op de gouvernante*).

Bella.

Vader, je kijkt Auntie aan, alsof je haar iets wil vragen. Doe het maar niet. Zij weigert vandaag alles.

Mej. de Larisson.

Plaaggeest!

Dr. van Andringa (*tot gouvernante*).

Waarom kan ons juffertje vandaag haar gedachten niet bij het lezen houden?

Bella (*wrijft zich van pleizier in de handen*).

Heerlijk! (*gaat weer zitten*) Ik ben nieuwsgierig te hooren, hoe je je daar zal uitredden.... Kom Auntie steek van wal.

(*Kleine pauze: Bella wenkt haar vader goed te letten op hetgeen de gouvernante zal zeggen. Deze kijkt peinzend voor zich uit en heeft moeite haar emotie te bedwingen*).

Dr. van Andringa.

Is het zoo'n diep geheim?

Mej. de Larisson.

Ik heb er Bella aan herinnerd, dat mijn taak hier in huis is geëindigd.

Dr. van Andringa (*snel*).

Wat bedoelt u?

Bella (*zeer snel*).

Zij wil weg! en mij aan mijn lot overlaten. (*Langzaam en smeekend*). Vadertje! ik kán niet buiten Auntie.

Dr. van Andringa (*ontroerd*).

U denkt er toch niet over ons te verlaten?....

Bella (*juichend*).

Ons! Hoor je 't wel, Auntie? Beste Vader!

Dr. van Andringa.

Wij kunnen u niet missen.... van heengaan moet geen sprake wezen.... ik heb daar nooit om gedacht.... U blijft bij ons. U is een lid van ons gezin.

Mej. de Larisson (*dof*).

Bella's opvoeding is voltooid....

Dr. van Andringa.

Maar zij heeft een vriendin, een oudere zuster noodig. Bella kan niet zoo alleen achterblijven.

Bella.

Heb ik 't niet gezegd! ik kan niet alleen achterblijven, Auntie! Toen je bij me kwam, was ik tien jaar. Weet je 't nog? We spraken toen altijd Fransch en ik moest „Mademoiselle" zeggen. Later toen je zoo'n wonderkind van me maakte, en ik Duitsch en Engelsch brabbelde, zei ik, al naar we de Duitsche of Engelsche week hadden „Fräulein of

Miss de Larisson." O! dat vond ik verschrikkelijk. Op mijn 15e jaar bedacht ik, je „Auntie" te noemen. (*tot haar vader, die haar lachend en vriendelijk-instemmend aanhoort*). Een goeie vondst, hé Vadertje? Wist jij ook maar zoo wat te bedenken....

Mej. de Larisson (*lachend*).

Bella! Bella!

Bella.

Heb je nooit gemerkt, dat Vader je heelemaal geen naam geeft?".... Al je „Miss"— „Mademoiselle" — en „Fräulein" — titels vindt hij verschrikkelijk. Als ik *jou* was, Vadertje, vroeg ik doodeenvoudig haar bij den naam te mogen noemen....

Mej. de Larisson (*verlegen*).

Bella! wat ben je vandaag weer uitgelaten. Ga je nu kleeden, het is meer dan tijd. Als ik je met een of ander kan helpen, laat me dan roepen.

Bella (*valt haar om den hals*).

Graag! heb je het goed begrepen, Auntie, dat Vader uitdrukkelijk gezegd heeft: *wij* kunnen u niet missen? *Goed* begrepen?

Mej. de Larisson (*drukt Bella's hand*).

Ik heb het goed begrepen, lieveling.

Bella.

Waarom stuur je me nu al weg om me te kleeden? Ik heb nog een zee van tijd....

Dr. van Andringa.

Ik zou nu toch maar gaan. Mama is allang bezig met haar toilet.

Bella (*schalks*).

Mama kleedt zich soms den heelen dag; trekt telkens weer wat anders aan. Vandaag hebben wij Mama nog heelemaal niet gezien, hé Auntie; ik ben blij dat *ik* Mama's kamenier niet ben! dat arme schepsel krijgt soms op één dag meer standjes, dan ik in een jaar zou verdragen....

Mej. de Larisson.

Geduld en verdraagzaamheid waren nooit je fort, Bella.

Bella (*pakt haastig haar handwerk en boek op*).

Ga je de grimmige gouvernante uithangen? Dan groet ik je, Auntie. Je hebt zelf gezegd, dat mijn opvoeding voltooid is. (*Loopt haastig weg; bij de deur gekomen, keert zij zich nog eens om*) Dag Auntie! je bent een engel! (*werpt haar een kushand toe en verlaat de kamer*).

Derde Tooneel.

Dr. van Andringa, Mej. de Larisson.

Dr. van Andringa.

Ja, een engel....

Mej. de Larisson (*zoekt zijn blik te ontwijken*).

Wil u nog een kopje thee?

Dr. van Andringa.

Dank u. (*staat op*) *kleine pauze, loopt heen en weer, blijft dan plotseling voor de gouvernante staan en kijkt haar uitvorschend aan*)

U *meent* het toch niet dat u ons wil verlaten?

Mej. de Larisson (*beslist*).

Het *moet*.

Dr. van Andringa.

Waarom?

Mej. de Larisson.

Mijn taak is hier geëindigd.... men moet zich niet te veel hechten....

Dr. van Andringa.

Van meer of minder kan geen sprake zijn. *Nooit geeft* men te veel affectie — en ons egoïsme oordeelt, dat wij nooit genoeg *ontvangen*.... (*kijkt haar innig aan*). *uw* plaats is in *mijn* huis. Wij laten u niet gaan; wij kunnen u niet missen....

Mej. de Larisson (*ernstig*).

Wanneer alléén Bella mij niet kon missen, dán bleef ik....

Dr. van Andringa (*snel*).

En *nú*?

Mej. de Larisson (*hem de hand reikend*).

Nú is het mijn plicht te gaan.

Dr. van Andringa (*haar beide handen grijpend*).

Kan je zóó wreed zijn tegenover mij?

Mej. de Larisson (*weemoedig*).

De grootste wreedheid pleeg ik aan mezelf.

Dr. van Andringa (*haar handen grijpend*).

Neen! neen! ik laat u niet gaan.... (*heftig*). Waarom zou je mij zooveel leed doen? waarom zou je mij zoo ongelukkig maken. Alice, waarom?!

Alice (*woelt haar handen los, haar gelaat blijft vriendelijk maar ernstig*).

Dr. van Andringa. (*zacht en overredend*).

Waarom aan anderen het voorrecht gunnen je dagelijks te zien? je lieve stem te hooren? waarom aan vreemden het genot van je tegenwoordigheid schenken? Waarom moet ik aan anderen afstaan, wat *mij* onmisbaar is geworden? Neen, je kunt mij dat leed niet aandoen.

Mej. de Larisson (*ernstig*).

Het *moet*.

Dr. van Andringa.

En Bella?

Mej. de Larisson (*zacht-verwijtend*).

Noem haar niet. *Nooit* mag *zij* worden het schild waarachter wij onze zwakheid verbergen. *Zij* moet „Vadertje" blijven liefhebben en achten en *ik* moet mij de vereering van haar rein, eerlijk hart waardig toonen. Ik *moet* gaan. Nooit kwam een banale liefdesverklaring over uw lippen, tòch weet *ik*, wat voor onze omgeving een geheim bleef....

Dr. van Andringa (*naderend*).

Alice, weet je, dat ik je liefheb?

Mej. de Larisson (*met overtuiging*).

Ja! in mijn ziel vonden die onuitgesproken gevoelens weerklank. Als een jubelend akkoord ruischt in mij het bewustzijn van die liefde....

Dr. van Andringa (*treedt op haar toe*).

Mej. de Larisson (*afwerend*).

Wij moeten om Bella denken. In de argeloosheid van haar kinderziel trachtte zij voortdurend ons nader tot elkander te brengen. Zij wijst ons op de plichten die wij tegenover haar te vervullen hebben.... om slechts van *haar* te spreken zonder te denken aan de *rechten* van een andere....

VIERDE TOONEEL.

DR. VAN ANDRINGA, MEJ. DE LARISSON, MEVROUW VAN ANDRINGA.

Mevrouw (*tusschen de coulissen*).

Lize! vraag of je de freule nog kunt helpen.... (*treedt snel binnen, woelig-druk, in schitterend dinertoilet, bezig een handschoen dicht te knoopen, kijkt niet op*). Larisson! gauw een kopje thee. (*Kijkt op en ziet haar man*). Ben *jij* hier? en nog niet gekleed? Wat doe *jij* hier? Je drinkt toch geen thee? Zoo ver *ik* weet, vin-je thee horrible! Ga je maar gauw in je rok steken.

Dr. van Andringa (*bedaard*).

Over een kwartier komt het rijtuig, en in tien minuten ben ik klaar.

Mevrouw (*ongeduldig*).

Gá nu toch! Je maakt me zenuwachtig met je kalmte.

Dr. van Andringa.

Een medicus moet onder alle omstandigheden kalm blijven (*af*).

Mevrouw (*trippelt heen en weer*).

Ik hou niet van die menschen die alles tot het laatste nippertje uitstellen (*gaat bij het theeblad staan, neemt zwijgend het kopje thee aan, dat Mej. de Larisson haar geeft, telt de gebruikte kopjes en proest het uit*).

VIJFDE TOONEEL.

MEVR. VAN ANDRINGA, MEJ. DE LARISSON.

Zeg eens, ma belle! dat theedrinken van meneer v. Andringa is zeker pour l'amour de tes beaux yeux!....

Mej. de Larisson.

Meneer van Andringa komt iederen middag hier, om Bella te zien....

Mevr. van Andringa.

Hoe lief! (*plagend*) zóó?! is Bella the great attraction? (*bekijkt zich in den spiegel*). Ben ik goed gekapt? Lize maakte me vandaag tureluursch met haar onhandigheid (*bekijkt Mej. de Larisson's kapsel*). Je hebt een éénige manier van je te kappen. Beeldig! ik wou, dat *ik* het zoo kon! (*neemt haar heelemaal in oogenschouw*). Wat zit die japon weer goed. Wie heeft die gemaakt?

Mej. de Larisson (*lachend*).

Die knappe modiste ben ik zelf.

Mevrouw.

Hoe is 't mogelijk! (*bekijkt zich-zelf nog eens in den spiegel, draait zich plotseling om en kijkt Alice zéér uitvorschend aan*). Ben je warm? Heb je veel thee gedronken? Je ziet er zoo geanimeerd uit; dat blosje staat je heel lief (*met kennersblik*). Je bent een héele mooie vrouw, weet je dát wel? Zonde en jammer van al je charmes, die voor iedereen verborgen blijven. Wat zou jij succes in de wereld hebben!.... Enfin, ik ben blij, dat je *mij* niet in de wielen rijdt met je schoonheid en je jeugd. Hoe oud ben je nu?

Mej. de Larisson.

Niet zoo héél jong. Bijna dertig.

Mevrouw.

Je ziet er jonger uit. Hoe lang ben je ook weer bij ons?

Mej. de Larisson.

Ruim 8 jaar.

Mevrouw (*peinzend*).

Acht jaar — ja, ja, dat is zoo.... Hubert van Oldenzee, mijn neef, je herinnert je wel, die knappe cavallerie-officier, die een paar jaar geleden naar Indië is gegaan, was doodelijk van je.... Geef me nog een kopje thee — welzeker! toen was jij een meisje van 22 jaar en *ik* was zoo oud als *jij* nú. Wat vliegt de tijd!.... (*kleine pauze*). Mijn vriendinnen vonden het nog al dwaas van me, zoo'n mooi, jong meisje als gouvernante te nemen.... (*proest het uit*).... Ze waren bang, dat meneer van Andringa niet tegen je bekoorlijkheden bestand zou zijn!.... Neen! kijk niet zoo sip!.... Je hebt ondervonden, dat *ik* er niet het minste gevaar in zag. Ik zou de vrouw wel eens willen ontmoeten, die *mijn* man het hoofd op hol zou kunnen brengen!.... *Al* mijn vriendinnen hebben het geprobeerd, maar geen één wist de corde sensible te treffen (*met bonhomie*). En ik verzeker je, ma belle enfant, dat die dames over een arsenaal verleidingsmiddeltjes beschikken, waarvan *jij*, braaf menschje! geen begrip hebt (*lachend*). Enfin, er moeten ook mannen zijn, als meneer van Andringa, dan komen de hofmakers meer tot hun recht. *Ik* laat me links en rechts adoreeren, breek talloos veel harten en behelp me met de scherven, tot ik kans zie nieuw speelgoed te breken.... (*trekt haar tweeden

handschoen aan). Toe! maak jij de knoopjes even vast. Ik heb over gouvernantes een eigenaardig begrip.

Mej. de Larisson (*bezig met de knoopjes*).

Waarlijk?

Mevrouw.

Ja. Jullie bent een apart soort menschen. Eénzijdig gevormd, want jullie komen niet persoonlijk in 't vuur. Je kent de wereld maar van één kant; jullie bekijkt die wereld altijd van uit je eigen raampje. Tóch wordt er van jullie verlangd, dat je alles begrijpt en dat je van alles verstand hebt. Jullie moet op gevaren en verwikkelingen wijzen waar je zelf buiten blijft. Opvoeden, lesjes en vermaningen uitdeelen en van den morgen tot den avond op je plicht knabbelen. (*Zij tikt Alice zeer vriendelijk op den schouder*). Jullie bent van dat solide goedje, dat wij zéér bizonder waardeeren, wanneer wij in onze prille jeugd veel brave boekjes gelezen hebben — zooals *ik*. Van die lectuur blijft altijd wat hangen. Als ik jou zie en hoor, denk ik dikwijls: „precies een mensch uit een van me brave boekies." — . . . In jullie *hoofd, hart* en *handen* staat maar één woord.

Alice (*ontroerd*).

En dat woord *is*? . . .

Mevrouw van Andringa.

Alsof je 't niet wist! (*streelt Alice's hoofd*). Je hoofdje is geheel vervuld van *plicht*; (*tikt met haar waaier op Alice's hart*) je hartje slaat alléén voor *plicht*; (*neemt Alice's handen tusschen haar geganteerde handen in*) je handjes grijpen alléén naar *plicht*.

Mej. de Larisson (*trekt zwijgend haar handen terug; met gebogen hoofd ontwijkt zij den vriendelijken blik van Mevr. van Andringa; zij gaat het theeboeltje opruimen*.

Mevrouw van Andringa.

Wil je me nog even met mijn sortie helpen?

Mej. de Larisson.

Gaarne. (*houdt de sortie geopend*).

Mevrouw (*onder het aantrekken der sortie*).

Mijn compliment stemt je eer verdrietig dan vroolijk. Zie je nu wel? een apart soort menschen zijn jullie, dáár blijf ik bij. Wij gewone, ijdele menschen lachen om een compliment en jij trekt een gezicht alsof ik je een boetpredikatie had gehouden . . . (*lacht hartelijk, kleine pauze*).

A propos, Bella kwam zoo even op mijn kamer, om me te vertellen dat je weer over je vertrek had gesproken. Wat heb-je daar toch aan? Je blijft voor goed bij ons. Bella is dol op je. *Ik* zou *jou* nooit bij haar kunnen remplaceeren; (*lachend*) dat verlang ik ook niet. Het is voor mij heel makkelijk bij mijn dochter zoo'n deugdzaam menschje te hebben . . . . het voorbeeld waarnaar *zij* zich moet richten. *Ik* kan dan nog zoo'n beetje doen en laten wat ik wil. Je weet dat *ik* óók graag wil, dat je blijft. (*Hartelijk lachend*). *Ik* de deftige, eerzame matrone spelen! ik kan je vooruit al zeggen, dat ik van die rol niets terecht breng! Het emplooi van duègne komt voor iedere vrouw véél te vroeg naar haar zin . . . .

ZESDE TOONEEL.

MEVROUW VAN ANDRINGA, MEJ. DE LARISSON, DR. VAN ANDRINGA, BELLA.

Bella (*in wit avondtoilette, laat zich door Alice bekijken*).

Is 't goed? Ben ik naar je zin, Auntie?

Alice (*knikt Bella goedkeurend toe, schikt nog iets aan haar kapsel en blijft met haar in fluisterend gesprek*).

Mevr. van Andringa (*tot haar man*).

Wat kijk *jij* grimmig. Je mag je gezicht

wel in een anderen plooi zetten. Ik kom niet graag met zoo'n Isegrim in gezelschap.

Dr. van Andringa.

Isegrim bleef ook véél liever thuis.

Mevrouw (*lachend*).

Dat liedje kennen we van ouds. Het banale huwelijks-leven varieer *ik* liefst zooveel mogelijk. Daar moest je me dankbaar voor zijn.

Dr. van Andringa (*sarcastisch*).

Ik smelt van dankbaarheid.

Mevrouw.

Dat zie ik! . . .

Dr. van Andringa.

Het rijtuig zal dadelijk voor zijn. Bella ben je klaar?

Bella.

Ja, Vadertje.

Mevrouw.

Bella, zeg toch niet in gezelschap „vadertje."

Bella.

Wát dan?

Mevrouw.

Wel natuurlijk, „Papa."

Bella.

Laat *mij* dan maar thuis, Mama, want ik zal mij telkens vergissen.

Mevrouw.

Je bent nog zoo kinderachtig.

Bella.

Dat treft . . . .

Mevrouw.

Hoe zoo?

Bella.

Als ik kinderachtig ben, denken de menschen niet om mijn respectabelen leeftijd . . . Dan zien ze mij voor 16 jaar aan, dat is prettig voor u . . .

Mevrouw (*ontstemd*).

Je zeurt. Gaan we nu eindelijk of niet?

ZEVENDE TOONEEL.

VORIGEN, KNECHT.

Knecht.

Mevrouw, het rijtuig is vóór. (*af*)

Mevrouw (*gaat het eerst de deur uit*).

Dag Larisson, verveel je niet op je ééntje.

Mej. de Larisson.

Dag Mevrouw.

Bella.

Wat bleef *ik* je graag gezelschap houden. O! die lamme diners! —

Mej. de Larisson (*berispend*).

Maar Bella, wat zijn dat nu voor woorden.

Bella.

Uitgaan! als je 't thuis zoo heerlijk vindt! 't is afschuwelijk, wat zeg jij, Vadertje? Pardon! wat zegt u „*Papa?*"

Bella (*snel mej. de Larisson omhelzend*).

Dag, Auntie! tot van avond! Je blijft toch op? Je wacht op me, hoor! Dag engel!

Mej. de Larisson (*innig*).

Dag mijn lieve kind.

Dr. van Andringa (*grijpt Alice's hand, kust die en verwijdert zich snel*).

ACHTSTE TOONEEL.

ALICE DE LARISSON.

(*zij blijft eenigen tijd treurig en in gepeins aan de deur staan; slaat daarna beide handen voor haar gelaat en valt snikkend op een stoel neer; bedwingt haar emotie en prevelt eenige malen*):

Engel! engel! . . . en de engel zou de booze geest worden . . . Nooit . . . nooit! . . .

nooit!... mijn besluit is genomen, onherroepelijk genomen... (*peinst*) (*kleine pauze*) plicht!... plicht!... plicht!... neen! mijn hoofd is *niet* vervuld van plicht! in *mijn* hart, in *mijn* handen *plicht!*... de lof van die vrouw martelde mij, haar woorden troffen mij als dolksteken... (*schreit*). Ik moet weg! weg!... hoe eer hoe beter, dadelijk, van avond nog!... (*Gaat aan een tafel zitten en steunt haar hoofd in haar handen*).

NEGENDE TOONEEL.

ALICE, KNECHT.

Hendrik.

Juffrouw! het eten is binnen.

Alice (*zonder om te kijken*).

Goed, Hendrik. Ik kom.

Hendrik (*blijft staan*).

Zoo'n mensch is toch een stakkert... (*kijkt aandachtig naar Alice en gaat dan dicht bij haar staan*). Een lekker soepie. Juffrouw! laat het niet koud worden. Gunst, lieve mensch, schort er wat aan! huilt u?

Alice (*haperend*).

Mijn moeder is ziek.

Hendrik.

Hebt u een brief van huis gekregen?

Alice (*verlegen*).

Neen... ik heb een telegram gekregen.

Hendrik (*verbaasd*).

Een telegram?! *U?* Wanneer? wie heeft dat aangenomen?... *ik* heb niets gezien.

Mej. de Larisson.

Meneer bracht me de telegram...

Hendrik.

Wat zegt u! wel! wel! Nou ik voor mijn part, ben al weer blij, dat *ik* u die Jobstijding niet bracht. Ziet u, ik voor *mijn* part heb dan toch wel zoo'n haat aan telegrammen. Het zijn beroerde dingen. Zoo lang als ik onder den rijkdom ben en dat is nou bijkans 35 jaar, heb *ik* voor *mijn* part altoos ondervonden, dat er na een telegram herrie en dingsigheden komen. (*Onder het praten van Hendrik heeft Alice inkt en papier vóór zich genomen*).

Alice.

Daar heb je wel gelijk in Hendrik... Wil je dadelijk een van mijn koffers op mijn kamer brengen?

Hendrik.

Een koffer? Gaat u weg?

Alice.

Ja. Bestel ook een rijtuig voor me, wil je Hendrik?

Hendrik.

Ja wel, Juffrouw! Ach, onze arme freule, wat zal *die* te keer gaan als u weg bent. Gerust, Juffrouw, *ik* voor *mijn* part, zou het niet graag aan een ieder zeggen, maar, de freule houdt meer van u, dan van d'r eigen mama.

Alice.

Wel neen, Hendrik, dat verbeeldt je je maar...

Hendrik.

Wind u d'r maar geen doekies om. We weten het allemaal in de keuken; we hebóók onze oogen. En we zijn allemaal op de hand van de freule. *U* bent een vriendelijk goed mensch en mevrouw!... hé?... wáblief?!... Ik ga een bordje soep voor u opscheppen. U moet eerst wat eten. *Ik* voor *mijn* part zou ook niet graag met een leege maag op reis gaan. Komt u dan?

Mej. de Larisson.

Dadelijk. Denk om den koffer.

Hendrik.

Ja wel, Juffrouw! Och Heere! die arme freule (*af*).

TIENDE TOONEEL.

ALICE (*zij gaat haastig schrijven*).

ELFDE TOONEEL.

ALICE, DR. VAN ANDRINGA.

Alice (*schrijft door*).

Dr. van Andringa (*treedt binnen, blijft even staan en buigt zich dan naar Mej. de Larisson*).

Alice!

Alice (*ontroerd*).

U? u hier?

Dr. van Andringa.

Het spijt me, dat ik je doe schrikken. Ik werd uitgeroepen, toen wij nog niet aan tafel gegaan waren. Nu ben ik hier, om me te verkleeden en je te zeggen, dat ik mijn patiënt ga bezoeken en dan thuis kom. Ik ga niet meer uit. (*Hij neemt haar gezicht tusschen zijn handen*). Mag ik, mag ik hier blijven, Alice?

Alice (*vastberaden*).

Ik vertrek aantstonds, voor goed....

Dr. van Andringa (*kalm*).

Waarom?

Alice (*ook zeer kalm*).

Omdat ik *u* liefheb. Ik ga heen, omdat ik wil blijven, wat ik geweest ben. Ik vertrek, omdat mijn *plicht* mij verbiedt te blijven. Ik verlaat uw huis, omdat ik Mevr. van Andringa niet wil bedriegen. Zij heeft een onbegrensd vertrouwen in u en in mij. Dat vertrouwen mogen wij niet schenden. Ik *moet* weg, ik *mag* niet langer blijven.

Dr. van Andringa (*bedaard en trotsch*).

Je hebt mij niet lief.

Alice.

Dán zou ik blijven....

TWAALFDE TOONEEL.

VORIGEN, HENDRIK.

Hendrik.

Meneer, moet ik voor u dekken?

Dr. van Andringa.

Neen!

Alice.

Ik zal ook niet eten, Hendrik.

Hendrik.

Niet.... *eten*, Juffrouw?!

Alice.

Neen!

Hendrik.

De koffer is op uw kamer.

Alice.

Dank je wel, Hendrik.

Hendrik (*heengaand*).

O! die vervloekte telegrammen. *Ik* voor *mijn* part, kan die dingen luchten noch zien. (*af*).

DERTIENDE TOONEEL.

DR. VAN ANDRINGA, ALICE.

Dr. van Andringa.

Waarom wil je ons beiden ongelukkig maken?

Alice (*zacht en innig*).

Dat wil ik *niet*. Ons geluk mag niet gekocht worden met de vernietigde illusies van een kind, dat wij beiden lief hebben; met de schending van het vertrouwen in ons gesteld. In Bella's oogen ben ik de vrouw, die geen kwaad zou kunnen doen; voor Mevr. van Andringa ben ik het brave schepsel, dat door het leven gaat, de blik onafgewend op dat ééne punt: *plicht*.... Nu ga ik heen, niet meer met opgeheven hoofd.... voor mezelf heb ik die eer verbeurd.... (*schreiend*) ik sluip weg, angstig, ongezien, onverwachts, als een dief.... ik nam, wat mij niet toekomt....

Dr. van Andringa.

En *mij* laat je achter, met een wufte, zelfzuchtige vrouw, wier innerlijk leven door niets aan het mijne verbonden is.... Je

weet, dat je het zonnelicht bent van mijn bestaan en je laat mij achter somber en eenzaam....

A l i c e.

Ik ga somber en eenzaam heen....

D r. v a n A n d r i n g a.

Je laat mij alleen, terwijl ik behoefte heb aan een vrouw, die mij begrijpt, die mij lief heeft....

A l i c e. (*ernstig*).

Ik mag die vrouw niet zijn....

D r. v a n A n d r i n g a

Mag!... Je *wil* niet.

A l i c e (*met fier opgeheven hoofd*).

Ik *wil* niet. Van *uw* huis, wil *ik* de booze geest *niet* zijn. *Hier* heb ik vriendschap gegeven en ontvangen; *hier* heb ik liefgehad, zooals ik nooit meer zal liefhebben ...

D r. v a n A n d r i n g a (*omvat haar*).

Alice, als je mij verlaat, geloof ik niet, dat je mij liefhebt....

A l i c e (*woelt zich los*).

Maak mij het afscheid niet zoo zwaar... (*smeekend*) geloof aan mijn liefde.... mijn heengaan is de bevestiging van dátgeen, wat mijn lippen sidderend beleiden.... Ik leefde hier als in een sprookjeswereld — een wereld vol harmonie, vol stil, zonnig geluk. Jarenlang koesterde ik een liefde, waarover ik mij moet schamen; met drogredenen bracht ik mijn geweten tot zwijgen. Laat mij nu gaan, met de overtuiging, dat wij elkaar liefhebben, en dat wij ons offer — ons groote offer — van elkaar te scheiden vrijwillig brengen. Laat de eerlijke bekentenis mijner liefde u troosten. Ik had de openbaring van uw gevoelens kunnen beantwoorden met geveinsde verbazing, met een vertooning van beleedigden trots... genadiglijk had ik desnoods kunnen beloven te zwijgen en alles zou bij het oude gebleven zijn.... maar ik gruw van zulke lafhartige logens. Onze neigingen en gewoonten, onze smaak en levensopvatting brachten ons tot elkaar.... nú is het uur van scheiden gekomen.... (*diep ontroerd steekt zij hem haar beide handen toe*) ik heb u lief — vaarwel!

D r. v a n A n d r i n g a (*sluit haar in zijn armen*).

Ik vereer en aanbid je...

A l i c e (*woelt zich los, met bewogen stem*).

Blijf voor Bella haar „Vadertje." (*neemt zijn gezicht tusschen haar handen, drukt een kus op zijn voorhoofd en herhaalt met vaste stem*) Vaarwel! (*verwijdert zich niet wankelend, maar met elastischen tred*). (*af*)

VEERTIENDE TOONEEL.

DR. VAN ANDRINGA, HENDRIK.

D r. v a n A n d r i n g a (*schelt; knecht komt binnen*).

H e n d r i k.

Wát blief meneer?

D r. v a n A n d r i n g a.

Ga dadelijk naar Dr. Ravenhorst. (*schrijft al sprekende iets op*) zeg dat ik verhinderd ben, van avond de praktijk waar te nemen (*reikt hem het briefje*) en of de dokter zoo goed zou willen zijn, deze twee patiënten voor mij te bezoeken.

H e n d r i k (*neemt 't strookje papier aan en blijft staan*).

D r. v a n A n d r i n g a.

Begrepen?

H e n d r i k.

Ja wel, meneer. U is toch niet ziek?

D r. v a n A n d r i n g a.

Ik heb wat hoofdpijn.

H e n d r i k.

Ik voor *mijn* part, zou u raden eens een stukkie te eten.

Dr. van Andringa.

Dank je Hendrik. Ga nu heen (*Dr. van Andringa keert zich om*).

Hendrik (*ter zijde*).

Die beroerde telegrammen. Eeuwig en altijd volgt er herrie op (*hard op*). Wat een historie, meneer, met de Juffrouw. Zoo op eens een telegram dat d'r moeder ziek ligt. Ze pakt hals over kop een koffer en zoo dadelijk vertrekt ze...

Dr. van Andringa.

De zieke verlangt haar zoo spoedig mogelijk te zien.

Hendrik.

Jammer voor de freule, meneer. De freule houdt toch zóóveel van 't mensch.

Dr. van Andringa.

... van 't mensch?!...

Hendrik.

Nou ja! héél niet om de juffrouw te kleineeren. Ze is een braaf mensch. We mogen d'r allemaal best lijen... *Ik* voor *mijn* part...

Dr. van Andringa (*wegloopend*).

Hendrik er is haast bij. Ga nu heen. (*af*).

Hendrik.

Ik ga al meneer. (*snel af*).

VIJFTIENDE TOONEEL.

MEVROUW VAN ANDRINGA, BELLA.

Mevr. van Andringa.

O! wat een vervelend diner! (*maakt haar sortie los*). Ik zat daar voor m'n plezier! neen maar! veilig opgeborgen tusschen den gastheer, de saaiheid in eigen persoon en dien onuitstaanbaren kolonel Martin, die over niets anders dan „peerden" en „races" weet te praten... Bah!

Bella (*lachend*).

Mijn buurman links, Herman van Heerde, maakte mij attent op de fijne gerechten. Met véél kennis van zaken, wist hij mij te vertellen waaruit de schotels waren saamgesteld. Ik heb hem gevraagd of hij een kook-cursus had meegemaakt òf dat hij plan had een receptenboek uit te geven...

Mevr. van Andringa.

Maar Bella, hoe impertinent...

Bella.

Hij verveelde me met zijn kokkerellen.

Mevr. van Andringa.

Waarover had je 't toch zoo druk met je buurman rechts, met Otto Luzing?

Bella.

O! die zat mij uit te hooren over „Auntie."

Mevr. van Andringa (*stroef*).

Over Larrisson? hoe bedenkt-ie 't?

Bella.

Zijn moeder zoekt een gouvernante, voor zijn jongste zusjes. Nu had de familie Luzing de koppen bij elkaar gestoken en besloten Auntie te nemen, als ze ten minste een karrenvracht deugden en bekwaamheden bezat...

„Die heeft ze!"

„Dát treft," zei Otto.

„Ja, maar uw Mama krijgt Juffrouw de Larisson niet...

Niet?!!

Néén. *Niemand* krijgt d'r. Ze blijft voor goed bij mij!...

Toen antwoordde Otto héél sentimenteel, dat-ie erg jaloersch was op Mej. de Larisson, omdat *ik* zooveel van 'r hield en *zij* altijd bij *mij* was!...

ZESTIENDE TOONEEL.

VORIGEN, DR. VAN ANDRINGA.

Bella (*hartelijk*).

Vadertje, waarom ben-je niet terug gekomen? Wat scheelt er aan?

Mevr. van Andringa.

„Le chevalier à la triste figure!" Wat heb-je?

Dr. van Andringa.

Wat hoofdpijn.

Bella.

Ach, jou arm Vadertje!

Dr. van Andringa (*dwingt zich tot spreken*).

Bella...

Bella (*vriendelijk*).

Wat wou je Vadertje?

Dr. van Andringa (*haperend*).

Ik moet je... ik moet je de groeten van... van Auntie overbrengen.

Bella (*lachend*).

Zóó? Waar is ze?

Dr. van Andringa.

Vertrokken...

Mevr. van Andringa (*snel*).

Wát *zeg* je?

Bella (*angstig*).

Wáár is ze?

Dr. van Andringa.

Naar haar moeder; die is ziek. Zij kreeg van middag een telegram.

Bella.

Een telegram?! daar weet ik niets van...

Mevr. van Andringa.

En is ze nu maar zoo perdoes het huis uitgeloopen? 't lijkt wel een keukenmeid...

Bella (*stampvoetend*).

Mama!

Dr. van Andringa (*neemt Bella's hand*).

Ik gaf haar die telegram, toen jij je ging kleeden... zij zei niets tegen Mama en jou, om het afscheid niet te moeilijk te maken...

Mevr. van Andringa (*schamper*).

Hoe lief!... Van zulke menschen ben je nooit zeker... In een boek is het wegglippen van zoo'n juffrouw nog al amusant, maar in het dagelijksch leven (*zij geeuwt*) is het lastig en vervelend...

Bella.

Maar, Vader, Auntie komt toch terug?

Dr. van Andringa.

Neen, lieveling, zij komt niet terug.

Bella (*snikt*).

Mevr. van Andringa.

Ik heb je altijd gezegd, Bella, je niet zoo bespottelijk-overdreven aan de juffrouw te hechten. *Ik* heb gelukkig nooit meegedaan aan die malle vergoding... (*tot haar echtgenoot*). Dat piteuse gezicht van jou, is zeker de illustratie van je hoofdpijn... (*lachend*). *Jij* zal je het heengaan van de Larisson toch wel niet aantrekken!...

Dr. van Andringa.

Wat Bella zooveel leed doet, is *mij* niet onverschillig.

Mevr. van Andringa (*schaterend*).

Jij bent de vader uit een braaf, Hollandsch prentenboek... en *ik* de ongevoelige mondaine uit een Fransch romannetje (*geeuwt*); ik rol om van de' slaap; ik ga naar bed; ik zal zoo spoedig mogelijk werk maken van een andere juffrouw.

Bella (*schreiend*).

Maar Mama!

Mevr. van Andringa.

Ik neem niet meer zoo'n poney; héél elegant; maar ze zitten vol kuurtjes en streken... ze zijn tòch niet te vertrouwen... ik zal op mijn gemak zoeken naar een oudje. Nu Bella volwassen is, staat het ook veel beter, haar een duègne voor geleidster te geven...

Bella (*wischt driftig haar tranen weg*).

Ik wil geen geleidster hebben. Auntie is een engel en niemand, *niemand!* in de heele wereld, kan háár plaats innemen. (*zij*

bergt zacht schreiend haar gezichtje aan haar vaders schouder).

(*Dr. v. Andringa troost Bella; kleine pauze; mevrouw zucht en kijkt stil-peinzend haar man en dochter aan; loopt naar hen toe, blijft dan weer eenigszins verlegen staan, komt vlak bij haar dochter . . .*)

Mevr. van Andringa (*met vriendelijk-bewogen stem*).

Bella, luister eens . . .

Bella (*kijkt verwonderd op*).

Mevrouw (*zacht*).

Ik hield ook héél veel van de juffrouw, dat weet je wel . . . *jouw* „Auntie" is een braaf mensch . . .

Bella.

Een *engel* is ze, Mama.

Mevrouw (*vriendelijk*).

Goed m'n kind! een engel is ze (*omhelst haar dochter*). Goeden nacht, lieveling! Ga nu slapen. . . Wij zullen geen andere nemen. . . *háár* plaats blijft onbezet . . .

Bella (*geeft haar moeder een hand*).

Goeden nacht, Mama (*Bella omhelst haar vader*). Nacht, Vadertje! (*Bella af*).

ZEVENTIENDE TOONEEL.

DR. VAN ANDRINGA, MEVROUW.

(*kleine pauze*).

Mevrouw (*lief-ernstig*).

Juffrouw de Larisson is *niet* te vervangen . . . zij is een voorbeeld voor velen . . .

Dr. van Andringa (*kijkt zijn vrouw verrast aan.*)

Mevrouw (*gaat langzaam naar haar man toe en zegt langzaam*):

Ik — begin — te begrijpen — (*met spontane hartelijkheid en groote eenvoud reikt zij haar echtgenoot de hand*).

Het is een groot verlies voor je . . .

Scherm.

Foto De Amsterdamsche Handboog- en Buksschutterij „Claudius Civilis". *Franz Eiffert.*

DE INDISCHE TENTOONSTELLING IN HET STEDELYK MUSEUM TE AMSTERDAM

DOOR

R. W. P. DE VRIES Jr.

Reeds eenige maanden is de bovengenoemde tentoonstelling voor het publiek toegankelijk en kunnen zij, die verleden jaar niet op konden gaan naar de Parijsche wereldkermis, hier bewonderen, wat daar een der grootste attracties was, en wat uit de omgeving van vermaak, den mensch eenige oogenblikken terugvoerde naar tijden van vroegere schoonheid, naar tijden van kunst, die verband hield, of liever geheel samenging met het godsdienstig leven, van kunst die niet op zich zelf stond als uiting van enkele hoogbegaafden, maar van kunst die algemeen eigendom was, die haar ontstaan en bestemming vond in het volk.

Wel missen we hier de imposante Tjandi-Sari, die als geheel ons een indruk gaf van den ontzaglijken rijkdom der Indische sculptuur, maar er blijft nog genoeg over, om, zij het dan ook niet een volledig beeld te geven, ons toch te doen zien dat onze Oost schatten bewaart, waardig om tegenover de meesterwerken der middeleeuwen gesteld te worden.

Er is misschien naast Japan, geen land waar het volk zoo door haar schoonheidsgevoel werd beheerscht als in onzen Archipel; schoonheid van vormen en kleuren is hun aangeboren, en we vinden dat terug in hunne bouwwerken, in hunne weefsels, in hunne batiks, in hun metaalbewerking, kortom in alles waar zij maar hunne gaven konden ten toon spreiden, tot in de eenvoudigste voorwerpen voor dagelijksch gebruik: in alles zit een overheerschende schoonheidszin. Niet zoozeer omdat zij er kunstwerken van wilden maken, maar omdat het volk behoefte had, alles wat het omringde, al was het soms nog zoo gering, door eenige versiering wat op te vroolijken. En juist deze zucht tot versiering, dit ongezochte, gaf het ontstaan aan zoo enorm veel schoons. Ik zeg *gaf*, omdat helaas de beschavende invloed van den Europeaan al merkbaar is op de kunstuitingen der Inlanders. Waar de Europeaan in Insulinde bovenal een land van koffie, kina, suiker en wat niet al zag, en de handel in de eerste en voornaamste plaats in aanmerking kwam, daar onderdrukte hij tevens de persoonlijke kunstuitingen van het volk, het kunsthandwerk, door zijn, veel billijker in prijs

daar tegenovergestelden, fabrieksarbeid.

Naast de onnavolgbare batiks, voerde hij de gedrukte katoentjes in, die voor den armen Javaan, zooveel goedkooper te bereiken waren, en dus, zij het dan ook noode, maar al te gretig werden aanvaard. En op die wijze werden er tal van goederen geïmporteerd, die wel even goed dienst deden, maar geheel misten de smaakvolle hand van den inlander die ze zelf vervaardigd had, de liefde van den handwerker die uit eigen pleizier het voorwerp waaraan hij bezig is tracht te verfraaien, te veraangenamen.

En, nu thans de vereeniging „Oost en West" weder belangstelling tracht te winnen voor wat door de bewoners zelf in deze koloniën wordt en werd vervaardigd, daar doet deze Indische tentoonstelling ons voornamelijk zien de schoonheid der monumenten uit vroegere tijden, als kostbare herinneringen in onzen Archipel achtergebleven, en daarnaast tal van zaken die van lateren datum en uit den tegenwoordigen tijd nog, waardig het land en het volk vertegenwoordigen en op die wijze hun roem hoog houden, als van een volk van buitengewonen natuurlijken aanleg.

Wat de bouw- of liever de beeldhouwkunst ons hier te aanschouwen geeft, is wel van het schoonste wat zij ons bieden kon, de reliefs van den Boro-Boedoer, dien enormen aan Boeddha gewijden relikwiebewaarder, de bedevaartplaats waarheen de geloovigen zich begaven ter aanbidding van hun heiligen meester. En als om hen vooraf reeds tot devotie te stemmen, zijn langs de omgangen reliefs gebeiteld, die hun wijzen op de geboorte, het leven en de omzwervingen van den Boeddha, vóór hij weder ten hemel voer, terwijl tal van andere voorstellingen in meer of minder verband staande tot de verbreiding der Boeddhistische leer, hierbij eenigszins aansluiten.

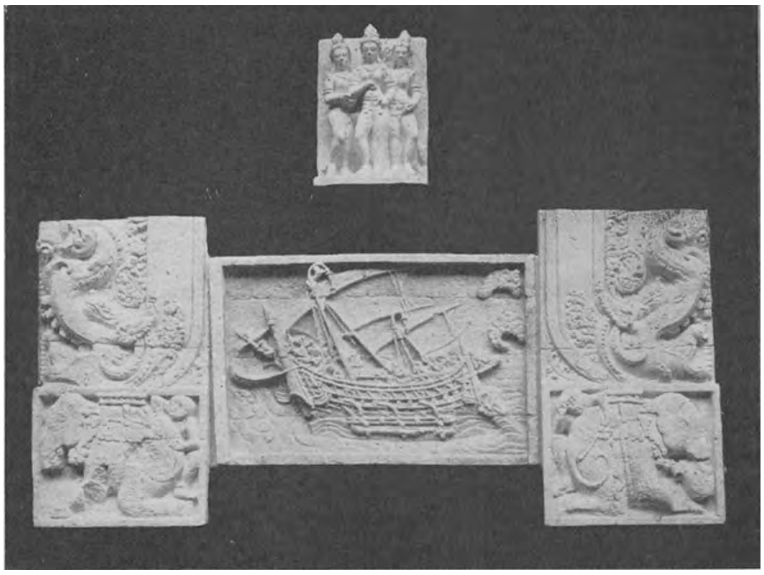

Drie Ghandarva's.
Schiprelief van den Boro-Boedoer. Eindigingsvormen met de kop van den zee-oliphant.

Van de eerste reeks voornamelijk zijn hier de afgietsels ter tentoonstelling aanwezig en zien wij volgens de legende: hoe de toekomstige Boeddha, de Verlosser der wereld, na door zijn groote wijsheid eindelijk tot Bodhisatwa gestegen te zijn, zich thans voorbereidt om den hemel te verlaten, en z'n aardsche leven te beginnen in het land Madhyadeça, dat geregeerd wordt door den Koning Çoeddhodana, wiens gemalin Dewi Maya door hare deugden bestemd is, zijn moeder te worden. Vervolgens zien we den droom van Koningin Maya, dat zij met

haar rustbed werd opgenomen en door de beheerschers der vier windstreken naar een gouden paleis werd gevoerd, waar de Bodhisatwa zich in de gedaante van een witten olifant aan haar vertoonde; en hoe daarop 64 Brahmanen den Koning dit droombeeld verklaarden en hem bekend maakten, dat de Koningin hem een zoon zou schenken, die, indien hij in de maatschappij bleef leven, een koning zou worden, een beheerscher der wereld, maar zoo hij zich afzonderde van de aardsche dingen, hij een Boeddha zou worden, wiens licht in het heelal zou stralen.

Een volgend, en zeker een der mooiste reliefs tevens, beeldt ons af de geboorte van den Boeddha in het Loembini-bosch, waarheen de Koningin op weg naar hare verwanten zich begeven had, en waar alles straalde van rijkdom en pracht, van weelde en luister, en de engelen nederdaalden en een lofzang aanhieven: „Verheug U, o Koningin! Een edele zoon is U geboren."

Bij den doop van den jonggeborene, die men Siddhartha wenschte te noemen, deelde één der genoodigde Brahmanen mede dat een viertal verschijningen den jongen prins zouden bewegen, zich van het vorstelijk gewaad te ontdoen en het kleed der geestelijkheid aan te gorden. De Koning die zich niets liever voor zijn zoon wenschte als heerscher over zijn rijk, gaf terstond bevel dat men uit zijn omgeving zou bannen al wat den prins kon doen besluiten de wereldsche genoegens vaarwel te zeggen, en men, inzonderheid moest waken tegen de vier verschijningen, die van een oud man, van een zieke, van een doode en van een monnik.

Maar ondanks al deze voorzorgen, ontkwam Siddhartha niet aan de voorspelde openbaringen, die hem ten slotte deden besluiten zijn paleis te ontvluchten en zijn omzwervingen in monniksgewaad aan te vangen. Vooraf nog ontdeed hij zich van zijn weelderige lokken en zijn sierlijke kleeding, daar deze in strijd waren met den geestelijken stand, waarin hij thans een plaats ging bekleeden. En aldus als monnik ver-

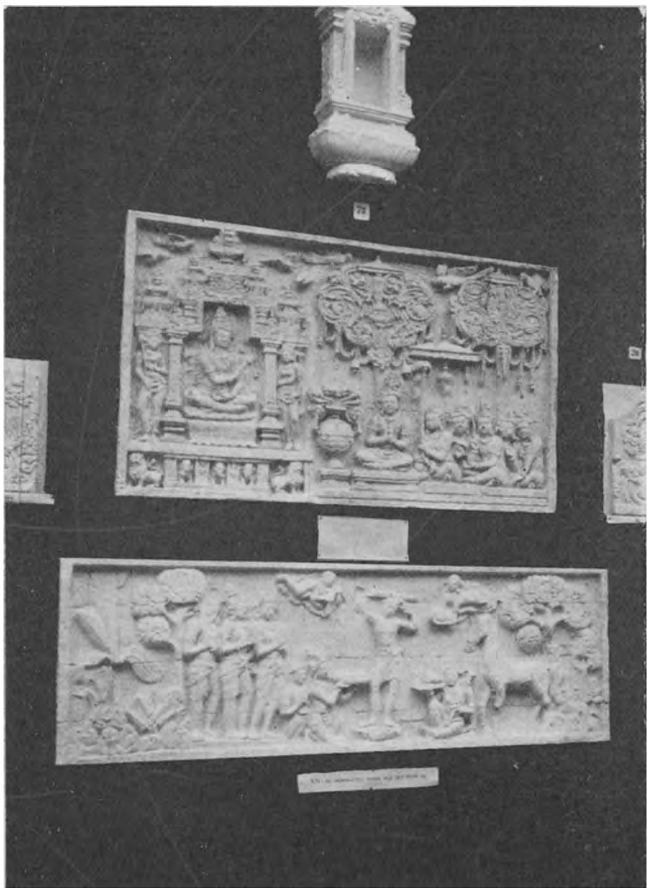

Reliefs Boro-Boedoer.
Bovenste: Een Bodhisatwa in den tempel gezeten, hulde ontvangend.
Onderste: De Boeddha snijdt zichzelf het haar af, vóór hij zijn omzwervingen aanvangt.

momd, in de hem door den aartsengel Ghatikara geschonken kleederen, trok hij van plaats tot plaats, en trachtte door vasten en overdenkingen te komen tot de grootste wijsheid, dat is de volmaaktheid. We zien hem ten slotte in strijd met Mara, den Booze, en zelfs weerstand bieden aan de verleidingen diens dochters, om eindelijk als overwinnaar naar voren te treden, als de Boeddha, die alom zijn leer gaat verbreiden tot hij terugkeerde naar den hemel, naar de plaats der gelukzaligheid.

Hoe rijk en gedetailleerd ook, vormt hun sculptuur toch steeds een samenhangend geheel met het bouwwerk, en treedt nooit ten koste van het gebouw op den voorgrond. Zien wij de deur- en poortomlijstingen, die eindigen in den gefantaseerden kop van den zeeoliphant en bekroond worden door den grotesque „banaspati", het reuzenmasker met de groote oogen en den breeden mond, dan maakt dit met de opwaarts groeienden bladranken een zeer rijk effect, maar is tevens zoo nauw aan het bouwwerk

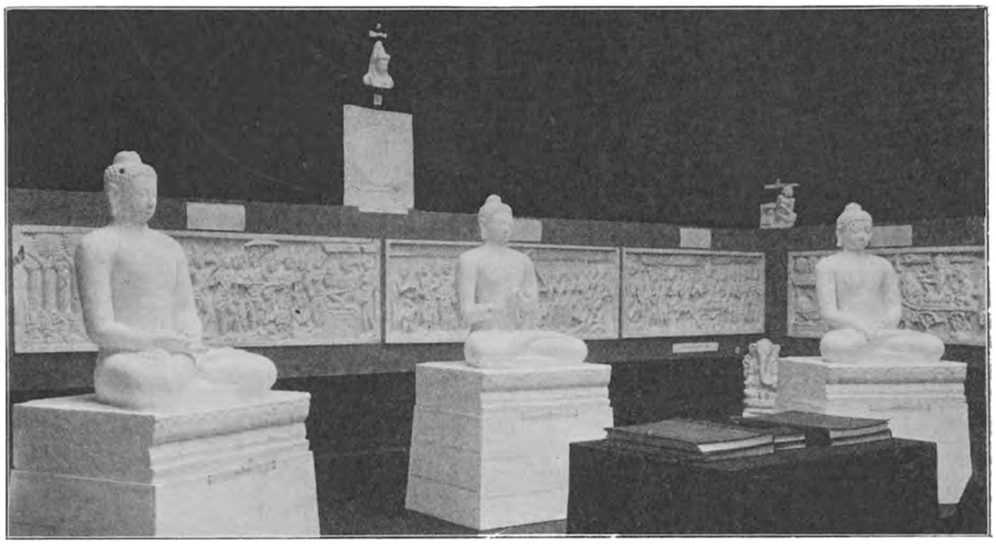

Reliefs en drie Dhyana-Boeddha's van den Boro-Boedoer.

verbonden dat het hiermede een niet te scheiden geheel vormt, terwijl de aard en wijze van bewerken er toe bijdraagt, het op te vatten, als het achevé van het bouwwerk, als ontstaan uit de architectuur zelve.

Dit is zeer kort het verhaal der Boeddhalegende zooals zij zich achtereenvolgens op de reliefs voor ons ontsluiert, en als zoovele meesterstukken doet zien, de enorme hoogte waarop de kunstbeschaving der oorspronkelijke bewoners van onzen Archipel toen der tijd stond.

Want zeer zeker zijn dit meesterwerken van beeldhouwkunst, door compositie als verdeeling, door juist begrip van licht en schaduw, als door helder inzicht, in de functie die een degelijk beeldhouwwerk ten opzichte van het geheele gebouw dient in te nemen. Voornamelijk dit laatste is bij hen steeds een punt van ernstige overweging geweest.

En beschouwen wij nu de reliefs zooals zij daar langs den muur geplaatst zijn, afgescheiden van hun onderling verband en hunne verhouding tot de omgangen, die zij door hun zwijgende vertelling tot bladzijden van schoonheid stempelen, ook dan zijn zij door hunne uitvoering, door het modelé hunner figuren, openbaringen van meesterschap. Zeer juist zijn de houdingen

en standen in al hunne finesses gevoeld en begrepen, en zien we hierin terug de soepele lichamen der Javaansche danseressen, in de gracieuse buigingen van armen en beenen, in de nauwmerkbare wendingen van den romp, in den zoo typischen stand der handen. Prachtig zijn zij van verdeeling en evenwicht; zie bijv. het schiprelief, dat met de golven en wolken, zeldzaam mooi over het vlak is uitgespreid en waarboven hier die drie zoo gracieuse Gandarwa's, al de sierlijkheid van hun land tentoonspreiden. Of bezie het relief dat vlak over den ingang hangt en waarop we een Bodhisatwa zien, gezeten onder een rijke geornamenteerde bekroning, terwijl een ander hoog personage hem zijn hulde komt bieden. De boomen, die zich over het gevolg van den laatsten heen welven, zijn geworden tot een ornament van bladeren, takken en vogels, en zijn door hun opvatting juist zoo prachtig in evenwicht met het overige gedeelte van het relief. Maar behalve al die reliefs vinden we uitingen van beeldhouwkunst in de vrijstaande beelden, waarvan zeker de Prajnjaparamita, de volmaakte wijsheid, het schoonste van allen is. Dit beeld der door Adi-boeddha bezielde natuur, is als een openbaring van goddelijke volmaaktheid. Er gaat een bekoring van uit, van reinheid, schoonheid en pracht; ernstig en vroom is de houding en expressie, sierlijk en waardig het modelé, terwijl in de versiering, het hoofdtooisel, den buikgordel, de armbanden, een rijkdom van vormen is tentoongespreid, die het geheel door een tinteling van licht en schaduw, maken als een visioen van weelde en voornaamheid.

Dit is werk van een kunstenaar bij Gods genade, die alleen door zijn eigen superioriteit, en door zijn goddelijke bezieling, een dergelijk beeld kon scheppen.

In de eere-zaal zien we tevens de strakke en ernstige, slechts door de houding der handen (de moedra) van elkaar verschillende Dhyana-Boeddha-beelden, die in nissen rondom den Boro-Boedoer geplaatst zijn, en juist door dit mysterieuse licht zulk een machtigen indruk maken, dien zij hier, uit

Eerezaal.

hun verband, wel eenigszins missen. Op zich zelf mooier zijn de Çiwa- en Ganeça-beelden, door enkele orgineelen in lavatrachiet hier vertegenwoordigt, waaronder we in het bijzonder de aandacht vestigen op die dicht bij den ingang geplaatsten Çiwa als Mahadewa (n°. 4) de verdelger en schepper tevens, dien we hier afgebeeld zien met de vier armen waarin hij rozenkrans en vliegenwaaier houdt; en de Ganeça (n°. 9) kenbaar aan den olifantskop die hij volgens de legende van zijn vader ontving, omdat deze hem in een opgewonden toestand het hoofd had afgeslagen. Deze is hier afgebeeld, in elkaar gedrongen met vier armen, waarin hij den rozenkrans en de strijdbijl voert, terwijl een der voorste

een pot omklemt waarin hij zijn snuit laat rusten. Deze god der slimmigheid, schijnt wel de algemeene achting genoten te hebben, vandaar dat we hem zoo veelvuldig aantreffen.

De eerezaal, waarin we al dit schoons genieten en die we zoo aanstonds verlaten om de overige schatten in dankbaarheid te gedenken, huisvest tevens nog een tweetal vitrines waarin we voortbrengselen der zoogenaamde kleinkunsten aantreffen. Hier zijn bijeengebracht, zeer precieuze bronzen godenbeeldjes, kunstig bewerkte bidschellen, fraai gedreven wijwaterbakjes, geciseleerde schenkkannen, bekers enz. enz., die ons steenen versierd tournooi-zadel in deze zaal aanwezig is.

Deze wayang-poppen, een latere vorm van de oorspronkelijke schimmenbeelden, die we in de Bali-zaal zullen aantreffen, kenmerken zich door hun vorm zoowel als hunne uitvoering. Zij zijn bestemd om direct aan het publiek vertoond te worden en geven dus niet de zooveel grootere beelden der schaduwen te aanschouwen, waaruit we hunne benaming kĕlitik of kĕrucil, in verband staande met „klein", „mager", „schraal", „nietig", zouden kunnen verklaren. Van hout vervaardigd en met kleuren verlevendigd, hebben zij toch den eenigszins

Wayang-Kĕlitik.

een denkbeeld geven van de veelal door eenvoudige hulpmiddelen verkregen resultaten, die in hun dikwijls nog primitieve opvattingen, toch getuigen van zeer veel gevoel voor verhouding en versiering en juist op *die* plaatsen waar de vorm dit vereischt. Het zou ons thans te ver voeren, hier nader in bijzonderheden te treden, daar we onzen tocht moeten vervolgen door de zaal der cultures, waar men een overzicht krijgt van de verschillende producten die onze Oost oplevert, als koffie, kina, tabak, indigo, cacao, thee, suiker, rijst, kapok, copal, petroleum enz. enz., om in de zaal der staats-exploitatie naast kaarten der spoor- en tramwegen, kolenvelden en mijnontginningen te zien een prachtige collectie wayangpoppen, in bruikleen afgestaan door den Soesehoenan van Soerakarta, van wien eveneens een rijk met goud en platten vorm en vertoonen ook de typische spitsneuzige figuren, voor de wayangs zoo kenmerkend.

Treden we thans in de Bali-zaal, de rijkdom bij uitnemendheid.

Allereerst zien we hier tegen den wand, scènes-gewijze geplaatst, zooals we reeds zeiden, de fraaie uit buffelleder gesneden wayang-poppen waaronder er, blijkens de opschriften, enkelen reeds uit de zeventiende eeuw dagteekenen. Hier vinden we den oorspronkelijken vorm der wayang, de wayang koelit, die naar den aard der verhalen wayang parwa, of wayang poerwa genoemd wordt; dat is de wayang waarbij het recitatief ontleend is aan de parwa's (afdeelingen) van de Mahâbhârata of wel naar een andere verklaring, wijst op de verhalen uit den vóórtijd die hierbij opgevoerd worden. De eveneens uit leder

gesneden wayang-gédog is in vorm en technische bijzonderheden hieraan gelijk doch verschilt in den aard der verhalen, die dan ook de groote kennis van den vertooner moeten uitmaken. Evenals ten onzent nog de vertooner van de poppenkast een bijzonder persoon is, zoo houdt de *dalang* in Indië zich ook uitsluitend met zijn vertooningen bezig en geeft soms, met de hem zelf toebehoorende poppencollectie, zijn door muziek opgeluisterde voorstellingen; maar veelal ook, voornamelijk bij de rijksgrooten die er hun eigen wayang op na houden, wordt hij ontboden om de gasten met zijn verhalen te herinneren aan de roemrijke daden van voorheen. Dat een goede dalang dan ook geen alledaagsch persoon moet zijn, blijkt wel uit de eischen die men aan hem stelt, wil hij hoffähig zijn. De dalang moet dan:

1. Goed onderscheid kunnen maken tusschen de stemmen der verschillende ten tooneele gevoerde figuren: ze moeten alle verschillend zijn.

2. De dalang moet zorgen dat noch de handeling, noch de dialoog vervelend of langdradig worde.

3. De dalang moet medegevoel kunnen wekken voor zijn tooneelfiguren en hij moet een gevoel van bekoring opwekken (bij zijn toehoorders), als hij verloofden of jonggehuwden sprekend doet optreden.

4. De dalang mag de in 't stuk voorkomende samenspraken niet bekorten.

5. Hij moet grappig zijn, zoodat hij de menschen aan het lachen brengt.

6. Hij moet de houtjes waaraan de poppen bevestigd zijn, correct en netjes beetpakken; hij moet goed doen onderscheiden de bewegingen der verschillende wayangpoppen, ook als ze vechten.

7. De dalang moet een lofrede kunnen houden op den Kraton (hofzetel) die voorkomt in het begin van het stuk, en op den

Bali-zaal: Links poppen der wayang-poerwa, in het midden gesneden draagkoets.

veiligen en rustigen toestand van elk land afzonderlijk, en hij moet nauwkeurig den luister van het vorstelijk paleis beschrijven.

Zijn verdere ontwikkeling moet blijken uit:

8. Zijn kennis van de kawi-woorden van het Dasanama, die gebruikt worden ter verklaring van de bijnamen der vorsten en ridders, die hij sprekend laat optreden in het begin van het stuk.

9. De dalang moet bekend zijn met de de verhalen die voorkomen in het stuk dat hij vertoont; en moet hij nauwkeurig weten welken persoon elk der poppen en wat elk der ricikan's (requisieten) voorstelt, die gereed liggen om gebruikt te worden bij de vertooning.

En ten slotte moet de dalang ervaren en geoefend zijn in de versmaten en zangwijzen, die bij de vertooning te pas komen.

Zoo ziet men dat er nog al iets van hem

Hindoe-Pantheon.

hoftaal, en hij moet verschil kunnen maken tusschen de spreekwijze van elk der optredende tooneelfiguren; zooals bijv. de manier van spreken van de goden, van de pandita's, van de vorsten, van de legeraanvoerders, van de ondergeschikten, etc., en ook van de manier van spreken der buta's tot hunne hoofden; zelfs in hunne stemmen moet hij verschil maken.

10. De dalang moet kennis hebben van de geschriften, ten einde deze te kunnen aanwenden voor den opzet van zijn tooneelstuk.

11. Moet hij grondig bekend zijn met al geëischt wordt, terwijl evenzoo, een aantal bepalingen hem wijzen op wat hem verboden is ten opzichte zijner vertooningen. De voornaamste hieronder zijn: 1e. Dat hij geen verandering mag brengen in het beloop van een tooneelstuk, zooals dit nu eenmaal definitief is vastgesteld in de handboeken die gebruikt worden.

2e. Hij mag geen voorliefde toonen of afkeer hebben van de een of andere tooneelfiguur of 't een of ander tooneelstuk.

3e. Tijdens de voorstelling mag hij zich niet buiten het scherm vertoonen, en ook niet eigendunkelijk, (buiten zijn rol om) praten.

4e. Hij mag niemand „onder handen nemen", noch op iemand toespelingen maken, zoodat hij het misnoegen van den een of ander der toeschouwers zou kunnen opwekken.

5e. Hij mag geen onkiesche grappen maken of teere punten aanroeren, zoodat het storend zou kunnen zijn als de menschen het hoorden.

En ten 6e moet hij zorgen dat het vertoonde stuk juist den bepaalden tijd inneemt, te beginnen om half acht 's avonds, aan één stuk door tot zes uur 's morgens: dan moet de vertooning afgeloopen zijn. Onverschillig of het stuk lang of kort is, de duur der vertooning moet steeds dezelfde zijn; de dalang heeft te zorgen dat er niets te kort kome noch ook iets overblijve. Hij moet met zijn fantasie de vertooning zoo noodig weten te rekken.

Wat nu de voorstelling zelf betreft, zij heeft veel overeenkomst met onze waarschijnlijk hieruit wellicht afkomstige Chineesche schimmen, waarbij men terstond zich voor den geest roept, het verhaal van Lisette met het hoentje en de geschiedenis van de gebroken brug.

Op ruimer schaal echter worden hier de schimmen vertoond op een groot wit scherm, meestal van boven van een rooden rand voorzien en dat op een houten raam gespannen wordt. Daar achter, aan de zijde van den vertooner hangt een groote koperen tuitlamp, waarin volgens overlevering steeds olie moet branden en waarvan de rest, die bij het einde der voorstelling nog overblijft een geschenk voor den dalang is. Voor de kĕlir (het scherm) zit dan de vertooner met naast zich de kist waarin de wayang-poppen benevens de verdere benoodigdheden (recikan) zich bevinden. Tot de laatsten behooren de wapenen, paarden, huizen enz. Aan de kist zijn voorts nog plaatjes aangebracht, waarmede de vertooner door middel van den voet, krijgsrumoer kan doen klinken, terwijl hij in de hand een hamertje heeft, om de muziek der achter hem zittende gamelang-spelers te regelen.

Daar de voorstellingen min of meer met de godsdienstige overleveringen in verband staan, behoort steeds een schaal voor reukwerk en offeranden aan de geesten, bij een complete uitrusting.

De poppen, wij zeiden dit reeds, kenmerken zich door hunne zeer merkwaardige profielen, wat men hoofdzakelijk daaraan kan toeschrijven, dat zij moeten voorstellen, schimmen van afgestorvenen en dus in geenen deele op personen van vleesch en bloed behoefden te gelijken; maar wat hen voor ons zoo bijzonder aantrekkelijk maakt is naast de teekening, de weder zoo ontzaglijken rijkdom van ornament, in de kleederen, de sieraden en wat niet al, die bij de kleur, die in hoofdzaak blauw, rood, zwart en veel goud is, en de uitgesneden versieringsmotieven aan het geheel een indruk van kantwerk geven.

Behalve deze zoo interessante wayangcollectie zien we hier een complete opeenvolging van het batik-procédé, en niet minder dan 175 verschillende patronen van Djokjasche batikkunst. Uit al die voorbeelden, die door hun symbolische namen als „merak ngigel" (pronkende pauw), „ajam poeger" (de klokhen), „kembang kapas" (de katoenbloem), enz. enz. aan hun oorsprongsmotief herinneren en die tevens varieeren naar de verschillende gelegenheden, waarbij ze gedragen worden, blijkt weder, de zeldzame versieringsgeest en het aangeboren schoonheidsgevoel. Daarom is het dan ook zoo te betreuren dat deze industrie gevaar loopt door de gedrukte katoentjes te worden verdrongen; en de kans hierop is helaas zeer groot als men nagaat dat de prijs voor een stel gedrukte kleedingstukken *f* 1.20 à *f* 2.— bedraagt, terwijl de minste kwaliteit batiks reeds met *f* 5.— à *f* 6.— betaald moet worden. En dan nog is de verdienste hierop niet noemenswaard, den arbeidsduur in aanmerking genomen. Indien men slechts even de kostbare en tijdroovende bewerking denkt, die de katoenen lap ondergaat voor zij als sarong, hoofddoek of slendang aan de markt kan komen, dan begrijpt men zich nog niet, hoe de inlandsche vrouw in een degelijken prijs vergoeding voor

hun arbeid kan vinden. De bewerking toch voor maken van een batik is uiterst langdradig; van af het prepareeren der gewone stof met rijstwater en het daarna kloppen om het eenigszins soepel te maken tot het eindresultaat, is na gelang het patroon een 30 à 50 dagen mede gemoeid. Het spreekt vanzelf dat dit niet dagen van onafgebroken arbeid zijn en men er bij rekent den tijd die de doek in de verfkuip vaardigheid de lijnen en vlakken er op teekenen. Na deze bewerking geschiedt er een dergelijke aan de achterzijde, waarna de doek in de verfkuip gaat om een eerste kleur aan te nemen; dezelfde handeling herhaalt zich voor een tweede, soms derde kleur, na telkens van de gebruikte was ontdaan te zijn. Men begrijpt dus dat er heel wat moeite en geduld voor noodig is, en het laat zich denken dat bij de geringe

Bali-zaal met doortocht naar de zaal van 'sLands Plantentuin.

doorbrengt en daarna die van drogen; maar toch is zeker de helft hiervan met het was opzetten zelve in beslag genomen. Dit teekenen met was geschiedt door uiterst vernuftig uitgedachte koperen napjes, van één, soms twee zeer smalle tuitjes voorzien, waaruit men de was laat vloeien op die plaatsen, welke later totaal wit moeten blijven of een andere kleur moeten hebben. De lap over een rek gehangen, ziet men de batikster telkens in de tjanting (het wasscheppertje) blazen, om het stollen te voorkomen en met haar hand in groote verdienste, de moeders het hunnen kinderen haast niet leeren, en het een soort tijdpasseering wordt voor vrouwen van Inlandsche hoofden en voor enkele Indo-Europeesche dames, die er weder hare werksters (pangobengs) voor op nahouden, tegen een dagloon van 20 cent, en deze vrouwen, o gruwel, platen uit Gracieuse en dergelijke mode-journalen als „vlugge" patronen, voornamelijk dan ten dienste der Europeesche dames, laten na batikken.

Dat er onder de echte, onvervalschte batiks prachtstukken van kleur en ornament

zijn, behoeft nauwelijks betoog, en men kan hier ter tentoonstelling de zeldzaamste specimen ervan genieten. Voornamelijk die welke bij feestelijke gelegenheden, als het einde der vastenmaand, geboorte, besnijdenis of huwelijk der kinderen, een uitnoodiging ter slamatan bij een bloedverwant, of dergelijke gebeurtenissen gedragen worden, munten uit door bijzondere schoonheid, terwijl natuurlijk die der vorstelijke personen, de kains kembangan, waarvan hier enkele kostbare met goud versierde voorbeelden aanwezig zijn, nog (zijn echtgenoote) de voornaamste zijn, kenmerkt zich door tal van zeer gevoelig gemodeleerde figuren, met expressieve gezichten, al naarmate de waardigheid en rang die zij bekleeden. Rijk met snijwerk, kleuren en goud versierd, kan men zich den indruk denken, dien zij in een hun waardige omgeving moeten maken, daar zij nu reeds op den beschouwer een zekere aantrekkingskracht uitoefenen.

Door hare schoonheid bijzonder in mijn geheugen gebleven, is o.a. een prachtig

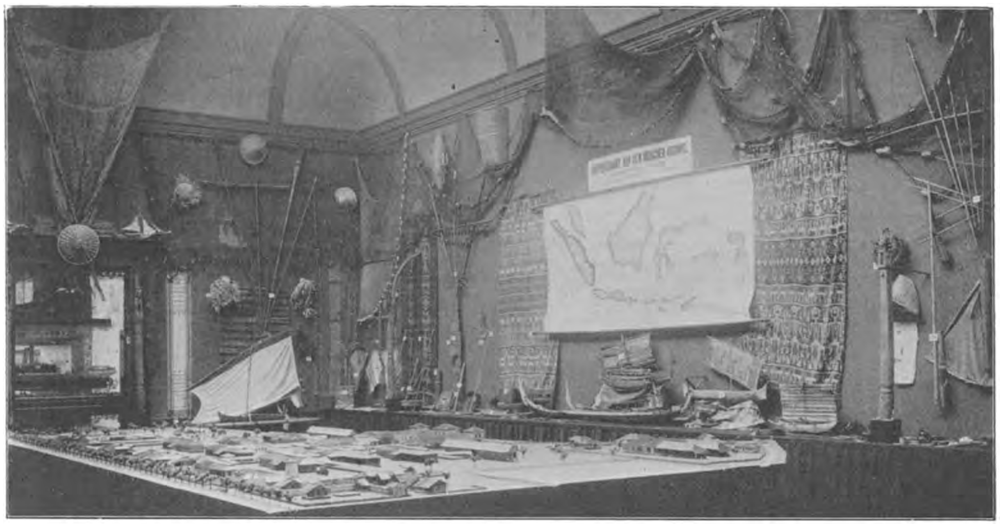

Siboga-expeditie. Verzameling Prof. Dr. Max Weber.

boven de anderen uitblinken. Deze laatste, als hofdracht uitsluitend nog bestaande patronen, vinden we o. a. ook terug bij het boven reeds beschreven Prajnjaparamitabeeld.

We mogen echter thans ons niet langer tot deze zoo typisch Indische techniek van batikken bepalen, omdat hier nog zooveel schoons te wachten staat dat evenzeer uwe aandacht ten volle verdient.

In deze Bali-zaal vinden we namelijk in tegenstelling met de kunst van vroeger, die we in de reliefs der Boro-Boedoer bewonderden, de kunst van heden door een compleet Hindoe-pantheon vertegenwoordigd. Deze godenrij, waarvan Çiwa en Oema

beeld van Çiwa's echtgenoote, naar haar verblijfplaats het Batoermeer, de meergodin Dewi-danoe genaamd; als godin der lieftalligheid is haar kleur wit, terwijl hare kleeding de sarong, buikgordel en de gouden sieraden, van een navolgbaren rijkdom getuigen. Niet minder fraai is een beeldje van Bregoe, den zoon van Brahma, de beschermheer der hanenkampen, die zelf een der onoverwinnelijkste vechthanen in eigendom heeft. Hij draagt een nauwsluitend groen jasje met kunstig versierde schouderstukken, hoofdtooisel, sarong en verdere fraaiigheden. Merkwaardig ook om het daaraan verbonden verhaal is het loshangende hoofd van Rahoe, die zijn

lichaam moest boeten, omdat hij van den godendrank geproefd had. Verraden door de maan, sneed Vischnoe hem toen met zijn werpschijf het hoofd van den romp en sinds dien, wreekte dit losse hoofd, dat in vliegende vaart door de lucht rende, zich op zijn aanklager, door die van tijd tot tijd op te slokken, wat een maaneclips ten gevolge heeft.

Dat deze beelden niet altijd een lieflijken in rustige houding voor zich uitstaart; terwijl een beeldje van Çiwa gezeten op den zonnevogel Garoeda eveneens niet onvermeld mag blijven, en we ook nog in het bijzonder de aandacht vestigen op een mooi blauwgroen apenbeeldje „Nile", uit het gevolg van „Anoeman", de apenkoning uit de Ramayansage, en twee prachtige representaties van „Ardjoena" en de hemelsche nimf „Soepraba."

Langs de deuromlijstingen dezer Bali-zaal

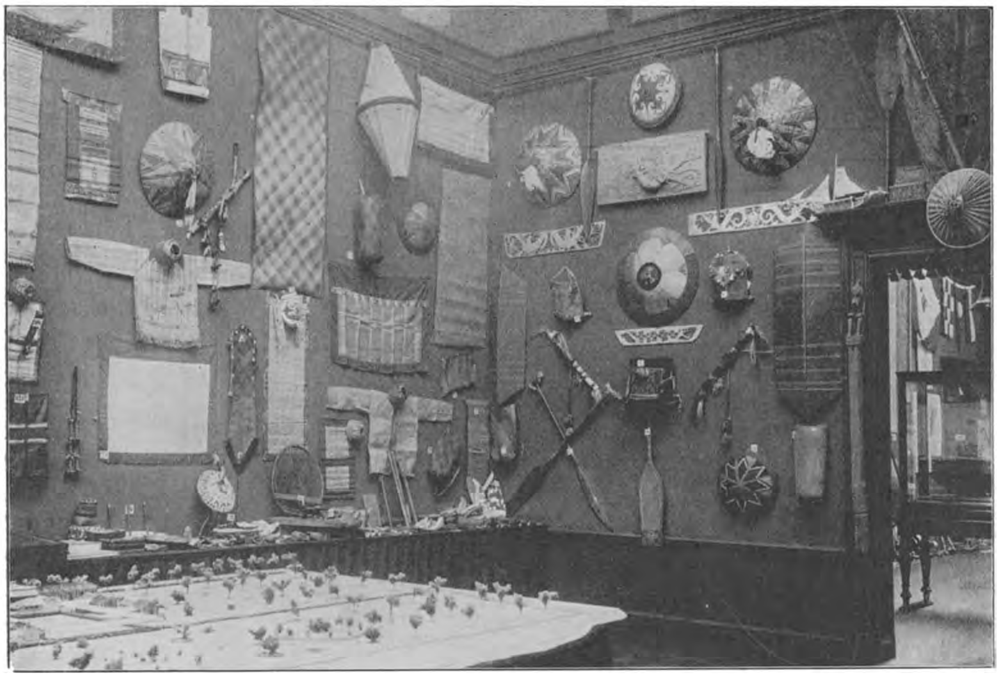

Verzameling Dr. A. M. Nieuwenhuis.

indruk maken, bewijst o. a. de gedaante die Vishnoe aannam om zijn zoon Boma te vernietigen en waarbij we hem met een drietal boven elkaar geplaatste koppen met uitpuilende oogen en groote slagtanden zien afgebeeld, of Kalika de dienares van Doerga, die met een menschenhoofd in de hand, nu niet direct een aangename verschijning is; evenmin als Rakshasa, die trouwens de booze geesten, waarschijnlijk al door zijn gezicht uit den tempel moet houden.

Prachtig nog daarentegen, ook van uitvoering, is de aan Çiwa gewijde stier Nandi, die met de onder het lichaam gevouwen pooten

zien we nog een groot aantal zeer expressieve tooneel-maskers, waarmede o. a. de avonturen van Raden Pandji Koeda Waneng pati, den zoon van den vorst van Kediri, worden opgevoerd.

We mogen deze zaal niet verlaten, voor u nog even te wijzen op de voorwerpen die op een middentafel uiteengezet zijn. Deze hebben meest allen betrekking op den godsdienst, en we zien hier dan ook wijwaterkommetjes, een prachtig bewerkt koperen drievoetje en een koperen olielampje (die tot voorbeelden konden strekken voor onze kunstnijveren), een kope-

ren bidschel, zilveren schenkkan, enz. enz., maar niet het minst staan we verbaasd over de groote weelde die uitgaat van een geheel verguld in hout gesneden draagkoetsje, bestemd om op hunne jaardagen, de goden in plechtigen optocht naar het strand te dragen om hen te laten baden. Met lansen en vlaggen wordt deze optocht dan begeleid, terwijl zilveren offerschalen den stoet voorafgaan.

Hiermede nemen we afscheid van deze zoo volledige Bali-verzameling, om ons door de zaal van 's Lands Plantentuin, waar in het midden de reconstructie van den oorspronkelijken mensch, de *Pithecanthropas erectas,* zich verheft, en de Marine-zaal, die beide hoe interessant ook, voor ons die de schoonheid van land en volk zoeken, van minder belang zijn, te begeven naar de laatste afdeelingen, de Ethnografische verzamelingen door Prof. Dr. Max Weber en Dr. A. M. Nieuwenhuis bijeengebracht.

De eerste collectie verzameld tijdens de van Maart 1899 tot Februari 1900 gehouden Siboga-expeditie, die meer bepaaldelijk ten doel had het bestudeeren der zeediepte, fauna en flora van den Indischen Archipel, omvat hoofdzakelijk datgene wat betrekking heeft op de scheepvaart en vischvangst in onze Indische wateren. We zien hier de meest vindingrijke vangtoestellen, modellen van vaartuigen, en verder een aantal voorwerpen van meer huishoudelijken aard, als taschjes, mandjes, lepels, enz. enz. En voornamelijk hieronder zijn dingen die door hun eenvoud of typische bewerking, bewondering afdwingen; zoo is bijv. n°. 29, een band om de sarong vast te houden, door eenvoudig ornament in zuivere kleuren, een smaakvol ding geworden. Zoo ook een trom, die door kralenversieringen en snijwerk bijzonder aantrekkelijk werd. Eenige sarongs, wel niet zoo mooi als we die reeds in een der andere zalen aantroffen, een paar schaamgordels, waaronder n°. 71 bijzonder mooi van kleur is, vertegenwoordigen hier de textiele kunst, terwijl de bedrevenheid in het houtsnijden zich mede uit in een drietal beelden, den voorouderen gewijd.

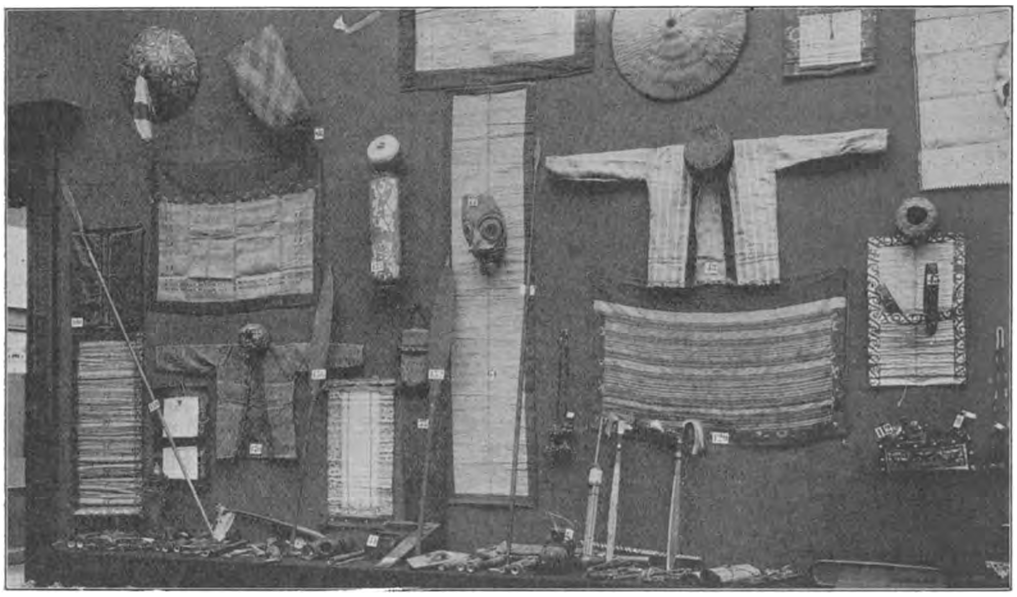

Verzameling Dr. A. M. Nieuwenhuis.

Meer de kunstnijverheid rakende, zijn de voorwerpen door Dr. A. M. Nieuwenhuis op zijn tocht door Centraal-Borneo verzameld, en waarbij o.a. snijwerk is dat naast een zeer groot meesterschap over techniek

een zeer zuiver schoonheidsbeginsel verraadt. Dr. Nieuwenhuis zelf zegt hierover in het laatste hoofdstuk van zijn reisbeschrijving door Centraal-Borneo: „Een algemeene karaktertrek van de stammen van Borneo, die op lagen trap van ontwikkeling staan, is de drang, om de voorwerpen in hun omgeving te versieren. De motieven daarvoor ontleenen zij aan hunne omgeving en wenden daarvan die aan, welke den meesten indruk op hen maken. Zoo spelen de dieren plantenvormen, of deelen daarvan de grootste rol, maar altijd zijn zij van gedaante veranderd, hoofdzakelijk door de phantasie van den kunstenaar. Het vervaardigen dier voorwerpen valt eenigszins samen met den tijd dat men door kleine geschenken, van zijn wederzijdsche genegenheid doet blijken. Behalve dan als een gevolg van hun onderling verkeer, wordt de jonge Bahou geprikkeld door den wensch, om zijn persoon voordeelig te doen uitkomen, waardoor de man er zich op toelegt, zijne wapens bijzonder fraai te maken en zich kunstig gesneden en gevlochten armringen te maken, terwijl de meisjes zich met kralenstrooken voor hoofdbanden, geborduurde kleederen en hoeden tooien. Hieruit volgt, dat gesneden bamboekokers, kleerhangers, rijgplankjes voor boomschors, gesneden mesjes, roeispanen en fraaie in katoen uitgesneden goederen voor vrouwenkleeding, de voorwerpen zijn waarop de jongelingen der Bahou's zich beginnen te oefenen, terwijl het borduur- en kralenwerk der jonge meisjes zijn weg vindt naar haar „aanbidders en aangebedenen."

Moge dit dan ook al de voornaamste beweegreden zijn waaraan dit tal van fraaie voorwerpen hun ontstaan te danken hadden, niettemin blijven zij op zich zelf, als bewijsstukken hoe een misschien onbewust gevoel voor vorm en kleur hun leidde tot zooveel schoonheid.

Want onder de gesneden kokers, wapenheften, mesjes enz. zijn uitstekende proeven van hun smaak en vaardigheid. Een gesneden rijgplankje o. a. is als compositie van ornament een heilzame les voor versierders, terwijl de kralenornamenten op de mandjes o. a. en voor enkele losse banden zoowel door kleurenharmonie als vormverdeeling in onze winkels voor dameshandwerken een schitterend figuur zouden maken. Misschien waren zij daar voor den smaak der bezoeksters dan te eenvoudig en leek het daardoor te veel alsof ze van zelve ontstonden, maar ik voor mij geloof juist dat dit het ware is en dat, wat men bij weven en vlechten o. a. kenmerkend heeft, *die* versieringen de juiste zijn, die geheel voortvloeien uit de bewerking. In dit opzicht zou toch het bestudeeren dezer voorwerpen van groot nut zijn, in de tijden dat men zoekende is naar een zuiver versieringsbeginsel, en zou een op deze wijze bijeengebrachte verzameling die ons de kunstnijverheid van onzen Archipel deed zien, van zeer groot belang zijn.

Het zou ons thans te ver voeren in nadere bijzonderheden omtrent de verzamelingen te treden, er zijn proeven van weef- en vlechtkunst, die ten volle uw aandacht waard zijn en zooals we reeds zeiden snijwerk, waaraan de meesterhand te onderkennen is, als ge alleen slechts let op de prachtige wapenheften. En zoo zouden wij nog op veel meer schoons kunnen wijzen, maar uit een en ander blijkt, zoo wij hopen reeds genoeg, dat men in Amsterdam thans een tentoonstelling kan bezoeken waaruit men onzen Archipel behalve als een land voor den handel, dat ons de koffie, kina en wat niet al verschaft, kan beschouwen als een land bij uitnemendheid rijk aan kunstvoortbrengselen, waarvan de bevolking doordrongen is van een zucht tot schoonheid, die zich uit in alles wat haar omringt, en aan die voorwerpen een bekoring geeft, die wij bij menig zoogenaamd kunstvoorwerp ten onzent, totaal missen.

Het is te hopen dat deze verzameling die nu in het Stedelijk Museum een tijdelijk onderdak gevonden heeft, eens tot een blijvend Museum van onzen Archipel mag worden, waar een ieder kan zien den rijkdom en de schoonheid onzer bezittingen, die nog te weinig gewaardeerd worden.

IN ARTIS

DOOR

JHR. MR. H. SMISSAERT.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

Hier is, naast het vrouwtje van het Axis-hert, een heel andere figuur, het Davids-hert uit Noordelijk China. Veel grooter dan de ander, zoo hoog als een kòe, met breede hoeven, vaalbruin van vacht, de horens met uitbottingen als van een tak, is dit hert er zoo een die knarst als hij loopt; ge hoort — wat dames altijd „zoo griezelig" vinden — zijn botten kraken.

Op 't oogenblik heeft hij standjes met zijn buurman, het witte Damhert, de *Dama Vulgaris*. Ook onder elkaar hebben de damherten standjes, ten minste twee naast elkaar wonende heeren.

Vlak bij, ook voor het vogelenhuis, is nog een heele herten-collectie: het Virginisch hert, een zachtaardig dier, dat zich graag laat aaien; het Zuid-Amerikaansche moerashert, dat wel, met het oog op zijn leefwijze, zwemvliezen tusschen de diepgespleten hoeven schijnt te hebben; de Pampas-hertjes, mooie diertjes, kaneelkleurig, met zwarten neus, zwarte oogjes en heel fijne pootjes. En — ook uit Zuid-Amerika — het Boschhert, ook een tenger dier, met naakte, heel bewegelijke ooren en spits-toeloopenden snuit; een van de twee exemplaren, de donkerste, doet met zijn ronden rug en zijn lange achterpooten haast aan den Kengoeroe denken.

Damherten, zoo witte als bruine, vindt ge ook nog in het ronde perk dichtbij den ingang, links van de hoofd-allee; ook het Javaansche edelhert, heel donker van tint, een pittig flink kereltje met iets heel fiers in zijn blik, geen grappenmaker, maar een die, als het gewed was, zijn gewei best zou weten te gebruiken. Het zwijn-hert mist dat nobele van statuur, dat de soort zoo aantrekkelijk maakt. Hij is wat laag op zijn pooten en heeft bijna „'n buikie," wat in een hert — gratie-uiting der natuur, als dit dier zijn moet — een onvergeeflijke fout is.

Het Japansche Edelhert komt nieuwsgierig naar buiten geloopen, als ik zijn hok passeer; hij wil ook wel graag genoemd worden. Maar het „Japansche hert", zonder de „edele" toevoeging aan zijn naam, blaast op een alleronhebbelijkste manier tegen me. Toch — want zoo billijk ben ik — erken ik dat het een mooi dier is en ook dat blazen (het schijnt een *truc* van dit heer) leidt tot een mooien stand : de kop omhoog, de nekspieren gespannen in sterke strekking. Nu, *pourvu que le geste soit beau*, mag hij blazen.

Verderop huizen de rendieren, links voor de berenkooi.

Ze hebben iets erg armoedigs over zich, de rendieren. Ze zijn nu eenmaal door de natuur geplaatst in onherbergzame landen, waar ze het karig voedsel, mos en wat kort gras, moeten zoeken te midden der besneeuwde rotsen en in de drassige dalen. Zoo zien ze er van ouder op ouder erg gesjochten uit, deze stiefkinderen der natuur. Zelfs nu ze hier in Artis zijn — de dieren hebben het allemaal goed hier — is de voorvaderlijke misère nog niet ongedaan gemaakt; welverzorgd en goed gevoed, geven ze toch nog altijd den indruk van minimumlijders. Klaarblijkelijk zijn ook de jonge exemplaren erfelijk belast met een hongerig uiterlijk. Er is ook om hun snuit iets als een pijnlijke trek (of verbeeld ik me dat maar?) en in hun oog iets als doffe berusting in gebrek, kou en ontbering.

Antilopen.

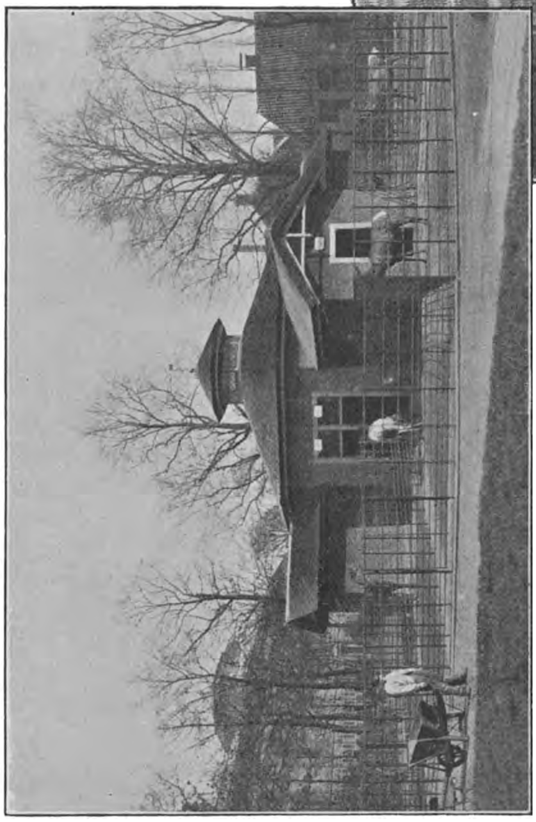
Herten.

Maar wel grappig is het, de jonge dieren in hun dartele evoluties, in hun kromme sprongen te zien. Het is zoo gek, het jeugdig mannelijk rendier, ook al met dat uitgevast gezicht, dat de heele familie heeft, dolle kuitenflikkers te zien slaan, als een malle clown, die dwaze toeren zou doen met een treurig-gegrimeerd gezicht.

Maar die ouwe heer, alleen in het hok links der rendieren paterfamilias, is de jaren der kromme sprongen o zoo ver te boven. Het lijkt me een chagrijnige oude man, een zuur type. Hij zit al maar met zijn horens tegen de tralies aan te werken. Maar de rest van het huishouden laat hem maar tobben; ze kennen dat van hem; het is maar het best, te doen of je er niets van merkt, zeggen ze onder elkaar.

IX.

ANDERE GROOTERE (EN KLEINERE) ZOOGDIEREN.

De Nijlgau, over wiens hok ik sta, is een vreemde combinatie van een dier, iets van 'n hert, iets van 'n koe; vlugger van bouw dan 'n koe, minder gracelijk dan 'n hert. Toch niet leelijk, in zijn muisgrauwe vacht, den kop gedekt met kleine, spitse horens, de breede, platte staart tegen het lijf aangedrukt; de vreemde klauwtjes boven de achterhoeven.

Het dier verlustigt zich op 't oogenblik — we zijn in November — in het eten van doode bladeren, die in zijn hok zijn komen waaien, weet die allerbehendigst naar binnen te smikkelen met zijn tong, die buiten de tralies het gele voedsel vangt.

's Mans vrouwtje is lichtbruin van kleur, zwart geteekend hier en daar, aan de voorzijden der voorpooten, aan de hoeven, waar ook witte vlekken met het zwart en bruin afwisselen, aan den staart. Ook zij knabbelt het dorre loof op. Met den krachtigen wind, die er is, vallen er heel wat doode blaren, en zoo hebben deze dieren — die gescheiden van tafel en bed leven — heel den dag wat te doen, zoolang de voorraad in de boomen boven hun hok strekt en de wind blazen wil.

Wat een kalm leventje, zoo heel den dag, gansch den herfstdag, niets te doen dan de doode blaren, die telkens weer op den grond komen vallen, op te eten . . . !

— Daar ben ik al, daar ben ik.

Hij is al zoo hevig te keer gegaan, terwijl ik bij de Nijlgau's was. Hier ben ik nu.

Dit dier — het is het „wrat-zwijn" — begrijpt er alles van. Hij gaat bij mijn komst poseeren, kijkt mij met zijn levendige oogen brutaal aan, alsof hij zeggen wil: „vooruit, schrijf op, maak me nou mijn portret maar; dat is toch je bedoeling; daarvoor ben-je hier."

Sans rancune voor den brutalen blik, maar een mooi soldaat is-ie niet. Groote goden, ik zal niet gauw een dier leelijk noemen, maar dit gaat toch de maat van het veroorloofde te buiten; een flauw grapje van de natuur. Het lijf is wel vlug gebouwd en het beestje — groot is hij niet — is ook rad genoeg in zijn bewegingen. Maar die kop . . . . neen maar, die kop! Ik laat daar die wratten, links en rechts onder elk oog. Maar die uitgebouwde en platgeslagen neus, opgewerkt door de zijdelings-uitgegroeide slagtanden, die de bovenkaak misvormd hebben. Jawel, ik begrijp het wel: zijn werk is te wroeten in de aarde; kijk, hij is al bezig geweest in zijn hok. Maar het is toch wel wat kras geweest om nu daarom zijn kop tot een schop, tot een platte schop te verknoeien.

En bij dat malle uiterlijk die manen van stug varkenshaar, die aan 's mans uiterlijk een heroïeke noot toevoegen. Neen, werkelijk, dit is te veel! En in hooge keelklanken, meer chevrotteerend dan voor een varken past, uit hij zijn namelooze en onverstaanbare jammerklachten. Ik geloof dat hij jaloersch is op de groote ren, die zijn buurman, het wilde zwijn, heeft. Het is dan ook werkelijk een aardige ruimte, die deze vriend tot zijn beschikking kreeg en waarin hij rondkuiert, af en aan.

Dit is in zijn soort een gezellig heer, die, zooals de meeste dieren, bij me komt staan en ondertusschen, om me te amuseeren, al mummelend met kiezelsteentjes speelt, die hij in zijn grooten bek laat heen en weer rammelen en die hij dan in eens weer in het zand deponeert, om ze dan weer op te pakken en er zijn mond mee te spoelen . . . en zoo voorts. Je moet maar in *Artis* komen om de waarheid te doorgronden van wat de Duitschers zeggen: Ein jedes Tierchen hat sein Plaisirchen. Maar hoe komt men op het idee om daar zijn tijd mee te verdrijven?

Maar nu is het spelletje met de kiezels uit en gaat hij rustig op zijn zij liggen slapen, alsof hij zeggen wil: u hebt me eerst in actie gezien; zoo zie ik er nu uit in rust, ik, die thuishoor in de Ardennen, en verder overal in Europa, waar woeste plekken zijn en groote bosschen of uitgestrekte

velden van brem, waarin ik me verbergen kan, ik, het veelgeplaagd en veelgejaagd wild, ik, wiens hoofd na mijn dood met meer laurierbladen gesierd wordt dan ooit de beste van uw dichters bij zijn leven om zijn slapen mocht winden...

Ik ga verder.

Stekelvarkens. Dit zijn dan die welbekende natuurlijke penhouder-fabrikanten. Ook doosjes worden er van gemaakt, van de stekels, die sterk en buigzaam zijn en mooi zwart-en-wit. Ook heel practicabele tandenstokers fabriceeren deze nuttige dieren, die nog in te veel huisgezinnen ontbreken, waar ze toch groot gemak zouden opleveren door hun zoo gemakkelijk gerei.

Juist doet een der dieren me het genoegen mij een extra-voorstelling te geven: hij komt uit zijn hok met zijn wapens in rust, en, quasi verschrikt trekt hij ineens den heelen boel omhoog, ongenaakbaar in een woud van prikkels en stekels.

„Ga nu je gang maar, amice," zegt hij, „ten minste als je je Engelsche pleister niet bij ongeluk hebt thuisgelaten."

't Is een singulier gezicht, dit diertje, en hij beseft het zelf ook wel; hij kijkt heel leukjes, met een heel-listige uitdrukking in zijn oogen, alsof hij al maar door zich heimelijk verkneutert over dien *truc*, dien Natuur hem meegegeven heeft. Onzegbaar-slim loert hij uit die kleine, zwarte kijkers. Laat hem maar loopen; zoometeen zet hij zijn heele tuighuis in 't geweer. Op den nek en op den kop rijzen dan de strakke haren omhoog als een rijzige kam; en om het lijf waaiervormig de stekels.

Daar krijgen ze eten, heele brooden en bossen worteltjes. Door den nauwen ingang van het rots-gevaartetje, waaronder het heele gezin huist, zie ik er een gezellig mummelen en, terwijl hij met zijn sluwe oogjes knipt, lekker in zijn brood happen. Maar er is bij deze familie zoo'n.... bedenkelijk luchtje, dat ik, na acte genomen te hebben van derzelver merkwaardigheid, met verlucht hart weer wegwandel.

Hier hebt ge den tedal, een mooi, een echt decoratief dier. Ten overvloede heeft men in hun hok een afgeknotte zuil en een stuk kapiteel geplaatst, om de illusie te verhoogen. De tedal is een soort steenbok, bruin met lange haren aan de voorpooten, sierlijke horens. — En hier de mouflon, uit Sardinië, een vlug ventje met bijzonder heldere oogen in zijn schranderen kop, waaraan groote, geweldige horens. Wat moet die hier? denkt hij op het ongewoon gezicht van een heer, die met paperas en potlood voor zijn hok staat te manoeuvreeren. Wat moet dat? En hij houdt me in de gaten, tot ik hem zijn rust gun en doorwandel.

Onder het Museum van de Nederlandsche Diersoorten, vlak tegen de Plantage-Middellaan aan is een reeks hokken, zoo buiten als binnen. Hier huist het dier dat den eigenaardigen naam heeft van „Blauwe Wildebeest"; hij komt uit Zuid-Afrika. Het Wildebeest heeft een kop als van een stier, maar wat stomper en den neus platter, meer uitgegroeid; het lijf is minder forsch gebouwd; de nek, schoon ook zwaar, niet zoo gebogen, de pooten zijn in verhouding tot de rest dun, teer en fijn; het lijf, met grijs-zwarte haren bedekt, loopt schuin af. Een paar massieve horens verhoogen de geduchte uitdrukking. Met dien zwaren kop, dien vluggen loop ziet het dier er uit als ging hij zoo straks op u losstormen en wee u, als dat waar zou zijn. Dit Wildebeest kent geen pardon; er is geen ontkomen aan zijn vlugheid, geen weerstand bieden aan zijn kracht. En er is, in den strakken blik, in de ongetemde sterkte, in heel het voorkomen van dit dier iets als van een nachtmerrie, zoo geducht ziet hij er uit.

Er is een tweede exemplaar, kleiner, met fraaier horens, maar het geeft net denzelfden indruk van sterkte en vlugheid. Hij is geflankeerd door twee ezels, door den wilden ezel uit Abyssinië, een goeien kerel, die leelijk balkt, maar zich graag op zijn nek laat kloppen, en den Dschiggetai, uit Midden-Azië, licht en donker bruin met wit, met wat minder groote ooren, doch wat forscher statuur dan onze gewone asinus.

Toen ik er een poosje bij gestaan had, heb ik zoowaar met het groote „Blauwe

Wildebeest" vriendschap gesloten. Och ja, een dier is zoo niet of hij wil wel eens aangehaald worden en niet iedereen is zoo slecht als zijn naam. Zelfs wordt me het dier wat lastig. Heb ik hem tusschen de oogen gekrauwd, in de ruigte van de korte, wat stug-aanvoelende haren, en denk ik naar de zebra's te gaan kijken, dan wil hij daar niets van weten en protesteert tegen mijn vertrek door, zooals ongeduldige paarden dat doen, met een der voorbeenen op den grond te stampen, zoodat ik, goedig en wel, dan maar weer terugkom en nog eens hem krauw en weer wegga en nog eens weer om den hoek op vereerend verzoek rechtsomkeert maak... Eindelijk heb ik me losgescheurd onder belofte dat ik, voordat ik vertrek, nog eens even zal komen aanloopen.

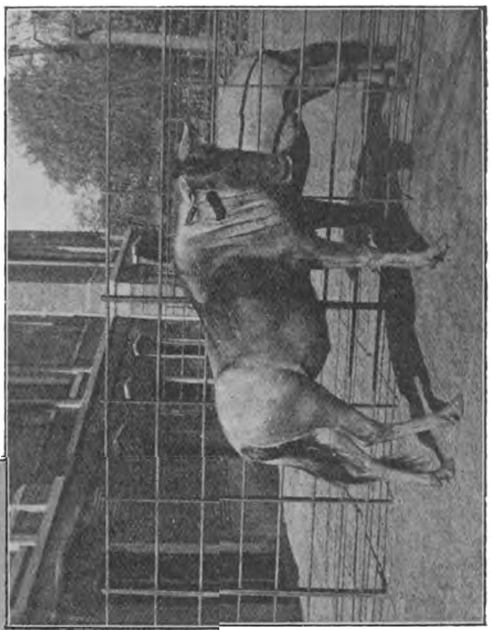

Wildebeest.

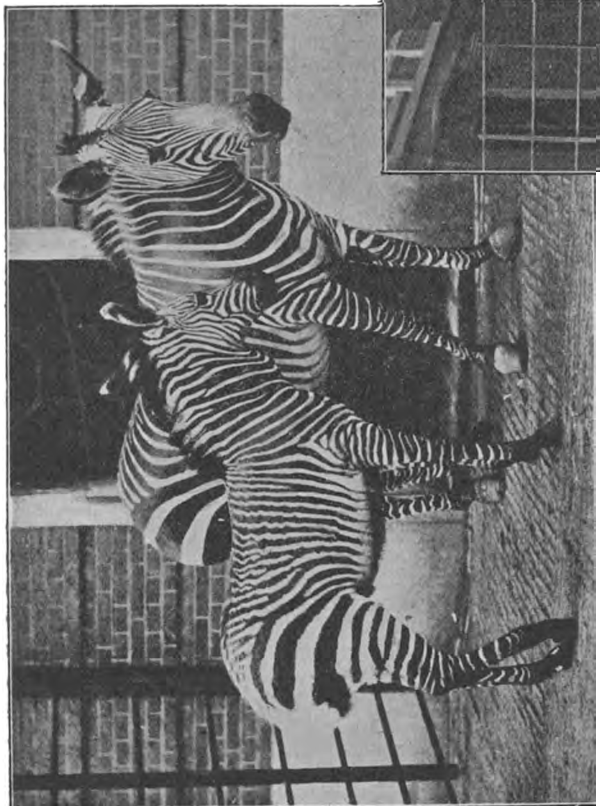

Zebra's

De zebra's en de „dauw's" — iedereen kent dit kittig en kitteloorig volkje. De eerste en de laatste van de rij zijn zelfs zulke ruwe heeren, dat de voorzienige directie allerlei voorzorgsmaatregelen genomen heeft: houten beschotten, ijzergaas tusschen de tralies, de een zelfs door bekleeding der zijwanden van zijn hok zoo ongevaarlijk mogelijk gemaakt. Die twee leven in aanhoudend verzet tegen hun gevangen staat. Dat is me een gedraaf en een gestamp, een getrap in de lucht en een boos gezicht, een ontevreden gehinnik zonder eind. Neen, ze kunnen er maar niet aan wennen en ze blijven protesteeren. Vooral de een, die vandaag niet uit zijn binnenhok mag, gaat van tijd

tot tijd hevig te keer, maakt een stampei als een oordeel, waarop dan de oppasser komt, die hem wat beknort en dan is hij weer een poosje stil.

Te noemen nog de aardige IJslandsche paardjes, niet grooter dan een kleine hit, vaalbruin, in een lekker dik pakje. Begrijp ook eens, in IJsland paard te zijn! dan moet je wel een warm jekkertje aan hebben en kunt niet maar als een gewoon Amsterdamsch hortsekkie rondloopen. Zelfs de pooten zijn grof behaard. Goedige kereltjes zijn het, die elkaar tegelijk over en weer in de dikke nekharen staan te krauwen dat het een lust is, onder de zinspreuk: help je mij, ik help je weer.

Verderop, meer naar het midden van den tuin, dichter bij de berenkooi, vinden we het hoornloos rund uit Noorwegen. Of het in die eene helft van het Scandinavisch peninsul werkelijk zoo onmogelijk is de koe bij de horens te vatten?

Sluiten wij voor 't oogenblik de rij met een woordje over den Kangeroe. We zijn nog niet alle zoogdieren rond geweest, maar de meeste hebben we nu toch gehad.

De Kangoeroe („Kengoeroe" staat op 't bordje aangeschreven) heeft net als de stad Den Haag korte en lange pooten. Hij is in den laatsten tijd onder den naam van *Cangaroo-boxeur* in café-chantants opgetreden, waar hij den mensch slag leverde tot verheugenis der toeschouwers!

„Dat doen ze met de grijze, meneer," zegt mij de oppasser als ik hem deze bijzonderheid te binnen breng; „de grijze zijn veel makker dan de roodbruine, over 't algemeen, en als zoo'n meneer zoo'n beessie van jongs af aan heeft, en ze zijn aan elkaar gewend en hij leert hem dat vechten, dan gaat dat best. Maar er zijn er ook bij, die nooit mak worden. Kijk meneer, die hier links, die kleine, die is toch zoo schuw, hè, en die heeft drie jongen gehad, alle drie na elkaar dood."

De Kangoeroe.

De man vertelt me meer wetenswaardigs, vooral nopens de singuliere wijze waarop deze beesten... reeds lang *het levenslicht zien, eer zij ter wereld komen.* Eene uitdrukking, die toelichting verdient. Ik ga die geven.

Wanneer het jong geworpen wordt is het nog lang niet in staat om reeds op dit ondermaansche mee te loopen; dies heeft de moeder niets haastigers te doen dan onmiddellijk na de geboorte het diertje voorzichtig op te pakken en het te plaatsen in den buidel (waarnaar deze soort die der *buideldieren* heet) en die als een zachtgevoerde, natuurlijke wieg door mama aan het bekken gedragen wordt. Het jong heeft van de kortstondige verplaatsing geen letsel ge-

had; nog naakt, d. w. z. onbehaard, rust het zacht en lekker in den buidel, waar het zich *à discrétion* voedt met de melk van mama, die geregeld het natuurlijk wiegje schoonhoudt, gelijk een goede huisvrouw betaamt. Het jonge diertje, nog altijd niet officieel geboren, kijkt echter reeds rond in de buitenwereld, door op een zomerschen morgen vast eens zijn hoofdje uit den buidel te steken en kiekeboe te spelen: zoo-zie-je-me-en-zoo-zie-je-me-niet. Soms komt ook het paar voorpootjes er uit; dan weer een achterpoot, net de sprong van een gevilden haas....

Deze eigenaardige toestand duurt drie maanden. Alsdan komt het diertje ter wereld, stapt eindelijk eens uit de wieg en de vlakte op. Maar de zoete herinnering aan de onbekommerde jeugd is zoo machtig dat hij nog wel zes weken zoo nu en dan terugkeert naar de plek, waar zijn wieg eens stond. Vooral als er gevaar dreigt — wat nu juist in *Artis* niet aan de orde van den dag is — noodt de moeder door een bijzonder, lokkend geroep haar kind (er is altijd maar één nazaat tegelijk; voor een tweeling is geen plaats) om weer het oude domicilie te betrekken.

De Kangoeroe is een dier dat heel lang op kosten van zijn moeder leeft en dat tegelijk zelf al gauw vader of moeder is; waardoor het voorkomt dat wie zelf nog niet zich bedruipen kan toch al vast vadervreugde smaakt of een eigen bengel in den buidel heeft.

Bij de Vijvers.

X.

IN EN OM HET WATER.

Zoo dikwijls ik langs de Nieuwe Heerengracht naar Artis ga, treft het me dat de gemeente in die buurt ook al vast dierentuintje schijnt te spelen. Als om den wandelaar voor te bereiden op de dingen, die het Genootschap straks te zien zal geven, verandert het tooneel hier van een gracht in een plantsoen, in het Hortus Plantsoen. Maar nog voor ge daar goed en wel aan toe zijt, ziet ge een vijvertje en nog eens een vijvertje, met een hoog brug-

getje, waar een vlug laantje heen leidt. En zie, in een hoek van een dier vijvers vindt ge een afgeschut deel, waarachter in het seizoen der vogelenliefde een paar gemeente-zwanen liggen te broeien. Straks komen tot vreugd der voorbijstuivende Amsterdammers de jongen voor den dag, die weldra met Pa en Ma watertochtjes ondernemen. Het is een idylle tusschen de zich verbreedende straten, tusschen de achteruitwijkende huizenmuren. Verder op de Hortus; zoo voor het oog van den wandelaar, die aan *dezen* kant van het hek blijft, een groene warwinkel, met slootjes vol kroos, ook een heerlijkheid te midden van pleister- en Portland-cement.

Hier volgt, wat deftig een „historische terugblik" zou moeten heeten. Maar het is werkelijk de moeite waard (vluchtig) na te gaan hoe dit terrein ontstaan, geworden en verworden is.

Bij de Vijvers.

Toen in 1658 (nu dus tweehonderd veertig jaar geleden!) de stad werd uitgebreid, werd de Hortus medicus oftewel kruidtuin naar zijn tegenwoordige plaats overgebracht. Die Hortus was vroeger buiten de Reguliersspoort, op de Botermarkt, waar de Waag stond. Bij gelegenheid van die overplaatsing werd de grond tusschen de Muider- en de Rapenburgergracht (Doklaan) van de Heerengracht tot aan de Muiderpoort verdeeld in 15 „perken", waarop elk perk „in erven of tuinen werd afgekaveld en „eenig en alleen tot speeltuinen verhuurd, „met het uitdrukkelijk verbod daarop woon- „huizen te bouwen, eenige nering te drijven „of handwerk uit te oefenen, alzoo de „meening was, dat dezelve alleen tot moes- „tuinen of tot vermaak zouden worden „geëmployeerd."

Vandaar de naam Plantaadje.

Door de perken liepen twee lanen: de Middellaan en de Fransche laan. Drie andere lanen liepen er in de breedte door: de Kruislaan (ook Kerklaan geheeten), de Lepellaan en de Badlaan.

Nu kan men aan sommige groote boomen in den tuin nog waarnemen hoe vroeger de Fransche laan doorliep en men herkent ook nog (als men het weet) de Lepellaan en de Badlaan. In de vijvers kan men de vroegere Prinsengracht nog terugvinden.

Aan die vijvers zijn we nu toe.

Zie, juist gaat een vuil grijze pelikaan te keer van geweld en klapt, terwijl het lijf op het water drijft, hevig met zijn vlerken. Het dier schijnt heelemaal ietwat kolderig, eerst maakt hij een paar schijnhappen naar zijn rose naamgenooten, die op dat gezicht ook hun zakmuilen opsperren; dan gaat hij met veel lawaai en wiekgeklap aan land, om daar met vijandelijkheden door de op een liggenden boomstam gezeten dito's begroet te worden.

Er waggelen hier aan den kant vette eenden met geweldige hangbuiken, die bijna over den grond sleepen. Ze hebben in hun oogen dat bezadigde, dat een eend heeft. Een eend is, geloof ik, zoo een placiede, welgemoed dier, een hoogst simpele wijsgeer, die zich van de zaken weinig aantrekt en het leven neemt zooals het valt. Iets oudewijverigs hebben deze hartstochtlooze dieren wel over zich; dat gekakel klinkt me altijd

heel kwaadsprekerig. Leelijke lastertongen zijn het, met hun quasi-leuke tronies. Wat ter wereld hebben ze elkaar altijd te vertellen, deze pratatieve dieren, als het niet kletspraatjes over anderen zijn? Trouwens, ik heb het zelf ondervonden. Zoo straks vertel ik wel, hoe.

Eerst een woordje over de ganzen.

Wie heeft toch gezegd dat de ganzen dom zijn? O, ik spreek nu niet eens meer van het Kapitool — ik heb indertijd al gezegd hoe ook de gans staat in het Pantheon der beroemde dieren — maar ge hadt maar eens moeten zien met wat 'n verstandige oogen ze naar me keken, toen ik (tijden lang) me voor de lage hekken van hun vijver ophield. Allemaal of op een beetje na kwamen ze aangestapt.

Er zijn er bij met een buitensporig-verwaande uitdrukking en zoover als verwaandheid altijd domheid is, mogen ze dom zijn. Maar let eens op hoe aandachtig ze zijn; hoe niets hun ontgaat en met wat levendigheid ze er allemaal op afstuiven, als één iets gevonden heeft. Zoo dachten ze ook dat ik, toen ik zoolang voor het lage hekje staan bleef, zeker wel allerlei ganzen-delicatessen in mijn mars voerde. Vandaar die overstelpende toeloop. Een enkele eend sloot zich bij de menigte aan en allengskens steeg een gewirwar van zachte keelklanken, een door elkaar geroep, geschater, gekwaak, een mengeling van onzegbaar-vreemde geluiden tot mij op. Totdat één, die wel begreep dat het niet.... op 'n gansje viel ditmaal, het koor overstemde, het woord nam en zei:... maar ik heb het niet verstaan wat hij zei en ik zie ook geen kans 's mans oratie in ons menschelijk alfabet weer te geven. De ware zin is me ook ontgaan. En gelukkig maar!

Bij de Vijvers.

want dat het geen lofrede op mijn persoon geweest is, zag ik aan de weergaloos-minachtende uitdrukking, waarmee de ganzen mij hun rug (en de rest) toekeerden. Het eene eendje, een sloom ventje, bleef alleen me wezenloos aanstaren, maar toen ben ik, om mijn figuur te redden, ook maar weggegaan. Ge hadt moeten zien met wat opgeblazen trots de kol- en de riet- en de knobbelgans van mij wegwaggelden. Een Amsterdamsch burgemeester uit den regententijd, wien een landlooper de hand van zijn dochter gevraagd zou hebben, kon zich niet met ongehuichelder zelfbewustzijn

afwenden. Wacht maar, vrienden, met Kerstmis spreek ik u aan, als uw buik met kastanjes gevuld is en uw smakelijke bouten op mijn disch prijken.

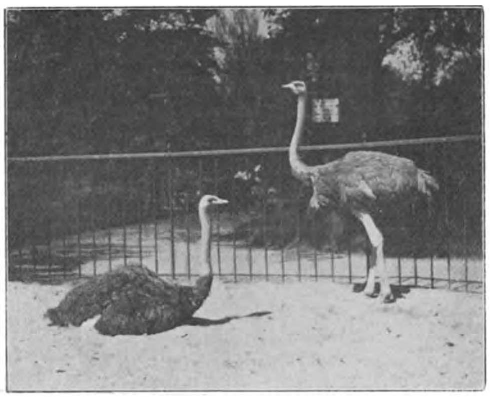

Struisvogels Zuid-Afrika.

Het sloome eendje zag ik later terug als middelpunt van een naar zijn verhaal gretig luisterende groep mede-eenden. En ziedaar, waarom ik u daarnet al gezegd heb dat het leelijke lastertongen zijn, dat eendenvolk.

Van eenden gesproken, er zijn er daar ook heel wat van, hier. De Berg- en de Topper-eend zijn onze landgenooten, zoo ook de Smient en de Brilduiker, de Kuif-eend en de Tafel-eend (zou speciaal *dit* soort voor de consumptie geschapen zijn?) De Slob-eend is, wat ge aan zijn naam niet zeggen zoudt, fraai geteekend, maar de Pijlstaart is der vlugste eenden om te zien. De Taling wordt in zomer- en wintertaling onderscheiden. Bij alle deze huist ook het Nonnetje.

Maar hier zijn we aan het grootere werk genaderd; aan den pelikaan (den gewonen) en den kleinen dito en een kuif-idem en de zwartstaart-variëteit; aan den reiger en den ooievaar, den aalscholver en de fluweel-eend, de wilde eend (door Ibsen welbekend), de Canada-gans en de zwaan, waarvan vader Vondel zong:

Zou het al zinken en vergaan?
Waar bleef de zwaan,
Waar bleef de zwaan?
De zwaan, dat lustig waterdier!
Nooit zat van kussen!
Geen waat'ren blusschen
Zijn minnevier!

Nu, wie meenen mocht dat de zwaan zich hier in verliefde excessen vergat en zoo een aanstoot was voor de jeugd, vergist zich deerlijk. De zwaan is een zeer fatsoenlijke vogel, die sierlijk op en neer zwemt, zich ten volle bewust van zijn eigenaardige decoratieve schoonheid.

De pelikaan en de ooievaar — contrasten, die twee! — zijn verder wel de twee teekenachtigste dieren van de heele bent. Wat den ooievaar zoo'n sprekend uiterlijk geeft, is die kleine insnijding links en rechts van zijn oog; dat is ook nog zwart en daardoor schijnt het oog langwerpig; niet rond, zooals bij de meeste vogels, en wat

Landschildpadden en Struisvogel.

hen juist zoo suf-verbaasd doet kijken.

O, ik kan me begrijpen dat de kindertjes zich door den ooievaar gebracht wanen, als ze dit ernstige dier zien, plechtig en statig als een oude heer uit den Empire-

tijd met zijn witten *jabot* (die door de week meest wat vuil ziet); — met zijn langen snavel, rood, net als de dunne pooten.

De pelikanen hebben dat juist heel sterk, dat ronde oog, dat den blik zoo schier maakt. Er komt bij dat dit oog heel klein is, omgeven door ringetjes.

Een zit er rustig en stil op den dwarsliggenden boomstam. Maar weet ge hoe die kijkt, die pelikaan? Net als een oude juffrouw in doodsnood. Terwijl ze heel vreedzaam neerzit, de pooten onder het lijf, dik-bol in de heel-licht-rose veeren, kijkt ze heusch net als een oudere dame, die door roekelooze handen zonder eerbied voor haar grijze haren op een gevaarlijk vlondertje zou zijn gezet, dat buigt en kraakt onder het gewicht van haar lichaam; welke oude dame in haar blik dit zou leggen: „ik ben in een allerbeklagenswaardigst parket en ik zie het oogenblik geboren worden dat ik pardoes in de sloot tuimel, maar het beste wat ik doen kan is me als een muis zoo stil te houden, niet me bewegen, maar als een standbeeld stokstijf blijven, tot er redding, (vanwaar, o groote deugd?) komt opdagen!"

Ik vraag verschooning voor het beeld, dat ietwat uitvoerige teekening eischt; maar de lezer moge bedenken, dat het volstrekt zoo eenvoudig niet is, om na te vertellen, hoe een pelikaan in ruste kijkt, om dat zóó na te vertellen, dat één ander er zich een voorstelling van kan maken....

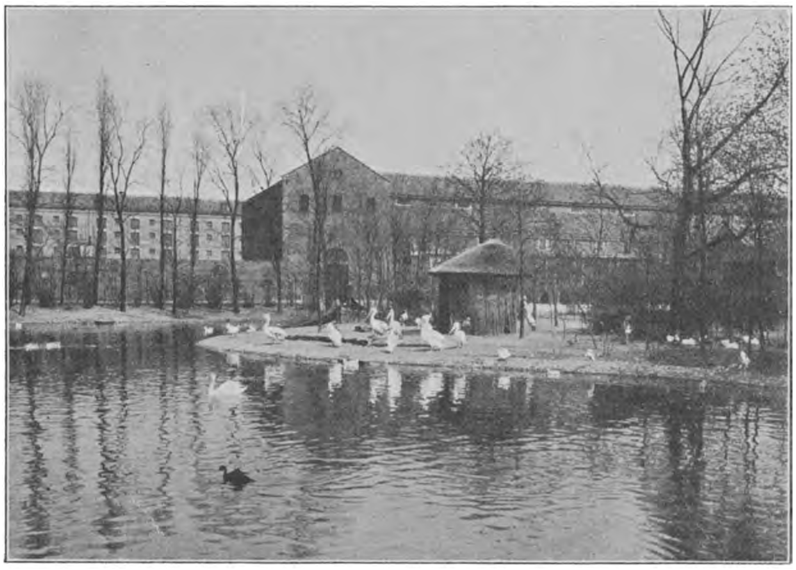

De Pelikaanvijver.

Heel veel zou ik van deze contreiën nog willen vertellen; ik zou nog willen getuigen van mijn sympathie voor de aalscholvers, trots hun diefachtig uiterlijk; ook heb ik den stoomboot-eend nog niet genoemd, noch ook den zing-zwaan en den rotgans; ik zei nog niet hoe de zwarte zwaan over zijn rooden snavel een wit biesje heeft loopen en een heel kinderachtig geluid maakt, zoo iets als een piepende deur; ik schetste nog den zwartvoet-pengoein niet, van wien ge u afvraagt of dit nog wel een vogel mag heeten, want wat vleugels zou zijn is een stel vinvormige aanhangsels, waarmee hij alleraardigst klappert, met die kleine, gladde, zwarte lapjes.

Ik zwijg van dit alles, omdat ik binnen de lijst van dit hoofdstuk nog van de zeeleeuwen en zeehonden gewagen wil.

De zeeleeuwen hebben al net zoo weinig van een leeuw als het nijlpaard van een Amsterdamsch hortsèkkie. Ze liggen nu metter tweeën zich te bakken in de mor-

genzon. Het lijf is net een zak met een kop er aan, waarin listige kleine oogjes,

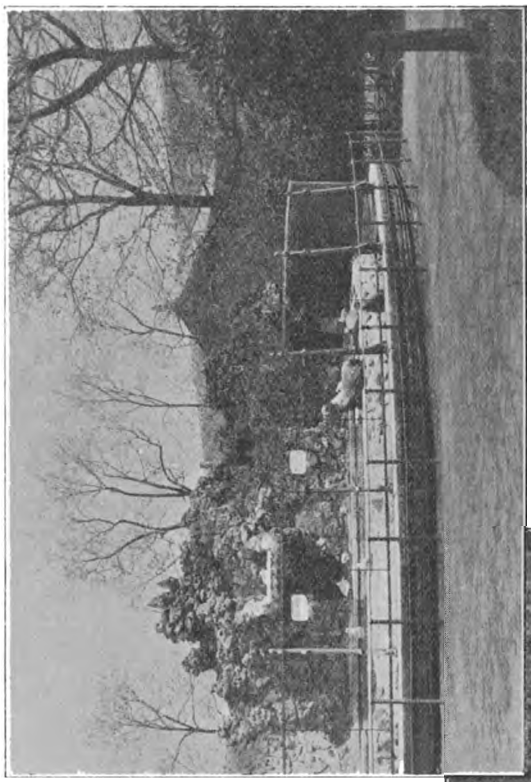

Zeeleeuwen.

die nu in de zon geloken zijn. Van tijd tot tijd wordt het lichaam opgeschud als een peluw, door een duw, die zich van den nek tot de staart voortzet. Ze liggen op den rand van het bassin; ze slapen niet, maar doen-alsof en houden ondertusschen 'n oogje in 't zeil. Voor wat? Mysterie...! De onhandige voorvin hangt slap neer over den rand. Vadsig liggen ze er, als een paar katterige, opgefuifde oude heeren, die dood-op zijn en den slaap niet kunnen vatten, maar de energie missen om andersom te gaan liggen. Mij laten ze maar kijken en ze denken er het hunne van.

Een anderen dag. Ze zijn in het water. Het gladde lijf, kortharig, heelemaal berekend op vlug-zwemmen, schiet door het groenschijnende water van het bassin. Alles is glad en rond aan hen; alles glimt van nattigheid. Waar zijn ze? Ze zijn ondergedoken. Ineens komen ze weer boven, waar ge ze niet verwachten zoudt; 'n eeuwige puzzle, en stooten uit den open bek geluiden, die doen denken aan onwelvoegelijke keelklanken. Het is als staan ze in het water, zoo recht en stijf richten ze zich 'n poosje op; de kop, die in den nek overgaat, tuurt rond met de sluwe kijkertjes. Maar nu stuwt weer het lange lichaam door een onzichtbare kracht gedreven, zich door het water; dan volgt weer de duikende beweging, zoo in de perfectie uitgevoerd: een opzetje, eerst de kop er onder,

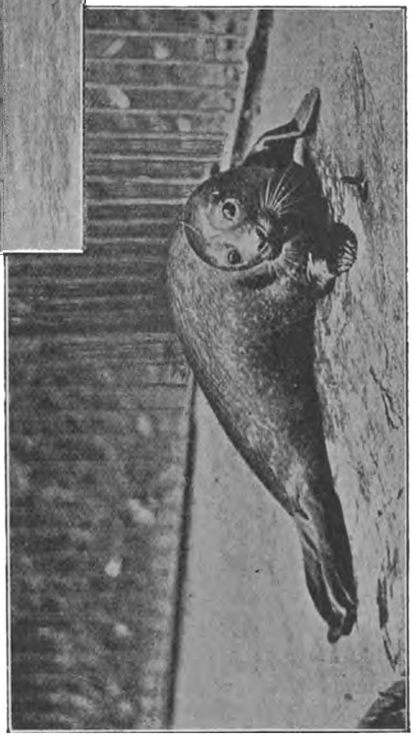

Zeehond.

dan in een breede deining volgt het lijf, tot ge even de vinvormige achterpooten boven het watervlak uit- en dan heel snel er inglijden ziet, als werden ze opgezogen.

De meeuwen, gebouwd om mijlen ver in zee rond te zwalken en zich te laten wiegen op den kop van een golf; om in den woesten storm, die hen toch niet deert, rond te vliegen; zij loopen hier vleugellam op den rand van het zeeleeuwenbassin, zoo gekortwiekt, dat ze amper van den grond op den rand kunnen fladderen. Ze voelen zich als Richepin's „zwerver" in het huis van Toinette; als Napoleon op St. Helena... suf en versuft; vadsig en lui zien ze er uit in deze enge ruimte. Ze vervelen zich ten doode als een ontijdig-gepensionneerde en ze kijken net zoo. Nu en dan laat er een 'n vreemden klank hooren, kort, als een hoog gekir.

Ik ben er teruggekomen op een stillen, grijzen, doffen Novembermorgen. Er was rust neergedaald over de kleine kolonie. De eene zeeleeuw lag languit op den steenen rand van het bassin, met zijn voorvinnen onder het lijf gebogen en met zoo hulpelooze uitdrukking in de oogen, als wou hij zeggen: daar lig ik nu; hoe kom ik ooit weer op, zonder ordentelijke armen en beenen?

De ander, die lichter is van kleur, lag binnen in het zijhok links, net of ze loerde op de meeuwen. Nu richt ze plotseling zich op en strekt de voorvinnen, die in rust slap schijnen, tot korte stompjes, waarvan de vinvormige uitgroeisels horizontaal plat op den grond liggen en waggelt in een mal geschommel van links naar rechts, tot aan den rand van het bassin, waar ze zonder bedenken induikt.

Er is geen dier, dat buiten het water me meer een denkbeeld van hulpbehoevendheid geeft dan dit. Het is werkelijk, ziet ge ze op het droge, alsof ze verminkt zijn, alsof dat het heele, het gave, het oorspronkelijke dier niet is, dat ge daar voor u ziet. Het heeft, zegt ge, te veel om niet — en te weinig om wel te loopen en het resultaat is dat de gang der zeeleeuwen een raar slag van wandelen is.

De zeehonden, in het heel groote nijlpaarden-buitenbassin, zijn kleiner dan de zeeleeuwen. Ze zien er ook slim uit met hun listige oogjes. Uitwendige ooren of gehoorschelpen hebben ze niet, maar gehoorgaten. Onhandig manoeuvreeren ze ook met de korte stompjes voorpoot-vin en schudden hun peluw-lijf op om het zwaartepunt te verplaatsen en zoo in het water te zeulen.

Ze kunnen zoo leuk boven het water uitkijken en ze hebben dan iets van een menschelijk doodshoofd, dat heel lang in de rook zou hebben gehangen en nu heelemaal zwart-bruin zou zijn. Ze kijken u na en duiken dan weer onder, blij in hun element....

Zoo *is* het niet, maar zoo *was* het. Ze zijn dood, de zeehonden, alle drie. Eén liet het al heel gauw na zijn komst afweten; de tweede volgde hem na veertien dagen en de derde heeft nu een week of vijf, zes geleden het tijdelijke gezegend. Het schijnt heel moeilijk ze in het leven te houden. „Of het nu is dat ze aan deining gewend zijn of wat dan ook, meneer", — zegt mij een oppasser — „de zaak is maar zoo, dat we die dieren nooit voor heel lang hebben."

Het is jammer. Aardige kereltjes waren het, die zeehonden. Ze keken zoo leuklistig uit hun doppen.

En ik vind, er is toch altijd een weemoed in een dier dat tijdens zijn gevangenschap sterft.

(Wordt vervolgd.)

De Hippische Sport in Woord en Beeld

DOOR

A. J. G. VAN MERKESTEYN.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

Er is een tijd geweest, dat de Rensport in Nederland hoofdzakelijk in handen was van officieren.

Velen zullen zich nog de namen herinneren van een Metelerkamp, Van der Mersch, Rutgers van Rozenburg, Wijnstroom e. a.

Christiaan, v. Dorn u. Hero.

En hoewel, sedert dat tijdstip, ook verschillende Heeren hebben laten loopen, zoo vindt men toch nog steeds eenige officieren op de lijst der Nederlandsche Renstalbezitters.

Onder deze bekleedt Luitenant G. J. A. A. Baron van Heemstra, te Amersfoort, eene voorname plaats.

Sedert jaren wordt het blauwe buis met gele stippen op het groene veld aangetroffen, en menige goede overwinning is er door behaald.

In den laatsten tijd heeft Baron Van Heemstra zijn stal aanmerkelijk uitgebreid, hetgeen goede vruchten heeft gedragen.

Een nuttig paard is voorzeker *Alarm II*, van Vasistas uit Hero, in Nederland gefokt. Na eerst het eigendom te zijn geweest van den Heer Van Hoboken van Hoedekenskerke te Scheveningen, reclameerde Baron Van Heemstra den hengst op de meeting der Kennemer Sportclub, te Bergen, op 19 Mei jl. En het laat zich aanzien, dat de hengst zijn haver wel verdienen zal.

Nog een tweetal inlandsche producten — afkomstig van de stoeterij „Vogelenzang" — behooren tot de Amersfoortsche cavalerie, nl. *Christiaan*, 3 j. v. h.

Wallington, v. Saraband u. Gloriana II.

van Dorn uit Hero en *Ducaat* 2 j. van Saphir uit Florence Melville.

Eerstgenoemde heeft reeds, met de mount van Sherlock, gunstig gedebuteerd tegen *Alarm II*, toen nog het eigendom van den Heer Van Hoboken van Hoedekenskerke.

Alarm II, v. Vasistas u. Hero.

Ongetwijfeld heeft *Christiaan* nog een goede carrière vóór zich; zijne afstamming is daarvoor een waarborg.

Nog meer belovend is evenwel *Ducaat*, die de beroemde Saphir tot vader heeft.

Saphir won alle belangrijke rennen in Duitschland en Oostenrijk, o. a. de Duitsche en Oostenrijksche Derby, werd echter „broken down" en kwam toen in de stoeterij.

Zillah, mede een inlandsch paard, werd destijds gefokt door Ritmeester Metelerkamp. De neiging van het paard om uit te breken, schijnt op de nieuwe baan te

„Woestduin", waar linksom geloopen wordt, niet te bestaan, want aldaar werd het parcours geregeld afgelegd en won *Zillah* dan ook gemakkelijk.

Ducaat, v. Saphir u. Florence Melville.

Blijkt het werkelijk dat het reeds genoemde gebrek op „Woestduin" niet wordt aan den dag gelegd, dan heeft Baron Van Heemstra in Zillah niet alleen een fraai, maar ook een nuttig paard, dat nog menigmaal de kleuren van zijn eigenaar zegevierend voorbij den eindpaal kan brengen.

Wallington is een hengst die nog veel goeds kan laten zien. Van zeer goed bloed — hij heeft Saraband tot vader — behaalde de hengst nog onlangs op „Woestduin" eene overwinning van beteekenis, in een veld van zes paarden, waaronder *Laura Bell II*, *Brancaster* en *Hollandaise*, die warm favoriet waren.

Resumeerende, kan de cavalerie van Baron Van Heemstra dit seizoen nog veel van zich doen spreken en het blauwe buis met gele stippen waardig vertegenwoordigen.

Zillah, v. Le Butard u. Bronze.

De list van den Eersten Minister

DOOR

WILLIAM LE QUEUX.

De herfstmorgen was grauw en mistig in de Parlement-straat.

Big-Ben, (de groote klok van het parlementsgebouw) zich flauw afteekenend tegen de loodkleurige lucht, had juist negen uur geslagen; handelslieden spoedden zich naar Charing Cross, verlangend om met hun dagelijksch werk te beginnen; de politie-agenten rondom Whitehall verlieten hun post om elders hunne plichten te gaan waarnemen en stampvoetten om warm te worden; en de schildwachten te paard losten elkander af. De groote gouvernements-gebouwen waren nog niet geopend; zelfs de ondergeschikte klerken waren nog niet aan het werk en hunne chefs konden eerst over een paar uur verwacht worden; toch was de Hooggeboren Markies van Macclesfield, de eerste minister van hare Majesteit en eerste secretaris van Staat voor Buitenlandsche Zaken, in zijn kamer, die uitzag op het groote, kale plein in Downing Street, reeds bezig met de aangelegenheden van het Britsche Rijk.

Hij was even na middernacht in dat vertrek gekomen, had het breede lint van de orde van den Kouseband van zijn vest genomen — want hij was op eene receptie geweest van de Duitsche ambassade — legde het zorgvuldig in eene lade en begon te schrijven. Er was dien avond eene buitengewone bijeenkomst geweest van de leden van het kabinet, die eene beslissing genomen hadden omtrent een belangrijke quaestie van de Britsche politiek. Zonder op den tijd te letten, schreef hij maar door; men hoorde in het vertrek niets dan het krassen van zijne pen. Slechts eenmaal stond hij op om een glas water te drinken en in gedachten verdiept de kamer een paar maal op en neer te loopen.

Daarna zette hij zich weer aan zijn werk, schreef zelf eene depeche en bracht die met behulp van een klein gebonden boekje, dat naast hem geopend lag, in cijferschrift voor.

Hij was een ernstig man met grijzen baard en dun haar; zijne heldere donkere oogen hadden hun glans nog niet verloren, al was hij ook bijna zeventig jaar. In zijn particulier leven had hij veel van een menschen-

hater; hij was een man met een gesloten karakter, die wars was van al wat naar popularitеit zweemde, en nooit in het openbaar sprak als hij er niet toe gedwongen werd door politieke beweegredenen; toch was hij door geheel Europa bekend als de grootste diplomaat van onzen tijd en de bekwaamste minister van Buitenlandsche Zaken, dien Engeland ooit had gehad.

Hij kende geen hooger doel dan het handhaven van de tradities van zijn oud en hoog-adelijk geslacht en de stipte plichtsvervulling voor zijn vaderland en zijn koningin; het was daarom voor hem niets ongewoons om te werken gedurende de stilte van den nacht, als geheel Londen in slaap was, en daarna in een cab naar zijn groot, somber huis in Grosvenor Square te rijden, waar hij een eenzaam en bijzonder eenvoudig leven leidde.

Twintig jaar geleden was zijne vrouw gestorven, en behalve de bedienden, was zijn neef, die tegelijk zijn secretaris en zijn rentmeester was, de eenige mede-bewoner in dat streng — deftig gemeubileerde gebouw.

Hij werkte steeds onvermoeid door en van de vier-en-twintig uur besteedde hij er menigmalen twintig aan het onderzoeken en beoordeelen van depeches, die hem dagelijks door harer Majesteits gezanten in het buitenland, werden toegezonden in verzegelde doozen van rood-maroccoleder, en aan het maken van aanteekeningen en voorstellen omtrent de meest ingewikkelde diplomatieke quaesties; tegelijkertijd was hij altijd bereid om Engelands vertegenwoordigers aan de verschillende hoven van Europa met zijn raad ter zijde te staan. Geen enkele man in heel Engeland had zulk eene groote verantwoordelijkheid, want van de woorden, die hij schreef na eene bijeenkomst van het kabinet, hing dikwijls het geluk en de voorspoed van het rijk af.

Toen Big-Ben zijne doffe slagen deed hooren, keek hij op zijn horloge. Daarna schreef hij nog één regel en zette er zijn wel-bekende handteekening onder; hij verzamelde nu de beschreven bladen van blauw mail-papier met de breede marge en het woord „vertrouwelijk" in den hoek, nam uit een lade eene enveloppe waarop een groot rood kruis stond en drukte er het zegel op met een ouderwetschen geslepen amethist, waarop zijn wapen gegraveerd was en die aan zijn horlogeketting hing.

Hij zuchtte diep en liet zijn hoofd een oogenblik op de handen rusten; daarna stond hij op, deed de blinden open en staarde eenige minuten achtereen naar buiten op het stille plein, waar de duiven parmantig rondstapten in den grauwen morgenstond.

„Het moet gebeuren — het moet," prevelde hij. „Het is eene opoffering — eene groote opoffering — maar het is noodzakelijk. Over vier en twintig uren zouden wij reeds in oorlog kunnen zijn, en Brittanje's eer ligt in mijne handen."

Hij nam uit zijn zak een telegram, dat hij den vorigen avond door de particuliere telegraaflijn had ontvangen, en las het nog eens over. De woorden, die alleen voor hem bestemd waren, waren van zijne doorluchtige gebiedster, de Koningin.

Drie keer liep hij de kamer op en neer, met zijn kin op de borst gedrukt, terwijl zijne dunne vingers zich zenuwachtig bewogen en hij mompelde:

„Ik heb Durrant gezegd, dat hij eerst twaalf uur na het ontvangen van de depeche handelend moet optreden. Dan hebben wij nog eenigen tijd vóór ons. 'k Zou wel eens willen weten, hoe dit nog zal gaan?"

Hij bleef stil staan en haalde diep adem. Op zijn aschgrauw gelaat lag een uitdrukking van groote ontroering.

Een luid kloppen op de deur deed hem ontstellen, en op hetzelfde oogenblik trad een slanke, bleeke man van ongeveer veertig jaar binnen, gehuld in een zware reispels; zijne houding verried den officier en zijne losse bewegingen waren een bewijs, dat hij op een goeden voet was met den Premier van Engeland. Een van de geheimen van het succes van den markies van Macclesfield was zijne vriendschappelijke gezindheid jegens het personeel van het

Ministerie van Buitenlandsche Zaken. Hij was kort aangebonden, zelfs tegenover de Permanente onder-secretarissen, maar hij was altijd voor ieder te spreken, tot welken rang hij ook behoorde.

De man, die bij hem was binnengekomen had eene flinke gestalte, een lange blonde snor en zag er zeer knap uit; hij kwam naar aanleiding van een order, die hij den vorigen avond nog zeer laat van zijn chef had ontvangen. Hij heette kapitein Lionel Macdonald, en hij was een van de „hazewinden van Europa" of duidelijker gezegd een van hare Majesteits afgevaardigden in Buitenlandschen Dienst; een man voor wien een reisje van Londen naar Petersburg vrij wel gelijk stond met een uitstapje naar Wight. Hij bracht zijn leven bijna geheel op de spoorwegen door en hij kende de tijden van vertrek en aankomst op de Europeesche lijnen zoo goed uit zijn hoofd, dat hij nooit een spoorboekje behoefde in te zien.

„Ha, Macdonald!" riep de markies uit, toen hij binnenkwam. „Ik zie met genoegen, dat gij aan de beurt zijt om depeches over te brengen. Gij moet onmiddellijk naar Rome gaan. Hoe laat komt gij er?"

„Als ik over een half uur vertrek," zeide de afgevaardigde van de Koningin op zijn horloge ziende, „kan ik overmorgenochtend om zeven uur in Rome zijn."

„Goed," zei de Minister hem het verzegelde pak overhandigend. „Geef dit zoo spoedig mogelijk aan den heer Charles Durrant — en," voegde hij er bij, „denk er aan, Macdonald, dat het uiterst vertrouwelijk is. Wanneer de inhoud bekend werd, zou onze diplomatie oogenblikkelijk gedwarsboomd kunnen worden, — gij begrijpt mij wel!"

„O, zeker," hernam de kapitein, het document in ontvangst nemende. „Ik hoop bovendien, dat mijne vorige diensten een bewijs geweest zijn, dat men op mij kan vertrouwen."

„Natuurlijk, natuurlijk," zei de Minister haastig. „De Koningin heeft in u, kapitein Macdonald een getrouw dienaar. Ik moet erkennen, dat uwe plichten in deze crisis bijzonder belangrijk zijn," voegde de markies er bij. „Gij reist door Europa met geheimen, die ons in een oorlog kunnen verwikkelen of ons ook van alle mogelijke allianties kunnen uitsluiten. Met de vele gewetenlooze spionnen, die gij overal om u heen hebt, moogt gij uwe oogen wel terdege goed open houden."

„De slimste spion heeft evenwel nog nooit een „gekruist" document van u in handen gehad."

Macdonald glimlachte.

„Wij zijn te slim voor die „belangstellende" menschen," hernam hij lachende.

„De spionnen zijn in Frankrijk en Italië gelukkiger, want daar wordt het ,omkoop-systeem' nog altijd gehuldigd. De slimste spion heeft evenwel nog nooit een „gekruist" document van u in handen gehad."

„Dat is een compliment voor uw corps. Want dat kan men van geen tweede „corps-afgevaardigden" in Europa zeggen. 't Is een wáár woord, dat Bismarck eens tot mij zeide, dat de Engelschen alleen eerlijk zijn.

Maar gij verpraat uw tijd," voegde de Minister er haastig bij. „Ga nu heen. En veel geluk op uw reis."

De kapitein vertrok met het document in zijn zak en sloot de deur achter zich; de groote staatsman was nu weer alleen. 's Avonds om half negen zat Macdonald in de kleine restauratie-zaal van de gare de Lyon in Parijs, waar hij reeds een oude bekende was, rustig zijn middagmaal te gebruiken. Hij dineerde daar het geheele jaar door gemiddeld eens in de week en Jean, de eerste kellner, gaf hem altijd raad bij het kiezen van de gerechten.

Dien avond had hij bijzonder smakelijk gegeten, en nu wachtte hij onder 't genot van een kop koffie, een glaasje groene Chartreuse en een geurige sigaar op het vertrek van den expres-trein naar Rome. Van uit Charing Cross had hij om een slaap-waggon getelegrafeerd, en daar het een gewoonte van hem was, eerst op het punt van vertrek in den trein te stappen, maakte hij hoegenaamd geen haast en praatte en lachte, tot het laatste oogenblik toe met de buffetjuffrouw.

Eindelijk sloeg de klok negen uur, de drukte en het rumoer op het perron, van waar de Italiaansche trein zou vertrekken, namen steeds toe, en een conducteur kwam binnen, de stations, Laroche, Macon, Dijon, Aken en Modane afroepende en de reizigers waarschuwende om in den trein te stappen. Hare Majesteits afgevaardigde betaalde nu zeer bedaard zijne rekening en ging daarna op zijn gemak naar den slaapwaggon. De conducteur sloeg eerbiedig aan zijn pet, toen hij binnentrad en zeide: —

„Ik heb mijnheer weer, als naar gewoonte, het middelste salon gegeven."

„Nommer zes?"

„Ja mijnheer."

Hij kende den conducteur Bonnaud al sedert jaren. Hij had wel honderden reizen met hem gedaan in de Noord, de Oost en de Nice sneltreinen, en deze beambte van de Internationale slaap-waggon-maatschappij kende geheel en al zijne wenschen. De waggon was dien avond nog al vol, want een gezelschap Amerikanen ging mee tot aan Rome. Voor dat hij nog den tijd had om zijn reistasch in zijn kamertje te zetten, werd het sein gegeven, en zette de trein zich in beweging; nu begon dus de lange reis naar het Zuiden van Europa.

Als naar gewoonte bleef de kapitein een uur in den corridor van den slaapwaggon, rookende en met korte teugen zijn whisky gebruikende, die Bonnaud hem gebracht had, met eenige mede-reizigers een praatje houdende, en het zich zoo gemakkelijk makende, alsof hij in St. James Street op zijn eigen kamers was. Daar hij de helft van zijn leven in die slaap-waggons doorbracht, voelde hij er zich inderdaad geheel thuis en hij amuseerde zich altijd als hij zag hoeveel onnoodige drukte, de „pleizierreizigers" maakten.

Hij ging het laatst van al de reizigers naar zijn slaap-salon en toen de trein den volgenden morgen om kwartier over vijf te Ambérien het station binnenreed, sprong Bonnaud, hoewel het nog donker was van den trein en kwam na eenige oogenblikken terug met twee groote glazen ,café au lait,' een voor den kapitein en een voor hem zelf. Hij bracht het eene glas naar nummer 6 en klopte aan de deur. Hij hoorde eenig antwoord mompelen, waarop hij „Monsieur, café," riep, het glas voor de deur op den grond zette en weer naar het perron terug keerde, waar hij met een paar conducteurs een praatje maakte. Op hetzelfde oogenblik evenwel, dat Bonnaud den waggon verliet, werd de deur van het slaapsalon naast nommer 6 onhoorbaar zacht geopend, een mannenhand kwam te voorschijn, die voor-

zichtig een dun wit tablet in de dampende koffie liet vallen.

Eene seconde later werd de deur weer gesloten en vernam men nog slechts eenig gestommel in het vertrek van den kapitein. Het volgende oogenblik ontgrendelde hij de deur en haalde het glas naar binnen. In het vertrek naast dat van Macdonald werd intusschen een vreemd tooneeltje afgespeeld. Die kamer bevatte twee bedden en was van Macdonald's slaapsalon gescheiden door een gesloten deur die naar verkiezing geopend en gesloten kon worden. De tijdelijke bewoners waren een lange man met een zwarten baard en eene knappe vrouw, gekleed in eene eenvoudige donkergroene reisjapon, met een klein lederen taschje aan haar ceintuur bevestigd, zooals Fransche dames zeer dikwijls op reis dragen. Macdonald had den vorigen avond met hen in den corridor staan praten en van hen vernomen, dat zij Parijzenaars waren; hij vond hen een aardig vroolijk paar menschen.

't Was duidelijk te zien, dat geen van beiden geslapen had. Zij spraken fluisterend met elkander, en de man, dien zij Grézat noemde stond met zijn oog voor eene kleine opening, die hij in het paneel geboord had.

„Dat is in orde," fluisterde hij eindelijk in het Fransch. „Hij heeft alles opgedronken en de deur niet weer gesloten. Nu gaat alles heel gemakkelijk."

Daarop deed hij een blinde open en keek naar buiten. „Wat is het nog ontzettend donker. Ik vrees, dat het nog zoo spoedig niet licht zal worden."

„Maar als wij nog langer uitstellen, kan alles wel verkeerd loopen," zeide zijne gezellin.

„Ik heb hem genoeg gegeven," zei de man knorrig. „Hij zal zoo spoedig niet wakker worden. Doch als het nu maar licht werd."

„Ik hoop, dat gij hem niet te veel hebt gegeven," zei de vrouw angstig. „Wanneer er iets gebeurde, zou men ons wel eens lastige vragen kunnen doen."

„Och, kom!" zei de man lachend, terwijl de trein, zijn gang versnellende, zooveel gedruisch maakte, dat een fluisterend gesprek bijna onmogelijk werd. „Ik ben geen kind. Laat alles maar gerust aan mij over, als gij geen moed hebt om mij te helpen."

„Gij denkt toch niet, dat ik bang ben?" zei de vrouw, haar bovenlip verachtelijk optrekkende.

„Had ik geen moed, toen wij dien Duitschen schurk in Perpignan uit den weg ruimden?

„Was ik u niet behulpzaam, toen wij van Parijs naar Salzburg reisden en de couranten den volgenden dag vol waren van eene geheimzinnige gebeurtenis? Maar ik houd niet van die „geheimzinnigheden." En ze zouden ons nu ook al zeer slecht passen. Bedenk maar eens, met hoeveel moeite wij dikwijls ontsnapt zijn!"

„Zwijg toch," riep de man ongeduldig, terwijl hij nog eens door de opening keek. „Houd toch eens op met al dat gebabbel. Hij is bijna in slaap."

De vrouw antwoordde niet, maar ging in een hoek van het kamertje zitten. Haar hoed had zij afgezet. Heur donker haar hing los over de schouders, zij was moe en bleek en bij het schijnsel van het flikkerend lamplicht kon men het haar duidelijk aanzien, dat zij dien nacht niet geslapen had.

Ruim een half uur hield Grezat de wacht voor de opening, totdat hij, toen de Engelschman rustig sliep, voorzichtig de deur van zijn kamer opende en in den corridor keek. Bonnaud sliep weer. Daarop kroop hij naar Macdonald's deur en opende haar zonder eenig geruisch te maken; hij schoof voorzichtig den grendel van de tusschendeur weg en keerde weer terug naar zijne gezellin.

„Alles is in orde," zei hij. Daarna keek hij op zijn horloge en zag, dat het kwart voor zes was. Over een kwartier moet het gebeuren, daglicht of geen daglicht."

De minuten kropen voort; hij bleef voortdurend door de opening kijken, tot dat het zes uur was. Toen wendde hij zich

tot de vrouw en verzocht haar alles gereed te maken, er bijvoegende:

„Hij slaapt zoo vast, alsof hij in zijn doodkist lag; en," voegde hij er kwaadaardig bij met eene zonderlinge schittering in zijne kleine oogen, „hij zal er ook in komen, als hij zich beweegt."

Toen eindelijk alles gereed was, opende de spion de deur, die de twee vertrekken scheidde, liep de kamer van Macdonald door en schoof den grendel voor de deur, die op de gang uitkwam. Macdonald zag bleek, doch ademde regelmatig en scheen vast in slaap te zijn. Hij had zijn slaaprok aan; daardoor was het voor Grezat eene geringe moeite om uit den breeden gemsleeren gordel, dien hij op het bloote lijf droeg, het stuk te nemen, waarop een groot rood kruis stond.

De spion nam het document zoo handig weg, dat Macdonald er niets van bespeurde.

De spion deed alles zoo handig en voorzichtig, dat men duidelijk kon zien, dat hij zoo iets dikwijls gedaan had; eerst wist hij te bewerken, dat zijn slachtoffer zich in zijn slaap omkeerde, en daarop haalde hij het stuk zoo behendig uit zijn schuilplaats, dat hare Majesteits afgevaardigde er niets van bemerkte.

Hij ging daarna haastig met het stuk naar zijn vertrek, deed de deur op den grendel en opende de enveloppe. De dageraad begon eerst aan te breken, zoodat er buiten nog maar zeer weinig licht was. Toen de spion het stuk van den Engelschen Minister van Buitenlandsche Zaken open maakte, keek hij naar de onderteekening om zeker te zijn, dat hij het gewenschte document in zijn bezit had, daarop vouwde hij het op de eerste bladzijde open en bevestigde het met een caouchouc plaatje, dat zijn vrouw hem aangaf, aan de blinde.

De vrouw had uit haar reistasch een kleine handcamera met pneumatische sluiting genomen en deze gaf zij aan den man, die, bij de deur staande, de camera onmiddellijk op de depêche richtte.

De vrouw stond met iets in haar hand dicht bij het papier, dat, in plaats van met letters, beschreven was met een ontelbaar aantal cijfers, toen Grezat plotseling uitriep:

„Daar komt het!"

Op hetzelfde oogenblik was het vertrek helder verlicht door een sterk wit magnesium-licht en verkondigde het dichtslaan van de klep dat er eene photographie was genomen van het geëxposeerde blad.

Nog eens, nog eens en nog eens werd

die bewerking herhaald, totdat ook de laatste bladzijde met de eigenaardige handteekening op het photographisch vlies was overgebracht; de camera werd vlug in de reistasch geborgen en de kleine klaptafel in het vertrek werd opgezet. Nu legde de vrouw daarop eene enveloppe, die volkomen gelijk was aan de verscheurde; er stond ook een rood kruis op en het adres aan de Britsche ambassade in Rome was met dezelfde hand geschreven. De man vouwde het document weer voorzichtig op en stak het in de enveloppe; zijne vrouw gaf hem daarop lak, een waskaars, die zij reeds had aangestoken, en een cachet. Hij legde de opengescheurde enveloppe naast zich en met groote omzichtigheid en handigheid maakte hij de drie lakken zoo nauwkeurig na, dat ze in alle opzichten precies gelijk waren aan die van den Markies van Macclesfield.

Zoodra hij daarmee gereed was, ging hij weer naar het vertrek van den slapenden Macdonald, en legde hoogst behoedzaam het stuk weer in den lederen gordel, waarin reeds zoo menigmaal Engeland's geheimen waren bewaard. Daarna sloot hij de deur die communicatie verleende tusschen de beide vertrekken, en vertrok door de deur die uitkwam op den corridor.

Om achterdocht te vermijden, liep hij door naar de toiletkamer, waschte daar zijn gezicht en zijne handen en vond in zijn eigen kamertje teruggekeerd, zijne gezellin reeds gekleed en alles gepakt, zoodat zij gereed waren om den trein te verlaten.

Bonnaud kwam juist in den corridor, omdat de trein dicht bij Aken was, het einddoel van de reis van het paar, en nadat hij de gebruikelijke fooi had ontvangen, hielp de conducteur hen met het aangeven van de bagage, zoodra de trein stilstond bij het perron.

Grezat uitte mompelend een gelukwensch tot zijne gezellin, toen zij in een open rijtuig van het station naar eene naburige restauratie reden, waar zij een goed ontbijt gebruikten, en een uur later zaten zij beiden in den Franschen sneltrein, die hen weer naar Parijs bracht.

Macdonald sliep zeer vast, geheel onbewust van den stoutmoedigen en vernuftigen diefstal, terwijl de Italiaansche sneltrein zich in den frisschen morgen door de verrukkelijk schoone valleien naar het Zuiden spoedde.

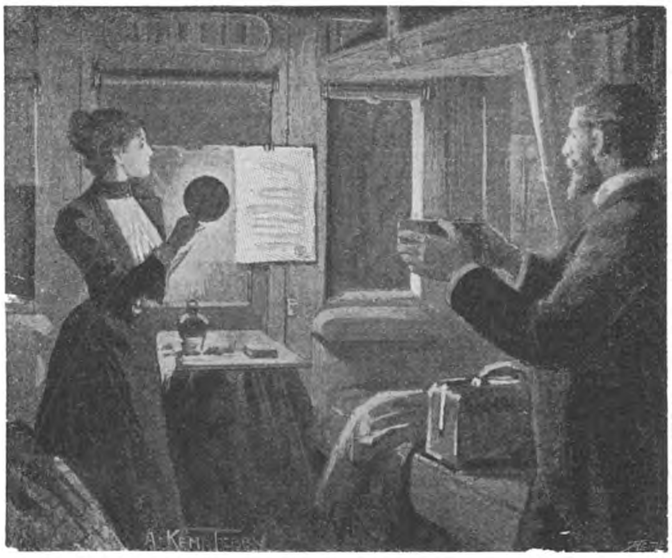

De man richtte de camera op de depêche.

Het was tien uur, toen hij wakker werd; hij kleedde zich en ging zich eens verzetten op het perron van Modena, waar de bagage van de reizigers aan de Italiaansche douane moest gevisiteerd worden. Hij gebruikte zijn ontbijt in den restauratie-waggon, terwijl hij door den tunnel van de Mont-Cenis reed; hij liet zich zijn ommelet met karbonade zeer goed smaken en gebruikte er een flesch fijne witte Capri bij.

Toen hij naar kamer nummer 6 terug-

keerde, waren de bedden weggenomen en was de coupé veranderd in een rook-salon; hij nam een nieuw-uitgekomen Tauchnitz en nadat hij zijn pijp had aangestoken, ging hij op zijn gemak rooken en lezen, totdat de trein om half drie het station van Turgen binnenreed.

De Amerikanen waren de eenige passagiers, die nog verder mee gingen, daarom drentelden zij den geheelen dag door den langen waggon en hielden zich onledig met rooken, praten, kaart spelen en lezen. Tegen middernacht, toen de trein Pisa, het laatste station op den weg naar Rome, gepasseerd was, trok Macdonald, die zich vermoeid en loom gevoelde, zich in zijn vertrek terug, schoof den grendel voor de deur en ging naar bed.

Het zware, dikke document lag juist onder hem, toen hij zich op zijn bed uitstrekte, en nadat hij zich eenige malen had omgedraaid, nam hij het uit zijn gordel om het in den zak aan de andere zijde te steken.

Op dat oogenblik bespeurde hij een vreemden geur; hij keek onderzoekend om zich heen, het document nog steeds in de hand houdende.

„Zonderling!" riep hij uit, plotseling opstaande. „Ik heb vroeger ook reeds hier of daar dienzelfden reuk opgemerkt. 't Is iets zeer ongewoons; zeker weer eene nieuwe uitvinding." Hij bracht het document naar zijn neus en rook er aan. De enveloppe had een zeer sterken, doch aangenamen en frisschen geur.

„Hoe dwaas! Ik gebruik nooit odeur en de Minister zeker ook niet. 't Is allerzonderlingst, dat deze enveloppe denzelfden geur heeft, als een dameszakdoek."

Hij keek in één verbazing naar de groote enveloppe. De geur, die er van uitging, scheen het geheele vertrek te vervullen.

Plotseling stond hij ontsteld op.

„Ha, nu herinner ik het mij. Die Fransche vrouw in de kamer naast mij, had die odeur. Nu weet ik het zeker. Daar kan ik mij niet in vergissen."

Hij rook nog eens aan het document en draaide het om en om, ten einde zich te overtuigen, dat er niet mee geknoeid was. De lakken waren gaaf; het adres was zonder eenigen twijfel van de hand van Lord Macclesfield.

„Zonderling!" herhaalde hij overluid.

„Hoogst zonderling, dat het zoo geparfumeerd is."

Nadat hij zich overtuigd had, dat er hoegenaamd niets mee voorgevallen kon zijn, stak hij het document in den zak en belde om Bonnaud.

De conducteur kwam slaperig en blijkbaar verwonderd bij hem.

„Toen wij uit Parijs vertrokken, waren in de kamer hier naast een heer en dame. Waar zijn die uitgestapt?"

„In Aken, mijnheer."

„Kent gij hen?"

„Neen, mijnheer."

„Zijn zij vertrokken, terwijl ik nog sliep?"

„Ik heb mijnheer na de koffie niet weer geroepen," antwoordde Bonnaud. „Mijnheer heeft mij eens gezegd, dat hij na de koffie te Amberieu graag wilde slapen."

„Dat is ook zoo," hernam Macdonald.

„Maar hebt gij bij die twee menschen niets verdachts opgemerkt?"

„Neen, mijnheer. Of het zou moeten zijn, dat de dame mij voor haar vertrek gevraagd heeft, of u een afgevaardigde is van het Engelsche Gouvernement; zij meende, dat zij u vroeger ook reeds ontmoet had."

„Zoo, vroeg zij dat?" zei de kapitein.

„Nu, ik herken haar dadelijk, als ik haar ooit weer mocht ontmoeten. Zeer goed, Bonnaud, *Bon soir.*"

De conducteur wenschte Macdonald „goeden nacht," en sloot de deur.

„Die odeur is allerzonderlingst," herhaalde de kapitein nog eens weer. „Dat bevalt mij volstrekt niet. Ik vrees, dat er iets verkeerds is gebeurd."

Een oogenblik later lachte hij hardop om zijne vermoedens, en zich op het smalle bed neervlijende, viel hij weldra in slaap, terwijl de sneltrein zich voortspoedde door koortsige, sombere moerassen van de Maremma.

Op datzelfde uur waren vier mannen —

een hunner was de spion Grezat — bezig in eene kamer in de Rue Royale te Parijs, die gebruikt werd als bureau van het hoofd van den Franschen Spionnendienst. Naast het vertrek, dat dienst deed als bureau, was een klein vertrekje, dat ingericht was tot een camera obscura voor het photographeeren, en dáár werden de afdrukken ontwikkeld, die men genomen had naar de geheime instructies van Lord Macclesfield aan de Britsche ambassade in Rome. De afdrukken, die men verkregen had, konden zeer goed met de microscoop gelezen worden, daar elke lijn duidelijk te onderscheiden was; en toen ze overgeschreven waren, werden ze in een vloeiend Engelsch overgebracht met behulp van de copie van de handleiding, die in Downing Street gebruikt werd, en die door middelen, die alleen aan deze spionnen bekend waren, in Fransche handen was gekomen. Geen enkel woord ontbrak, zoo nauwkeurig was het document gephotographeerd, en met zooveel overleg waren de afdrukken ontwikkeld.

En dit was het stuk, waarvan Lord Macclesfield zelf verklaard had, dat het Engeland in een oorlog zou verwikkelen, wanneer het in de handen kwam van Engeland's vijanden!

Dienzelfden morgen om half drie, terwijl Macdonald nog gerust sliep, en de trein nog ver verwijderd was van de Eeuwige stad, werd de Fransche Gezant in Londen in zijn nachtrust gestoord om een lange en belangrijke telegraphische depeche uit Parijs in ontvangst te nemen.

Deze mededeeling in Fransch cijferschrift was eene woordelijke herhaling van het gephotographeerde document. Men had geen oogenblik verloren laten gaan om den Franschen gezant in kennis te stellen met het succes van het Bureau van Spionnage, en toen hij het telegram las, dat zijn eerste secretaris hem overhandigde, nadat hij het eerst uit het cijferschrift in het Fransch had overgebracht, werd hij doodelijk bleek en bleef midden in zijn slaapvertrek onbewegelijk staan, als ware hij met stomheid geslagen.

De slag, dien men reeds lang verwacht had, was gevallen. In het huis van den Gezant ontstond plotseling eene groote beweging. De attaché's, secretarissen, enz. die in de nabijheid woonden, werden geroepen, en de Baron deed hun mededeeling van den uiterst ernstigen toestand.

Verscheidene telegrammen gingen over en weer tusschen Parijs en Londen, en in de Fransche hoofdstad maakte men reeds de brieven gereed om den Gezant terug te roepen, een maatregel, die gewoonlijk de voorlooper is van eene oorlogsverklaring.

Londen sliep dien nacht zoo rustig mogelijk, geheel onbewust van den oorlog, die haar boven het hoofd hing.

Om acht uur, toen de markies van Macclesfield zijn ontbijt gebruikte in zijn somber vertrek in Grosvenor Square, kwam een kleine man zonder eenige plichtplegingen bij hem binnen en deed hem een kort verslag. Het was Sannderson, het hoofd van het Bureau voor Spionnage, een man aan wien de groote Minister menig bericht te danken had.

„En zijn die telegrammen ontcijferd?" vroeg de markies hoogst ontdaan.

„Ja," antwoordde Sannderson, hem de Engelsche copieën gevende van de telegrammen, die gedurende den nacht door de Fransche ambassade waren verzonden.

De markies las ze kalm door zonder eenige opmerkingen te maken.

„En het eerste telegram uit Parijs?"

„Dat is nog niet ontcijferd. Binnen een uur evenwel zal het in uw bezit zijn," antwoordde Sannderson.

„Het komt mij voor, dat hier bedriegerij in het spel is." Daarna voegde hij er fluisterend bij: „Als de spionnen maar niet de hand gelegd hebben op de depêche voor Durrant. Als dat het geval mocht zijn — dan —" En hij slaakte een diepe zucht en verbleekte zichtbaar alleen reeds bij de gedachte daaraan.

Hij was niet bijzonder zenuwachtig, maar in zijn laatsten zet als diplomaat had hij alles gewaagd, ten einde den vrede in Europa te bewaren. Wanneer het geheim bekend

werd, zou de oorlog niet te voorkomen zijn; zelfs Italië zou zich met de overige landen van Europa verbinden, en Brittanje zou tegenover al die vijanden alleen staan zonder één enkelen bondgenoot.

Toen de geheime agent vertrokken was, bleef Macclesfield een tijdlang in gedachten staan.

Zou het oorlog zijn, of vrede?

In dien tusschentijd naderde Macdonald Rome steeds meer. De sneltrein was laat even als alle Italiaansche treinen, en het was bijna elf uur, toen hij voor de Britsche ambassade uit zijn rijtuig sprong.

De heer Charles Durrant was reeds uitgegaan om den Italiaanschen Minister van Buitenlandsche Zaken te raadplegen, daarom zat hare Majesteits afgevaardigde in een van de gezellige kamers, die uitzien op de tuinen van de villa Bonaparte geduldig op den gezant te wachten, daar het verboden was een depêche, met een kruis op de enveloppe, aan iemand anders te geven dan aan den geadresseerde zelf. Hij had zijn reisjas afgedaan en zat langer dan een uur gezellig te praten met Majoor Grant—Gordon, den militairen attaché, toen de Gezant binnen kwam.

Zijne Excellentie was bleek en bijzonder opgewonden. In zijne hand hield hij een telegram, dat hij even te voren had ontvangen. Macdonald stond op, begroette hem en gaf hem de depêche.

De Gezant nam de depêche met het groote roode kruis aan, en gaf den afgevaardigde het telegram in ruil.

„Lees dat," zeide zijne Excellentie ernstig. Macdonald las de noodlottige woorden, onder het cijferschrift in het Engelsch geschreven, en ontstelde geducht. Hij werd doodsbleek.

Het was eene mededeeling van Lord Macclesfield, dat de Franschen bekend waren met den inhoud van de depêche.

„Onmogelijk," zei Macdonald naar adem snakkende. Doch op hetzelfde oogenblik herinnerde hij zich den geheimzinnigen geur aan de enveloppe en nu stond de vreeselijke waarheid duidelijk voor hem.

Een oogenblik was Lionel Macdonald als verstomd. Hij stond als vastgenageld op de plek.

Daarna volgde hij zijne Excellentie naar een ander vertrek, waar zij langen tijd te zamen over dien merkwaardigen diefstal spraken. Het document was ongedeerd, de enveloppe oogenschijnlijk intact en men kon hoegenaamd niet zien, dat er mee geknoeid was.

Baring, de oudste attaché had de figuren ontcijferd, die de Eerste Minister had opgeschreven; het leed geen twijfel of de inhoud moest binnen kort aanleiding geven tot een uitbarsting van de vijandelijkheden. Macdonald was buiten zich zelf van verontwaardiging en spijt. Aan zijne zorgeloosheid onder het slapen was nu deze crisis te wijten.

Wanneer een diplomatiek geheim bekend is geworden, is het nieuws in een ondenkbaar korten tijd in alle hoofdsteden verspreid, en terwijl Macdonald nog bij den Gezant was, werd zijne Excellentie, de markies di Rispoli, de Italiaansche Minister voor Buitenlandsche Zaken aangediend. Hij had zoo even door een telegram van den Italiaanschen Gezant in Londen vernomen welke voorstellen de Engelschen wilden doen. De toestand was bijzonder ernstig geworden.

Terwijl zij nog in druk gesprek waren over deze aangelegenheid, kwam Baring binnen met een ander telegram in cijferschrift van Downing Street, en gaf het aan den heer Charles Durrant.

Onder het lezen gleed een uitdrukking van verbazing over zijn gelaat. Daarna, zonder eenige uitlegging te geven, keerde hij zich om, belde en beval, dat men hem onmiddellijk een halven citroen zou brengen. Hij drukte dien uit in een glazen aschbakje. Uit eene lade nam hij een penseel en daarna, de depêche op een vloeiboek voor zich uitspreidende, bracht hij het citroensap voorzichtig met het penseel op het papier.

De markies di Rispoli, Baring en Macdonald, in hunne verwondering over die buitengewone handelwijze, schaarden zich

om de tafel en tot hun groote verbazing zagen zij, door de toepassing van het citroenzuur opgewekt, een tweede cijfer-bericht, dat onleesbaar geschreven was tusschen de regelen van de reeds bekende depêche.

„Dit telegram verklaart alles," zei de Engelsche Gezant. „De depêche was over de onzichtbare heen geschreven om Parijs in rep en roer te brengen en daardoor het Fransche Gouvernement te dwingen tot het nemen van maatregelen voor het behoud van den Europeeschen vrede.

Lord Macclesfield had stellig voorzien dat er pogingen in het werk zouden gesteld worden om op de hoogte te komen van zijne mededeelingen, en daarom schreef hij dit om onze vijanden omtrent den werkelijken staat van zaken te misleiden. Door een voorstel, dat de heer Cambon heden morgen aan onzen gezant in Parijs heeft laten doen, blijkt het zeer duidelijk, dat de valsche depêche in Parijs en in Petersburg het effect heeft gehad, dat Lord Macclesfield in zijn helder doorzicht zich daarvan had voorgesteld; en daar de geheele toestand nu veranderd is, is een oorlogsverklaring onmogelijk geworden."

Toen de heer Durrant de geheime mededeeling had ontcijferd, verklaarde hij den inhoud aan den Italiaanschen Minister, die daarop zijn groote bewondering te kennen gaf over de schrandere wijze, waarop de wapenen van de Franschen tegen hen zelf gekeerd waren.

„'t Is buitengewoon! Deze schrandere zet van uw Eersten Minister is een van de vernuftigste en bewonderenswaardigste in de jaarboeken van de diplomatie!"

Hij bracht het citroensap voorzichtig op het papier.

Overzicht van het Kamp.

HET KAMP VAN ZEIST

DOOR

J. H. MIGNON.

Met een kleine variatie op een bekend thema zou ik kunnen inleiden met: „voor leeken door een leek."

Immers de bedoeling is om den lezers van dit „Magazijn" een blik te gunnen in het kampleven van den geniesoldaat — zonder daaraan breedvoerige betoogen over pionnierwerk en wat dies meer zij vast te knoopen.

Wat nu het beeld van 't kampleven betreft, — de naar 't mij toeschijnt — uitmuntende kiekjes, welwillend door den luitenant der infanterie J. Mateman voor dit doel vervaardigd, geven aan menig tafreeltje een typisch cachet.

Van uit Utrecht bereikt men het kamp op verschillende manieren; te voet — uren gaans.... per fiets, of per as.

De fraaie weg over de Bilt, tot aan den Amersfoortschen weg, en dan langs het „huis ter Heide" is wel de verkieselijkste, hoewel men het kamp ook bereiken kan langs een zonnigen weg zonder eenige schaduw, bijna een uur lang, van af Station Soesterberg.

Hoe men ook gaat, — er voeren veel wegen naar Rome — ten slotte moet men van „Rots en Dennenlust" een binnenweg in.

Wanneer men die heeft afgeloopen komt men eindelijk voor een open terrein.

Plotseling ligt dan voor u de uitgestrekte hei met de tallooze hutten en gebouwtjes. Aan de poortwacht, waar men, alvorens binnen te treden een „Militair Tehuis" zal ontdekken, wordt de bezoeker door den wachtcommandant geinterviewd en zoo noodig van een mentor voorzien, die, uit al de tenten en tentjes al spoedig de bedoelde heeft uitgezocht en u bij uwen gastheer brengt.

Een eigenaardig gezicht, die lange rijen van in de zon schitterende witte tenten.

Eerst schijnt het of er geen regelmatigheid is te ontdekken en of ze maar zóó, als bij toeval hier en daar zijn neergezet.

Een oogenblik ernstige beschouwing leert intusschen dat hier maar schijnbare wanorde bestaat omdat een verkeerd gezichtspunt is gekozen.

Alle tenten zijn compagnies-gewijze in straten bijeengevoegd; zij loopen uit op het logies van de officieren, die in een lange rij tenten gekampeerd, door een breed pad van den troep zijn gescheiden, en zooals een foto toont, gekampeerd zijn: de kapiteins in een hut van stroo met rieten bekapping, de luitenants in een afzonderlijke tent. De militairen slapen in zestienmanstenten, welke echter slechts door acht man worden bewoond.

Een eigenaardig gezicht levert 't kamp op bij aanhoudend fraai weer; de tenten zijn dan geopend, de zeilen opgeslagen, en men krijgt onwillekeurig den indruk van een verzameling draaimolens.

Gezicht op het hoofdkwartier vanaf den Eiffeltoren.

Des nachts en bij guur weer worden de tenten gesloten.

Keeren we echter naar de politie-wacht terug en overzien we vandaar het geheele kamp, dan ontdekken we, dat dit geheel is omgeven door een aarden borstwering, waarin hier en daar uitgangen, die door schildwachten worden bewaakt.

Langs den Wilhelminaboom — natuurlijk heeft ons geniekamp, dat telken jare weer betrokken wordt en zoo dapper feest viert als een koninklijke feestdag valt in den tijd dat het is betrokken, een Wilhelminaboom — komt men onder opgaand geboomte bij de cantine der onderofficieren en der manschappen; keurige kiezelpaden en grasgazons, overschaduwd door reeds tamelijk schaduwrijke boomen, sluiten hierbij aan, en op een open terrein verheft zich een muziektent, waarin de kapel van het korps zich vaak doet hooren.

Want dit is iets zeer verblijdends bij het te Utrecht zoo populaire korps genietroepen (en daarom meen ik even hierbij te moeten stilstaan), dat de onderofficieren en manschappen onderling zooveel hebben tot stand gebracht om de vrije uren aangenaam en nuttig tevens te vullen.

Zoo is het muziekkorps, dat zeer goede muziek maakt, saamgesteld uit een dertigtal militairen, die geheel vrijwillig hun taak vervullen; maar behalve dat mogen de scherm- en gymnastiekvereeniging „Leonidas", de Zangvereeniging, de Tooneelvereeniging enz. waarlijk wel genoemd worden.

Het nut en het aangename tevens dier instellingen zien we het best op dagen als waarop ik zooeven doelde.

Dan is er feest in het kamp, wedstrijden van allerlei aard worden georganiseerd en opwekkend klinken daarbij de tonen van het muziekkorps.

De Eiffeltoren en Kapiteinswoning (1e Compagnie, kapitein J. van Holk.)

Verlaat men de lommerrijke omgeving der cantines, dan komt men weer in de vlakke heide, waar, althans dit jaar, onafgebroken de zon blakert.

In de verte ziet men den zoogenaamden Eiffeltoren op den achtergrond, de vlag van het hoofdkwartier, n.l. het steenen gebouw, waarin de bureaux van den kampcommandant gevestigd zijn en de mast waaraan een vlag wappert en die geplaatst is bij de hoofdofficierstent.

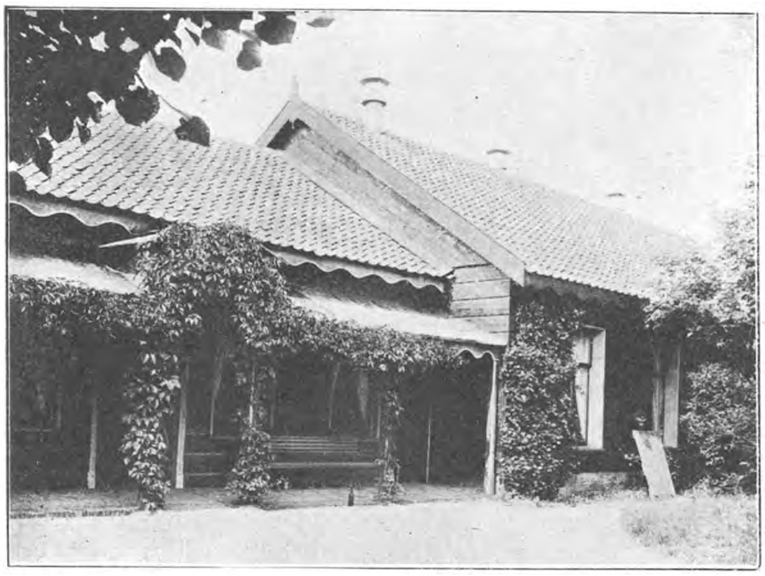
De onderofficierscantine.

Vóór ons, op een verhevenheid, bevindt zich het kanon, dat het ochtendschot en ook ten twaalf uur het middagschot doet hooren. Het avondschot is afgeschaft, omdat vele militairen, vermoeid van de dagtaak, al spoedig ter ruste gaan.

Nog trekt de aandacht een watervergaarbak op een hooge stelling; een perspomp put het frissche, heldere duinwater uit den bodem en voorziet het kamp van uitmuntend, koel drinkwater. Dit is echter niet de eenige gelegenheid om water te krijgen. Bij de veldbakkerij (veldbakoven-systeem Peijer) bevindt zich een put, die het heerlijkste water verschaft. Van deze putten zijn er een 24tal over het geheele terrein verspreid.

Dwars door het kamp heenschrijdende komt men bij den Eiffeltoren, die slechts ter opluistering dient en van waaraf men een prachtig panorama van den omtrek heeft; daar achter ligt de officierscantine, eenvoudig maar goed ingericht, met een koele veranda en omgeven van een jong plantsoentje, dat in de toekomst belooft even mooi te worden als dat der soldaten aan de andere zijde.

Soldatenkeuken (aardappel schillen, z.g. piepersjassen.)

Door een der Compagniën gemaakte versterking.

Rechts is een kegelbaan aangelegd, waarvan bij koelen avond veel gebruik gemaakt wordt, terwijl een zonnewijzer, vóór de veranda aangebracht, het juiste uur van den dag controleert.

In het verschiet ziet men den veldpreekstoel en andere verhevenheden, die voor diverse doeleinden worden gebruikt, alsmede de werken van het korps.

De „werken" van het korps!

Zoo onwillekeurig zou mijn vluchtige beschrijving den indruk vestigen dat de genietroepen gedurende een 6tal weken in „vacantiekolonie" bijeen zijn.

Niet waar, als men zoo luchtigjes spreekt van goede muziek, prettige verhouding, schaduwrijken rusttuin, frisch water en wat niet al, dan komt er over het verhaal zoo'n soort Zondagswaas, dan denken we zoo onwillekeurig aan een 600 à 700 man die voor hun plezier in de heerlijke, gezonde heilucht gekampeerd, eens een groot maandje naar buiten zijn gestuurd tot herstel van gezondheid.

Dit nu is ganschelijk niet het geval! De troep, eenmaal in het kamp moet veel werken. Heele schansen worden gebouwd en met schanskorven voorzien, geheele reeksen van loopgraven aangelegd, en 't is zeer zeker een zware arbeid die ondergrondsche tunnels te graven en met planken te beschieten.

Voorts ziet men blindeeringen bouwen, veldkeukens aanleggen, latrines en andere kampinrichtingen graven.

Voor den leek is zeer interessant een der proeven te volgen, die door de 1e compagnie (kapitein J. van Holk) genomen worden, n.l. het vernielen van versperringen, spoorwegmaterieel enz. door middel van dynamiet of schietkatoen.

De verhalen der Transvaalsche broeders, die de spoortreinen „opblazen", komen ons daarbij voor den geest, als we zien hoe een rail, door een patroon van 58 gram schietkatoen aan flarden wordt gereten als een reep taai-taai door een ongeduldigen jongen, hoe een juk of brug door dynamiet in de lucht gejaagd, uit elkander spat, overal de spaanders heen jagend en een gat in den grond slaande van groote afmeting.

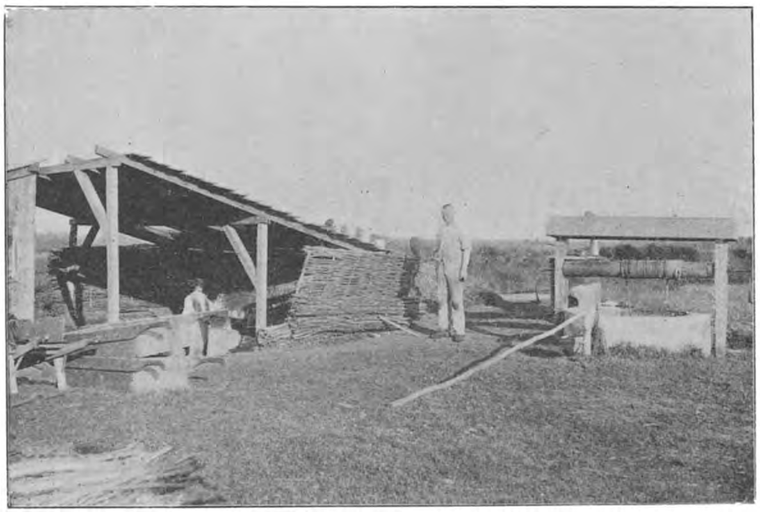

Veldbakkerij en Peijer-put.

Maar als leek kan ik niet veel van dit alles verhalen. Waartoe ook? De plaatjes zullen wel aanvullen wat ik niet heb verteld.

Mijn bedoeling was slechts den velen lezers een kijkje te gunnen in en op het beroemde kamp van den Generaal Marmont, thans niet door Fransche legerscharen, maar wel door onze eigen „mineurs" betrokken, en ik hoop dat ik in dit pogen althans eenigszins ben geslaagd.

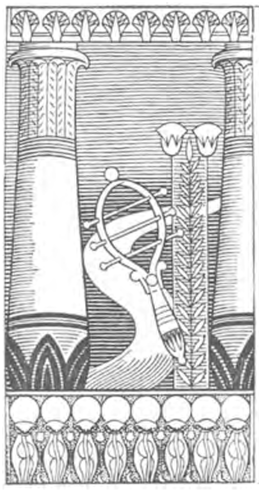

PHAROS

De Egyptenaar

EEN ROMAN

VAN

GUY BOOTHBY.

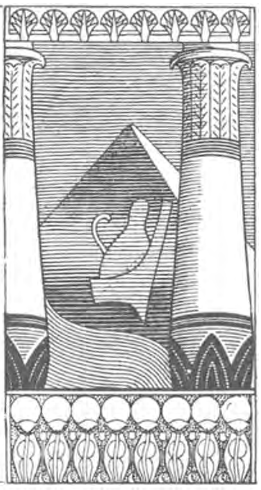

„Neen, dat is volstrekt het geval niet," luidde het antwoord: „De levensgeschiedenis van het arme meisje is even droevig als wonderbaar. Haar vader was een Hongaarsch edelman, een zeer schitterende persoonlijkheid naar ik meen, doch een onverbeterlijk verkwister. Haar moeder stierf toen zij pas zes jaar oud was. Van haar vroegsten leeftijd af, legde zij een ongemeenen aanleg aan den dag voor muziek, en haar vader, die misschien inzag hoezeer een dergelijk talent haar in de toekomst te pas zou komen, liet niets ongemoeid om dit te ontwikkelen. Zij had nauwlijks haar vijftiende jaar bereikt of hij werd gedood in een tweegevecht. Men kwam nu tot de ontdekking dat hij geen penning meer bezat en dat zijn goed op hopelooze wijze verpand was aan de Joden. Zijn dochter werd dus de wijde wereld ingezonden als een stuk drijfhout, de weerlooze prooi van storm en wind, want bloedverwanten of vrienden bezat zij niet. Ieder jong meisje zou zich in dezen toestand ongelukkig hebben gevoeld; maar voor haar, die nog niets van het leven gezien had, en die bijzonder fijngevoelig was van aard, bleek hij bijna onhoudbaar. Men durft zich haast niet afvragen welk een foltering haar bestaan gedurende de zes eerste daaropvolgende jaren moet zijn geweest; maar haar doelwit werd er tenminste door bereikt. Met een heldenmoed, dien men niet genoeg kan bewonderen, voorzag zij bijna geheel en al in eigen onderhoud door haar muziek, jaar op jaar toenemende in vaardigheid, kracht en kennis der techniek. Daarna — waar of op welke manier kon ik niet te weten komen, want zij is bijzonder gevoelig op dit punt — maakte zij kennis met den grijsaard, dien gij gisteren avond ontmoet hebt, mijnheer Pharos. Hij was rijk, koesterde eigenaardige begrippen en — wat haar waarschijnlijk het meest aantrok — hartstochtelijk gehecht aan muziek. Zijn hooge ouderdom maakte het onmogelijk dat iemand ter wereld iets op hun verhouding aan te merken zou hebben, zoodat toen hij voorstelde het eenzame jonge meisje aan te nemen en haar in staat te stellen haar muzikale opvoeding onder de leiding der beste meesters te voltooien, geen sterveling daar iets tegen te zeggen vond. Als ik wel heb, is zij reeds meer dan zeven jaar bij hem."

Ik rilde bij het vernemen dezer woorden. Wetende wat mij omtrent Pharos bekend was, kon ik onmogelijk veronderstellen dat hij veel goedhartigheid bezitten zou. Maar indien dit het geval niet mocht wezen, welke band kon er dan tusschen beiden bestaan?

„Wat gij mij daar vertelt is bijzonder belangwekkend," verklaarde ik, „en vervult

mij nog slechts van des te grooter verlangen den ouden heer weêr te zien. Zoo gij mij zijn adres wist te bezorgen, zou ik u onuitsprekelijk dankbaar zijn."

„Maar ik vrees, helaas! daartoe niet in staat te zijn," gaf zij ten antwoord. „Het is een van zijne eigenaardigheden de grootste zorg te dragen dat men zijn woonplaats niet leert kennen. Toch zou ik u wel iemand kunnen aanwijzen die u misschien beter zou kunnen inlichten dan ik. Gij kent Sir George Legrath immers?"

„Den directeur van het Egyptisch Museum?" vroeg ik. „Ja, ik ken hem zelfs heel goed. Hij was een oud vriend van mijn vader."

„Dat is ook waar," hernam zij verheugd. „Welnu, dan raad ik u aan hem op te zoeken. Mijnheer Pharos is een zijner kennissen en het was aan Sir George's adres, dat ik de uitnoodiging zond voor mijn muziekuitvoering van gisteren avond."

„Ik kan u niet genoegzaam danken voor uw vriendelijkheid, Lady Medenham," antwoordde ik terwijl ik opstond om afscheid van haar te nemen. „Zonder uitstel ga ik Sir George opzoeken."

„Alvorens u te laten gaan, mijnheer Forrester, ben ik u wezenlijk een goeden raad schuldig. Gij moet zonder uitstel een kundig geneesheer raadplegen. Zoo gij niet beter acht op uw gezondheid geeft, zullen wij spoedig vernemen dat gij ernstig ziek zijt."

Ik poogde te glimlachen, slechts al te goed gevoelende dat mijn ziekte niet lichamelijk was maar in den geest schuilde en dat geen dokter der wereld er iets tegen vermocht. Nog eenmaal bedankte ik Lady Medenham voor haar welwillendheid, om daarna het op mij wachtende rijtuig op te zoeken.

„Naar het Egyptische museum!" riep ik den koetsier toe, „en zoo gauw gij maar kunt!"

De man wakkerde zijn paard aan en minder dan tien minuten nadat de huisknecht van Lord Medenham de voordeur achter mij gesloten had, betrad ik het statige *portico* van het wereldberoemde Museum. Verscheidene jaren achtereen was ik gewoon geweest daar telkens en telkens te komen en de meeste der bedienden daar kenden mij dan ook heel goed. Ik begon te vragen of het mogelijk zou zijn Sir George op zijn kantoor aan te treffen.

„Ik weet het niet zeker, mijnheer," gaf de portier ten antwoord. „Het is nog maar juist half elf geslagen, maar als gij de goedheid hebben wilt dezen weg uit te komen, zal ik het u spoedig weten te zeggen.

Al sprekende leidde hij mij de gang door, langs reusachtige monumenten en blokken beeldhouwwerk, naar een smalleren doorloop aan het uiterste linkergedeelte van het gebouw. Bijna aan het eind daarvan bevond zich een deur, waar hij aanklopte. De deurknop werd driftig omgedraaid en ik stond van aangezicht tot aangezicht met den man dien ik zocht.

„Wel, mijn beste Cyril!" riep hij uit, mij vol hartelijkheid de hand toestekende. „Dat noem ik waarlijk nog eens een genoegen! Het is al verscheidene weken geleden dat ik u voor het laatst zag, maar in dien tusschentijd hoorde ik dikwijls over u spreken. Iedereen is vervuld van en spreekt over uw schilderstuk."

„Dan is iedereen al heel welwillend," gaf ik ten antwoord, „ik vrees echter dat in dit geval het publiek zijn bewondering overdrijft."

„In het geheel niet," hernam mijn vriend „maar dit brengt mij te binnen dat er een punt in uw schilderij is, dat ik gaarne met u zou bespreken."

„Niets zal mij liever zijn, indien gij daartoe slechts een ander oogenblik wilt kiezen dan nu," antwoordde ik. „Heden heb ik u iets anders te zeggen, Sir George. Ik ben tot u gekomen, omdat ik over iets tob."

„Ja, nu ik u goed bekijk, zie ik tot mijn leedwezen dat gij er volstrekt niet goed uitziet," sprak hij. „Vertel mij wat gij van mij verlangt, want gij weet, dat zoo ik u met wat dan ook ter zijde kan staan, ik blij zal zijn dit te kunnen verrichten."

„Ik ben hier eigenlijk om uw raad in te winnen betreffende een vreemdsoortige zaak,"

ging ik voort, „maar aleer ik daarmede begin, moet ik u verzoeken al wat ik u zeggen ga als een diep geheim te willen beschouwen."

„Met het grootste genoegen wil ik u dat beloven," zeide hij. „Gij zult daaromtrent wel niet aan mijn woord twijfelen."

„In de eerste plaats dan, zoudt gij mij bijzonder verplichten door mij mede te deelen wat u bekend is omtrent een raadselachtig wezen dat men herhaaldelijk gedurende de laatste weken, in de Londensche wereld ontmoeten kon. Ik doel hier op een zekeren man, die zichzelf Pharos noemt."

Terwijl ik bezig was hem toe te spreken, had Sir George zich op den stoel aan zijn schrijftafel neêrgezet. Bij het vernemen echter van mijn vraag, sprong hij overeind met een even verschrikten als onverwachten uitroep. Zijn gelaat had op eens de grootste verandering ondergaan. Nog geen minuut geleden droeg het den blos van volmaakte gezondheid en thans was het aschgrauw.

„Pharos!" riep hij uit. Zichzelf daarop weder een weinig meester wordende, voegde hij er bij: „Maar mijn beste Forrester, wat kunt gij met hem te maken hebben?"

„Ik wensch alles te weten wat gij mij slechts van hem vertellen kunt," gaf ik ernstig ten antwoord. „Het is de grootste gunst die ik u ooit kon vragen, en ik hoop dat gij mij niet met een weigering zult teleurstellen."

Eenige achtereenvolgende minuten bleef hij door het vertrek op en neêr loopen, als ware hij in smartelijke overpeinzingen verdiept geweest. Daarna ging hij weder zijn plaats aan de schrijftafel innemen. De lange wijzer der klok op den schoorsteenmantel was een heel eind verder gekropen, aleer hij mij eenig antwoord gaf, en toen hij eindelijk sprak was zijn stem zoozeer veranderd, dat ik moeite had haar te herkennen.

„Cyril," zeide hij, „gij hebt mij iets gevraagd, waarop ik u slechts één enkel antwoord kan geven, en wel dit: God zij u genadig, indien gij in de macht van dien man gekomen zijt! Het is mij niet bekend wat hij deed of hoe hij u behandelde, maar ik kan u verklaren dat hij even wreed en gewetenloos is als Satan zelf. Gij zijt mijn vriend, en ik zeg u dat ik u liever dood zou zien dan in zijn handen. Er zijn niet veel lieden, die ik ducht; maar Pharos de Egyptenaar is een levend schrikbeeld voor mij."

„Gij noemt hem Pharos de Egyptenaar. Wat bedoelt gij daarmede?"

„Niets anders dan wat ik zeg. De man is een Egyptenaar en beweert, als ik wel verstaan heb, al zijn voorouders tot drie duizend jaar geleden op te kunnen noemen."

„Is dat alles wat gij van hem weet?"

Bij het stellen dezer vraag, viel mijn blik op Sir George's hand en zag ik dat zij beefde, alsof hij een hevige koorts had.

Er volgde andermaal een oogenblik van stilzwijgen.

„Wat mij omtrent hem bekend is, moet in mijn eigen brein opgesloten blijven," antwoordde hij langzaam, als wikte en woog hij zijn minste woorden alvorens hij ze uitsprak, „en het zal dan ook met mij neêrdalen in het graf. Mijn beste jongen, hoe lief ik u ook heb, smeek ik u mij niet verder te vragen, want ik kan onmogelijk uw nieuwsgierigheid voldoen."

„Maar, Sir George," hernam ik, „het geldt voor mij een zaak van leven en dood. Gij kunt u onmogelijk voorstellen wat het wil zeggen. Mijn eer, mijn goede naam, ja zelfs mijn bestaan hangen er van af."

Als in antwoord op mijn aandringen, stond mijn vriend op, en nam het dagblad, dat de bediende een eindweegs verder op tafel had neêrgelegd. Hij reikte het mij toe. Werktuigelijk wierp ik een blik op een mij door hem aangewezen gedeelte. Het was een verslag van den moord van den ongelukkigen oudheidhandelaar; voor zoover ik echter kon zien, werd mijn naam daarin niet vermeld. Ik keek Sir George aan om hem te vragen wat hij bedoelde.

„Welnu?" zeide ik, maar het woord bleef mij in de keel steken.

„Ofschoon gij het nauwelijks zult kunnen gelooven meen ik alles te verstaan," gaf hij ten antwoord. „De winkel van den ver-

moorde staat slechts op korten afstand van uw huis. Een getuige verzekert iemand uit de woning van het slachtoffer te hebben zien komen, omstreeks het uur waarop de misdaad moet zijn gepleegd en dat de onbekende uw straat insloeg. Zooals ik u reeds zeide, toen gij mij over hem begon te spreken, moge God u bijstaan. Cyril Forrester, indien dit de zaak is die u kwelt..."

„Maar hoe komt het dat gij Pharos in verband brengt met het gepleegde misdrijf?" vroeg ik, een verbazing voorwendende, die ik eigenlijk niet gevoelde.

„Dat zou ik u onmogelijk kunnen zeggen," sprak hij. „Indien ik dit deed, dan bracht ik over mijzelven.... maar neen, mijn lippen zijn, helaas voor altijd verzegeld."

„Maar het is toch zeker wel mogelijk mij het adres van dien man te geven? Lady Medenham zeide mij dat gij het wist."

„Dat was ook het geval; ik vrees evenwel dat gij te laat zijt gekomen."

„Te laat! Wat bedoelt gij? O! Sir George, in 's Hemelsnaam, poog mij niet om den tuin te leiden."

„Dat doe ik volstrekt niet, Forrester," verzekerde hij plechtig. „Ik bedoel dat het u onmogelijk zal zijn hem in Londen te vinden, om de eenvoudige reden dat hij van morgen vroeg Engeland verliet."

Bij het vernemen van dit bericht moet ik er al heel wanhopig uit hebben gezien, althans Sir George liep naar mij toe en legde de hand op mijn schouder.

„Mijn beste vriend," zeide hij, „gij kunt u niet voorstellen hoezeer het mij grieft buiten machte te zijn u te helpen. Indien het slechts eenigszins mogelijk ware zou ik het onmiddellijk hebben gedaan. Onder de gegeven omstandigheden ben ik daartoe ten eenenmale niet in staat. Maar gij moet niet aldus aan uw belangstelling toegeven. De man is vertrokken, volgens alle menschelijke berekening ziet gij hem nooit terug. Tracht hem te vergeten."

„Dat zou ik niet kunnen. Ik geef u mijn eerewoord dat ik geen oogenblik vrede of geluk meer zal kennen voordat ik hem weêr van aangezicht tot aangezicht gezien en gesproken heb. Indien ik mijzelf nog eenige achting toe wil dragen, ben ik *verplicht* dit te doen. Bestaat er geen enkel middel om hiertoe te geraken?"

„Ik vrees van neen, maar wacht even, het valt mij daar te binnen dat er één kans overblijft, al is die ook onzeker. Ik zal de noodige inlichtingen daaromtrent inwinnen en u binnen het uur bericht zenden."

„God zegene u! Ik zal op mijn atelier blijven tot ik een boodschap van u ontvang."

Hem daarop vaarwel zeggende verliet ik het Museum. Dat hij zijn belofte niet vergeten had, werd mij bewezen door het feit dat reeds spoedig na mijn thuiskomst een rijtuig voor mijn deur stilhield en een der bedienden van het Museum daaruit stapte. Ik nam het door hem overgebrachte briefje aan, en was nauwelijks in mijn atelier terug, of ik scheurde den omslag open en haalde er een visite-kaartje uit te voorschijn. Ik las daarop het volgende:

„Vraag naar den bewusten persoon van *Carlo Angelotti*, publieke brievenschrijver, onder de kolommen van den Schouwburg van San Carlo, te Napels."

Vijfde Hoofdstuk.

Indien er een plaats ter wereld is, die ik zoo goed als haat, dan is het Napels in zomertijd, dat ellendige tijdstip, waarop ieder die men kent afwezig is, dat al de groote huizen gesloten zijn, men de wegen een voet hoog met stof bedekt vindt, en zelfs het gedruisch der golven, die tegen de muren van het Castello del'Oro breken, buiten machte schijnen den indruk van hitte en droogte overal verspreid, eenigermate te niet te doen. Het is het seizoen, waarin de gewoonlijk zoo koele — om niet te zeggen koude — hotels den tijd gehad hebben door en door warm te worden en dientengevolge zoo goed als onuitstaanbaar zijn, waarin de kellner, die bij elke vroegere gelegenheid gewoon was te bedienen en met uw smaken vertrouwd geraakte, bij zijn

vrienden buiten vertoeft, aangezien zijn meester voor het oogenblik geen werk heeft, en het was juist gedurende dit ongelukkige jaargetijde, dat ik te Napels kwam om Pharos op te sporen.

Tengevolge van eene versperring op de lijn tusschen Spezia en Pisa, was het vlak bij middernacht aleer ik mijn bestemming bereikte en op slag van ééne, toen ik met mijn bagage voor mijn hotel stilhield. Ik was half krankzinnig. Sedert het oogenblik waarop Sir George Lyrath mij het adres had toegezonden van den man, die mij, naar ik hoopte, zou weten te zeggen waar Pharos zich ophield, had ik voortgeleefd als in een zware verdooving. Het was een gewaarwording van onoverwinnelijken slaap, terwijl ik toch, wat ik daartoe ook mocht beproeven, onmogelijk een oog sluiten kon. Telkens opnieuw gedurende de lange reis had ik mij achterover gelegd in het spoorwegrijtuig en getracht den slaap te vinden, in de hoop wat rust te verkrijgen, maar te vergeefs. Het spottend gelaat van den man, dien ik als mijn boozen geest was gaan beschouwen, rees onophoudelijk voor mij op, en in de duisternis van den nacht, terwijl de trein mij zuidwaarts voerde, hoorde ik zijn stem aan mijn ooren weerschallen, om mij te vertellen dat deze zoo haastig door mij vastgestelde reis, door hemzelven van te voren zorgvuldig bedacht en geregeld was geworden en dat ik, door naar Napels te gaan, slechts een schrede te meer deed tot de beslissing van mijn toekomstig lot.

Zoodra ik mijn hôtel bereikte, begaf ik mij rechtstreeks naar bed. Elk mijner ledematen leed pijn van vermoeienis. Ik was zelfs zoo afgemat, dat het mij onmogelijk viel iets te gebruiken en ik moeite had helder na te denken. De eigenaar van het hôtel was een oude bekende, en aangezien ik nooit in Napels kwam, of ik drong er op aan dezelfde kamer van voorheen te bewonen, voelde ik mij niet zoo eenzaam te moede, als anders het geval is, wanneer men zich in een vreemde stad ter ruste begeeft. Ik was dan ook overtuigd, dat ik slechts het hoofd op mijn peluw behoefde neêr te leggen, om in slaap verzonken te zijn; maar mij wachtte een bittere teleurstelling. Ik strekte mij met een zucht van voldoening uit, doch — hetzij ik het geschommel van den trein miste, hetzij ik al te vermoeid was, al spoedig werd het mij duidelijk dat, hoe langer ik hier lag, hoe meer ik wakker van geest werd. Ik poogde in een andere houding te gaan liggen, maar met hetzelfde gevolg. Ik wentelde mijn hoofdkussen om, en kon er daarna nog minder rust op vinden. Elk kunstje, waarvan ik ooit gehoord had, om in slaap te geraken paste ik toe, zonder echter te mogen slagen. Ten slotte volkomen wakker ofschoon uitgeputter dan ooit, stond ik van mijn legerstede op en na mij aangekleed te hebben ontslootik hetvanster en trad naar buiten op het balkon. Het was een prachtige nacht, zooals men er nimmer een in Engeland kan aanschouwen. Boven mijn hoofd stond de maan aan een wolkenloozen hemel met haar heerlijk licht, de stad om mij heen, zoowel als de haven recht tegenover mij bestralende; de Vesuvius verrees daar zwart en onheilspellend in den tooverglans, terwijl men in de verte de nevelachtige omtrekken in de richting van Castellamare en Sorrento ontdekte.

Ik weet niet hoe het kwam, maar Pharos had opgehouden het middelpunt mijner gedachten uit te maken. Het was thans het fraaie gelaat zijner gezellin dat aanhoudend voor mijn oogen stond. Er lag nog dezelfde hopelooze uitdrukking over verspreid, die mij zoozeer getroffen had, de eerste maal dat ik haar ontmoette; maar met dat onderscheid, dat zij mij nu op half onbestemde, aarzelende wijze scheen te smeeken haar bij te staan, haar te bevrijden van het leven dat zij leidde en van den man die haar, evenals mij, zoo volslagen in zijn macht gekregen had. Haar schoonheid greep mij aan zooals nog nooit te voren een vrouwengelaat gedaan had. Nog altijd kon ik den zachten klank vernemen harer stem en de echo harer woeste noodlottige muziek, en zonderling genoeg, het deed mij goed te denken aan de mogelijkheid dat wij ons in dezelfde stad bevonden.

Meer dan een uur bleef ik daar staan nederblikken op de door de maan verlichte stad, peinzende over de verandering door de enkele laatste dagen in mijn bestaan aangebracht. Toen ik daarna mijn bed weder opzocht, waren er geen vijf minuten verloopen, of ik lag verzonken in een zwaren, droomloozen slaap, waaruit ik pas bij negenen ontwaakte. Heel wat minder afgemat kleedde ik mij aan en na haastig mijn ontbijt te hebben genuttigd, waarbij ik mijn vroegeren eetlust voelde terugkeeren, nam ik mijn hoed en verliet ik het hôtel om Signor Angelo te gaan opzoeken.

Ik betwijfel het of in al de jaren die er verliepen sedert Don Pedro de Toledo den grondslag legde tot den publieken weg, die heden ten dage zijn naam draagt, er ooit een man langs trad met een vreemdsoortiger doel dan ik. Om te beginnen, moest ik nog altijd uitvinden welke betrekking er wel bestaan kon tusschen Angelo en Pharos, en verder zien in hoeverre het in zijn vermogen zou liggen mij bij te staan. Zou hij zijn werk in den steek willen laten en mij regelrecht brengen naar de woning van den Egyptenaar, of wel ontkennen dat hij iets omtrent hem afwist en mij onvoldaan wegzenden? Ik besloot mij zonder uitstel zekerheid te verschaffen daaromtrent.

Van al de schilderachtige plekken, welke Napels bezit, is voorzeker het punt, waar de Via Roma de Piazza San Ferdinando ontmoet en waarop ook de mij opgegeven schouwburg ligt, de merkwaardigste. Hier heeft men de gelegenheid het leven der stad onder de gunstigste omstandigheden te bestudeeren. Mijn geest was daartoe bij deze gelegenheid, evenwel, te zeer vervuld van andere zaken. Aan den schouwburg gekomen, haalde ik het kaartje uit mijn zak te voorschijn en bekeek ik het nog eenmaal, en terwijl ik tuurde op de woorden: „publieke brievenschrijver" rees mij een ander beeld voor den geest.

Verscheiden jaren te voren, had ik Napels bezocht in gezelschap van een aantal vrienden, waaronder zich ook een jonge Amerikaansche dame bevond, wier levendigheid en lust tot grappenmaken haar de ziel van ons kringetje deed zijn. Op zekeren dag was zij er niet van af te brengen op straat stil te blijven staan en een dier publieke schrijvers aan het werk te zetten om een brief voor haar te schrijven aan een kennis te New-York. Ik zie nog altijd het pleizier dat de grijsaard in haar had en het mooie vroolijke gelaat van het meisje, op het oogenblik dat zij hem in gebroken Italiaansch, aan het verstand trachtte te brengen wat hij schrijven moest. Ik herinner mij dat wij ons dienzelfden middag naar Capri begaven en eerst laat thuis kwamen, en ik kon niet nalaten de vreugde van den dag te vergelijken met de gevoelens, welke mij vervulden, nu ik naar Angelotti zocht. Op het eerste het beste tafeltje toetredende, vroeg ik den daarachter gezeten man waar ik den bewusten persoon zou kunnen vinden.

„Angelotti, zegt gij, Signor?" gaf de Italiaan hoofdschuddend ten antwoord. „Ik ken niemand van dien naam onder de hier aanwezige brievenschrijvers," en zich keerende tot een op korten afstand van hem gezeten man ondervroeg hij dien, maar met hetzelfde gevolg.

Het begon er uit te zien alsof Legrath zich vergist moest hebben en dat degene, die het geheim van Pharos' adres bezat even onvindbaar was als zijn meester. Maar hoe weinig geluk ik ook bij den aanvang van mijn onderzoek had gehad, ik zou niet onverrichter zake moeten vertrekken. Een lange, donkere jongeling, met de echte type van een Napolitaanschen leeglooper, die daar vlak bij tegen een muur aangeleund had gestaan, onder het rooken eener cigarette en schijnbaar onverschillig voor een gesprek, richtte zich thans uit zijn luie houding op, om ons te naderen.

„Ik vraag u duizendmaal om vergeving, Excellenza, zeide hij, „maar gij noemdet den naam van Angelotti, een brievenschrijver. Ik ben met hem bekend en zoo de signore dat vergunt, zal ik hem tot dien man brengen."

„Zijt gij zeker dat gij hem kent?" vroeg

ik hem doordringend aanziende, want ik had vroeger reeds met dergelijke Napolitanen te doen gehad en zijn gelaat wilde mij maar niet bevallen.

„Hij is mijn oom, Excellenza, dus is het geen wonder," gaf hij ten antwoord.

Na dit gezegd te hebben haalde hij een heele hoeveelheid rook naar binnen en blies die langzaam weer uit, mij daarbij geen seconde uit het oog verliezend. Ik ken geen enkel schepsel ter wereld, dat zoo slaafsch en in het volgend oogenblik wederom zoo onbeschaamd wezen kan als een jongmensch uit de Napolitaansche lagere klassen, en deze hier leverde een uitstekend voorbeeld op aan zijn makkers.

„Als gij Angelotti kent, zult gij misschien de goedheid willen hebben mij zijn adres op te geven?" sprak ik ten laatste. „Ik twijfel er niet aan, of ik zal hem daarna wel zelf kunnen vinden."

Inziende dat ik het niet buiten hem stellen kon en wel voorziende dat ik geen al te zwaar werk van hem zou vergen, maakte de jonge man een gebaar om te kennen te geven, dat hij volgaarne bereid was mij in zulk een geringe zaak van dienst te wezen, maar zaken waren zaken en hij mocht deze gelegenheid niet voorbij laten gaan. Ik moest niet uit het oog verliezen, zeide hij dat als hij mij tot gids verstrekte, wat hij gewillig was te doen, dit een heel deel van zijn kostbaren tijd in beslag zou nemen, en dat verlies in klinkende munt zou moeten worden vergoed.

Nadat ik zijne voorwaarden aangenomen had, verzocht hij mij hem te volgen en liep hij de richting der Strada de Chiaia uit. Welke voor het overige ook zijn gebreken mochten zijn, als een goed wandelaar blonk hij uit en ik bemerkte al spoedig dat ik moeite had hem bij te houden. Na de straat ten einde toe doorgeloopen te zijn, sloeg hij rechtsaf, stak den weg over en ging een paar seconden later een steeg in. De plek waar ik mij nu bevond moest wel de allerminste van heel Napels wezen. Als naar gewoonte waren de huizen vele verdiepingen hoog; maar de straat was zoo nauw en de balkons staken zoo vooruit, dat iemand die vlug ter been was, met het grootste gemak van de eene woning op de andere had kunnen springen. Voor het meerendeel bestonden die huizen uit winkeltjes, ofschoon hier en daar de van zware tralies voorziene benedenvensters en gebeeldhouwde deuren verkondigden dat het particuliere woningen waren. Halverwege dien weinig aanlokkelijken weg gekomen, bereikten wij een nog kleiner en vuiler dwarssteegje, dat mijn gids betrad met het verzoek hem te willen volgen. Ik begon mij af te vragen of ik wel levend aan dit oord ontkomen zou, toen de jongeling voor een kleinen winkel stil bleef staan, waarvoor men een aantal gebruikte muziekinstrumenten ten toon zag gespreid.

„Excellenza," zeide hij, met de hand naar het bewuste huis wijzende: ziehier de verblijfplaats van den illustrissimo Angelotti."

„Maar ik meende dat hij een briefschrijver was," antwoordde ik, een oogenblik meenende dat de jonge man mij bedrogen had.

„Dat is ook volkomen waar," hernam hij. „Geen maand geleden had Signor Angelotti nog zijn schrijftafel bij den schouwburg, maar zijn neef stierf en sedert verkoopt hij de schoonste violen uit heel Italië."

Bij het uiten dezer woorden hief de jonge man de hand omhoog en bewoog haar zachtjes door de lucht, alsof het hem onmogelijk ware geweest een uitdrukking te vinden, geschikt om de deugd te prijzen der instrumenten, die ik daarbinnen zou zien. Waarschijnlijk veronderstelde hij dat ik gekomen was om een aankoop te doen, en ik hield mij overtuigd, voor het geval dat Angelotti mij iets aan de hand mocht doen hij een weinig later terug zou keeren tot het vragen van een commissie op den gesloten koop.

Ik betaalde hem voor de genomen moeite, verzocht hem mij verder alleen te laten en trad den winkel binnen. Het was een somber klein oord en onbeschrijfelijk vuil. De wanden waren met muziekinstrumenten bekleed, aan de zoldering hingen lange rijen gedroogde kruiden en in een hoek van het magazijn,

druk bezig met opstellen van het een of ander geschrift, was een kleine grijsaard gezeten, met doordringende, flikkerende oogen en sneeuwwit haar. Bij mijn binnentreden rees hij in zijn zetel overeind en trad hij met zijn pen in de hand, op mij toe om mij te begroeten.

„Ik zoek naar Signor Angelotti," zeide ik, bij wijze van aanhef, „van wien men mij zeide dat ik hem onder de schrijvers bij den Schouwburg San Carlo aantreffen zou."

„Ik heet Angelotti," gaf hij ten antwoord, en vele jaren achtereen ontving ik mijn begunstigers op de door u genoemde plaats; maar een mijner bloedverwanten kwam te sterven en — ofschoon ik gaarne de oude bezigheid had voortgezet, (want ik moet u vertellen, Excellenza, dat het schrijven van brieven voor anderen een prettig tijdverdrijf is) maar de zaken moeten voorgaan, en deze winkel hier was onbeheerd gebleven. Ik liet dus het brievenstalletje varen en zooals gij ziet, verkoop ik thans violen en mandolinen, waarvan ik u de beste soorten zal toonen die slechts in Italië te vinden zijn."

Onder het spreken boog hij zijn klein, vogelvormig hoofd op éen schouder en zag mij op zulk een grappige wijze aan, dat ik bijna niet kon nalaten te lachen. Ik wilde den man echter niet krenken, niet wetende in hoeverre hij mij voor het vervolg nog van dienst zou kunnen zijn.

„Ik begrijp heel goed dat gij uwe vroegere bezigheid mist," zeide ik, „vooral omdat gij er zooveel belang in schijnt gesteld te hebben, maar het is niet met het oog op uw talenten op dat gebied dat ik tot u kwam. Ik reisde van Engeland uit naar hier om u een vraag te doen."

Bij het vernemen van deze verklaring knikte hij nog levendiger met het hoofd dan te voren.

„Een groot land," antwoordde hij vol geestdrift. „Ik heb heel wat brieven moeten schrijven voor mijn klanten aan hun familie of kennissen daarginds. Men heeft daar een plaats die Saffron Hill heet. O! Excellenza, gij zoudt niet gelooven wat al verhalen ik zou kunnen doen, omtrent de brieven, die ik daarheen schreef. Maar ik val u in de rede, ik ben oud en heb zooveel in mijn leven gezien, dat het haast van zelf spreekt dat ik er gaarne over zou praten."

„Natuurlijk," gaf ik ten antwoord, „de reden evenwel die mij tot u voert, is enkel en alleen u een adres te vragen. Ik wensch dat gij iemand voor mij opsporen zult, die Engeland eenige dagen geleden verliet."

„Om naar Napels te komen? Een landgenoot misschien?"

„Neen, hij is geen Engelschman, ik weet ook niet eens of hij werkelijk naar Napels is gekomen; maar te Londen sprak ik iemand die mij zeide dat, zoo ik u opzocht, gij mij de verblijfplaats van den bewusten reiziger op zoudt kunnen geven."

Als ware hij zich bewust geweest van het gewicht der rol door hem in deze zaak te vervullen, legde de grijsaard zijn pen voorzichtig op tafel neder en kwam toen met gevouwen handen voor mij staan.

„Indien het Uwe Excellentie mocht behagen mij den naam van dien persoon te noemen," sprak hij op zachten toon, „dan kan ik u misschien de gewenschte inlichting verschaffen."

„De naam van dien man is Pharos," antwoordde ik, „men noemt hem ook wel Pharos de Egyptenaar."

Indien ik hem toevertrouwd had, dat ik den Oorsprong van alle Kwaad zocht op te sporen, had de anders zoo onverstoorbare Angelotti geen grooter verbazing aan den dag kunnen leggen. Hij trad een pas achteruit en staarde mij een oogenblik als verstomd aan, waarna deze uitdrukking van lieverlede weder van zijn gelaat wegstierf, om het even onverschillig te laten als te voren.

„Pharos?" herhaalde hij. „Voor het oogenblik kan ik mij niet herinneren dat ik den man zou kennen."

Indien ik de aandoening niet gezien had, door zijn trekken verraden bij het opvangen van dien noodlottigen naam, zou ik waarlijk geloofd hebben dat hij mij geen inlichtingen verschaffen kon.

„Kent gij hem niet?" vroeg ik. „Daaromtrent moet gij u toch bepaald vergissen. Denk nog eens na, Signor Angelotti. Zie dit kaartje; uw naam staat er op geschreven en het werd mij gegeven door Sir George Legrath, den directeur van het Egyptische museum te Londen, waarvan gij zeker wel eens hebt hooren spreken."

Na het visitekaartje van alle kanten te hebben bezien, schudde hij het hoofd en gaf hij mij het voorwerp terug met de woorden:

„Het is mijn naam, daaraan valt niet te twijfelen; maar ik begrijp niet, hoe men veronderstellen kan, dat ik iets omtrent dien persoon af zou weten. Zoo gij echter verkiest uw naam en adres achter op het kaartje te schrijven en mij dat achter te laten, dan zal ik het noodige onderzoek instellen en uwe Excellentie terstond bericht zenden, indien ik iets te weten komen mocht. Ziedaar alles wat ik voor u zou kunnen verrichten."

Ik zag thans in dat ik gelijk had te vermoeden, dat de oude niet zoo onwetend was als hij mij wel wenschte te doen gelooven, en schreef daarom mijn naam neêr en dien van het hôtel waar ik mijn intrek had genomen, en gevoelende dat er voorloopig niets meer te doen viel, wenschte ik hem goeden morgen en verliet ik hem. Gelukkig was het gemakkelijker dan ik verwacht had den weg huiswaarts te vinden en duurde het niet lang voordat ik Piazza San Ferdinando weêrzag.

Ik was nog verzonken in gepeins over het zonderling gesprek, dat ik juist gehad had, toen, op het oogenblik dat ik den weg overstak, ik eensklaps teruggeroepen werd tot de werkelijkheid door een ruwe stem, die mij in alles behalve welwillende bewoordingen vermaande uit den weg te gaan, indien ik niet overreden wilde worden. Ik wendde het hoofd om, nog juist in tijds om een fraai rijtuig, met twee fraaie paarden bespannen, in snellen draf op mij toe te zien komen. Met een enkelen sprong was ik op het *trottoir* en keerde mij toen ijlings om, ten einde een blik te vestigen op de persoon, die in de calèche was gezeten; want achterover geleund tegen haar kussens en nog schooner zelfs dan toen ik haar het laatst aanschouwd had, lag daar Valerie de Vocxqual. Dat zij ook mij zag en herkende viel duidelijk op te maken aan haar uitdrukking van gelaat en de wijze waarop zij haar rechterhand omhoog hief. Ik verbeeldde mij zelfs een uitroep van verbazing van haar lippen te hooren weerklinken; maar het rijtuig verdween bijna aanstonds te midden van het gewoel van andere rijtuigen en zij was aan mijn oog onttrokken. Eenige oogenblikken achtereen stond ik haar daar na te staren, als ware ik aan den grond genageld geweest. Het was eerst nadat ik genoegzaam tot mijzelven was gekomen om mijn wandeltocht te vervolgen, dat ik de zaken in verband kon brengen en inzien van welk een gewicht deze ontmoeting voor mij was. Indien zij zich te Napels bevond, dan was het ook zoo goed als zeker dat Pharos er zijn moest, en in dat geval hoopte ik dat het nog mogelijk zou zijn hem uit te vinden en hem het besluit mede te deelen, waartoe ik gekomen was met betrekking tot hem. Dat hij mij wenschte te ontwijken, kon ik zeer goed verstaan en het feit alleen dat mijn gezellin zulk een verwondering aan den dag legde bij mijn aanblik, scheen op dezelfde slotsom te wijzen. Arme blinde aardworm die ik was, ik vleide mij nog altijd met dezen onzin en hoe meer ik dat deed, hoe vaster ik het voornemen opnam mij zonder ontferming te toonen, als ik eenmaal van aangezicht tot aangezicht tegenover hem stond.

In het hôtel gekomen, begaf ik mij naar de eetzaal, om daar mijn tweede ontbijt te gebruiken en juist was ik met dat maal gereed en vroeg ik mij af op welke wijze ik den middag zou doorbrengen, toen een bedienden op mij toetrad en een briefje naast mijn bord legde. Al had ik den schrijver niet gekend, zijn schrift zou mij toch onmiddellijk zijn ambacht hebben verraden. De caligraphie op den omslag was te volmaakt om niet van iemand van het vak afkomstig te wezen, en terwijl ik het be-

keek, kwam het mij voor als zag ik het vreemdsoortige vogelengezicht van den Italiaan daar overheen gebogen en als ademde ik opnieuw de geur in der gedroogde kruiden en der nog uitgedroogder violen, welke ik dien morgen bij mijn bezoek aan den ouden muziekwinkel had zien hangen. Bovenaan het papier stonden mijn naam en adres door mijn eigen hand geschreven en daaronder de inlichting mij door Sir George Legrath verschaft. Ziende dat deze zijde niets nieuws bevatte, trad ik er mede naar het raam en het omkeerende, las ik wat volgt:

„Indien de heer Forrester den persoon wenscht te ontmoeten, van wien hij heden nog sprak, zou hij goed doen zich van middag te vier uren te bevinden in den Mercurius-tempel te Pompeji. Op voorwaarde dat hij niemand met zich voert, zal hem aldaar het verlangde onderhoud toegestaan worden."

Er stond geen handteekening onder; alleen het schrift moest mij zeggen van wien het bericht kwam. Aan de echtheid daarvan twijfelde ik echter geen oogenblik. Ik keek op mijn horloge en, ziende dat het nog pas half twee was, vroeg ik mijzelf af of ik mij per trein of wel per rijtuig naar de aangeduide plek begeven zou. De namiddag zou heel warm wezen, dat gevoelde ik wel, en ik zou veel van de warmte te lijden hebben onder de lange rit, maar de trein zou nog warmer wezen. Ik eindigde dus met het eerstgenoemde middel van vervoer te kiezen en zond onmiddellijk een bediende weg om een open victoria voor mij te halen.

Het was kwart vóór vieren toen ik aan den ingang der puinhoopen uitstapte, van hoofd tot voeten overdekt met dat onmogelijk te beschrijven stof, dat alleen aan Napels eigen is.

Na den koetsier gezegd te hebben dat ik per trein naar de stad terug zou keeren, betaalde ik den toegangsprijs, bedankte voor de diensten van een gids en betrad de gronden, naar alle kanten rondziende of ik den man niet ontdekte, dien ik van zooverre was nagereisd. Ik liep intusschen regelrecht toe op de aangeduide plek, en ik ben overtuigd dat nimmer, in heel de geschiedenis dier overoude plaats, iemand met een vreemder zending deze straten had doorkruist. Ik had mij, evenwel niet behoeven te haasten, want toen ik het Forum bereikte, vanwaar men het volle overzicht op den Tempel heeft, bespeurde ik nog geheel alleen op die plek te wezen. Na mij hiervan te hebben overtuigd, zette ik mij op een steenblok neder en verzamelde ik mijn gedachten bijeen voor het mij wachtende gesprek. Telkens opnieuw raadpleegde ik mijn horloge, en toen de wijzers ten slotte vier uur aanwezen, was het mij te moede als ware het aldaar doorgebrachte kwartier inderdaad minstens een heel uur geweest. Het was een doodstille namiddag, de blauwe heuvelen aan gene zijde der stad schenen in de lucht te zweven en te trillen. Een leeuwerik steeg al zingende boven mij op, en het was zoo rustig alom, dat men duidelijk het rollen kon hooren van een wagen op den witten straatweg een halve mijl of zoo verderop.

„Mijn beste mijnheer Forrester, vergun mij u goeden middag te wenschen, ik zal u wel niet behoeven te zeggen welk een genoegen het mij doet u hier te zien!" sprak een stem achter mij, en, omziende, bevond ik mij van aangezicht tot aangezicht tegenover Pharos.

ZESDE HOOFDSTUK.

Zoo verlangend als ik geweest was hem te ontmoeten en hoe koortsachtig ik dat weêrzien ook had gezocht, nu Pharos eenmaal voor mij stond, gevoelde ik mij even bevreesd voor hem als ik geweest was den avond toen ik hem voor het eerst aanschouwd had aan den voet der Cleopatra-naald. Ik stond daar eenige seconden achtereen naar zijn vreemde, onooglijke gedaante te staren, bij mijzelf pogende vast te stellen op welke wijze ik weêr zou komen op wat ik hem te zeggen had. Ik kon duidelijk bespeuren, dat hij zich rekenschap gaf van mijn verlegenheid, en uit de manier waarop hij de lippen knelde, maakte ik op welk een voldoe-

ning zij hem schonk. Zijn gelaat was sluwer en boosaardiger dan ooit: alleen bemerkte ik dat hij ditmaal sterker dan te voren op zijn stok geleund stond.

„Ik veronderstel dat ik het genoegen van dit weêrzien aan mijn goeden vriend Sir George Legrath heb te danken," hernam hij na eenige oogenblikken het stilzwijgen te hebben bewaard, „want ik vlei mijzelven niet met de gedachte dat gij mij gelooven zult als ik u zeg dat ik bij gelegenheid van onze ontmoeting in Medenham-House, reeds wist dat wij binnen een week met elkander spreken zouden in dezen Tempel.

De onzinnigheid dezer woorden verschafte mij juist de gelegenheid waarnaar ik zocht.

„Mijnheer Pharos," zeide ik op zoo strengen toon als ik slechts aan kon slaan, „hoe goed gij er tot hiertoe ook in geslaagd moogt zijn mij te bedriegen, het dient nergens toe te beproeven dat ook bij deze gelegenheid te doen. Ik geef volgaarne toe dat het mijn vriend Sir George Legrath was, die mij in de gelegenheid stelde u te ontmoeten. Dinsdag morgen begaf ik mij tot hem en verkreeg van hem uw adres.

Hij knikte toestemmend: „Gij zult wel willen toestaan plaats te nemen," zeide hij: „het schijnt dat dit onderhoud vrij gespannen zal zijn, en aangezien ik niet jong meer ben, betwijfel ik het of ik het staande zou kunnen volhouden."

Met deze verontschuldiging zette hij zich neder op een steenblok aan den voet van een der sierlijke kolommen, die in vervlogen dagen den ingang des Tempels had versierd en de kin op de handen latende rusten, welke op den gesneden knop van zijn wandelstok leunden, keerde hij zich tot mij en zeide op spottenden toon:

„Dit waas van geheimzinnigheid voegt al heel goed bij deze plaats, waarde vriend, maar aangezien gij u zooveel moeite gegeven hebt om mij op te sporen, zult gij misschien wel de goedheid willen hebben mij te zeggen welke redenen gij daartoe hadt."

Alvorens te antwoorden krabde ik met de punt van mijn stok in den stoffigen grond. Ik wist maar al te goed *wat* ik hem had te vertellen en voelde mij volkomen gerechtvaardigd door te handelen zooals ik gedaan had; voor het eerst echter sedert ik te Napels aangekomen was, maakte een twijfel omtrent de waarschijnlijkheid of ook slechts het verstandige mijner overtuiging zich van mij meester.

„Ik kan mij uw verlegenheid zeer goed voorstellen, mijn beste mijnheer Forrester," sprak hij met een lachje, ziende dat ik maar niet begon. „Ik vrees dat gij een geheel verkeerde meening omtrent mij hebt opgevat. Het ongeluk heeft gewild dat zich allerlei omstandigheden op elkaar stapelden, die u van vertrouwen tegenover mij vervuld hebben, en dientengevolge, in plaats van mij te rangschikken onder de vrienden, die u de warmste gevoelens en de innigste bewondering toedragen, zooals ik gehoopt had dat het geval zou zijn, koestert gij niets anders dan de alleronaangenaamste gedachten ten mijnen opzichte. Ik bid u, laat mij eens hooren wat gij wel tegen mij aan te voeren hebt, en ik ben overtuigd, ja zelfs *zeker*, in staat te zullen zijn uw aanklachten te niet te doen. Het voorgevallene bij de Cleopatra-Naald werd al tusschen ons besproken en ik geloof niet dat wij daarop nog behoeven terug te komen. Wat hebt gij verder tegen mij?"

Zijn stem was geheel veranderd. Zij had haar anders zoo scherpen toon verloren en was zachter, klankrijker en veel aangenamer dan ik haar voorheen had gehoord. Hij rees overeind en naderde mij. De hand op mijn arm leggende zag hij mij open en vlak in het gelaat.

„Mijnheer Forrester," hernam hij. „Ik ben een oud man — *hoe* oud kunt gij u niet voorstellen — en het is te laat in mijn leven om te beginnen met mij vijanden te maken. Door een zijner wreede grillen heeft het Lot mij bedeeld met een onaangenaam uiterlijk. Neen, beweer niet er anders over te denken, want ik weet dat het zoo is. Zij wier gehechtheid ik het liefst zou willen winnen, worden er door afgestooten. Wat u betreft, had ik gehoopt dat gij dieper door de oppervlakte zoudt doordringen.

Waartoe zouden wij samen twisten? Om uw landgenoot Shakespeare aan te halen: „'k Wou vrienden met u zijn en gaarne uw liefde winnen." Ik ben rijk, ik bezit invloed, ik zag het voornaamste deel der aarde en bestudeerde het menschdom zooals slechts zeer weinigen het hebben gedaan. Indien wij beiden daarvoor onze krachten samenspanden, zou niets letterlijk onbereikbaar voor ons zijn."

Hoe ongelooflijk dit ook moge schijnen na al hetgeen ik, dank zij hem, geleden had, oefende hij zulk een invloed op mij uit, dat ik reeds begon te wenschen niet verplicht te zijn hem datgene toe te voegen wat ik hem te zeggen had. Maar ik wilde hem tot geen prijs in de meening laten dat ik zoo gemakkelijk om te praten was, als hij scheen te veronderstellen.

„Voordat er sprake zijn kan van vriendschap of eenigerlei betrekking tusschen ons, mijnheer Pharos," zeide ik, „moet ik een volledige opheldering van u hebben. Zoo ik u ten onrechte verdacht heb, zal ik trachten dit weder goed te maken. Is het u bekend dat op den avond van het cour bij Lady Medenham, er een duivelachtige moord gepleegd werd in den oudheidwinkel op den hoek der door mij bewoonde straat?"

„Men zou de Engelsche couranten niet moeten lezen, om hiervan onkundig te blijven," gaf hij op ernstigen toon ten antwoord, „alleen kan ik niet vatten hoe dat feit betrekking zou hebben op mij."

Hij brak hier zijn woorden af en staarde mij een oogenblik stilzwijgend aan, alsof hij verlangend geweest ware te lezen wat er omging in mijn geest. Daarop hervatte hij:

„Gij zult mij toch niet willen vertellen, mijnheer Forrester, dat uw afkeer van mij groot genoeg is, u te doen gelooven dat ik de dader van het spookachtige misdrijf was?"

„Van het oogenblik af dat gij weet dat er een moord bedreven werd," sprak ik, schijnbaar zonder acht te geven op zijn laatste woorden, „zal het u misschien ook bekend zijn dat die daad gepleegd werd tusschen middernacht en éénen. Wellicht hebt gij ook gelezen dat men een man die woning langs een achterdeur verlaten zag bijna op slag van één ure, en dat men meende dat hij een wijkplaats had gezocht in mijn atelier."

„Nu ik mij de zaak weer te binnen roep, moet ik erkennen iets dergelijks in de courant te hebben gezien," antwoordde hij, „en ik herinner mij ook hoe gij den inspecteur van politie, die zich bij u aanmeldde, tot het inwinnen van inlichtingen verzekerdet dat, voor zoover gij wist, geen dergelijk man uw huis binnen was geslopen. Wat beteekent dat dan?"

„Ik zal het u zeggen, mijnheer. Het was slechts enkele oogenblikken na het bewuste uur dat gij plotseling voor mij stond, zeer moe ademhalende alsof gij zoo pas heel hard geloopen hadt. Toen ik u daarna ondervroeg, gaaft gij mij de zinnelooze verontschuldiging op dat gij na afloop van het cour een wandeling zoudt zijn gaan maken en, na verdwaald te zijn geraakt, slechts bij toeval in mijn werkplaats aangeland waart."

„Zoodra gij uitgesproken zult hebben, zal ik u ook voldoende bewijzen dat dit inderdaad het geval was."

„Maar gij hebt nog niet alles gehoord," ging ik voort: „Terwijl gij u bij mij bevondt, rees het verlangen bij u op u meester te maken van de mummie van den Egyptischen toovenaar Ptahmes. Gij gaaft den wensch te kennen dat ik haar u aanbieden zou en toen ik dat weigerde te doen, hebt gij mij gehypnotiseerd en het voorwerp zonder mijn medewerking of toestemming aanvaard, wat toch al een zeer twijfelachtige handeling is, vooral met het oog op de vriendschap, die gij voor mij heet te koesteren. Op welke wijze de wetten des lands haar zouden beschouwen, is u voorzeker even goed bekend als mij."

Onder het uiten dezer woorden had ik hem doordringend aangezien; maar indien ik hoopte eenige uitdrukking van schaamte op zijn gelaat te ontdekken, dan zag ik mij daarin teleurgesteld.

„Mijn beste Forrester," zeide hij: „Het

is heel duidelijk dat gij een waren haat tegen mij hebt opgevat, of wel gij zoudt mij niet zoo licht van kwaad verdenken. Hoe zou het u wel te moede zijn, als ik u bewees onschuldig te zijn aan al datgene waarvan gij mij beticht? Zeg mij dat eens, bid ik u?"

„O! dat dit slechts waar mocht zijn!" riep ik uit, mij vol verlangen vastklemmend aan het takje van hoop mij door hem toegestoken: „Indien gij mij werkelijk overtuigen kunt u miskend te hebben, zal ik mij slechts al te gelukkig rekenen u vergiffenis te vragen uit den grond van mijn hart. Gij kunt u niet voorstellen wat deze laatste dagen voor mij zijn geweest. Ik legde zoo goed als een meineed af om u te redden. Mijn goeden naam werd op het spel gezet, ik...."

„En ik dank u daarvoor," gaf hij ten antwoord: „Ik ben overtuigd dat gij mij niet ondankbaar vinden zult. Maar alvorens uw diensten aan te nemen, moet ik u het bewijs leveren dat ik zoo slecht niet ben als gij wel denkt. Laat ons de zaak eens voor een oogenblik beschouwen. Wij zullen allereerst het geval met de mummie afhandelen, aangezien dit de meeste beteekenis heeft, voor zoover gij daar persoonlijk bij zijt betrokken. Nu heb ik op dien bewusten avond een misslag begaan door u te vertellen dat ik uw atelier slechts bij toeval bezocht. Ik geef thans toe dat mijn bezoek wel degelijk met opzet plaats had. Het was mij reeds sedert geruimen tijd bekend dat gij die mummie in uw bezit hadt, maar tot daartoe was het mij nog nooit mogelijk geweest met u in aanraking te komen. Dien avond bood de gelegenheid daartoe zich aan en ik maakte er vol blijdschap gebruik van. Ik kon onmogelijk tot den volgenden dag wachten en meldde mij, reeds enkele uren na onze ontmoeting ten huize van Lady Medenham, bij u aan. Te vergeefs poogde ik u over te halen afstand te doen van de mummie. Gij liet u niet vermurwen door mijn smeekbeden. Ik beproefde al mijn welsprekendheid en bepleitte mijn zaak zooals ik zelden of ooit te voren tegenover iemand heb gedaan, en eerst toen ik dat alles nutteloos zag wendde ik een macht aan, waarover ik beschik, vastbesloten het kostte wat het wilde, u zijn wil te laten doen. Ik ontken geenszins dat het laakbaar was aldus te handelen; maar ik geloof dat zoo gij ooit in een verzoeking zoo sterk als deze mocht worden gebracht, gij zoudt begrijpen hoe moeielijk het is daarvoor niet te zwichten. Laat mij u, indien mogelijk, mijn bedoeling mogen verklaren."

„Dit zou inderdaad het wijste zijn wat gij kunt doen," antwoordde ik op spottenden toon: „want tot nu toe ben ik nog geenszins overgehaald tot uw zienswijze."

„Onze wederzijdsche vriend, Sir George Legrath, heeft u reeds medegedeeld dat ik van Egyptische afkomst was. Misschien begrijpt gij niet dat, terwijl de oude families van het land er trotsch op zijn haar geslachtsboom te doen opklimmen tot de dagen der Normandische Vervoering, een armzalige achthonderd jaar of zoo geleden, ik, Pharos, den mijne, in bijna regelrechte linie kon nasporen tot de negentiende dynastie der geschiedenis van Egypte, wat een tijdperk van drieduizend jaren beslaat. Juist die Ptahmes, de man, wiens mummie uw vader uit zijn vroegere rustplaats wegstal, was de stichter van ons huis. Er bestaat een zonderlinge reden (welke kan ik u niet zeggen) waarvan ik altijd overtuigd ben geweest dat mijn leven op aarde en het geluk dat ik hier beneden zal kennen, afhangen moest van mijn bezit dier mummie en mijn zorg haar terug te voeren naar het graf, waar heiligschennende handen haar hebben ontrukt. In den aanvang was dit slechts een bloot verlangen; maar van lieverlede groeide het aan tot een vast besluit, dat steeds in kracht en heftigheid toenam, tot het meer dan een besluit werd, een hunkeren dat over het wel of wee van mijn gansche bestaan moest beslissen. Gedurende tal van jaren doorzocht ik, ten prooi aan een koortsachtigen dorst, waarvan gij u onmogelijk eene voorstelling kunt maken, Europa van het eene eind naar het andere, begaf ik mij tot al de groote museums en particuliere verzamelingen van Egyptische oudheden, maar zonder eenig gevolg, totdat ik, geheel

bij toeval en op de zonderlingste manier vernam dat het uw vader was, die haar had gevonden en dat de mummie na zijn dood, op u was overgegaan. Onverwijld begaf ik mij naar Engeland, wist daar te verkrijgen dat ik aan u voorgesteld werd en de rest is u bekend."

„En waar is de mummie nu?" vroeg ik.

„Te Napels," klonk zijn antwoord. „Morgen zal ik er mede naar Egypte afreizen, om haar terug te voeren naar de plek van waar uw vader haar wegnam."

„Maar veroorloof mij u te doen opmerken dat zij uw eigendom niet is, mijnheer Pharos," hernam ik, „en ook al overwoog ik daarbij de omstandigheden waarvan gij spreekt, zult gij zelf inzien geen recht te hebben te handelen, op de wijze als gij mij aankondigt te zullen doen."

„En zoudt gij dan zoo goed willen zijn mij te zeggen met welk recht uw vader het graf van den doode plunderde?" vroeg Pharos bedaard. „Nu gij toch evenwel zulk een kampvechter zijt voor al wat billijk is, zult gij mij ook zeker wel kunnen vertellen wat hem rechtigde dat lijk weg te nemen uit het land waar men het ter ruste had gelegd en het naar Engeland over te brengen, waar men het aan zou gapen bij wijze van merkwaardigheid? Neen, mijnheer, uw redeneering houdt geen steek, en ik zou haar tot het laatst toe bestrijden, wat echter niet wegneemt dat ik bereid ben een koop met u te sluiten."

„Wat bedoelt gij daarmede?" vroeg ik.

„Dit," hernam hij met nadruk: „Wij stellen, zoo het schijnt, evenveel belang in den doode. Aangezien het uw vader was, die de mummie weghaalde uit haar rustplaats, laat het dan den afstammeling van den dooden Ptahmes gegeven zijn het lijk daar weer terug te voeren. Zooals gij zelf zult inzien kan hetgeen ik daarmede verricht op geenerlei wijze mijn persoonlijke belangen bevorderen; maar van het oogenblik af dat ik u iets ontnam, waarop gij zoozeer gesteld waart, verzoek ik u zelf slechts een prijs daarvoor te bepalen en ik zal u het dubbele der opgenoemde som uitkeeren. Kan men wel iets rechtvaardigers bedenken?"

Ik wist niet wat ik antwoorden moest. Indien deze man werkelijk een afstammeling van den koninklijken toovenaar was, dan was het hoogst natuurlijk dat hij voor geen offer terug zou deinzen om in het bezit te geraken van het lijk van zijn drieduizendjarigen voorvader. Wat mijzelf betreft, de mummie had mijn vader toebehoord, en dat was de eenige reden waarom ik er aan hechtte, een gevoelszaak dus en niet meer.

„Het geval met de mummie is dus afgehandeld," zeide ik. „Wat u thans overblijft is de verplichting uzelf vrij te pleiten van de vrij wat ernstiger verdenking, die op u rust. Ik bedoel den moord op den oudheidkoopman."

„Maar mijnheer Forrester," gaf hij ten antwoord, „het kan u toch immers geen ernst zijn te gelooven dat ik iets te maken zou hebben met die allerakeligste zaak?"

„Gij weet maar al te goed wat ik geloof of niet," sprak ik kortaf. „Ik wacht op uw opheldering."

„Als gij dat volstrekt verkiest zal ik u die geven," hernam hij. „Maar herinner u één ding: indien gij mij noopt u van mijn onschuld te overtuigen zal uw laatste kans ook verkeken zijn, want in dat geval zal ik u nooit weder een goed hart toedragen."

Bij deze woorden, keerde de reeds vroeger aanschouwde bliksemstraal in zijn oogen terug, en zag hij er een oogenblik even gevaarlijk uit als gedurende zijn bezoek in mijn atelier.

„En ik herhaal u, dat ik verlang van uwe onschuld overtuigd te worden," antwoordde ik vastberaden.

„Dan zal het ook geschieden," sprak hij en de hand in zijn borstzak stoppende haalde hij daaruit een verfrommeld dagblad te voorschijn. Hij streek het eerst glad op zijn knie en reikte het mij daarna over.

„Zoo gij de derde kolom links doorloopt zult gij een opschrift vinden luidende: „De geheimzinnige moord in Bowell Street." Wees zoo goed dat stuk te lezen.

Ik nam het blad op en las als volgt:

De geheimzinnige moord in Bowell Stieet.
„Verbazingwekkende bekentenis en zelfmoord.”

Heden morgen even voor negenen, trad een lange man van middelbaren leeftijd, voorgevende Johann Schmidt te heeten en een Duitscher te zijn, terwijl hij klaarblijkelijk in een zwakken gezondheidstoestand verkeerde, het politie-bureau van Bow-Street binnen, aan den van dienst zijnden inspecteur verklarende dat hij zichzelf in de handen van het gerecht kwam overgeven, als zijnde de moordenaar van Herman Clausand, den oudheidkoopman van Bowell-street, het slachtoffer van het vreeselijk treurspel door ons geschetst in ons nummer van j.l. Dinsdag: Schmidt, die met den grootsten ernst zijn getuigenis aflegde en niets liever scheen te verlangen dan dat men hem gelooven zou, verklaarde jaren geleden in dienst bij den overledene te zijn geweest en sedert deze hem wegzond, nooit had opgehouden een wrok jegens hem te koesteren. Den dag vóór den moord had hij zich naar Bowell-Street begeven, en na aan Clausand te hebben medegedeeld dat hij geen werk had en van honger omkwam, vroeg hij nogmaals wederom bij hem in dienst te mogen komen, de ander weigerde echter aan zijne bede te voldoen, waarop Schmidt vol waanzin den winkel verliet. Gedurende de verdere uren van den dag zwierf hij door Londen, steeds door nog trachtende werk te vinden, doch na al zijn pogingen verijdeld te hebben gezien, keerde hij omstreeks middernacht naar Bowell-Street terug en schelde daar aan. De deur werd door Clausand zelf geopend, die, zooals wij in ons eerste verslag omtrent den moord vermeld hebben, alleen woonde. Schmidt trad binnen en eischte op staanden voet zoo dan al geen arbeid, dan toch geld genoeg om hem in staat te stellen een geschikt onderkomen te vinden voor den nacht. Clausand weigerde andermaal, en de man greep thans naar een op een naast hem staand tafeltje liggenden dolk en stak hem dien in het hart. Ontsteld over zijn eigen daad, bleef hij niet toeven tot het bestelen van zijn slachtoffer, maar snelde het huis uit langs de achterdeur. Op het oogenblik dat hij Murbrook Street insloeg, zag hij een politie agent op zich afkomen, doch hij slaagde er in hem te ontkomen door in de schaduw van een poortje te gaan staan. Van die stonde af, totdat hij ten slotte het besluit had opgevat zich aan het gerecht over te geven, had hij rondgezworven door de hoofdstad en voortdurend gebrek geleden. Na deze bekentenis te hebben afgelegd, zou de man juist onderzocht worden alvorens men hem naar een cel overbracht, toen hij onverwacht een revolver uit den zak haalde en naar zijn voorhoofd richtte. Voordat een der omstanders zijn hopelooze daad had kunnen beletten, had hij den haan reeds overgehaald, er weerklonk een luide knal en de ongelukkige stortte dood neêr aan de voeten van den inspecteur. Men ontbood onverwijld een geneesheer, doch deze kon slechts bevestigen dat het leven uitgedoofd was. Men stelde aanstonds een onderzoek in, ten einde zich te vergewissen of het door hem gedane verhaal eenigen grond van waarheid bevatte, en wij vernamen sedert dat hij inderdaad was wie hij opgaf te zijn, dat hij vroeger in dienst geweest was bij Clausand en den dag vóór den moord openlijk in een herberg verklaard had van plan te zijn zich op den doode te wreken.

De rechter van instructie houdt zich met de zaak bezig en morgen zal het onderzoek voortgezet worden.”

Nadat ik deze regelen ten einde toe gelezen had, stond ik eenige oogenblikken achtereen roerloos op het nieuwsblad te turen. Daarna keerde ik mij tot Pharos, die nog altijd op het steenblok neêrgezeten was en mij doordringend gadesloeg. Het leed geen twijfel meer of ik had hem onrechtvaardiglijk beschuldigd en mij werd daardoor zeer zeker een steen van het hart gewenteld; maar hoe het kwam weet ik zelf niet, ik voelde er mij lang niet zoo voldaan over, als wel het geval had moeten zijn. Mij bleef een ontstemd vermoeden bij, dat ik ook thans nog om den tuin werd geleid,

en ik mocht beproeven wat ik wilde, het van mij afschudden kon ik niet.

„Ik hoop dat gij nu eens en voor altijd in zult zien, mijnheer Forrester," hoe onverstandig het is op losse schroeven een oordeel te vellen. Gij hieldt nu eenmaal niet van mij, en om de eenvoudige reden dat ik dien avond verdwaald-raakte en uw atelier eenige oogenblikken na den moord betrad, hebt gij mij maar dadelijk voor den dader aangezien."

„Gij hebt volkomen gelijk," gaf ik ootmoedig toe. „Ik erken heel dwaas gehandeld te hebben. Ik deed u een groot onrecht aan en gij hebt u zeer edelmoedig in de zaak gedragen."

„Laat ons er dan niet verder op terugkomen," hernam hij. „Het is een onaangenaam onderwerp; wij willen het voor goed vergeten. Mijn eenige wensch is dat wij vrienden zouden zijn, en om dit te bewijzen, zal ik zelfs meer doen dan aanvankelijk mijn plan was en ben ik bereid u de mummie terug te geven. Zij is hier te Napels, maar, zoo gij verlangt, zal zij onmiddellijk naar uw woning te Londen worden opgezonden."

Zóóveel had ik stellig niet van hem verwacht en het maakte dan ook een diepen indruk op mij, zoodat ik antwoordde:

„Ik denk er niet eens aan en wil niet voor u onderdoen in edelmoedigheid. Ik deed u zulk een onrecht aan, dat ik u wel als een kleine vergoeding mag verzoeken den Toovenaar des Konings te willen behouden."

„Het zij zoo," antwoordde hij. „Maar wij deden thans beter weer huiswaarts te gaan. Zoo gij geen andere plannen hebt voor van avond, dan zult gij mij genoegen doen bij mij te eten. Ik geloof u een smakelijker middagmaal te kunnen beloven dan gij in uw eigen hotel hebben zoudt en aan tafel hoop ik mijn pupil te kunnen overhalen wat muziek voor ons te maken."

„Gij zijt waarlijk al heel vriendelijk," begon ik, „maar ...."

„Ik wil van geen verontschuldigingen hooren. De zaak staat vast en ik reken op een genoegelijken avond. Mijn rijtuig wacht aan den ingang; gij zoudt mij veel eer aandoen zoo gij met mij terug wildet rijden."

Indien ik een middel had geweten mij daarvan vrij te maken, geloof ik dat ik het met beide handen aangegrepen had, maar geen uitvlucht vindende, zag ik mij wel gedwongen toe te geven aan zijn wensch.

„Bezit deze stad voor u dezelfde betoovering die zij over mij uitoefent?" vroeg Pharos, na mijn toestemming te hebben ontvangen. „Wat mij betreft, nooit kom ik in Napels zonder mij hierheen te begeven; maar hoe weinig bezoekers verstaan deze plaats werkelijk. Wat al verhalen zou ik u omtrent deze plaats kunnen doen, indien gij er belang in steldet. Zoo levendig kan ik u het verhaal schilderen der menschen, die eenmaal op dit forum spraken, zich dompelden in gindsche baden en negentienhonderd jaar geleden toejuichten in den schouwburg! Laat ons de straat volgen, die naar den Tempel van Isis geleidt."

Wij hadden ondertusschen den Tempel van Mercurius verlaten en richtten onze schreden naar het aangegeven gebouw. De zon daalde in het westen en reeds lengden de schaduwen zich door de zwijgende straten, nog slechts iets spookachtigs verleenende aan de zoo lang verlaten stad. Toen wij den Tempel bereikt hadden, traden wij binnen en blikten om ons heen.

(*Wordt vervolgd.*)

SCHETSEN · UIT · DE ·GESCHIEDENIS · ·VAN · AMSTERDAM

DOOR · A · J · M · BROUWER · ANCHER

THEO · NEUHUYS

Het poortje aan den Heiligenweg van het oude Tuchthuis, gaf weleer toegang tot een binnenplaatsje en vlak daartegenover vond men een tweede poort, waarboven men uit witten steen gehouwen een levensgroote voorstelling zag van twee tuchtelingen, bezig met het raspen van verfhout. Ook die tweede poort doorgegaan zijnde, bevond men zich in een portaal ter linkerzijde waarvan een dubbele deur naar een ruime binnenplaats leidde. Van deze binnenplaats ontvingen alle de daaromheen in het vierkant gelegen gevangenhokken hun licht en lucht en zij diende zoowel tot werkplaats voor sommige gevangenen, die niet tot eenzame opsluiting waren veroordeeld, als tot plaats der strafoefening op hen, die tegen de ordonnanties van het huis gezondigd hadden. Ter aanduiding daarvan vond men er dan ook een uit eikenhout gesneden beeld der Gerechtigheid, geplaatst op een ronde houten kolom, welke laatste tevens dienst deed om die personen aan vast te binden, die gegeeseld moesten worden. Op die plaats bevond zich ook een kelder waartoe hij, die zich aan een bijzonder zwaar euvel tegen de over hem gestelde suppoosten had schuldig gemaakt, kon veroordeeld worden. Deze kelder stond in verband met het grachtwater, zoodat men hem door middel van een duiker kon laten volloopen. Wanneer nu iemand tot die straf verwezen was, liet men het water in en was de veroordeelde als dan verplicht door pompen te zorgen, dat hij niet verdronk. Een harde, barbaarsche straf voorwaar, want de ongelukkige moest voortdurend den pompslinger in snelle beweging houden, hetgeen, gevoegd bij de doodsangst waarin hij verkeerde, een uitputtenden moeielijken arbeid was. Niet minder onmenschelijk noem ik de gewoonte om een ieder, die in het tuchthuis hetzij wegens diefstal, ongeoorloofd bedelen, vechten of eenig ander misdrijf gebracht werd, twee of drie dagen achtereen op te sluiten in een vochtigen onderaardschen kelder, die zoo laag van verdieping was, dat men steeds een zittende of liggende houding moest aannemen. Waar dit anders goed voor kon zijn dan om den tuchteling te pijnigen en te kwellen, verklaar ik niet te weten. Uit dien kelder ontslagen, werd de gevangene aan het werk gesteld. De naam van het gesticht — Rasphuis — duidt reeds aan waarin hoofdzakelijk de arbeid bestond, namelijk in het raspen van het harde Braziliaansche verfhout. Dagelijks moest door de tuchtelingen,

die twee aan twee aan een rasp gesteld werden, een zekere gewichtshoeveelheid geraspt hout worden geleverd, namelijk 50 ℔ makende 300 ℔ in de week, hetgeen eene hoeveelheid was, die slechts door gedurig hard doorraspen te verkrijgen was. Zulk een rasp was een twaalf dubbele zaag aan weerszijde van een handvatsel voorzien. Dat raspen was een bijzonder zwaar werk en was het den tuchtmeester dan ook bevolen eerst de onder zijne hoede gestelde personen te keuren, of zij tot het verrichten van dien arbeid in staat waren. Waren zij dit niet, hetzij door te hoogen ouderdom, te jeugdigen leeftijd of eenig lichamelijk gebrek, dan moesten zij aan andere, lichtere bezigheden gezet worden, als touwpluizen, matten vlechten, bombazijn weven enz., voor welk soort van werk op de eerste verdieping localen waren ingericht.

Wist de tuchtmeester dat ongebonden slag van volk door zwaren arbeid af te matten en daardoor te temmen, niet minder vaardig was hij — schrijft Domselaar — om „de vagebonden en straatloopers, die zich toonen lam, stom, kreupel en lazerisheydt te zijn, met het slaan van de bollepees en andere straffen, op staande voet van hun qualen te genezen. Dat hun geneesmiddel goed is, geven de krukken, Lazerus-klappen en breuk-banden, aan zeker bord op de plaats tegen den muur ten toon hangende genoeg te kennen."

Nevens deze afdeeling, die van het jaar 1595 dagteekent, werd al spoedig een tweede gesticht in datzelfde voormalige Clarissenklooster.

„De Achtbare Regeerders dezer stede — schrijft Domselaar — bespeurende 't ontzag dat dit tuchthuys te wege bracht, en ziende veel treffelijke ryke luyden haar kinderen (door quaat gezelschap vervoert) verwilderen, hebben raatzaam gevonden tot beteringe van zoodanigen een sekreet tuchthuys op te rechten; welk loflijk voornemen in den jare 1603 vastgesteld zijnde, hebben daartoe verkooren het wester ghedeelte van 't voornoemde klooster, 't zelvige met een groote vierkante binnenplaats, eetzaal en kleyne bezondere vertrekken bequaam makende."

Het was dus een inrichting ter zedelijke verbetering van kinderen uit den rijken stand en als zoodanig een voorlooper van het verbeterhuis, dat in 1694 aan de schans een weinig beoosten de Weteringpoort werd gesticht.

Dat Tucht- of Rasphuis was uitsluitend voor personen van het mannelijk geslacht, maar men trof evengoed vrouwspersonen aan, die in boosheid van gemoed voor de mannen niet onder deden. Ook voor dezen had men, een jaar na het ontstaan van het Rasphuis, dus in 1596, een diergelijke inrichting in het leven geroepen en haar den naam van Spinhuis gegeven, omdat de aldaar geplaatste zondaressen zich vooral met dat handwerk moesten bezighouden. De Spinhuisstegen houden nog de herinnering aan het voormalig bestaan dier inrichting in leven en in hetzelfde gebouw waarin zich thans het hoofdbureau van politie bevindt, hoorde men weleer het rusteloos gesnor der spinnewielen.

Boven den ingang van het gebouw las men het volgende versje, waardoor de bestemming wordt aangegeven:

„Om schamele meyskens, maagden en vrouwen,
„'t Bedelen, leeg gaan en doolweg te schouwen,
„Is dit Spinhuys gesticht zoo men hier zien mach,
„Elk laat zich uit vervelen of rouwen,
„Uyt charitaat hier aan de hand te houwen,
„Wie weet wat hem oft de syn noch geschien mach."

Dat vrouwentuchthuis, dat weleer almede een nonnenklooster was dat St. Hysula met haar elf duizend maagden tot schutsvrouw had, werd in het jaar 1643 bijna geheel een prooi der vlammen. Die brand werd toegeschreven aan onachtzaamheid der tuchtelingen en was natuurlijk oorzaak, dat men voor haar naar een onderkomen moest uitzien. Dit vond men in het Rasphuis waarheen zij dan ook, twee aan twee saamgekoppeld, weldra werden overgebracht om er te blijven tot dat het spinhuis opnieuw zou zijn opgetrokken. Toen verrees het gebouw, dat op den huidigen dag nog bestaat en volgens Domselaar „van buyten en binnen meer een Palays als dwang-

huys" gelijkt. En werkelijk was het een fraai gebouw, dat zijn ingang had in de straat door een groote uit witte gehouwen steen opgetrokken poort, ter wederzijde met romeinsche kolommen bezet. In de frontespice dier poort zag men de tuchtiging voorgesteld door een zittende vrouwenfiguur, aan weerszijde geflankeerd door een tuchtelinge van welke de eene een tuchtiging ondergaat, in wit marmer uitgehouwen en daaronder het vers van P. C. Hooft:

„Schrik niet, ik wreek geen quaat, maar dwing tot goet,
„Straf is mijn handt, maar lieflijk mijn gemoet."

welke steen men thans in de Muiderstraat in den muur van het werkhuis aantreft.

Ook in den gevel aan den Achterburgwal vond men een steen waarop drie spinnende vrouwen waren afgebeeld.

Beide deze tuchthuizen, zoowel voor mannen als vrouwen, genoten verschillende vrijdommen en inkomsten van stadswege bepaald, waardoor zij op een tamelijk ruimen voet konden onderhouden worden.

Gelijk ik hierboven aanteekende werd een gedeelte van het voormalige Clarissenklooster in de Kalverstraat tot een tuchthuis, een ander gedeelte tot een aalmoezeniershuis ingericht.

In het 10e artikel eener stedelijke keur van November 1597 leest men: „Ende opdat de rechte armen, krancke, miserabele, overjarige personen, jonge ende aankomende kinderen, ende diergelijke ellendige ende behoeftige menschen (die sonder hulpe niet en soude kunnen leven) niet en vergaen, maer van matelyck onderhout mogen worden versien; soo ist dat mijne Heere Burgemeesteren met advys ende goetvinden van de Vroetschap deser stede sekere collegis van gequalificeerde personen sullen oprichten tot aelmoesseniers ofte Arme-Vaders, die opsicht ende sorge sullen dragen op de voorszeide arme ende miserabele, die binnen deser stede ende de jurisdictie van dien geboren sijn, ofte nu alreede drie jaren continuelick gewoont hebben."

Wij zien hier dus den oorsprong van het Aalmoezeniershuis en leerden de plaats kennen waar het gesticht werd.

Het was een breeder en steeds breeder wordende kring, waarin deze Armen-Vaders werkzaam waren. In 1624 was het gebouw aan den Singel reeds te klein geworden en voegde men er een gedeelte van het Rasphuis bij, doch het aantal ouderlooze en verlaten kinderen, wier opvoeding den Aalmoezeniers was toevertrouwd, nam met den tijd zoodanig toe, dat naar ruimere gelegenheid moest worden uitgezien. Het was der Regenten voornemen tevens om een gebouw te plaatsen van zoodanige afmetingen, dat, naar menschelijke berekening, nimmer weder aan plaats gebrek zou zijn. In 1662 wendden de Armen-Vaders zich dan ook tot de stadsregeering met verzoek dat er een nieuw en grooter gebouw mocht worden opgericht. Hierop werd hun in den nieuwen uitleg een erf aangewezen gelegen tusschen de Leidschegracht en Leidschestraat aan de Westzijde der Prinsengracht. Weldra werd de bouw begonnen en met kracht doorgezet, zoodat reeds 1 Januari 1666 het nieuwe gesticht in gebruik kon worden genomen. In het verlaten huis aan den Singel bracht men daarop de Latijnsche school, die voor dien in de Gravestraat stond, waardoor in die straat eenige perceelen vrij kwamen, die deels tot een Witwerkerspand werden ingericht, deels verhuurd aan Blaeu, die er zijn beroemde drukkerij in overbracht. Aan dit laatste feit herinneren ons nog de namen Blaeustraatje en Blaeuerf. Het Aalmoezeniers-weeshuis bleef tot den jare 1825 op de Prinsengracht gevestigd, toen men, door het vervallen van vele inkomsten en het steeds vermeerderen der onkosten zich genoodzaakt zag tot de opheffing en het verdeelen der ongeveer 1300 kinderen, die er in verpleegd werden over de Koloniën der Maatschappij van Weldadigheid. Het bleef toen eenigen tijd leeg staan, om daarna, van een nieuwen voorgevel voorzien, als Paleis van Justitie dienst te doen. In 1836 had zijn plechtige inwijding als zoodanig plaats.

Onder de openbare gebouwen, die ge-

tuigenis gaven van den aanwas der bevolking, dient men in de eerste plaats de kerken te rangschikken.

In den loop der 14e eeuw zien wij binnen Amsterdam niet minder dan vier nieuwe bedehuizen verrijzen, die, naar hunne ligging naar de vier hoofdpunten van de windroos werden genoemd.

De oudste van dat viertal is de Zuider-Kerk. Toen in 1601 de pest hier in zoo hevige mate woedde, dat de begraafplaatsen te klein bleken, om het aantal slachtoffers dier ziekte te bevatten, deed de stedelijke regeering onderzoek naar terrein, dat als kerkhof zou kunnen worden ingericht en haar oog viel toen op het toen nog braakliggend stuk gronds aan den St. Anthonisdijk even buiten de oude St. Anthonispoort, de plek thans bekend onder den naam van „Zandhoek."

Onmiddellijk sloeg men de hand aan 't werk en weldra was het terrein genoegzaam met zand opgehoogd, dat men het als begraafplaats in gebruik kon stellen. Men had echter niet geheel het stuk grond aldus tot begraafplaats geapproprieerd doch een gedeelte er van laten braak liggen en daarop begon men in 1603 een bedehuis te bouwen. Die bouw vlotte niet naar wensch; gedurende vier jaren moest men om verschillende redenen het werk staken en het was eerst in den jare 1611 dat de eerste predikatie er op Pinksterdag in gedaan werd. Die Kerk schijnt bijzonder gedeeld te hebben in de gunst der Gilden, ten minste vindt men door Melchior Fokkens vermeld, dat het licht door achttien geschilderde ramen binnenviel en dat, „de Gilden elk heur glas hier in gegeven hebben, daer zij met haer hantwerck zijn uytgebeelt." Van die glazen is er geen enkel meer aanwezig. Een later geslacht vond dat zij het inwendige te veel verduisterden en brak ze uit om er kille witte ruiten voor in de plaats te brengen.

Eenige jaren later, namelijk in 1620, werd een begin gemaakt met den bouw van twee andere kerken. Den 15en Juni van dat jaar werd toch de eerste steen gelegd van de Noorderkerk en den 9en September die van de Westerkerk. Schoon genoegzaam op hetzelfde tijdstip begonnen, zou laatstgenoemde echter veel later gereed komen en de rede hiervan wordt duidelijk wanneer men beide gebouwen met elkander vergelijkt. De Noorderkerk is al eenvoud wat er aan is, zoowel uit- als inwendig, terwijl de Westerkerk een rijke architectuur vertoont. Wordt de eerste in dit opzicht door de tweede in de schaduw gesteld, in een ander opzicht spant zij boven haar zuster de kroon, namelijk dan wanneer men haar beschouwt met het oog op den dienst, die er in gedaan wordt. Melchior Fokkens, onze oude stadshistorieschrijver, noemt haar kortweg „de beste Kerck die Amsterdam heeft, om dat ze bequaemst is tot het gehoor, en 't gebruyk der Gods-dienst, want de vier calommen daer binnen, staet aen de eene de Predikstoel, de andere staen buytenaf omtrent 5 of 6 voeten van de muur, zoodat men overal den predikant kan zien."

In dit gebouw werd in 1623, eerst acht jaren later in de Westerkerk de eerste predikatie gehouden.

De jongste van dat viertal bedehuizen is de Oosterkerk, gesticht tot het geestelijk heil van de steeds dichter wordende bevolking van Kattenburg. In 1660 werd tot dien bouw besloten en tevens om op de meest goedkoope wijze in de behoefte te voorzien. Vandaar dat men begon met het stellen van een houten loods, en de meening deze zoo spoedig mogelijk als de stedelijke financiën zulks zouden gedogen, door een steenen gebouw te vervangen. Die bloeitijd der geldmiddelen liet echter lang op zich wachten en eerst in het laatste gedeelte der eerste helft van de 18e eeuw waren zij blijkbaar van dien aard, dat men het gebouw kon stellen, dat er thans nog staat.

In hetzelfde jaar 1660 timmerde men mede een zoodanige loods op het Bikkerseiland en werd deze eveneens in de 18e eeuw in een steenen kerk, de Eilandskerk, veranderd.

Onder al die gebouwen, die in den loop der 17e eeuw verrezen, en het zijn er heel

wat, want men dient er toch ook de fraaie partikuliere woningen, die door Amstels rijke burgerij langs de hoofdgrachten harer stad werden gesteld, onder te rekenen, onder al die gebouwen is er een, dat steeds, hoe dikwerf reeds aanschouwd, door zijn uitwendig schoon de aandacht trekt.

Ik behoef wel niet te zeggen, dat ik met dit gebouw het Stadhuis op den Dam bedoel, dat ter onzaliger ure tot een koninklijk paleis ingericht, nog steeds als zoodanig dienst doet.

Duidt de Kerkenbouw op uitbreiding der stad en toeneming der bevolking, niet minder is dit het geval met de stichting van het nieuwe Raadhuis. Reeds wees ik er op hoe door de vermeerdering van inwoners de stedelijke administratie voordurend in omvang toenam en dat het oude Stadhuis, weldra te klein om al die takken van dienst te omvatten, eene uitbreiding kreeg door annexatie van het oude- of St. Elisabethsgasthuis. Dit was en bleef echter slechts lapwerk en het euvel werd er hoegenaamd niet voor goed mede weggenomen en het was daarom dan ook geen luxe, toen onze vroede mannen in 1648 besloten een geheel nieuw Stadhuis te bouwen, dat door zijn afmetingen genoegzame waarborgen zou leveren gedurende eeuwen lang aan zijn bestemming te zullen voldoen.

Zoo was het dan in Munsters vredejaar dat de eerste steen van „'s werelds achtste wonder" gelegd werd en met kracht en ijver een bouw werd begonnen die zeven jaren onafgebroken zou duren, alvorens het nieuwe Raadhuis zooverre gevorderd was, dat het in gebruik kon worden genomen. Aangezien men, zoolang de bouw van het nieuwe zou duren het oude Stadhuis in dienst wilde houden en men er tevens op bedacht was, bij dien nieuwbouw aan den Dam eenige meerdere uitgebreidheid te geven, werd het nieuwe gebouw achter het oude opgetrokken. Ter verkrijging van het noodige bouwterrein had men vooral in de richting naar den Nieuwen dijk, groote plekken huizen aangekocht, met de afbreking waarvan twee oude Amsterdamsche straten, de Vogelstraat en de Vogeldwarsstraat, verdwenen.

Dit was nu zeer practisch en tevens economisch, dat men van het oude gebouw bleef partij trekken, maar bijna was het der stad op een aanmerkelijke schade komen te staan.

Reeds tamelijk hoog boven den grond verhief zich in 1652 het nieuwe gebouw tusschen zijn zware houten besteigeringen, toen op een Julinacht van genoemd jaar de burgers plotseling door het luiden der brandklok uit hun zoete rust werden opgeschrikt. Dat het vuur op den Dam woedde, was spoedig bekend en daarheen stroomde van alle zijden dichte drommen van mannen, gereed om het blusschingswerk te aanvaarden. En toen zij op de plaats des onheils kwamen, zagen zij reeds uit verscheidene vensters van het oude Stadhuis de vlammen ruischend en loeiend naar buiten slaan. Eén oogopslag was voldoende om te zien, dat het met de gebrekkige hulpmiddelen onmogelijk was het oude eerbiedwaardige gebouw te behouden, maar de belendende perceelen en vooral het daar achter zich verheffende nieuwe gebouw konden mogelijk gespaard worden. Met dit doel voor oogen toog men aan het werk en weldra stonden ettelijke brandladders, twee aan twee nevens elkander, tegen het brandende gebouw opgericht. En een oogenblik later zag men die ladders van boven tot beneden met een rij van mannen bezet, en die rijen verlengde zich over den Dam tot aan het water van het Damrak, waarin een ladder was neergelaten waarop een man stond die niets deed dan de ledige brandemmers hem door den laatsten persoon toegereikt, vol te scheppen en over te geven aan den voorman van de tweede rij, die hem aan zijn buurman overhandigde en zoo voorts en zoo voorts, totdat de emmer eindelijk, door al die overhandigingen genoegzaam half ledig geschud, den laatsten man op de brandladder bereikte, die daarop het beetje vocht in het vuur wierp, en men kan nagaan met welk een gering gevolg.

Zoo primitief was in die dagen nog de brandweer en nog twintig jaar zou het duren eer Jan van der Heyden door zijn uitvinding van de slangbrandspuit een geheel nieuwe organisatie van het brandwezen zou in het leven roepen.

Doch behalve die brandemmers en brandladders had men ook nog andere werktuigen, die echter niet zoozeer tot blussching van den brand dienden, dan wel tot beperking ervan binnen de engst mogelijke grenzen. In de eerste plaats maakte men daartoe gebruik van groote lakens, die over het dak van het meest bedreigde belendende perceel werden uitgespreid en dan flink nat werden gehouden als schild tegen de overwaaiende gloeiende vonken en brandende houtspaanders. En voorts bracht men op de plaats des onheils het noodige aantal lange brandhaken bijeen ter omverhaling van muren, ter afrukking van brandende daken en ter verwijdering van het tusschen de snijdingen der huizen neergestorte vuur. Bovendien waren de broeders van het Timmerliedengild van bijlen voorzien.

Men kon nagaan welke gewaarwordingen van angst en schrik er in die dagen door het luiden der brandklok in de gemoederen onzer voorvaderen gewekt werden, want wie kon met eenige zekerheid voorspellen tot hoe verre het vuur zich door de stad met enge straten en nauwe stegen zou voortplanten, en toch was het brandgevaar binnen Amsterdam, dat in die dagen reeds genoegzaam geheel uit steenen huizen bestond, veel verminderd in vergelijk met den tijd toen men zijn huis nog behandelde als zijn schip, namelijk uit hout optrok en de naden tusschen de planken breeuwde om daarna het geheel te teeren en met een rieten dak af te dekken.

Leest men onze oude Keurboeken door, dan vindt men tal van verordeningen gemaakt, zoowel om brand te voorkomen, als om hem te beteugelen. Het zou mij te ver voeren al die ordonnanties in het breede na te gaan, genoeg zij het dus er op te wijzen, dat de strenge boetebepalingen op de overtredingen gesteld, ten duidelijkste doen zien hoe groot een ernst het de vroede mannen in dit opzicht met de veiligheid der stad en hare inwoners was. En evenals ieder burger een zekeren leeftijd bereikt hebbende, verplicht was aan de verdediging der stad, wanneer zij van buiten af door een vijand bedreigd werd, deel te nemen en mede te helpen zorgen, dat bij fellen wintervorst de stadsgrachten open bleven, opdat zulk een natuurlijke brug den vijand den toegang tot de veste niet gemakkelijk zoude maken, zoo ook was ieder burger gehouden bij brand aan het blusschingswerk deel te nemen, en mocht geen herbergier zijn gasten veroorloven naar de plaats des onheils te gaan, daar zulke personen, slechts aangelokt door nieuwsgierigheid, de blusschers maar in den weg zouden loopen en den goeden loop van het blusschingswerk verstoren. Om die zelfde reden hadden ook vrouwen en kinderen zich binnenshuis te houden, zoolang het brandde.

Zooals het zich liet aanzien, gebeurde het ook. Ondanks de krachtsinspanningen van het blusschend personeel, mocht het niet gelukken het oude Stadhuis te bewaren, in weinige uren tijds had het vuur het herschapen in een ruïne, die door Rembrandt's etsnaald vereeuwigd werd. Het daarachter gelegen nieuwe gebouw had hoegenaamd niets van den brand te lijden gehad, en dit geluk had men te danken aan de windrichting. Had die wind uit den tegenovergestelden hoek gewaaid, dan voorzeker zouden geen menschenkrachten groot genoeg geweest zijn den nieuwen aanbouw voor ondergang te bewaren.

Door het verbranden van het Stadhuis was echter de stedelijke administratie met al haar vertakkingen dakloos geworden, en záak was het dus ten spoedigste voor geschikte localiteiten te zorgen, opdat de dienst niet te lang onderbroken zou worden. Deze vond men in het Prinsenhof, het voormalige St. Caecilia-klooster, het gebouw, waarin, sinds Lodewijk Napoleon het Stadhuis op den Dam tot zijn Paleis had laten verknoeien, tot op het huidige oogenblik Stadhuis gehouden wordt.

Zooals ik zeide, werd in 1653 het nieuwe Stadhuis in gebruik genomen. Het had toen in geenen deele zijn voltooiing reeds bereikt en nog eenige jaren zou het aanhouden voor het zou prijken met alle kunstschatten, zoo van schilder- als beeldhouwwerk, die men er thans in bewonderen kan.

U dat gebouw rond te voeren, kamer in kamer uit, zaal in zaal uit, zou mij buiten mijn bestek leiden, ook al zoude ik Uwe aandacht slechts vestigen op het aller bezienswaardigste dat zich op dien tocht aan ons voordeed. Het is daarom dat ik, slechts noode, diegenen mijner lezers, die meer omtrent dat interieur wenschen te weten, verwijzen moet naar de verschillende beschrijvingen van Amsterdam, en naar die schrijvers, die van het interieur van dat gebouw een speciale studie maakten.

Maar bovendien mogen wij ook niet langer bij dit thema verwijlen want de zeventiende eeuw bevat nog zeer veel merkwaardigs voor de oude Amstelstad, dat ik niet met stilzwijgen mag voorbijgaan.

Gedurende de laatste dagen van Augustus 1638 heerschte er een meer dan gewone drukte in de omstreken van den Dam. Men hoorde zagen en schaven en hameren en men zag aan den Middam (thans Vijgendam) groepjes nieuwsgierigen met al die ernst en het geduld, waarover straatslijpers beschikken kunnen, toezien naar het wonder dat daar door den Stadstimmerman en zijn knechts gewrocht werd. En niet lang duurde het of die nieuwsgierigheid werd reeds eenigermate bevredigd, door dien men begon te begrijpen wat het worden moest, namelijk een eerepoort. En een eindweegs verder, voor de Oude Doelenstraat, kon men hetzelfde straattooneeltje zien, want ook daar werd zulk een poort opgericht. En op het Rokin tusschen Doelensluis en Langebrug wemelde het ook al van belangstellenden, die hun aandacht wijdden aan een eilandje, dat men in één nacht uit de Veenen had gehaald en in dat, toen nog vrij breedere water vastgelegd en waarop men thans bezig was een tempel op te richten met twee hooge portieken, aan de Noord- en aan de Zuidzijde.

Alle deze toebereidselen duidden op feestelijkheden en de eerepoorten gaven reeds meer bepaald te kennen welk soort van feest er gevierd zou worden, namelijk dat eener blijde inkomste.

Maria de Medicis, Koningin-Moeder van Frankrijk, die door het drijven van den Staat regeerenden Kardinaal de Richelieu, het hof van haar zoon had moeten verlaten en reeds gedurende eenige jaren in Brabant zich ophield, vatte het plan op ook de voornaamste plaatsen der Noordelijke Nederlanden, en wel in de eerste plaats Den Haag, waar zij den Staten van Holland om bemiddeling in de geschillen tusschen haar en den Koning wilde vragen, te bezoeken. Dat ook Amsterdam onder die plaatsen voorkwam, behoeft niet gezegd te worden.

In den zomer van 1638 aanvaardde zij de reis en eind Augustus ontvingen Burgemeesters van Amsterdam bericht, dat het Vorstelijk bezoek den 1^{en} September verwacht kon worden. Den 31^{en} Augustus verliet Maria de Medicis dan ook 's Gravenhage en kwam in den avond van dien dag te Haarlem. Daarheen was door Burgemeesters de Pensionaris Willem Boreel gezonden, met opdracht de Koningin te verzoeken, dat het haar zoude mogen behagen ook Amsterdam de eer van haar hoog bezoek te schenken, het daarbij aan hare keuze latende den weg over land of water te nemen. H. M. verkoos den weg te blijven vervolgen en toen zij des anderen daags Halfweg passeerde, zag zij daar een groote vloot van pleiziervaartuigen, alles op zijn fraaist van vlaggen en wimpels voorzien, in het IJ liggen en daaronder één dat alle andere in grootte en fraaiheid overtrof en dat bestemd was geweest, indien zij den waterweg gekozen had, haar aan boord te nemen en naar de Amstelstad te voeren.

Na een oogenblik aan den aanblik dezer fraaie flotielle gewijd te hebben, zette de Koninklijke Karos zich weder in beweging en met deftige langzaamheid ging het ver-

der tot daar waar Amsterdams rechtsgebied een begin neemt.

Daar werd zij verwelkomd door Kornelis van Davelaar Heer van Petten, die aan een Kornet ruiterij, samengesteld uit de zonen der notabelste burgers, H. M. was tegemoet gereden en haar thans zijn ruiters als een eerewacht aanbood. De Koningin nam dit aanbod gracieuselijk aan, en daarop zette de stoet zich wederom in beweging om voorts zonder oponthoud Amsterdam te bereiken.

Vooral sinds die ruiters er zich bij hadden gevoegd had de stoet een recht feestelijk aanzien gekregen. De kleurige en zwierige costumes dier dagen, op de schouders en aan de knieën met linten opgesierd, schitterden in het zonlicht, terwijl de struisvederen op de breedgerande hoeden in voortdurende beweging waren.

Door de Haarlemmerpoort reed men de stad binnen en het was daar dat de Koningin door den Oud-Burgemeester Kolonel Andries Bicker, in vereeniging met Hoplieden der Schutterij, den Ontvanger Pieter Reaal, den Oud-Schepen en Raad Gerbrand Jans zoon Pancras, en den Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie Jacob Bicker, verwelkomd werd. In een stoet van af die poort langs alle straten die H. M. te volgen had, om haar logement te bereiken, stonden de twintig vendelen schutters opgesteld. Een gedeelte dier schutters sloten zich bij de stoet aan die langs den Nieuwendijk naar den Dam trok, om daar links af te slaan en onder de eerepoort door over den Middendam de Warmoesstraat in te zwenken. Deze eerepoort was afgedekt door het oudzegel van Amsterdam, het Koggeschip, en toen het Hooge gezelschap er voor stond, werd door het wegschuiven van een gordijn een tableau vivant zichtbaar dat op allegorische wijze het huwelijk van Hendrik IV met Maria de Medicis voorstelde.

De Warmoesstraat werd vervolgd tot aan den Niezel, dien men doorreed om aldus te komen op de Oost-zijde van den Oudezijds Voorburgwal, die in de richting Prinsenhof werd opgereden.

Voor de oude Doelenstraat stond een tweede eerepoort opgericht, met een hoogen en sierlijk geschilderden gevel, waarop dit fragment van een vers van Virgilius te lezen stond: „Laeta Deum partu" (zij verheugt zich in het voortbrengen van Goden). Ook hier werden tableaux vivants vertoond. Zoo zag men er de Koningin in de gestalte van Borecinthia, gezeten op een zegenwagen, die door vier meisjes, de werelddeelen voorstellenden, werd getrokken en omgeven was door hun vorstelijke spruiten. Tegenover den triomfwagen vertoonde zich het Koggeschip, waarin een maagd, de Amstelstad verbeeldende, gezeten was.

Nadat de Koningin hare bijzondere aandacht aan dit tafereel gewijd had, reed de stoet de plaats van het Prinsenhof op, waar Hare Majesteit door de vier regeerende Burgemeesters, vergezeld van de twee Pensionarissen begroet werd. Bij deze gelegenheid voerde Willem Boreel, Pensionaris, het woord.

Dat Prinsenhof was in die dagen het Staatslogement, waar de hooge gasten, die Amsterdam met een bezoek kwamen vereeren, geherbergd werd. Het schijnt ettelijke zuivere wel ingerichte vertrekken gehad te hebben, maar overigens niet zeer logeabel te zijn geweest. Daaraan schrijf ik het ten minste toe, dat de Prinses van Oranje, die haar op dezen tocht vergezelde, verzocht werd haar intrek te willen nemen bij den rijken koopman Elias Trip.

De volgende dag was voor een gedeelte gewijd aan een tocht door de stad, en het waren de Burgemeesters zelf, die daarbij de Koningin als gidsen diende. Bij deze gelegenheid vergat men niet H. M. ook Amsterdams rijkste schatkamer, het Oost-Indische huis binnen te voeren, waar men haar ter eere een banket had aangerecht, waarvan de spijzen uitsluitend uit Indische gewassen en voortbrengselen bestonden.

(Hiermede eindigen deze schetsen, die door de ziekte en het overlijden van den Schrijver niet geheel voltooid werden.)

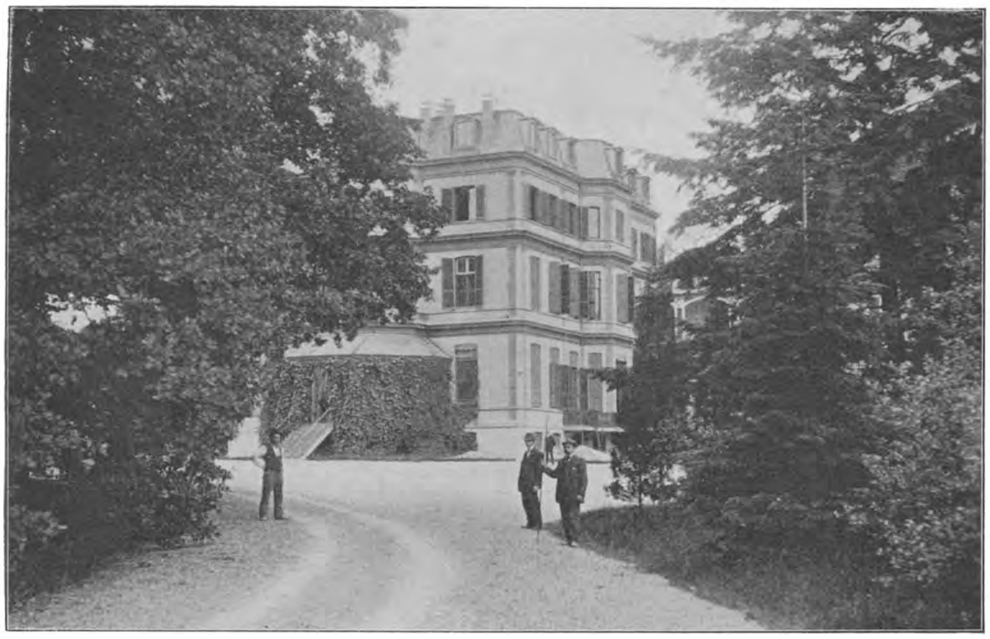

Een Vorstelijk Geschenk

DOOR S. KALFF.

Even buiten het Geldersche Rijndorp Renkum buigt een grindweg, de Nieuwe Weg genaamd, van den Utrechtschen straatweg af en voert binnen tien minuten naar het voormalige Grunsfort, thans Oranje Nassau Oord.

De hoofdingang bevindt zich een eind verder den straatweg op; de stoomtram (Arnhem—Zeist) gaat er terstond langs. Bijzonder koninklijk is die ingang niet; slechts een paar arduinen inrijposten, te weinig slank en hoog om „zuilen" te heeten, staan aan den voorkant. Het opschrift „Grunsfort" is weggebikt; daarentegen werd het koninklijk wapen op de gebogen voorzijde gebeiteld en de wapenspreuk: *Je maintiendrai.* Maar de breede beuken-allee, welke zich achter deze steenen merkpalen opent, maakt een aanzienlijker indruk; een hoofsche oprijlaan, welke de wandelaar zich onwillekeurig voorstelt, gestoffeerd met de kleurige figuren van een middeleeuwschen stoet, uit den tijd toen Karel van Gelder hier den bisschop van Utrecht te gast ontving.

Wellicht is deze wijze om het landgoed te naderen, het meest aan te bevelen. Wanneer de stoomtram het dorp Renkum verlaat, den kant naar Wageningen op, dan heeft de reiziger aan zijn rechterhand de weilanden en daarachter den rijzenden grond van Oranje Nassau Oord; aan zijn linkerhand, achter vette uiterwaarden, vloeit de klassieke Rijnstroom. Vredig stuwt hij zijne wateren voort tusschen de grazige weilanden en langs zijn bochtigen oever slingert het pad naar Lekskesveer. Die oever is nog ruig en hoog, aan dezen kant; 't is de zoom der Veluwe, wier boschrijke en golvende heidegronden hier hun grens vinden. Niet ver van den straatweg en op den grond van het landgoed bevindt zich een hoog punt met een bank; van daar kan men het rivierlandschap goed overzien. Die

rookwolk, met lichte pluimen wegdrijvend over den lagen Betuwe-oever, komt van een Duitsche sleepboot, een vracht houts achter zich aanzeulend, en daarachter komen de blanke zeilen aanstrijken van aken en pramen, waar de gebruinde schippersvrouw aan 't roer staat. Hier gloeit de oven eener steenbakkerij, daar krinkelt de rook uit den schouw eener boerenwoning, ginds duikt de veermanswoning in 't groen, een enkel visschersbootje dobbert naast de kribbe, de zware Geldersche runderen komen het Rijnwater slorpen; 't is alles pais en vree. Waarlijk, men heeft moeite zich deze weinig grootsche, maar vriendelijke Rijn-oevers voor te stellen, geplet door de „kneuzende oorlogsvracht", als het tooneel van roof en geweld waarvan Vondel zong in zijn *Rijnstroom:*

Toen Attila's verwoede trom
't Geruisch uws waters kwam verdooven,
En verfde met onnoozel bloed,
En damde uw kil met kuische dooden,
En trapte met een dronken voet
Op woeste steden, leeggevloden,
Of brandde uw haar af met zijn toorts,
Beklad en druipend van veel moords.

't Zou voor 't laatst niet wezen; Maarten van Rossum was weinig beter dan een Hunnenkoning.

In 't voorjaar echter, wanneer op de Duitsche bergen de sneeuw smelt en den Rijn buiten zijne oevers doet treden, dan staan de uiterwaarden blank en een „quade locht", een moeraslucht komt den wandelaar tegen. Dan stijgt het water zelfs aan gene zijde van den straatweg uit verborgen bronnen en vormt een waterpartij van de ruime grasvlakte, welke hier het vorstelijk landgoed zoo voordeelig tot voorgrond strekt. „Dat hooge water," zegt mij een bewoner dezer streek, „hebben we hier in voor- en najaar, met somtijds nog een extra-beurt, en het laat op het lage land van Oranje Nassau Oord een dik en taai bekleedsel achter, 't welk een Fellah misschien zonder omwegen voor Nijlslib zou verklaren. Erger nog is die vunzige uitwaseming, welke de overstrooming steeds vergezelt. Zoo'n lucht en een gezondheidsetablissement.... *ça jure!* Ook de Molenbeek, die daar langs het heerenhuis door 't weiland loopt, geeft dan meer water dan ons lief is."

De Molenbeek! — 'n klassieke naam. In 1643 ontzegde het hof van Gelderland aan Sandrina van Stepraed, destijds meesteres van Grunsfort, haren eisch tot schadevergoeding tegen Swane Lose, weduwe van Hendrik van Essen, ter zake van het afhouwen van heggen op den wal van de Molenbeek. Dezelfde beek vloeide eenmaal door de grachten van het oude slot Grunsfort; de stroomnimf zag het bouwen, en ook sloopen. Kristalhelder water, aan 't hooge land der Veluwe ontstegen, tuimelde over de schoepen van 't kunsteloos molenrad en vloeide den Rijn tegemoet.

„Ja ja, toen stond er nog geen groote papierfabriek aan hare oevers," viel mijn zegsman in. „Tegenwoordig is de Molenbeek het afvoerkanaal van die fabriek en somtijds zien we het water wel driemaal op een dag verkleuren, al naar gelang van de stoffen die er verwerkt worden.

„En zou er niets te doen wezen aan die jaarlijksche overstrooming, en die... moeraslucht? Tenminste zooveel, dat de naaste omtrek van het sanatorium vrij blijft?"

„Misschien wel. Ik heb hooren spreken van een stoomgemaal, maar..." hier maakte hij een bekende schuivende beweging met duim en voorsten vinger. „En er zit al zoo'n massa geld in; ik bedoel in de jongste verbouwing. 'n Goudmijntje voor H.H. architecten!"

Evenwel, er zijn punten genoeg waar het water niet komen kan. De rijzende zandgrond stelt den waterwolf weldra zijne perken, ofschoon dat lage gedeelte, ongelukkig genoeg, juist op zij en achter het hoofdgebouw is gelegen. Zelfs het hoogste punt van den Wageningschen Berg behoort nog tot de 182 bunders, welke het gansche landgoed beslaat. Mooi zwaar hout, behalve in den naasten omtrek van het huis, vindt men echter weinig; meerendeels groote vakken dennenhout en akkermaalshout, met

hier en daar genoeg heide er tusschen om aan het landschap dat „petit air sauvage" te geven waarvan Henri Havard spreekt. Bevallige beukenlanen doorslingeren het domein en voeren somtijds naar een verheven punt, vanwaar men in de verte de beemden van de Betuwe ziet blauwen. Eenvoudige zitbanken, soms getimmerd, soms gemetseld, zijn door een zorgzame hand hier en daar langs de zandwegen geplaatst, en aan de hoeken dier wegen hunne namen, zooals ze door een koninklijk intendant zijn uitgedacht: Domeinweg, Renkumsche weg, Schoon Uitzichtslaan, Grindpaadje, Papenpad, Dorstkamplaan, enz. Dan zijn er op de stammen der boomen zelve witte en roode pijltjes geschilderd, wier voortschakeling is als de draad van Ariadne; men kan hier dolen zonder te verdwalen, en komt er veilig uit.

Ongemeen is 't hier vooral in 't voorjaar, wanneer de wijde perken eikenhakhout nog weggrauwen in vale, wintersche massa, de ineengekrinkelde dorre blaâren — ze zullen er blijven zitten totdat de nieuwe knoppen hen afstooten — een roestkleurigen wirwar vormen en reeds daartusschen de vroegbloeiende elzen- en berkenstruiken prijken: frissche sapgroene plekken in een dor plantenkleed. 't Is de belofte van April; straks in Mei zal alles teer en groen zijn, maar reeds nu hoort men uit dat rossig bruin den zang der eerste nachtegalen. Want de vogelenwereld is op Oranje Nassau Oord goed vertegenwoordigd, en dat laat zich hooren. De landelijke stilte en de afgeslotenheid van een koninklijk domein moesten daaraan ten goede komen. Het buitengoed was rechtens slechts toegankelijk voor de houders van een blauwe wandelkaart, uitgereikt door den notaris-rentmeester Van Everdingen te Wageningen, de bezoekers uit de dichtbijgelegen plaats (Renkum) waren niet vele en de „ommeslag" van een vorstelijke hofhouding vertoonde er zich uiterst spaarzaam. Er heerschte gemeenlijk een kalmte, die de vogels moest aanlokken: luidruchtige eksters en drieste kraaien, maar ook de zangvogels en de melodieus koerende houtduiven.

Eigenlijk heeft dit landgoed een weinig vorstelijke physionomie. Geen breede slotgracht, waarin noordsche woudreuzen zich spiegelen; geen monumentale poort tot ingang, geen statige vijvers door hoog geboomte omhuifd, geen sierlijke berceaux en prieelen, noch blanke tuinbeelden tegen een donkeren achtergrond pralend, hertenkamp noch jachthuis is hier te vinden. Het schijnt eerder de buitenplaats van een Gelderschen landjonker, tuk op bosch- en waterwild en op het bordje met „Eigen Jacht". Ook het hoofdgebouw maakt geenszins den indruk de woning van een vorst, of een vorst waardig te zijn. Hoog, wel is waar, rijst het uit den grond, drie verdiepingen boven het sousterrain en beurt zijne daken boven 't omringende geboomte. Een steenen trap voert naar 't vooruitspringend bordes, den hoofdingang. Drie ramen rechts, en drie links van de deur; daarboven een balkon, een kap als bestoken met dakvensters, doch alles zonder ornamentiek, zonder architectonische sieraden, de gevel stemmig, of zelfs somber donkergrijs, de lijn der vensters recht en stijf — 't gelijkt eerder een ouderwetsch heerenhuis dan een koninklijk paleis. En uit de precedenten laat zich dat karakter ook wel verklaren. Aan de eene zijde sluit zich thans de sikkelvormige vleugel aan van het nieuwgebouwde sanatorium, aan de andere zijde daalt een ijzeren trap af naar den tuin. De voorgrond bestaat uit een statig grasperk, omzoomd door breedvertakte beuken en Amerikaansche eiken, door forsche dennen en rijzige peppels en krachtige kastanjes; hier staan de veteranen van het bosch. Uit de bovenvensters van dat massieve hoofdgebouw moet het uitzicht bekorend wezen, en ver-strekkend; moet de blik kunnen zweven over het donkere dennenbosch en golvend „struickhout", over de waterpartij met de kerk van Renkum aan den overkant, over den schiprijken Rijnstroom en aan gene zijde de vruchtbare velden tusschen rivierarmen

Waarin het heldeneiland leit
Daar Bato zich ter nederzette,
En dat, zoo schuw van dienstbaarheid

Uitheemsche bekkeneelen plette,
En dee gevoelen dat de Rijn
Geschapen was om vrij te zijn.

Gewis, hier behoefde men geen uitzichtstoren te bouwen. Misschien dat het zoekend oog almede de plek terugvindt in het bosch van Zandenburg, waar een bekende uitspanning en landelijk pension ligt: Nol in 't Bosch. Daarlangs voert een weg naar 't oude „Berinchem", zooals het tegenwoordig Bennekom nog in 1561 heette, maar geen fraaie weg: een mul zandpad met diep ingekorven wagensporen door een eentonig en onaanzienlijk sparrenbosch. Fraaier is de grintweg, welke van het genoemde dorp naar Renkum voert, over het landgoed Ooster Eng en daarna de Keienberg — dat wel de Kraaienberg mocht heeten, zooveel exemplaren van dit geslacht *corvus* zwieren er door 't loofrijk geboomte. Maar zoover reikt de blik uit de bovenvensters van Oranje Nassau Oord misschien niet; minder nog van wege de ontoereikende hoogte van het standpunt dan wel door het boschrijke der streek zelve.

Voordat het in een sanatorium voor longlijders werd herschapen, had het landgoed reeds een lange geschiedenis en twee afgelegde doopnamen achter zich. Het heette Grunsfort (in de oude kronieken met onbegrijpelijk vele variatiën) daarna, gedurende zekeren tijd, Kortenberg; en toen koning Willem III het goed van den toenmaligen bezitter, graaf van Rechteren van Appeltern in 1881 had gekocht, wilde Z. M. het eerst herdoopen als „Wilhelmina Oord". De keus vestigde zich echter op den tegenwoordigen naam; als zoodanig schonk de koning het landgoed aan de tegenwoordige Koningin-Moeder op den eersten verjaardag harer dochter. 't Was een schenking in den ouden stijl: „het huys Grunsfoort met alle regten en toebehoren, gelijk dat in Veluwen in den kerspel van Redinchem (Renkum) van alts gelegen is, in hogen en legen, in natten en drogen, schuur en stallinge, met syn cingels, graften, enz." Aanvankelijk behoorde het, met den Wageningschen Berg, tot de goederen van het Augustijner nonnenklooster, door hertog Reinout IV van Gelder in 1415 te Renkum gesticht. Maar de omwenteling, welke met de Kerkhervorming gepaard ging, maakte die brieven van eigendom van onwaarde, de aanzienlijke kloostergoederen vervielen aan de domeinen van het Kwartier de Veluwe en toen naderhand eenige gedeelten daarvan verkocht werden, gaf die splitsing gereede aanleiding tot het ontstaan van riddermatige hofsteden en landgoederen. Het klooster had eigendommen bezeten te Heteren, Zetten, Randwijk, Apeldoorn, Driel, Kesteren, Doodewaard; dat alles werd in den tijd der Hervorming geseculariseerd.

„De koning," zei mij een Renkummer, „had weinig pleizier in het oude Grunsfort. Dat dit woord „grensfort" zou beteekend hebben denk ik niet; trouwens, Wageningen hield die plaats reeds bezet. Maar behalve dat hij den naam veranderde, veranderde hij ook wel wat aan het gebouw zelf. Vroeger had dit twee verdiepingen boven het sousterrain, hij liet er nog een verdieping op zetten. En ofschoon het huis een dertigtal kamers had, 't was nog te weinig. Ook dat vogelhuis op het grasperk vóór het gebouw, en nog een ander bij de beek, zijn daar op last van Z. M. gebouwd; ettelijke wegen en plantsoenen werden aangelegd, de meeste kosten en verfraaiingen werden echter besteed aan de Oranjerie met hare machines, tuinmanswoningen, serres, moestuinen, boomgaarden, enz. 't Is nog een kapitaal stuk werk, het fraaiste onderdeel misschien van het park. Maar hetzij dat de bezitting Z. M. te gering en onaanzienlijk was, of te dicht bij het dorp gelegen, of dat de kwalijkriekende dampen uit overstroomde uiterwaarden de koninklijke neusgaten prikkelden, hij is slechts tweemaal op Oranje Nassau Oord geweest, telkens voor ongeveer vier weken. De laatste maal was dat in April 1884, als ik mij niet vergis; sedert kwam hij er niet meer.

„En dat na er een paar ton aan besteed te hebben — voor een verblijf van tweemaal vier weken?"

Mijn zegsman haalde de schouders op,

en mompelde iets van: *ein jedes Thierchen hat sein Pläsirchen !*

Hij wees mij nog de plek waar het oude kasteel Grunsfort had gestaan. De Nieuwe Weg vormt, spoedig na afbuiging van den straatweg, een opgehoogd pad met jong geboomte beplant en loopt dwars door het weiland. Daarin ziet men, aan de rechterhand, eene tamelijk regelmatige inzinking van den bodem, ongeveer een vierkant vormende. 't Wijst het beloop aan der vroegere slotgracht. Overigens is hier niets te vinden, geen ruïne, geen fundament, geen overblijfsel van een poort, van muren of kelders, 't is alles weiland geworden, de gracht toegeslibt, een kleine kolk in de nabijheid dichtgegroeid, gevaarlijk alleen voor de grazende koeien. En toch, welk een echt middeleeuwsch kasteel heeft er vroeger gestaan. In den jaargang 1881 van *Eigen Haard* wordt het opstel „Grunsfoort" door J. Huf van Buren versierd door een paar merkwaardige afbeeldingen. De eene vertoont het hoofdgebouw van Oranje Nassau Oord vóór de verbouwing door den koning, derhalve eene verdieping (met nog een zolderverdieping) lager dan tegenwoordig; de andere het oude kasteel, gelijk het oorspronkelijk in den Gelderschen Volksalmanak werd voorgesteld. De laatste bezitter, een lid der familie Van Goltstein, liet het omstreeks 1780 afbreken. In 1852 leefde er te Renkum nog een oude vrouw, die als kind op het slotplein had gespeeld en opgezien tegen den toren aan den westkant van het kasteel. Van de torentinne zag men op den Rijn welke op die hoogte een voorde (doorwaadbare plaats) had, niet ver van de grens tegen Utrecht. Uit dit *grens* en *voorde* zou Grunsfoort ontstaan zijn.

„Ik heb wel gehoord," zei hier mijn begeleider, „dat graaf Van Rechteren op deze plek opgravingen heeft laten doen, of er wellicht voorwerpen van historisch belang (of de traditioneele pot met goud) voor den dag mochten komen. Maar er zou niets gevonden zijn, noch een schat voor de wetenschap, noch een andere schat; alleen de overblijfselen van een onderaardschen gang.

„Een gang? Dat was zeker voor de bezetting, om zich in tijden van beleg van proviand te voorzien; of om, wanneer het spel verloren was, hun aftocht te dekken?

Mijn leidsman lachte witjes. „Ja," zei hij toen bedachtzaam, „dat kan wel wezen; daarvoor hebben zulke gangen zeker wel gediend.

Zoo het klooster zijne legende had, ook de burcht Grunsfort had de hare. 't Was van een booze jonkvrouw, wier handelingen dorper en edelman tot aanstoot waren, wier hoovaardij zoo ver ging dat zij bij haren zondagschen kerkgang niet eens den grond van het kerkhof wilde betreden en daarom een linnen kleed liet leggen tot aan de deur van het bedehuis. Toen waarschuwde haar een vroom grijsaard den gewijden grond niet te verachten, als ware Gods akker niet waardig door haar betreden te worden. Maar de trotsche burchtvrouw verhardde haar gemoed nog meer; voortaan liet zij in plaats van een linnen, een lakensch kleed leggen en schreed daarover kerkwaarts. Eindelijk kwam zij te sterven en haar lijk werd ten uitvaart gebracht. Weder verscheen toen de grijsaard en sprak, het oog op de kist richtende: „Bij uw leven hebt gij den kerkhofgrond niet willen beroeren, thans wil hij u niet aanraken. Het paard van den rigter weet waar gij thuis behoort!" Inderdaad zagen de dorpelingen des anderen daags de kist, die zij ter aarde besteld hadden, weder uitgeworpen en buiten den kerkhofmuur liggen. Herhaald begraven hielp nu niet meer, telken nacht gaf de aarde deze doode terug. Ten laatste spande men het paard van den rigter er voor en deze sleepte de kist naar de Molenbeek, waarin ze verzonk. Doch sedert zag men vaak in 't nachtelijk uur haar geest langs den oever dwalen of nederzitten, en het linnen kleed in de beek wasschen als trachtte zij de sporen harer voetzolen er uit te krijgen. Wie nu te veel aan het aardsche hing, wie zijn morgengebed verzuimde, wie hout stal of bosschen schond of zich des ochtends

niet gewasschen had, die mocht er zich voor wachten bij de beek te komen. Hem verscheen de jonkvrouw van Grunsfort, hij kon er op rekenen dat hem ras een onheil zou treffen. [1])

(Misschien dat er toch wel dispensatie verleend werd van dat vergrijp: zich des morgens niet te wasschen. Anders, hoeveel boeren en dijkers van de Veluwe hadden de Molenbeek moeten mijden!)

Te samen met Grunsfort werd de Kortenberg genoemd. Reeds onder de goederen van het klooster te Renkum kwam voor „een erve geheten Cortenberk". Het was een riddermatig goed, waarmee in 1716 de heer Van Lynden beleend werd, ofschoon 't onzeker is sedert wanneer dit als een van Grunsfort afgespleten leen beschouwd moest worden. Volgens het leenboek bestond het uit huis en huisplaats met tuinen, boomgaarden, 36 morgen bouwland, weiland, struikhout, enz. Het kwam later bij opvolging in het bezit der geslachten Lawyk van Pabst, Trip en Thomas. Het werd met de bezitting Grunsfort vereenigd nadat het kasteel Grunsfort reeds was afgebroken. In 1855 deed Mr. R. Crommelin het oude huis Kortenberg door het tegenwoordige gebouw vervangen. Over de vroegere geschiedenis van beide goederen handelt o. a. uitvoerig het opstel *Grunsfoord en de Kortenberg* van de hand van mr. L. A. J. W. baron Sloet v. d. Beele (den lateren gouverneur-generaal van Ned. Indië) in Fruin's „Bijdragen voor de Vaderl. Geschiedenis en Oudheidkunde" van 1881. [2]) De naam „Groensfoerde" komt meermalen voor in de oude grafelijke rekeningen, in het provinciaal archief van Gelderland. Het was een „open huis" voor de Geldersche hertogen, die langen tijd geen residentie hadden, die zich bij afwisseling ophielden te Hulkestein bij Arnhem, en in Arnhem zelf, te Tragelin bij Lobith, te Roozendaal, Hattem, enz. Grunsfort speelde mede een rol in de twisten der Heeckeren en Bronckhorsten; het werd in 1372 — en dit is een der oudste feiten in de geschiedenis van het kasteel — na een beleg van vijf dagen gewonnen voor graaf Jan van Blois, den bonvivant-edelman, over wien Busken Huet zulk een fraai hoofdstuk geschreven heeft in zijn *Land van Rembrandt;* een man die door zijn wijze van leven de provinciale spreuk scheen te willen bekrachtigen: „Lustig geleefd en zalig gestorven, dat is den duivel de markt bedorven".

In datzelfde jaar 1372 huwde graaf Jan, verlokt door den hertogstitel dien de bisschop van Keulen hem voorspiegelde, met Mechteld, dochter van Reinald II, voor wier rechten op het hertogdom Gelre de Heeckerens partij hadden gekozen. De graaf was niet jong meer, de gravin reeds tweemalen weduwe. Het huwelijk werd te Arnhem voltrokken, blijkens den post in een der grafelijke rekeningen in uitgaaf gesteld: „De camerlinghen in mervrouwen camer, die mijnher daer inleiden bij mervrouwen en hem venghen, gelooft 20 franken". Dit vangen was een middeleeuwsche plagerij, die nog in het begin der 19[de] eeuw hier te lande bestond. Wanneer de jonge vrouw ter slaapzaal was ingetreden, werd de jonge man door de feestgenooten vastgehouden en moest zich loskoopen met geld, later met de belofte een partij te zullen geven. Zoo kreeg de graaf, behalve een bejaarde bruid, ook nog een vijandige factie (de Bronckhorsten) aan den hals, gelijk een tijdgenoot het uitdrukt: „Ainsi eut messire Jehan de Blois femme et guerre qui moult lui cousta".

Zeven jaren later kwam Grunsfort onder den regeerenden hertog van Gelre, Willem van Gulik, die er in 1396 zijn vriend, den Utrechtschen bisschop Frederik van Blankenheim, ontving. Lang bleef het goed onderhoorig aan de Geldersche hertogen, voor welke het huis ten allen tijde open moest zijn wanneer ze er kwamen jagen of banketteeren. Vandaar de aanteekening dat hertog Adolf in 1468, toen hij Dirk

[1]) De legende wordt medegedeeld in den Geld. Almanak van 1846.

[2]) Ook P. Nijhoff in den Geld. Almanak van 1853; en „Tegenw. Staat van Gelderland".

v. d. Horst Rutgersz. tot drost en rigter van de Veluwe benoemde, hem als verblijf aanwees voor zich, vijf volgelingen en zes paarden, „onse huys Gronsfoirde mit redelichem noitdrufft van branden, koilgarden (moestuinen), boumgarden, duyfhuse ind visscheryen daer toe gerende". Later, in den Spaanschen tijd, kon het er Spaansch toegaan. De streek had toen dikwijls evenveel te lijden van den vriend als van den vijand; zoo schreef in 1584 de magistraat van Wageningen naar Arnhem met verzoek om van het ruitergarnizoen verlost te worden dat stad en omstreken plunderde, en gaf tegelijk kennis dat het huis Grunsfort door den vijand bezet was. Voorts werd de klacht geuit dat men, tot bescheid op de herhaalde aanvragen om geschut en buskruit, nog niets anders ontvangen had dan beschreven papier, „dair wy den viandt niet mede kunnen scricken".

Later werd het kasteel Grunsfort aan Hendrik Bentinck ter bewaring toevertrouwd, kwam in 't bezit van de familiën Lawyck, Stepraed, v. Arssen, v. Lynden, v. Goltstein, totdat het, gelijk zooveel historische burchten, onder den hamer des sloopers viel. En 't mag haast een toeval heeten, dat de standplaats nog aan te wijzen is — wie weet voor hoelang?

Een enkele blik overtuigt den wandelaar dat dit oude kasteel gestaan heeft vrij dicht bij de plek, waar zich thans het door Willem III herbouwde heerenhuis bevindt.

Daar vond ik den burger van Renkum terug, die mijn leidsman was geweest, die ook thans eenige opmerkingen over de nieuwe stichting ten beste gaf. Het was er druk, in het inwendige van dit spacieuse gebouw, en ook in de naaste omgeving. Overal werd gehamerd, gemetseld, gepleisterd, getimmerd. Een drom werklieden was door gangen en vertrekken verspreid; velen waren bezig aan de nieuwe gebouwen die zich boogsgewijze bij het hoofdgebouw aansloten, of dit aan de achterzijde vergrootten. Reeds van ver onderscheidde men boven het geboomte de roode verglaasde pannen, waarmede dit nieuwe gedeelte gedekt was en de schittering in de zon van het versch opgelegde pleister aan de gevels. Aan de andere zijde van het grasperk was men bezig de laatste hand te leggen aan de villa van den geneesheer-directeur, opgetrokken in den ietwat gebarioleerden, buitenissigen stijl dien men vroeger rococo zou hebben genoemd, thans eenvoudig: modern. Gewis moest hier rekening worden gehouden met de huisvesting van een vrij aanzienlijk personeel behalve het reeds benoemde: dr. J. W. F. Donath, directeur; dr. Huinink, assistent-geneesheer, mej. M. van Favrat, adjunct-directrice, mej. J. G. Talma, boekhoudster, enz.

„'n Kapitaal werk!" zei de Renkummer, toen wij voor den nieuwen vleugel stonden. „En," voegde hij er met zekeren nadruk bij, „'n vorstelijk geschenk, niet waar?"

„Ja, in zoover het van een vorstin afkomstig is. Maar anders . . . ."

„Anders? Wat meent ge?"

„Nu, ik wil van mijn hart geen moordkuil maken; ik heb wel hooren zeggen in 't dorp, dat deze schenking eigenlijk 'n soort van *pis aller* is, nu H. M. een landgoed weggaf waar zij nooit kwam, maar dat haar 's jaars wel *f* 15000 aan onderhoud kostte.

„Dat mag zoo wezen," hervatte mijn leidsman, „ofschoon dat cijfer niet den juisten verliespost uitdrukt; eerder het maximum. Niet alle jaren kostte Oranje Nassau Oord aan de koninklijke bezitster zooveel geld. Maar, dat daargelaten, de opvatting is stellig verkeerd. De zaak kost H. M. heel wat meer dan een notarieelen giftbrief. Zie, meneer, ik ben gansch geen voorstander van koningen en het koningschap . . . . *ils se donnent la peine de naître.* Bah! Maar in dit geval blijf ik er bij dat dit een vorstelijk geschenk is in den goeden, den loyalen zin des woords. Ik geloof niet te overdrijven als ik zeg, dat met deze nieuwe stichting wel een half millioen gemoeid is, en dat dit voor het grootste deel uit de privé kas van H. M. komt. Daar is vooreerst het nationaal geschenk van drie ton, aan de toenmalige koningin-regentes bij haar aftreden vereerd. Daarvan is één ton naar

Indië gegaan, de rest zit.... hier in deze kalk en steenen. De verbouwing van het oude heerenhuis en de aanbouw van dezen nieuwen vleugel, met nog het afzonderlijke directeurshuis, heeft kapitalen gekost. Het sanatorium is ingericht volgens alle eischen, welke de nieuwere *ars medica* stelt aan een verblijf voor longlijders. Er is eene installatie voor electrisch licht, een andere voor centrale verwarming, een stoomwasscherij, een afzonderlijke keuken voor Israëlietische lijders en een vertrek voor de nakoming der ritueele voorschriften, badkamers, apotheek, 'n kamer voor dit en 'n kamer voor dat — kortom, er waren zakken geld mee gemoeid. Nu komt nog het meubilair, doch daarbij houdt de bemoeienis van H. M. op. Wie praat er nu van een *pis aller?* 't Ware te wenschen, dat alle vorsten en vorstinnen hun geld zoo goed gebruikten.

„Goed gebruikt is het zeker," erkende ik. „Vooral omdat deze stichting juist den *armen* longlijder ten goede komt en de genezing er eene om Godswil is.

„Ja," was 't antwoord, „dat is misschien in 't begin wel het denkbeeld geweest, maar 't zal er toch niet van komen. Behalve de wording, ook de instandhouding vordert veel geld en H. M., die hier den 12 April j.l. voor 't laatst was, schijnt die toekomstkwestie niet te kunnen oplossen. Men zal nu den bal moeten spelen zooals ze ligt. Oranje Nassau Oord wordt een sanatorium voor betalende longlijders; wie niet betalen kan moet naar Hellendoorn.

„Jammer genoeg! Zoo'n prachtige stichting, en daaromheen zoo'n ruim park, zou juist voor een groot aantal lijders geschikt zijn geweest. Onbeperkte liefdadigheid zou hier de kroon op het werk gezet hebben."

„Maar," vervolgde mijn zegsman, „er wordt toch wel iets gedaan ten behoeve van den lijder, die getroffen is door een dubbelen vloek: armoede en borstziekte. Er werd voor hem een afzonderlijk fonds gesticht; de Koningin-Moeder gaf *ƒ* 3000, de Koningin even zooveel, voorts wordt het gestijfd door de opbrengst eener brochure over de tuberculose, [1]) waarvan reeds een tweede druk verscheen, en door andere kleine baten. Neen, men zal hier Lazarus niet voor de poort des rijken mans laten liggen...."

„En zal de wandeling vrij blijven, zoodat behalve de zieken ook de gezonden voor deze koninklijke gift dankbaar kunnen blijven?"

„Dat denk ik wel niet. Een sanatorium heeft zijne eischen, en daarbij, wij leven nu eenmaal in het land...."

„Ach ja," ontviel mij, „in het land van de bordjes met „Verboden Toegang" en Art. 461 Wetboek van Strafrecht."

Daarmee scheidden wij.

Met den indruk dat hier een groot en ook een goed werk gedaan was, verliet ik Oranje Nassau Oord. Hier was een historische, maar braakliggende grond vruchtbaar gemaakt voor een menschlievend doel, hier was de voormalige jachtgrond van Geldersche jonkers, sedert een nutteloos en onbezocht vorstelijk domein, omgeschapen tot een Huis der Barmhartigheid, hier waren met milde hand schatten besteed tot bestrijding van een der grootste kwalen waarvan het vleesch de erfgenaam is.

Maar — zoo betrapte ik mijzelven nog even op een als wegvluchtende gedachte — hoeveel schooner nog ware de uitkomst geweest, indien er wat minder aan den bouw en wat meer aan de bestemming ware ten koste gelegd; indien deze stichting wat minder grootscheeps ware ingericht en daarentegen van de hier verwerkte tonnen gouds een grooter deel ware aangewend voor de verpleging van den lijder om Godswil, als om Vondel's uitspraak te staven:

Een deugd, barmhartigheid, verciert der vorsten troonen.

---

[1]) Dr. S. A. Knopf, „De Tuberculose als volksziekte en hoe zij kan worden bestreden". (Vert. door dr. J. W. F. Donath.)

Siegfried Wagner

DOOR C. J. VLOTA.

De groote componisten hebben geen zoons nagelaten, heeft een van de biografen over Verdi gezegd. Waar, voor Beethoven, die nooit getrouwd is geweest, en misschien waar voor Robert Schumann en Felix Mendelssohn Bartholdy, is het dat niet voor Mozart. In de familie Bach waren zelfs gedurende 23 generatiën musici van meer dan gewoon talent, al zijn slechts de namen van Philip Emanuel Bach en van Johann Sebastiaan Bach voor ons bewaard gebleven.

Maar de zoon van Mozart was geen musicus. Is Siegfried Wagner een musicus van belang?

„Wo viel Licht ist, ist um so starker Schatten," heeft Göthe in den Götz von Berlichingen gezegd.

Siegfried Wagner.

Onwillekeurig zal Siegfried Wagner met zijn vader, een van de reusachtigste muzikale persoonlijkheden, vergeleken worden in plaats van met andere toonkunstenaars.

Het oordeel over Siegfried is nog zeer verdeeld.

De vurigste Wagnerianen overdrijven de bewondering voor Siegfried misschien wat te veel; de tegenstanders meten wellicht zijn gebrek aan ervaring wat te veel uit, zoodat de waarheid ook hier in het midden ligt.

Siegfried Wagner is de zoon van Richard Wagner en Cosima Wagner, die te voren de echtgenoote van Hans von Bülow was en een dochter van Franz Liszt.

Dat Siegfried Wagner dus groote muzikale talenten overgeërfd heeft zou geen onmogelijkheid zijn.

Siegfried meende eerst dat hij voor

Eerste acte uit „Herzog Wildfang".

architect in de wieg gelegd was; daarop voelde hij roeping voor componist en nam les van Humperdinck, den componist van Hänsel und Gretel. Hij componeerde toen de comédie-lyrique: de Bärenhäuter, die niet zonder succes in verschillende steden van Duitschland opgevoerd is geworden.

Daarop kreeg hij het in zijn hoofd om Orkest-directeur te worden; en zijn eerzuchtige moeder Cosima Wagner moedigde hem daarin aan. Het oordeel, hoe Siegfried het er afgebracht heeft, de werken van zijn vader te Bayreuth zelf te willen dirigeeren, is ver van algemeen gunstig geweest. Sommige bladen zeiden: die onervaren jongen belet Felix Motl en dergelijke erkende autoriteiten die werken te dirigeeren; en Motl mag zich in de straten van Bayreuth loopen vervelen.

Parijs ging en gaat nog door voor een onfeilbaren rechter in artistieke zaken. Eleonora Duse en andere groote artisten schijnen niet tevreden te zijn voordat Parijs het succes bevestigd heeft.

Vroeger kwamen Hans Richter, Hermann Lévi en Felix Motl te Parijs om zich als Orkest-directeur te laten hooren. Motl komt hoe langer hoe minder te Parijs, en een jongere generatie Weingärtner, Strausz, Wagner heeft de ouderen vervangen.

Richard Strausz heeft door een ongeluk aan zijn arm den dirigeerstok voor goed nedergelegd. Weingärtner heeft te Parijs succes gehad. Hoe zou het oordeel van Parijs over Siegfried Wagner uitvallen? Een interessante kwestie.

In 1863 viel Richard Wagner's Tannhäuser te Parijs. Richard heeft zich toen in nog al heftige bewoordingen over de Parijzenaars uitgelaten. Den Parijzenaars kwamen geruchten ter oore dat Richard Wagner ze „pourceaux" had genoemd, en eenige patriotische heethoofden wisten een demonstratie te organiseeren, toen in 1890 de Lohengrin in de Groote Opera te Parijs opgevoerd werd, waarbij slagen vielen en de verdere opvoeringen gestaakt moesten worden.

Sedert is de vijandige stemming van de Parijzenaars ten opzichte van Wagner niet alleen bedaard, maar is zelfs bijna in verafgoding overgeslagen.

Vicentini is de eerste geweest, die in Lyon Wagner's Meistersinger in 1894 met éclatant succes heeft ten gehoore gebracht... moet; en thans wedijvert Parijs met Bayreuth wie aan de werken van Wagner het schitterendst recht zal doen wedervaren, zoodat Fransche muziekcritici zich er over beklagen dat deze Wagneromanie bij het publiek smadelijk onrecht doet aan de eigen componisten.

Siegfried Wagner is ook te Parijs de bevestiging komen vragen dat hij talent bezit. Hij heeft er in het Théâtre du Châtelet de Ring der Nibelungen, de Mephisto Walzer van zijn grootvader Franz Liszt, de Siegfried-Idyll, de Treurmarsch uit de Siegfried en de ouverture van zijn Bärenhäuter gedirigeerd.

Het oordeel over Siegfried als componist van de ouverture de Bärenhäuter is niet enthousiast geweest doch, zei de critiek, het is moeielijk zich een juist oordeel te vormen over een werk dat men voor de eerste maal hoort en dat als inleiding van een grooter werk dienen moet. Het maakt den indruk van gebrek aan oorspronkelijkheid; maar de uitvoering van de Siegfried-Idylle is bekoorlijk door gracieuse lichtheid. De vertolking van de treurmarsch bij Siegfried's dood is grootsch geweest en vol tragische kracht.

Het oordeel over zijn nieuwe opera „*Herzog Wildfang*" in de verschillende steden van Duitschland, is wel is waar niet onverdeeld gunstig [1]) maar Siegfried Wagner is een persoonlijkheid die evenals Richard Strausz en Weingärtner, en meer nog dan zij, de aandacht van heel Europa trekt.

Wij hebben daarom onzen lezers het portret van dezen veel besproken componist niet willen onthouden.

[1]) Grappenmakers hebben deze opera de Meisterspringer genoemd, omdat daar evenals in de Meistersinger, sprake is van het dingen naar de hand van een meisje, maar door athletische spelen.

(*Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den heer J. A. Holtrop, Sarphatipark 32, Amsterdam, of rechtstreeks van de auteurs.*)

De List van Oom Koos.

BLIJSPEL IN EEN BEDRIJF

DOOR NIAS.

PERSONEN:

GERARD VERHORST, 36 jaar, rijke apotheker, bruingeel fantasiepak.
ALBERTINE, zijne vrouw, 27 jaar, nog al elegant.
Meneer KOOS WASSINK, 64 jaar, oud-koopvaardijkaptein. Hij is groot en zwaar, forsche stem, kleurig gezicht met bakkebaarden. Driftig in manieren. Draagt een geel vest, enorme manchetten.
Mejuffr. CAMELIA ZEULEVOET, 54 jaar, kort en dik, doet nog jeugdig.
JEMMY, de knecht, 20 jaar. Heeft een polkahoofd.

De handeling valt voor op het buitentje, door de Verhorsten gehuurd.

Het Tooneel stelt voor een kamer, wat ouderwets-burgerlijk, groene kanapee, leunstoel, tafel in 't midden met stoelen er om heen, gedrukte platen aan den muur. Rechts is een openslaand raam. De deur op den achtergrond.

EERSTE TOONEEL.

MENEER WASSINK (*staat tegen het kozijn aangeleund met den rug naar het raam. Hij houdt de handen in zijn zakken en de beenen vooruit; neuriënde.*) En toen wij kwamen in de Baffins — (*hij gaapt*)... b-baai — (*pauze*) toen werden wij geënterd door een grooten, groenen (*gaapt*) haai... (*Hij kijkt op zijn horloge, poetst en wrijft zijn manchetknoopen op, dan weer zijn horloge, kijkt naar buiten en gaapt in alle tonen. Jemmy is ondertusschen met een kamertrap binnengekomen; hij zet die neer voor den schoorsteenmantel om den spiegel daarboven schoon te gaan maken; hij is één en al aandacht en ijver voor zijn werk.*)

Tweede Tooneel.

De deur gaat open en Camelia kijkt om den hoek; ze komt behoedzaam binnen.

Oom Koos (*brommig*). Daar hê je háár ook weer! (*hij draait zich plotseling om en uit het raam hangende, met luide stem:*) Allo, Azor! opzitten gauw! opzitten, zoo — een twee — drie — ugh! pas op... (*hij houdt dreigend den wijsvinger op.*)

(*Juffr. Camelia nadert hem langzaam, ze doet erg gracieuserig en heeft een werktasch met een lichtrose lint in de hand*).

Camelia. Zong u daarnet zoo lief, meneer Wassink?

Oom Koos (*doorgaande*). Zeven — acht — opgepast... negen — tien, mooi zoo, braaf hondje, braaf...

Camelia. 't Is lief weer, meneer Wassink, eindelijk.

Oom (*ijverig pratend*). Nou doodleggen — gauw!! wil je wel es doodleggen! drommels gauw,.. ugh!!

Camelia. Ik kwam u vragen, meneer Wassink, of u 'n spelletje halma met me wil spelen... u weet wel, ik moet nog revanche van u hebben...

Oom (*zelfde spel*). Allo, Azor! Waar is de zweep? doodleggen!... zoo...

(*Camelia wil hem bij den arm trekken, maar ze durft niet. Bij de tafel staande.*)

Camelia. Meneer Wassink — zullen we niet een halmaatje doen? (*Ze zucht. Jemmy volgt alles in den spiegel, hij is onderwijl druk aan 't wrijven. Camelia doet een kanten zakdoekje, dat ze in de hand hield, in haar werktasch, dan haalt ze het er weer uit, gaat dicht bij Koos staan, met den rug naar hem toe, ziet of Jemmy ook kijkt en laat het zakdoekje vlak bij oom op den grond vallen. Ze gaat naar de deur, maar bedenkt zich, neemt het zakdoekje weer op en legt het op een stoel, dichtbij oom Koos. Onderdrukt lachje van Jemmy. Zij kijkt naar hem op, hij ademt druk tegen den spiegel, schijnbaar zeer verdiept in zijn werk. Onderwijl heeft oom Koos doorgepraat.*)

Oom Koos. Foei, stomme hond! leer je 't dan nooit? Maak es een buiging voor de dames... mooiii! nee, zoo niet — alla! zoo'n uil, zoo'n kameel...

(*Camelia aan de deur, blijft bij dien klank staan*).

Camelia (*mal.*) Hij heeft mijn naam gezegd... Camelia... (*teeder.*) Camelia... (*ze gaat langzaam weg.*)

(*Jemmy gaat bovenop zijn trap zitten. Hij vouwt telkens dubbel van 't lachen en steekt zijn wrijfdoek in den mond om geen geluid te maken. Hij ziet eens naar oom, die nog net zoo uit 't raam hangt, en komt dan de trap af. Hij neemt het zakdoekje viezig op, ruikt er aan en gooit het weg. Dan raapt hij 't weer op, gaat op zijn knieën liggen om het glad te strijken en steekt het zorgvuldig in zijn zak. Als hij weer opstaat, bonst hij met z'n hoofd tegen de trap aan*).

Oom Koos (*korzelig.*) Wat doe je toch, vlegel.

Jemmy (*onschuldig.*) M'n stofdoek viel, meneer.

Oom (*barsch*). ... Meneer — ?

Jemmy (*haastig.*) Ik bedoel kaptein, kaptein.

(*Men hoort in de gang gepraat en geblaf.*)

Derde Tooneel.

(*Albertine komt haastig binnen met een sleutelmand en een stapel sokken.*)

Albertine. Beste oom, tegen wie hê je 't toch? De hond is in de gang. Hoor es... hij heeft tante Camelia weer in de rokken gepakt, dat doet-ie nou altijd.

Oom Koos (*brommig.*) Oftie gelijk heeft!

Albertine. Jemmy, ga es gauw kijken, anders loopt ie de juffrouw weer na, de trap op. (*Jemmy gaat.*) Ik begrijp nog niet wat u uitvoerde, oom.

Oom (*gapend.*) Je moet toch wat doen...

Albertine. Eindelijk mooi weer, oom... goed voor de Plasmolen... (*Bedrijvig in haar sleutelmand zoekend.*) U moest 't maar es zoo druk hebben als ik. (*ze legt de sokken op tafel neer en dribbelt naar de deur.*)

Oom Koos (*plagend.*) Kom, niks als warmlooperij. (*Albertine gaat weg en komt Jemmy tegen; met veel vertoon houdt hij de deur wijd voor haar open. Hij slaat gewichtig zijn doek uit.*)

JEMMY. Eindelijk mooi weer, meneer... (*Geen antwoord; Jemmy blijft met zijn doek in de hand denkend staan.*) Meneer... meneer!! kaptein!!!

OOM KOOS (*goedig.*) Nou, wat is 't?

JEMMY. Dacht u daarnet ook, dat hier iemand was?

OOM KOOS. Da's mijn zaak. (*Jemmy klimt weer op de trap; halverwege blijft hij oom aandachtig staan aankijken.*) Nou, wat is 't?

JEMMY (*wijsgeerig.*) Alle meisjes zijn toch 't zelfde.

OOM KOOS. Wat meen je?

JEMMY. Vader zei altijd: 't helpt ons allemaal niks — of we willen of niet: vroeg of laat loopen we er toch in. En 't komt uit ook. Ik ben er vroeg ingeloopen. En u doet het laat.

OOM KOOS (*ongeduldig.*) Wat beweer je toch, jongen?

JEMMY (*naar beneden buigende, geheimzinnig.*) Ze heeft 'n oogie op u, meneer... kaptein.

OOM KOOS (*driftig.*) Wie?

JEMMY (*geheimzinnig.*) Juffrouw Camelia...

OOM KOOS. Moet je 'n opstopper hebben? Ga naar je hut...!

JEMMY (*deemoedig.*) U neemt 't me toch niet kwalijk ka-pi-tein?

OOM KOOS. Jou? Neen, jou natuurlijk niet. (*stilte.*)

JEMMY. Ze zeggen wel es „stommert" tegen me, maar ik *ben* niet dom en — (*hij bekijkt zijn spiegel alsof hij nu niet verder wil praten.*) Ik weet wat ik weet.

OOM KOOS (*niets op zijn gemak, denkt na.*) Wat weet je dan, uilskuiken?

JEMMY. Ik weet wat ik weet. Maar praten doe ik niet graag (*hij haakt de trap los om die mee te nemen.*)

OOM KOOS. Daar... (*geeft hem een sigaar.*)

JEMMY (*de sigaar teeder aanziende.*) Voor van avond. (*pauze.*) Ik merk veel op, zeg ik. Met m'n oogen en met m'n ooren.

OOM KOOS (*bevelend.*) Ooren.

JEMMY (*rondziende en uit 't raam kijkend of er ook iemand is.*) Verleden avond spraken ze over (*fluisterend*) Camelia en over — (*op oom Koos wijzende.*) Tusschen twee haken, meneer Verhorst heeft 't niks op haar voorzien... Mevrouw zei: „'t zou geen kwaad paar zijn." (*grinnikend. Hij wijst eerst met zijn duim over zijn schouder en dan op oom Koos.*) Toen zei meneer: Ik wou dat z'em — dat was... (*wijst op oom Koos*) maar an den haak sloeg, dan waren we dat vervelende meubel — dat was zij — meteen voor goed kwijt!

OOM (*maakt allerlei driftige gebaren.*) En toen?...

JEMMY. En toen? Toen lachten ze. (*hij lacht ook.*)

OOM KOOS (*nijdig.*) Mag jij luistervinken, zeg!

JEMMY. Meneer — 't was zoo warendig niet m'n schuld. Je oogen kan je gauw genoeg dicht doen, maar je ooren niet. Ik zat daar onder 't raam gras te wieden — u weet wel, dat steenen randje. (*hij lacht erg.*)

OOM KOOS (*hoe langer hoe boozer.*) Zoo — in 't donker zeker! Daar! (*geeft hem een nijdigen klap op zijn hoofd.*) Hoe smaakt je die?

JEMMY. Au!... En ik kon toen niet eens lachen... Nou wel... au au — wat 'n pijn! Ik moet door de pijn heen lachen. (*Heel ernstig.*) Maar ka-pi-tein Wassink, — ze wil u nog best hebben.

OOM KOOS (*opvliegend.*) Nog best hebben! nog best hebben! (*hij loopt ongerust met groote passen heen en weer.*)

JEMMY (*bij hem komend, geheimzinnig.*) En ze heeft pitten.

OOM KOOS. Hoe weet je dat?

JEMMY. Ik weet wat ik weet. (*zijn trap opnemende.*) Ach ja, vroeg of laat...

OOM KOOS (*om van het onderwerp af te komen.*) En waarom ben jij dan zoo vroeg begonnen?

JEMMY. Meneer,... zoowaar, je kunt er niets aan doen. Zoo'n deerntje kijkt je zoo lief aan — je kunt je oogen niet *altijd* dicht doen... en 'n figuurtje, meneer,... en armpjes... (*opgewonden.*) Ik zeg altijd: ze is bijna 'n roos. 't Scheelt maar één lettertje — Koosje — Roosje. Maar niet zoo'n misselijk bleek maandroosie! Nee, zoo'n flinke pioen, (*hij blaast z'n wangen op*) zoo'n donkere... En tanden, meneer... zoo wit (*hij*

kijkt zoekend de kamer rond) as — as — uw vest. (*teeder.*) En blauwe oogies... en rooie randjes... En 'n mondje...

OOM KOOS (*geamuseerd.*) Om te watertanden!

JEMMY (*belovend.*) Van avond zal meneer ze zien.

OOM KOOS. Waarom van avond?

JEMMY. Aan de Plasmolen. Daar dient ze, begrijpt u? Mevrouw heeft immers zoo vaak gezeid: As het nou mooi weer is, gaan we naar de Plasmolen. En nou *is* 't mooi weer. Dat heb ik haar dadelijk geschreven — dan kan ze er zich vast op verheugen. En dan is ze zoo blij als ze me ziet — dat kan ik me ook best begrijpen. Ach, ach, 't is zoon snoepertje — dat is wat anders (*hij loopt met de trap*) dan die oude bokking. (*hij kijkt om om te zien of oom lacht. Beiden lachen. Jem loopt bijna met den trap tegen de tafel aan.*)

OOM KOOS. Halo — bakboord — bakboorrrd — koekebakker. (*Jem gaat weg. Oom haalt 'n pijpje uit en stopt dat glimlachend, zingend.*) „Toen werden wij geënterd ... (*ongerust*)... Maar ik laat me niet enteren. Ik — laat — me — niet — en — te — rren."

VIERDE TOONEEL.

ALBERTINE. Oom, heeft u tante Camelia ook gezien?

OOM KOOS (*kort.*) Nee, gelukkig niet.

ALBERTINE. Kom, 't is toch 'n goed mensch. Bent u wat — 'n beetje — — oom, nog onder den invloed van al den regen, dien we gehad hebben? En ik heb u nog al iets te vragen.

OOM KOOS. Zoo? Vooruit er dan mee.

ALBERTINE. Oom, zoudt u het héél erg vinden om 'n paar dagen alleen hier te zijn met tante Camelia?

OOM KOOS (*laat van schrik zijn pijp vallen.*) God, kind! hoe — hoe krijg je 't in je hoofd?

ALBERTINE. Ja, weet u wat het is? Ik krijg daar net een brief van m'n vriendin Rootsand — u weet wel — Cateau...

OOM KOOS (*gejaagd.*) Jawel, jawel, en?

ALBERTINE. Ze vraagt of we 'n paar dagen samen bij haar komen...

OOM KOOS. Jij en ik?

ALBERTINE (*lachend.*) Nee, Gerard en ik. Cateau heeft 'n groot buiten. Maar dat wordt de volgende maand verkocht en nu wou ze ons zoo graag nog 'n paar dagen hebben, anders komt er niets meer van. Vindt u 't héél erg, oom — (*vleiend*) èrg onbeleefd? zeg? we kennen elkaar al zoo lang, en u bent zoo'n best oompje.

OOM KOOS (*halfgewonnen.*) Jawel, 't beste oompje zal wel moeten laveeren... Maar als Gerard nu eens ging met Mejuffrouw Camelia — of... als ik met jou ging en Gerard bleef thuis...

ALBERTINE. Anders heel graag. Maar, weet u wat de aardigheid is? We hebben elkaar 't eerst op Cateau's buiten ontmoet. (*dwepend.*) Voor 't allereerst! O! die avond, die heerlijke zomeravond! 't Is maar voor twee dagen, oom.

OOM KOOS. 't Is geen kleinigheid.

ALBERTINE. En als we terug zijn, doen we alles wat u graag wilt. (*ze wil heengaan.*) U vindt 't dus goed? Ik heb 't zoo druk, want we moeten vanavond vroeg weg; er is van hier uit maar één goeie trein — die van zeven uur.

OOM KOOS. En we zouden van avond naar de Plasmolen gaan?

ALBERTINE. Nu, gaat u er dan met uw tweetjes heen. (*Oom Koos trekt een leelijk gezicht*) of anders, zoo gauw we terug zijn. 't Is maar twee daagjes, oompje! Denk u je zelf nu eens in onze plaats. U zou toch ook graag terugkomen op de plek waar u uw meisje voor 't eerst gezien hadt... (*met nadruk*) voor 't eerst.

OOM KOOS (*lachend afwerend.*) Ja, ja, plaag jij me maar — houd jij je ouwen oom maar voor den mal.

ALBERTINE (*hem aan den mouw trekkend.*) Het is toch zoo jammer, dat u niet getrouwd zijt, oompje.

OOM KOOS (*ongerust.*) wat bedoel je, hm?

ALBERTINE. U zou zoo'n lieve vader geweest zijn.

OOM KOOS. Dank je feestelijk.

ALBERTINE. Zoo'n lieve echtgenoot dan! En die vind je tegenwoordig niet veel meer,

dat weet u toch ook wel! U hadt 'n vrouw echt gelukkig kunnen maken.

OOM KOOS (*'n beetje gevleid.*) Kom, kom, opkammerij! Ik kan wel zien, dat je wat van me hebben moet. Nee, nee — iemand, die altijd gewend is geweest te kommandeeren en baas van 't schip te zijn, die moet niet trouwen.

ALBERTINE. Oho, is 't em dat? Is oom bang niet de baas te zijn. Als u maar een vrouw heeft, die net doet alsof u de baas is, oom, dat is voldoende. Zoo zijn de mannen nu eenmaal. Als ze 't maar denken. Ziet u, zoo iets zou ik nu nooit tegen Gerard bijvoorbeeld zeggen — 't is trouwens ook 'n zwak puntje van hem.

OOM. Zoo, zoo. Als Gerard nu eens niet mee wil naar Cateau. Wat dan?

ALBERTINE. O maar, dat wil hij wel, hij is zoo goed en als ik het nu zoo graag wil, dan gebeurt 't ook wel.

OOM KOOS. En ik mag hier ondertusschen zitten schimmelen.

ALBERTINE (*hem een kus gevend.*) U kunt zoo gezellig mopperen. Ja, u begrijpt, als ik u héél alleen achterliet, zou ik er niet over denken, maar nu u zulk lief gezelschap heeft... U begrijpt, ik heb het tante eerst gevraagd. Ze vindt 't heel goed. Ze heeft me zelfs erg aangespoord om te gaan, die goeie tante. U zal eens zien hoe goed ze voor u zal zorgen...

OOM KOOS (*brommig.*) Ja, maar ik blijf den heelen dag in m'n kooi en ik meld me ziek.

ALBERTINE.... Ik geloof heusch, dat ze het wel aardig vindt, zoo'n tête à tête met den kapitein. (*ze slaat voor hem aan en gaat weg; aan de deur geeft ze hem 'n kushand.*) Kapteintje!

OOM KOOS. En ik laat me niet enteren! Ik — laat — me — niet — enteren.

VIJFDE TOONEEL.

(*Gerard komt binnen met 'n open brief in z'n hand.*)

GERARD (*hartelijk.*) Goeien morgen, oom.

OOM KOOS (*lakoniek.*) Goeien morgen.

GERARD. Mooi weer, he? Eindelijk! 'n Lekker windje.

OOM KOOS. 'n Gewone topskoelte.

GERARD. 'n Sigaartje, oom?

OOM KOOS. Merci. 't Vlot van morgen niet best. M'n pijpie is ook al om zeep gegaan. 't Is ook Vrijdag, wat? Ik ben blij, dat ik vandaag niet behoef uit te stoomen. (*Pauze.*) Zeg, waarom — hoe heb je 't toch in je harsens gekregen mij tegelijk met dat vervelende zeilschip hier te vragen?

GERARD. Zeilschip?

OOM KOOS. Ja, die Zeulevoeter.

GERARD. O...! 't is toch 'n goed mensch.

OOM KOOS. Goed — goed! Wat kan mij dat schelen. Ze laat je geen oogenblik met rust. Ze zaagt je gewoon doormidden.

GERARD (*lachend.*) Hebt u 't verhaal al gehad van hoe ze bijna geschaakt werd?

OOM KOOS. Al tweemaal.

GERARD. Nu, dan bent u al door 't ergste heen... En de „Reis naar Schiermonnikoog in dertien zangen?"

OOM KOOS. De hemel beware me!

GERARD. Dat krijgt u dan nog. En het boek met de gedroogde bloemen?

OOM KOOS. Sakree tonnerrg — maar waarom, zeg ik nog eens, vraag je mij met haar?

GERARD. We zullen 't nooit meer doen — nooit meer!

OOM KOOS. Ik kom nooit meer terug!

GERARD. Is u 't buitenleven zoo slecht bevallen?

OOM KOOS. Buitenleven. 't Is wat moois! Drie dagen aan één stuk regen. Eindelijk wordt 't weer goed en...

GERARD. Slecht geslapen, oom, van nacht? O wee! en ik heb u nogal wat te vragen.

OOM KOOS. Jawel. Ik weet er alles van. Jullie zijn me lievertjes. Oom moet en zal bij jullie buiten komen logeeren. Hij komt. Drie dagen regen. En nu 't weer goed is, snijden jullie uit en kan ik alleen met die krab zitten koekeloeren.

GERARD (*met moeite ernstig blijvend.*) Ach, 't goeie mensch.

OOM KOOS. Jawel. Jullie trekken er leuk uit...

GERARD. Jullie?

OOM KOOS. Ja, jullie. Wat dacht je, Albertine en ik soms?

GERARD. Maar Albertine heeft er niets mee te maken.

OOM KOOS. Zoo! En ze heeft jou daar voor 't eerst ontmoet. (*Albertine nadoende.*) O, die avond — die heerlijke zomeravond! Ze komt me immers net vertellen, dat jullie voor twee dagen bij Cateau Rootsand gevraagd zijn!

GERARD. Blijf bedaard, oom. We begrijpen elkaar verkeerd. Van Cateau Rootsand weet ik niets af. Ik weet alleen, dat m'n vriend van Sloten mij voor 'n paar dagen in de stad inviteert om onder anderen een heerendineetje bij te wonen, dat hij mij en nog eenige van de vrienden aanbiedt. En als u het niet onbeleefd vindt, dat ik u voor een paar dagen aan de goede zorgen van Albertine en in het lieve gezelschap van tante Camelia achterlaat, zou ik erg graag gaan.

OOM. En Albertine gaat dus niet mee?

GERARD. Welnee! op een heerendineetje!

OOM (*hem joviaal op de knie slaande.*) Ga gerust, kerel! Ik vind het patent, hoor, patent.

GERARD. Dat is nou nog es 'n oom.

OOM. Ach, we kennen elkaar al zoo lang, wat?... Heb je ook... heb je ook 'n sigaar voor me?

GERARD. Zeker, zeker! Ik ben blij, dat u het niet erg van me vindt, dat ik u zoo verlaat... Heeft u vuur?

OOM KOOS. Welnee, ik vind het erg aardig... (*rookende.*) Goed nummer...

GERARD. Ja, en handwerk.

OOM KOOS. Je neemt dus bij van Sloten aan en je bedankt bij Cateau?

GERARD. Dat is uitgemaakt. 't Is wel lollig eens en garçon uit te gaan.

OOM KOOS. Dat begrijp ik. Best, hoor! Geniet jij maar weer eens net als vroeger. Wel ja, nu en dan pret maken aan wal... en als je al te ontredderd thuiskomt, zal ik je wel opkalefateren.

GERARD (*opgewonden.*) Die oom — haha — die oom denkt soms dat ie nog op 'n schip is.

OOM KOOS. Ja. En 't is toch al acht jaar geleden. Die goeie tijd! Toen ik er uitging, dacht ik wel es: 't zou toch wel gezellig zijn als ik nou getrouwd was, maar achteraf heb ik er toch geen spijt van. Ik verzeker je, dat ik er nog nooit spijt van heb gehad. (*met bijzonderen nadruk.*) Geen oogenblik — hoor je 't, Gerard? Geen oogenblik!

GERARD. Wel, oom, ik twijfel er niet aan. Ik heb er nooit aan getwijfeld.

OOM KOOS (*hem de hand toestekende.*) Geef me de vijf. (*Hij gaat op 't kozijn zitten en haalt een vischtuig uit zijn zak, dat hij zacht fluitende begint na te zien.*)

GERARD (*veelbeteekenend lachend.*) Na regen komt zonneschijn, he, oom?

OOM KOOS. Ja, ja. Na regen komt zonneschijn. (*men hoort Albertine en tante Camelia achter de deur praten. Oom verschrikt luisterend.*) Maar ze komen ook wel eens allebei tegelijk. (*Hij licht behendig zijn beenen over het kozijn en wipt 't raam uit.*)

ZESDE TOONEEL.

ALBERTINE. (*een brief toonende.*) Een aardige invitatie, Gee... voor twee dagen... tante vindt 't goed.

GERARD (*zijn brief toonende.*) Een aardige invitatie, Tine... voor twee dagen... oom vindt 't goed.

ALBERTINE. Wat? heeft Cateau jou ook geschreven? verbeeld je...

GERARD. Nee, Cateau niet. Maar Willem van Sloten. Hij vraagt me voor 'n paar dagen. 't Is wel leuk weer eens in de stad te komen.

ALBERTINE. En?

GERARD. Ik neem het aan.

ALBERTINE. Hé! Gerard!

CAMELIA. Hé! Gerard!

GERARD. Wel ja! Wat zou ik daar nu bij Cateau moeten uitvoeren — en die invitatie van van Sloten geeft den doorslag. De vrindjes weer eens zien — dineetje in het Gouden Hoofd...! je begrijpt...

ALBERTINE. Ja. Maar daar heb *ik* niets aan. Je begrijpt, dat ik dolgraag met jou naar Cateau wou gaan.

CAMELIA. Wel zeker.

GERARD. Nu, ga dan — alleen.

ALBERTINE. Alleen!! wat is daar nu voor aardigheid aan!

CAMELIA. Hé nee! daar is nu niets geen aardigheid aan.

GERARD (*maakt 'n ongeduldig gebaar tegen Camelia.*) 'n Rechtvaardige behandeling: omdat ik alleen ga, ga jij ook alleen.

ALBERTINE. Beste Gee. Dat is 't em niet; kijk es, zooals je weet wordt Cateau's buiten met Augustus verkocht. We komen er nooit meer. En — wat is er op Rozenhof gebeurd?

GERARD. Hoe wéét ik dat nou?

ALBERTINE. Wie heb je daar voor 't eerst ontmoet?

CAMELIA. Ja, voor 't allereerst.

GERARD. Ach ja, m'n vrouwtje...! En in 't Gouden Hoofd heb ik van Sloten voor 't eerst ontmoet.

ALBERTINE. Daar is niks van aan. En dat is ook heel wat anders.

CAMELIA. Dat zeg ik ook. Da's heel wat anders.

ALBERTINE. Kom, lieve Gerard — ga nu maar met mij mee. Dit is iets dat nooit meer voorkomt.

GERARD. Ik kan je tenminste moeielijk nog eens voor 't eerst ontmoeten.

ALBERTINE. Wanneer had je willen gaan?

GERARD. Van avond. Morgen is de fuif en ik moet meteen in de stad boodschappen doen. Van Sloten heeft expres gewacht tot dat hondenweer voorbij was...

ALBERTINE. Cateau ook. Anders heb je er ook niets aan buiten te zijn.

GERARD. Ja, dat merken we hier.

ALBERTINE (*sentimenteel.*) Ach! Rozenhof is zoo heerlijk!

GERARD (*sentimenteel.*) Ach! dat Gouden Hoofd is zoo gezellig!

ALBERTINE. En die donkere lanen...

GERARD. En die verlichte zalen...

ALBERTINE. En die lieve, hartelijke Cateau...

GERARD. En die goeie, beste Willem...

ALBERTINE *en* GERARD *tegelijk.* M'n beste vriend! m'n beste vriendin! (*ze lachen.*)

ALBERTINE. Zoo zouden we lang door kunnen gaan. Kom, vent, ik val je niet dikwijls om iets lastig, maar dit moet je nu voor me over hebben.

CAMELIA. Ja. Dit moet je nu voor haar over hebben. Dat zeg ik ook.

GERARD. Die eeuwige echo!...

ALBERTINE. En verandering van lucht is goed voor je... Heb ik je vaas nu niet mooi gelijmd? Ik heb de stukken net zoo lang vastgehouden tot ze droog waren... wel 'n halven dag lang.

GERARD (*geroerd.*) Je bent toch 'n juweeltje... Wou je dan zoo dolgraag?

ALBERTINE. Dolgraag.

GERARD. En je gasten — is dat wel gepast die jongelui zoo maar alleen te laten?

ALBERTINE. Foei Gerard, hoe ondeugend!

CAMELIA (*kleurend en confuus.*) Ja, vreeselijk ondeugend.

ALBERTINE. Nu. Dus we gaan om 7 uur. En we nemen 't handvaliesje mee.

GERARD. Ik ben eigenlijk veel te goed! 'n Andere man zou zoo goed niet zijn.

ALBERTINE. 't Zal je dan ook vergolden worden.

GERARD. Hoe dan?

ALBERTINE. Jij mag het valiesje dragen, (*kust hem*) beste Gee! Niemand heeft zoo'n goeie man als ik. Kom, ga nu mee om den trein na te zien. 't Is zoowat zeven uur, maar precies weet ik het niet. (*ze gaan zeer innig-gearmd weg. Tante Camelia zoekt naar haar zakdoekje en vindt 't tot hare voldoening nergens. Ze gaat zitten borduren.*)

ZEVENDE TOONEEL.

OOM KOOS *komt uit den tuin en blijft voor het raam staan, tante Camelia groetend.*

OOM KOOS (*beleefd.*) Goeien morgen, mejuffrouw. Ik heb het genoegen gehad u van morgen nog niet... ik bedoel, ik heb nog niet het...

CAMELIA (*gracieuserig.*) Morgen, meneer Wassink... Wat 'n lief weer, niet waar?

OOM KOOS. Charmant.

CAMELIA. Charmant, ja. Mooi om van avond naar de Plasmolen te gaan. Dat doet me denken aan dien keer toen — dat was 'n keer, toen zouden we naar de Grijze Kater gaan en elk van ons zou proviand meenemen. Maar 't regende 's morgens zoo.

O ja, en de heeren zouden voor drank zorgen. En 't regende zoo. En ik, ik keek 's morgens dadelijk naar die barometer. En ik stuurde Treesje nog om te kijken op den barometer van meneer Blaakhals, hoe of die stond. (*Oom gaapt.*) Dat is m'n achterneef van Tine's zwager. Haar zusters man moest neef zeggen tegen den neef van dien meneer Blaakhals van den barometer. Nou en toen regende het zoo. En nou mot u weten, dat de Grijze Kater net 'n koepel heeft as... (*Oom Koos heeft zijn vischtuig uitgehaald; hij leunt met zijn ellebogen op het kozijn en tracht een knoop uit een touw te halen.*)

OOM KOOS (*een gaap verbergende.*) Oef.

CAMELIA. Kan ik u ook helpen, meneer Wassink?

OOM KOOS. Dank u. Dat is geen werk voor vrouwehanden.

CAMELIA. Zoo'n ding ziet er zoo vreeselijk interessant uit. Ik zou er wel graag alles van willen weten. U zult mij zeker heel dom vinden... meneer Wassink. Hoe heet dat?

OOM KOOS. Dobber.

CAMELIA... o ja, dobber. En waar is dit voor?

OOM KOOS. Da's de haak, die je door de visch z'n bast slaat.

CAMELIA. Foei, hoe ijselijk wreed! Maar toch wel vreeselijk interessant. Ik zou 't toch wel graag leeren, 't visschen — dat is ook weer 'n dob... 'n dob.

OOM KOOS. Ddobberrr.

CAMELIA. Is het moeielijk om er een aan den haak te slaan, meneer Wassink?

OOM KOOS (*haar ondeugend aanziend.*) Mejuffrouw Camelia Zeulevoet, ik verzeker u, dat u 'n heele dobber zoudt hebben om er een aan den haak te slaan. (*hij lacht luidruchtig.*)

CAMELIA (*wat verlegen.*) Ja... ach! De heeren lachen de dames altijd 'n beetje uit, geloof ik, als ze de dingen niet precies goed zeggen. (*pauze.*) (*Naar de tafel gaande, tartend.*) Ziet u, meneer Wassink, maar dit is nu werk, daar heeft u nu weer geen verstand van! (*ze toont een geborduurde zijden lap.*)

OOM KOOS (*met geveinsde belangstelling.*) Nee. Wat borduurt u daar op? Vliegende visschen?

CAMELIA (*verontwaardigd.*) Vliegende visschen!! (*teeder.*) Cu-cu-cu-pidootjes.

OOM KOOS. Maar ze hebben toch vleugels!

CAMELIA. Zeker! Cupidootjes zijn de gevleugelde liefdegodjes, die onder de menschen rondvliegen...

OOM KOOS (*uitbarstend.*) U zegt?... Ik heb er nooit een gezien! op zee niet, en op 't land niet.

CAMELIA. Die zijn ook niet zichtbaar, meneer Wassink...

OOM KOOS. Liefdegodjes — nee, daar heb ik geen kennis an. Ik ken alleen Neptunus, de god van de zee; met dat andere kleingoed heb ik me nooit opgehouden. (*stilte.*)

CAMELIA (*een streng uithalende.*) Ach, meneer Wassink! Weest u zoo lief, mij even te helpen, ik kan anders aan mijn haakwerk niet vorderen.

OOM KOOS. Ik vrees, dat dat te moeielijk voor me is, juffrouw...

CAMELIA. Te moeielijk voor u is? Kom, nu is u al te bescheiden.

OOM KOOS *gaat op 't kozijn zitten en slaat landerig zijn beenen over om binnen te komen.*

CAMELIA. Als 't u blieft. (*met de streng naar hem toekomende; ze gaan bij de tafel staan.*) Nu de handen zoo ophouden — dicht bij elkaar — nee, dat is al te dicht — zoo; dat er nog 'n hoofd tusschen zou kunnen. (*Oom gaat wijdbeens staan, zijn handen opzettelijk stijf en onhandig houdende, hij spreidt alle vingers uit.*) Niet zoo; maar zoo. (*ze doet hem de streng om de hand.*) Niet zoo hoog, dan kan ik er niet bij. Ziet u wel dat u het kan? (*de handen gaan weer de hoogte in.*) Meneer Wassink... (*met 'n gilletje en op haar teenen staande*) niet zoo hoog toch. U denkt, geloof ik, dat u in de mast moet klimmen... (*Jemmy's hoofd wordt zichtbaar boven het kozijn, hij kijkt voorzichtig over den rand heen.*)

OOM KOOS. In de mast klimmen!! Weet u wel hoe dik 'n mast is? (*hij maakt een hand uit de streng los en wijst*) zoo — wel drie M. omvang.

CAMELIA. Heusch? Drie M? hoe vreeselijk interessant!... Nu hebt u het in de war gemaakt, meneer Wassink, dat is ondeugend van u...

OOM KOOS. U heeft veel geduld, juffrouw Camelia.

CAMELIA. Ach ja, wij vrouwen moeten wel veel geduld hebben... (*men hoort eenig geraas aan het raam.*) Guns — wat hoor ik?

OOM KOOS (*maakt driftig de eene hand los uit de streng, hij loopt haastig naar het raam, de streng glijdt van zijn andere hand op den grond, hij raakt er met den voet in.*) Zou die rekel soms weer aan het graswieden zijn?... nee, niemand...

CAMELIA (*met 'n kreetje.*) Ach... Meneer Wassink — nu heeft u mij diep ongelukkig gemaakt. Nu verdient u straf!

OOM KOOS (*schuldig*) Ik ben bereid. Wat zal 't zijn? Twee dagen in de pot?

CAMELIA (*verschrikt herhalend.*) In de pot? Nee, u moet in twee dagen de streng ontwarren en netjes opwinden.

OOM KOOS. In twee dagen...

CAMELIA. Vóór dien tijd krijgt u geen eten, want (*héél ondeugend*) u weet, dan ben ik de baas.

OOM KOOS. Hoe bedoelt u?

CAMELIA. U weet toch wel, dat onze gastheer en gastvrouw voor twee dagen weggaan? (*oom Koos geeft teekenen van groote ongerustheid.*) Wij zullen elkaar dus moeten troosten...

OOM KOOS (*onthutst.*) Maar — Gerard was toch van plan naar zijn heerendineetje te gaan.

CAMELIA. Zeker. Maar ik heb hem weten over te halen met Albertine mee te gaan. 't Is zoo aardig voor haar. Kom, de man moet altijd een beetje voor de vrouw schikken en dat doet een man ook wel graag, niet waar, meneer Wassink.

OOM KOOS (*tracht zijn ergernis te verbergen.*)

CAMELIA. Durft u het aan met mij alleen, meneer Wassink?

OOM KOOS (*bij zich zelf.*) Sakrement!!

CAMELIA. Hoe meent u?

OOM KOOS (*met ingehouden drift.*) Ik heb wel voor erger vuren gestaan, juffrouw.

CAMELIA. We zullen het wat gezellig hebben samen, meneer Wassink. En ik verheug er mij al op uw lievelingsgerecht voor u te mogen klaar maken. (*streng*) Maar u weet het: eerst... (*zij wijst op de streng*) Wat is uw lievelingsgerecht, meneer Wassink?

OOM KOOS (*driftig.*) Rrazeddondderrs met kkaantjes!!

CAMELIA (*'n beetje onthutst.*)... Donderhaantjes... hoe zegt u, meneer Wassink?

OOM KOOS (*nog driftiger.*) Rrazedondèrs met kaantjess!!

CAMELIA (*een beetje verschrikt.*) Ik zal es gaan zien of die ook in het kookboek staan. (*af.*)

ACHTSTE TOONEEL.

Oom Koos, daarna Jemmy.

(*Oom Koos loopt ziedend heen en weer, hij maakt hevige gebaren en trekt driftig nu eens aan dezen dan weer aan genen stoel. Er wordt geklopt.*)

OOM KOOS (*nijdig.*) Binnen. (*Jemmy komt binnen, netjes als koetsier gekleed, hij heeft zijn hoogen hoed in de hand en twee strookjes papier.*)

OOM KOOS. Wat kom jij doen?

JEMMY. Ik dacht, dat u me riep, meneer...

OOM KOOS. Watte?

JEMMY. Ik dacht, dat u me riep, meneer.

OOM KOOS. Menèèr!!

JEMMY (*zich van schrik verslikkend.*) K-kptein-, kaptein.

OOM KOOS. Marcheer maar af.

JEMMY. Jawel, kaptein. (*wil gaan.*)

OOM KOOS. Kom hier. Doe de deur op slot. Het raam dicht. Waar ga je naar toe?

JEMMY. Naar 't telegraafkantoor.

OOM KOOS. Voor wie?

JEMMY. Voor meneer naar 't telegraafkantoor. En voor mevrouw naar het telegraafkantoor.

OOM KOOS. Laat zien. (*trekt hem de papierstrookjes uit de hand, leest.*) „Kan niet komen, woord al gegeven, Verhorst. (*op 't andere*) Gerard en ik komen graag van avond. Albertine.

OOM KOOS (*stampvoetend.*) Je gaat niet, versta je?!

JEMMY (*bang.*) Maar, meneer.

OOM KOOS. Je doet net alsof je weg bent, maar je blijft een minuut of tien in den stal. Totdat ik bij je kom.

JEMMY. Maar, meneer — als ze het merken, dan jagen ze me weg en wat moet er dan van mijn Koosje-roosje worden?

OOM KOOS. Daar zal ik wel voor zorgen. Ik neem alles op me. (*heen en weer loopend en hardop zijn gedachten voortzettend.*) Ik wou dat ik ze er uit kon knikkeren.

JEMMY (*verschrikt.*) Koos, meneer?

OOM KOOS. Hè?... nee, die andere. Je gaat dus in den stal. En als je kletst, dan laat ik je kielhalen...

JEMMY (*met dwazen angst*) Gom, kaptein, hoe is dat?

OOM KOOS (*gaat in een houding staan alsof hij iets aan een katrol ophijscht. Naar boven wijzend:*) Daar hang je...! pats! — (*naar beneden wijzend*) daar plons je! tjoeps! (*naar boven wijzend*) daar ga je weer — klets! daar lig je... compris, begrepen? (*trekt hem bij een oor.*)

JEMMY. Jawel, meneer. En als ik niks zeg, kaptein?

OOM KOOS. Dan krijg je 'n oorlam...

JEMMY (*aan zijn oor voelend.*) Dat klinkt ook al niet erg sekuur...

OOM KOOS (*maakt beweging van drinken.*) 'n Zoopie. En nou fort.

JEMMY. Kaptein, ik kon nog wel wat gras gaan wieden.

OOM KOOS. Nee, om den dood niet. Je gaat in den stal en wacht op me. (*Jemmy af.*)

NEGENDE TOONEEL.

(*Oom Koos doet de deur weer op slot. Hij blijft denkend staan, en eindigt met te glimlachen om 't geval. Iemand aan de deur. Men hoort Gerard zeggen:*) Wat drommel! doen jullie toch open! Oom Koos, doe toch open. (*Oom doet open.*)

GERARD (*rondkijkend.*)... Alleen?

OOM KOOS (*geërgerd.*) Wat dacht je?

GERARD. Ach — zoo maar... waar is juffrouw Camelia?

OOM KOOS. In 't kombuis.

GERARD. Wat voert u uit als ik weten mag? Waarom was de deur op slot?

OOM KOOS (*zoekend naar 'n uitvlucht.*) Ach — ik — ik — zie je... jij mag 't wel weten. Ik had even m'n schoenen uitgedaan — die zit nog maar half. Ik had toch zoo'n weergaaische pijn aan m'n eksteroogen — ze steken me... steken me...! dat voorspelt storm, zeggen ze! Nu, en ik dacht als je vrouw of Mejuffrouw Zeulevoet eens binnen kwamen — die meisjes schrikken soms zoo gauw en —

GERARD. Doe ze gerust uit, oom, als ze je hinderen.

OOM KOOS. Nee, 't is nou weer wat bedaard. (*Hij gaat in den leunstoel zitten; pauze.*) (*In zich zelf brommend: Nou slim zijn, Koos! Tot Gerard.*) En ik hoor, je bent van plan veranderd, Gerard?

GERARD. Ach ja — Albertine wou zóó graag, zóó graag samen naar Cateau gaan. Maar 't spijt me wel — 't spijt me gloeiend.

OOM KOOS. Je bent ook veel te goed, jongen.

GERARD. Dat heb ik zelf ook al gezegd... als er dan zoo twee tegelijk bij je aandringen.

OOM KOOS. Dat is 't. We kunnen eigenlijk niet op tegen de vrouwlui... En dat weten we drommels goed.

GERARD (*'n beetje beleedigd.*) Nou, nou... Ik hoop nu maar, dat dat tête à tête met tante u niet al te lang zal vallen. (*Oom Koos houdt zich met moeite bedaard.*) Het spijt me voor u ook zoo. Maar Albertine wou zoo graag.

OOM KOOS. Dat is 't. Als 'n vrouw eenmaal zoo'n idee in d'r hoofd heeft, dan zit het er zoo vast in als 'n moer en je krijgt het er niet meer uit. Daarom ben ik achteraf maar blij, dat ik m'n heele leven alleen ben gebleven.

GERARD (*lachend.*) Kom, zóó erg is 't niet. (*Pauze.*)

OOM KOOS. Verduiveld jammer! Ik had het zoo aardig voor je gevonden. Met je hoevelen zou je geweest zijn?

GERARD. Met zes — van Sloten zelf meegeteld. O, 't is 'n aardige, joviale vent. Ik zag in de courant, dat de Bruijn uit Indië terug is. Die zal er misschien ook zijn. Ik heb 'em in tien jaar niet gezien...

OOM KOOS. Verduiveld jammer!

GERARD. Dat helpt nu allemaal niet meer — ik zal er maar niet meer aan denken.

OOM KOOS. 't Dineetje wordt misschien wel uitgesteld...

GERARD. Ik denk 't niet... ach, dan zou 'n ander weer niet kunnen. En van Sloten gaat trouwens gauw op reis.

OOM KOOS. Verduiveld jammer! (*pauze*) Heerendineetjes waren voor mij altijd 't non plus ultra.

GERARD. Oom, scheid nou uit. (*pauze.*)

OOM KOOS (*staat op, legt deelnemend zijn hand op Gerards schouder.*)

GERARD. Wat is het? (*Oom Koos schudt bedenkelijk 't hoofd en loopt langzaam heen en weer. Bij zich zelve mompelend: „Vrijheid, Blijheid."*)

OOM KOOS. Hoe laat gaan jullie vanavond?

GERARD. Omstreeks zeven uur. Dezelfde trein, waarmee *ik* ook zou gegaan zijn — er houden in dit nest zoo weinig behoorlijke treinen op, die aansluiting hebben. — Ik heb getelegrafeerd, dat ik verhinderd was...

OOM KOOS. Verduiveld jammer! (*pauze*) Mejuffrouw Camelia heeft toch wel gelijk.

GERARD. Wat dan?

OOM KOOS (*geheimzinnig.*) Ach — zoo maar. Dat zal ik je later wel eens vertellen. (*in zichzelven brommend:*) Vrijheid — blijheid. (*Hij blijft Gerard weer meewarig staan aankijken.*)

GERARD (*geërgerd.*) Wat is er toch, oom?

OOM KOOS (*zacht.*) Zeg, dat wou ik... ik wou zoo graag een nieuwsgierige vraag aan jou doen.

GERARD. Ik luister.

OOM KOOS (*listig.*) 't Is maar... ik wou zoo graag weten of zij gelijk heeft...

GERARD. Wie? zij...?

OOM KOOS (*fluisterend.*) Tante Camelia.

GERARD. Wat dan toch?

OOM KOOS. Zeg nu es eerlijk — als 't nu niet was om je vrouw te plezieren, had je dan durven zeggen: ik ga naar van Sloten en daarmee basta?

GERARD (*verontwaardigd.*) Maar oom! wat meent u met durven? wat denkt u? denkt u soms, dat ik er onder zit?

OOM KOOS. Ik niet, maar...

GERARD. Maar...?

OOM KOOS. Ze zeit: ach, Gerard — die heeft hier niets in te brengen. Hij denkt 't wel — maar hij doet alles wat Albertine wil. Zoo hoort 't ook!

GERARD (*woedend.*) Heeft ze dàt gezegd? zoo'n serpent!

OOM KOOS. Zij denkt, dat ze veel invloed op je vrouw heeft.

GERARD. Zoo'n bemoeial!

OOM KOOS (*zich verkneuterend.*) En dat 't niet lang meer zal duren of je hebt hier niets meer in te brengen.

GERARD (*driftig.*) Ze gaat d'r uit — vandaag nog!

OOM KOOS. Ik houd haar voor een gevaarlijk mensch.

GERARD. Ze zal d'r uit.

OOM KOOS. Met zulke menschen moet je oppassen.

GERARD. Ze zal d'r uit! — zeg ik u... Maar, oom — zeg nu eens uw opinie — u denkt toch niet...?

OOM KOOS (*talmt opzettelijk met antwoorden.*) ... Ik — hmm...

GERARD (*opgewonden.*) Wat! alle menschen! denkt u soms ook, dat... dat... ik hier niets heb in te brengen? dat ik niet kan doen, wat ik wil?...

OOM KOOS (*na 'n pauze.*) Daar denk ik 't mijne van. (*ze loopen beiden heen en weer.*) 't Is of we op het dek loopen. Ach ja — er is nu eenmaal niets aan te doen.

GERARD. Dat zullen we es zien... dat zullen we es zien...!

OOM KOOS. Kom Gerard, maak je toch niet zoo druk om niks.

GERARD. Om niks? om niks? Is dat niks, als 't geldt te toonen wie de baas is? *Ik* zou er onder zitten... ik? Gerard Verhorst? en dat door invloed van zoo'n tante Camelia? Die krab?

OOM KOOS. 't Is toch „zoo'n goed mensch."

GERARD. Is Jemmy al weg met de telegrammen?

OOM KOOS. Dat zal wel — al 'n poos geleden zag ik hem met den hoed op door den tuin gaan. Je kunt er niets meer aan doen.

GERARD. Ik telegrafeer opnieuw.

OOM KOOS. Dat is te gek! Laat 't toch op z'n beloop.

GERARD. Nooit! al was 't maar om te toonen dat ik baas ben in huis. Ik *wil* nu gaan.

OOM KOOS. Je vrouw zal zoo boos zijn.

GERARD. Dan zal ik nòg boozer zijn.

OOM KOOS. Kom, 'n man moet schikken. Maak toch geen ruzie over niks.

GERARD. Zie je wel! u denkt ook, dat ik niet durf. En *ik* zàl gaan en Albertine zàl thuis blijven en Camelia zàl 't huis uit! ... Loopt Jemmy daar niet? ... Roep hem eens! (*beide schreeuwen „Jemmy."*)

JEMMY (*komt ademloos binnenloopen. Tot Gerard.*) Ik kon 't niet helpen, meneer — ik wou net gaan — maar — toen —

OOM KOOS (*verheugd.*) Ha, hij is nog niet naar 't kantoor geweest. Waar heb je de telegrammen? (*Jemmy geeft ze — Gerard rukt ze hem uit de hand en verscheurt ze.*)

GERARD. Nu is het blaadje omgekeerd! Ik ga anderen schrijven — (*zoekt driftig naar papier op de tafel.*) Niets? natuurlijk! ik zal maar even in m'n kamer schrijven. (*weg.*)

TIENDE TOONEEL.

OOM KOOS *tot* JEMMY. Vanmiddag krijg je 'n dame naar 't spoor te rijden. En later 'n meneer naar 't spoor te rijden. En dan rijd je mij naar de Plasmolen. (*vergenoegd.*) Ik ga vanavond met 'n dame naar de Plasmolen.

JEMMY. Met 'n dame? (*wijs.*) Ka-pi-tein, wees toch voorzichtig! 't Is toch wel waar wat vader zei: vroeg of laat loopen we er tòch in.

OOM KOOS. Geen gevaar. Ik loop er niet in, (*uitbarstend.*) maar zij loopt er uit!! En jij ziet vanavond Koosje.

JEMMY (*vertrouwelijk.*) Mag ik haar dan héél in 't geheim vertellen, dat ze net hiet als u?

OOM KOOS (*goedig.*) Zeker.

ELFDE TOONEEL.

GERARD (*komt binnen en geeft een papier aan Jemmy.*) Hier Jemmy — en nou als de wind.

OOM KOOS. Aanpooten, hoorr! (*geeft hem 'n sigaar, tot Gerard.*) Nu Gerard, weet wat je gedaan hebt —

GERARD. Ze behoeven mij niet te zeggen wat ik doen moet. Wie is de baas hier in huis, zeg?

OOM KOOS (*forsch.*) Jjijij!

GERARD. En wie blijft thuis?

OOM KOOS. Albertien.

GERARD. En wie gaat d'r uit?

OOM KOOS (*forsch.*) Mejuffrouw (*heel hoog, Camelia nadoend.*) Camelia ... Ja, wat dat betreft, je houdt mij er maar buiten hoor, ik wil geen hommeles aan m'n knikker hebben voor zoo'n baggetel!

GERARD (*lachend.*) Laat dat aan mij over. U wascht uw handen in onschuld.

OOM KOOS (*gaat naar de deur. Draait zich om.*) M'n grootmoeder zei altijd: dat is 't vuilste wat er is, want daar wascht iedereen z'n handen in.

TWAALFDE TOONEEL.

ALBERTINE (*komt binnen. Ze houdt 'n valiesje in de hand.*) Gerard! dat je nu toch niet hoort, ik sta al 'n uur aan de trap te roepen.

GERARD. Zeker. Ik zal dadelijk komen aanhollen! 'n Ander keer moet je maar fluiten. (*Oom knijpt de deur uit.*)

ALBERTINE. Help me nou maar es.

GERARD. Nog meer? Zet maar neer.

ALBERTINE. Wat ben je gedienstig! kijk es: heb je zoo plaats genoeg voor je overhemd?

GERARD. Nee, heelemaal niet. En ik wil die rommel er ook niet in hebben; (*hij gooit er eenige dingen uit*) ik wil 't valiesje alleen voor mij hebben.

ALBERTINE. Maar Gerard! En ik dan?

GERARD. Jij hebt er geen noodig.

ALBERTINE. Moet ik dan maar alles in m'n hand houden?

GERARD. Ook niet. Je laat alles thuis, want je blijft zelf ook thuis.

ALBERTINE. Wat zeg je nou?

GERARD. Ik zeg wat je verstaat. Ik ga naar van Sloten en daarmee uit. Wie is

hier de baas? jij of ik? dat zullen we je nu eens leeren.

ALBERTINE. De baas? de baas! maar wie twijfelt daar dan aan! En al ben jij de baas, daarom kunnen we toch wel samen naar Cateau gaan?

GERARD. En dan kan jij haar vertellen van: hij had ook 'n invitatie voor 'n heerendineetje. Maar we namen natuurlijk de jouwe aan, omdat ik het wou en wat ik wil, dat gebeurt, ... dus...

ALBERTINE. Maar Gerard! wat bezielt je toch! Is er 'n booze geest in je gevaren?

GERARD (*steeds meer opgewonden.*) Of in jou! In den vorm van dat mensch! Denk je, dat ik het niet merk, dat jullie tegen me samenspannen? Wat denkt ze wel? Ze heeft immers zoo'n invloed op je? Zoo'n kwaadstichtster, zoo...

ALBERTINE. Maar wie dan toch?

GERARD. Wie, wie? Zij natuurlijk! die Camelia, dat malle mensch! dat meubel! die tante van jou! Wie is de baas, hm, zij, jij of ik?

ALBERTINE (*zich afwendend.*) Wat zeur je toch met over de baas zijn? Wat wou je dan eigenlijk?

GERARD. Dat er zal gebeuren wat ik wil en dat tante 't huis uitgaat. Dat jij thuis blijft — de plaats van de vrouw is thuis. 't Is ook geen houding, je oom alleen te laten en je oom en je tante samen nog veel minder.

ALBERTINE (*driftig.*) 't Is mijn oom niet — 't is jouw oom. En mijn tante is 't ook niet. 't Is maar 'n nicht eigenlijk.

GERARD. We gaan niet naar Cateau.

ALBERTINE (*met 'n laatste poging.*) Waar we elkaar voor 't eerst ontmoet hebben.

GERARD. Ik wou, dat ik je nooit ontmoet had.

ALBERTINE (*half schreiend.*) Wat heb je toch? ik heb je nog nooit zoo gezien.

GERARD. Jullie hebben me zoo gemaakt. En 't is alles de schuld van tante Camelia.

DERTIENDE TOONEEL.

(*Tante Camelia komt druk dribbelend binnen, met 't kookboek in de hand.*)

CAMELIA. Lieve Tine — weet jij ook hoe je donderhaantjes klaar maakt?...

GERARD (*zoo beleefd als hij kan.*) Juffrouw Zeulevoet, zou ik u even onder vier oogen mogen spreken?

CAMELIA (*verward.*) Over — over — heeft de kapi... (*ze gaan samen de kamer uit.*)

ALBERTINE (*lacht en huilt door elkaar. Ze raapt de voorwerpen op, die Gerard uit het valiesje heeft gegooid. Na een tijd komt Camelia binnen. Ze valt Albertine zenuwachtig om den hals. Dan gaat ze in den leunstoel zitten.*)

CAMELIA (*jammerend.*) O — o — o.

ALBERTINE. Wat is 't?

CAMELIA. Ik heb een slang aan mijn boezem gekoesterd.

ALBERTINE. Kom, hij meent 't zoo niet.

CAMELIA (*snikkend.*) Ik ga weg... Direk... Direk...

ALBERTINE. Kom, tante. Er is geen trein —

CAMELIA. 't Kan me niet schelen. Al was 't met de diligence! al was 't met de trekschuit. (*zuchtend.*) Ik heb 'n slang aan mijn boezem gekoesterd. 'n Slang.

ALBERTINE. Wat er eigenlijk gebeurd is, begrijp ik niet.

CAMELIA. Ik ook niet. Ik begrijp alleen, dat ik 'n slang aan mijn boezem heb gekoesterd. Vaarwel — vaarwel — ik ga pakken. O — als meneer Wassink dit alles eens wist! — Vaarwel — voor immer! — 'n Slang!... Vaarwel!... (*Ze gaat weg.*)

(*Albertine blijft bedrukt zitten kijken.*)

(*Oom Koos komt voorzichtig binnen. Albertine kijkt om en vliegt hem snikkend om den hals. Hij klopt haar bedarend op den rug.*)

OOM KOOS. Kom, kom, kom! de storm zal wel gaan liggen. Als 't straks schoon schip is, gaan wij naar de Plasmolen. Van avond, hè? jij en ik saampjes naar de Plasmolen.

(*Scherm valt.*)

Het Stadhuis op den Dam na de voltooiing. (Kopergravure uit dien tijd.)

Het Stadhuis op den Dam

DOOR F. A. BUIS.

I.

Amsterdam, het machtige Amsterdam der zeventiende eeuw, de eerste koopstad van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, had den vrede van Munster doorgedreven. Niet wijl het den oorlog schuwde, maar omdat het geen heil meer zag in een slependen krijg tegen Spanje, en de Amsterdamsche kooplieden de handen wilden vrij hebben om — desnoods met geweld van wapenen — iederen slagboom te vernietigen, die den weg naar de Oostzee zou kunnen versperren. Lijnrecht tegen de politiek van den Stadhouder in, steeds hun wil doordrijvende ter Staten-vergadering, voelden de Amsterdamsche burgemeesteren zich de hoogste autoriteiten in het Gemeenebest, werd de Europeesche staatkunde voor een groot deel beheerscht door de houding van Amsterdam, door de inzichten en de belangen van diens burgervaderen, die wel is waar telken jare met Lichtmis hun mandaat nederlegden, doch die zoo terecht konden zeggen „eens burgemeester, altijd burgemeester," omdat zij gewoonlijk na een paar jaar weder in het hooge gestoelte plaats namen en ook als oud-burgemeester zich konden doen gelden.

Van hun macht en gezag volkomen bewust, representeerende hun stad, wier aanzien en grootheid zij hadden òp te houden, mocht ook hun ambtelijk verblijf getuigen van hun hooge waardigheid, en zoo werden zij het eens — nog vóór het optreden van Frederik Hendrik, nog vóór de inname van den Bosch en de schitterende overwinning bij Duins, die feitelijk het pleit tegen Spanje beslechtte — dat binnen Amsterdam een steehuis moest verrijzen, een monument, dat den tijdgenoot zou verbazen en den nakomeling met bewondering vervullen.

Een motief tot dit grootsche plan lag voor de hand, want het oude stadhuis —

dat men zich moet denken als gelegen op den Dam vóór het tegenwoordige paleis — was allengs zóó bouwvallig geworden, dat Vondel kon zingen:

„Alout Stadthuis, verminckt Stêhuis,
Gewoon van ouderdom te bucken,
En onderstut met jonge krucken, . . .
Gij waert verzwackt, verleemt, gebroocken."

voorstel tot dien bouw commissoriaal gemaakt, doch de officieele en niet officieele bescheiden verklappen ons nu, hoe Burgemeesteren reeds hadden beslist en dientengevolge de zes en dertig raden hadden in te stemmen. Niet onmiddellijk, want negen jaren verliepen er eer een definitief plan was vastgesteld, maar Burgemeesteren

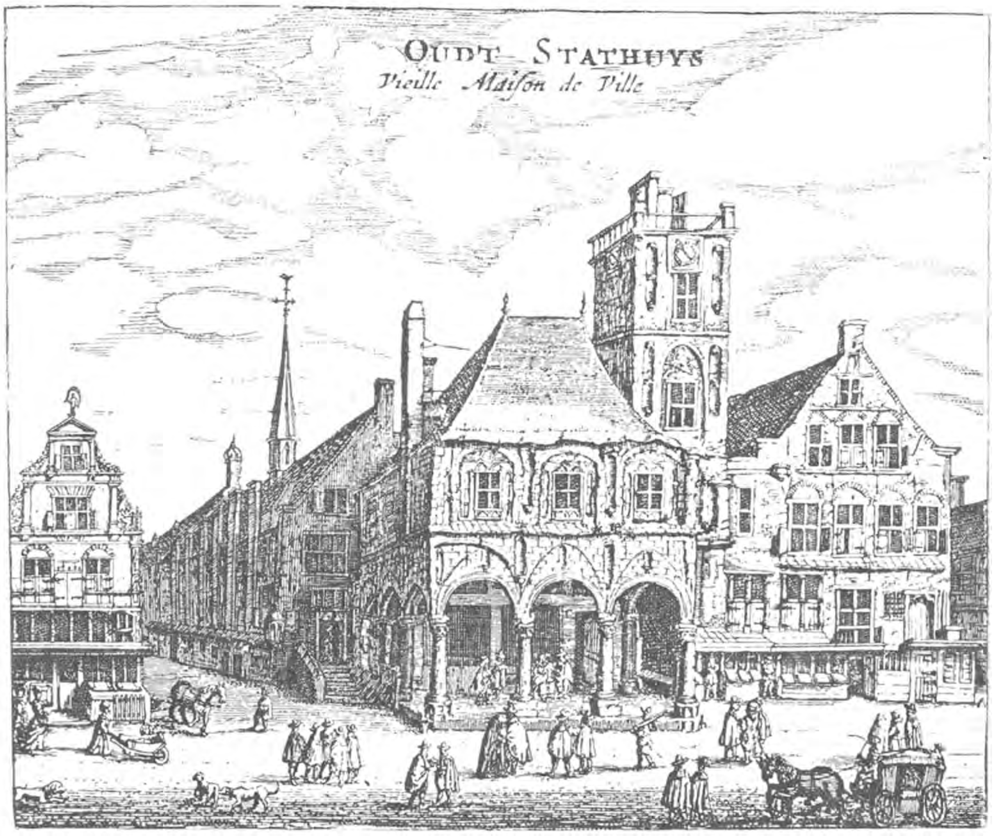

Het oude Stadhuis op den Dam.

De goegemeente zag dan ook eene verbouwing tegemoet, toen het bleek, dat burgemeesteren reeds sinds jaren achtereenvolgens perceelen hadden aangekocht voor een geheel nieuw kapitool. [1]) Wel werd in de raadszitting van 28 Januari 1639 het waren zoo zeker van hunne zaak, dat den 20sten Januari 1648 de eerste paal kon worden geslagen en daarna het heien van de 13659 palen onafgebroken werd voortgezet, ofschoon eerst den 18den Juli van dat jaar de afmetingen van het gebouw in de vroedschap werden vastgesteld!

Kon nu den 28sten October van het vredejaar de eerste steen worden gelegd door vier van „der heeren Burgemeesteren soonen en neven" n.l. Gerbrant Pankras, Jacob de

[1]) Van 1625 af waren successief door Burgemeesteren 69 perceelen achter het oude raadhuis aangekocht, waartoe een som van zes en een halve ton gouds werd besteed, zijnde gemiddeld 65 gulden per vierkante meter in de geldswaarde van die dagen.

Graef, Sybrant Valckenier en Pieter Schaep, de bouw ging daarna niet voorspoedig, want hoe machtig de beschrevene vaderen zich ook gevoelden, niet in alles waren zij het eens, en zoo kon het gebeuren, dat er in Amsterdam een partij ontstond, welke den bouw van den toren der kort te voren afgebrande Nieuwe kerk wilden doen gaan blijven, totdat hij ten slotte als een sta in den weg werd afgebroken.

Anders ging het daarna met het nieuwe raadhuis, waarvoor burgemeester Cornelis de Graeff van Polsbroek zoo sterk had geijverd. Er was nu haast bij 't werk, immers de verschillende bureelen voor den stedelijken dienst konden slechts tijdelijk worden

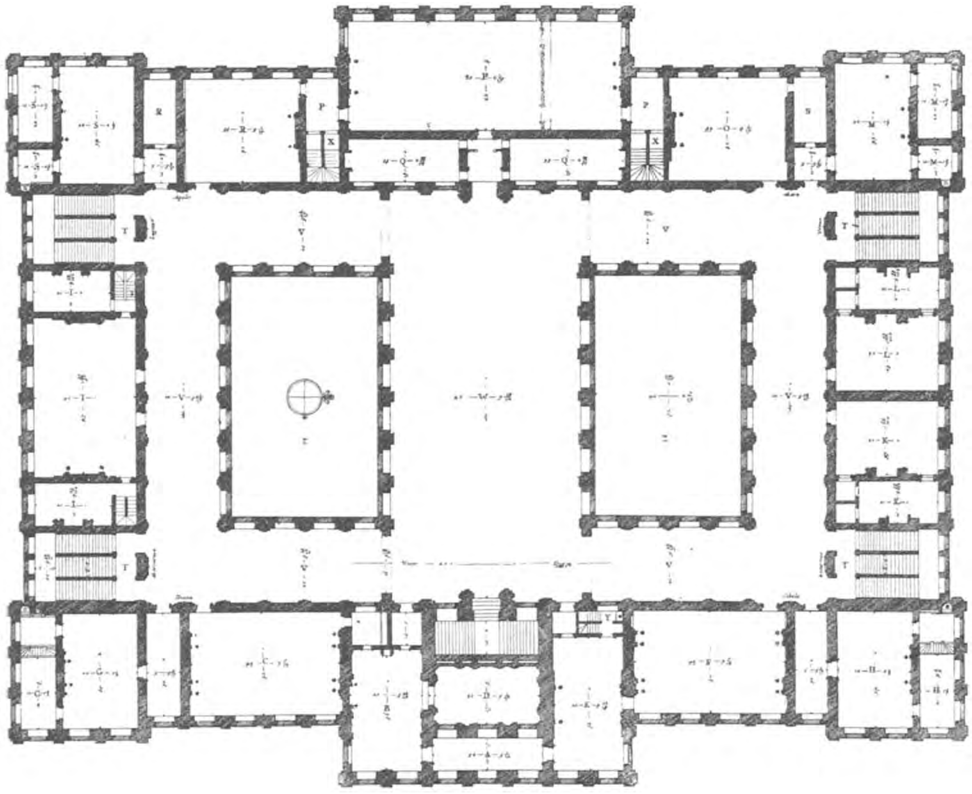

Het Stadhuis op den Dam. Platte grond van de eerste verdieping.
(De verklaring van de letters wordt opgenomen in het volgend nummer.)

vóór „de bevordering van het uiterlijk aanzien van een wereldsch gebouw." Ondanks het ijverig streven van burgemeester Bicker, wiens zoon den eersten steen voor dien toren had gelegd, vorderde evenwel ook de bouw van dàt monument niet sterk, en toen in den vroegen morgen van Zondag 7 Juli 1652 het oude stadhuis afbrandde, en burgemeester Bicker kort daarop overleed, was het lot van den toren beslist: — twee eeuwen lang zou deze „de onvolmaakte" geherbergd, hier en daar, o. a. burgemeesteren in het Prinsenhof, ter plaatse waar nu de afdeeling „onderwijs" is gehuisvest.

Intusschen brak de eerste Engelsche oorlog (1652—1654) uit, die — hoe ook voorzien — niettemin nog onverwacht kwam en den handel onnoemelijke schade berokkende, zóó zelfs, dat den 27sten Juni 1653 door de Amsterdamsche vroedschap werd besloten „ten opzichte van de quade tijden ende de schaersheyt van de finantiën op de thesorie,

is geresolveerd, dat het stadhuys, inplaats van 2 estagiën hoogh, zooals het is geprojecteert te maecken, niet hooger en zal zijn als eene, volgens d' afteyckeninge, den Raad daarvan geëxhibeert. Ende is teffens daerbij geresolveert, dat deze Resolutie ten hoogsten streckende tot mesnage, met eene posterieure Resolutie niet en sal connen worden geëverneert."

Ten eeuwigen dage zou — aldus besloten de 36 raden — het Amsterdamsche stadhuis slechts éene verdieping hoog zijn. Dat het niettemin verrees, zooals wij het nu nog bewonderen, danken wij aan het durven van de Amsterdamsche burgemeesteren dier dagen, wier geloof in de toekomst zelfs in die „quade tijden" ongeschokt bleef. Ondanks het raadsbesluit toch bestelden zij Bremer- en Bentheimer steen en lieten zij den bouw ongestoord voortzetten, met dit gelukkige gevolg, dat — alhoewel toen van het gebouw niet veel meer dan de eerste étage was opgetrokken — na het sluiten van den vrede al spoedig plannen konden worden beraamd om het Huis der gemeente te betrekken. Op Donderdag den 29sten Juli 1655 had de eerste plechtige „sessie op 't nieuwe stadthuys plaats," nadat in den morgen van dien dag, zoowel in de Oude als in de Nieuwe kerk predicatie en bidstond was gehouden. Een maaltijd besloot het feest.

Nog tien jaren zou het daarna duren eer het uitwendige geheel was voltooid. Het inwendige vorderde nog veel meer tijd. Zoo konden burgemeesteren eerst in April 1672 aan den krijgsraad een eigen lokaal afstaan, — de groote zaal boven de tegenwoordige troonzaal — die nochtans nooit geheel „af" is geweest, althans niet zóó als de vroede vaderen haar eenmaal voor den manhaften krijgsraad hadden gedacht. — Nog in 1697 werd een som van veertig duizend gulden besteed aan marmer voor de groote zaal, en eerst tegen het einde der 17de eeuw kon men het stadhuis als geheel voltooid rekenen.

Volgens de aanteekeningen van Noordkerk — uit het midden der 18de eeuw — zou de bouw van het stadhuis bijna acht millioen gulden hebben gekost [1]); waaruit die gelden zijn voortgesproten is niet met juistheid na te gaan, want alhoewel burgemeesteren 's jaarlijks in 't openbaar rekening en verantwoording deden, werden de financiën door de gezaghebbenden ten stadhuize zóó beheerd, dat het ondoenlijk is in hunne boeken te lezen.

Ook verschillende details van den bouw bleven ons onbekend, en zelfs is niet met zekerheid uit te maken aan wien het eigenlijke ontwerp

> . . . . . . van 's Werelds achtste Wonder,
> Van sooveel steens omhoogh op sooveel houts van onder"

moet worden toegeschreven. Zeer vermoedelijk mogen wij Jacob van Campen als den bouwmeester huldigen, althans het staat vast, dat hij herhaaldelijk hier ter stede voor den bouw is werkzaam geweest. Na van Campen's dood in 1657 schijnt het architectonisch deel van den arbeid te zijn toevertrouwd aan Pieter Post — den bouwmeester van de heerlijke Oranjezaal in het Huis ten Bosch — die ook een project voor de nooit voltooide krijgsraadzaal heeft vervaardigd.

Als stads-architect was het Daniel Stalpaert, die zijn naam aan dit monument verbond, als steenhouwers o.a. Willem de Keyser en Symon Bosboom, terwijl het aan Arthur Quellinus (geb. te Antwerpen in 1609) was gegeven hier het witte marmer te beitelen tot kunstgewrochten, zooals de Hollandsche renaissance er slechts enkel kan aanwijzen.

Hoe weinig hebben al die kunstenaars kunnen vermoeden, dat wat zij wrochtten tot een stedehuis, en versierden met de heerlijkste zinnebeelden van stedelijke macht en grootheid, nauwelijks anderhalve eeuw

---

[1]) De minste soorten marmer kostten in die dagen *f* 2.—, de betere *f* 2.50 per kub. voet, alzoo ± *f* 90 per M³. Het witte marmer voor het stadhuis kwam uit Livorno. Voor den Bentheimer steen werd gemiddeld *f* 1.20 per kub. voet betaald. (Zie verder A. W. Kroon, „Het Amsterdamsche Stadhuis". Amsterdam, H. Parson, jr. 1867.)

later op den wenk van een vreemdeling, die hier den koningstitel voerde, door de Amsterdamsche burgemeesteren nederig en kruiperig, en als gold 't een eer voor de stad, die eens gelijk „een keizerin de kroon droeg van Europe", bestemd zou worden tot „paleis en woning" (April 1808), „aangeboden", zoo het heette, aan den lammen Louis om zelfs nog enkele dagen „den geesel van Europa te herbergen!"

dat Hoogstdezelve zich met de afzondering van eenige vertrekken in het zelve zoude vergenoegen om er bij een eventueel verblijf alhier gebruik van te maken". Waarop de President van het stedelijk bestuur, dank zeggende voor dat edelmoedig aanbod van den souverein, „tevens namens de Regeering aan Z. K. H. heeft te kennen gegeven; dat het aan deze stad en derzelver Burgery niets anders dan hoogst

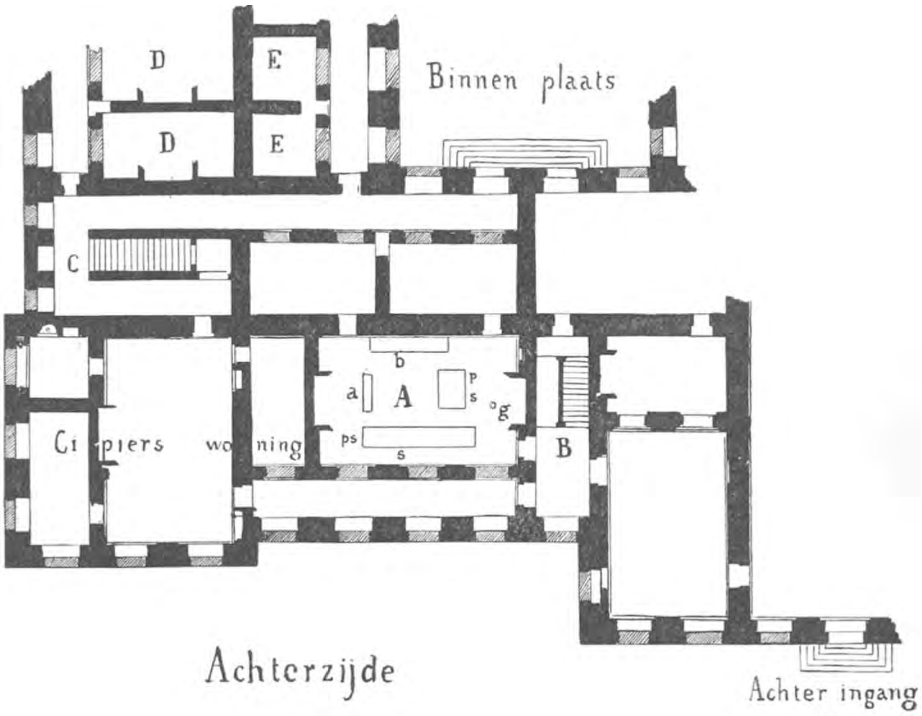

Platte grond van de pijnkamer.
(Zie voor de verklaring van de letters den tekst van bl. 298.)

Zooals genoeg bekend is nam nà de omwenteling van 1813 de Prins van Oranje er zijn intrek. Tijdelijk, werd toen gezegd, immers het behaagde Zijn Hoogheid bij de plechtige ontvangst binnen Amsterdam „op de minzaamste wijze te verklaren, het paleis binnen deze stad wederom als stadhuis aan de Regeering en de Burgerij te cedeeren als een blijk van de achting en toegenegenheid door Z. K. H. aan deze belangrijke stad toegedragen. Tevens geliefde het Z. K. H. te kennen te geven,

aangenaam kon zijn, dat Hoogstdezelve en de verdere familie binnen kort nogmaals deze stad met derzelver Hooge tegenwoordigheid zouden gelieven te vereeren en als dan in het gecedeerde paleis, in den staat zooals het zich alsnog bevindt, hunne intrek zouden gelieven te nemen."

Aldus mocht de stadssecretaris den 3den Dec. 1813 in het notulenboek vermelden:

„Is goed gevonden en verstaan van deze edelmoedige offerten van Z. K. H. onzen geliefde souverein met dank erkentenis aan-

teekening te houden in de notulen van het provisioneel Bestuur en het gegeven van den heer President allezins te approbeeren."

Een en ander kon niet beletten, dat in het Koninklijk Besluit van 31 Oct. 1815 ook het Paleis te Amsterdam werd verklaard te behooren tot die gebouwen, welke ingevolge de Grondwet ten behoeve des Konings moeten worden onderhouden door den Staat, en dat tot op den huidigen dag het stadhuis op den Dam is een Koninklijk Paleis, als zoodanig geheel ongeschikt en dan ook nauwelijks één week per jaar bewoond. Wel is herhaaldelijk beproefd — o.a. in 1873 door Thym, De Veer en Van Gendt, in 1883 opnieuw door Thym, en in 1897 door Van Gendt en enkele vrienden — om het Paleis weder te doen wezen, wat het immer had moeten blijven: het Huis der gemeente, doch steeds te vergeefs, — tot schade van de kunst, tot schande van Amsterdam!

Middenvak van de marmeren vierschaar. „Salomo's eerste recht".
Beeldhouwwerk van Quellinus. (Kopergravure van Hubertus Quellinus.)

II.

Hoog vierkant, met vele raamopeningen, is het grootsche gebouw, ondanks de soberheid van lijnen en het massieve der constructie noch somber, noch zwaar. Grieksch-romeinsch gestyleerd, uitwendig opgetrokken van blauwgrijzen, natuurlijken steen, treft het geheel door een eenvoud van deftigheid, een stillen trots, burgemeesterlijk voornaam in een republiek van kooplieden. Niet een vorsten-woning heeft de ontwerper besteld, maar een huis voor deftige, Amsterdamsche regenten; een monument zonder opsmuk, de klassieke vormen verwerkt tot iets echt hollandsch, de details sober maar sprekend, het geheel gedekt door een eenvoudig dak — mooi in zijn constructie, heel gelukkig gesierd

door de zoo fraai ontworpen schoorsteenen.

Hoog boven alles uit de koepeltoren — stout gedacht op dat vierkant van muren, luchtig maar toch voornaam, met veel fraaie details.

Heel gelukkig geproportioneerd zijn de beide frontispices van wit marmer, vóór en achter het kolossale gebouw. Aan de Damzijde : de Stedemaagd met de liggende leeuwen voor heur zetel, gelauwerd door zeegodinnen, omstuwd door tritonen en zeepaarden, die haar lof hoog uitbazuinen, en naast haar de God der Zee, Neptunus op zijn wagenschulp.

Aan de achterzijde: de handel van het wereldvermaarde Amsterdam, uitgebeeld als een maagd, met de stroomgoden van Amstel en IJ aan hare voeten, de hulde ontvangende van de vier werelddeelen, welk aan de eerste koopstad der wereld hunne schatten en vruchten komen aanbieden. Hier wordt de gevel gekroond door een bronzen Atlas, de wereldkloot torsende en twee vrouwenfiguren: de Matigheid en de Wakkerheid; aan den voorkant troont boven de lijst van het frontispice de Vrede met den palmtak in de hand, naast haar de Voorzichtigheid en de Gerechtigheid.

Zeven boogvormige poorten — herinnerende aan het aantal gewesten der Republiek — geven toegang tot de opengalerij, die den hoofdingang vormt en zoo noodig met geringe hulpmiddelen kon worden afgesloten. Achter die galerij is de marmeren vierschaar, als een overdekte binnenplaats, waar de stedelijke overheid de hooge justitie uitoefende en ten overstaan van de gansche

Brutus laat zijn zonen onthoofden. Noordelijk vak van de marmeren vierschaar. Beeldhouwwerk van Quellinus. (Kopergravure van Hubertus Quellinus.)

burgerij de kapitale straffen over de zware misdadigers uitsprak. Ter weerszijden van de vierschaar geeft een vestibule toegang tot de breede, marmeren trappen (zie de trappen achter D in de fig. op bl. 293) welke naar de groote burgerzaal op de eerste verdieping leiden. (W in die figuur.)

De ietwat lage vertrekken op den beganen grond — over die vierschaar straks nog — werden oorspronkelijk bestemd voor de wisselbank (zijde Paleisstraat), cipiers en concierge's woning (achterzijde), gevangenissen (nieuwe Kerkzijde) en wachtlokalen (onder F zie de fig. van bl. 293), terwijl verschillende trappen (X en T) naar de eerste verdieping voerden.

De ruimte tusschen de beide open plaatsen (dus ònder de groote zaal gelegen) was eensdeels bestemd voor gevangenissen, andersdeels (zuidzijde) tot wapenplaats „waar eenige Bassen altoos gereet staan, om bij tijden van oproer of ander gewelt, Dam en Raadhuis te konnen verdeedigen."

Voor de justitie was hier bovendien nog een lokaal bestemd, dat volgens Bontemantel de pijnkamer doch officieel verhoorkamer heette; hier zaten tegenover het gestoelte voor burgemeesteren bestemd (D in de fig. op bl. 295) aan de lange bank (s) de schepenen met hun president aan het hoofd, daarnaast de schout (ps); de pensionaris en secretaris namen plaats aan de tafel (bij p en s) daartegenover (bij a) stond de balie, waarachter „de patiënt" werd gesteld, tot tijd en wijle deze plaats mocht nemen bij g, den geeselpaal: „Schepenen stellen dezen gevangene in handen van mijnheer den schout om door pijniging de waerheyt te doen bekennen" waarna den patiënt „de scheen- of duymschroeven en somtijts alle bijden werden angedaan, de gewichten aen de groote teenen gehecht, de touwen aan de handen gebonden, om van achter ofte voor opgehaeld te worden en de roeden gereed gelegd..."

De gevangenissen (E) en gijzelkamers (D) — Lodewijk Napoleon bestemde de gevangenehokken in de kelders tot bergplaats van de koninklijke wijnen — gaven hier den schout gelegenheid om de delinquenten tijdelijk achter slot en grendel te houden, totdat zij in de pijnkamer nader door den scherprechter werden onder handen genomen, om vervolgens, naar gelang van het vonnis, in het rasphuis of het spinhuis te worden geherbergd, dan wel „zoodra het hoog genoeg op den dag was om vierschaar te spannen, recht en justitie te administreren, naar de oude costumen en privilegiën dezer stad" te worden geleid naar de marmeren vierschaar, waar zij bij definitieve vonnissen werden verklaard te zijn kinderen „des doods,"

.... „en 't spiegelnut schavot
Den scherreprechter daeght, die 't hoofd van 't lichaem knot,
De keel de lucht verbiedt...."

Zooals in het geheele gebouw, is deze vierschaar vol symboliek, hier overal herinnerende aan de heilige taak der justitie

Discite justitiam moniti
Et non temnere divos.

(Wees gewaarschuwd, dat ge rechtvaardigheid beoefent en geen goden veracht) staat gegriffeld op de gedeeltelijk *à jour* bewerkte koperen deuren van den ingang (Kalverstraat zijde) en de drie bas-reliefs — evenals het geheele vertrek in wit marmer gehouwen — herinneren ons aan enkele van die klassieke vonnissen, welke door alle eeuwen heen merkwaardig blijven. In het midden dan Salomo's eerste recht; rechts daarvan

„..... laet Seleucus zelf het licht
Uitblusschen in zijn ooge, om 't halleve gezicht
Van zijn beklaeghden soon te spaeren, te verschoonen,
En onbesproken zich oprecht in 't Recht te toonen."

te linker zijde Julius Brutus, die het recht boven de ouderliefde laat regeeren en zijn eigen zonen doet ter dood brengen.

(Slot volgt.)

DE REFORM-KLEEDING.

Zeker is het niet te onpas zoo in dit maandschrift, dat zich ten doel heeft gesteld zooveel mogelijk alle belangrijke en actueele onderwerpen te behandelen, een woordje wordt gesproken over de beweging die men op touw heeft gezet om een wijziging in de kleeding der vrouw te brengen, opdat deze meer aan de eischen van gezondheid en doelmatigheid zal gaan beantwoorden.

Nu in den tegenwoordigen tijd de vrouw zich in het algemeen meer en meer bewust wordt, dat er geen enkele grondige en natuurlijke reden bestaat, waarom zij in eenig opzicht de mindere van den man behoeft te zijn, en dan ook met ijver bezig is om haar gelijke plaats naast den man in te nemen — en daar waar zij door de wetten nog ten achter wordt gesteld, die wetten veranderd te krijgen — is zij er ook toegekomen om over haar kleeding na te denken en heeft zij ingezien hoeveel fouten zich daarin bevinden. Nadenken echter niet alleen heeft haar tot dat inzicht gebracht, de sport die ook in haar leven een grootere plaats is gaan innemen, deed haar van zelf gevoelen hoe onpractisch en ongezond haar tegenwoordige kleeding is ingericht.

Zoo kwamen eenige vrouwen er toe, om voor zich zelve andere en betere kleedingstukken te ontwerpen, welke zij den naam van Reformkleeding gaven. Toen de draagsters na eenigen tijd door de praktijk het nuttige en aangename van die nieuwe kleeding meer en meer inzagen, vereenigden zij zich om op die wijze beter in staat te

wezen hare nieuwe ideeën te verspreiden en vormde zich de Vereeniging tot verbetering van vrouwen-kleeding.

Deze vereeniging houdt om haar doel te bereiken vele openbare besprekingen, waarin zij haar streven door lichtbeelden aanschouwelijk maakt, terwijl zij tevens een

Maandblad uitgeeft, waarin alles behandeld wordt wat op het onderwerp betrekking heeft en waarin vele voorbeelden van nieuwe kleeding voorkomen.

Een der grootste vijandige machten waartegen de nieuwe kleeding te kampen heeft, is de Mode.

Niet de „Mode" als men er onder verstaan wil een gelijksoortige kleeding door de vrouwen in een bepaald tijdvak gedragen, want dan is natuurlijk onze wensch dat de Reform-kleeding zoo spoedig mogelijk tot de hedendaagsche Mode behoore; maar wel de „Mode" die bestaat uit het onnadenkend navolgen zonder dat men weet waarom, van allerlei onmogelijke ongezonde en onpraktische kleeren en gewoonten, waarvan niemand weet van waar zij komen en waartoe zij dienen, maar die men slechts navolgt omdat het „Mode" is.

Wel vraagt men zich later af, als er weer een andere Mode in zwang is, hoe is het mogelijk dat onze ouders of voorouders tot zulke dwaasheden in staat waren? Maar onderwijl doet men zelf maar weer mee met de Mode die nu juist weer heerscht, zonder zich af te vragen, is het natuurlijk? is het practisch? is het gezond?

Men behoeft niet juist zijn blik te wenden naar vreemde volken om bespottelijke en ongezonde zaken te zien, niet alleen te vragen waartoe dient het toch dat de Chineesche vrouwen haar voeten misvormen? waarom droegen toch onze grootmoeders een tournure of een crinoline? want op dit oogenblik kan bijna elke vrouw aan zich zelve vragen: waarom en met welk doel mishandel ik toch zonder het minste nadenken mijn eigen lichaam? waarom inplaats van de natuur te bewonderen en de vormen die zij schept te behouden, verander ik mijn lichaam in een misgestalte, welker mishandeling ongezondheid en ellende meebrengt?

Een van de hoofdgedachten dan ook waarop de nieuwe kleeding berust, is, dat geen vrouw schoon kan zijn zonder gezond te wezen en dat geen vrouw gezond kan wezen, zonder dat zij geheel normaal is,

dat wil zeggen zooals de natuur haar geschapen heeft.

Zoo moet ook de kleeding, zal zij aan

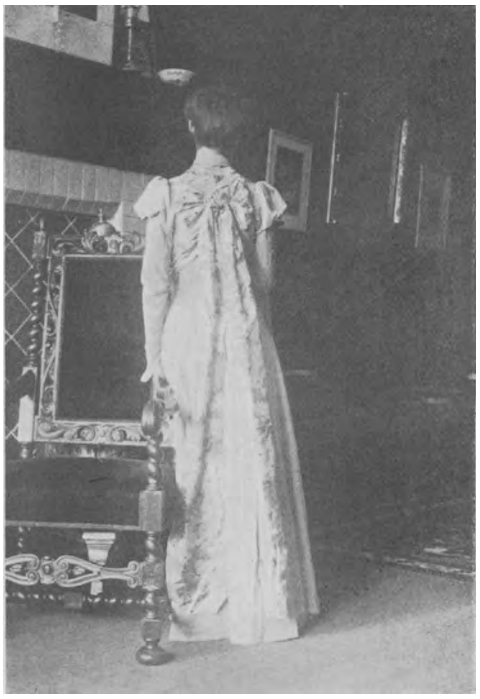

goede eischen voldoen, in de eerste plaats het lichaam zijn normalen vorm laten behouden, opdat alle verrichtingen der ademhaling en spijsvertering ongehinderd kunnen geschieden en alle spieren zich ongedwongen kunnen bewegen, om zoo tot hun volkomen ontwikkeling te geraken.

Om dit te bereiken dient vooral met het corset gebroken te worden en met de misbruiken die daarvan gemaakt worden.

Dat er misbruik van gemaakt wordt zal zeker niemand kunnen ontkennen, als men zich voorstelt hoe de vorm van een normaal schoon gevormde vrouw moet zijn, een vorm dien de Grieksche vrouwenbeelden ons zeker het zuiverst te aanschouwen geven, en men ziet dan de dunne hedendaagsche figuurtjes, dan zal niemand meer twijfelen aan de hulp die het ingeregen corset heeft geboden, om het normale lichaam in dien abnormalen vorm te brengen. Door dit te nauw dragen van het corset wordt juist het lichaam het meest benadeeld; want hoewel bijna geen enkel meisje of vrouw zal toestemmen dat zij zich rijgt en integendeel juist zal beweren dat haar corset heelemaal niet stijf zit en zij het nog veel nauwer toe kan halen, geeft haar taille den normalen lichaamsvorm bijna nooit meer aan, daar zij die langzaam aan versmald heeft en daarmede de inwendige organen van hun plaats heeft verdrongen. Hier echter is het de plaats niet om over dit punt verder uit te wijden, of de 92 ziekten op te noemen, die volgens Prof. Sömmering door het inrijgen van het corset ontstaan; maar zonder veel moeite kan iedereen begrijpen dat door de drukking van het corset de onderste losse

ribben naar elkander toe gebogen, en daardoor de daar tusschen liggende organen verschoven en misvormd moeten worden.

Een ander zeer gemakkelijk te begrijpen kwaad, dat door het rijgen ontstaat is de verslapping der rugspieren. Elk lichaamsdeel dat te sterk omkneld wordt, bijvoorbeeld een arm of been dat lang in een verband is geweest, gaat achteruit, wordt mager en kan zich niet ontwikkelen. Zoo

ook de rugspieren, die door de voortdurende knelling van het corset hun volkomen ontwikkeling niet kunnen bereiken en daardoor de kracht missen den rug op te houden. Een gevolg hiervan is, dat bij het uitlaten van het corset over pijn in dit lichaamsdeel geklaagd wordt; een verschijnsel dat niet ligt aan de noodzakelijkheid van het corset dragen, maar juist een bewijs is hoe slecht zulk een kleedingstuk werkt. Houdt men dan ook slechts een week vol met het corset uit te laten, dan heeft in dien tijd de rug voldoende kracht gekregen en is er verder van pijn geen sprake meer.

Zoo dit ook niet het geval was, hoe zouden dan de Javaansche vrouwen het moeten maken, die nooit een corset dragen en geheele dagen op den grond zitten, terwijl zij hun mooie doeken batikken die zij later als kleedingstukken gebruiken. Een vreemd begrip is ook de tegenwoordige zoogenaamde taille, die het corset mee helpt vormen en de vrouw in twee helften verdeeld, welke door de natuur door niets op het lichaam aangeduid wordt.

De Reform-kleeding schuift deze verdeeling dan ook geheel op zijde, en zoo is zij er op uit om, in plaats van het nu door de Mode verkeerd gestelde schoonheidsbegrip, een ander ideaal van mooi te stellen, waarin de vormen der natuur voor alles gehuldigd worden.

Ook de Reform-kleeding zegt: „maak uw kleeding schoon, want zij is een deel van uzelf;" maar zij voegt er aan toe: *„doe het echter nooit ten koste van uwe gezondheid."*

Zal een kleeding goed zijn, dan moet zij zooveel mogelijk door den geheelen romp gedragen worden, door de schouders, door de borstkas en rug en door de heupen; en niet, zooals tegenwoordig geschiedt, door de taille en den buik, die volgens de natuur geen draagpunten zijn en juist bij de hedendaagsche kleeding al de zwaarte van de rokken te dragen hebben.

Een goede dracht is een lijfje, dat met banden op de schouders rust en naar het lichaam gemeten is, waardoor het omsluit maar niet knelt en ook geen baleinen behoeft te bevatten, maar waarop knoopen

zitten, waaraan de niet te zware rokken worden vastgehecht, zoodat de zwaarte

van de kleeding over het geheele lichaam verdeeld is, zonder ergens insnijding of knelling te veroorzaken. Om echter over dit punt goed ingelicht te worden, doet men wijs zich te abonneeren op het Maandblad van de Vereeniging tot verbetering van vrouwenkleeding, dat meer ruimte beschikbaar heeft om alles uitgebreider te behandelen.

Hiertoe is dit artikel niet in staat, zoomin als er van verwacht wordt, dat eensklaps alle vrouwen haar kleeding zullen gaan veranderen, maar wel is het geschreven in de hoop, dat het eenigen tot het inzicht zal brengen, dat het wel de moeite waard is om over de grond-ideeën van haar kleeding eens na te denken, en dat die dieper gaan dan een lintje hier en een strikje daar.

Moeilijk zal het voor vele vrouwen zijn om van hun oude manier van kleeding af te stappen, hoewel hun na een proef zou blijken welk een prettiger gevoel de nieuwe kleeding meebrengt. Maar mochten zij zelve ook al haar oude gewoonten behouden, te wenschen is het toch dat zij er voor zorgen, dat haar dochters zich naar de natuur ontwikkelen kunnen.

Sta uw dochters toe en wek ze op om veel aan sport te doen, opdat hare lichamen schoon en gezond opgroeien, dan zal ook in haar gezond lichaam een gezonde geest heerschen en zullen zij veerkracht en frischheid bezitten.

Mocht hun middeltje dan ook wat breeder worden, dan volgens de tegenwoordige mode smaak is, die mode zal spoedig voor een veel betere plaats hebben gemaakt, en zij zelve zullen wel zorgen een kleeding uit te denken, waarin zij zich gemakkelijk kunnen bewegen en waarin hare vormen toch schoon uitkomen.

Maar vóór alles zij er voor gewaarschuwd,

de Reform-kleeding mode te laten worden in de slechte beteekenis van het woord.

Zoo gij het werkelijk ernstige en noodzakelijke van een nieuwe kleeding niet inziet, als gij niet begrijpt hoe in deze tijden van overspanning, een gezonde en praktische kleeding van nut is, houdt u dan bij uw oude kleeding, maar doe niet mee als met een modegrilletje, dat het volgend jaar weer afgedaan

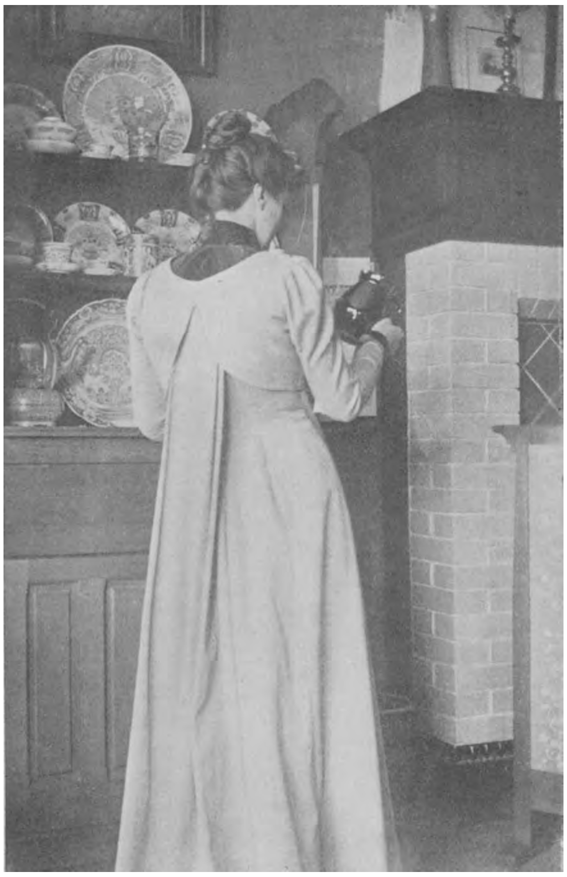

heeft. Zij is een te ernstig streven van de vrouw, welke haar plaats in de maatschappij inneemt, om zich niet meer alleen als modepop te sieren, maar om zich een praktisch gewaad te verschaffen, waarmee zij de haar opgelegde taak goed kan verrichten.

Niet alleen tot de kleeding van de dame strekken zich dan ook de zorgen van de Vereeniging uit, door haar werd zeer terecht ingezien dat ook de kleeding van de burgervrouw en vooral niet te vergeten van de dienstbode ernstig verbetering van noode heeft. Moeilijk en omvangrijk is dan ook haar werkkring, vooral omdat juist door die vrouwen, die hard werken en daardoor vooral een praktische en gezonde kleeding behoeven, zoo weinig over die zaken wordt nagedacht en maar in de oude sleur wordt voortgeleefd.

Om echter zooveel mogelijk te helpen heeft de Vereeniging proefdoozen gereed gemaakt, die tentoongesteld en uitgeleend worden en waaruit men de nieuwe ideeën en kleedingstukken kan leeren kennen.

Veel moet in het begin door de vrouwen zelf meegeholpen en veel zelf bedacht en door ondervinding verbeterd worden; maar vooral zij aangedrongen dat in het belang der verspreiding van de Reformkleeding de goede smaak mee aanzit, want niets benadeelt de zaak meer dan leelijke voorbeelden en smakeloos uitgevoerde modellen.

En dat de Reform-kleeding schoon kan zijn, schooner *is* dan de tegenwoordige kleeding, is boven allen twijfel verheven, maar veel hangt in het begin nog af van de draagster zelve.

Een klein bewijs dat bij Reformkleeding schoonheid wel een hoofddeugd mee kan wezen is, dat noch Sarah Bernhardt, noch Duse ooit een corset gedragen hebben.

Ook de bij dit artikel gevoegden foto's geven een duidelijk beeld van de bevalligheid en schoonheid der Reform-kleeding.

Verblijdend is daarom ook het streven van de vrouw naar een eenvoudige schoonheid in haar gewaad, omdat het zich zoo mooi aansluit bij het zoeken naar eenvoud in de dingen van ons dagelijksch gebruik, in het bouwen van onze huizen, en het inrichten van onze kamers, zoodat wij mogen hopen weer te zullen komen in woningen, waar alles een eenvoudig schoon geheel vormt.

J. H.

IN ARTIS

DOOR

JHR. MR. H. SMISSAERT.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

XI.

ACHTER DE COULISSEN.

Tot nog toe heb ik door Artis gewandeld zooals iedereen dat kan en mag en heb ik eenvoudig maar verteld wat elk willekeurig bezoeker, die zijn oogen — en zijn ooren! — den kost geeft, kan waarnemen. Maar nu ga ik door den vriendelijken directeur, dr. C. Kerbert, begeleid, de „verboden toegangen" door, waar het publiek onder geen voorwendsel mag binnenkomen. In ongenaakbare oorden zal ik kunnen komen en er zien en hooren wat de willekeurige bezoeker mist. We gaan achter de coulissen en we zullen het antwoord vinden op een vraag, die al dikwijls bij mij en zeker ook wel bij anderen gerezen is: Waar ter wereld wordt in deze groote dierenkolonie toch het huishouden gedaan?

Er is reden die vraag te stellen. Iedereen kan wel nagaan dat er heel wat noodig is om al dezen kostgangers dagelijks te geven wat hun toekomt en dat te meer daar de verscheidenheid der dieren natuurlijk ook verscheidenheid van voedingsmiddelen meebrengt. In mijn eerste artikel over Artis heb ik, om een indruk te geven van den omvang, dien het „Geschäft" heeft, zoo al een paar cijfers genoemd: per jaar 43,000 kilo paardenvleesch, 20,000 kilo visch, 31,000 kilo zemelen. Zevenhonderddertigduizend kilo hooi. En de rest naar rato. Brood (tarwe-, rogge- en hondenbrood), rijst, allerlei zaden en granen, lijnkoeken, rogge- en gerste-meel, rozijnen en krentèn, curaçaosche mangelen, wortels, aardappels, sla, kolen, radijs, melk (zoo zoete als karne), zout en suiker, dadels, hazelnoten, walnoten, appelen, sinaasappels, pisangs, eieren (4500 per jaar!).... aardwormen, alles in geweldige hoeveelheden: er is wèl reden te vragen waar toch ter wereld dat reusachtig huishoudentje gedaan wordt. Het is zeker een groote verdienste der inrichting dat men zich die vraag stelt en er zoo heelemaal niets van ziet.

Wanneer ge de noordzijde van den tuin volgt als naar de zeeleeuwen toe, vindt ge ergens een hek, dat, bewaakt door mijn vriendin, de trouwe jachthond *Diana*, toegang geeft tot een gebouw, waarvan de achterzij in de Doklaan staat. Hier is het huishoudentje. In den linkervleugel vindt ge den paardenstal met een stuk of zes, zeven paarden, die „voor den inwendigen dienst" zijn, die de hokken met dieren naar

en van de stations rijden en gras halen van de boerderij in de Meer, waar twee maaiers elken dag bezig zijn om het noodige groenvoer voor de dieren te verschaffen. Daarnaast de wagenstal. Hier het kantoortje van den hoofdopzichter en het lokaaltje, waar 's morgens alles wat voor de voedering der dieren noodig is, wordt bezorgd, bewaard en op zijn tijd weer uitgegeven. Op de groote aanrechtbank worden de afgewogen en afgemeten porties door de open ramen aan de oppassers voor hun dieren uitgereikt. Vernuftig en eenvoudig is hier de inrichting. Daar de zemelen wel het meest noodig zijn, is er van den zolder af een breede koker gemaakt, die beneden in het magazijn uitmondt. De granen en zaden zijn ook op den zolder opgeslagen en daaronder, één hoog, vindt ge ook allerlei kokers — op elk staat geschilderd wat er in zit — van onder afgesloten met een beweegbaar klepje, dat, zoo ge het op zij schuift, den inhoud van den koker als in een straal laat uitvloeien. Hier, één hoog, staan ook de eigenaardige machines, die het zaad kneuzen, het maïs pletten; een ander toestel snijdt wortelen. De drijfriemen dezer machines loopen over een stang, waarvan we beneden den oorsprong vinden. Eerst moeten we even een blik slaan in een bloederig appartement: het vleeschhok. Elken dag wordt er in Artis een half paard geconsumeerd.

Het genootschap is heel kieschkeurig op de hoedanigheid van het voedsel. Niet alleen dat alle granen, zaden enz. prima qualiteit zijn, maar men is erg voorzichtig ook met het vleesch. Het paard wordt bij Sink door een veearts gekeurd, als het nog in leven is. Wanneer er ook maar een schijntje, een enkel vermoeden is van kwaden droes of iets dergelijks, dan wordt een ander exemplaar genomen. Is het beest in het Abattoir afgemaakt, dan wordt daar het vleesch nog eens gekeurd en eerst dan wordt het naar dit magazijn gebracht.

Waarom die groote voorzorg?

Omdat, zooals men begrijpt, de roofdiergalerij voor duizenden en duizenden aan levende have bergt; omdat de kwade droes, die bij het paard soms alleen maar door een knobbeltje in den neus te herkennen is, door het vleesch zou kunnen worden overgebracht op de roofdieren, die daarvan eten; omdat deze dieren dan zelf door die gevreesde ziekte zouden worden aangetast en onvermijdelijk zouden sterven, zooals dat werkelijk wel eens in dierentuinen is voorgekomen. En daarom heeft men in Artis als stelregel aangenomen, dat een beetje te veel voorzorg beter is dan een beetje te weinig.

En zoo hangt hier dan een half paard, gedeeltelijk al uitgesneden; straks wordt het verder verdeeld en zal om half vier in de verschillende hokken der leeuwen en tijgers belanden. Dit hok wordt altijd koel gehouden.

Vóór de paardenvleesch-bergplaats staat een geweldige mand met visch, die schittert in het zonlicht: vorentjes, bliekjes en al dat gewone goedje dat onze sloten en grachten opleveren. De hoofdopzichter staat juist de verzameling, die zoo straks zal uitgedeeld worden, te bekijken en zijn zoekende blik speurt na of de visschers misschien met al het gewone spul een of ander rariteitje hebben gevangen, dat dan zorgvuldig afgezonderd en cito cito naar het Aquarium vervoerd wordt, waar het wordt opgekweekt en met de beste heilwenschen voor een lang en gelukkig leven in een der bassins wordt neergelaten. Dat is heel wat anders dan opgepikt te worden door den langbeenigen ooievaar of in den zak van een pelikaan-bek weg te glijden....! Ja ja, wat het ook onder de visschen al niet een voorrecht is iets bijzonders te zijn! De mindere visch valt als offer van de vraatzucht der zeeleeuwen; het fijnere merk wordt gered en met teere zorg gekoesterd!

Maar ik weersta de verzoeking tot een bespiegeling over de mogelijke „sociale" of andere „misstanden" op de bodems onzer stadsgrachten en in de boezems onzer boerenweteringen. Het is al wèl wat er op het droge voorvalt. En we moeten verder.

Ziet ge in dit vertrekje dat groote fornuis, dat heel de breedte van den achterwand

beslaat? Dat is nu de eigenlijk gezegde keuken der dieren, waar alles wat gekookt en gezoden den heeren moet worden voorgezet, toebereid wordt.

Hier is de machinekamer. Een gasmotor brengt de molens boven in beweging en tegelijk een zuig- en perspomp. Die pomp stuwt het stadsgrachtwater uit de Doklaan in de buizengeleiding, waaruit de bassins voor de zeeleeuwen, de nijlpaarden, beren, watervogels enz. gevoed worden; dit water wordt ook voor het schoonmaken der hokken gebruikt. Of het genootschap daar geen Vechtwater voor gebruiken kon? Jawel, en de leiding is er ook (voor het geval het dokwater zoo laag is dat er niet te pompen valt), maar de gemeente is wat prijzig met haar Vechtwater en Artis heeft berekend dat het goedkooper zelf zijn water kon oppompen. En men begrijpt dat er een „sloot" water dagelijks hier verbruikt wordt.

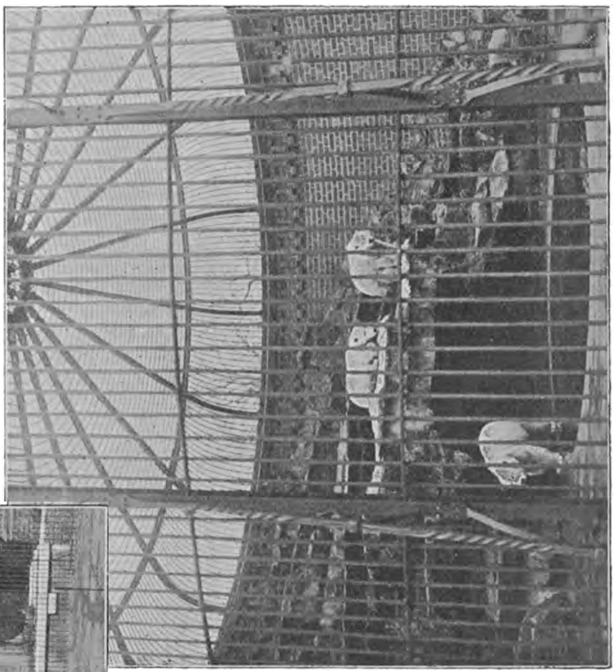

Ijsberen.

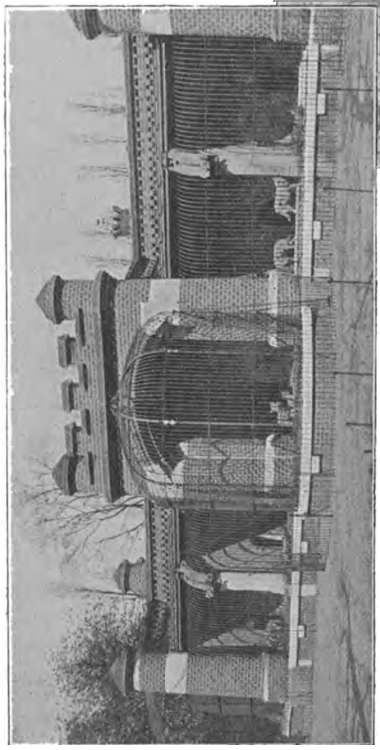

Wolven en Hyena's.

Voor twaalven werkt de machine; voor twaalven moeten de verschillende oppassers, die bassins op hun gebied hebben, voor de verversching daarvan zorgen. Daarna staat de machine stil. Het is er keurig, in die machine-kamer. Trouwens, in het heele magazijngebouw heerscht orde en regelmaat; ge ziet dat elk zijn werk kent, dat alles op zijn plaats is; dat er krachtige leiding aan het hoofd is en dat ook de hoofdopzichter en de hoofdoppassers (één van hen is er 54 jaar bij!) met toewijding hun taak vervullen.

Het is een feit van groote beteekenis dat door de zorgvuldigheid en nauwkeurigheid in het tellen, meten en wegen van het voedsel in de laatste jaren niet minder dan *achtduizend vijfhonderd gulden* op het hoofd „voeding en verzorging" is bezuinigd. Er gaat nu voor *f* 41.500.— om; vroeger voor *f* 50.000.

Voorbij de machinekamer volgen de smederij, de blikslagerij, de timmerwinkel. Er is hier altijd werk, want er valt wel altijd iets te repareeren of nieuw aan te maken. Zooveel mogelijk doet het Genootschap alles zelf „in eigen beheer". Ook deze lokalen zijn frisch en ruim. Daar langs gaande treden we het gebouw weer uit. Hier is nog een soort van rommelkamer-in-de-open-lucht, waar ge allerlei curieuse afleggers uit een dierentuin-inventaris vindt. Door het hek komen we weer in den tuin vlak bij het bassin der zeeleeuwen. Het gebouw, waar we door gewandeld zijn, is listiglijk voor een groot deel verscholen achter de groote serre.

Het aardigste is in dit huishoudentje rond te kijken als de boel in volle werking is. Hier wordt juist een mandje zeevisch uitgepakt; onder ijs is het frisch gebleven, het voedsel voor de zeeleeuwen: kleine schelvischjes, aankomende kabeljauwtjes en meer van die delicatessen. Ginds staat weer de zware mand met riviervisch: een kikker zit parmantig boven op het zoodje, maar wordt „beseitigt".

Inmiddels loopt de oppasser, die het doode paard verder verdeeld heeft, telkens met den bloedigen zwabber, waarmee het vleeschhok uitgeboend wordt, naar den bak onder de kraan.

Oppassers komen en nemen door het open raam brooden en wortels en allerlei eetwaren voor de dieren in ontvangst. In een grooten, steenen bak staat er een zemelen aan te maken en uit te deelen. Er heerscht groote bedrijvigheid. En dat is geen wonder, want er valt heel wat te doen, doordat er zoo'n groote verscheidenheid van menu's is. Men zegt maar niet: „dat dier krijgt vleesch; daar heb je een stuk; geef het hem maar." Maar men weet — door studie — welk soort vleesch voor de verschillende dieren het best is. De een krijgt bijv. alleen het hart van het paard; een ander smult aan een rauwe „entre-côte"; voor een derde de biefstuk.

— En de kop? vraag ik aan den hoofdopzichter, die niet moe wordt mijn nieuwsgierigheid te voldoen.

De kop is voor de hyena's en die laten er geen stuk van over. Tot het been toe verdwijnt. Het mag dan eens een enkele kies zijn die ze laten liggen, maar voor de rest gaat het schoon op.

Dan komt daarbij dat ook voor de andere dieren met hun smaak wordt rekening gehouden. Het uitvoerig menu van onzen vriend den chimpansee heb ik vroeger al afgeschreven. Maar er zijn meer lekkerbekken en het is noodig ook dezen hun zin te geven. Wat een zorg eischen niet de vogels. De samenstelling van het zaad nog daargelaten, is er een heel lijstje van wat ze bovendien nog krijgen: de een 'n stukje appel, of een druifje of meelwormen of mieren-eieren.

Maar wat het mooie er van is, van deze reusachtige menage, dat is, dat alles hier zoo buitengewoon ordelijk en geregeld toegaat. De drukte is groot, maar niemand loopt den ander in den weg. Elk kent zijn plicht en doet dien; het gaat geregeld, eenvoudig, nauwkeurig. 's Zomers en 's winters, dag in dag uit, zonder ooit te „staken", gaat deze geweldige organisatie, die de voedering en verzorging van zooveel en zoo kostbare levende dieren ten doel heeft, haar gang en ge beseft eerst, als ge de cijfers op papier voor u ziet, hoe groot de verhouding, hoe verbazend de omzet is. Men zou bij minder zijn hoofd verliezen.

XII.

BIJ APEN EN AAPJES.

Darwin moge het mij vergeven, maar ik vind de apen een ploerterig en aanstellerig slag van volk; en als wij dan met alle geweld van hen moeten afstammen, zijn we hun door de eeuwen heen wel zoo'n eind vooruitgeschoten, dat we heusch niet meer „voorouders" tegen hen behoeven te zeggen.

In een dierentuin wekken deze dieren en diertjes onder het „nette" publiek gere-

geld schandaal. Niet alleen de waarlijk-buitensporige welwillendheid, waarmee ze voor malkander hun body als privaat-jachtveld voor klein wild beschikbaar stellen, maar ook andere.... bijzonderheden (zal ik maar zeggen), die mijn kuische pen weigert te beschrijven, maken dat hun optreden bepaald ergerlijk is.

Intusschen, we zijn daaraan gewend. Zóó zelfs, dat we onze „panden" met derzelver bewaakster bij voorkeur zenden naar de apenkooi, om daar aller ondeugden toonbeeld in natura te bezichtigen. Maar wellicht bedoelen wij hiermee de homoëopathische geneeswijze toe te passen, die immers het kwaad door het kwaad zelf keeren wil en die ook gebruikelijk was in het oude Sparta, waar men slaven dronken voerde, om dan den kinders te laten zien wat droef aspect de onmatigheid biedt.

Maar *revenons à nos*... apen.

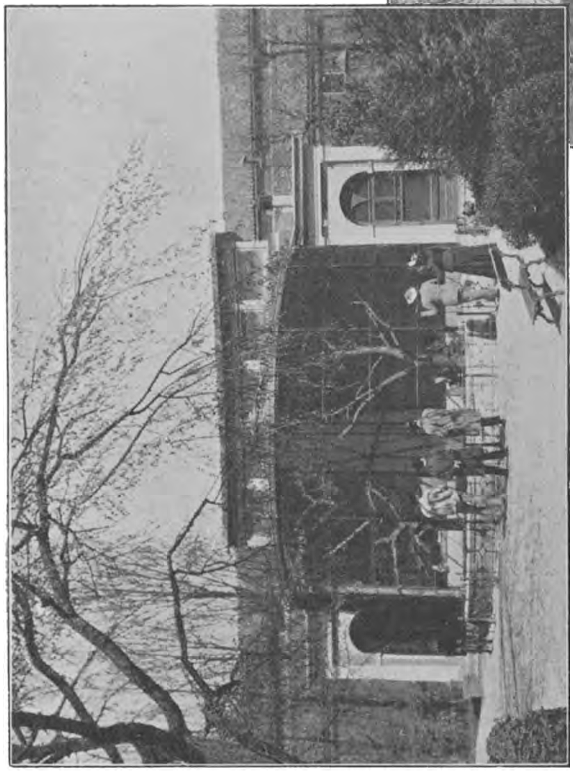

Apenkooi.

We waren aan het spelen met den chimpansee; d. w. z. de hoofdopzichter en een oppasser hadden hem eerst schoongemaakt van vuil, waarin hij zich had gewenteld; hadden hem lekker geknuffeld, hem een wortel gevoerd, hem den heiboender gegeven en toen weer geprobeerd om dien te pakken. Dat was een dol spelletje geworden, waarbij de „Simpanees" als hij wat al te forsch, naar zijn idee, gekieteld werd en zich daar niet aan onttrekken kon, omdat hij toch den heiboender niet los wou laten — dan hevig verontwaardigd keek en ineens weer opstoof en door zijn hok rende, tot in het nachthok, van waaruit hij dan weer met een paar buitelingen naar voren kwam.

In het gangpad langs de apenhokken

kwam een jongen aan, met een mandje onder zijn arm en een aapje op zijn schouder. Het diertje was in de mand hier heen gebracht en zat nog met een kettinkje, dat aan een riem om zijn middel zat, aan de mand vast. Hij hield zich „met handen en voeten" op de schouders van den knaap in evenwicht en keek schuw rond nu hij zich in eens in een vreemde apenkolonie bevond. De chimpansee ging hevig te keer, vooreerst uit jaloezie, omdat wij hem voor het nieuwe exemplaar in den steek lieten. En dan toch ook, omdat hij in zijn chagrijnigen-ouden-heeren-kop bedacht hoe prettig het zijn zou dit kleine ventje uit elkaar te trekken, uiteen te scheuren....

De nieuwe gast, een klein, tenger diertje met heel-levendige maar schuwe oogjes, die aanhoudend knipten, werd dadelijk door den hoofdopzichter verwelkomd met een wortel, die hem kostelijk smaakte en hem dadelijk vertrouwen deed vatten in de drie, vier man, die om hem heen stonden.

Er lichtte een wereld van intelligentie in de schrandere oogjes, waarmee het aapje ons opnam. Tegelijk keek hij zoo innig voldaan en gerustgesteld over de minzame ontvangst, die hem hier bereid werd. En toen de som der weldaden besloten werd met geaai en gekrauw, in de korte bruingrijze haren achter zijn wangzakken, achtte het kleine Keesje zichzelf in den apenhemel. Uit welken zoeten droom hij welhaast ontwaakte, want er moest gehandeld worden, dacht de opzichter, en hij opende een hok, waarin twee aapjes huisden en zette den nieuweling pardoes er in. Dadelijk weer de schuwe blik en een uiterst-wantrouwend achterwaartsche terugtocht van den gast naar den uitersten hoek van het hok. Daar kwam het span, dat dit verblijf bewoonde meneer hun opwachting maken.... op een allerorigineelste wijs, heel anders alweer dan bij ons menschen, zulks te doen gebruikelijk is. Maar, sta me toe dat ik op het netelig punt, dat ik aanroerde, verder zwijg.

Een ander aspect der apen-kolonie.

Op zekeren dag kwam ik in Artis om nog eens de apen-indrukken te verlevendigen.

— Portier — zei ik toen ik, door het breede hek in de Kerklaan binnenkwam — portier, kan ik hier eigenlijk wat voedsel voor de apen koopen, of waar moet ik daarvoor zijn?

— Neen meneer, zei de portier, *wij* slijten dat niet. Maar ziet u, hier aan den overkant van de Kerklaan, in de schuinte, ziet u, is een comestibles-winkeltje van eenen De Vries; daar kunt u terecht.

Dankend voor de vingerwijzing stak ik de Kerklaan schuin over.

— „Meneer," zei ik tegen den jongen man die achter de toonbank stond, — „meneer" — en de zoo ongewone vraag klonk me zelf heel vreemd in de ooren — „hebt u soms wat voor de apen? Ik wou wat voor de apen hebben weet u."

Maar de ander vond het niets gek. Hij was er heelemaal op ingericht. Ik wed dat hij op zijn grootboek een post „Apen" heeft. In een groote lâ had hij kleine peperhuisjes, gevuld met apen-delicatessen, „sousche mangelen" en „kaakkies" kant en klaar, om zoo maar mee te nemen tegen den inderdaad modieken prijs van drie roode centen per zakje. Ik meende mijn budget geen geweld aan te doen door in eens voor den aankoop van drie peperhuizen een contract af te sluiten. Dies wandelde ik met breed-uitpuilende winterjas-zakken naar de apenhokken terug.

Oho, wat kennen ze dat! Ze begrijpen er al alles van als ge maar het papieren hulsel voor den dag haalt. „Die is bij De Vries geweest," zeggen ze tegen elkaar en het eenige onzekere, wat voor de apen nog in den schoot der goden verborgen ligt, is of de grijpende hand des comestiblenhandelaars in de lâ een buidel met „sousche-mangelen" (die ik in mijn jeugd „katjan" heb leeren noemen) of „kaakkies" gepakt heeft.

Het is alleraardigst, om te zien met wat brutale ongemanierdheid zoo'n aapje — vooral de kleine zijn er heel fel op — niet de gift aanneemt, maar het mangeltje u uit de vingers rukt, zoodra hij het begeerde

maar even onder zijn bereik ziet. *Bescheidenheid* heet in het woordenboek der apen (en was het maar alleen in het hunne!) *domheid*. Graaien en snaaien, dat is hun leus (en was het maar alleen de hunne!). Is het een leege dop, die ge hun in handen speelt, ze laten die zonder nader onderzoek buiten het hok vallen en strekken dadelijk de hand weer uit om te bedelen. Kleine, koude, weeke vingertjes hebben ze, die, als ge (om ze te foppen) hun een vinger in plaats van een mangel toesteekt, uw lid omklemmen met zachten, kouden druk. Ondertusschen knippen de listige oogjes en ontgaat aan het dier geen uwer bewegingen, want het is klaar om dadelijk van alles te profiteeren, wat gij in uw onwillekeurige domheid hem als goede kans om iets weg te gappen zoudt kunnen aanbieden.

Waar twee, drie aapjes bijeen zijn, — in de meeste hokken — merkt ge dadelijk wie den andere op den kop zit. Hij (behoef ik te zeggen dat ook daar — o! feministen! — de „hij" overheerscht?) hij komt bij u en strekt met een gezicht als van een man, die voor zaken komt aanzetten, zijn armpjes uit. Wacht u er voor den ander wat te geven, *hij* is er bij om het u uit de vingers te nemen en mislukt hem dat, dan probeert hij nog het den ander uit zijn poot te pakken, of het op weg naar 's mans mond te vangen of desnoods het hem nog uit de tanden weg te nemen. Piept de ander, het deert hem niet. Er zijn stumpertjes, die zich maar liever niet aan zoo onheusche bejegening blootstellen en stiekempjes in een hoekje blijven zitten. Gooit ge ze daar wat toe, nog schromen ze het aan te nemen, want *hij* mocht dat eens zien en opstuiven. Anderen weer vinden het toch wat machtig om zich totaal achteraf te laten zetten en komen op den duur wel naar voren, maar zóó bang, zóó onderworpen kijken ze en zóó gereed zijn ze, op den eersten boozen blik van „hij" in hun schulp te kruipen, dat ge het: „die apen zijn zulke leuke dieren" wel verleert. Gemeenerikken zijn het, die elkaar een enkel droog „kaakkie", een onnoozel „sousch mangeltje" niet gunnen....!! Dieven en zakkenrollers zijn het; ganneven en schelmen!

Geloof ten minste maar niet dat ze ongevaarlijk zijn. Bijten kunnen ze, en leelijk ook; er zijn oppassers, die daarvan mee weten te praten, omdat hun ambtelijke plicht hen dwong zich ongenood met huiselijke krakeelen van apenmenages in te laten, een bemoeialligheid, die de „hij" der apen den mensch al bijster kwalijk neemt. Zoodra n.l. de „hij".... in de volheid van het woord een „hij" geworden is (het is zoo'n oneigenlijke beeldspraak om van een aap te zeggen dat hij „den kinderschoenen ontwassen" is!), zoodra hij verliefde buien en amoureuse grillen krijgt — wat hem van den eenen dag op den ander overvallen kan — pas dan op uw handen, o mensch.

(*Wordt vervolgd.*)

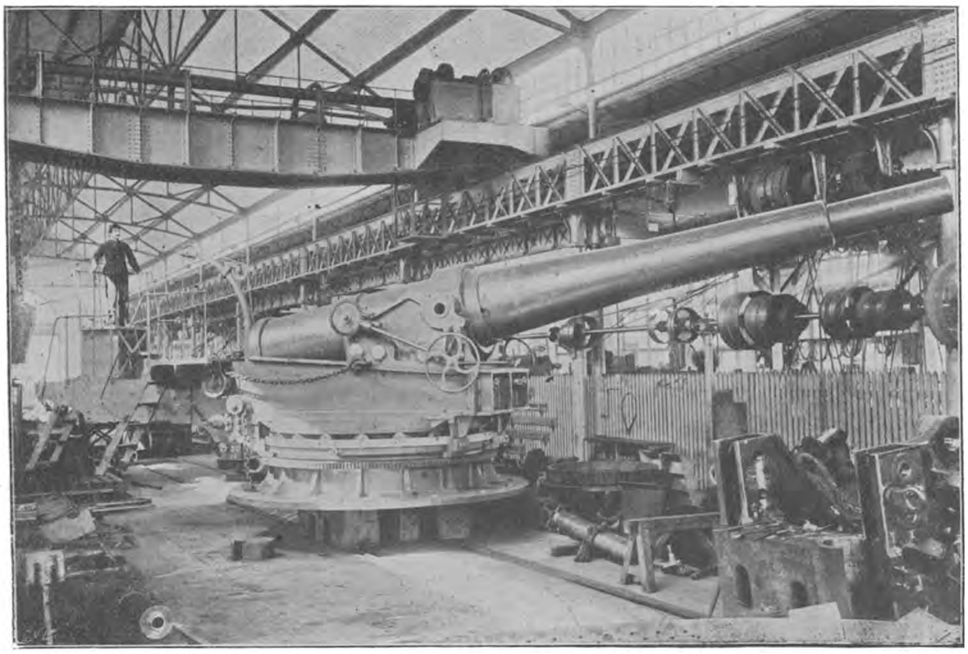

Gereed voor het front.

Waar „Long Tom" werd gemaakt.

Op een somberen, donkeren, regenachtigen en daardoor vervelenden morgen in het begin van dit jaar, brachten wij een bezoek aan de groote en beroemde IJzerfabriek te Creuzot, die het eigendom is van de heeren Schneider en Cie. Creuzot wordt zeer terecht „De hoofdstad van de IJzerwereld" genoemd.

Aan vreemdelingen, die de fabriek wenschen te zien, wordt altijd gaarne vergunning daartoe gegeven, doch alleen bij partijen van tien à twintig en onder geleide van een gids, die door den eigenaar wordt aangewezen. De tijd, dien men daarvoor gesteld heeft, is 's morgens om negen en des namiddags om twee uur. Het bezoek mag nooit langer duren dan twee uren, en dezelfde personen worden nooit voor een tweeden keer toegelaten. Gelukkig werden die beperkende bepalingen niet op ons toegepast, daar wij een speciale toegangskaart hadden ontvangen. Nadat wij onze namen in het register hadden ingeschreven, werden wij van uit de woning van den portier, door lange gangen, langs trappen, en door het kantoor naar het vertrek van den opzichter geleid en aldaar voorzien van een gids.

„De fabriek strekt zich drie mijlen ver uit," zeide onze cicerone, „u zult dus alles niet op één dag kunnen zien."

Wat wij daar zagen was zoo ongewoon en dikwijls zoo wonderbaarlijk, dat ik het dien dag herhaalde malen betreurde, dat ik mijn leven niet had laten verzekeren, voordat ik de reis naar Creuzot ondernam.

Wij moesten de meest mogelijke omzichtigheid in acht nemen, teneinde ongelukken te vermijden en kleine hinderpalen, zooals staven rood-gloeiend ijzer of eenige honderden rood-gloeiende rails uit den weg te blijven, of vlug op zij te springen om treinen te ontwijken, die somtijds uit alle richtingen tegelijk naderden, en evenzeer binnen de werkplaatsen te huis schenen te behooren als daar buiten. Beladen met groote blokken wit-gloeiend staal, die eenige duizenden ponden wogen, spoorden zij kalm voorbij, heete dampen uitstoomende, terwijl het metaal rookte en siste, wanneer de regen er in de open lucht op viel.

Met een *„pardon"* trok de gids ons plotseling op zij om ruimte te maken voor een zonderlingen optocht.

Zes dun gekleede mannen vlogen ons voorbij, wagens met lange handvatten voorttrekkende, die groote vormelooze massa's rood-gloeiend metaal bevatten, welke zoo juist uit een oven waren gehaald. Zij hadden den tijd niet om stil te houden of „als u zoo goed wilt zijn" te zeggen. Wij volgden hen — op een afstand en zagen hoe de karren, onder toezicht van mannen met lederen broeken en metalen maskers van hun gloeienden last ontdaan werden in de onmiddellijke nabijheid van een rij putten, naar het scheen. Zij stieten het gloeiend metaal met lange vorken in de putten waar het met groote hamers werd geplet en omgeworpen; dat ging maar steeds zoo voort, terwijl elke massa metaal telkens beter gevormd te voorschijn kwam, totdat ze eindelijk de vereischte afmetingen had.

Wij gingen van het eene gebouw naar het andere. In enkele gebouwen was de hitte buitengewoon — vrij wat benauwender dan in de tropische streken, en in plaats van regen werden wij onthaald op een stortvloed van vonken. Daarna kwamen wij buiten, in regen, modder en mist, en dan weer in een ander gebouw, met een temperatuur, zoo koud als die van de Noord-Pool, waar wij groote stapels metaal zagen, alles gepolijst en koud; en machines, welke zonder eenig geraas gaten boorden of groote stukken metaal zoo zacht afsneden, alsof het koek was. 't Was overal geheimzinnig, wonderbaarlijk en verlaten, want de werklieden werden vervangen door locomotieven in miniatuur, welke aan die duivelsche machines hunne bevelen gaven door middel van kleppen en raderen.

De daaropvolgende werkplaats vormde een groot

Panorama van de IJzerfabriek te Creuzot.

contrast; daar waren de *aciéries* voor het vervaardigen van staal volgens de methode van Bessemer. Hier had het vindingrijk vernuft van den mensch het gevaarlijkst element herschapen in een nuttig hulpmiddel, zijn woede alleen daarom aanwakkerende om het des te krachtiger te laten werken, zijn gloed afmetende alleen om het naar willekeur te kunnen bedwingen en het zich ten nutte te kunnen maken. Een enkele vlam, waaraan men vrij spel had gelaten, om dat alles verslindende monster van kolen te voorzien. Het dagelijksch verbruik van kolen is 300 waggons, hetgeen een totaal uitmaakt van 121.000 tonnen per jaar, waarvan het twee-derde gedeelte hoofdzakelijk van uit Engeland wordt ingevoerd. Bovendien worden er nog 200.000 tonnen cokes gebruikt, benevens 2 800.000 kubieke meters gas en 3.600.000 kubieke meters water.

In de ijzermijnen van de maatschappij

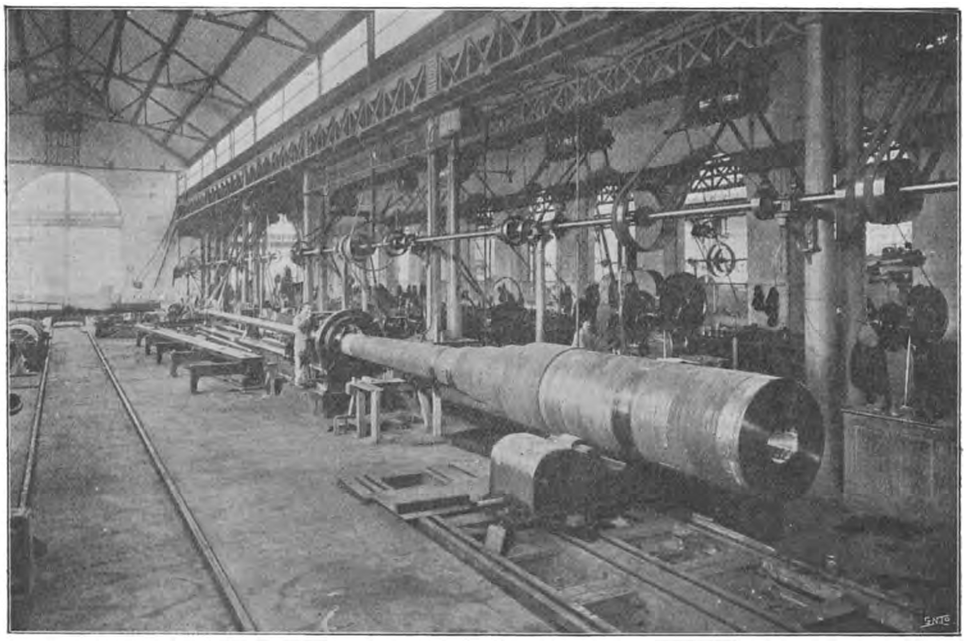

Het keeren van een groot kanon.

had wel een half dozijn van zijn schrandere meesters kunnen vernietigen, slechts een enkel spoor van hen achterlatende.

Wij waren getuige van een prachtig vuurwerk. Groote ketels werden van hunne deksels ontdaan en de inhoud werd geïnspecteerd, en als wederkeerige beleefdheid spoten zij vlammen op met een woede en een geraas, die op een veiligen afstand toch nog vreeselijk waren. Het vuur klom in de lange schoorsteenen omhoog en vertoonde zich aan de buitenzijde, de gansche stad illumineerende; terwijl waggons uit de aangrenzende mijnen aan kwamen rommelen werken 2000 mannen, in de kolenmijnen 5000, in de ovens 700, in de staal-fabriek 800, in de smederijen 2.700, in de machinerie-zalen 2.800 en bij de locomotieven, enz. 1.500. Alles te zamen, 15.500 werklieden, de geestelijken, portiers, wachters, boden, enz. niet daaronder begrepen.

De uitgestrekte werkplaatsen voor het geschut werden in 1888 gebouwd; voor dien tijd werden de werkzaamheden van die afdeeling in de algemeene machineloodsen verricht. Die werkplaatsen zijn zeer groot, licht, en ruim voorzien van al de nieuwste machines. De kanonnen worden

hier uit de smederij gebracht en gaan door verschillende afdeelingen om gekeerd, geboord, gepolijst, gegraveerd en met groote nauwkeurigheid volgens vaste plannen gemonteerd te worden. Het staal, dat voor de kanonnen wordt gebruikt, is van de zuiverste hoedanigheid, en wordt, voordat men het naar de werkplaats zendt, aan de zwaarste proeven onderworpen.

Hier zagen wij kanonnen rechts van ons, links van ons, vóór en achter ons; gelukkig schoten en bulderden zij niet; anders zou dit artikel zeker niet geschreven zijn voor Boon's Magazijn.

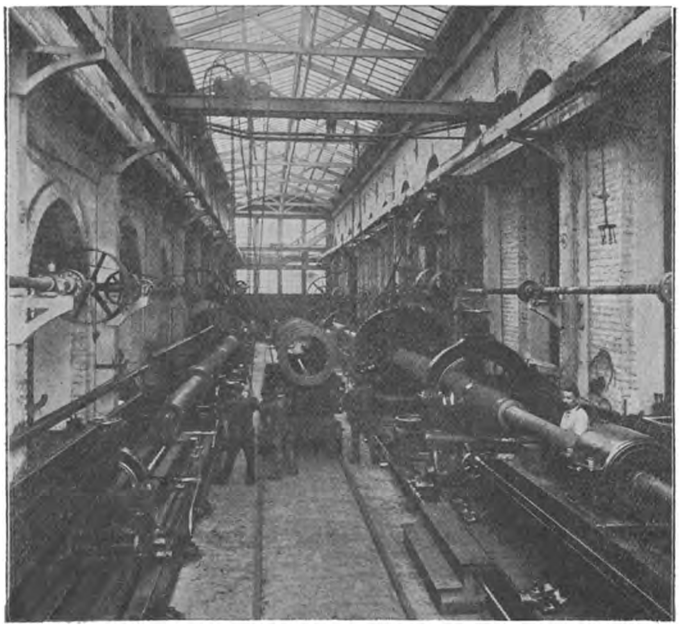

De werkplaats voor het boren.

Ik geloof, dat het tegenwoordig het gebruik is om den indruk dien de eene of andere gebeurtenis of een of ander tooneel op ons gemaakt heeft, vluchtig op te teekenen. Mark Twain evenwel heeft mij die moeite bespaard; hij heeft zoo juist den indruk weergegeven, dien het bezoek van deze bijzondere afdeeling van de fabriek te Creuzot op mij heeft gemaakt, dat ik niet beter kan doen dan zijne woorden aan te halen:

„Indien men slechts dán een goeden naam kan verkrijgen, wanneer men zich voor den mónd van een kanon plaatst, ben ik bereid het om die reden te doen — wanneer het kanon tenminste niet geladen is. Wanneer het geladen is, is het mijn vast en onveranderlijk besluit op mijne hoede te zijn en mij te verwijderen."

Zelfs wanneer het niet geladen is, heeft een kanon iets vijandigs over zich, dat u belet er vriendschappelijk mee om te gaan. Gij leunt er vrij nonchalant tegen aan en laat uwe hand rusten op zijn langen slanken nek, en dan zwenkt het plotseling en kijkt u met zijn éene oog hoogst minachtend aan, alsof het bij zichzelf de vraag stelt of gij een schot kruit waard zijt of niet.

Na een dergelijke ondervinding viel het mij zeer moeilijk mij ten volle te verdiepen in de diepzinnige verklaringen van onzen gids, die uitweidde over de schoonheid van dit kanon, de doodende eigenschappen van een ander, en over de kracht, welke het kon uitoefenen, wanneer het geladen was; daarna werd zijne uiteenzetting doorspekt met uitdrukkingen als, kleppenkasten, ondersleden, spillen, zwenkvleugels, centimeters, enz., enz. meer dan genoeg om iemands hoofd te doen duizelen, vooral wanneer het kanon, nog steeds met den kop in de lucht, op de onbeschaamdste wijze naar ons schijnt te kijken.

Terwijl wij door die groote werkplaatsen liepen, vernamen wij van onzen gids, dat al de kanonnen, welke men ons had laten zien — van af de groote monsters, die alleen bestemd zijn voor de verdediging van de kust of van een vesting, en die naar ik meen vrij wel overeenkomen met onze kanonnen van 80 of 100 ton, tot de boos-

aardig uitziende, snelvurende kanonnen van 50 kaliber met een metaaldikte van 15 centimeter of de prachtig afgewerkte, kleine (17—16 duim) snelvuurders, die onze bewondering gaande maakten door hun wonderbaarlijke vlugheid — tot in de kleinste bijzonderheden en geheel gereed om onmiddellijk in dienst gesteld te worden, in veel minder tijd konden vervaardigd worden in de fabriek te Creuzot dan in elke andere fabriek ter wereld.

De compagnie heeft, met uitzondering van Engeland en Duitschland, aan alle landen op de wereld kanonnen geleverd. Zij sluit contracten met vreemde Mogendheden tot het leveren van kanonnen, projectielen en ammunitie, maar in Creuzot maakt men alleen kanonnen.

Eerst in 1870 is de heer Schneider begonnen met het vervaardigen van kanonnen; hun eerste proef was de mitrailleuse, waarvan in den Fransch-Duitschen oorlog met zooveel succes gebruik is gemaakt. Vóór dien tijd was het ouderwetsche kanon van gegoten ijzer reeds vervangen, eerst door bronzen en daarna door stalen kanonnen; de gladde boring werd vervangen door een kanon met getrokken ziel; en voorladers werden vervangen door achterladers. En gelijken gang houdende met al die veranderingen of ze vooruit loopende, verkreeg de firma een zekere vermaardheid als fabrikant van de mooiste en meest nieuwerwetsche stalen kanonnen.

Een van de merkwaardigste kanonnen, die ooit in Creuzot zijn vervaardigd, is de „Long Tom”, die naam gemaakt heeft bij de Boeren, en 15 kilometers (ongeveer negen mijlen) ver draagt.

„Op welke wijze en vanwaar hebben de Boeren toch hunne kanonnen gekregen?” vroegen wij een paar dagen later aan de firma.

De vuurpoorten van de groote ovens.

„De Republieken, de Transvaal en de Oranje-Vrijstaat, hebben zich in 1896 voorzien van kanonnen en geweren, hun oorlogsmateriaal bijna overal inkoopende,” luidde het antwoord. „Zoodoende kregen zij kanonnen van de compagnie in Creuzot, van de Nordenfeldt en de Maxim; maar wij leverden bijna het drie-vierde gedeelte, hoofdzakelijk de kanonnen voor de velden de vesting-artillerie. Alles te zamen gerekend, bezitten de Boeren zeker niet minder dan negentig kanonnen.”

„En de projectielen?”

„Zij hebben voorzien, dat de Engelschen hen allicht van de buitenwereld zouden afsnijden, en daarom hebben zij zich een grooten voorraad projectielen aangeschaft — 500 voor elk stuk. Wij zonden behalve de kanonnen en het materiaal ook nog een deskundige om het geschut te leeren bedienen en de kanonnen na het vuren weer in een zuiveren toestand te brengen."

„En hebt u nu ook weer een opdracht voor de Transvaal ontvangen?"

„O, nu vraagt u te veel. Op die vraag mag ik u geen antwoord geven."

Doch het wordt nu tijd om de werkplaatsen verder te bezichtigen en terug te keeren tot onzen geduldigen gids. Wij zagen het terrein, dat bestemd was voor de Fransche kanonnen, en men deelde ons mede, dat zij altijd opgelegd en gemonteerd werden in de Rijks arsenalen. Wij ontmoetten er twee heeren uit Japan, die met papier en potlood in de hand een ernstig gesprek voerden met een van de directeuren. „Zijn die hier gekomen om de fabriek te zien?"

„Neen, zij zijn hier met een opdracht voor oorlogschepen en kanonnen voor het Japansche Rijk. Er zijn op 't oogenblik verscheidene, vreemdelingen in Creuzot, Russen, Serviërs, Rumeniërs en Japanneezen."

Wanneer eene vreemde Mogendheid orders wil geven op kanonnen, schepen of locomotieven, dragen zij hunne bestelling op aan een of twee deskundigen, die dan verplicht zijn toe te zien, of men wel aan hun opdracht voldoet. Een vreemde werkman wordt hier nooit toegelaten, onder welk voorwendsel dan ook. Alle werklieden zijn Franschen, en zij staan allen in hun voorkomen en manieren veel hooger dan de gewone *ouvrier*. Zij werken twaalf uur daags en zij moeten van 's morgens vroeg tot 's avonds laat op de werkplaats blijven.

Het viel ons dan ook op, dat ze allen

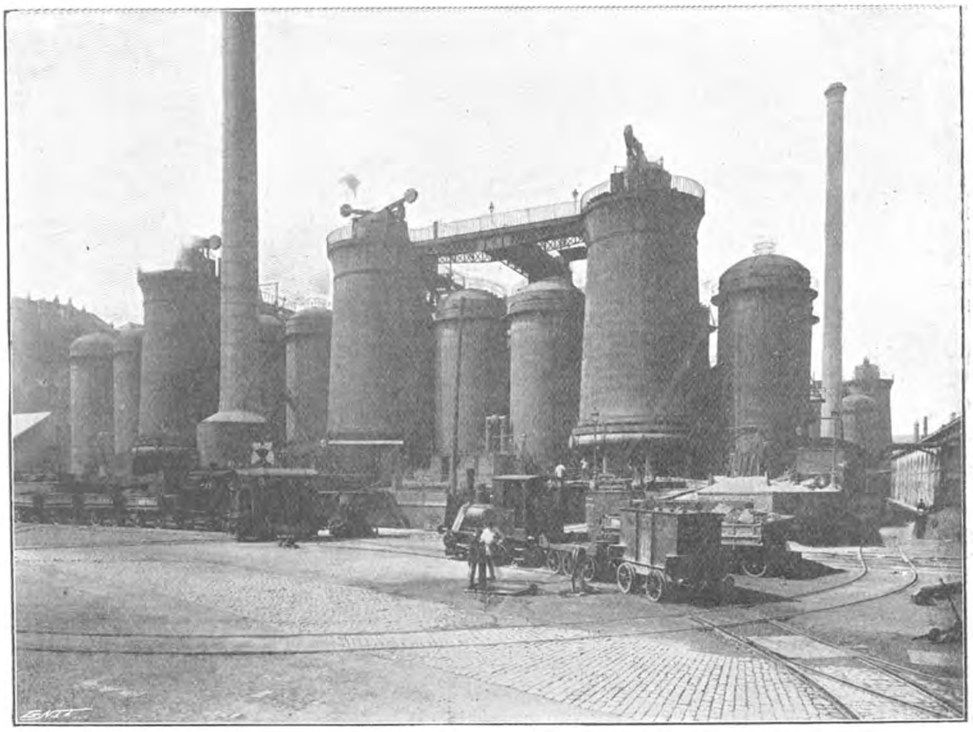

Eenige ovens.

zulk een schrander voorkomen hadden; maar hunne gezichten waren bleek, alsof zij uit ivoor waren gehouwen. Het groot aantal werklieden in aanmerking genomen, komen er betrekkelijk zelden ongelukken voor, en de ziekten, waaraan zij onderhevig zijn, zijn hoofdzakelijk hart- en zenuwkwalen. Zij worden bij stukwerk betaald, en naar gelang van hunne vaardigheid ontvangen zij dagelijks een kleine som, waarbij de opbrengst van het stukwerk wordt gevoegd.

van oorlogsmaterieel een ernstig mededinger voor Krupp en Armstrong.

De kanonnen, die daar reeds vervaardigd zijn, geven een duidelijk bewijs van den voortdurenden vooruitgang van de firma. De nieuwste soort snelvurende kanonnen, die geheel van staal gemaakt zijn, zijn die van 60 kaliber met een metaaldikte van 47 millimeter, die in 't bijzonder geschikt zijn voor den zeedienst aan boord van schepen met een beperkten tonneninhoud, daar zij tot op een afstand van

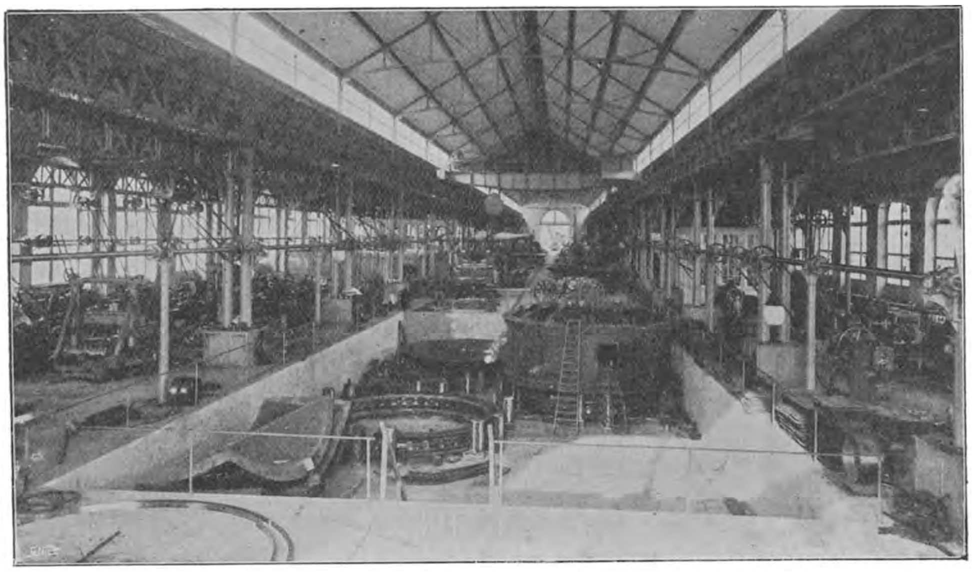

Een werkplaats voor het geschut.

In het begin van 1897 werd aan de heeren Schneider de vervaardiging opgedragen van het geschut voor de Société des Forges et Chantiers de la Méditerranée. Onder den naam van Services de l'Artillerie werd die afdeeling gevoegd bij Creuzot, en het proefveld van Hoc bij de fabriek van Villedieu, onder de bekwame leiding van den heer Canet, den grooten Franschen deskundige en fabrikant van kanonnen. Door die groote Schneider-Canet combinatie, die weldra nog verder zal worden uitgebreid, is de geschut-afdeeling van Creuzot een van de grootste van de geheele wereld geworden en op het punt

1000 meters op een doel afgeschoten kunnen worden; de uitwerking van het schot is bijna oogenblikkelijk.

Een ander kanon, dat ook zeer gezocht is, is het snelvurende van 45 kaliber met een metaaldikte van 10 centimeter, met een bijzonder mechanisme om het kanon te richten. Het snelvurend kanon van 45 kaliber met een metaaldikte van 12 centimeter is ook zeer in trek, en van dat soort zijn er verscheidene voor Portugal besteld, voor de bewapening van nieuwe kruisers.

Het Spaansch Gouvernement koos voor zijn zeemacht een kanon van 45 kaliber met een metaaldikte van 14 centimeter.

Zij worden zoodanig gemonteerd, dat zij niet terug kunnen loopen, maar vlug en op automatische wijze weer in batterij kunnen komen.

Het snelvuur kan door één enkelen kanonnier uitgevoerd worden, bij het kanon van 45 kaliber met een metaaldikte van 15 centimeter; het is vervaardigd volgens de laatste uitvinding van de heeren Schneider en Canet en het kan worden afgevuurd door percussie of door electriciteit.

Niet ver van de werkplaats voor het geschut ligt het proefveld van Villedieu, gevaar door middel van spiegels het resultaat van de verschillende schoten opnemen. Enkele terreinen voor het afvuren van velden berggeschut zijn met steenen geplaveid, terwijl andere met gras begroeid zijn. Een heuvel, die aan de eene zijde aan het proefveld grenst, is bekend als de „Berg van de Kogels”, (kogelvanger zouden wij, Nederlanders, zeggen) omdat de projectielen, op een keer dat er proeven genomen werden met kanonnen, alle door dien heuvel werden opgevangen.

Behalve het proefveld van Villedieu te

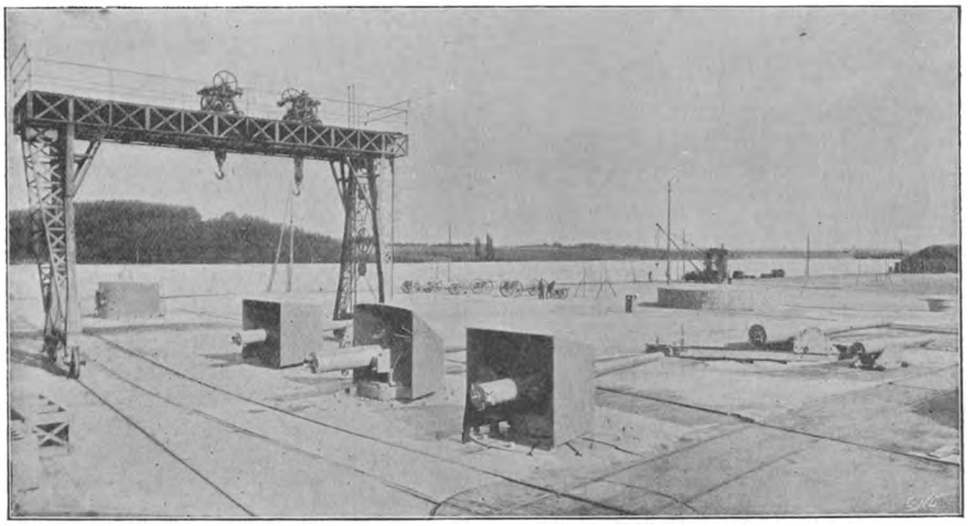

Het proefveld.

dat electrisch verlicht wordt. Deze uitgestrektheid is geheel en al ingericht voor allerlei soort van proeven. Twintig kanonnen van verschillend kaliber staan daar altijd gemonteerd; de ziel van de kanonnen wordt beproefd met een zware lading, bestaande uit twee projectielen, waartusschen de buskruitlading is geplaatst.

Met berg- en veldkanonnen moeten proeven genomen worden, voordat zij de werkplaatsen verlaten; dat geschiedt ook met belegerings- en vestingstukken en met het geschut, dat voor de torens bestemd is — en van al die proeven wordt nauwkeurig aanteekening gehouden.

De commissie van proefneming kan zonder Creuzot, hebben de heeren Schneider-Canet er ook nog een te Havre, aan den mond van de Seine, dat hoofdzakelijk bestemd is om proeven te nemen met zeegeschut, en bovendien nog één te Tancarville om op groote afstanden te vuren.

Er zijn te Creuzot drie geslachten Schneider geweest. De heer Eugène Schneider, de tegenwoordige directeur van de IJzerfabriek, is de kleinzoon van den stichter. Hij is nog zeer jong, maar hij is als geboren om te organiseeren en hij is bovendien een zeer schrander man van zaken. De stad is zeer praktisch gebouwd volgens het plan van den heer Schneider en wordt bestuurd door de compagnie; de woningen

van de werklieden en de overige gebouwen, die voor hun gemak en genoegen zijn opgericht, zijn modellen voor hetgeen men al zoo kan doen om werklieden op te heffen en hen te vormen tot flinke, denkende menschen. De bevolking telt 32.000 zielen.

Wij zullen altijd met genoegen terugdenken aan den tijd, dien wij tusschen de kanonnen te Creuzot hebben doorgebracht, al meenden wij ook voor ons vertrek „het donderend geluid van het kanongebulder" te hooren, en „den luchtschok waar te nemen, die de aarde op hare grondvesten deed trillen."

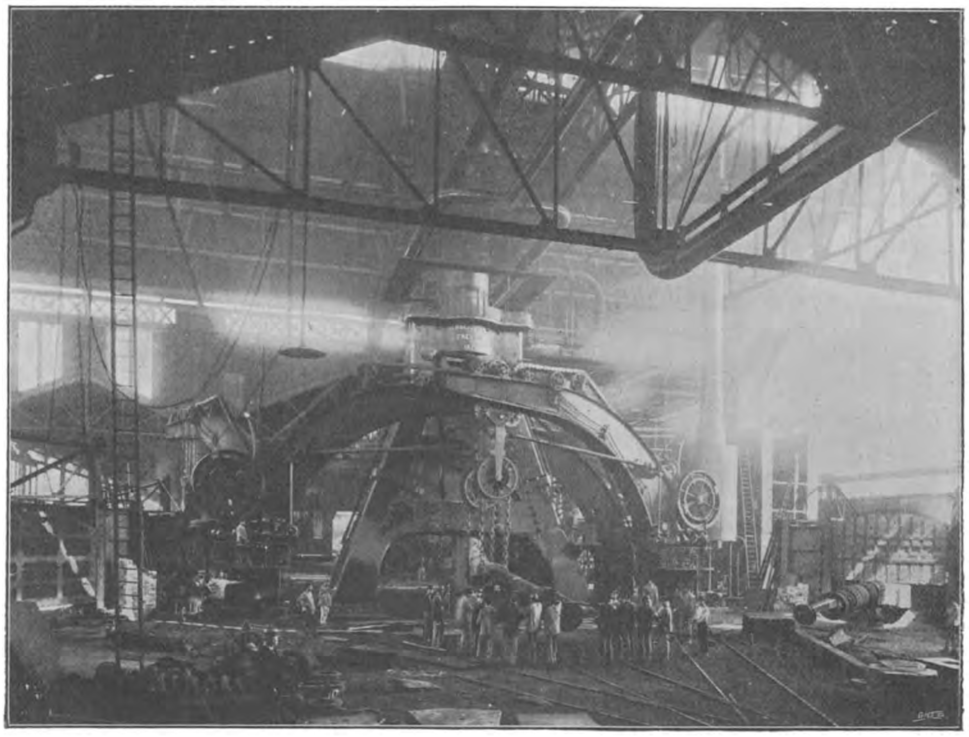

Een reusachtige stoomhamer.

Tot de kanonnen van het Schneider-Canet systeem behooren alle typen en kalibers, die gebruikt worden voor schepen, kust- en vesting-verdediging, en voor den velddienst en de belegeringsoperaties. De kanonnen van het Schneider-Canet systeem worden nu gebruikt in al de navolgende rijken: Frankrijk, Nederland, Denemarken, Turkije, Argentinië, Rusland, Griekenland, Spanje, Uruguay, Zwitserland, Japan, Mexico, Portugal, China, Transvaal, Zweden, Rumenië, Chili, Haïti, Noorwegen, Servië, Marocco en Brazilië.

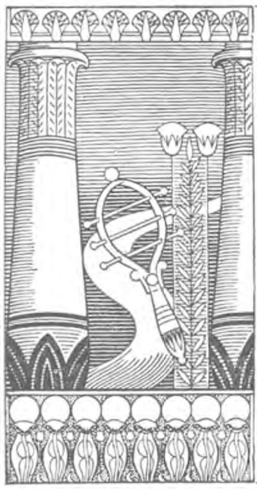

PHAROS

De Egyptenaar

EEN ROMAN

VAN

GUY BOOTHBY.

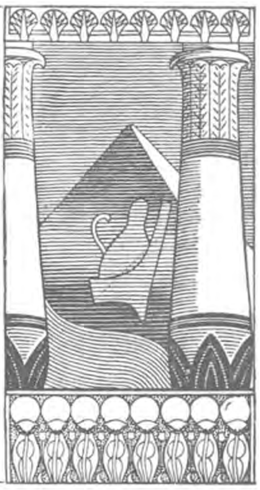

„Zie hoe zijn vroegere grootheid is verdwenen," zeide Pharos, met zulk een toon van droefheid in de stem, dat ik mij onwillekeurig omwendde en hem met verbazing aanzag. „Er was een tijd waarop deze tempel de schoonste der gansche stad mocht heeten, toen zijn voorhoven dagelijks overvol van aanbidders waren en zijn orakels zich verheugden in een roem welke zelfs tot het machtige Rome doordrong. Hier ter plaatse verhief zich het standbeeld der groote godin. Daarginds dat van haar zoon, den God van Horus. Hier was het purgatorium en daar het bronzen beeld van den os Apis. Kunt gij u de menigte niet voorstellen van verlangende gezichten achter de hekken, de in wit gehulde priesters, en het offer op gindsch altaar opgedragen te midden van de rookwolken van wierook en myrrhe? En waar zijn die priesters thans? Waar bevinden zich de vereerders en de beelden? Zij zijn allen verdwenen, tot stof en asch vergaan, evenals deze negentien eeuwen. Kom, wij hebben hier lang genoeg vertoefd, laat ons verder gaan."

Na den Tempel te hebben verlaten, begaven wij ons naar de woning van Fullus Agrippa. Pharos voerde mij hier binnen.

„O, Fullus Agrippa!" riep hij uit, als sprak hij den doode toe, „over de tijdgolven heen, breng ik, Pharos de Egyptenaar, u mijn groet toe! Groot waren uw rijkdommen en onmetelijk was uw macht. Gij waart onverzadigbaar belust op eer en lof en dit huis moet dienen tot bevrediging uwer ijdelheid. Hier staat nog diezelfde zaal, waar uw gasten zich vereenigden, wanneer gij ze op uw banketten genoodigd had. In die dagen droomdet gij weinig dat negentien eeuwen later uw woning terug zouden vinden zonder dak, opgedolven uit de ingewanden der aarde en uw zoo geliefde kamers voor eenig drinkgeld zichtbaar voor den eersten den besten nieuwsgierige. Het minst van alles doorzaagt gij nog dat Pharos de Egyptenaar in dezelfde zaal zou staan, waar gij eenmaal alleenheerscher waart, en er uw gebreken en dwaasheden zou verkondigen aan een zoon van uw ras, dat in uw dagen nog zoo goed als onbekend was."

Hij hield een oogenblik stil, om zich daarna tot mij om te wenden en met nieuwe geestkracht voort te gaan:

„De eigenaar dezer woning, Fullus Agrippa, was gouddorstig, wreed, ijdel en zinnelijk. Hij gaf zijn geld alleen daar, waar hij zeker was veel terug te krijgen. Door iedereen gehaat, kon zijn rijkdom hem niet bewaren toen de straten vol waren van vluchtende stedelingen en niemand wist waar een uitweg te vinden. De ramp trof hem aan uitgestrekt op het ziekbed en ter nauwernood in staat

zich alleen staande te houden. Bij den eersten schok der aardbeving riep hij driftig om zijn lievelingsslaaf, doch er volgde geen antwoord. De muren van zijn huis beefden en trilden, toen hij naar buiten strompelde, de steeds donkerder wordende straat op, al voortwankelende de namen zijner goden roepende en elken penning dien hij bezat, aanbiedende aan den persoon, die hem in veiligheid zou kunnen brengen. Er liep een man tegen hem aan. Hij blikte op hem en herkende den kampvechter Tymon, wiens rijkste patroon hij geweest was. Hij beloofde hem onmetelijke schatten, indien hij hem slechts zoover als de Zee-poort wilde dragen; maar de kampvechter duwde hem terzijde. De grijsaard strompelde naar een muur, klampte zich daaraan vast om steun en zonk eindelijk bewusteloos neder. Weldra was hij onder den regen van asch en *scoria* bedolven en negentienhonderd jaar later ontdekten de werklieden, die bezig waren de bouwvallen op te delven, zijn lijk aan den voet van gindsche zuilen. Ziedaar het lot van den edelen Fullus Agrippa, Romeinsch burger en eigenaar van dit huis."

Nog voordat ik hem had kunnen vragen hoe hij deze bijzonderheden vernomen had, was hij reeds naar buiten getreden en bevond hij zich weder op weg. Ik volgde hem en wij traden op den ingang der ruïnen toe. Mijn metgezel scheen een oud bekende van het dienstpersoneel te zijn; want zij behandelden hem met den grootsten eerbied, en vroegen hem of hij zekere nieuwe opgravingen had gezien, alsof de vraag of zij waarde hadden of niet, geheel en al van zijn uitspraak afhing. Buiten op den weg stond een rijtuig, bespannen met twee prachtige zwarte paarden. Een koetsier, gekleed in keurig doch zwart livrei, zat op den bok, terwijl een knecht naast het portier stond. De gansche equipage verried een uitstekenden smaak. Pharos trad er op toe en noodigde mij uit in te stappen, waarna hij plaats aan mijne zijde nam. Hoe warm de avond ook zijn mocht, werd hem een zware bonten reisdeken om de beenen gewikkeld, en toen dat eenmaal geschied was, strekte hij zich met een zucht van verlichting op de kussens uit, alsof de vermoeienis van dien middag te veel voor hem ware geweest.

„En nu," sprak hij, zoodra de paarden zich in beweging zetten: „naar Napels en naar het schoonste wezen, dat de stad voor het oogenblik binnen haar muren heeft... Fräulein Valerie de Vocxqal."

HOOFDSTUK VII.

Zoo iemand mij den avond mijner eerste ontmoeting met Pharos verteld had dat ik, betrekkelijk korten tijd daarna, alleen met hem van Pompeji naar Napels zou rijden, geloof ik dat ik hem hartelijk zou hebben uitgelachen. Het zonderlingste echter was nog dat ik, in weerwil van den haat dien ik hem toedroeg, een zeker genoegen in zijn gezelschap begon te scheppen. Mijn loopbaan had mij in aanraking gebracht met enkelen der aangenaamste praters van Europa, mannen naar wie het een waar voorrecht was te mogen luisteren, wat niet wegnam dat Pharos hen allen overtrof. Hij was op de hoogte van letterlijk alle onderwerpen en de wijze waarop hij die behandelde had niets alledaagsch, verleende aan alles een geheel nieuwe, eigenaardige bekoring. Hoe lang de rit duurde zou ik niet weten te zeggen; maar nooit nog had de afstand tusschen de beide steden mij zoo kort toegeschenen. Eenmaal te Napels aangekomen zijnde, reden wij straat in straat uit, waarvan er sommigen zoo nauw waren dat ons rijtuig er slechts met moeite door heen kon, totdat wij er ten laatste eene bereikten, die niet alleen breeder was, doch ook fraaier huizen bevatte. Het was voor een groote, ouderwetsche woning dat de paarden eindelijk stil stonden; bijna onmiddellijk werden een paar prachtig bewerkte ijzeren hekken voor ons geopend, en reden wij de binnenplaats daarachter op. Hoe schoon ook tal van Napolitaansche binnenplaatsen zijn, deze hier kon met de fraaiste harer wedijveren. Het huis omgaf haar aan drie zijden; aan den vierden kant,

vlak tegenover den ingang, lag de tuin met zijn fonteinen, zijn palmboomen en rijke lanen van oranjeboomen. Iets heerlijkers dan deze plek in het zachte maanlicht had men zich niet kunnen voorstellen.

De palfrenier steeg van den bok, opende het portiertje en, nadat hij de reisdeken van zijn meester had weggenomen, hielp hij hem uitstijgen. Ik volgde hem naar binnen, maar ofschoon ik door mijne Londensche vrienden voorbereid was geweest op de weelde waarin Pharos leefde, was het mij bijna onmogelijk mijne verbazing te verbergen bij den aanblik van zooveel schoons als het huis mij te vertoonen had. De vestibule, welke wij hadden betreden, was van boven tot onder gevuld met kunstschatten, beeldhouwwerk, schilderstukken en kostbare behangsels.

„Welkom in mijn woning, mijnheer Forrester," sprak Pharos. „Gij zijt niet de eerste Engelsche kunstenaar, die mij met een bezoek heeft vereerd en zoo gij een blik op deze wonderen werpen wilt, zult gij moeten toegeven dat gij u in een goed gezelschap bevindt. Hier hebt gij een Fra Angelico, een Boticelli, een Perugini. Daar onder aan de trap hangt een Jan Steen; die monnik ginds is een Andreo del Sarto, die al heel wat bewonderaars gevonden heeft. Maar dit is niet alles. Zoo gij mij volgen wilt, zal ik u iets toonen, dat niet zonder persoonlijk belang voor u is."

En het voorhuis verder doorloopend, bleef hij plotseling stilstaan en wees op een groot doek.

„Herkent gij dit?" vroeg hij.

Tot mijne groote verrassing was het een mijner vroegere stukken, dat ongeveer drie jaar te voren op de Londensche tentoonstelling had geprijkt en een fantastisch onderwerp voorstelde. Een kunsthandelaar had het opgekocht en ik had het daarna uit het oog verloren.

„Het kwam twee jaar geleden in mijn bezit, en dat op vrij zonderlinge wijze," hernam Pharos. „Ik bevond mij te Baden. De stad was vol van uwe landslieden. Onder hen bevond zich een edelman, wien ik een grooten dienst mocht bewijzen. Hij was iemand, wien alles in het leven tegengeloopen was en op het oogenblik dat ik hem ontmoette, was hij zoo goed als verarmd. Hij was vergezeld van eene verlamde dochter, aan wie hij hartstochtelijk was gehecht. Zonder haar zou hij reeds lang de worsteling om het bestaan hebben opgegeven. Thans zocht hij zijne toevlucht in het spel; maar de kansen liepen hem ook daarin tegen, en het was op dat oogenblik, dat ik hem uit een schier wanhopigen toestand redde. Als een bewijs van dankbaarheid schonk hij mij dit doek."

„En wat werd er van den man zelf?"

Op het gelaat van mijn gastheer vertoonde zich een boosaardige glimlach.

„Wat zal ik u zeggen. Hij had altijd tegenspoed. Toen hij naar zijne woning terugkeerde, vond hij zijne dochter dood. Hij schreef mij daarop een briefje, om mij nogmaals voor mijne hulp te danken en joeg zich achter de Kursaal een kogel door het hoofd."

Ik deinsde ontzet een pas terug; want ik twijfelde er geen oogenblik aan of de ongelukkige had zijne laatste rampen aan Pharos alleen te danken gehad, wat ik mij echter wel wachtte aan mijn gastheer te zeggen. Of hij raadde wat er in mij omging weet ik niet. In elk geval veranderde hij eensklaps van onderwerp en voerde mij eene zaal binnen, die eveneens vol schilderstukken hing; maar bovendien nog een schat van oud porselein bevatte. Aan het tegenovergestelde eind der zaal stond eene groote piano, en daarnaast was de vrouw gezeten, wier schoonheid mij reeds te voren zoozeer betooverd had. Bij ons binnentreden stond zij op. Ik ving duidelijk eene uitdrukking op van vrees op haar gelaat; doch zij had haar ontroering spoedig overmeesterd en zag mij verder rustig aan.

„Valerie," sprak Pharos, „ik had het geluk mijnheer Forrester te ontmoeten, die gisteren avond te Napels aankwam, en hem over te halen bij ons te eten."

„Gij zijt welkom, mijnheer," antwoordde zij bedaard, ofschoon haar gelaat marmerwit geworden was.

Pharos verliet nu de zaal, ons alleen latende. De jonge vrouw nam weder plaats en begon een hoogst alledaagsch gesprek; maar na verloop van eenige minuten rees zij weder overeind en trad toe op het venster, om neêr te blikken op de in schemerdonker gehulde straat. Op eens wendde zij zich tot mij en vroeg, op zachten, ernstigen toon.

„Zijt gij krankzinnig geworden, mijnheer Forrester, dat gij hierheen kwaamt? Of zijt gij uw leven zoo moede, dat gij uw hoofd op zulk een dwaze manier in den muil van den leeuw steekt?"

Ik haastte mij haar om eene opheldering harer woorden te vragen.

„Ik kan u niets anders zeggen dan dit ééne," hernam zij, „dat deze plaats u noodlottig moet zijn. O! kon ik u slechts doen inzien hoe noodlottig!"

Hare schoonheid, zoowel als de ontroering, die haar aangegrepen had, maakten een overweldigenden indruk op mij.

„Ik begrijp u niet," gaf ik, niet minder bewogen dan zij, ten antwoord. „Uit uw gezegde merk ik op dat ik in het een of ander gevaar verkeer; maar ik verzeker u dat gij u daaromtrent vergist. Mijnheer Pharos had de goedheid mij van middag ten eten te vragen, dat is alles; mocht mijn gezelschap u echter onaangenaam zijn, dan kan ik gemakkelijk een verontschuldiging bedenken en mij nog verwijderen.

„Gij weet zeer goed dat dit buiten mijn bedoeling ligt," hernam zij ongeduldig. „Het is alleen om uwentwil, dat ik u smeek heen te gaan. Indien gij dit huis kendet zooals ik, zoudt gij er geen minuut langer blijven. Ik kan helaas, niet duidelijker spreken. Herinner u echter, indien u iets overkomt, dat ik u gewaarschuwd heb en schrijf het alleen toe aan uzelven."

„Maar . . ." riep ik uit.

„Stil!" fluisterde zij: „Ik kan niets meer zeggen; hij is in aantocht!"

Een oogenblik later voegde Pharos zich bij ons. Hij had zijn pels afgedaan en droeg een fluweelen jas, tot aan den hals dichtgeknoopt. Onmiddellijk daarna werd ons aangekondigd dat het eten opgediend was.

„Wees zoo goed mijn pupil binnen te leiden," zeide hij.

Ik gehoorzaamde en nooit zal ik de vreugde vergeten van die eerste aanraking harer kleine hand op mijn arm. Hoe schoon ik haar ook te voren gevonden had, thans kwam zij mij nog veel bekoorlijker voor. Er was iets in haar, waarvan ik mij geen rekenschap kon geven, iets dat haar eene betoovering verleende aan geen andere vrouw eigen.

Het vertrek waar wij zouden eten was somberder dan die welke ik reeds in deze woning had aanschouwd. De muren waren met zware gobelins behangen. Ook de bedienden hadden iets bijzonders; zij waren groot, donkerkleurig en hun gelaat droeg iets onheilspellends. Ik zou hen voor Italianen hebben aangezien. Hun bijzijn werkte onaangenaam op mij, ofschoon zij zich uitstekend van hun taak kweten. Ook viel het mij op dat Pharos geen deel nam aan het heerlijk toebereide maal. Bij het begin daarvan werd er een bord met vruchten en kleine beschuitjes voor hem nedergezet en hij raakte niets anders aan. Alleen vulde hij een wijnglas met water, wierp er een lepel in van een wit poeder, dat hij in een zilveren doos naast zijn bord had staan, en dronk het mengsel in een enkelen teug op.

„Gij zijt zeker verbaasd over mijn matigheid," zeide hij, „maar ik ben gewoon zoo weinig mogelijk te eten en ben niettemin sterker dan iemand anders van mijn jaren. Zoo gij daarin belang stelt, kan ik er u later een bewijs van geven."

Ik antwoordde zoo goed ik kon en wierp een blik op Valerie. Haar gelaat was nog altijd doodsbleek en ik zag haar handen beven, als hadden de woorden van haar metgezel haar verschrikt. Reeds stond ik op het punt haar te vragen of zij zich ongesteld voelde, maar een smeekende uitdrukking in haar oogen weerhield mij daarvan. Na afloop van het middagmaal, verwijderde zij zich, na mij nog een laatste maal aangezien te hebben op een wijze, als wilde

zij zeggen: „Herinner u, in Gods naam, waar gij u bevindt en geef acht op uwe minste woorden!"

Nauwelijks was de deur achter haar gesloten of een deur aan de andere zijde der eetzaal werd geopend en een bediende trad binnen met een aap op den arm, wiens boosaardig kopje uit een bonten kleedje te voorschijn kwam.

„Laat mij u in kennis brengen met mijn tweede ik," zeide Pharos. „Kom Pehtes, steek uw compliment af."

De aap sprong echter op den schoot van zijn meester, nestelde zich daar en lette verder niet op mij. Pharos schoof mij een karaf toe en noodigde mij uit mijn glas te vullen, wat ik onder dankbetuiging afsloeg.

„Dat is een groote gekheid," antwoordde hij. „Men heeft al heel dikwijls dezen wijn geroemd. Maar laat mij u dan ten minste een cigarette aanbieden. Ik rook zelf niet, maar adem gaarne den geur in van tabak, als deze goed is. Deze hier groeide op een mijner bezittingen in Turkije en kan nergens anders ter wereld worden verkregen."

Dit zeggende, haalde hij een zilveren koker uit zijn zak te voorschijn en overhandigde mij dien. Ik nam er een cigarette uit en zat eenige minuten zwijgend voort te rooken. De tabak was waarlijk voortreffelijk. Van lieverlede doordrong de zachte bedwelming daarvan mijn gansche wezen. Nooit te voren had mijn geest zich zoo verlicht gevoeld.

„Zoo gij dan volstrekt den wijn niet wilt proeven, doen wij beter maar naar de zitkamer te gaan," sprak Pharos ten laatste. „Misschien kunnen wij mijn pupil overhalen ons wat muziek te doen hooren, en aangezien zij bijzonder gesteld is op den geur dezer cigaretten, zal zij u gaarne toestaan in haar bijzijn wat te blijven rooken."

Wij begaven ons naar de zaal, waar het schoone meisje mij zoo ernstig gewaarschuwd had, en vonden haar op denzelfden stoel gezeten, waarin wij haar bij mijn aankomst aangetroffen hadden. Pharos, die den aap op den arm droeg, liep op haar toe en streelde haar op vaderlijke wijze de hand; maar hoe vriendelijk deze liefkoozing ook mocht zijn, ik zag duidelijk dat zij er onder rilde.

„Ik verzekerde mijnheer Forrester dat gij er niet tegen zoudt zijn dat hij bleef rooken," zeide hij.

„Zeker, vergun ik dat," gaf zij ten antwoord, maar haar stem klonk koud en eentonig. Het was als sprak zij slechts iets uit, dat haar was voorgezegd.

Pharos zelf bleef zoolang bij mij aandringen, tot ik, ofschoon met weerzin, van haar toestemming gebruik maakte, en spoedig waren wij in gemakkelijke leuningstoelen gezeten, terwijl Valerie haar viool te voorschijn haalde, en op zijn verzoek begon te spelen. Ook thans had ik het gevoel alsof zij slechts aan zedelijken dwang gehoorzaamde; maar op welke wijze die macht door hem uitgeoefend was, bleef mij onverklaarbaar. Andermaal begon dezelfde bedwelming, die mij onder het rooken mijner eerste cigarette vermeesterd had, mij aan te grijpen en werden mijne zintuigen op ongewone manier verscherpt. Onder den invloed der muziek, kwamen nieuwe denkbeelden, nieuwe droomen van tinten, in menigte tot mij. Onder eene bezieling als deze had ik wonderen kunnen verrichten. Ik zag in, dat hetgeen ik in het verleden volbracht had, niets zou zijn, vergeleken bij hetgeen ik in de toekomst voort kon brengen. Indien deze man mij ter zijde stond, zou niets onbereikbaar voor mij zijn. Ik keerde mij naar hem toe en zag zijn oogen strak op mij gevestigd. Plotseling zweeg de muziek, en met een halfgesmoorden snik, buiten machte zich langer te bedwingen, vluchtte de speelster de kamer uit. Ik sprong overeind om de deur voor haar te ontsluiten; maar reeds was zij verdwenen.

„Mijnheer Forrester," sprak Pharos, nadat wij eenige oogenblikken alleen gezeten hadden. „Ik wensch u een voorstel te doen. Ik bezit een stoomjacht en mijn pupil en ik vertrekken daarmede reeds morgen naar Port-Said, op weg naar Caïro."

„Naar Caïro?" herhaalde ik verbaasd.

„Ja. Waarom niet? Caïro is een over-

heerlijke plaats en ik word door een belangrijke zaak naar Egypte geroepen. Gij kunt misschien wel raden welke die zaak is."

„De mummie?" vroeg ik, op goed geluk af.

„Juist," gaf hij hoofdknikkend ten antwoord. „Ik ben van plan haar terug te brengen naar het graf, waaruit uw vader haar wegnam, en nu stel ik u voor mij te vergezellen. Het is eene gelegenheid, die zich niet licht weder zal voordoen. Gij zult op deze wijze het land der Pharao's onder de gunstigste omstandigheden leeren kennen en daarvan heel wat partij trekken voor lateren arbeid."

Ik erken dat ik volstrekt niet wist wat ik antwoorden moest. Steeds had ik verlangd dat land vol geheimnissen te bezoeken en zoo kon ik dat beter dan op eenige andere wijze doen. Ook was het vooruitzicht eenige achtereenvolgende weken, aan boord van hetzelfde schip door te brengen met Valerie, eene groote verzoeking voor mij. Ik was overtuigd dat zij zich diep ongelukkig gevoelde; wellicht zou ik de bron leeren kennen van haar leed en haar kunnen helpen.

„Wel, wat zegt gij van mijn plan?" vroeg Pharos.

„Dat het mij zeer toelacht; maar ik dacht niet zoo lang uit Engeland afwezig te zijn!"

„Gij zult Engeland bij uw terugkeer wedervinden," hernam hij lachend. „Komaan, laat ons maar dadelijk vaststellen dat gij ons vergezelt. Ik geloof u te mogen beloven dat het uitstapje u bevallen zal."

„Mag ik er niet tot morgen over nadenken?"

„Dat zou groote gekheid zijn; want dan zoudt gij waarschijnlijk het een of ander middel vinden om te bedanken. Ik ben zeker, dat, zoo Valerie hier was, zij met mij mede zou aandringen op uwe toestemming."

Haar naam alleen was voldoende om mij over te halen tot zijn wil. Ik nam het aanbod aan!

„Dat verheugt mij zeer," hernam hij. „Wij zullen ons vertrek bepalen op morgen avond tien uur. Mijn bedienden zullen uwe bagage aan boord overbrengen. Gij behoeft u om niets te bekommeren."

Ik dankte hem en ziende dat het reeds bij elven was, nam ik afscheid van hem, zonder in de gelegenheid geweest te zijn nog goeden nacht te wenschen aan zijn pupil.

Het was een bijzonder warme avond. Op het oogenblik dat ik het huis van mijn raadselachtigen gastheer verliet, kwam de maan boven de woningen aan de overzijde der straat te voorschijn. Ik haastte mij den weg naar mijn hotel in te slaan; maar ik had nog slechts enkele schreden afgelegd, toen een poortje in den tuinmuur zich opende en een zwarte gedaante daaruit te voorschijn trad. Ik hoorde gelijktijdig mijn naam uitspreken. Het was Valerie.

„Mijnheer Forrester," zeide zij, „ik heb alles op het spel gezet om u te spreken. Van avond weigerdet gij naar mij te luisteren, maar ik bid u het thans te doen. Zoo gij geen acht geeft op mijne woorden, kan het voor altijd te laat zijn."

Het maanlicht bescheen ten volle haar gelaat en verleende er nog slechts treffender schoonheid aan.

„Waartegen wilt gij mij dan waarschuwen?" vroeg ik.

„Dat kan ik u onmogelijk zeggen, want ik weet het zelf niet; maar hiervan ben ik zeker dat zijn omgang met u noodlottig zal zijn. Gij kent hem niet zooals ik. Gij kunt u zelfs geen voorstelling maken van hetgeen hij is. Heb medelijden met uzelven en trek u terug eer het te laat zal zijn. Ontvlied hem, tot elken prijs. Gij glimlacht! O, zoo gij eens wist! Laat mij u dit éene zeggen: het zou verreweg beter zijn te sterven, dan in de macht te geraken van dien man."

Ik was diep geroerd door den ernst waarmede zij sprak; maar meer nog door de droefheid, verspreid over haar trekken.

„Men zou zeggen dat dit met u het geval was," zeide ik.

„Dat is ook zoo, helaas," antwoordde zij. „Ik ben in zijn macht en daarom naar lichaam en ziel verloren. Van daar dat ik *u* redden wil. Geloof mij, verlaat Napels nog heden nacht. Om het even waar gij

heengaat, als gij u slechts stelt buiten zijn bereik."

„Daartoe is het te laat," sprak ik, „de teerling is geworpen, ik beloofde hem morgen met u beiden naar Egypte te vertrekken."

Zij slaakte een gesmoorden kreet.

„Hebt gij beloofd Egypte met hem te bezoeken?" riep zij uit, als kon zij ternauwernood haar ooren gelooven. „O! mijnheer, waar denkt gij aan? Ik zeg u, het is een noodlottig besluit, het staat gelijk met zelfmoord. Zoo gij u ook slechts eenigszins om eigen welzijn bekommert, zult gij onmiddellijk afreizen en nooit naar Napels wederkeeren of in zijn nabijheid komen."

In haar ontroering klemde zij zich krampachtig aan mijn arm vast. Ik kon voelen hoe hevig zij beefde; maar juist om harentwil was ik meer dan ooit besloten het tegendeel te doen van wat zij zocht te bereiken.

„Gij zegt mij dat die man u in zijn macht heeft," sprak ik vastberaden. „Gij waarschuwt mij voor het gevaar dat mijzelven dreigt en na zooveel voor mij gedaan te hebben, verwacht gij dat ik u in zijne handen laten zal? Dan koestert gij toch een zeer geringe meening van mij!"

„Ik beproef alleen u te redden," gaf zij ten antwoord. „Van het eerste oogenblik af, waarop ik u zag, las ik ongeluk op uw gelaat, en van stonde af aan, rees het verlangen in mij op dat onheil te bezweren."

„Maar waarom poogt gij niet liever uzelve te redden?" vroeg ik. „Komaan, laat ons iets vaststellen. Indien ik de nabijheid van dien man ontvlucht, moet gij het eveneens doen. Vertrekken wij onmiddellijk. Gij bevindt u thans buiten zijn bereik. Wilt gij uzelve niet aan mij toevertrouwen? In de haven ligt een stoomboot, die tegen middernacht naar Genua vertrekt. Wij kunnen aan boord gaan, en ons van daar begeven waarheen wij slechts willen. Ik heb geld genoeg bij mij en geef u mijn woord van eer niets na te zullen laten wat uw veiligheid en geluk bevorderen kan."

Reeds had ik haar arm vastgegrepen en poogde ik haar met mij mede te voeren, maar zij verzette zich daartegen, mij met een uitdrukking vol angst toefluisterende:

„Neen, neen; gij weet niet wat gij vraagt. Het is het onmogelijke. Hoe vurig ik het ook wenschen zou, ik kan hem niet ontkomen. Voor het leven lang ben ik aan hem gekluisterd met sterker dan ijzeren ketenen. Hem verlaten kan ik niet. O! mijn God, dat het slechts zijn mocht!"

Zij zonk achterover tegen den muur en bedekte het gelaat met de handen, terwijl haar gansche gestalte door krampachtige snikken op en neêr bewogen werd.

„Dan zij het zoo," sprak ik, het hoofd ontblootende. „Van het oogenblik af dat gij bij hem blijft, zweer ik dat ik hem niet alleen zal ontvluchten. De zaak staat vast, morgen vergezel ik hem naar Egypte."

Zij wendde geen poging meer aan mij van plan te doen veranderen, maar verdween zwijgend door het tuinpoortje. Ik hoorde nog de grendels dichtschuiven en ik bevond mij alleen op straat.

Hoofdstuk VIII.

Het sloeg den volgenden avond juist tien uur toen ik, vergezeld van Pharos' knecht, aan de haven in het roeibootje stapte, dat mij naar het stoomjacht overbrengen moest.

Ik had den ganschen dag niets van hem of zijne pupil vernomen, maar was niettemin voortdurend in den geest met hem bezig geweest. Tevergeefs trachtte ik mij een voorstelling te maken omtrent den aard van het mij dreigende gevaar. Ware het niet geweest de herinnering aan het tooneel bij de Cleopatra-naald en aan zijn handelwijze in mijn eigen atelier, ik zou Valerie's waarschuwing toegeschreven hebben aan de ziekelijke verbeeldingskracht eener vrouw. Thans echter zag ik volkomen in, dat ik alle reden had met de grootste omzichtigheid te werk te gaan, en hoe de zaken ook loopen mochten, mij bereid te houden het gevaar, onder welken vorm dan ook, onder de oogen te zien.

Toen ik het jacht bereikte, werd ik ontvangen door den kapitein, een man van

middelbaren leeftijd, die mij zeide dat Pharos en zijne gezellin reeds aangekomen waren en zich hadden teruggetrokken in hunne hutten. Mijn bagage was aan boord en ikzelf besloot mijn kajuit op te zoeken om, zoo mogelijk, nog te slapen aleer het schip zich op weg begaf.

Toen ik den volgenden morgen ontwaakte, bevonden wij ons in zee. Een schitterende zonneschijn stroomde mijn venstertje binnen en danste op de witte en gouden paneelen der hut. Ik kleedde mij zoo spoedig mogelijk aan en begaf mij naar dek. Het was een heerlijke morgen, met een helder blauwe lucht, ofschoon de zee zich vrij onstuimig betoonde en meer dan eens haar schuim over de verschansing spatten deed.

Het jacht kwam mij thans grooter voor dan den vorigen avond het geval geweest was. Het moest minstens vierhonderd ton beslaan. De kapitein was een Griek; van waar echter de bemanning kwam vermocht ik niet uit te vinden. Zij bestond uit zwijgende, sombere mannen, die niets van de gewone gemoedelijkheid van zeelieden hadden en reeds niet jong meer waren ook. Zij kweten zich slechts werktuigelijk en zonder belangstelling van hun taak.

Om klokslag acht uur, trad een hofmeester op mij toe met het bericht dat het ontbijt gereed was. Ik vernam tevens dat Pharos nooit vóór den middag opstond en dat Valerie voor ditmaal in haar eigen kajuit zou blijven. Dientengevolge nuttigde ik gansch alleen mijn maal; dit afgeloopen zijnde, keerde ik weêr terug naar dek, waar ik een sigaar opstak. Meer dan een half uur wandelde ik zoo op en neder, totdat ik onverwacht het jonge meisje voor mij zag staan. Zij was gehuld in donkere kleeren, die slechts des te beter de fraaie lijnen harer gestalte uit deden komen.

„Goeden morgen, mijnheer Forrester," sprak zij, mij de hand toestekende. „Ik moet u verschooning vragen, dat ik u geen gezelschap hield onder het ontbijt; maar ik was zoo vermoeid, dat ik onmogelijk vroeg kon opstaan."

De bezorgde uitdrukking harer oogen zeide mij duidelijk dat zij ons laatste onderhoud niet vergeten had; maar aangezien zij er niet op terug scheen te willen komen, besloot ik haar voorbeeld te volgen daaromtrent, hoezeer ik ook van nieuwsgierigheid brandde meer te hooren, wat Pharos en zijn duistere bedoelingen betrof.

Ik vernam al spoedig uit het gesprek, dat zij nu aanknoopte, hoe zij, sedert zij bij Pharos gekomen was, bijna elke Europeesche hoofdstad had bezocht, en als van zelf vroeg ik haar aan welke stad zij de voorkeur gaf.

„Hoe zou ik dat kunnen bepalen?" vroeg zij, op een toon van verwijt. „Gelooft gij dat, zoo gij tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld waart, gij u zoudt bekommeren om de vraag welke kleur uw cipiers aan uw cel gaven of hoe de muren er uit zouden zien, waarop gij van uit uw tralievenster neêr zoudt blikken? Wat mij betreft, ik stel geen belang in de plaatsen waarheen mijn bewaker mij voert."

Ik wist niet wat hierop te antwoorden; wij bevonden ons op gevaarlijk terrein en ik haastte mij een ander onderwerp te kiezen. Zij bemerkte mijn verlangen daarnaar, want om haar mond speelde een bitter glimlachje, en al spoedig vond zij een voorwendsel om mij te verlaten en naar beneden te gaan.

Het was over twaalven voordat Pharos zich vertoonde. Ook thans op zee had hij geen de minste verandering in zijn toilet aangebracht. Hij droeg nog altijd dezelfde zware overjas en het zonderlinge kalotje waarmede ik hem meest had gezien.

„Ik vrees dat gij mij al heel onbeleefd zult vinden," zeide hij. „Als gastheer had ik gisteren avond wel aan dek mogen blijven, om u bij uw aankomst te verwelkomen; maar mijn leeftijd is mijn eenige verontschuldiging en ik hoop dat het u aan niets ontbroken heeft."

„Ik had alles wat ik maar wenschen kon," gaf ik ten antwoord. „Gij bezit een voortreffelijk jacht en het is uitstekend ingericht."

„Ja," zeide hij, den blik over het vaartuig

latende glijden, „en het bewijst mij van tijd tot tijd groote diensten."

Bij deze woorden verkreeg zijn gelaat een zonderlinge uitdrukking, die al mijn wantrouwen deed herleven; maar hij liet mij niet lang onder dezen indruk; op de vriendelijkste wijze bood hij mij aan mij over het gansche schip rond te geleiden. Na dit ook werkelijk gedaan te hebben, eindigde hij met mij te brengen naar zijn eigen kajuit.

Hoe groot was mijn verbazing toen ik, in plaats van een weelderig vertrek, zooals ik stellig verwacht had te zullen vinden, slechts eene kleine hut zag, niet half zoo groot als die welke ik zelf bewoonde, en niet alleen beroofd van al wat naar overdaad zweemde, maar zelfs arm aan de meestal noodzakelijk geachte voorwerpen. Aan stuurboordzijde was de kooi, van ruw hout getimmerd, waarop verscheidene paren wollen dekens opgevouwen lagen. Verderop stond de waschtafel en daarnaast een zetel, waarover een dierenhuid lag uitgespreid en waarop de aap ineengerold rustte. Dat was alles; maar neen, nu vergis ik mij toch, want in een hoek stond, op zorgvuldige wijze bevestigd, zoo dat geen beweging van het schip haar zou kunnen omverwerpen, niets meer of minder dan de mij ontstolen mummie.

De aanblik daarvan riep mij weêr heel den ontzettenden nacht te binnen, waarin deze man tot mij gekomen was en zich van echt duivelsche middelen bediend had om zich meester te maken van het door hem begeerde ding. Er was ternauwernood een week over dat alles verloopen, en toch scheen Pharos sedert dien als herschapen te zijn.

Ik vergezelde hem naar dek terug, doordrongen van het feit, dat ik nog even weinig van hem verstond als den dag, waarop ik hem het eerst aanschouwde. Wat Valerie betreft, ik zag haar pas laat op den middag weêr. Zij leed aan zware hoofdpijn, liet zij door den hofmeester aan Pharos zeggen, wat haar verhinderde haar hut te verlaten. Het gelaat van mijn gastheer werd op eens zoo donker, dat mij geen twijfel overbleef of dit bericht maakte hem boos. Hij hield zich evenwel als deed het hem alleen leed om harentwil en liet haar door den hofmeester weten hoeveel medelijden hij met haar had, waarna hij wederom zijn gesprek met mij hervatte.

Al pratende, lezende en wandelende over dek, bracht ik het verdere gedeelte van den dag door en eerst dien avond aan het middagmaal kwamen wij weder met ons drieën bijeen; maar dat slechts voor korten tijd; want niet zoodra waren wij van tafel opgestaan, of mijne beide dischgenooten keerden naar hun eigen kajuiten terug. Ik daarentegen stak een sigaar op en begaf mij naar het dek. De zon ging juist aan den horizon onder en er was een wonderbare stilte over de zee gekomen. Den kapitein aan den ingang der rookhut ziende staan, trad ik op hem toe, om hem te vragen wat hij van het weder dacht.

„Dat zou ik u moeielijk kunnen vertellen, mijnheer," gaf hij in het Fransch ten antwoord. „De barometer daalt aanhoudend sedert van morgen en ik vrees dat wij een storm te gemoet gaan."

Dit was ook mijne meening en, na nog een paar minuten met hem te hebben gepraat, ging ik tegen het lichtvenster zitten. De ruiten waren opgeheven en door de openstaande ruimte kon ik neerblikken op de *longroom*. Voor zoover ik zien kon, was zij ledig; maar het duurde niet lang of uit Valérie's hut drong een vrouwenstem tot mij door. Die stem klonk eentonig, klankloos, onharmonisch en deed het gehoor pijnlijk aan. Een oogenblik zweeg zij en daarna hoorde ik duidelijk dat Pharos iets antwoordde.

Het lag geenszins in mijn bedoeling voor luistervink te spelen, en toch zat ik daar als aan mijn plaats genageld; dwong eene macht, sterker dan eigen wil, mij te hooren wat daar omlaag werd gezegd.

„Komaan," sprak Pharos in het Duitsch. „Gij kunt u toch niet tegen mij verzetten. Houd mijn hand vast, doe de oogen open en vertel mij wat gij ziet!"

Vijftig tellens lang volgde er een onafgebroken stilzwijgen. Daarop antwoordde de vrouwenstem even toonloos als te voren:

„Ik zie een zandige vlakte, die zich aan drie kanten in onafzienbare lengte uitstrekt; aan de vierde zijde verrijzen heuvelen. Ik zie een reeks tenten en in die, welke het dichtst bij mij staat, ligt een man op zijn ziekbed neer."

„Is het de man dien gij kent?"

„Ja, hij is het," en de stem klonk nog ruwer dan te voren.

„Wat ziet gij thans?"

„Ik bevind mij in duister en zie niets."

„Houd mijn hand vast en wacht; gij zult zoo aanstonds helderder zien. Beschrijf mij nu als uw oogen aan de duisternis gewend zijn, de plek waar gij u bevindt."

„Ik ben in een donker, somber graf," klonk het wederom, na verloop van eenige oogenblikken. „Het dak wordt door zware zuilen gestut en zij zijn gebeeldhouwd in een stijl dien ik nooit te voren heb aanschouwd. De zoldering en wanden zijn beschilderd; op den steenen vloer ligt het lijk van een man."

„Leg uw hand in de mijne en zie verder."

„Ik zie den dood," hernam de stem op onbeschrijfelijken toon. „Dood aan alle zijden. Hij doet zich nacht en dag voor; de wereld is vervuld van gejammer."

„Het is wel; ik ben voldaan," sprak Pharos. „Leg u thans neder en slaap. Over een uur zult gij ontwaken en u niets herinneren van hetgeen gij mij hebt geopenbaard."

Buiten staat iets te begrijpen van het gehoorde, stond ik van mijn zitplaats op en begon ik over dek heen en weêr te loopen. De herinnering aan het opgevangen gesprek ontstemde mij meer dan ik zeggen kan. Gold het hier een nieuwe duivelsche daad van Pharos, of wat beteekende het anders? Nog vroeg ik mij dit af, toen ik een tred achter mij vernam en den man zelf op mij zag toetreden. Hij scheen bijzonder opgewekt te zijn.

„Ik zocht u overal, mijnheer Forrester," zeide hij. „Het is heerlijk hier boven, en ik zal niets liever doen dan wat met u te praten; maar vergis ik mij, of is er iets dat u op het hart ligt? Wat scheelt er aan? Kan ik u soms helpen?"

„Neen, dank u," gaf ik vrij kortaf ten antwoord. „Ik heb wat hoofdpijn en ben van avond niet tot praten bekwaam."

„Dan moet gij mij toestaan u te helpen," hernam hij, „want ik weet ook iets van de geneeskunst af."

„Ik dank u zeer; maar mijne ongesteldheid is te onbeduidend om er acht op te geven."

„Zooals gij verkiest," sprak hij schouderophalend. „Indien gij liever voort blijft lijden, zijt gij daaromtrent vrij," en hij veranderde aanstonds van onderwerp en bleef meer dan een uur lang met mij voortpraten over kunst en de opvattingen der oude en nieuwe meesters.

Nog hielden wij ons daarmede bezig, toen Valerie aan dek kwam en zich bij ons voegde.

„Welk eene hitte, mijnheer," was haar eerste woord. „Ik ben zeker dat er onweêr in aantocht is."

Ik geloof ook dat wij er een zullen zien losbreken vóór den morgen," gaf ik ten antwoord.

„Buiten is het ondragelijk benauwd," hernam zij, plaats nemend in den stoel, dien ik haar aangeboden had, „en ik ben daardoor zeker in slaap gevallen; ik kan mij althans niet herinneren wat ik na het eten uit heb gevoerd."

Ik wierp een blik op Pharos; zijn gelaat bleef ondoordringbaar als altijd, terwijl hij de beenderige hand op haar arm plaatste en haar vol vriendelijkheid toevoegde:

„Ik vrees dat gij niet geheel en al wel zijt, lieve; maar het dreigende onweer zal daar wel schuld van zijn. Ook onze vriend hier klaagt over hoofdpijn, en ofschoon hij zich niet door mij wil laten behandelen, moet ik toch eens gaan zien of ik u niet beter maken kan. Mijn medicijnkistje is zeer goed voorzien."

Hij begaf zich naar omlaag en Valerie en ik begonnen samen op en neer te loopen;

maar hoewel ik al het mogelijke deed om haar op te wekken uit de verdooving waaraan zij ten prooi was, bleven mijne pogingen vruchteloos. Haar groote, donkere oogen bleven strak op het water gevestigd, haar handen waren krampachtig saamgewrongen. Nooit had zij er schooner of hopeloozer uitgezien. Haar ongeluk roerde mij tot in het diepst der ziel en onder den invloed van dat medelijden fluisterde ik haar toe:

„Gij gevoelt u rampzalig; bestaat er geen middel iets voor u te doen?

„Geen enkel," gaf zij ten antwoord, nog steeds voor zich uit turende. „Ik ben reddeloos verloren."

„Ik kan dat onmogelijk gelooven," hernam ik. „Gij zijt overspannen voor het oogenblik en dan zegt men dingen, die men eigenlijk nooit had bedoeld."

„Laat mij u hierop eens en voor altijd zeggen, dat ik geenszins overdrijf. Gij wilt mij troosten; maar dat is vruchteloos, want er blijft geen hoop voor mij over. Zoo gij u een flauw begrip kondet vormen van mijn bestaan, zooals het is, zoudt gij begrijpen dat ik maar al te zeer gelijk heb."

„En wilt gij mij dan niet zeggen, wat u kwelt?" vroeg ik smeekend. „Gij weet thans dat gij mij vertrouwen kunt. Valerie, zoo gij het nog niet geraden hebt, laat mij het u dan verklaren, dat ik mijn leven geven zou om u van dienst te zijn."

„En ik geloof u en dank u daarvoor uit heel de diepte van mijn ziel," sprak zij op een toon van diepen ernst; „maar ik kan u niets mededeelen. Laat mij thans naar beneden gaan; ik ben zeer vermoeid."

Ik vergezelde haar tot aan de groote kajuit, waar zij mij de hand reikte en mij goeden nacht wenschte. Zoodra de deur zich achter haar gesloten had, begaf ik mij naar mijn eigen hut; maar hetzij door den invloed der hitte, hetzij door de ontroering waaraan ik ten prooi was, ik kon onmogelijk den slaap vatten. Onophoudelijk stond Valerie's fraai en troosteloos gelaat mij voor oogen. Ten slotte kon ik de drukkende atmosfeer in mijn kooi niet langer dragen en kleedde ik mij aan, om onhoorbaar naar dek te sluipen en daar wat van de nachtelijke koelte te gaan genieten. Reeds was ik boven gekomen en wilde ik op het roer toetreden, toen ik iets zag dat mij stil deed staan. Midden op het achterschip herkende ik Pharos. Zijn handen waren boven zijn hoofd omhoog geheven, als riep hij den bijstand in der Nachtgodin. Hij hield het hoofd zelf achterover gebogen en ik kon duidelijk de daarover verspreide uitdrukking opmerken. Nooit heb ik iets zoo duivelachtigs aanschouwd, en toch was het mij onmogelijk er de oogen van af te wenden. Meer dan een minuut lang bleef hij aldus staan, daarop trad hij langzaam op de plek toe, waar ik mij bevond.

Zonder goed te weten waarom, kroop ik ontsteld weg in de schaduw der trapdeur. Ik ben overtuigd dat hij mij gedood zou hebben, indien hij mij op dat oogenblik had ontdekt; maar hij zag mij niet en ging rustig naar beneden, terwijl ik mij eens te meer afvroeg wie of wat toch de man mocht zijn, in wiens macht ik was gevallen?

Hoofdstuk IX.

De kapitein had geen ongelijk gehad een opkomenden storm te vreezen. Toen ik den volgenden morgen ontwaakte, bemerkte ik dat het vaartuig als een kurk op en neêr geslingerd werd en nauwelijks had ik mij boven op dek gewaagd, of ik zag dat er een waar noodweêr over ons was losgebarsten. Mijn reispet werd mij in een oogwenk door den wind van het hoofd gerukt, en de kapitein moest op mij toeschieten om mij op eene veilige plek te brengen, zoozeer liep men gevaar over boord te worden gespoeld. Meer dan een uur bleef ik staan ter plaatse, waar hij mij heengeleid had, de woeste schoonheid der ontketende elementen gadeslaande, en doornat van de over dek heenspoelende stortzeeën. Eindelijk echter begaf ik mij weêr naar omlaag, mij aan al wat ik grijpen kon vastklemmende om niet te vallen, en juist op het oogenblik dat ik mijn hut wilde binnengaan, opende

die van Valerie zich en trad zij naar buiten. Eén enkele oogopslag was mij voldoende om mij te overtuigen dat er iets buitengewoons gaande was.

„Mijnheer Forrester," zeide zij, op een toon vol onbeschrijfelijke minachting. „Kom mede, ik heb u iets heel merkwaardigs te toonen."

Ik gehoorzaamde haar en zij geleidde mij regelrecht naar haar kajuit. Weinig echter was ik verdacht op het schouwspel dat mij aldaar wachtte. In een hoek neêrgehurkt, bijna buiten zichzelf van angst, terwijl het ontsteld gezichtje van den aap mij van tusschen zijn jas tegenblikte, zag ik Pharos, den man dien ik tot daartoe zoo goed als gevoelloos had geacht. Nu hij de mogelijkheid van sterven onder de oogen zag, bleek hij de grootst mogelijke lafaard te wezen. Hij was buiten staat zich nog om onze minachting te bekommeren. Zoo vaak het schip een nieuwen schok ontving, verschool hij zich nog verder in zijn hoek, ons intusschen aanstarende met een haat, die aan razernij grensde.

Ieder ander zou waarschijnlijk slechts medelijden bij mij hebben opgewekt; hij daarentegen boezemde er mij slechts te meer afschuw door in. Ik begreep vóór alle dingen dat hij geen geschikt gezelschap meer opleverde voor het jonge meisje en besloot hem zoo spoedig mogelijk naar zijne hut of de mijne over te brengen.

„Komaan, mijnheer Pharos," zeide ik. „Gij moet u niet aldus toegeven. Ik ben aan dek geweest en verzeker u dat er nog geen rechtstreeks gevaar bestaat."

Onder het spreken boog ik mij tot hem en plaatste ik de hand op zijn schouder. Hij rukte zich los en knarste daarbij zoodanig op de tanden, dat hij meer op een dollen hond dan op een mensch geleek.

„Gij liegt!" riep hij gillend uit. „Ik ben gevloekt en zal nooit geen land meer zien. Maar ik wil niet sterven. Er *moet* het een of ander middel bestaan om het jacht drijvende te houden. De kapitein moet het vinden, en indien er iemand van ons allen gered wordt, moet *ik* het zijn. Verstaat gij mij? *Ik* moet dat wezen!"

Ik had hem gaarne in het aangezicht geslagen voor zulk een schandelijke zelfzucht en, buiten mijzelven gebracht, riep ik uit:

„Zijt gij een man, dat gij u niet schaamt aldus in bijzijn van eene vrouw te spreken? Gij moest u schamen, mijnheer! Sta op en laat mij u naar uw eigen hut brengen!"

Ik rukte hem overeind en, of hij het wilde of niet, sleepte ik hem naar zijn eigen verblijf. Het gansche tooneel was zoo afzichtelijk geweest, dat ik er van walgde en hem nog nooit zoozeer verfoeid had als toen ik hem verliet en naar de salonkajuit terugkeerde. Ik zette mij naast Valérie neder, die aan een tafel plaats genomen had.

„Ik vrees dat gij u onnoodig angstig hebt gemaakt," zeide ik tot haar. „Ik geef u mijn eerewoord dat er voor het oogenblik geen gevaar bestaat."

„Ja, ik *ben* bang," antwoordde zij. „Zie slechts hoezeer mijne handen beven; maar het is niet voor den dood dat ik huiver."

„Gij zijt bevreesd voor dien man," zeide ik; „laat mij u verzekeren dat gij dit niet behoeft te zijn; voor heden, ten minste, is hij schadeloos."

„O! gij kent hem niet zooals ik dat doe," mompelde zij. „Ik zag hem reeds meer dan eens zooals nu, en zoodra de storm bedaart, zal hij opnieuw dezelfde van voorheen worden en ons slechts te feller haten, nu wij getuigen zijn geweest van zijne lafhartigheid. Ik vraag mij dikwijls af of het mogelijk zijn kan dat hij werkelijk een mensch is. In dat geval moet hij eenig in zijn soort zijn op aarde, want God kan niet toelaten dat er twee dergelijke monsters zouden bestaan."

HOOFDSTUK X.

Het was zoo goed als donker, toen het jacht de haven van Pórt-Said binnenliep, ofschoon de laatste tinten van zonsondergang nog aan den hemel zweefden. Hoe goed ik ook bekend mocht zijn met de

noordelijke kusten der Middellandsche zee, was het voor het eerst dat ik de zuidelijke aanschouwde. Port-Said trof mij dan ook als een tafereel vol frischheid en ongekenden gloed. De kleuren en fraaie bouworde der huizen, de luidruchtige roeiers, het eentonig gezang der Arabische kolendragers, de reeks kameelen, welke ik juist om den hoek van eene straat zag te voorschijn komen, de jonge ezeldrijvers, de Soudaneesche soldaten en bovenal de menigte vaartuigen in de haven, dat alles leverde een even belangwekkend als nieuw schouwspel voor mij op.

Zoodra wij voor anker lagen en men aan de gebruikelijke reede-verordeningen had voldaan, begaf Pharos' knecht, dezelfde die mij te Napels aan boord had gebracht, zich aan land, vanwaar hij nog binnen het uur wederkeerde, met het bericht dat hij een extra-trein besteld had, die ons naar ons bestemmingsoord zou overbrengen. Wij verlieten dientengevolge het jacht en begaven ons per rijtuig naar het spoorwegstation, een ouderwetsch gebouw aan het uiteinde der stad. Alleen een locomotief en een enkele wagen wachtten ons aldaar op. Wij stegen in en vijf minuten later stoomden wij over de zandige vlakte heen, welke langs het Kanaal loopt en het van de Bittere Meren scheidt.

Na den storm was mijne verhouding tot Pharos eenigszins gespannen gebleven. Valerie had gelijk gehad in hare voorspelling dat hij het mij niet vergeven zou zijn lafhartigheid te hebben leeren kennen. Voor het overige deel van de zeereis vertoonde hij zich ternauwernood meer aan dek en bleef hij bijna onafgebroken in zijn eigen hut zitten. Nu echter waren wij wel gedwongen bijeen te blijven, wat eenige verbetering in de zaak aanbracht, maar zelfs nu nog kon men ons geenszins een vroolijk gezelschap noemen. Valerie zat daar zwijgend en in zichzelf gekeerd, in den rechterhoek gedoken; Pharos had tegenover haar plaats genomen, in zijne zware pelzen en vergezeld van zijn onafscheidelijken viervoetigen metgezel. Ik leunde in den tegenovergestelden hoek en sloeg beiden sprakeloos gade. Te Ismailia wachtte een andere trein ons op, en zoodra onze bagage en wij daarin over waren gebracht, zetten wij onze reis weder voort, om ditmaal de woestijnstreek binnen te dringen. De hitte was hier welhaast ondragelijk en alles werd nog vrij wat erger, toen, onmiddellijk na het invallen der duisternis en het opsteken der lampen, heele zwermen muskieten uit hunne schuilplaatsen te voorschijn kwamen en op ons nederdaalden. De trein rolde en hotste voort, langs de slagvelden van Tel-el-Kebir en Kassassin, en nog altijd zaten Pharos en de vrouw tegenover hem daar in dezelfde houding, hij met achterover gebogen hoofd en zij uit het venster turende, blijkbaar zonder iets te zien van het land waar wij doorheen togen.

Het was ver over middernacht, toen wij de hoofdstad bereikten. De knecht stond in een oogwenk aan het portier. Hij had er voor gezorgd dat een rijtuig ons aan den ingang van het station opwachtte en wij werden daarin overgebracht naar het hotel, waar vooraf kamers voor ons besteld waren. Een ding was zeker: Pharos deed zijn tochtgenooten op reis van alle mogelijke weelde genieten.

De eigenaar van het logement ontving ons zelf aan den ingang en uit het feit dat hij Pharos mededeelde zijne vroegere vertrekken voor hem in gereedheid te hebben gebracht, maakte ik op dat zij elkander kenden.

„Ten laatste bevinden wij ons dus te Caïro, mijnheer Forrester," zeide mijn gastheer, met een boosaardigen lach, zoodra wij onze zitkamer bereikten, waar men een maal voor ons klaar had gemaakt, „en is uw levensdroom dus vervuld geworden. Laat mij u daarmede gelukwenschen."

Ofschoon ik het nu betwijfelde of het wel een geluk voor mij mocht heeten daar in zijn gezelschap te zijn, antwoordde ik zoo goed mogelijk en hielp ik daarna Valerie haar reismantel afdoen. Wij zetten ons aan tafel; de lange tocht had ons hongerig gemaakt; doch, hoewel ik zeker wist dat

hem sedert meer dan acht uren niets over de lippen gekomen was, wilde Pharos ons voorbeeld niet volgen. Onmiddellijk na afloop van het eten zeiden wij elkander vaarwel en trok elk onzer zich in zijn afzonderlijk vertrek terug.

Bij mijn ontwaken, den volgenden morgen, was mijn eerste inval de stad van uit het venster mijner slaapkamer te bestudeeren. Het was een heerlijke ochtend en het tooneel, dat ik aanschouwde, niet minder schoon. Ik zag haar over de platte daken der huizen en de toppen der palmboomen, in het blauw verschiet, waar ik, tot mijne verrukking, juist de Pyramiden boven den Nijl kon zien uitsteken. Op straat ontwaarde men forschgebouwde Arabieren, ezeldrijvers en bijna alle soort van bedelaars, terwijl een troep Hooglanders, voorafgegaan door een pijper, langs kwamen, op weg naar het hoofdkwartier van het Engelsche bezettingsleger.

Als naar gewoonte verscheen Pharos niet aan het ontbijt. Valerie alleen voegde zich aan tafel bij mij en, zoodra wij gereed waren, begaven wij ons naar de koele steenen veranda, waar wij ons nederzetten. Mijne schoone gezellin scheen gejaagd en smartelijk bewogen; nu en dan, als ik het woord tot haar richtte, zag zij mij aan alsof zij een aanleidende oorzaak hoopte te vinden om iets te zeggen dat haar op het hart lag en ten laatste mompelde zij op gesmoorden toon:

„Ik had gisteren reeds met u willen spreken, mijnheer; maar ik zag mij daartoe niet in de gelegenheid gesteld. Gij hebt mij, aan boord zijnde, verzekerd dat er niets zijn kon, dat gij niet doen zoudt om mij te helpen en ik heb u thans een gunst te vragen. Wilt gij mij die toestaan?"

Uit den ernst waarmede zij sprak afleidende wat er volgen zou, aarzelde ik alvorens te antwoorden:

„Zou het niet beter zijn aan mijn eergevoel over te laten of ik ja of neen zeggen zal, nadat ik vernomen heb *wat* het geldt?"

„Ik had gehoopt dat gij mij niet met een weigering zoudt bedroeven," prevelde zij teleurgesteld. „Wat ik u vragen wilde is alleen tot uw eigen bestwil. Gij hebt nog niets bespeurd van het gevaar, dat gij loopt door in de nabijheid van Pharos te vertoeven. Nu gij aan land zijt wordt gij weder volkomen meester over uw gaan en komen; zoo het u iets waard is mij genoegen te doen, maak dan van de gelegenheid gebruik en verwijder u. Zoolang gij bij ons blijft, nemen de gevaren, die u bedreigen, met het uur toe. De crisis zal spoedig daar zijn en u te laat doen inzien dat gij ongelijk hadt mijn smeekbeden in den wind te slaan."

„Vergeef mij," zeide ik, ditmaal zelf op een toon vol ernst, „maar ik doe dit niet. Ik ben overtuigd dat Pharos in staat is tot het plegen van elke misdaad; maar gij hebt reeds vroeger mijn besluit vernomen. Ik ben bereid te vertrekken; maar alleen dan wanneer gij mijn voorbeeld volgt. Weigert gij heen te gaan, dan blijf ook ik. Dat is al wat ik u kan beloven."

„Wat gij mij daar voorstelt is het onmogelijke," hernam zij. „Ik ben voor altijd aan hem vastgeketend, door banden, die geen aardsche macht verbreken kan. Ook al volgde ik uw verzoek op, zou dat toch te vergeefs wezen. Zoodra hij mij terug zou wenschen, al bevond hij zich ook duizenden mijlen ver, zou ik alles vergeten: uwe goedheid, mijne vrijheid, zijn wreede dwingelandij en tot hem wederkeeren. Hebt gij dus nog niet geraden dat ik, ten zijnen opzichte, willoos ben?"

Ik herinnerde mij weder hoe ik beiden eenmaal aan boord van het stoomjacht beluisterd had en twijfelde er niet langer aan of zij had gelijk en Pharos oefende een even sombere als geduchte macht over haar uit.

„Luister," zeide ik, mij tot haar over buigende, „reeds toen ik u voor het allereerst ontmoette, zag ik in dat gij door de eene of andere groote droefheid werdt verteerd. Ik werd daarna in persoonlijke aanraking met u gebracht en ik bevond dat ik mij niet vergist had en gij zoo rampzalig waart als gelukkig slechts weinig lieden op aarde. Gij vraagt mij voor de zooveelste maal dat ik mijzelf in veiligheid zal stellen en daarop geef ik u het volgende ten

antwoord: Zoo gij mij wilt vergezellen, zal ik gaan en u zweren dat ik u beschermen zal uit al mijn macht. Ik bezit tal van invloedrijke vrienden, die u vol vreugde in hun gezin zullen opnemen, in afwachting van nadere schikkingen, terwijl gij bij hen volkomen veilig zult zijn. Weigert gij daarentegen te vertrekken, dan geef ik u mijn woord bij dien man te zullen blijven even lang als gij. Niets ter wereld zal mij daaromtrent van plan doen veranderen."

Ik zocht op haar gelaat een teeken van goedkeuring te lezen; maar ik zag slechts hoe doodsbleek het werd. En toch was zij op het oogenblik zoo schoon, dat ik niets liever gedaan zou hebben dan haar in mijn armen te nemen en haar toe te fluisteren dat er geen andere vrouw op aarde voor mij bestond en ik haar niet alleen tegen Pharos, maar desnoods tegen den duivel zelf wilde verdedigen. In de gegeven omstandigheden was eene dergelijke bekentenis onmogelijk, zou het bijna een beleediging geweest zijn haar nu van liefde te spreken.

„Gij kent hem al bitter weinig," gaf zij hoofdschuddend ten antwoord, „en schat zijn macht veel te gering. Indien gij het dan volstrekt wilt, zal ik u toevertrouwen dat ik reeds tweemaal te voren een dergelijke poging heb gewaagd: eens te Petersburg en eenmaal in Noorwegen. Hij had mij van angst en beven vervuld en ik zwoer liever te zullen sterven dan zijn gelaat weêr te zien. Bijna verhongerende, mijzelve slechts in het leven houdende door mijne muziek, wist ik in Moskou te komen, en van daar over Kief en Lemburg naar Buda-Pest. Oude vrienden mijns vaders, tot wie ik genoodzaakt was mij te wenden, namen mij tot zich. Ik bleef een maand bij hen en hoorde in al dien tijd niets van Pharos; maar op een nacht, dat ik alleen in mijne slaapkamer zat, nadat mijne vrienden reeds ter ruste waren gegaan, werd ik aangegrepen door een zonderling bewustzijn dat ik mij niet alleen in het vertrek bevond. Ik wist nog niet wat het was dat achter mij stond en mij dwong het huis te verlaten en mij naar een aangrenzend woud te begeven, om tot den man te gaan, dien ik erger vreesde dan armoede of zelfs den hongerdood. Buiten staat weerstand te bieden, of zelfs ook maar na te denken, stond ik op, sloeg een mantel om de schouders en de trappen afsnellende, ontgrendelde ik de voordeur en liep ik haastig het pad af naar het donkere woud. Zoo onmogelijk als het moge schijnen, ik vertel u slechts de eenvoudige waarheid; Pharos bevond zich daar, op een omgevallen boomstam gezeten, en mij rustig opwachtende."

„En het gevolg daarvan was?"

„Dat ik nimmer tot die woning terugkeerde en mij evenmin iets kan herinneren omtrent hetgeen er tusschen hem en mij gesproken werd. Al wat ik weet is dat ik mij op een dag wederom te Parijs bevond. Eerst maanden later vernam ik dat mijne vrienden mij overal te vergeefs gezocht hadden en ten slotte overtuigd waren geraakt dat mijne zwaarmoedigheid mij tot zelfmoord moest hebben gedreven. Ik schreef hun om hen te melden dat ik nog in leven was en vergiffenis te vragen, maar mijn brief werd nooit beantwoord. Nog eenmaal poogde ik mijne vrijheid weder te krijgen; ik was in Noorwegen toen. Tijdens ons verblijf aldaar, was een jonge Noorsche pianist onder Pharos geraakt; het lijden hem daardoor opgelegd ging zijne krachten te boven en hij bracht zichzelf om het leven. In een zijner wreede oogenblikken wenschte Pharos mij geluk met het deel dat ik aan 's jongelings ondergang had gehad. Inziende dat ik inderdaad — zonder het te willen — een rol in dat ontzettende treurspel had gespeeld, en wel wetende dat mij geen ander redmiddel overbleef, besloot ik het voorbeeld van den ongelukkige te volgen. Ik stelde mijn plan zoo zorgvuldig mogelijk vast. Wij vertoefden in de nabijheid van een zeer diep meer en, zoo het mij slechts gelukken mocht ongezien die plek te bereiken, wilde ik mij in het water werpen van een rots, die vijfhonderd voet hoog daarboven uitstak. Mijne toebereidselen waren gemaakt en zoodra ik Pharos slapende geloofde, begaf ik mij op weg langs het

ruwe bergpad, dat naar de hoogte voerde. Op den top aangekomen, stond ik een oogenblik aan den zoom van den afgrond stil, nog een laatste gedachte schenkende aan mijn vader, dien ik spoedig hoopte weer te zien. Daarop hief ik de armen boven het hoofd en wilde ik mij juist laten neerzinken in de diepte, toen eene stem achter mij het bevel uitsprak stil te blijven staan. Ik herkende haar en ofschoon ik zeer goed wist, dat ik mijn voornemen ten uitvoer kon brengen aleer hij mij bereikt had en aldus voor altijd aan zijn macht zou ontkomen, kon ik niet anders meer doen dan zijn wil.

„Kom hier," sprak hij gebiedend, „Dat is de tweede maal dat gij beproefd hebt slimmer te zijn dan ik, en ten tweeden male heb ik u overwonnen. Laat dit u een les zijn dat gij mij onvoorwaardelijk toebehoort, in leven zoowel als in dood, zonder iets tegen mijn heerschappij te vermogen." Hij bracht mij daarna terug naar ons hotel en sedert dat oogenblik draag ik de overtuiging in mij om, dat niets ter wereld mij kan ontslaan van de ketenen, waarin ik vast ben geklonken."

Nog voordat ik een antwoord had kunnen geven op dezen laatsten, zoo smartvollen uitroep, was zij opgestaan en had zij mij verlaten.

Dien ganschen namiddag zag ik Pharos in het geheel niet. Hij bleef in zijn eigen kamer, en alleen zijn knecht mocht tot hem doordringen; denzelfden avond echter, nadat Valerie mij goeden nacht gewenscht had en ik zelf reeds mijn vertrek op wilde zoeken, zag ik, op weg daarheen, de deur van Pharos' kamer opengaan en, tot mijne verbazing, den grijsaard daaruit te voorschijn treden, gehuld in zijne lange pelsjas, wat het teeken was dat hij op het punt stond uit te gaan. Ik trad onwillekeurig in de schaduw, nog eer hij zich rekenschap van mijn aanwezigheid had kunnen geven. Niet zoodra was hij langs mij voorbij gekomen, of ik sloop naar de trapbalustrade en volgde hem met de oogen terwijl hij naar beneden ging, mij afvragende wat hij wel op zulk een laat uur kon gaan verrichten. Buiten machte weerstand te bieden aan de verzoeking mij daarvan te vergewissen, snelde ik naar mijn slaapvertrek, nam daar mijn hoed, stak een paar pistolen bij mij en begon hem te volgen.

Ik bereikte nog juist bij tijds de groote vestibule om hem een rijtuig in te zien stijgen, dat klaarblijkelijk vooraf besteld was geweest.

De koetsier nam zijn zweep op, de paarden zetten zich in beweging en het rijtuig was een oogwenk later al een heel eind verder in de straat.

„Is mijn vriend reeds vertrokken?" riep ik den portier toe, alsof ik de trap afgesneld ware in de hoop hem nog te zien eer hij zich op weg begaf.

„Ik ben van plan veranderd en wil hem vergezellen. Haal nog terstond een huurkoets voor mij!"

Reeds in het volgende oogenblik had hij een kleine ledige victoria aangeroepen en gaf ik bevel zoo spoedig mogelijk het eerste rijtuig te volgen.

(Wordt vervolgd.)

CURAÇAO

DOOR MACEO.

Curaçao, ongetwijfeld een kolonie op welks bezit Nederland trotsch mag zijn, is een der schoonste West-Indische eilanden. Het heeft een lengte van 20 uren en een breedte van $2\frac{1}{2}$ tot $\frac{1}{2}$ uur gaans, en ligt in de Caraïbische zee, ongeveer 14 uren van de kust van Venezuela.

De Caracas-baai-Quarantaine plaats.

De eilanden Curaçao, Aruba, Bonaire, Klein Curaçao en de bovenwindsche eilanden St. Martin, St. Eustatius en Saba vormen de kolonie Curaçao, met het eiland Curaçao als hoofdplaats, waar het Bestuur der kolonie gevestigd is.

Het Bestuur der kolonie is opgedragen aan een bij Koninklijk besluit te benoemen Gouverneur, bijgestaan door een Raad van Bestuur, bestaande uit vijf leden, waarvan hijzelf voorzitter en de Procureur-Generaal ondervoorzitter is, en door den Kolonialen Raad, samengesteld uit de leden van den Raad van Bestuur, als vaste leden en uit acht leden, die zitting hebben gedurende vier jaren. De leden van den Raad van Bestuur, die van den Kolonialen Raad, alsmede die van het Hof van Justitie worden allen bij Koninklijk besluit benoemd.

De rechtspleging op Curaçao wordt uitgeoefend door een kantongerecht en een Hof van Justitie; op de andere eilanden echter, is er slechts een kantongerecht, met uitzondering van St. Martin en St. Eustatius, waar men ook een Raad van Justitie heeft.

Het Bestuur van ieder der andere eilanden is opgedragen aan een bij Koninklijk besluit te benoemen Gezaghebber, bijgestaan door twee Landraden.

De voornaamste middelen van bestaan op Curaçao zijn de landbouw, de veeteelt, de handel, de zeevaart, de zeeoogst en nog eenige takken van nijverheid.

De producten, die uitgevoerd worden zijn oranjeschillen, pinda's (aardnoten), dividivipeulen, aloë-hars, zout en mineraal-ertsen.

Brug Gouverneur van den Brandhoff.

Breedestraat overzijde.

De ambachten, die op Curaçao worden uitgeoefend, zijn in een kwijnenden staat, de reden hiervan is, dat alle artikelen, die op Curaçao gemaakt zouden kunnen worden, uit den vreemde worden ingevoerd, en tegen zóó lage prijzen verkocht, dat er geen mogelijkheid voor de ambachtslieden bestaat, om daarmede te kunnen concurreeren. Met genoegen ziet men thans, dat de schrijnwerkerij, die vroeger in een bloeienden staat was, maar in de laatste jaren zoo goed als te niet gegaan, nu weer vooruitkomt; ten bewijze daarvan strekke het feit, dat er nu uit alle omliggende plaatsen en zelfs uit Europa bestellingen voor meubels op Curaçao komen. En dit is niets vreemds hoegenaamd, immers de meubels, die op Curaçao gemaakt worden, zijn zóó fraai en zóó duurzaam, dat zij ongetwijfeld de Amerikaansche en Europeesche meubels, die op Curaçao worden ingevoerd, verre overtreffen.

Ook de sigaretten-industrie is in den laatsten tijd vooruitgekomen en leveren de fabrieken op Curaçao uitmuntende sigaretten tegen matigen prijs, niettegenstaande de benoodigde tabak nog al kostbaar is. Hiermede verdienen velen hun brood, daar er op iedere fabriek een groot aantal menschen geëmployeerd worden om die sigaretten te vervaardigen.

Verdeeling van arbeid op Curaçao is onbekend; elk voortbrengsel wordt van het begin tot het einde door een en denzelfden werkman vervaardigd, zoodat 't begrijpelijk is, waarom de industrieën op Curaçao geen hoogen trap van ontwikkeling hebben bereikt.

De eerlijkheid en de zachtheid van den Curaçaonaar zijn spreekwoordelijk geworden; overal worden zij gezocht om betrekkingen van de grootste verantwoordelijkheid te vervullen. De inboorlingen zijn eenvoudig, beminnelijk, menschlievend en werkzaam. Met al deze schoone hoedanigheden gaat nog gepaard de deugd der gastvrijheid, die zij soms ten voordeele van hun geheel onbekende personen toepassen; vandaar dan ook zooveel klagen over misbruikt vertrouwen, over zwarte ondankbaarheid, gepleegd door hem, dien men met weldaden overladen had.

Waterkant overzijde.

Curaçao is in den volsten zin des woords schoon; zijn schoone en veilige haven, de *St. Anna-baai* aan den mond waarvan de forten „*Water*" en „*Rif*" gebouwd zijn, voert naar een uitgestrekt binnenwater, *Schottegat* genaamd, dat ruim en diep genoeg is om aan eene aanzienlijke vloot van de

zwaarste schepen een veilige ankerplaats te verschaffen.

Het luchtgestel op Curaçao is droog en gematigd en zeer gezond, zoodat Curaçao voor het gezondste eiland der West-Indiën gehouden wordt.

In de laatste jaren mocht Curaçao zich verrijkt zien met vele ondernemingen van vooruitgang; o. m. de brug „Gouverneur van den Brandhoff", de brug „Koningin Emma der Nederlanden", de Rif-brug, de telephoon, de telegraaf, het electrisch licht, de waterleiding, de ijsfabriek. [1])

Ook de werken ter herinnering aan de kroning van onze geëerbiedigde Koningin Wilhelmina, getuigen van den goeden smaak der Curaçaonaars. Men behoeft slechts te zien het *Wilhelmina paviljoen* aan den waterkant, Overzijde; het paviljoen *La Coronacion* op de Polaza de la Concordia, Pietermaai; het *Wilhelmina-park*, dat op 6 Febr. jl. voor het publiek werd opengesteld en aan het Bestuur van Curaçao overgedragen, en men zal zich een denkbeeld kunnen vormen, niet alleen van den goeden smaak der inwoners, maar ook van de innige liefde en gehechtheid voor het stamhuis Oranje-Nassau en in 't bijzonder aan de zeer beminde Koningin.

Vooral gedurende de drie feestdagen bij de kroning van H. M. heeft de Curaçaosche bevolking de ondubbelzinnigste blijken van gehechtheid en trouw aan H. M. gegeven. Met buitengewone geestdrift werd dan ook het Kroningsfeest gevierd en onlangs ook het Huwelijksfeest, ter gelegenheid waarvan Curaçao getoond heeft, dat het welzijn van zijne Koningin hem ter harte gaat.

Als huwelijksgeschenk werd door de Curaçaosche bevolking aan H. M. aangeboden een op Curaçao uit 8 verschillende soorten hout vervaardigden koffer, afgezet met goud en zilver; een werk dat getuigt van de bekwaamheid der Curaçaosche ambachtslieden.

[1]) Ook op het gebied van den Hollandschen boekhandel is Curaçao in het afgeloopen jaar vooruitgegaan, toen de Gebr. Jonckheer aan de Overzijde der haven huis No. 2 een dergelijke inrichting openden, die aan een lang gevoelde behoefte voldoet, vooral daar zij kort daarna door den H. E. G. H. Gouverneur der Kolonie tot Gouv. Depôthouders van frankeerzegels en briefkaarten enz. benoemd werden, waardoor het publiek in de gelegenheid werd gesteld, vóór, onder en na kantooruren postzegels enz. voor den binnen- en buitenlandschen dienst te krijgen.

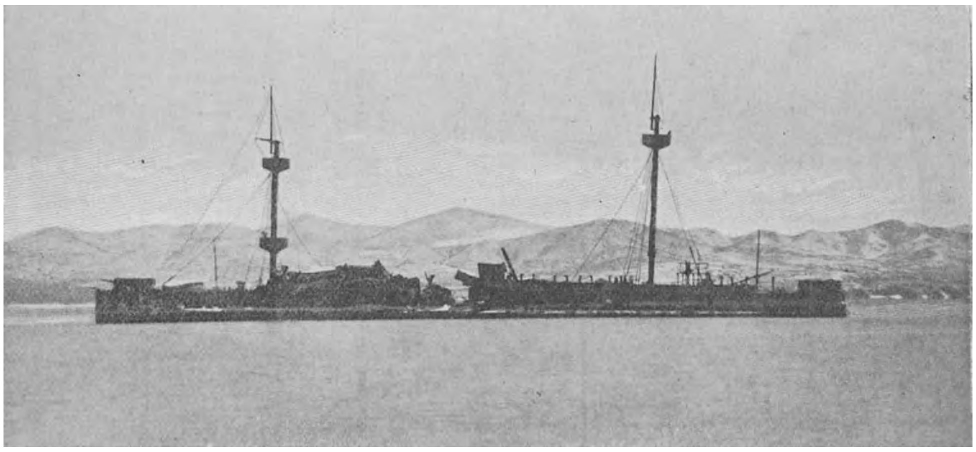

De Tei-Yen, een van de grootste schepen van de Chineesche zeemacht, dat door de Japanneezen vernield is door middel van een torpedo. In den Chineesch-Japanschen oorlog met een tele-photo lens gephotographeerd op een afstand van twee mijlen.

Tele-Photographie.

Op de tentoonstelling van de Koninklijke Photographische Vereeniging, in Londen gehouden, liet men een mooie photographie zien van den Mont Blanc, die genomen was door den heer Fred. Boissonnas van Genève. Het eigenaardige van die afbeelding bestond voornamelijk daarin, dat de photograaf zich op een afstand van ongeveer vijftig mijlen bevond, toen hij zijn plaat exposeerde; niettemin waren alle voorwerpen, als huizen, boomen, gletschers, sneeuwvelden, enz. tot in de kleinste bijzonderheden toe, zoo trouw mogelijk weergegeven.

Op welke wijze heeft men dat resultaat verkregen? zal de lezer allicht vragen.

Door middel van de „tele-photographische lens" die voor de camera is, wat de telescoop is voor het oog. De uitvinder van de tele-photographische lens is de heer T. R. Dallmeijer, Vice-President van de Koninklijke Photographische Vereeniging.

Vóórdat ik dit artikel ging schrijven, diende ik mij eerst tot dien heer te wenden, en hem eenige inlichtingen te vragen omtrent het practisch nut, dat beoogd wordt met deze lens voor 't photographeeren op een afstand.

De heer Dallmeijer is zoo vriendelijk geweest, te voldoen aan ons verzoek om inlichtingen en photographieën; daardoor zijn wij in staat voor het eerst aan onze lezers eenige voorbeelden te laten zien, van deze hoogst belangrijke afdeeling van de wetenschap en de kunst van photographeeren.

't Is waarschijnlijk niet van belang ontbloot hier nog mede te deelen, dat de tele-photo lens een groote rol heeft gespeeld in den Transvaalschen oorlog.

Korten tijd na het uitbreken van den oorlog werd bekend gemaakt, dat de telephotographie officieel was erkend door het Ministerie van Oorlog.

Korporaal Ford werd benoemd tot telephotograaf en kreeg zijn photographie-toestel en het hierbij onmisbare rijwiel.

Het toestel kan aan het rijwiel vastgebonden worden, en daar èn toestel, èn rijwiel grijs van kleur zijn, zullen zij den vijand niet licht in het oog vallen.

De tele-photographische camera, onder leiding van korporaal Ford, bewees zulke uitnemende diensten, dat het Ministerie van Oorlog besloot er nog meer gebruik van te maken; daarom werden er nu meer tele-photografen aangesteld, die allen uitnemend goede toestellen kregen.

Hun uitrusting bestond uit een groote tele-photographische camera, waarmede een zuiver beeld kon genomen worden van een of ander voorwerp binnen den omtrek van drie mijlen, en een aantal kleinere camera's voor ander werk, benevens een waggon voor het afdrukken, waarin zich een donkere kamer bevindt, en verder al de chemische oplossingen, die vereischt worden voor het ontwikkelen, fixeeren en afdrukken.

Men heeft wellicht nog in geen enkelen oorlog zooveel gebruik gemaakt van de photographie.

De meeste oorlogs-correspondenten hebben camera's, een groot aantal officieren hebben photographische toestellen en de ingenieurs van het corps voor de luchtballons maken gebruik van de photographie om een overzicht te nemen van de legerplaatsen en versterkingen van den vijand.

De heer Dickson is op last van de „Biograaf en Mutoscoop compagnie" uitgegaan om de veldslagen te „cinematographeeren," en daar op zijn toestel een van de tele-photo lenzen van Dallmeijer werd

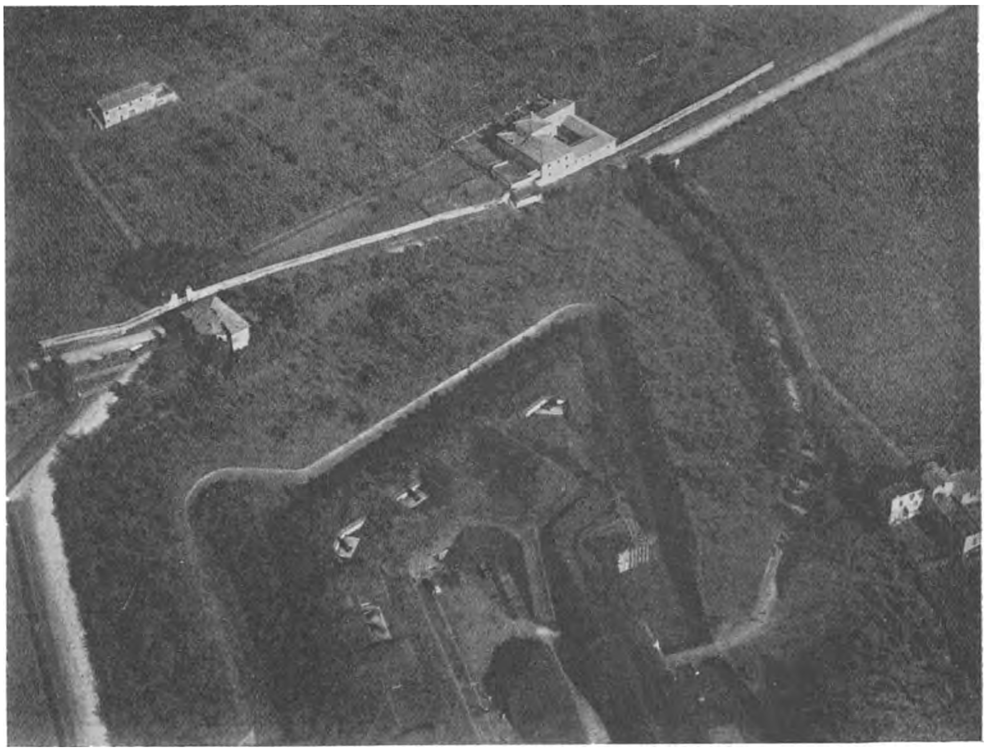

Een tele-photographie van een fort, van uit een luchtballon genomen op een hoogte van 3000 voet. Met een gewone camera had men zulk een duidelijke photographie alleen kunnen nemen in de onmiddellijke nabijheid van de vijandelijke kanonnen.

De Abdij van St. Alban, met een gewone lens genomen op een afstand van 1400 meter.

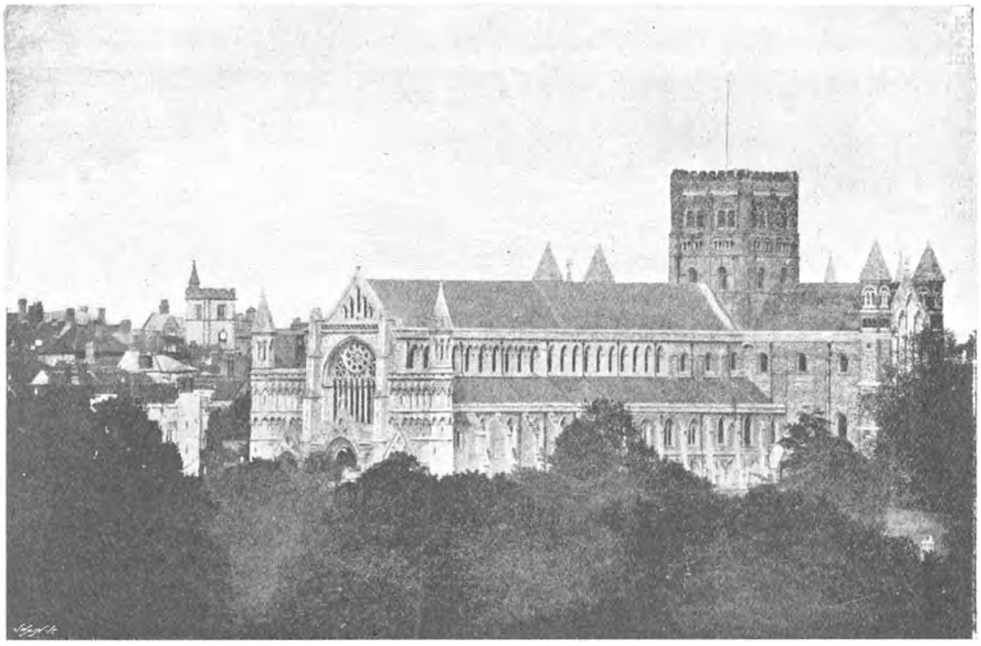

De Abdij van St. Alban, van uit hetzelfde punt genomen met de tele-photo lens.

gebruikt, werden zijne aardige beelden bijzonder realistisch.

Ieder zal zeker duidelijk inzien, hoe doelmatig de tele-photographie in oorlogs-

tijd is. In de eerste plaats is het een groot

De kerk te Heiligenblat, in Karinthië, genomen van af het balkon van „Rupertehaus."

voordeel voor den photograaf, die een afbeelding wil geven van het „werkelijke vechten," om een plaats te kunnen innemen, waar hij veilig is voor het vuur van den vijand. In vroeger tijd is het wel voorgekomen, dat oorlogscorrespondenten onder hun werk gedood werden, want de kogel ontziet niemand op het slagveld.

Een tele-photographie van af hetzelfde balkon; men ziet hier het crucifix, dat op de vorige photographie ternauwernood te zien is, volkomen duidelijk.

In de tweede plaats is de tele-photographie nuttig voor den opperbevelhebber, want op die wijze heeft hij het middel in handen om de bewegingen van den vijand, hunne legerplaatsen, versterkingen, loopgraven, en wat niet al, kalm te bestudeeren naar de photographieën, die op een afstand van verscheidene mijlen zijn genomen. Ook heeft men dikwijls met zeer veel succes, en voornamelijk in het Italiaansche leger, van uit een luchtballon telephotographische opnamen gedaan.

Daardoor hebben genie-officieren bij het Italiaansche leger in de Alpen Fransche batterijen ontdekt, welke hun vroeger onbekend waren, en konden zij zelfs

de geheele opstelling nauwkeurig waarnemen.

De Italiaansche kapitein Mario Moris heeft eenige zeer goede photographieën genomen met een tele-photographisch toestel, dat bepaald vervaardigd was met het oog op het photographeeren van uit een luchtballon.

De photographieën, die het beeld getrouw weergeven, werden genomen op hoogten van 500, 800 en 900 meters; de afbeeldingen van legerplaatsen en forten waren bijzonder interessant en hadden bovendien ook veel waarde uit een militair oogpunt.

De heer Dallmeijer heeft ons meegedeeld, dat zijn tele-photo lens voor het eerst in oorlogstijd werd gebruikt door de Japansche Regeering in den oorlog tusschen Japan en China. De lens gaf bij die gelegenheid hoogst interessante resultaten.

Een van de meest interessante werd op een afstand van ongeveer twee mijlen genomen door een officieel photograaf van het Japansche departement van Oorlog, en geeft ons een blik op de Tei-Yen, een van de grootste schepen van de Chineesche zeemacht, met een tonnen-inhoud van 7300 ton en met stalen platen van 14 duim dikte, nadat het door een Japansche torpedoboot half in den grond was geboord. Het schip lag ver buiten het bereik van een gewone lens, en toch kon men met het tele-phototoestel niet alleen het vaar-

De Pier te Boscombe, met een gewone camera genomen op een afstand van 300 meter; men ziet hierop, doch zeer onduidelijk, het geraamte van een walvisch, dat op de pier is opgesteld.

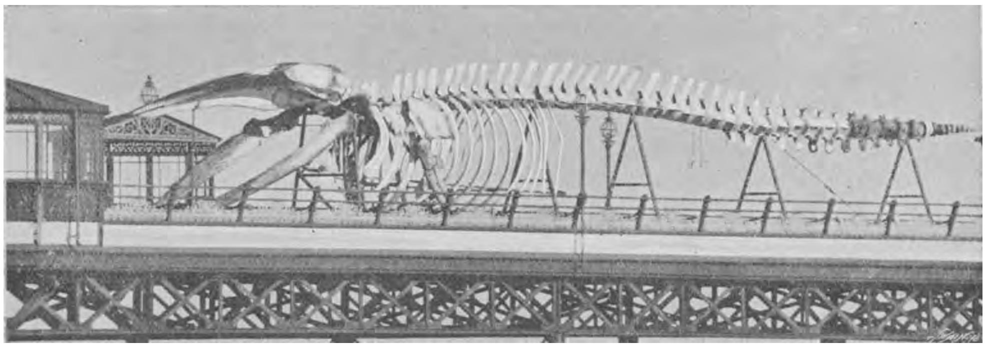

Een photographie, van af dezelfde plaats, doch thans met de tele-photolens genomen; hierop ziet men het geraamte zoo duidelijk mogelijk.

tuig zien, maar bovendien, en nog wel zeer duidelijk, de vernieling die het op zij was toegebracht door de torpedo's en kanonnen.

In den Spaansch-Amerikaanschen oorlog is ook gebruik gemaakt van de tele-photolens, door den heer Elmendorf uit New-York, een specialiteit op 't gebied van deze wijze van photographeeren, die de campagne in Cuba te land en ter zee heeft meegemaakt en met zijn tele-photographische camera eenige merkwaardige photographieën nam van troepen in actie.

De meeste werden op grooten afstand van het oorlogsterrein genomen, zoodat de photograaf betrekkelijk zeer veilig was bij het nemen van de verschillende tafereelen. Zij, die er het „rechte" niet van weten, zouden allicht veronderstellen, dat de handige photograaf in groot gevaar had verkeerd.

Ziedaar een en ander omtrent de beteekenis van de tele-photolens in oorlogstijden. Ik wensch er nu nog een enkel woord bij te voegen omtrent het genot, dat men er in vredestijd van kan hebben.

Bij het maken van perspectief heeft men er reeds veel genot van gehad. En dat perspectief is altijd juister dan hetgeen men verkrijgt door een gewoon systeem van dezelfde brandwijdte — hetgeen moet worden toegeschreven aan den grooteren afstand, die tusschen het object en de lens kan ontstaan.

Bij de medische en chirurgische photographie zal zeker veel gebruik worden gemaakt van de tele-photolens. Tot nu toe is bij de genees- en heelkunde de photographie nog zeer weinig toegepast, omdat men de lens zeer dicht bij den lijder moet brengen ten einde afbeeldingen te verkrijgen, groot genoeg om de noodwendige details aan te toonen. De patiënt wordt licht zenuwachtig en zou allicht op de lens kunnen ademen, waardoor het resultaat natuurlijk onvoldoende zou zijn.

Door de tele-photographische combinatie evenwel kan de afstand tusschen object en lens grooter worden, en kan de geneesheer bijzonderheden gewaar worden omtrent operaties, ziekten en verschillende phasen van de wisselingen in een ziekte, hetgeen vroeger geheel onmogelijk was.

Bij het photographeeren van groepen en bij het werk van de hand-camera zal de tele-photographische lens zeker groote diensten bewijzen. In een groep figuren door een gewoon photographisch toestel verkregen, ziet men dikwijls, dat de personen die achteraan staan, veel kleiner zijn dan de voorste. Dat wordt geheel voorkomen door de telephotolens.

De tele-photographische hand-camera is voor den amateur evenals voor den photograaf van beroep een zeer nuttig instrument. Het is bijzonder compact en gemakkelijk

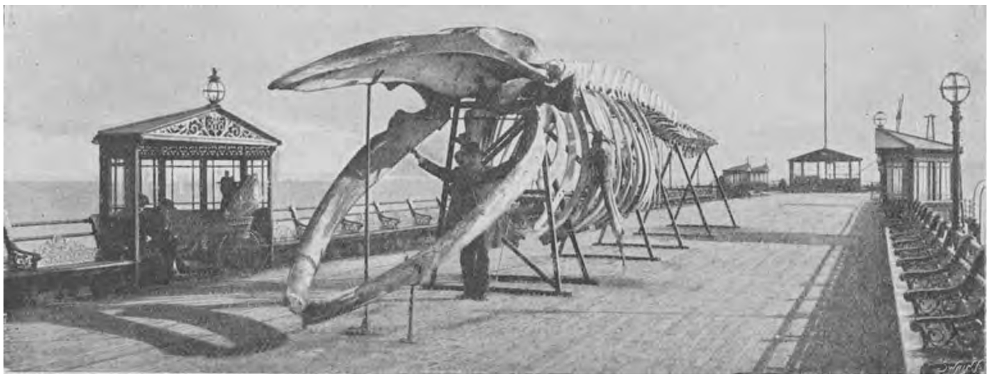

De beste photographie, welke men met eene gewone camera van het geraamte kan nemen.

te dragen en zeer doelmatig om op kleine platen groote afbeeldingen te verkrijgen bij studies uit het leven van dieren en vogels, van schepen op zee, verwijderde berggezichten, en over het algemeen in alle gevallen, dat men photographieën wil nemen van voorwerpen, die zoo ver verwijderd zijn, dat men geen gebruik kan maken van de gewone handcamera. De heer Elmendorf heeft op een afstand van zestien mijlen een prachtige photographie genomen van de Jungfrau, waarop alles tot in de kleinste bijzonderheden toe, uitnemend goed is weergegeven, en waardoor men de steile rots zoo duidelijk kan waarnemen, als dat maar zelden het geval is met een gewone lens.

De heer Elmendorf heeft ook den berg Popocatepettle gephotographeerd op een afstand van dertig mijlen.

In de astronomische photographie heeft de telephotolens ook reeds haar plaats ingenomen, en bij andere wetenschappen zal zij ongetwijfeld ook eerlang in gebruik worden gesteld, zooals b. v. bij de geologie, natuurlijke historie en botanie.

Een vischarend op een boomtak boven zijn nest. Door Cherry Kearton gephotographeerd met de tele-photo lens.

Door den architect en den archaeoloog is deze lens met warmte begroet, want nu kan men snij- en beeldhouwwerk, dat bijna niet te bereiken is, op groote schaal photographeeren, terwijl men van groote gebouwen op een aanmerkelijken afstand afbeeldingen kan maken, zonder het effect van perspectief prijs te geven, waardoor de werkelijke verhoudingen beter uitkomen. Bijzonderheden hierover zijn duidelijk uiteengezet in het werk van den heer Ernest Marriage, die in 1895 de medaille verwierf van de Koninklijke Photographische Vereeniging. Wij hebben reeds gesproken, over de toepassing van de tele-photographische lens op de natuurlijke historie.

Bij het photographeeren van „dieren in vrijheid," moet de photograaf natuurlijk zorgen, dat hij niet wordt opgemerkt anders zou hij het viervoetig dier of den vogel of het insect opschrikken uit zijn rust.

Door 't gebruik van de tele-photolens kan hij zich gemakkelijk verborgen houden voor zijn object en daardoor photographieën verkrijgen, die meestal onbereikbaar zijn voor een gewone lens.

Men heeft wel eens gedacht, dat wanneer men een vergrooting maakte van een photographie, die genomen werd met een gewone lens, welke op een afstand werd geplaatst — van twee mijlen, b.v. — dat men dan hetzelfde resultaat zou verkrijgen als een photograaf op gelijken afstand door de tele-photographische lens.

Dat is echter niet het geval.

Men moet het daaraan toeschrijven, dat de afstand van het photographisch beeld een grens stelt, en nog wel een bijzonder kleinen, aan het aantal malen dat het vergroot kan worden met den vereischten graad van scherpte voor de onderdeelen.

Wanneer het licht van een lantaarn op een scherm wordt geworpen, is de vergrooting zeer aanzienlijk en van een kleinen afstand gezien, is de definitie zeer duidelijk.

Wanneer wij dichter bij het scherm komen evenwel, verdwijnt de fijne omtrek

en ziet het oog slechts een beschadigd beeld. De vergrooting door de tele-photolens, is altijd van een beeld dat *in de lucht* is gevormd. Met andere woorden, met de tele-photolens photographeert men niet direct heeft uitmuntende photographieën verkregen van dieren en vogels in hun nesten of holen door de lens slechts een achtste van een seconde of nog korter bloot te stellen.

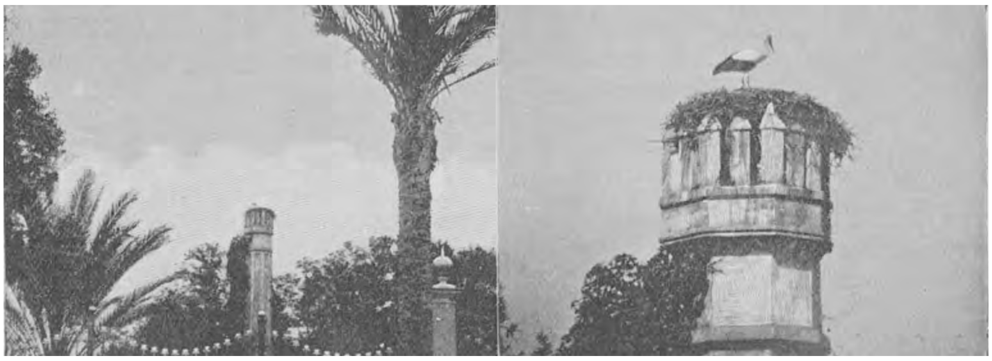

Het nest van een ooievaar in de tuinen te Sevilla. (1) Gephotographeerd met een gewone lens. (2) Gephotographeerd van af dezelfde plaats met een tele-photo lens.

het voorwerp, doch een vóór die lens gevormd beeld van het voorwerp.

De tele-photolens eischt wel langere blootstelling der plaat aan het licht dan de gewone lenzen, maar de zoogenaamde instantanée opnamen zijn met de eerstgenoemde ook zeer wel mogelijk. Men

Het was ons niet mogelijk hier meer dan een eenvoudige schets te geven van deze nieuwe wetenschap. Zij zal zonder twijfel spoedig opgang maken bij amateurs en photographen van beroep, want ieder zal moeten inzien hoeveel voordeelen daaraan verbonden zijn.

EEN SCHULDLOOS SLACHTOFFER.

Schets uit den Zuid-Afrikaanschen Oorlog door F. VAN DER LOO.

't Is in de hoofdstad van de Zuid-Afrikaansche Republiek, 't is te Pretoria met zijne lieve bloementuintjes en aardige villatjes, dat ik de oorspronkelijke stof gevonden heb voor deze novelle. Maar voor en aleer ik overga tot 't eigenlijke verhaal, verzoek ik den lezers mij te willen volgen naar 't kleine dorpje Christiana, in 't Z.-W. van Transvaal gelegen.

Christiana, zoo genoemd naar de eenige dochter van Martinus Wessel Pretorius, President van de Z.-A. R. vóór het regime van president Burgers, een dorpje met een klein aantal inwoners, een bouwdoos gelijk, telde onder zijn bewoners ook de familie Nudorf. Mevr. Nudorf was tweemaal getrouwd geweest en wel eerst met van Eperen een Hollander, waarbij zij twee kinderen gehad had. Een hiervan, is de hoofdpersone in dit verhaal, n.m.l. Minnie van Eperen. Na den dood van haar eersten man, was zij weer in 't huwelijk getreden met Nudorf, vrederechter van Christiana, uit welke verbintenis nog drie kinderen geboren waren. Toen ook haar tweede man stierf bleek 't dat de financieele toestand nu niet al te schitterend was, redenen waarom mevr. Nudorf besloot om naar Pretoria te gaan en daar door 't openen van een baording-house de noodige middelen er bij te verdienen, om met haar kinderen fatsoenlijk door de wereld te komen. Tijdens 't leven van haar tweeden man, had men te Christiana te kwistig geleefd, men had partijen en feestjes gegeven en iedereen vond de Nudorfs een allerhartelijkste, joviale familie, waar het immer de zoete inval was, maar na den dood van Nudorf bleken de zaken in de war te zijn.

Gelukkig had de pleegvader van mevr. Nudorf haar een legaat van 800 pond sterling vermaakt, waarmede zij de loopende schulden van haar man betaalde. Zoo was ze dan, nadat de zaken geregeld waren met hare kinderen naar Pretoria gegaan en had een huis gehuurd in de Strubenstraat, groot genoeg om enkele kostgangers er bij te nemen. 't Was ook te Christiana dat hare dochter Minnie kennis gemaakt had met een jongen klerk bij de telegrafie en posterijen, Mr. Beddy, en nadat ook deze laatste zijne overplaatsing naar Pretoria aangevraagd en gekregen had, waren voor de jonge verloofden heerlijke zonnige dagen aangebroken.

Het in Zwitserschen stijl gebouwde huis, had eene veranda tegen welker stijlen heerlijke donkerroode klimrozen groeiden, ook kamperfoelie slingerde zich om de geheele veranda en deed de mooie Maréchal Niels goed tot hun recht komen. Op rustique bloemenstandaards, kunstig gerangschikt, waren chevelures en cyclamen geplaatst en in 't tuintje voor 't huis tierden en geurden bescheiden donkerblauwe viooltjes, pensees, lelietjes der dalen en verscheidene mooie soorten rozen. Ging men de trappen op die naar de veranda leidden en trad men vervolgens door eene groote glazen deur 't woonhuis binnen, dan trof 't ons direct dat de bewoonsters niet alleen van orde en netheid hielden, maar ook bewijzen van zeer veel smaak gaven. Aan de linkerhand had men een zitkamertje keurig netjes gemeubileerd en vol met snuisterijtjes en petits-riens, die deden vermoeden, dat hier jonge-meisjeshanden den scepter voerden. Tegen den wand stond een mooie pianino van Pleyel en in den hoek een muziekkastje bevattende een schat van melodieën. Ging men de gang door, dan kwam men in de eetkamer die er gezellig en behagelijk

uitzag en waar een ouderwetsche Hollandsche klok direct de aandacht trok door 't onbescheiden harde getik dat zij liet hooren. De rechtervleugel van het huis werd ingenomen door de slaapkamers der familie Nudorf en der gasten. Elken morgen prijkte een heerlijke ruiker bloemen in uw kamer, wanneer gij 't voorrecht had bij mevr. Nudorf een gastvrij tehuis te vinden, de enkele dagen dat na een afmattend oorlogsleven, gij rust gingt zoeken voor korten tijd. De vriendelijke zorgen waarmede men u daar omringde, deden u al de ongemakken aan het front doorstaan, vergeten; en in heerlijk dolce farniënte vloog de tijd om en was 't verlof voorbij voor men er aan dacht. 't Kostte heel wat moeite, wanneer plicht u weer gebood naar 't commando terug te gaan, om afscheid te nemen van het huisgezin, waar ge als een lid der familie behandeld werd en waar 't beste niet goed genoeg voor u was.

Is 't te verwonderen dat eene vrouw, die reeds als kind, toen zij bij hare ouders die in Natal leefden, de roof- en moordzucht der Engelschen aanschouwd had, hare kinderen tot 't volbrengen van hun plicht jegens 't vaderland aanspoorde en geen lafheid in hare kinderen duldde? Zij was de dochter van Zietsman een welbekende figuur, een der voortrekkers uit de Kolonie naar Natal en die, toen de Engelschen ook hiervan bezit namen, zich onder de voortrekkers schaarde die 't eerst in Transvaal kwamen.

Mevrouw Nudorf was een sympathieke vrouw. Lang en slank van gestalte met een vriendelijk innemend gezicht, altijd hoogst eenvoudig en toch deftig gekleed. Op vijftienjarigen leeftijd getrouwd, was zij 16 jaar oud, al moeder en was nu, achtendertig jaar oud, reeds voor de tweede maal weduwe. Wanneer zij met hare dochters was, zou men haar voor een oudere zuster houden. Door haren eersten man, een volbloed Hollander, was zij geheel eene Hollandsche geworden en dweepte dan ook met alles wat Hollandsch was, in tegenstelling met hare dochters, die eene Afrikaansche opvoeding genoten hadden en meestal Engelsch spraken en hunne eigenaardige en toch mooie landstaal niet wilden spreken, omdat 't volgens hun beweren, „kitchen-dutch" was.

En toch waren zij echte dochters des lands en mevrouw Nudorf niet minder.

Vier zoons van haar hadden oogenblikkelijk bij 't uitbreken van den oorlog de wapens opgevat en de moeder duldde nooit dat zij onder een of ander voorwendsel langer met verlof bleven, als hun toegestaan was, trouwens 't waren allen flinke jongens, die hun vaderland met hart en ziel dienden. Jong en sterk stonden zij moedig pal voor 't goede recht hunner zaak en voor de vrijheid van hun geboortegrond.

De oudste was in den slag van Belmont gevangen genomen waar hij ook gewond werd. De drie anderen werden later in de nabijheid van Johannesburg door den vijand 's nachts overvallen en als gevangene naar St. Helena gestuurd.

Van de dochters was de eene getrouwd te Pretoria, terwijl de drie anderen tehuis waren.

Lief en zacht van karakter evenals de moeder, was 't toch hun grootste lust om u te plagen, en wanneer men 's avonds in gezelschap zat, waart gij 't mikpunt van allerlei onschuldige plagerijen. Bessy en Lous waren nu niet mooi te noemen, maar waar de natuur hen niet kwistig met uiterlijk schoon begiftigd had, daar had zij hen ruimschoots schadeloos gesteld, door hen met innerlijke deugden te sieren.

Minnie daarentegen had eene mooie slanke figuur. De schoonheid van haar fijn gezichtje, met prachtige bruine reeënoogen, overschaduwd door fijn geteekende wenkbrauwen, werd nog verhoogd wanneer zij u toelachte en u daarbij haar spierwitte tandjes liet zien. Het snoeperige kleine mondje met frissche rozelipjes noodde u tot kussen uit en haar fraaie hals en welgevormde buste zouden eene koningin niet misstaan. Minnie was mooi en iedereen die de lieve verschijning zag voelde zich onwillekeurig bekoord door zooveel lieftallig-

heid en gratie. Hetgeen u echter 't meeste bekoorde was hare mooie zuivere altstem. Wanneer zij, door hare moeder geaccompagneerd, eenige liederen ten beste gaf, genoot men, om eindelijk door den invloed van die machtige gevoelvolle klanken in mijmering te verzinken.

Minnie was de lieveling in huis en niet alleen van de huisgenooten, maar iedereen die tijdelijk in den kring der familie toefde, bewonderde en vereerde haar.

Was 't dus wonder, dat Frans door zooveel schoonheid naar lichaam en ziel bekoord, voor Minnie een vurige, innige liefde had opgevat en zich den gelukkigste aller stervelingen gevoelde, toen 't lieve meisje zijne liefde beantwoordde. Frans was een knappe jongen en beiden zouden ze een mooi paar zijn.

Gelukkig en tevreden leefde de familie Nudorf in hunne woning. Frans kwam er elken avond en dan werd de tijd onder gezellige kout en 't maken van muziek doorgebracht. Ze zouden op het laatst van Augustus trouwen, toen zich plotseling de eerste onweerswolken aan den politieken hemel van Transvaal vertoonden.

De voorteekenen van een naderenden oorlog deden zich hoe langer hoe meer gevoelen, en dus was 't niet raadzaam om in dezen tijd te trouwen.

Frans en Minnie besloten dan ook maar eerst 't verloop van de onderhandelingen tusschen Engeland en Transvaal af te wachten.

Men hoopte dat 't niet tot een oorlog zou komen, want dan zou Frans, als burger van 't land en bovendien staatsambtenaar, ook verplicht zijn, de wapens op te vatten en ten strijde te trekken.

In angst en spanning ging de maand September voorbij en in dien tijd werd de hoop op een vredige oplossing der kwestie hoe langer hoe minder.

Frans droeg den tegenspoed als man, en troostte zijne verloofde door haar te doen gelooven, dat 't slechts een uitstel van enkele maanden zou zijn, waarna zij des te gelukkiger zouden worden.

In de anders zoo vroolijke en levenslustige familie heerschte een gedrukte stemming en 's avonds klonk er geen opgewekte muziek of werden er geen lustige liederen gezongen. De kansen van een naderenden oorlog waren nu het onderwerp van de dagelijksche gesprekken.

En daar op eens, als een donderslag, 't ultimatum van president Kruger en eenige dagen later de oorlogsverklaring.

Ook Frans werd opgecommandeerd en zou met 't Pretoria-commando naar Natal moeten vertrekken.

Geen oogenblik aarzelde hij, meldde zich direct bij zijn dorpsveldcornet en ontving zijn mauser, bandelier, patronen en verder van de regeering paard, zadel en toom.

Voor Minnie was dit een harde slag. Zij leed er vreeselijk onder; weg was al haar levenslust alsof ze een voorgevoel had, dat al 't geluk dat zij zich aan de zijde van Frans, als zijn vrouwtje gedroomd had, als een zeepbel zou uiteenspatten, dat voortaan haar leven zou zijn, één lijden één treuren om den man dien zij zielslief had, en dien nu het wreede Noodlot van hare zijde rukte. Hij ging als een held, zijn jonge leven in de waagschaal stellende, voor de vrijheid van zijn land.

Hartroerend was 't afscheid. Snikkende, bijna bezwijkende onder haar verdriet lag Minnie in de armen van Frans die geheel toegerust voor den strijd, zijne bruid een laatst vaarwel kwam brengen, en haar een laatsten kus op het reine voorhoofd drukkende fluisterde hij haar toe: „Houd moed, Minnielief en maak mij 't afscheid niet zwaarder. Bidt voor mij en ik zal behouden weerom komen."

Toen had hij zich losgerukt, was op zijn paard gesprongen en weggereden. Minnie zonk bewusteloos in de armen van hare moeder.

II.

Maanden waren verloopen. De vreeselijke worstelstrijd van een klein volk, tegen het machtige Engeland had reeds vele offers

gekost. Bloedige slagen waren er geleverd bij Elandslaagte, Dundee, New-castle. Menig jong leven was weggerukt in den bloei van zijn jaren, en menige jonge man had met zijn bloed den grond gedrenkt. De gehate rooineks waren overal teruggeslagen, en indien er in Afrika moeders waren die weenden om den dood van hun kind, of jonge dochters om het verlies van broeders of verloofden, Engeland trof den slag veel dieper. De slagvelden van Colenso, Magersfontein en Stormberg waren rood van het Engelsche bloed, dat er gevloeid was, en waar een Afrikaner viel, daar kostte het aan minstens tien Engelschen het leven. Ladysmith, Kimberley en Mafeking waren ingesloten en geheel de wereld, behalve Engeland hunkerde naar den val dezer steden.

Het Pretoria-commando had zich niet onbetuigd gelaten en dapper hadden de Pretorianen zich gedragen in die onderscheidene veldslagen in Natal.

Ook Frans was nooit achtergebleven, en waar zijn commandant hem beval, stand te houden of vooruit te gaan, daar aarzelde hij geen oogenblik en gedroeg zich als een held. Onversaagd had hij 't vijandelijke lood getrotseerd, den dood tartende. En wanneer dan na een bloedig gevecht, de nacht rust bracht aan de vermoeide strijders, dan was 't zijn hoogste genot terug te denken aan Pretoria, aan de familie Nudorf en vooral aan Minnie en dan dankte hij God, die hem tot nu toe nog gespaard had. Dan schreef hij bij 't licht van 't kampvuur zoete woordjes van troost, hoop en liefde, die als balsemdroppels 't leed van Minnie zouden verzachten en hij glimlachte bij de gedachte hoe gelukkig haar een schrijven van zijn hand zou maken. Dan zocht hij in zijn binnenzak naar hare brieven en genoot van hare groote liefde en dan.... dan droomde hij van een zonnige toekomst, van zijn lieve Minnie, die hem wel gauw de ellende en ontberingen van den oorlog zouden doen vergeten.

Te Pretoria had de familie Nudorf met groote vreugde de tijding van de verschillende overwinningen der Boeren ontvangen en elke brief van Frans, meldende dat hij nog in leven was en 't goed maakte, werd met gejuich begroet.

Dan fleurde Minnie weer voor een oogenblik op en dankte zij in een lang en innig gebed den Heer over leven en dood, dat 't Hem behaagd had hem te sparen en zij smeekte God om zijn behouden terugkomst.

Gelijk een doodsche stilte voor een naderenden storm, zoo gingen de dagen voor den zevendaagschen slag van Spionkop voorbij en Frans maakte van de gelegenheid gebruik en vroeg aan zijn commandant drie dagen verlof naar Pretoria.

't Verlof werd hem toegestaan en hij ijlde met de eerste de beste gelegenheid naar Pretoria.

't Wederzien der jonge verloofden was hartroerend. Frans drukte zijn meisje innig aan 't hart en overstelpte haar met kussen. En toen beiden een weinig kalm geworden waren, moest Frans van zijne wederwaardigheden vertellen: van de gevaren waaraan hij blootgestaan had, de ellende die hij doorstond, maar ook van de gelukkige oogenblikken 's nachts, wanneer hij zich met al zijne gedachten aan haar had kunnen wijden.

En zij vertelde hem dan, naast elkander op de causeuse gezeten, dat hij geen oogenblik uit hare gedachten geweest was.

„O Frans," zeide zij innig, „ik heb je zoo lief. Toen je weg waart had ik geen oogenblik rust noch duur, maar nu je weer terug bent, voel ik me weer zoo gelukkig. Maar wat zie je er slecht uit, mijn arme beste vent, heb je zooveel moeten lijden. O Frans, waarom moest Engeland zooveel ellende en verdriet over ons vreedzaam land brengen. Maar, nietwaar Frans, al 't onschuldig bloed nu vergoten, zal den Afrikaanschen grond voeden en wanneer eenmaal de Zuid-Afrikaansche Vrijheidsboom in den bodem geplant zal worden, zal hij er des te weliger om tieren en maar één groote vrucht voortbrengen, één vereenigd groot Zuid-Afrika, vrij en onafhankelijk van 't gehate juk der rooineks. En Frans, al moest jij óók vallen, dan zal ik

om je treuren, maar 't zal me dan een troost zijn, dat ik mijn liefde geschonken heb aan een man, die waar plicht hem riep, niet achterbleef om zijn vaderland te dienen."

't Jonge meisje was bij 't spreken dezer woorden opgestaan en tuurde met een onbestemden droomerigen blik voor zich uit, als zag zij in de toekomst reeds 't einde van den oorlog.

„Vertrouw op God en alles zal recht kom," antwoordde Frans en zijn meisje teeder aan 't harte drukkende, verzocht hij haar voor hem zijn lievelingsstukje te zingen.

Minnie plaatste zich voor de pianino, preludeerde even en dan met heerlijk mooie stem zong zij: „True, true till Death". Langzamerhand kwam zij meer en meer onder den indruk van haar voordracht en toen zij in zacht, wegstervende klanken 't slot accoord zong, kon Frans zich niet meer bedwingen en hare beide handjes grijpende, viel hij voor haar op de knieën. Machtig had het lied hem aangegrepen en hij kon slechts enkele woorden van dank stamelen.

III.

De drie dagen dat Frans met verlof was, werden zoo gezellig mogelijk doorgebracht. Niemand dacht voor 't oogenblik er aan, dat Frans weer spoedig naar 't front moest vertrekken.

En toch, eindelijk sloeg 't uur van afscheid weer. Den avond voor zijn vertrek zou er een klein, intiem huiselijk feestje plaats vinden en er waren enkele goede vrienden van Frans ook genoodigd. Iedereen moest op zijn beurt iets ten beste geven en de meesten waren opgewekt en vroolijk, behalve Minnie, die dien avond erg stil was en er lijdend uit zag.

Had zij toen reeds als bij intuïtie een gevoel van den spoedigen dood van Frans?"

De overige aanwezigen amuseerden zich goed en zelfs Frans lachte in jeugdigen overmoed en trachte zijne verloofde tot 't deelnemen aan de feestvreugde op te wekken.

Zoo was 't ongemerkt middernacht geworden en om 1 uur zou de commando-trein met burgers weder naar Natal vertrekken. Men moest dus scheiden.

„Minnielief," verzocht Frans, „doe me nog één plezier en zing voor mij nog eens: „True, true till Death." 't Is misschien de laatste maal dat ik 't hoor van je en 't zal me sterken in 't vervullen van mijn plicht."

Bleek als een doode was Minnie opgestaan en had zich zwijgend voor 't klavier geplaatst. Blijkbaar vond zij de kracht niet om aan zijn laatst verzoek te voldoen. Willoos liet zij hare vingers over de toetsen glijden, maar eindelijk zichzelve weer meester wordende, sloeg zij krachtig de eerste accoorden aan. Met nog meer gevoel als anders, haar geheele hart en ziel leggende in de woorden die zij zong, geleek zij niet op een aardsch wezen; maar een doodsengel, neergedaald uit hooger sfeeren, om den dood van een der aanwezigen te verkondigen.

Allen waren onder den indruk van 't afscheidslied en toen 't jonge meisje opstond waren hare laatste krachten uitgeput en zonk ze in snikken uitbarstende in de armen van Frans. Nog een laatste kus, een laatst vaarwel en Frans rukte zich los, om .... den volgenden dag den heldendood te sterven op 't slagveld van Spionskop.

IV.

De commando-trein vertrok om 1 uur en niettegenstaande 't late uur waren honderden belangstellenden aan 't station om de vertrekkenden uitgeleide te doen.

Frans vertrok met zijn clubje vrienden en deze zorgden er wel voor, dat zij hem moed inspraken en toen men den volgenden ochtend op de plaats van bestemming kwam, was hij weer geheel de oude, vroolijke jongen.

Hij meldde zich bij zijn commandant, die hem mededeelde dat de Engelschen den

vorigen dag weder bewegingen hadden gemaakt en dat weldra de dans weer beginnen zou.

Tegen 8 uur in den morgen begonnen opeens de Engelsche kanonnen te donderen en van Boerenzijde liet men de uitdaging niet onbeantwoord. De kanonnade werd hoe langer hoe heviger. De lucht trilde bij de uitbarsting van de groote lyddietbommen. Onophoudelijk dreunde de knal van de Long Tom en vlogen de projectielen suizend en fluitend door de lucht, om eindelijk met vreeselijken slag in de vijandelijke stelling uit elkaar te spatten, dood en verderf zwaaiende onder de oprukkende Engelsche brigades. Allengs naderde de vijand en werd door 't knetterende kleingeweervuur vreeselijk geteisterd. 't Was alsof duizenden groote zevenklappers op eenmaal ontstoken werden. Daar werd plotseling aan eene afdeeling van het Pretorialager gecommandeerd op de vijandelijke stelling te stormen. Frans is ook hierbij. Met lossen teugel, in dollen ren, 't geweer op de heup vliegt de dappere schaar ten stormaanval vooruit. Moorddadig is 't geweervuur uit de Lee-Metfords, maar de burgers laten zich hierdoor niet weerhouden. Niets stuit hunne woeste vaart, al rollen ook enkelen zieltogend in 't zand.

„Ons moet die kopje neem," had de commandant gezegd en dat moest gebeuren. 't Was maar een korte spanne tijds geweest dien men noodig gehad had, om aan den voet van 't randje te komen, waar bovenop de vijandelijke stelling lag. Hier gekomen sprongen allen van 't paard en van klip tot klip schietende, veroverden de burgers 's vijands positie en verdreef hem er uit.

Frans was een der eersten, die boven was. Maar daar opeens wankelt hij en valt neder. Een vijandelijke kogel had hem juist in het hoofd getroffen. Nog enkele stuiptrekkingen en Frans is niet meer.

De klip waarop hij gevallen was kleurde zich rood van 't bloed, dat langzaam uit de kleine wonde vloeide en liep in kleine straaltjes langs den steen af.

Met 't geweer nog in de rechterhand geklemd, de linkerhand op de borst, met een zachte vredige uitdrukking op 't gelaat vonden zijne vrienden hem.

Op de plek waar hij gevallen was, werd hij ook begraven. Vriendenhanden stapelden klippen op het lijk, om het te beschermen tegen de roofzuchtige jakhalzen en gieren. Een kruis, van ruwe boomtakken, wees de plaats aan waar Frans gesneuveld was.

't Doel was bereikt, de slag gewonnen en den vijand weder geduchte verliezen toegebracht, maar helaas ten koste van het leven van menigen jongen man, van menig huisvader, wier weduwen en weezen jammerden, maar ook hen vloekten die den dood van hunne dierbaren op hun geweten hadden.

De telegraaf bracht de tijding van den dood van Frans aan de familie Nudorf en schokte de gemoederen diep. Men moest Minnie langzaam op den dood van Frans voorbereiden. Die zware taak, om hare dochter den dood van Frans mede te deelen, zou mevrouw Nudorf op zich nemen:

Met het telegram in de hand ging zij hare dochter te gemoet, maar deze had nauwelijks het noodlottige papier bemerkt of zij stootte een hartverscheurenden gil uit.

„O God, moeder, ik voel 't, Frans is dood!" Nauwelijks had zij deze woorden geuit, of ze viel bewusteloos neder.

De vreeselijke tijding had hare hersenen gekrenkt en hare zenuwen dermate geschokt, dat een in allerijl geroepen geneesheer voor haar leven vreesde.

Drie maanden dobberde 't jonge meisje tusschen leven en dood, maar eindelijk overwon de jonge krachtige natuur en trad eene verandering ten goede in. Helaas, wel werd 't lichaam sterker, maar de geest bleef zwak.

Dof en wezenloos staarde zij voor zich uit, slechts den naam van Frans lispelende. Alles werd gedaan om haar afleiding te bezorgen, maar niets baatte. De jonge bloem was voor goed geknakt.

Een schuldeloos slachtoffer meer van den Zuid-Afrikaanschen Oorlog.

Barnum en zijn Millioenen

DOOR

LOUISE STRATENUS.

De wijze, waarop Barnum zijn loopbaan aanving, is ons bekend. Wij zagen hem zijn eerste dollars verdienen door op zijn dorp een fantastische loterij op touw te zetten en misbruik te maken van de goedgeloovigheid zijner landgenooten, om hen een oude negerin voor te stellen als Washington's min. Barnum is beroemd; hij verdiende millioenen; maar hem komt bovenal den titel toe van koning der Reclame, en het is als zoodanig dat wij hem hier zullen doen uitkomen, door een deel zijner auto-biographie weer te geven.

RECLAME DOOR MIDDEL VAN VUISTSLAGEN. DE NIAGARA-VAL.

Impressario! Een kunst-ambacht, en zoo prettig!

Het is er in elk geval een, dat zijn virtuosen van verschillenden rang heeft: van den ongelukkigen berenleider op een dorpskermis af, tot den schatrijken, gedecoreerden mijnheer toe, die, als een gunsteling van koning of minister, benoemd werd tot directeur van de opera, en avond op avond de grootste meesterstukken der muziek laat opvoeren.

Tijdens mijn eerste kunstreis ontving ik van mijn vriend Lindsey een les, die ik nooit zal vergeten.

Wij waren te Norwalk afgestapt, om daar een voorstelling te geven. De gansche streek was er in rep en roer gebracht door een misdaad. Een predikant, Avery genaamd, werd verdacht een boerenmeisje vermoord, aan stukken gehouwen en daarna in een ton verstopt te hebben. Bij gebrek aan volledige bewijzen was hij door de jury vrijgesproken, en men vertelde nu dat hij zich in den omtrek der stad schuil hield.

Mijn vriend Lindsey stond aan de deur van het logement toen hij, op het oogenblik dat hij mij zag aankomen, een paar voetgangers toefluisterde: „Wel! kijkt eens aan, daar is Avery! Ik herken hem duidelijk."

Ik was pas geschoren, en mijn hooge hoed en lange zwarte jas gaven mij werkelijk het uiterlijk van een herder en leeraar. In een oogwenk werd ik dan ook omsingeld en meegesleurd door de menigte, die maar op mij lossloeg, en wat ik ook mocht zeggen, men riep mij toe: „Stilte, Avery! Men kent je mooie kunsten! Maar je zult boeten voor wat je hebt gedaan!"

Het eenige wat ik ten slotte verkreeg was, dat men mij naar het hôtel zou voeren, waar ik mijn compagnon zag staan.

„Lindsey! Lindsey!" schreeuwde ik in mijn wanhoop.

„Wel! Wel!" sprak hij met gekunstelde verbazing. „Het is mijn vriend Barnum! Ik

zou van uit de verte gezworen hebben Avery te zien!"

Het drama liep op een kluchtspel uit. In plaats van de lynchwet op mij toe te passen, keerden de lieden lachend naar huis, het al heel grappig vindende van de circus-directeuren elkander zulke wonderlijke poetsen te bakken.

Ik voor mij nam de aardigheid minder goed op, en bekeek met weemoedigen blik mijn hoed, die den vorm van een harmonica had verkregen en mijn nieuwe, geheel aan stukken gescheurde jas. Lindsey, die zulks bemerkte, sprak op vaderlijken toon:

„Gij zijt nog jong, Barnum. Later zult gij dit avontuur beter op prijs stellen. Ieder in dit leven heeft zijn eigen circus, en het komt er slechts op aan dat men voor dat circus spreekt. Als men daartoe slechts geraken kan, beteekent het weinig of men daartoe uw hoed of kleederen vernielt."

Ik erken het thans in alle oprechtheid, en sedert jaren reeds zag ik het in, dat Lindsey dien dag een wijs man was.

Van mijn eerste jeugd af had de Niagara, dat wonder onder alle natuurwonderen, mijn geest beziggehouden. Op welke wijze zou ik de Niagara nu tot een middel van reclame voor Barnum maken? Het was een der eerste vragen, die bij mij oprees, van het oogenblik af dat ik ontwerper van publieke vermakelijkheden werd; maar Blondin moest de persoon zijn, die mij daartoe in de gelegenheid stelde.

De beroemde koorddanser was uit Europa overgekomen, om zijne kunsten aan Amerika te vertoonen. In alle oorden van het Nieuwe Werelddeel kondigden de nieuwsbladen aan, dat de groote Franschman Blondin de Niagara zou oversteken op een aan beide oevers bevestigd koord, en dat hij voor de oogen van het publiek, boven den bruisenden afgrond de vermetelste toeren uitvoeren zou.

Onmiddellijk sloot ik een overeenkomst met de Maatschappij van de Erie-spoorweglijn, eerst kort te voren geopend, en wij kwamen overeen pleiziertreinen te laten loopen. De goedkoope retourkaartjes voorzagen tevens in de verblijfkosten. Naar alle zijden zond ik strooibiljetten uit, en het gevolg was dat uit Boston, Philadelphia, Washington, New-York, Canada enz. enz. meer dan tweehonderdduizend nieuwsgierigen kwamen toestroomen naar het dorp van Niagara Falls, om dat geheel eenige schouwspel bij te wonen. De gansche wereld trouwens vernam van dat waagstuk, waarin moed en koelbloedigheid zich paarden aan een buitengewone vermetelheid.

Het belangrijkste oogenblik was, toen Blondin, die voor zich uit, op het gespannen koord, in een kruiwagen een man voortduwde, halverwege gekomen was. Dat was de gevaarlijkste plek. Blondin bleef stilstaan. De man in den kruiwagen, een Italiaan die Vital heette, strekte den rechterarm uit en liet voor aller oogen een reusachtige Amerikaansche vlag wapperen, waarop de toeschouwers lezen konden:

AAN HET VRIJE VOLK VAN AMERIKA.
GROET VAN PHINEAS BARNUM
DIRECTEUR VAN HET AMERIKAANSCH MUSEUM.

Een oorverdoovend gejubel rees uit al die honderdduizenden borsten op en groette Barnum terug.

Tengevolge van deze gedenkwaardige gebeurtenis, liet ik door den voortreffelijken schilder Braun een kolossale afbeelding van de Niagara vervaardigen. De waterval was daarop niet minder dan zestien voet hoog en Blondin was voorgesteld zooals hij, over het koord loopende, door de menigte werd toegejuicht.

Dit grootsche kunstwerk vormde een zeer aangrijpend panorama, met de gebouwen, de rotsen en de boomgroepen, geheel overweldigd door de touristen dien dag daarheen gestroomd. Wat de Niagara zelve betreft, zij werd afgebeeld door een breeden stroom van echt water die langs het schilderwerk gleed, waaraan hij geheel en al den schijn van werkelijkheid verleende.

Ik ontleende hieraan de elementen tot een zeer gelukkig aanplak-biljet.

AMERIKAANSCH MUSEUM VAN PHINEAS BARNUM.
DE NIAGARA.
ALS PANORAMA WEERGEGEVEN MET
STROOMEND WATER.

Maar men kan onmogelijk aan alles tegelijk denken.

Den dag, nadat ik dit biljet had laten aanplakken, ontving ik het verzoek mij aan te melden op het bureau der waterleiding te New-York, en aldaar bracht de directeur mij onder het oog, dat hij mij onmogelijk voor de 25 dollars van mijn jaarlijksch abonnement, behalve mijn gewoon verbruik, het water voor de Niagara leveren kon. Ik zag mij derhalve verplicht den directeur te vragen de beloften, op mijn *affiche* vermeld, niet al te letterlijk op te vatten. Voor mijn Niagara toch was één enkele keer water voldoende, dank zij een zuigpomp, die voortdurend, tot den laatsten druppel toe, hetzelfde vocht weer aanwendde.

Nooit, trouwens, is mijn geestdrift voor het groote Amerikaansche natuurwonder verflauwd. Het was grootendeels mijn werk dat men later begon aan de wonderbare hangbrug, die men zoo stoutmoedig over den afgrond heengeworpen heeft. Het was ook aan Barnum, meer dan aan iemand anders, te danken, dat het Volkspark der Niagara aangelegd werd, in de onmiddellijke nabijheid van het water, om de bezoekers in staat te stellen te genieten van de heerlijkste gezichtspunten, een park dat heden, op zichzelf genomen, een pronkjuweel heeten mag.

In het ten uitvoer brengen dier beide ondernemingen strekt het tot eer van Barnum, den vertooner van opgezette apen, den eersten advocaat dier zaak geweest te zijn. De meest bekende bankiers en de beroemde staatslieden volgden daarin slechts het voetspoor aangewezen door den grooten kwakzalver.

GENERAAL TOM POUCE AAN DE HOVEN VAN
ENGELAND EN FRANKRIJK.

Mijn broeder Philo bracht mij, in 1842, te Bridgeport een dwergachtig jongske van vijf jaar, dat hoogstens vijftien pond woog en nog geen twee voet hoog was. Hij had levendige blauwe oogen, rooskleurige wangetjes, fijn blond haar, bevallige gebaren, en was even welgevormd als een Apollo.

De kleine Charley vertelde mij met een zilverklaar stemmetje dat zijn vader, de kuiper Stratton, mijn buurman te Bridgeport was. Ik bood den man drie dollars per week aan, indien hij mij zijn kind voor een maand wilde afstaan. De Yankee nam dit voorstel aan, en ik nam het allerliefste kereltje met mij mede.

Toen vader en moeder Stratton, na verloop van enkele maanden, te New-York kwamen, hadden zij heel wat moeite hun kleinen Charley te herkennen in Generaal Tom Pouce, den *elfjarigen Engelschen* dwerg."

Men moet immers wel iets doen, om de illusie op te houden!

Ik had mij met de opvoeding van den knaap belast, en het wonderbegaafde kind vatte een groote gehechtheid op voor zijn leermeester.

Hij maakte verbazende vorderingen. Zijn kleine hersenen namen alles in zich op wat zij slechts hoorden of zagen, hij droeg ook veel *humor* in zich om, en zoodra generaal Tom Pouce eenmaal aan het publiek voorgesteld werd, met heel de behendigheid welke mij op dat gebied eigen was, zag men hem tot den lieveling worden van mijn gewone bezoekers.

Nadat ik hem met het grootste succes in de Oost-Staten had tentoongesteld, besloot ik mijn Museum, dat in vollen bloei verkeerde, toe te vertrouwen aan de leiding van goed afgerichte agenten, terwijl ik, daardoor ontslagen van een groote zorg, met mijn wonderkind de Atlantische Zee over zou steken, om eens te zien wat er wel te verwachten was van de nieuwsgierigheid van het oude Europa.

Op 8 Januari 1844 gingen wij scheep op het fraaie zeilschip *Yorkshire*, dat ons binnen de 19 dagen naar Liverpool overbracht. Het reisgezelschap bestond uit Charley's ouders, den „generaal" zelf, zijn Franschen gouverneur Guillauden en mij.

Zoodra wij voet aan wal hadden gezet, begaf ik mij naar Londen, en huurde daar, in het hartje van het West-End, een prachtige woning, zoo pas door Lord Talbot verlaten, Lord Brougham was onze naaste buurman, en aldaar, omgeven van de rijkste meubels, wachtte ik onze edele bezoekers af, die ik met aan ieder afzonderlijk gerichte brieven, op de manier der groote kunstenaars, had uitgenoodigd tot een bezoek.

De menschen verdrongen elkander letterlijk, en werden aan de deur ontvangen door een knecht met gepoederd haar. Den derden dag na onze aankomst, dineerden wij bij den heer Everett, Gezant der Vereenigde Staten. Hij was opgetogen over zijn microscopischen landgenoot en beloofde zijn best te zullen doen, om ons groote doel te helpen bereiken, dat bestond in het ontvangen eener uitnoodiging om voor Koningin Victoria te verschijnen.

Charles Murray, de groote schrijver, was een onzer mede-gasten. Hij bood mij eveneens aan mij daarin van dienst te wezen, als „grootmeester van den huisraad Harer Majesteit," en reeds den volgenden dag bracht een prachtige *horseguard* mij „in naam der koningin" een geschreven bevel, generaal Tom Pouce verzoekende zich den dag daarop naar Buckingham-paleis te begeven, vergezeld van zijn „bewaker", den heer Phineas Barnum.

Niet zoodra had deze goede tijding mij bereikt, of ik huurde *Egyptian Hall* af voor één enkele zitting, aangezien de Generaal een particuliere uitnoodiging van Hare Majesteit de Koningin had ontvangen. Aldus stond het ook op de aanplakbiljetten vermeld. De Times en de overige voorname bladen maakten gewag van deze belangrijke gebeurtenis.

Op het bepaalde uur werden wij binnengeleid in de historische schildergalerij van het beroemde paleis. Koningin Victoria, prins Albert, de hertogin van Kent, de oude hertog van Wellington en nog een menigte vorsten en vorstinnen, wachtten er de komst af van generaal Tom Pouce. De koningin, geheel in het zwart gekleed, was verreweg de eenvoudigste der aanwezige personen.

Tom Pouce trad met vasten tred binnen. Op een meter afstands van Hare Majesteit gekomen, groette hij haar op de bevalligste wijze, en zeide hij met zijn allerliefste stem: „Goeden avond, mevrouw de Koningin! Goeden avond, ladies! Goeden avond, heeren!"

De verschillende toon, waarop hij deze drie verschillende groeten moest uitbrengen, was sedert dagen ingestudeerd en bracht dan ook den besten indruk teweeg. Hare Majesteit glimlachte en het heele hof volgde haar voorbeeld. Daarop bood H. M. Tom Pouce haar hand aan en was de generaal hoffelijk genoeg om haar aan de lippen te brengen. Beiden maakten toen een wandeling door de galerij, op den voet gevolgd door het gansche gezelschap. De generaal beantwoordde onderwijl de vragen Harer Majesteit en richtte er op zijn beurt, zonder de minste schroomvalligheid, tot haar. Hij verklaarde, dat de schilderijen aldaar stukken van den allereersten rang waren en opeens stilstaande, vroeg hij:

„En de prins van Wales? Zal ik hem niet te zien krijgen?"

„Een andermaal," zeide de koningin. „Hij leert thans zijn lessen."

Daarna ontving de generaal vergunning te dansen en te zingen, en na verloop van een goed uur mochten wij weder vertrekken. De kamerheer van dienst had mij nauwkeurig uitgelegd op welke wijze ik daarbij achteruit moest loopen, en ik bracht het er dus heel goed af; maar de generaal, met zijn kleine beentjes, had alle mogelijke moeite zich daaruit te redden. De hofdignitaris, geheel vervuld als hij was van het gewicht zijner waardigheid, scheen daarover zeer gebelgd, daarentegen lachten de Koningin, prins Albert en de hertog van Wellington er van ganscher harte om.

De kleine pug-hond der koningin maakte alles nog erger door achter de kuitbeenen van mijn lieveling te gaan blaffen; maar Tom Pouce gedoogde niet dat een hond, al was hij dan ook van koninklijken huize, aan eerbied tegenover hem te kort zou

schieten; met behulp van den wandelstok, die bij zijn hofkostuum behoorde, achtervolgde hij dapper den kleinen keffer, waarop lord Wellington zeide:

„Als Mirza ons maar geen oorlog met Amerika bezorgt!"

Voordat wij het paleis verlieten, kwam een adjudant uit naam van Hare Majesteit vragen, of de hond den generaal geen schrik had aangejaagd.

Tom Pouce wierp het hoofd in den nek en antwoordde:

„Zeg aan de Koningin dat generaal Tom Pouce heel gevoelig is voor deze vriendelijkheid van Hare Majesteit, maar dat een Amerikaansch generaal onmogelijk zoo iets als angst kan kennen."

Wij vertrokken, na een maal te hebben genuttigd en een rijk geschenk te hebben ontvangen.

Het gansche land werd letterlijk in opschudding gebracht door het verslag van dit eerste bezoek door Tom Pouce aan Koning Victoria gebracht. Nog tweemaal mocht de generaal een uitnoodiging ten paleize ontvangen. Bij zijn tweede bezoek werd hij aan den troonopvolger voorgesteld.

„Hoe maakt gij het, prins?" vroeg mijn kleine Tom Pouce, en zich naast den prins van Wales plaatsende, hernam hij: „Gij zijt langer dan ik; maar als Amerikaansch burger ben ik even groot als wie dan ook op aarde!"

Hare Majesteit voerde nu Tom Pouce tot haar oudste dochtertje en de generaal zette zich vol bevalligheid aan hare voeten neder. De Koningin schonk hem daarop een fraai cadeau, bij wijze van aandenken. Tom Pouce maakte een diepe buiging en zeide:

„Majesteit, dit voorwerp zal mij niet verlaten zoolang ik leef."

De koningin van België, dochter van Louis-Philippe, was mede aanwezig en vroeg hem:

„Gij zult u zeker naar Parijs begeven, generaal, nadat gij Londen verlaten hebt? Wie zult gij te Parijs zien?"

„Wel! mijnheer Guillauden!" en ik zag mij verplicht te verklaren hoe Guillauden zijn leermeester was. De koningin lachte hartelijk. Ook de koning van België bevond zich aldaar. Hij verzocht den generaal iets te zingen.

„Dan zal ik *Yankee Doodle* zingen," antwoordde Tom Pouce. „Want daarvan houd ik het meest." [1])

„En het is ook een heel mooi liedje," sprak koningin Victoria.

De generaal begon te zingen en het gansche Engelsche Hof juichte hem toe.

Eenmaal begunstigd door de koninklijke familie, werd Tom Pouce de held van den dag in Engeland's hoofdstad, waar iedereen slechts één doel najaagt, zooveel mogelijk het hof na te apen. Men zou tegen de *mode* hebben gezondigd, indien men den „generaal" niet had gezien. Van 20 Maart tot 20 Juni maakte hij dan ook gemiddeld 500 à 550 dollars per dag. Men zag tot zestig équipages tegelijk voor onze zaal in Piccadilly stilstaan. Er verschenen tallooze portretten, afbeeldingen, polka's, quadrilles en spotprenten van den „generaal". Koningin Adelaïde liet Tom Pouce op Marlborough House komen, waar zij hem een gouden horloge met ketting aanbood. De hertog van Cambridge schonk hem een snuifdoos, en ik liet al deze verschillende cadeaux op een voetstuk plaatsen, ten einde ze ten toon te stellen voor de bezoekers van Egyptian Hall, waar de oude Wellington herhaaldelijk nog eens den kleinen generaal kwam opzoeken.

Op zekeren dag trof hij hem in het welbekende kostuum van Napoleon aan. De kleine keizer scheen in diep gepeins verzonken.

„Waaraan denkt gij, generaal?" vroeg de „ijzeren hertog" glimlachend.

„Ik denk aan Waterloo, hertog!" antwoordde Tom Pouce zonder aarzelen.

Dit guitige antwoord maakte ons voor goed *populair*. Onze reis door de provincie-

---

[1]) *Yankee Doodle* („die domoor van een Yankee"). Dit spotlied dat de Engelschen op het eind der vorige eeuw zongen om den draak te steken met de Amerikanen, werd sedert in Amerika een volkslied.

steden was een ware zegetocht. Vervolgens vertrokken wij naar Parijs, waar wij aanstonds uitgenoodigd werden op de Tuilerieën te verschijnen.

Wij werden aldaar een reusachtige zaal binnengevoerd, waar wij koning Louis Philippe zagen, omgeven van de koningin, prinses Adelaïde, de hertogin van Orleans met haar zoontje den graaf van Parijs; den prins van Joinville, den hertog en de hertogin van Nemours en den hertog van Aumale. De koning scheen verrukt over Tom Pouce. Hij schonk hem een ring met brillanten, en was zoo eenvoudig en welwillend, dat ik het wagen durfde hem vergunning te vragen de equipage van den generaal achter de hofrijtuigen te laten aankomen bij het naderende défilé ter gelegenheid van de wedrennen van Longchamps.

De koning stemde hier met een fijnen glimlach in toe, en den volgenden dag zond de prefect van politie mij de daartoe vereischte permissie, krachtens welke de generaal bij het défilé het korps van diplomaten volgde, gezeten in zijn miniatuurkoets, voortgetrokken door vier dwerg-poneys en gereden door een koetsiertje in hoflivrei, terwijl duizenden Parijzenaars voortdurend schreeuwden:

„Leve Tom Pouce!"

Geen wonder dat hij opeens de lieveling van heel Parijs was geworden. Ik had een groote zaal gehuurd, die echter nog te klein bleek voor al de bezoekers. Dag op dag maakte men 5500 franken aan entrée, en twee maanden vooruit werden de plaatsen besproken. Een zeer in aanzien zijnd koffiehuis, op een der boulevards, nam den naam van Generaal Tom Pouce aan, en plaatste zijn beeldje aan den ingang. Wij ontvingen het bezoek van Alexander Dumas, George Sand, Victor Hugo en Alfred de Musset.

Alle schrijvers en kunstenaars van den dag kwamen mijn „generaal" liefkoozen en hem allerlei geschenken en lekkers brengen. Elken avond hadden wij een rijtuig noodig, alleen maar om de ontvangen voorwerpen in over te dragen.

Na in den *Vaudeville*-schouwburg gespeeld te hebben in „*Klein Duimpje*", een opzettelijk voor hem geschreven stuk, zette de generaal zijn triomftocht voort door Frankrijk en begaf hij zich naar België, waar hem dezelfde eerbewijzen wachtten.

In Januari daaropvolgende keerden wij met een heele lading dollars naar New-York terug. Ik was drie jaar afwezig geweest, en ik moet bekennen, dat mijn hart luid begon te kloppen, toen ik de vaderlandsche kust voor mij zag opdagen. Al moge Barnum ook een kwakzalver zijn, hij behoudt daarom toch een hart.

Het Museum verkeerde in vollen bloei; maar de aankomst van den generaal, nog beladen met zijn vorstelijke lauweren, deed ons, twee gansche achtereenvolgende maanden, vijfmaal zooveel verdienen als anders.

MIJN EERSTE PROEVEN ALS IMPRESSARIO. JENNY LIND, DE ZWEEDSCHE NACHTEGAAL.

Tom Pouce had mij een vermogen bezorgd, maar met dat al was ik nog steeds de kermisman, de vertooner van wereldwonderen gebleven. Eerst, dank zij Jenny Lind, steeg Barnum tot den rang van impressario, en tot mijn eerste proeven als zoodanig, was mijn keus gevallen op een ster van den hoogsten rang.

Ik had de *Zweedsche Nachtegaal* nog nooit hooren zingen, toen het denkbeeld bij mij oprees haar over te brengen naar Amerika. Haar Europeesche roem was mij een vaste waarborg dat ik er niets mede op het spel zette, want de naam der groote kunstenares overtrof verre dien welken Patti en Nilson zich later verwierven. Jenny Lind was in één oogwenk beroemd geworden, dank zij haar onvergelijkelijke betoovering en haar talent als zangeres. De réclame had in het geheel niets voor haar verricht en was destijds ook trouwens nog pas geboren.

Eenmaal daartoe besloten zijnde, zond ik mijn agent Walton naar Lubeck, waar Jenny Lind juist zong, en op 9 Januari 1850, ontving ik te Philadelphia een telegram in cijferschrift, om mij aan te kondigen

dat ik Jenny Lind aangenomen had om op minstens tachtig, en hoogstens honderd vijftig concerten te zingen, tegen twaalfduizend gulden per avond. Ik moest verder de reiskosten dragen der kunstenares en van haar gevolg, bestaande uit haar bedienden, haar juffrouw van gezelschap en haar secretaris.

Voorts had ik een tenor noodig, met zijn accompagnateur, à *f* 350 per dag. Geen van allen behoefde, tijdens hun verblijf in Amerika, iets te betalen voor voedsel enz., en ten slotte moest ik voorzien in de onkosten voor de zalen, het orkest en de huisvesting, zonder nog te spreken van de reclamegelden.

Het ergste was nog dat ik vooraf, dus op staanden voet, de gansche som voor tachtig concerten, als waarborg voor mijn contract, moest storten bij een bankier te Londen. Toen ik mij daartoe tot mijn eigen bankier te New-York begaf, voegde deze mij toe:

„Nu, mijnheer Barnum, men verzekert dat die Jenny Lind u in den grond zal boren!" en hij eischte een eerste hypotheek op mijn goederen, alvorens mij de som te willen voorschieten.

Iedereen aan de Beurs deelde zijn meening; alleen de bankier Aspinwall vertrouwde op Barnum's gesternte en vergenoegde zich met mijn handteekening om het bedrag uit te keeren. Thans kwam het er nog slechts op aan de ongeluksprofeten te beschamen; ik had zes heele maanden vóór mij, en dat wilde wat zeggen voor iemand, die wist hoe hij met de nieuwsgierigheid en lichtgeloovigheid van een volk moest omspringen.

Den dag, waarop de „reusachtige overeenkomst" publiek werd gemaakt, hoorde ik het gesprek aan van eenigen mijner medepassagiers in een eerste-klasse rijtuig van den New-Yorkschen trein: Zes van mijn negen tochtgenooten hadden nooit den naam van Jenny Lind opgevangen. Twee anderen geloofden dat zij een danseres was; de negende alleen wist dat zij de schoonste stem ter wereld bezat.

Ik kon derhalve alleen op eigen vernuft rekenen om haar bekend te maken en in de eerste plaats behoorde ik een geschikt terrein te vinden, waarop ik haar aan het „Amerikaansche volk" voorstellen zou. Het was de „weldadigheid van Jenny Lind", haar „onuitputtelijke menschlievendheid jegens de armen" en „de grootmoedigheid der zangeres" die het mij verschaften. Ziehier enkelen der nootjes, die ik in de couranten deed verschijnen:

„Tijdens haar laatste kunstreis door Engeland verschafte Jenny Lind, door middel van haar concerten, aan de armen van Groot-Brittannië *zesmaal meer geld dan Barnum op zich genomen heeft aan haar uit te betalen.*"

„Jenny Lind wenscht het Amerikaansche volk te leeren kennen, en deinst daarom niet terug voor de vermoeienis van een tocht over den Atlantischen Oceaan."

„Jenny Lind is van plan juist tweemaal zooveel voor de Yankees te zingen als zij het voor de Engelschen heeft gedaan."

Deze drie hoofdpunten werden onder allerlei vormen herhaald en aan het publiek voorgedischt, en binnen enkele dagen was heel Amerika in vuur en vlam voor mijn nieuwe ster. Den dag harer aankomst had de algemeene geestdrift zijn kookpunt bereikt. Ik had haar intocht geheel voorbereid, zonder toe te laten dat er ook maar een enkele bijzonderheid aan ontbrak, welke alles meer luister had kunnen bijzetten.

Een gansche vloot van plezierjachten, aan boord waarvan de millionnairs van Nieuw-York waren, ging het stoomschip tegemoet. Het zou haast onmogelijk zijn de landing te beschrijven: saluutschoten, gelost door de artillerie; vlaggen, bouquetten, groene triomfbogen, niets ontbrak er aan. De muziekscholen over heel Amerika verspreid, de liefdadigheidsinstellingen, alle denkbare ziekenverplegingen, hadden zich laten vertegenwoordigen.

„Waar hebt gij mij toch gehoord, mijnheer Barnum?" was de eerste vraag der zangeres.

„Hier, op dit oogenblik, voor de eerste maal."

„En gij hebt toch zooveel geld durven wagen?"

„De gansche wereld bewondert u, en Barnum kan zich gerust verlaten op de geestdrift van het volk, wiens dienaar hij is."

Nu ik, na verloop van zooveel jaren, de stapels artikels herlees, gewijd aan dien intocht van Jenny Lind, in de eerste week door haar te New-York doorgebracht, kan de oude Barnum onmogelijk een glimlach van voldoening bedwingen. Ja, ik mag tevreden zijn over de wijze waarop ik alles regelde.

Nooit, ook al moest men nog eenmaal, ten behoeve van een nieuwe ster het tot volkomenheid opgevoerde reclame-werktuig, door Barnum uitgevonden, in werking stellen, nooit zou men zulk een onschuldige, dwepende vereering kunnen opwekken bij een gansche natie, als sprak uit de onbeschrijfelijke hulde, ten deel gevallen aan de *Kunstenares met de verheven ziel*, de *Nachtegaal der Barmhartigheid*. Deze bewondering van iemand van wie men gisteren nog niets afwist, was alleen in het leven geroepen en voor lieverlede tot een soort waanzin opgevoerd door de verborgen hand van den impressario.

Toen de zangeres in Irving-House zou afstappen, moest zij bij het betreden van het hôtel langs een dubbele rij van Vrijwilligers van het beroemde Zevende New-Yorksche regiment gaan, die rijk uitgedoscht in de uniform der Oude Garde, met de welbekende berenmuts op het hoofd, het geweer voor haar presenteerden.

Dien avond bracht men haar serenaden, hield men fakkeloptochten, trok de brandweêr met groene toortsen en verlichte wagens langs haar logement. Tien achtereenvolgende malen was de „Engel van Liefdadigheid" gedwongen zich op het balkon te vertoonen, en alles werd bekroond door een schitterend vuurwerk.

Weken en nog eens weken achtereen, bleef deze uitbundigheid van het eerste oogenblik slechts stijgende. Het hôtel waar zij logeerde zag alle denkbare bezoekers tot haar stroomen, alle grootheden uit de staatkundige wereld, den handelsstand, de hervormde kerk, alles wat een naam droeg kwam Jenny Lind de hand kussen.

Met de geschenken en bloemen haar aangeboden, wist zij niet meer wat te doen, in zulk een overvloed kwamen zij tot haar.

Voordat het eerste concert plaats had, vond ik een laatste hulpmiddel uit, dat indruk gemaakt moet hebben, want men bootste mij daarin sedert na, bij groote gelegenheden. Ik liet de plaatsen publiek verhuren.

De eerste fauteuil bracht tot 225 dollars op. Alleen dien morgen, verkocht men voor 50,000 franken aan biljetten.

Den dag daarop zeide ik tot Jenny Lind:

„Ik zou een kleine wijziging in ons contract willen aanbrengen."

„Een wijziging? Welke dan?"

„Wij gaan een groot succes te gemoet en ik wil iets toevoegen aan de som, die ik beloofd heb u per concert uit te keeren. Na aftrekking mijner onkosten, bied ik u bovendien de helft aan van de verdere opbrengst."

De „Zweedsche Engel" liet het mij nog eens herhalen en stemde toe.

„Mijnheer Barnum," zeide zij, mijn hand in de hare vattende. „Gij zijt een echt gentleman!"

„Dat weet ik," en ik voegde er bij dat ik haar aandeel voor den volgenden dag op een kwart ton schatte. Jenny Lind besloot onmiddellijk die som onder de liefdadigheidsinrichtingen van New-York te verdeelen. Ik kondigde dit per telegram den burgemeester aan.

De opbrengst van het eerste concert bedroeg juist 17.050 dollars. Het tweede bracht 16.000 dollars op, en juist toen men het derde verwachtte, nam ik de „Engel" mede op een kunstreis, New-York in koortsachtige spanning latende. Men verlangde haar nog eenmaal te hooren. Wat ons betreft, wij legden een waren zegetocht door de Vereenigde Staten af, en toen Jenny Lind, in Juli 1851, besloot een ander

jaar de reis met Barnum ten einde te brengen, hadden wij 711.100 dollars ontvangen. Ongelukkig volgden er daarop donkere jaren voor mij. Ik werd het slachtoffer van een schelm, die onder voorwendsel mij in een voordeelige zaak van wekkers te doen deelen, mij mijn gansche vermogen verliezen deed.

BARNUM WORDT REDENAAR.

Ik was er reeds weer in geslaagd, zoo goed en zoo kwaad als het ging, de door mij verschuldigde sommen af te doen, en er begon eenig licht in mijn toestand te komen, toen het Oostersch paleis, dat ik te Iranistan had laten bouwen als woning, geheel en al door de vlammen werd vernield.

Ik liet mijn vrouw en jongste dochter nu bij mijn oudste dochter, mevrouw Thompson, te Bridgeport inwonen, en vertrok zelf naar Londen om er geld te verdienen. Dit geschiedde in het begin van 1858.

Het was toen dat vrienden, zooals Thackeray, mij op de gedachte brachten Barnum te herscheppen in een redenaar. Het onderwerp lag voor de hand: „De Kunst geld te verdienen".

In den aanvang antwoordde ik dat, na mijn teleurstelling ten opzichte van de wekkers, ik hier „De Kunst om geld te *verliezen*" behandelen moest; maar zij beweerden dat men, om te winnen, eerst verliezen moest; dus gaf ik toe.

Op 29 November 1858, was de groote St. James Hall gevuld met duizenden menschen, die allen Barnum hadden willen hooren. Ook hier had een behendige, onafgebroken réclame het hare gedaan om de proef te doen slagen.

De *Times* besloot met de volgende regelen een lang artikel van twee kolom aan mijn lezing gewijd: „Het dient erkend te worden, Barnum is een der redenaars, die het best geschikt is om zich tot een groot publiek te richten en het te onderhouden over een onderwerp van algemeen belang. Stippen wij hier in het voorbijgaan aan, dat Barnum, in zijn uiterlijk, niets van een kwakzalver heeft. Men zou, integendeel, in hem een eenvoudigen, fatsoenlijken, welgestelden handelsman zien; maar hij bezit in de hoogste mate het talent grappig te zijn, zonder om eigen aardigheden te lachen. De gansche zaal schatert het uit, terwijl hijzelf onverstoorbaar ernstig blijft. Zijn stem is klankrijk en bewonderenswaardig helder; zijn taal zeer beschaafd en vleiend. In deze gansche voordracht van den vader van *Humbug*, is in het geheel geen *humbug* te vinden."

Overal waar ik kwam behaalde ik hetzelfde succes. Binnen vier maanden tijds brachten honderd-drie lezingen 125,000 franken op. Te Londen bood een der voornaamste uitgevers mij honderdduizend franken aan voor het manuscript van „De Kunst om geld te maken"; ik weigerde echter, want ik deed veel wijzer mijn proza te bewaren voor Amerika.

17 Maart 1860, eindelijk, is en blijft een der schoonste datums uit mijn leven; dank zij het opnieuw verdiende geld, kon ik mijn „Amerikaansch Museum" terugkoopen dien dag, en reeds zeven dagen later gaf het zijn eerste voorstelling, terwijl op het program het volgende te lezen viel:

PHINEAS BARNUM, DE STICHTER VAN HET MUSEUM, ZAL HET AMERIKAANSCHE VOLK TOESPREKEN.

Ik had inderdaad verloren, maar ook gewonnen.

DE WAAIER

NAAR

HERMANN SUDERMANN.

Ge zijt droomerig, verstrooid... ik merk 't wel! ge neuriet zachtjes, al peinzend, een melodietje... nòg eens, als ik vragen mag?...

„Am stillen Herd — zur Winterzeit!"...

— Dank u! 'k weet al genoeg! — Dáárom dus, hadt ge gisteren in de Opera géén blik meer over voor uw onderdanigen dienaar? — Onze blondgelokte Désiré Urlio heeft 't 'm gedaan!... — Ja, werp nu maar gauw een blik in den spiegel — dat blosje staat u allerliefst! — Doch dat 't nu juist een held van de hooge *c* moest zijn, die 't te voorschijn riep — dàt wil me maar hàlf bevallen!

... Waarom ik op zoo'n spottende manier over den tenor spreek, vraagt ge? — O, versta me goed, lieve vriendin! Ik ben op staanden voet bereid iederen tenorzanger zwart op wit de verzekering te geven, dat ik hem persoonlijk als 't volmaaktste exemplaar van mannelijkheid erken, — als een, om zoo te zeggen, uit 't algemeene gros gedistilleerden Ideaal-man.

Zonder gekheid! Geloof me, ik zal 't u bewijzen, *natuurwetenschappelijk,* — echt op z'n Nordausch.

Luister maar eens!

Het voornaamste attribuut van het mannelijk geslacht — we kunnen dat bij de menschen zoowel als in het heele dierenrijk opmerken — is de zucht tot behagen. De man, veel meer dan de vrouw, *wil* behagen, en *moet* behagen. De drang tot geslachtsvoortplanting brengt 't reeds met zich mede, dat, in den wedstrijd om de gunsten der vrouw, een ieder voor zich den eerepalm wil veroveren.

De vrouwengunst is de spil waarom het wereldrad draait. Om harentwil sierde de natuur zich met hare schitterendste kleuren, om harentwil weerklinkt de stem van alles wat leeft in liefelijke harmonieën, en om harentwil ontbrandde ook de reuzenstrijd, die eerst zal uitgebluscht worden, wanneer de heele wereld tot de rust van het ijs zal zijn verstijfd...

Ge hoeft niet zoo verwonderd te kijken! Heusch, ge kunt 't woordelijk zoo opnemen. 't Staat bij Darwin en Häckel geschreven!

Deze behaagzucht, waarmede in het dierenrijk — ik zou evengoed uit het plantenrijk voorbeelden kunnen aanhalen, maar dat zou te ver voeren — het mannelijke wezen de opmerkzaamheid van het vrouwtje speciaal op zich wil vestigen en

zijne mededingers tracht te verslaan, uit zich in drie hoedanigheden, te weten: 1°. kleurenpracht, 2°. zangkunst, 3°. strijdlust.

Vanaf den paradijsvogel tot aan den baviaan en den huzarenluitenant, zien wij het eeuwig mannelijke in de heerlijkste kleurenpracht schitteren, terwijl het vrouwtje — in 't bescheiden gevoel harer innerlijke waarde — daarnaast in 't niet verzinkt. Vanaf den krekel tot aan den korhoen en den troubadour, is 't mannetje door meer of minder welluidend gezang herkenbaar, terwijl 't vrouwtje zich in zelfbewust zwijgen hult. Vanaf de wilde watertor tot aan het vurige hert en den goddelijken Achilles, werden om het bezit der vrouw de ontzettendste kampen gevoerd, terwijl deze er kalm bij zit, en afwacht welke van de strijders er over zal blijven.

Later laat ze zich dan door Homeros en Offenbach bezingen.

— Wat zegt ge? De honger, niet de liefde, zou de hoofddrijfveer zijn tot den eeuwigen strijd in de natuur?

Ge hebt volkomen gelijk. — Maar wanneer op een goeden dag de liefde ophield, dan zou elk schepsel zich afvragen: „Wáártoe zou ik dit ellendig leven nog langer voortzetten?" — En als 't dan niet in staat is, zich met 't schrijven van pessimistische boeken den tijd te korten, — moet 't wel nog dankje zeggen aan dengene, die zich de moeite wil geven het op te eten. De strijd zou daarmeê meteen uit de wereld zijn. — — —

De hierboven beschreven verhouding tusschen man en vrouw geldt alleen maar, voor zooverre wij tegenover onvervalschte natuurmachten staan. Eerst in onze verrotte overbeschaving schijnt de zaak zich om te keeren. Waar 't niet meer gemakkelijk lijkt den echtelijken band aan te knoopen, en daarenboven het gevaar dreigt als oude jongejuffers te moeten sterven — dáár beginnen de verleidingskunstjes van de *vrouw* om den *man!*...

Dan worden de wangen rood geverfd, het lijfje een centimeter lager uitgesneden, dan komen er hulptroepen in vorm van vulsel en chignon; het „Gebed der Jonkvrouw" wordt ingestudeerd; — ja, men leert zelfs vechten, zooals het voorbeeld van de Parijsche dames ons toont.

Doch keeren wij tot de natuur en tot het begeerend *mannelijk* wezen terug. — De meesten ontvingen van de drie eigenschappen, waarmede de vrouwelijke gunst gewonnen wordt, voor hun deel maar een enkele; — slechts in zelden voorkomende gevallen schonk de natuur er in een bizonder gulle bui twéé — zooals 't voorbeeld van den huzarenluitenant bewijst.

Maar stel u nu eens een man voor, aan wien *alle drie tegelijk*, als wapen in den strijd om de liefde, werden meegegeven! De vrouwenharten *moeten* hem dan wel in heele legioenen toevliegen, de cijfers zijner veroveringen maken een gewoon mensch totaal duizelig, — in een wereldstad alléén zeker over de duizend!

En zulk een phenomeen, in de geheele natuurlijke geschiedenis eenig en alleen voorkomend, — is de tenor.

Reeds aan kleurenpracht kan niemand bij hem in de schaduw staan. Wie van ons andere mannelijke stervelingen durft 't wagen, zich in zilveren wapenrusting, zooals de Zwanenridders ze dragen, door de vrouwen te doen bewonderen? Welke andere nog mag in gewatteerde, rosezijden — maar laat ik ophouden, vóor mij 't gevoel van smartelijke afgunst overweldigt....

Zangkunst — nu, dat spreekt van zelf, en wat strijdlust betreft, — lach niet, bid ik u, beste vriendin! — geen Bayard, geen Cid, kan zich op zulke heldendaden beroemen als hij! Eindigt de doodelijke strijd, dien hij elken avond met zijne medeminnaars te voeren heeft — deze plegen gewoonlijk bariton te zingen, en zwarte tricots te dragen — niet altijd met de moreele nederlaag der laatsten, ook wanneer hij, de held, daarbij jammerlijk te gronde gaat? Ondergaat hij niet zelfs den vlammendood met 't grootste genoegen, meest zelfs in driekwart-maat?

Zoo! — nu zult ge toch, hoop ik, er niet meer aan twijfelen, dat wij in den

tenor inderdaad den ideaal-man belichaamd vinden, zelfs wanneer hij ook een meer dan behoorlijk gebruik maakt van het aan zijn beroep reeds van oudsher toegekend privilege: zich in aangeboren domheid te mogen verheugen.

Wat echter helaas bij dit ideaal-mensch volkomen mankeert, is de zin voor ideale liefde, en wee de serafisch besnaarde vrouweziel, die in den *man* denkt terug te vinden wat de *zanger* in zoo zoete tonen beloofde....

Psyche mag blij zijn, als zij er met verzengde vleugels afkomt, en zich nog bijtijds kan redden uit 't bereik van 't licht dat voor haar oogen ontstoken werd!

Daar schiet me toch een klein geschiedenisje te binnen, dat ik u hier eventjes moet vertellen; de geschiedenis van een waaier, die hier goed te pas komt, en daarbij meteen een merkwaardig aanhangsel levert tot de beroemde „Metamorphozen" van Ovidius.

Een der vrouwen, die ik sedert jaren vurig vereer, is de kleine Lilly X. X. — (ach, doe maar geen moeite, lieve vriendin, je kent haar toch niet! —) de echtgenoote van een provincialen ijzerindustrieel, die den lofwaardigen inval had, op een goeden dag, met achterlating van een half millioen naar een betere wereld te vertrekken. — Zijn dood was de eerste beminnelijke daad zijns levens. —

Mevrouwtje Lilly kwam naar de hoofdstad in de groote wereld als een betooverde prinses, die tot dusverre in een schoorsteen opgesloten was geweest. Zij bracht de kleine, onwillekeurige gewoonte meê nu en dan zachtjes over haar armen te blazen, als wilde zij nog altijd steenkolenstofjes verwijderen. Overigens was ze smetteloos, — rein tot in 't geheimste schuilhoekje van haar hart. — Een charmant sierlijk persoontje met smalle witte handjes, groote smachtende blauwe oogen en een donkerbruin krullekopje.

Zij zat en wachtte op de — liefde.

Wij allen maakten haar 't hof, maar we waren haar niet goed genoeg. Wij wogen zelf àl te licht, schertste zij altijd, in verhouding tot onze erg zware eischen.

— „Het noodlot zal hém en mij eens onweêrstaanbaar tot elkaar voeren," zeide zij mij eens met een melancolieken blik in de blauwe oogen, „en dan zullen we elkaar voor eeuwig toebehooren in hemelsche zielegemeenschap, want hij moet van alle andere aardsche aanspraken afstand doen, — evenals ik..."

Daarop zuchtte zij diep. — Ik ook. — En toen lachten we elkaar hartelijk uit.

Zoo omstreeks dien tijd wilde 't toeval dat een beroemd zanger in de hoofdstad eenige gastvoorstellingen kwam geven. De heele dameswereld juichte al van te voren, en sidderde toch, want een ongeëvenaard romantischen glorieschijn omstraalde zijn don-Juan-leven vol geheimzinnige avonturen, en 't heette dat nog nooit eene vrouw den stormloop zijner verlangens had kunnen weerstaan. — Men weet niet met welk eene zalige huivering van angst eene overprikkelde vrouwenverbeelding het verschijnen van zulk een messias begroet, en ook, hòe aanstekelijk deze koorts werkt. Ook mevrouw Lilly werd door de algemeene opgewondenheid aangegrepen en wel zij nog heftiger dan de anderen, want in hare ziel vereenigden zich het onbewuste verlangen van de naar liefde smachtende vrouw, met de schuwe vrees van het nieuwsgierige kind.

Dronken van genot keerde zij van de opera terug, waar zij hem voor 't eerst aanschouwd had, in al zijne heerlijkheid, met gejuich ontvangen, met lauweren overdekt...

Twee dagen daarna, ontving zij van eene vriendin, die veel menschen zag, een uitnoodigingskaartje, waarop, behalve de gedrukte formule, in een hoekje de met potlood gekrabbelde woorden stonden: „Hij zal tegenwoordig zijn." —

Zij hulde den onrustig zwoegenden boezem in eene teedere lentewolk van tulle en kant, zij hechtte met bevende vingers een paar geurige rozen in de weêrspannige lokken. Liefelijk en schuchter als een elfenkind dat voor 't eerst de aardsche heerlijkheid aan-

schouwt, betrad zij de balzaal. Hij was er nog niet. Men vreesde zelfs dat hij nog op 't laatste oogenblik zou laten afzeggen. Mannen zooals hij, kunnen zich dat natuurlijk veroorloven. In ademlooze spanning zat zij te wachten, — en alle anderen evenals zij. Tegen half elf ging eene blijde rilling door

„Ik bracht haar aan tafel.”

de zaal. Eene blijde tijding was uit de entréekamer gekomen ... — De deur opende zich. Hij was 't! — Zijn vermoeide blik vloog onverschillig door de zaal om de gastvrouw te zoeken, die hij nauwelijks kende. Eene byronsche lok viel met somberen zwier op zijn gefronst voorhoofd. — Eene lichte exotische geur ging van hem uit.

— „Hij is 't .... O, het noodlot, het noodlot” ... fluisterde Lilly en sloeg de vochtige oogen naar den schoot neer, want ze kon zijn aanblik nauwelijks verdragen. — Hij verdween weldra in een der eenzame nevenvertrekken. Het zou natuurlijk te veel van hem gevergd zijn, den tijd met banale gesprekken te verbeuzelen.

Een weinig later klonk 't: „Hij zal zingen!” ....

— „O God, o God!” zuchtte het jonge vrouwtje, „hoe zal ik dàt kunnen dragen?”

Hij verscheen weer op den aardbodem.

Zijne gris-perle-gehandschoende vingers gleden zenuwachtig over de slapen, waarbij de sombere lok nog lager de oogen overschaduwde.

Hij copieerde blijkbaar Rubinstein.

Toen begon hij. — „Hij had de sentimenteele aria van Tosti: „Vorrei morir” gekozen ...

Eene wereld van oneindige smart stroomde uit zijn mond. De tonen prikkelden de zenuwen der vrouwen, als de geesels waarmede de boetelingen zich in wellustige pijn kastijden ... In die tonen weerklonk de wilde wanhoopskreet eener naar geluk smachtende ziel, — fluisterde de laatste zucht van den in zaligen vrede stervende ... De geheele jammer van Laokoon stond op 's zangers voorhoofd geschreven. Zijn vochtig oog dwaalde in de zaal rond, als zocht 't iets om zich met vertwijfeling aan vast te klampen vóór 't van droefheid breken zou. — En zie! het bleef op Lilly's sierlijk figuurtje

rusten. Eene gloeiende rilling liep langs haar geheele ruggegraat.

— „Vorrei morir", herhaalde zij als in een droom. Haar oog had hem aanschouwd — nu kon zij sterven. —

Toen men opstond om aan tafel te gaan, kwam de gastvrouw naar haar toe, en haar met de eigenaardige ontroering van eene weldoenster de hand drukkende, fluisterde zij haar toe:

„Bedank me nu maar Lilly! — je zit aan zijne linkerhand."

Ik bracht haar aan tafel. Het was nu niet bepaald een genoegen, dat kan ik u verzekeren, — want ik was dien avond precies ijle lucht voor haar. —

Haar oog verslond elk zijner bewegingen, zij ving gretig 't koeltje op, dat hij bij elke beweging der armen van zich gaf. Hij trok zijne handschoenen uit, en wierp ze met eene achtelooze geste in een leeg glas. Een rij diamanten schitterde aan zijne lange, mat-gele hand. Tusschen de vingers zaten nog kleine restjes poeder, die hij met liefdevolle zorg op de huid wegwreef.

Hij sprak slechts zeer weinig. — Dat is altijd zoo de gewoonte van groote mannen.

Nu en dan wierp hij der gastvrouw een complimentje toe, zooals men een hondje 'n kluifje toegooit. Zij knaagde er met zalig genot aan.

Het behaagde hem mevrouw Lilly geheel over 't hoofd te zien. Des te ijveriger hield hij zich met zijn bord bezig. De kreeftenpastei verwierf zijn volkomen tevredenheid; — van den lamsbout nam hij tweemaal; — bij den aanblik van de forellen vloog een eerste schijn van genoegelijk welgevallen over zijn somber gelaat, — en bij de poularden had hij zich weer heelemaal met 't leven verzoend. Daar-tusschen-door goot hij de oude Chambertin in stroomen door de keel. Eindelijk viel ook een vriendelijker blik op Lilly.

— „Waart ge tevreden over mijn lied?" vroeg hij haar met de ernstig peinzende uitdrukking op 't gelaat, van iemand die over de oplossing van het wereldraadsel denkt.

— „O! — hoe kan ik u danken!" stamelde zij.

— „U moet *mij* niet danken!" viel hij haar in de rede, terwijl hij de hand vertrouwelijk op haar arm legde — ik was nu al anderhalf jaar met haar bevriend, en had zoo'n geste nog nooit durven wagen — „*U* waart 't, die me inspireerde, en wanneer een kleine echo van m'n innerlijke gevoelens in mijn zingen natrilde, dan heb ik 't aan *U* te danken..."

Hij sprak rustig en vloeiend, als iemand die een goed van buiten geleerd lesje opzegt. Ik liet nu in 's hemelsnaam mevrouw Lilly aan haar noodlot over. Zij scheen een middel gevonden te hebben om den zanger te boeien, want na tafel nam hij haar meê naar een nis, slechts schemerachtig verlicht, waar hij nog wel een half uur met haar bleef praten. Spoedig daarop, en lang vóór dat 't feest afgeloopen was, brak hij op.

— „Hij heeft waarschijnlijk nog in ettelijke boudoirs te doen," beet mij een nijdige vriend toe, toen wij hem in de voorkamer zagen verdwijnen.

Den volgenden morgen liet mevr. Lilly mij roepen, en vertelde me, met een van geluk stralend gezichtje, wat er in die donkere nis was voorgevallen. Zij had eene merkwaardige harmonie der zielen tusschen haar en den zanger ontdekt, met hare opvatting der liefde als noodlotsbeschikking was hij 't volkomen eens geweest, en de theorie der Onthouding, had hij, indien 't mogelijk ware, nog strenger afgebakend dan zij zelve.

Ik dacht er 't mijne van, maar wachtte me wel er iets van te doen blijken. O ware ik maar niet zoo kiesch geweest!

't Eind van de historie was geweest, dat hij, uit louter geestdrift, haren waaier, waarmede hij juist speelde, in den zak gestoken, had, en niet meer terug had willen geven.

— „Wat nu te doen!" vroeg ze schijnbaar erg verlegen, terwijl de vreugde over den aan haar beganen diefstal haar verraderlijk uit de oogen schitterde.

— „Het beste zal zijn," antwoordde ik half in scherts, „dat ge hem schrijft, en hem

verzoekt u het corpus delicti in persoon terug te geven."

Zij werd rood tot in den blanken hals. Het denkbeeld was blijkbaar niet meer heelemaal nieuw voor haar.

Spoedig daarop zond ze mij onder een voorwendsel weg. — Toen ik haar later eens naar den waaier vroeg, werd zij verlegen en sprak er over heen.

Wel twee maanden verliepen eer ik de raadselachtige gebeurtenis te hooren kreeg, welke 't arme vrouwtje menig kwellend, slapeloos uur had gekost.

De gedachte dat zij tot elken prijs den waaier terug moest hebben, was haar niet meer uit 't verliefde hoofd geweken. Zelfs hare gekrenkte vrouwenwaarde voerde de sofiste meê in 't veld, om van zich zelf de toestemming af te troggelen tot een.... rendez-vous. — Eindelijk dan vatte ze een heldhaftig besluit, en schreef hem naar zijn hôtel de volgende regelen:

Geachte Heer!

Ik verzoek u beleefd mij mijn eigendom te willen teruggeven. Ik zal u hiertoe Zaterdag om 12 uur in de linker-bovenzaal van het museum wachten.

LILLY X. X.

Ge ziet hieruit hoe naïef ze nog was! Een man als *hij* naar 't museum heen te bestellen, waar de bakvischjes en de studenten elkaar hunne rendez-voutjes geven! Half duizelig van angst zat zij tegen 't opgegeven uur op de ronde sofa in 't midden van de zaal, en staarde onafgewend naar de deur. Hij liet wel een kwartier op zich wachten, maar dat hoort ook zoo.

Eindelijk verscheen hij, in een kostbaren bever-pels gehuld, een blauwzijden cache-nez voor den mond.

Hij zag er knorrig uit en scheen haast te hebben. Zijn blik gleed door de zaal, en bleef met eene uitdrukking van twijfel op haar rusten.

Hij was zeker kortzichtig, want hij fixeerde later nog twee andere dames, en, ware zij hem niet met een vaag lachje te hulp gekomen, zoo zou hij haar wellicht voorbij zijn geloopen.

Nu trad hij vriendelijk lachend op haar toe, greep hare hand en zeide hartelijk:

— „Mijn geliefd kind!"

Hare knieën knikten van schrik en schaamte. Waar haalde hij 't recht van daan haar zoo toe te spreken? – Daarop zag hij haar weder met een zekeren onderzoekenden, twijfelenden blik van ter zijde aan, zooals men wel doet wanneer men iemand in zijne gedachtenis zoekt thuis te brengen.

— „Het was een beetje donker," zeide hij toen zachtjes, bijna teeder, als om dien blik te verontschuldigen. Zij keek hem verbaasd aan.

— „Ja, 't was wel een beetje donker in die nis," antwoordde ze beschaamd.

Hij glimlachte. Ze begreep dien glimlach niet, maar er lag iets in wat haar kwetste en haar deed blozen.

— „O, ik was zoo, zóó gelukkig!" zeide hij toen, en drukte haar veelbeteekenend de hand. Zij was opgerezen; hij echter zette zich dicht bij haar gemakkelijk op de leeren sofa, en strekte de beenen languit. Deze beweging herinnerde haar aan haar overleden echtgenoot. Er sprak inderdaad iets uit van de ongegeneerdheid van een getrouwd man tegenover zijne vrouw. Zij begon zich niets op haar gemak te gevoelen en bloosde op nieuw. En weer voelde ze zijn onderzoekenden blik op zich gevestigd. Ditmaal schudde hij zelfs 't hoofd.

— „Wat is 't hier warm!" zeide hij toen, knoopte zijn pels open, en trok de handschoenen uit.

Daarbij viel een zijner brillanten ringen op den grond. Hij bukte zich met het grootste phlegma.

— „Die mag ik vooral niet verliezen," zeide hij, „'t is een dierbaar aandenken van de Prinses..." Hij hield op en glimlachte met zelfvoldane ijdelheid. Zij schrikte. Onmogelijk! Zij moest verkeerd verstaan hebben. Hij draaide den ring langzaam aan den

vinger, en bekeek met liefkozenden blik de overige dito's.

— „Ziet ge dezen hier —" zeide hij. Zij viel hem haastig in de rede; wellicht hadde zij anders een interessanten tegenhanger ten gehoore gekregen van *Karl Moor's* verhaal der drie Ringen.

— „Kènt u onze schilderijenverzameling reeds?" vroeg zij.

— „Neen," antwoordde hij, en hield de hand voor den mond, als om een geeuw te onderdrukken.

— „Het is mij een waar verdriet, liefste mevrouw," ging hij achteloos voort; — maar wàt hem zoò verdrietig maakte, zou ze nooit te weten komen, want plotseling hield hij op en greep met de hand naar zijn keel, waarbij twee gorgelende tonen te voorschijn kwamen.

— „O, — wat ben ik weer heesch!" zeide hij toen, „en van avond moet ik nog wel zingen. Deze temperatuur-verandering!... ik moet maken dat ik wegkom, anders word ik zoo schor als iets." — Daarop stond hij op en liet de rechterhand in den diepen zak van zijn pels glijden, waaruit toen een wit vierkant kartonnen doosje te voorschijn kwam, dat met een rose zijden lint sierlijk omwonden was.

Eén oogenblik nog aarzelde hij — nòg eenmaal die zonderlinge, twijfelende blik, — toen, zich als tot een snel besluit vermannend, fluisterde hij met een veelbeteekenend lachje:

— „En hier is 't geen wat u verlangde..."

Werktuigelijk nam ze het pakje aan. Zij waagde 't ternauwernood meer zich te verroeren, zoo zonderling onbehagelijk was 't haar te moede.

Hij greep, tot afscheid, hare hand.

— „Hoe gaarne zou ik u nog éens op 't voorhoofd kussen, mijn liefste kind," fluisterde hij.

— „Om Godswil..." riep zij uit.

— „Maar er zijn helaas menschen om ons heen," ging hij met een rustig glimlachje voort.

„We zien elkaar vanavond in de Opera weder, — niet waar?"

Daarmeê snelde hij heen.

Als versteend staarde zij hem na.

„Waarom behandelde hij me zóó?" stamelde ze tot zich zelf. Hoe gaarne zou ze zich gelukkig hebben gevoeld, maar 't schreien stond haar veel nader dan 't lachen...

Verbijsterd, als in een droom, sloop ze stilletjes naar huis.

— — — — — — — — — — — — —

Daar maakte zij het doosje open.

Een bedwelmende bloemengeur stroomde haar tegemoet. Bovenop zag ze dadelijk een klein briefje liggen, waarop de woorden stonden:

„Onvergetelijke herinnering aan een uur van geluk."

En onder het briefje, op een bed van donkerroode rozen, lag, in plaats van den waaier..... een huissleutel.

— — — — — — — — — — — — —

(*Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van* 28 *Juni* 1881 *en kan worden verkregen door tusschenkomst van den heer J. A. Holtrop, Sarphatipark* 32, *Amsterdam, of rechtstreeks van de auteurs.*)

De Advocaat.

BLIJSPEL IN ÉEN BEDRIJF

DOOR

JAN AREND.

PERSONEN:

MR. MULLER, Advocaat en Procureur.
PAUL WESSELS, schilder.
MARIE MEIJER.
DRESSEL.

De handeling valt voor in een kleine stad.
Rechts en links: van den tooneelspeler.

Het kantoor van den advocaat MULLER. *Deuren links, rechts en op den achtergrond. Op de zijdeur links staat:* WACHTKAMER. *Rechts op den achtergrond staat een kachel; rechts op den voorgrond een kastje met wijnflesschen, glazen en kistjes sigaren. Op den achtergrond links een tafeltje met waterkaraf en glas; links op den voorgrond een raam, waarbij een tafeltje. Rechts naast de middendeur een boekenrek en een kleerenstandaard met overjas, hoed en stok. Links naast de middendeur een loket-kast met liassen, waarin de stukken bewaard worden. Rechts op den voorgrond een canapé, tafel en stoelen. Op den voorgrond links, een bureau-ministre en stoelen.*

EERSTE TOONEEL.

MR. MULLER; later PAUL WESSELS.

MULLER (*zit te werken aan zijn schrijftafel, links. Er wordt na een oogenblik geklopt.*) Binnen! (*Ter zijde*). Heb ik nu zondagsmiddags ook al geen rust?

PAUL (*door de middendeur op den achtergrond*). Goeden morgen! Is u meneer Muller?... (*Hij herkent hem en vervolgt terstond

op blijden toon) Ja, hij is het! (*Hij werpt zijn hoed op een stoel naast de deur op den achtergrond en snelt naar Muller toe.*)

MULLER (*staat op*). Ik heb niet het genoegen....

PAUL (*rechts van hem*). Ja-wel, oude jongen.... dat heb je wel! Wessels.... Paolo Wessels.... Hollandsche verver en Italiaansche zwerver!

MULLER. Paul! (*Drukt hem de hand.*)

PAUL (*vergenoegd.*) Zie-zoo.... nou is 't goed!... Wat zeg je 'r van?

MULLER. Waar kom je zoo in-eens vandaan?

PAUL. Van heelemaal onder aan de kaart.... uit het Zuiden, waar ik nu goddank mijn zeven jaartjes verboemeld heb. Heel veel gezien, en een heel klein beetje geleerd! En dat beetje moet er nu uit.... 't moet voor den dag! Ja, jongen, nu heet het: kalm voor den ezel zitten en toonen wat je kan!

MULLER. Ga je je hier vestigen?

PAUL. V e s t i g e n!.... Hu, wat 'n griezelig woord! Ik ben hier alleen maar eens even, primo: om mijn ouden vriend weer te zien (*hij klopt hem hartelijk op den schouder*) en secondo: om mijn oompje eens te verrassen.

MULLER. Heb je hier 'n oom!?

PAUL. Niet bepaald een oom.... meer een soort van verre zwager van mijn moeder.... ja, een heel gecompliceerde geschiedenis.... misschien zoo iets van 't Nijmeegsche raadsel.... maar in elk geval een levend familie-lid.... de eenige, geloof ik. Ik heb hem in den hemel weet hoeveel jaren niet onder mijn oogen gehad.

MULLER. En woont die hier?

PAUL. Ja, hier in de buurt.... op z'n villa-buiten. Die krijg ik later. Ik erf van hem. Wat zeg je 'r van: ik een grondbezitter! Ik zal hem nu eens opzoeken. Hij heeft mij 'n paar keer geschreven, maar ik heb altijd vergeten om te antwoorden. 'k Heb de dood aan schrijven.

MULLER. Dat weet ik.

PAUL. Hè?... Heb ik jou ook niet...? Da's kolossaal! Maar 'k heb veel aan je gedacht. Ja, wij hebben een mooien tijd samen beleefd, hè?... jij aan de universiteit en ik aan de teeken-academie. Heb jij destijds net zoo weinig geleerd als ik? En nu woon je hier? Je zit hier vast?... Hu, om te rillen!... Gaat het je goed?

MULLER (*knikt toestemmend*). 'k Zit hier al dik in de praktijk. In een groote stad gaat dat heel langzaam, als het ooit gaat. Neen, 'k heb er volstrekt geen spijt van, dat ik me hier genesteld heb. (*Hij passeert Paul, opent het kastje rechts, neemt er een sigarenkistje uit en presenteert Paul; dan gaat hij naar zijn bureau. Paul neemt een sigaar, steekt op en gaat rookend aan de tafel rechts zitten.*

MULLER (*zet het kistje sigaren op de schrijftafel.*) Een glas wijn?

Paul. Neen, dank-je. Zit die ook al in dat kastje?

MULLER. Ja, ik woon hier niet, maar 'k blijf dikwijls koffiedrinken op het kantoor. (*Hij gaat bij Paul zitten.*)

PAUL. O, da's waar ook, je bent getrouwd!... Ten minste.... ik heb destijds zoo'n kaart van je ontvangen. Vergeef me, beste kerel, dat ik je niet geféliciteerd heb....

MULLER. Dat heb je wel gedaan.

PAUL. Waarachtig?... En.... een aardig vrouwtje?

MULLER (*maakt een enthousiaste beweging.*)

PAUL. Mijn compliment! En al kleintjes?

MULLER. Twee. (*Glimlachend.*) Da's te zeggen, eigenlijk....

PAUL. Twee en een half?

MULLER (*knikt.*)

PAUL. Mijn compliment! Je bent te benijden, kerel.

MULLER. Wel, waarom doe je 't dan óók niet? Je wilt je nu immers toch vestigen, dus....

PAUL. Trouwen! dat is het stokpaardje van mijn oom. Ja, makkelijk zeggen: „vestigen." Dat woord hoor ik sedert zeven jaar voor 't eerst. Goddelijk!... „Vestigen." Je voelt je zoo pardoes vastgezet, zoo.... ja, zoo heel knusjes vastgelijmd, opgeplakt in de groote verzameling met een étiketje er onder: „Dit insect is Paul Wessels, schilder, vrij algemeen, maar toch een deug-

delijk exemplaar." ... Och, beste vriend, 't is niet genoeg dat de mensch gevestigd zij .... hij wil ook gelukkig zijn!

MULLER. Heb je nog niemand gevonden om je dat te maken?

PAUL. Dozijnen, die het graag wilden probeeren. Maar zie je, ik zou er graag zoo eentje willen uitpikken, die je .... weet je, zoo eentje, die alles .... die mij zoo heelemaal .... (*hij maakt een vage beweging met de hand in de lucht*) die mij niet alleen gelukkig wil maken, maar zoo een, die, als ik haar aanzie, mij zoo vanzelf doet zeggen: „jij bent mijn geluk!" Maar die Annina's en Fidetta's en Fiorina's en Marietta's, al die bruine en zwarte ina's en etta's — 'k weet niet, hoe 't komt, kerel, maar waarachtig: je krijgt er betrekkelijk gauw genoeg van. 't Is op den duur geen kost voor ons, Germanen. Neen, we hunkeren naar zoo iets van melk en bloed met groote blauwe oogen en dikke blonde vlechten en een veel te grooten stroohoed er op met blauwe linten. Blauw! Ja..., en van binnen ook blauw, mooi, zacht maar trotsch blauw — vat je? — niet dat vurige, schreeuwende rood.... Bij voorbeeld zoo eentje als ik daar-even in den tram gezien heb. Allerliefst! Heerlijk! De heele tram was vol en toen komt er zoo'n ouwe signora binnen. Dadelijk staat dat verrukkelijke schepseltje op en presenteert haar plaats. Maar zoo zonder de minste drukte, heelemaal ongemerkt, net of 't zoo vanzelf sprak. En gracieus! Bepaald exceptioneel! Als ik zoo eentje 'reis kon bewegen om voor mij te poseeren!... Ken je haar niet?

MULLER (*haalt glimlachend zijn schouders op.*) Je beschrijving is nog al vaag.

PAUL. Ik dacht, dat jullie in zoo'n plaats mekaar allemaal direkt herkende. En dan jij als advocaat en procureur kent natuurlijk alle menschen, alle verhoudingen, alle geheimen ....

MULLER. Heel wat ten minste.

PAUL. 't Moet toch wel leuk zijn, als er zoo eentje bij je komt en zegt: ik heb dit of dat uitgevoerd; — dit of dat is mij gebeurd; — zus en zoo ben ik van plan te doen. Natuurlijk de merkwaardigste en interessantste dingen kom je te weten. Geneeren de lui zich niet dikwijls?

MULLER. Ja-wel, maar dan vertellen zij hun geschiedenis in den derden persoon.

PAUL. In .... in wat?

MULLER. Dan zegt de *hij* of de *zij*: „De zaak betreft niet mij, maar ik kom voor een vriend of een vriendin, voor een meneer Jansen, of een mevrouw Meijer .... Deze of gene (met een alledaagsche naam) of iemand, die niet genoemd wil worden, heeft mij verzocht om in een délicate geschiedenis ...."

PAUL. Ja, ja — ik snap het. En lach je ze dan niet in hun gezicht uit?

MULLER. Dat verbiedt mijn waardigheid en 't zou bovendien heel dom zijn. Als zij geen naam noemen, vraagt men er niet naar. Altijd maar kalm blijven en laten doorpraten. Alles serieus opnemen, nooit afschrikken! Dat is de manier van alles gewaar te worden. Langzaam aan komt dan de heele waarheid voor den dag. En alleen dan kun je van dienst zijn.

PAUL. Is dat de heele kunst? Dan ken ik het vak al.

MULLER. Hahaha! Onze ouwe strijd! (*Hij ziet op zijn horloge, staat op en gaat naar den kleeren-standaard.*) Neem me niet kwalijk. Ik heb een conferentie. (*Hij neemt jas, hoed en stok.*) Het duurt maar kort. Wil je hier op me wachten, dan gaan we zoo met-één naar huis, naar mijn vrouw.

PAUL (*is ook opgestaan.*) Uitstekend! — ga je gang!

MULLER. Dáár heb je iets voor tijdpasseering. Ik heb niet anders. (*Hij wijst op het boekenrek naast de middendeur.*) Burgerlijk Wetboek, Wetboek van Strafrecht, Romeinsch recht, Handelsrecht, Paleizen van Justitie, Vonnissen van den Hoogen Raad in alle denkbare gevallen ....

PAUL. Zoo, heeft die Hooge Raad alle denkbare gevallen uitgevochten? Dat noem ik kranig. Staat er ook in wie dat blondje uit den tram is? Dat geval is toch ook denkbaar. Zalig is het aan haar te denken.

MULLER (*gaat heen.*) Tot zoo metéén!

PAUL. Zeg, als er eens iemand komt?

MULLER (*bij de deur, met een fijn, spottend glimlachje.*) Jij kent het vak immers al? Je kunt me vertegenwoordigen.

PAUL. Zeker!... Wat 'n omslag!

MULLER (*af door de middendeur.*)

TWEEDE TOONEEL.

PAUL (*alleen.*) „Vertegenwoordigen!" Foei, wat 'n leelijk stadhuiswoord! (*Hij gaat rechts op de canapé zitten, rookend en neuriënd.*)

O Bianca, Bianca,
Quanti sono perduto per te! (enz.)

(*Na eenige oogenblikken wordt er aan de middendeur geklopt.*)

Binnen!

(MARIE MEIJER *komt op door de middendeur.*)

DERDE TOONEEL.

PAUL en MARIE MEIJER.

MARIE MEIJER *buigt even en blijft staan.*

PAUL (*staat op.*) Goe.... (*ter zijde.*) Zij! Het blondje! (*Hij staart haar aan.*)

MARIE. Heb ik het genoegen mijnheer Muller, den advocaat, te zien?

PAUL (*erg verward en verlegen.*) Ja-wel, maar.... juist nu....

MARIE. Als ik stoor, zal ik later wel eens terugkomen.

PAUL. Neen, neen, volstrekt niet. (*Ter zijde*). Ik laat haar niet gaan. (*Opeens overmoedig*). Ik zal hem „vertegenwoordigen". (*Hij gaat langs Marie naar de schrijftafel links, legt zijn sigaar neer en biedt haar een stoel aan.*) Gaat u zitten.

MARIE (*gaat zitten.*) Mijn naam is Meijer.

PAUL (*ter zijde.*) Daar heb je 't al! Zij heet Meijer!

MARIE. Ik kom voor een vriendin.

PAUL (*ter zijde.*) Ook dàt nog. Da's dubbele voorzorg!

MARIE. Excuseert u, dat ik op Zondag kom. Ik wilde liever niet op uw spreekuren komen, omdat ik niet graag gezien wil worden. 't Betreft namelijk een kwestie, die voorloopig met groote discretie....

PAUL. Délicate kwestie?

MARIE. Juist.

PAUL. In den derden persoon?

MARIE. Wat blieft u?

PAUL. Pardon, u komt uit naam van een vriendin?

MARIE. Juist, die voorloopig niet genoemd wil worden.

PAUL. Jawel, jawel! En u heet Meijer?

MARIE. Juffrouw Marie Meijer.

PAUL. Dat klopt precies.

MARIE. Wat blieft u?

PAUL. 't Komt allemaal uit; 't klopt precies! (*Ter zijde.*) Waardigheid! (*Hij gaat achterover in zijn stoel leunen, dan vervolgt hij op plechtigen toon:*) Weest u zoo goed en vertel verder.

MARIE. Mijn vriendin heeft plan zich te laten scheiden. Maar zij is nog niet heelemaal vastbesloten en wenscht vooraf eenige inlichtingen. Daarom wil ze haar naam voorloopig geheim houden. Ik kom nu in haar plaats informeeren naar de wettelijke bepalingen.

PAUL (*ter zijde.*) Alles serieus opnemen, nooit afschrikken! (*Luid en op goedkeurenden toon.*) Een uitstekend idee. Zonder wettelijke bepalingen is dat scheiden een heel ding — heel lastig — maar met de wettelijke bepalingen is het ook een heel ding — ook heel lastig. Dat verzeker ik u, juffrouw Meijer. Denk maar niet, dat het zoo makkelijk gaat. Die wettelijke bepalingen zijn kolossaal, verschrikkelijk ingewikkeld.

MARIE. Is het waar?

PAUL. Daar heb je nu bijvoorbeeld de Hooge Raad, het burgerlijk recht, het strafrecht, het handelsrecht, het Romeinsche recht. Ja, vooral het Romeinsche recht! Als u zooals ik in Rome was geweest, dan zou u weten, dat dat Romeinsch recht, vooral op het punt van huren van ateliers, een allergekst ding is. Daar kun je de grootste moeilijkheden mee krijgen...

MARIE. Duurt zoo'n proces om echtscheiding lang?

PAUL. Nu, dat hangt er van af. Soms gaat het heel vlug, zoo in 'n vloek en een zucht, en soms duurt het je leven lang.

MARIE. En waarvan is dat afhankelijk?

PAUL. Aan den eenen kant van de om-

standigheden en aan den anderen kant van de (*zoekt nog een woord*) toestanden. Bij voorbeeld: de rechter wordt ziek, moet zeebaden nemen, gaat op reis, of aan den anderen kant: de stukken raken zoek.

MARIE. Gebeurt dat wel eens?

PAUL (*wijst op de loketkast links van de middendeur.*) Ziet u maar eens eventjes: wat 'n rommel papieren. Bij zooveel stukken kan het toch licht gebeuren, dat er een verdwaalt. (*Vervolgt zijne opsomming.*) Of de zaak komt eenvoudig niet verder. Je blijft op één hoogte staan. D'r komt geen vorm aan of geen kleur in, zooals wij.... wij juristen zeggen. Dan hokt de boel. In dat geval bepaalt de wet, dat je stilletjes moet wachten tot er weer voortgang komt. Daarom duren de meeste processen zoo lang.

MARIE. Maar moet de vrouw dan intusschen maar altijd bij haar man blijven?

PAUL (*na eenig nadenken.*) Zoo lang zij niet gescheiden zijn, is zij zijn vrouw. En de vrouw is verplicht haar man te volgen.

MARIE. Dat is heel vervelend.

PAUL (*ter zijde.*) Niet afschrikken. (*Luid.*) Slechts in die gevallen, waarin het voor de vrouw niet gezellig is om bij haar man te blijven, hoeft het natuurlijk niet. Dan kan ze heengaan.

MARIE. En mag ze dan weer naar haar ouders gaan?

PAUL. Dat is te zeggen:... als ze die heeft..... ja-zeker! In elk geval kan ze verhuizen. Dat recht heeft ieder mensch. Ze kan zich „vestigen",... zoo „metterwoon vestigen", waar ze wil.

MARIE. En moet de man dan zoo lang het proces duurt voor haar zorgen?

PAUL. Nu, als hij dat niet deed, zou hij toch 'n ploert.... pardon.... dan zou hij niet erg netjes zijn.

MARIE. En krijgt zij dan ook haar huwelijks-gift terug?

PAUL. Haar huwelijks-gift? Dat is te zeggen: 't geld, dat zij bij haar trouwen heeft meegebracht? Natuurlijk! zou ik zeggen. Als hij de vrouw niet meer heeft, hoeft hij toch ook haar geld niet te houden! Huwelijks-gift is huwelijks-gift zegt de wet.

MARIE. Maar kan zij na de scheiding nog eischen, dat haar man voor haar zorgt?

PAUL. Neen, natuurlijk niet! Als zij den man niet meer hebben wil, heeft ze ook niets meer te maken met zijn zorg — ik wil zeggen: met zijn ondersteuning.

MARIE. En hoe gaat het met de kinderen?

PAUL. Met welke kinderen?

MARIE. Ja, d'r zijn kinderen.

PAUL. Waar?... O zoo! heeft u kinderen?... pardon... ik wil zeggen... hebben zij kinderen? (*Hij kijkt haar met vreemde oogen aan.*) Ja... ziet u... ik weet niet precies waarom, maar dat spijt me. Dat is eeuwig jammer! Natuurlijk om die kinderen? (*Hij staat op en loopt achter Marie om naar rechts, strijkt zijn hand door 't haar en wandelt een weinig zenuwachtig op en neer.*) Zoo... kinderen... een beroerde boel... lamme geschiedenis... (*Hij bemerkt, dat hij met zijn eigen gedachten bezig is.*) O, pardon! Kinderen, zegt u... ja, dat is lastig. Maar de Hooge Raad heeft over alle denkbare gevallen uitspraak gedaan. Een oogenblik! (*Hij gaat naar het boekenrek en zoekt, nu eens bukkend, dan buigend of zich uittrekkend, op alle planken en tracht de titels op de ruggen te lezen. Na een oogenblik:*) Aha! „Uitspraken van den Hoogen Raad." (*Hij neemt dat deel er uit en bladert er in.*) Wacht: de inhoud. „Bedrog, fraude, brandstichting, moord, roof, oplichting, valschheid in geschrifte." Wel, allemachtig! (*Hij zet het boek weer weg en zoekt verder.*) Hoogen Raad... Hoogen Raad... Lieve Hemel, d'r zijn een vijftig deelen van! Hoe kan ik daar nu die kinderen in vinden! (*Tot Marie.*) De Hooge Raad heeft dit ingewikkelde vraagstuk nog niet behandeld.

MARIE. Ja, maar daar moeten toch zeker voorschriften en wetten bestaan, die....

PAUL. Zeker, zeker! Kijk eens aan! Wie durft beweren, dat er te weinig voorschriften en wetten bestaan? Veel te veel, maar allemaal over brandstichting, moord, diefstal, bedrog en zulke dingetjes. Maar niet in dit geval. Dit geval was „ondenkbaar." (*Na eenige oogenblikken van nadenken, plotseling*

verheugd.) Zouden de kinderen niet eenvoudig verdeeld kunnen worden?

MARIE. Er zijn er drie.

PAUL. Maar dat is dan toch ook een uitgezocht ellendig geval. Neem me niet kwalijk, maar wie gaat nu ook scheiden als-ie drie kinderen heeft. Dan wacht men toch totdat er vier zijn. Dan kun je ze behoorlijk verdeelen. Hoe kan men zich 't leven zoo moeilijk maken!

MARIE (*glimlachend, ter zijde.*) Een origineel type!

PAUL (*zoekt zich er uit te redden.*) Hoe oud zijn die kinderen?

MARIE. Acht, zes en twee jaar.

PAUL. En is er geen tusschen-in van vier jaar? (*Zij schudt neen.*) Jongens, jongens! Zoo wordt het je nu lastig gemaakt! En 't oudste kind is acht jaar? (*Zij knikt ja.*) Onbegrijpelijk! (*Hij ziet haar aan.*) Zonde zoo jong te trouwen!... Zijn 't jongens?

MARIE. De oudste is een jongen; de twee anderen zijn meisjes.

PAUL. Hm! Zoo! Dus twee meisjes en één jongen. Dat zijn er dus twee maal zooveel meisjes als jongens. Afschuwelijk ingewikkeld! Enne.... (*hij tracht tijd te winnen*) hoe.... hoe kunnen die kinderen het samen vinden?

MARIE. Waarom? Doet dat er iets toe?

PAUL. Natuurlijk! De wet verbiedt de twist. Vóór alles: vrede in het gezin.

MARIE. Nu, zij houden veel van elkaar. De jongen is weleens een beetje ondeugend....

PAUL. Doet er niets toe, als hij maar gezond is! Geen suffert of kniesoor! O, je had mij eens moeten zien. Boom in, boom uit! Over alle hekken en hindernissen! Over muren en schuttingen! 'k Heb me wel bont en blauw gestooten! Dat arme, goeie moedertje was wel eens een beetje bang. „Jongen, jongen, pas op toch!" maar vader zei: „Laat hem z'n kop maar stooten: 't worden de beste hoofden, die jong zich harden!" (*Hij ontdekt dat hij weer afdwaalt.*) Daarmee wil ik te kennen geven, dat het bij de uitdeeling van kinderen voor de wet een heel gewichtig punt is waar zij zullen worden opgevoed: bij den vader of bij de moeder. Wie ze 't beste opvoedt, krijgt ze. Dat is verstandig, niet waar? Dat zult u toestemmen. (*Hij gaat weer achter de schrijftafel zitten.*) Hoe denken de ouders er over? Hebben zij een bizondere voorliefde? Want — kijk eens aan — om het aan de kinderen zelf te vragen, dat stuit me wel een beetje tegen de borst.

MARIE. De moeder.... o, zij hangt met heel haar hart aan alle drie de kinderen. Stel u voor dat een moeder moet kiezen: „Wie zal ik behouden, welke zal ik wegdoen."

PAUL (*laat dit denkbeeld tot zich doordringen en peinst er over.*) Vreeselijk! Eerst ziet zij naar 't eene wicht en dan naar 't andere. Zij neemt de poezele handjes in hare handen, zij omklemt ze, ziet ze diep in de oogen en denkt: Arm wurm, wat moet er van je worden als ik heenga, als ik je verstoot. (*Hij staat op, eensklaps vol begeestering, doch blijft bij zijn stoel staan.*) Dat is een mooi onderwerp.... prachtig voor een schilderij!

MARIE. Zij kan niet tot een besluit komen. Zij kan geen afstand doen, zelfs niet één harer lievelingen...

PAUL. Neen, dat mag ook niet. Zij moet ze behouden, allemaal, al waren 't er honderd. Arme vrouw!

MARIE. Maar de wet! Als....

PAUL. Wet? Wat wet! Malligheid! De wet voor een moeder is hare moederliefde. En daarin heeft zij gelijk. Wet! Neem uw gevoel tot leidsman en stoor u niet aan de kletspraatjes van juristen.... haar-kloverijen van kurken zielen, dom gebazel.... (*hij begrijpt opeens dat hij zijn rol vergeet*). Maar d'r moet rekening mee gehouden worden. Wet is wet, zegt de wet! (*Krijgt een inval.*) Maar wie brengt trouwens de kinderen ter wereld? Wie krijgt ze? De man? Neen, de vrouw, nietwaar? En die ze krijgt, die heeft ze. En als ze ze niet weg wil geven, dan houdt ze ze. Dat is nog al logisch. En dat is nu mijn opinie. Vertel mij eens, waarom wil u nu eigenlijk.... pardon.... uw vriendin — waarom wil die scheiden?

MARIE. Mijn vriendin is er zeker van, dat haar man niet meer van haar houdt.

PAUL (*ziet haar verwonderd aan.*) Onmogelijk! (*Op deftigen toon.*) Ja, dat komt méér voor. Een andere?

MARIE. Ja.

PAUL. Dan geeft het overschilderen ook geen zier. In zoo'n geval is 't maar 't beste (*maakt de beweging van stukscheuren*) ritsj.... in tweeën!

MARIE. Haar trots zegt haar hetzelfde en zij zou het ook zonder aarzelen doen, als zij toch nog in weerwil van alles niet zoo veel van hem hield.

PAUL. Dat vind ik al heel onpleizierig.

MARIE. Wat?

PAUL (*herstelt zich weer.*) Ik zou heel graag dat proces geleid hebben....

MARIE. 't Zal er ook wel van komen.

PAUL. Pardon! Zij houdt nog van hem — en hiermee is voor mij de zaak uit. Als ik van mijn kant nu eens ging probeeren om haar van haar man af te troggelen, dat wil zeggen: om hem bij haar gehaat te maken, dan zou ik mij voor mij zelf schamen. Ik zou nooit meer in een spiegel of in 't water van een beek durven kijken, want dan zou ik een schurken-tronie zien. Ik zou van mijn leven geen penseel.... (*verbeterend*) geen pens.... Och, wat duivel, als die vrouw dan nog zoo dol op haar man is, dan moet zij potdorie.... pardon.... dan moet zij in 's hemels naam maar bij hem blijven. 't Is van zijn kant toch zeker maar een tijdelijke bevlieging... Zoo'n lief vrouwtje kan hij toch onmogelijk voor goed.... O, als hem de schellen van de oogen vallen, wat zal hij dan een bitter berouw gevoelen. Hij zal het voor de tweede maal niet wéér doen, zoo'n stommiteit.... en dan volgt er vergiffenis, verzoenings-fuif en ik kan er naar staan kijken. Dank-je stichtelijk! Zoo'n kous op je kop.... Ja, dat ik nog moet praten in zijn belang is lam genoeg.... 't valt mij niet makkelijk, maar 't is niet meer dan een staaltje van mijn vervloekte plicht, want 't ongeluk wil, dat u juist mij om raad vraagt.

MARIE (*verbaasd over zijn toon en manier van spreken, hem van ter zijde beglurend.*) Vreemd! (*Zij staat langzaam op en gaat een weinig naar rechts.*)

PAUL (*loopt opgewonden links heen en weer.*) Ontrouw!... Een ander!... Abah! Wat zou dat! Wat beteekent dat eigenlijk voor een man?

MARIE. Dat beteekent schending van trouw, woordbreuk, meineed! Hij heeft haar eenmaal trouw beloofd....

PAUL. Och kom! Zoo nauw moet je niet kijken.

MARIE. Als twee menschen een verbintenis aangaan voor hun heele leven, dan kunnen ze niet nauw genoeg kijken.

PAUL. Voor hun trouwen.... goed! Maar later? Ieder woelt hier om verandering en betreurt zich... Ei kom, je moet later niet op alle slakken zout leggen.

MARIE. Maar men kan toch niet alles door de vingers zien. Men wil toch graag houden wat men lief heeft.

PAUL. Maar als het nu toch weg loopt. 't Is nu eenmaal zoo'n gek ding, zoo'n menschenhart. En je kunt de natuur moeilijk dwingen op den duur. Je hebt de beste voornemens, maar als de liefde komt, als Amor zijn pijltje schiet, dan vliegen al die mooie voornemens weg als een troep musschen.

MARIE. U vindt mij misschien heel ouderwetsch, mijnheer, maar ik ben heel wat strenger in mijn oordeel en ik zou denken dat een man zijn woord nooit mag breken, — nooit, onder welke omstandigheden ook, al zou het hem zijn leven kosten. Als u toevallig uw portemonnaie hebt vergeten en u leent van iemand op uw eerewoord tien gulden, dan zoudt u je schamen, wanneer u ze niet teruggaf op den dag, op het uur, geheel volgens belofte. En als een man liefde en trouw belooft voor God en de menschen en een ander menschenkind, een meisje, geeft op die belofte zich-zelf, haar hand en hart, haar lichaam en ziel — beteekent dat dan minder dan die tien gulden? Is ook die belofte geen eerewoord? Is het niet veel meer zelfs? En bindt het niet nog sterker? Als ik mij-zelf aan een ander toevertrouw,

die er mij om smeekt, als ik hem al mijn gedachten, al mijn gevoelens toewijd — en ik heb dat nooit aan een ander gedaan, — ik heb nooit aan een ander gedacht aan niemand, niemand — doch nu is de liefde gekomen en ik antwoord op zijn smeeken: ja — jij alleen, niemand anders dan jij! neem me zooals ik ben!... dan, mijnheer, wordt op dat oogenblik mijn leven afgesloten, want het behoort mij niet meer. Ik neem er een ander voor terug en ik heb dat te bewaren, eerlijk en trouw, want het is evenveel waard als het mijne. Alles om alles!

PAUL (*vol geestdrift in de handen klappend.*) Bravo, bravo, bravo! Kolossaal, kolossaal! 't Is allemaal onzin, wat je daar zegt, maar 't is mooi, 't is prachtig, verrukkelijk! Dat is nu je echte b l a u w! (*Hij loopt geestdriftig heen en weer.*)

MARIE (*ter zijde, ietwat naar den achtergrond.*) Dat is geen advocaat!

PAUL (*gaat haar voorbij naar rechts, blijft dan staan en ziet haar aan.*) Maar hoe is het in 's hemels naam mogelijk! Ik snap niets van den man, die zoo iets heeft en het niet vasthoudt. Neem me niet kwalijk, maar dat moet een godvergeten buffel of een ezel wezen. (*Medelijdend.*) En met zulke ideeën is u er nog ingeloopen? Jammer! (*troostend*) O, maar het leven is soms zoo heel anders dan men het schildert. Verbeeld u eens een schilderij. U stelt het u voor verrukkelijk mooi (*hij maakt met zijn opgestoken rechterduim een breede beweging door de lucht*) en achterna speelt u het niet eens klaar. Lieve hemel, dan mag je nog erg in je nopjes wezen als-je 'r iets toonbaars van terecht brengt. Want wat je eigenlijk gewild hebt, wat je verbeelding je voor je geestesoogen heeft getooverd, dat zie je duidelijk, maar je kunt het eenvoudig niet: je verbeelding gaat te ver. En we zijn allemaal geen Raphaels of Rembrandts. Het eigenlijke beeld, het echte schilderij, het ideaal, dat blijft hier van binnen zitten. En dat wij voelen hoe het eigenlijk had *moeten* zijn, dat is al heel veel — dat is al een troost. En als je dan naar 't groeje kijkt, dat je gemaakt hebt, dan krijg je kippenvel. Maar ten slotte kom je ook daar weer over heen en dan zeg je tot je-zelf: Ik heb er van gemaakt wat ik kon; daar zit niet meer in en waar niet meer is, daar verliest de keizer zijn recht. Kijk eens, wanneer nu uw vriendin hier stond, dan zou ik zeggen: — ik spreek natuurlijk ook in den derden persoon — Mevrouwtjelief, als u niet meer van uw man hield, dan zooveel te beter!... (*verbeterend*) ik wil zeggen: dan zou 't wat anders zijn, maar u hebt hem nog lief en *dat* is de hoofdzaak en niet uw dinges.... (*hij zoekt naar zijn woorden*) principes, uw strenge grondbeginselen. Die zijn wel allemaal heel mooi, maar verkeerd, een beetje kreupel. En dan de kinderen! U krijgt ze misschien bij slot van rekening toch niet — of ten minste niet allemaal. Als iets van de wettelijke bepalingen afhangt, dan is het al heel onbepaald. En wat is een kind zonder moeder? Het beste in den mensch zit niet hier (*hij wijst op zijn voorhoofd*) maar hier. (*Hij wijst op zijn hart.*) En dat krijgt de mensch van zijn moeder mee; dat moet de vrouw modelleeren. Daarvoor zijn mannenhanden te grof. Och neen, zoo van dat aller-teerste, dat aller-fijnste, dat hebben de mannen niet op hun palet.

MARIE (*ter zijde.*) Hij is een schilder — ik ben er zeker van! Wacht mannetje, dat zal ik je betaald zetten!

PAUL. En daarom raad ik u aan: heb wat geduld met uw man. Hij heeft zijn plicht vergeten, zijn woord gebroken, hij is een afgedwaald schaap.... ja — alles goed en wel, maar hij is ook nog wat anders: hij is de vader van uw kinderen. Dat zou ik tot uwe vriendin zeggen.

MARIE. En dan zou zij kunnen antwoorden: U pleit voor de belangen van mijn man en u moet de mijne behartigen. Als uwe overtuiging u verbiedt of uwe persoonlijke neigingen u verhinderen....

PAUL. Hemel, neen — integendeel. Niets zou mij aangenamer zijn! O, ik zal hem wel eens even op zijn nummer zetten. Namens u zal ik hem zeggen: Mannetje, in jouw plaats zou ik den goeden God alle dagen

op mijn bloote knieën danken, dat hij in zijn goedertierenheid mij, ouwe, stomme ezel.... (*verbeterend*) jou, ouwe, stomme ezel, zoo'n vrouwtje gegeven heeft. Ik zal 'reis even wat vertellen, waar je van rillen zal, want het is het allerergste, dat je gebeuren kan. Vreeselijk! Weet je wat je bent?... Je bent k l e u r e n b l i n d.

MARIE. Prachtig! En zegt u dan met-een maar: (*los-weg, dood-natuurlijk en schijnbaar zonder de minste bedoeling*) Kijk eens, meneer — hij, die zich een betrekking aanmatigt, die hem niet toekomt, — hij die zich valschelijk uitgeeft voor een waardigheids-persoon, zonder daartoe het recht te hebben — wordt streng gestraft; hoeveel te meer dan niet iemand, die een man van eer wil schijnen, maar....

PAUL (*valt haar in de rede.*) Wat blieft u? Wat zegt u daar van streng gestraft?

MARIE (*losjes, schijnbaar onnoozel en zonder bedoeling.*) Wie zich wederrechtelijk een academische functie aanmatigt, — ik wil zeggen, wie zich bijv. uitgeeft voor dokter, geestelijke, advocaat, tandarts of zoo iets, die gaat de gevangenis in. Zegt u hem dus maar....

PAUL. Ja maar.... zeg eens.... de gevangenis.... wat weet u daarvan?

MARIE. Dat weet toch een kind. En 't is een heel verstandig wets-artikel, vindt u ook niet?

PAUL (*wischt zich het voorhoofd af.*) O ja, heel verstandig!

MARIE. Als iemand bijv. de geheimen van anderen verraderlijk tracht te ontdekken....

PAUL (*valt haar in de rede.*) Lieve hemel, waarom moet u dat nu juist zoo.... zoo van den slechten kant opvatten. Het kon toch wel uit groote belangstelling, uit.... zuivere liefde.... bij voorbeeld: als iemand iemand al gezien heeft en iemand is iemand heel goed bevallen en nu komt iemand toevallig bij iemand en iemand zou graag (*er wordt aan de middendenr geklopt*) met iemand spreken.... (*er wordt harder geklopt.*)

MARIE (*valt hem in de rede.*) Daar klopt iemand.

PAUL (*ongeduldig.*) Laat maar kloppen! (*Hij vervolgt en verspreekt zich in zijn zenuwachtigheid*).... en daar klopt iemand.... (*verbeterend*) ik wil zeggen.... (*er wordt zeer luid geklopt.*) Binnen!

VIERDE TOONEEL.

De Vorigen. DRESSEL (*komt door de middendeur.*)

DRESSEL (*in het midden.*) Is u mijnheer Muller?

PAUL (*ziet Marie aan; daarna vast-besloten.*) (*Ter zijde.*) Ik kan niet terug. (*Luid.*) Ja, maar ik heb nu geen tijd — ik ben niet te spreken. Op dit oogenblik heb ik een heel gewichtige séance... (*verbeterend*) zitting... (*nogmaals verbeterend*) conferentie.

DRESSEL. Zoo!... Duurt dat nog lang?

PAUL (*galant tot Marie.*) Ik hoop van ja.

DRESSEL. Ik vraag maar twee minuten.... heel eenvoudige zaak. Door de week heb ik geen tijd.

PAUL. Dus.... heel eenvoudig? Geen echtscheiding of.... Maar wacht u anders liever tot mijn compagnon weer terug is. Ik heb vandaag al zoo veel aan mijn hoofd.

DRESSEL. Moeite niet waard. De zaak is werkelijk dood-eenvoudig en dadelijk afgeloopen.

PAUL (*tot Marie, terwijl hij op de wachtkamer wijst.*) Zou u daar een oogenblik willen wachten? Dat zou mij ontzettend veel genoegen doen. (*Marie knikt toestemmend.*) Dat vind ik allerliefst van u.

MARIE (*gaat naar de wachtkamer. Ter zijde.*) 'k Ben benieuwd, hoe dat zal afloopen.
(*Links af.*)

VIJFDE TOONEEL.

DRESSEL en PAUL WESSELS.

PAUL (*gaat langs Dressel naar de schrijftafel, terwijl hij hem een stoel aanwijst. Daarna met waardigheid:*) Komt u er nu maar mee voor den dag.

DRESSEL (*aan de tafel rechts.*) De zaak zit zóó in mekaar.... (*zich zelf onderbrekend.*) Maar ik zou niet graag willen, dat iemand er van hoorde. Eerst als ik dood ben, mag

iedereen het weten. Ik hoef u toch niet meer te zeggen, dan strikt noodig is?

PAUL (*al ongeduldig.*) Veel minder zelfs.

DRESSEL. O, dat treft! Ik hou niet van veel woorden.

PAUL. Ik ook niet.

DRESSEL. Da's mooi voor een advocaat. Maar dat zie je niet vaak. U bent de eerste advocaat van wien ik dat hoor. Dan ben ik juist bij den man, dien ik hebben moet. 't Betreft namelijk een délicate kwestie, begrijpt u?

PAUL. Daar heb je 't al weer! (*Tot Dressel.*) Ja, ik begrijp. U wil u laten scheiden. Zijn er kinderen? Kan 't getal door twee gedeeld worden?

DRESSEL. Neen, ik wil niet scheiden, want ik ben niet getrouwd. De zaak is namelijk zoo: U is een goeie, beste kerel en u gaat zitten om een brief te schrijven. Weet u nu, wat u voor een antwoord krijgt?

PAUL. Neen, voor den duivel! Als ik dat vooruit wist, had ik niet noodig den brief te schrijven.

DRESSEL. U krijgt in 't geheel geen antwoord. U staat verbluft. Maar u bent een goeie beste kerel en u gaat zitten en u schrijft nòg een brief. Geen antwoord. Wat denkt u nu?

PAUL. Dat zeg ik liever niet.

DRESSEL. A zoo! U ergert u, hè?

PAUL. Ja, nog àl!

DRESSEL. Daar hebt u groot gelijk in. Er gaat weer een maand voorbij, nòg een maand, drie maanden, vier maanden....

PAUL (*ongeduldig en zich steeds meer ergerend.*) Vijf maanden, zes maanden, zeven maanden....

DRESSEL (*ziet hem verbaasd aan.*) Ja, precies.... Hoe weet u dat....?

PAUL. Ik véronderstel het maar zoo.

DRESSEL. Maar kunt u dan ook veronderstellen, dat er een jaar voorbij gaat?

PAUL. Best! Dat is mij-zelf ook al dikwijls gebeurd.

DRESSEL. Een heel, vol jaar... 365 dagen.

PAUL (*ziet op zijn horloge.*) Daar mankeert niet veel meer aan.

DRESSEL. Het jaar is om! Wat gebeurt er nu?

PAUL. Goddank, eindelijk!

DRESSEL. 't Is niet te gelooven....

PAUL (*in gespannen verwachting en denkend, dat het nu uit is.*) Nu?

DRESSEL (*luid en met aplomb.*) Er gaat nog een vol jaar voorbij.

PAUL (*ter zijde.*) Hemel, sta me bij!

DRESSEL. U bent een goeie, beste kerel, maar u begint uw geduld te verliezen.

PAUL. Ja, waarachtig!

DRESSEL. U schrijft nog eens weer een brief. Niemendal! Er gaat weer een jaar voorbij.

PAUL. Zeg eens, waarde heer, waar begint eigenlijk de geschiedenis. Als u tot de geboorte van Christus wilt opklimmen, doe het dan in eens.

DRESSEL. Als ik die heele tijdruimte wilde wachten, zou 't nog niets geven. Maar kort en goed....

PAUL. Vooral kort.... Kort en duidelijk!

DRESSEL. De zaak is deze: een zuster van mijn grootvader,... begrijpt u goed?

PAUL. Is dat soms zoo moeilijk te begrijpen?

DRESSEL. Een zuster van mijn grootvader, die tweemaal getrouwd is geweest, heeft van haar tweeden man een zoon gehad en een zoon van dien zoon....

PAUL. Ho, ho, wacht eens even! Hoe zit die boel.

DRESSEL. Ziet u nu wel? Eerst heet het: „is dat zoo moeilijk te begrijpen" en nu is het: „wacht eens even." Een zoon van dien zoon....

PAUL. Dat is dus een kleinzoon van uw grootvader. Dat bent u zelf dus?

DRESSEL. Neen, want m ij n vader was uit het eerste huwelijk van mijn grootvader. Een zoon van dien zoon is later getrouwd met de dochter van een zoon uit het tweede huwelijk van mijn grootvader....

PAUL. En dat heet nu bij u een eenvoudige zaak?

DRESSEL. Ja, luister maar. Toen kreeg hij een kind. Dat is te zeggen: hij en zijn vrouw. Daarvan is dus mijn stiefzuster de

stieftante en ik als de stiefbroeder van mijn stiefzuster en dus van zijn stieftante....

PAUL. Ho, ho, stop een beetje!

DRESSEL. Ik ben nog niet klaar.

PAUL. Ik wel, maar....

DRESSEL. Snapt u het dan ook al van de erfenis?

PAUL. Opperbest.

DRESSEL. Ja, u moet namelijk weten, dat ze allemaal dood zijn.

PAUL. Goddank, dan hebben we niets meer met ze te maken. Dan kunnen we ze laten rusten. (*Hij staat op.*)

DRESSEL (*staat ook op.*) Maar *ik* leef nog en het kind ook.

PAUL. Da's eeuwig jammer! (*Dressel ziet hem verbaasd aan.*) Eeuwig jammer, dat er nog maar twee van over zijn. 't Was zoo'n aardige familie.

DRESSEL (*geroerd.*) Ja, dat was het! (*Hij neemt weer plaats rechts van het bureau.*) Als u bijvoorbeeld mijn grootvader gekend had, dan zou 't u eeuwig spijten, dat u hem nooit gekend hebt. En mijn grootmoeder! En mijn vader! En dan mijn oom! O, ik verzeker: 't zou u eeuwig spijten.

PAUL. 'k Heb nu al spijt.

DRESSEL. Dank u voor de deelneming.

PAUL. Dus u en dat kind....

DRESSEL. Juist.... maar het kind is geen *kind?*

PAUL. Een merkwaardig wezen!

DRESSEL. Een jaar is vervlogen. Nog een jaar....

PAUL (*snel en vol ongeduld.*) Tien jaar, twintig jaar, dertig jaar!

DRESSEL (*verbaasd en vol bewondering.*) Ja, juist, precies! Ik zie, dat u vlug van begrip is. U begrijpt de heele geschiedenis.

PAUL. Van haver tot gort! (*Hij gaat achter Dressel langs naar rechts.*)

DRESSEL. Dertig jaar... en het kind is gegroeid, is grooter en grooter geworden en nu...

PAUL. Is het man.

DRESSEL. Precies! Nu is de zaak zoo gelegen. Ik ben een goed, best mensch maar een mensch heeft een einde aan al zijn gedulds-zenuwen. En als nu een mensch jaren lang niets van zich laat hooren of zien, dan scheurt hij een ander mensch zijn gedulds-zenuw kapot —

PAUL. Rang!

DRESSEL. Precies, rang!... al is hij ook nog zoo'n goed, best mensch. Ik ben van plan dat kind te onterven en nu moet ik van u weten hoe ik dat doen kan.

PAUL. Hoe je iemand moet onterven?

DRESSEL. Juist, want een mensch moet toch aan zijn eindje denken; men leeft niet eeuwig; de jaren gaan voorbij, het eene na het andere en....

PAUL. En het andere na het eene. (*Wendt zich wanhopig af.*) Dat is verschrikkelijk, zoo'n jaren-manie!

DRESSEL. Ik wil mijn testament maken. Ongeveer op deze manier: Hiermee verklaar ik als mijn uiterste wil dat mijn erfenis zijn zal voor de armen. De persoon, die er niets van zal krijgen, is mijn eenige erfgenaam. — Wat dunkt u daarvan? Kan het zoo?

PAUL. Ik heb er niets op tegen.

DRESSEL. Laten we 't dan dadelijk even in orde maken.

PAUL. Ja, dan komen we misschien 't gauwste klaar.

DRESSEL. Ik zal schrijven; zegt u het mij dan maar precies voor, zoodat er niets aan hapert.

PAUL. Ja, ja, vooruit maar.

DRESSEL (*staat op en neemt een velletje postpapier van de schrijftafel.*) Is zoo'n velletje voldoende?

PAUL. Als 't er niet op kan, neemt u er nòg een.

DRESSEL (*gaat aan de schrijftafel zitten en neemt de pen.*) Dus?... O, eerst zeker de datum en dan de titel er boven: Laatste wil.... Of moet ik schrijven: Testament?

PAUL. Alle beî.

DRESSEL (*schrijvend.*) Precies! Laatste wil of testament. Dat is secuurder... Zie-zoo. (*Hij wacht tot Paul hem zal dicteeren.*) Dus?...

PAUL (*dicteert.*) De ondergeteekende....

DRESSEL. Ben ik dat, die ondergeteekende?

PAUL. Ja. Ondergeteekende — dat is goed. (*Gewichtig.*) Dat staat in de wet. Anders is het heele zaakje van onwaarde. De wet eischt nauwgezetheid.

DRESSEL. Ja, ziet u, dat weten wij gewone menschen niet zoo precies.

PAUL (*dicteert verder.*) .... verklaart hierbij, dat....

DRESSEL (*schrijvend.*) .... „dat" ....

PAUL (*dicteerend.*) .... zijn erfenis aan de armen vervallen moet.

DRESSEL (*schrijvend*) ... „vallen moet" ...

PAUL (*dicteerend.*) Degene echter, die niets krijgt, is zijn rechtmatige en eenige erfgenaam.

DRESSEL (*schrijft.*) .... „erfgenaam." En nu de naam, hè? Is de zaak nu in orde?

PAUL. Ja, eindelijk.

DRESSEL (*zelf-genoegzaam.*) Kijk nu eens aan! Jongen, jongen! Dat is nu haast precies zooals ik het mij had voorgesteld. Ik heb aanleg voor rechtsgeleerde, vindt u niet?

PAUL. Net zoo veel als ik.

DRESSEL (*gevleid.*) O, o!... Nu is 't dus kant en klaar. (*Hij leest het over.*) „Laatste wil of Testament."

PAUL (*ongeduldig.*) Ja, ja, ja, 't is goed zoo!

DRESSEL (*snel verder lezend.*) .... zijn erfenis aan de armen vervallen moet ....

PAUL (*als boven.*) Ja, juist.

DRESSEL. „Degene echter, die niets krijgt is zijn rechtmatige."

PAUL (*ongeduldiger.*) Ja, ja, juist.

DRESSEL. .... en eenige erfgenaam Paul Wessels.

PAUL (*werktuigelijk en ongeduldig weder bevestigend.*) Ja, ja, precies. (*Plotseling dringt het hooren van zijn naam tot hem door. Hij begrijpt den toestand en valt op een stoel bij de tafel rechts.*) Hè?... O, lieve hemel!

DRESSEL (*de pen neerleggend.*) Scheelt er wat aan?

PAUL. Ik... ik... voel mij niet.... erg ... lekker.

DRESSEL. Drink eens wat.

PAUL. Ja, juist, drinken. (*Hij herstelt zich, krijgt een inval, gaat naar het kastje op den voorgrond, neemt er een flesch en glazen uit, zet ze op de schrijftafel en schenkt in*) Drinkt u mee?

DRESSEL. Je moet niets afslaan dan klappen en vliegen. Ik zeg geen neen.

PAUL (*rechts van de schrijftafel;*) (*klinkend*) Prosit!

DRESSEL (*klinkend.*) Proost! (*Zij drinken.*) Zie-zoo, nu moet ik nog onderteekenen. En wat Jan Dressel onderteekent, dat staat op pooten, dat gebeurt!

PAUL (*presenteert hem met de eene hand het sigarenkistje en legt de andere hand op zijn arm, zoodat Dressel niet de gelegenheid heeft om te onderteekenen. Dàt moet goed uitkomen.*) Steek eens op!

DRESSEL (*legt de pen neer en neemt een sigaar.*) Dat mag ik niet afslaan. (*Ter zijde, terwijl hij het puntje van de sigaar afsnijdt.*) Een aardige vent, die procureur.

PAUL (*rookend.*) Zoo, zoo! U wil dus dat arme kind onterven. Maar waarom nu eigenlijk.

DRESSEL (*rookend.*) In de eerste-plaats bekommert dat arme kind zich heelemaal niet om mij. Een jaar heb ik gewacht; toen weer een jaar....

PAUL (*valt hem angstig verschrikt in de rede.*) Ja, ja, dat weet ik.

DRESSEL. En dan is er nòg wat. Dat arme kind weet, dat ik dol-graag hem getrouwd zou zien, maar daar stoort hij zich ook al niet aan. Ik zou toch wel graag voor dat ik eruit knijp, een beetje nieuwe familie hebben... zoo'n beetje grootvadertje spelen.

PAUL. Ja, net als uw grootvader met u, hè? Dat moet toch zeker wel een kranige baas geweest zijn.

DRESSEL. Zeker. dat was hij ook! Onze heele familie was kranig. En nu... ffft... weg! Alles sterft uit!

PAUL. Dat zou vreeselijk jammer zijn. Dat mag niet.

DRESSEL. Heel vriendelijk van u om zoo deel te nemen in mijn verdriet, maar u kan er toch ook geen steek aan doen.

PAUL. Nu .... geen steek? ... dat zit nog.

DRESSEL. 't Mocht wat. Mijn liefste wensch was altijd dat hij mij eens zoo'n echt, degelijk meisje als zijn aanstaande....

PAUL. Och, mijn beste meneer Dressel, zoo'n echt, degelijk meisje is al getrouwd en heeft drie echte degelijke kinderen op den koop toe.

DRESSEL. Wat blieft?

PAUL. Niemendal.... prosit. Op alle echte degelijke meisjes! (*Zij klinken.*)

DRESSEL. En dan is er nog meer. D'r is niets degelijks van hem gegroeid, geen dokter, geen notaris of rechtsgeleerde of zoo iets. Neen, in dat geval zou ik nog veel door de vingers zien, maar....

PAUL. Geloof nu maar niet dat een advocaat of notaris zoo'n prettig baantje heeft.

DRESSEL. 't Is zeker nog al moeilijk te leeren, hè?

PAUL. Nou, daar weet ik van mee te praten. Zoo'n arme drommel van student blokt en blokt en mergelt zijn hersens uit... O, foei! — ik griezel als ik er aan denk. Neen, als ik een zoon had, dan liet ik hem artist worden.

DRESSEL (*verbaasd.*) Och kom!

PAUL. Zeker! Artisten zijn in de mode, zijn gewild en getapt. Worden ze niet beroemd? Verschaffen zij hun medemenschen niet het hoogste, het verhevenste genot? Hebt u wel ooit van een notaris of een advocaat gehoord, die zijn medeschepselen genot verschafte?

DRESSEL (*naïef en ernstig.*) Neen.

PAUL. Maar artisten doen dat met hart en ziel. Schilders bij voorbeeld. Je hebt er talent voor noodig en dat vindt je niet in elke familie.

DRESSEL (*stralend van pleizier.*) Mijn kind, ik wil zeggen: mijn achterneef is schilder.

PAUL (*reikt hem de hand.*) Van harte gefeliciteerd.

DRESSEL. Dank u.... Jongens, jongens! Dat die artisten zoo hoog staan aangeschreven! Bij ons buiten hoor je daar altijd heel anders over praten.

PAUL. Misschien komt er den een of anderen keer nog wel een verzoening tot stand. Als hij bij voorbeeld eens op een mooien dag bij u kwam en hij zei: Beste oom...

DRESSEL. Ik ben zijn oom niet, want een zusje van mijn grootvader....

PAUL (*verschrikt opstaande gaat weer zitten.*) In 's hemels naam! Ik weet het al! Kijk als hij dan eens zei: Lieve beste... enz., enz., ik ben wel een beetje lang weggebleven, maar ik heb veel geleerd, daar is wat van mij gegroeid, ik verhoog de roem van onzen naam, vergeef mij dus dat ik er wat laat mee aankom — dat kan den beste gebeuren en beter laat dan nooit — maar zie, nu ben ik uitgestapt aan het station Familie en daar wil ik nu blijven. En een echt degelijk meisje heb ik ook onder mijn bagage; zij wordt mijn vrouw en de grootvaders in onze familie zijn allemaal beroemd. Daarom wil ik u ook in de gelegenheid stellen om te schitteren. U zult nu ondervinden dat men een schilder kan zijn, die geen brieven schrijft, maar in weerwil daarvan toch veel kan houden van zijn ouden besten enz., enz. En nu zal ik eens zorgen, dat wij met z'n allen gelukkig worden en u zult een prettigen ouden dag bij ons beleven. Prosit! (*Hij klinkt met hem.*)

DRESSEL (*klinkt geroerd.*) Jongens, jongens, wat kan zoo'n advocaat toch spreken, hè? Ja, als hij op die manier bij mij was gekomen, als hij ooit van zijn leven zoo tot mij gesproken had....

PAUL. Zet dat er bij in uw testament, dan zal hij later des te dieper beseffen, wat hij verloren heeft.

DRESSEL. Uitstekend. Dat doen we. (*Hij neemt weer pen en papier.*) Dus, hoe dacht u?....

PAUL (*dicteerend.*) Als ik ooit van mijn leven nog met Paul Wessels klink....

DRESSEL (*schrijft.*) Heel goed!

PAUL (*dicteerend.*) .... dan blijft hij mijn eenige erfgenaam.

DRESSEL (*schrijft.*) „... erfgenaam". (*Hij onderteekent.*) Jan Dressel. (*Hij staat op.*)

MARIE (*komt van links op.*)

ZESDE TOONEEL.

De Vorigen. MARIE.

MARIE (*rechts van Paul.*) Neem me niet kwalijk, maar ik kan niet langer wachten. 't Spijt me wel den uitstekenden raad te moeten missen van zoo'n eminent advocaat...

DRESSEL. Ja, dat is hij.

MARIE. Die in Italië de Hollandsche wetboeken bestudeerd heeft.

DRESSEL (*heft zijn glas op.*) Leve de advocaterij! Leve de wet!

MARIE. Leve de kunst! (*Tot Paul.*) Welke toast bevalt u 't best?

PAUL (*tot Marie.*) Heb ik mijn rol zoo slecht gespeeld? 't Was mijn eerste... proces. (*Hij vouwt smeekend de handen*). Wees niet boos.... ik meende het goed.... Kijk eens, hoe ik mij schaam.

DRESSEL. Een advocaat, die zich schaamt. Da's wat nieuws! Hoe is 't mogelijk!

PAUL (*tot Marie.*) U zegt niemendal? Toe, spreek één goed woord. Vergeef me.

MARIE (*schudt het hoofd. Op zachten berispenden toon.*) Neen, d e z e advocaat is mij slecht bevallen.

PAUL (*bedroefd en vleiend.*) Heelemaal?... in alle opzichten?

MARIE (*vriendelijk dienzelfden zin herhalend met verplaatsing van den klemtoon.*) Neen, deze a d v o c a a t is mij slecht bevallen.

PAUL (*snel.*) De a d v o c a a t, maar de... de rest?

MARIE (*vriendelijk.*) Beter.

PAUL. Dank u.

DRESSEL (*heeft verbaasd staan toekijken.*) 't Is gek. Ik snap er geen jota van!

MULLER (*komt de middendeur binnen.*)

ZEVENDE TOONEEL.

De Vorigen. MULLER.

MULLER (*gaat naar den hoek links.*) Zie zoo, daar ben ik terug. (*Hij ziet verbaasd rond, dan naar de aanwezigen, dan naar de tafel met wijn en sigaren, enz.*)

PAUL (*geeft hem wenken en stelt daarna voor.*) Mijn collega en compagnon... mijnheer Dressel. En deze dame (*met bedoeling*) noemt zich juffrouw Meijer. (*Tot Muller.*) Mijnheer hier wilde zijn testament maken.

DRESSEL (*neemt het blaadje postpapier van de schrijftafel en laat het zien.* Ja, wij hebben dat al samen klaar gespeeld.

MULLER. Ei zoo! Mag ik eens kijken? (*Hij neemt het.*)

PAUL. En deze dame wil zich laten scheiden.

MARIE. Ik? Ik ben niet eens getrouwd.

DRESSEL (*tot Muller, terwijl hij op Paul wijst.*) Een verbazend knap advocaat, maar hij heeft een idee fixe: hij wil alle menschen laten scheiden.

PAUL (*heeft Marie aangekeken.*) Is u niet getrouwd?... (*angstig*) Al verloofd?

MARIE *schudt lachend neen.*

PAUL (*in extase.*) En u heet werkelijk juffrouw Meijer? (*Tot Muller.*) Hoera! Zij heet Meijer, Meijer!

DRESSEL. Ik kan dien naam zoo mooi niet vinden.

MULLER (*lachend op het papier doelend.*) Maar dat is klinkklare onzin! Dat is niet geldig voor de wet.

DRESSEL (*verbaasd en daarna gekrenkt.*) Ho ho een beetje! Niet geldig voor de wet? Ik heb het onderteekend. En wat Jan Dressel onderteekent, dat staat! En dat gebeurt!

MULLER. Maar als advocaat kan ik zoo iets niet toelaten.

DRESSEL. Zoo, is u ook advocaat. Dan toch zeker nog maar een leerling. (*Hij neemt Muller het papier af.*) Neem me niet kwalijk, maar (*wijst op Paul*) dàt is mijn advocaat. En die verstaat het vak. Neem daar nog maar eens een beetje les bij. Hij is het volkomen met mij eens.

MULLER (*tot Paul.*) Zoo, — ben je 't er mee eens, dat je onterfd wordt?

PAUL. Dat word ik niet, want mijn oompie en ik hebben zooeven samen geklonken.

DRESSEL (*een oogenblik ten hoogste verbaasd, begint te begrijpen; tot Muller op Paul wijzend.*) Dus hij is...?

MULLER *knikt van ja.*

DRESSEL (*tot Paul.*) U is...?

PAUL *knikt van ja.*

DRESSEL. Jij bent...? (*woedend*) En jij denkt....

PAUL (*neemt hem haastig het papier af.*) Neem me niet kwalijk. (*Hij houdt hem het papier voor*).... „En wat Jan Dressel onderteekend heeft...."

DRESSEL. Ja, dat gebeurt.... Goed, maar één voorwaarde, hier blijven en....

PAUL (*toestemmend.*) En trouwen,... ik weet het al! (*Tot Marie.*) Juffrouw, ik heb u een consult toegestaan, mag ik u nu op mijn beurt ook eens een consult vragen? (*Hij kijkt haar komisch smeekend aan en neemt haar hand.*)

MARIE. Ook soms over een echtscheiding?

PAUL (*kust haar hand.*) Juist het tegendeel!

Robt A Shield

No. 2. Binnenplaats van de Koninklijke Militaire Academie.

No. 1.

De Koninklijke Militaire Academie te Breda

DOOR

K. DE HARTOGH.

Den 29^{en} Mei 1826 werd het Besluit tot oprichting van de K. M. A. uitgevaardigd en den 24^{en} November 1828 had de plechtige inwijding plaats, van het getransformeerde historische kasteel der vroegere baronnen van Breda, met zijn middeleeuwsche vestinggracht en zijn schoonen schilderachtigen lusttuin, „het Valkenberg", thans nog één der paarlen der oude Baronie, de trots der stad. 't Scheen een somber voorteeken, toen te midden der hoopvolle verwachtingen van de eerste editie aanbidders van Bellona, die den officiersdegen bewonderen, echter nog niet omgorden mochten, plotseling tengevolge van den politieken toestand, den 8^{en} October 1830 de jong verrezen stichting werd geschorst, drie dagen nadat Z. M. Koning Willem I de natie te wapen had geroepen.

De nauw ontloken bloem leek *vóór* zijn tijd ter verwelking gedoemd! Doch het verkeerde gelukkig: den 1^{en} November 1836 werd de zóóveel belovende inrichting opnieuw geopend en, sedert kon men haar vergelijken met een vruchtbaren akker, winnende in productief vermogen. Hoe menig teere plant, waarvan de levenskracht twijfelachtig scheen, werd dáár opgekweekt en ontwikkeld tot een fieren boom, opnieuw loten werpende en zich verheffende als stamboom tot glorie van het land evenals de ridderfiguren van zoo menig cyclos der middeleeuwen; wat een ontelbare serie heldentypen hebben hunne namen voor góéd met den roem van ons koloniaal bestaan vereenigd! Maar zoo het veld in produceerende kracht won, 't was niet alleen de bodem der K. M. A. die dit vermogen onderhield en cultiveerde.... néén, ook van de planten *elders* gekweekt werden hier de stekken overgebracht.... Het licht, ontstoken op de zusterinstellingen bij de corpsen, de latere hoofdcursussen, de Militaire school enz., werd later over de K. M. A. verspreid: menig officier, *niet* gevormd aan de K. M. A., toegerust met speciale

talenten, of die op het altaar van Mars geofferd had, kwam zijn wetenschap of de vruchten zijner oorlogservaring overplanten op de cadets van de inrichting te Breda, als een stigmaat, hen waarborgende voor schipbreuk. Zoo werd de K. M. A. een der grootste militaire stichtingen des Lands, aanhalende den broederband tusschen dienaren van één staat, gevormd aan verschillende instellingen; dank zij de verhoogde eischen voor de toelating aan den Hoofdcursus te Kampen, thans de eenige militaire inrichting van Onderwijs in Nederland, alwaar men uit de gelederen tot den rang van officier kan worden opgeleid; dank zij de uitbreiding van het leerplan aldaar, is het *vooróórdeel* dat vroeger tegenover de officieren *niet*-Academisten eenigszins bestond, opgeheven en is de afscheiding nagenoeg gehéél verdwenen.

Het hoofdgebouw (no. 1) met zijn arduinsteenen poort rijst voor u op in zijn statigen eenvoud, rechtlijnig, solide en stijf, regelmatig, onwrikbaar als symbool van den militairen stand; beneden, links van de poort, bevinden zich de wachtkamer van de officieren der week en de Receptiezaal, rechts de bibliotheek; de eerste verdieping bevat de schoollokalen, die zwijgende getuigen van zóóveel „*héros en herbe*", terwijl de bovenste étage de slaapzalen telt, het gedwongen asyl der cadets om kwart vóór tien 's avonds; het soldaten- of cadettenboudoir is als een geforceerde retraite te beschouwen; de afdeelingen zijn verdeeld in vakken voor 6 tot 10 jonkers, waaronder één commandant, die aansprakelijk is voor de orde; men begrijpt dat de ijzeren arm der discipline *hier niet* te kwellend is tijdens dat halve uurtje, dat voor keuvelen rest tot het oogenblik, waarop de lichten worden uitgedraaid, en die slotscène van den dag behoort tot de aangenaamste: een opsomming van avontuurtjes, guitenzetten, mystificaties, voor het oor van den leeraar niet altijd geprepareerd, maar zéér geschikt voor een uitgave in den geest van den Décameron of den Heptameron.

No. 3.

De twee ramen, welke men waarneemt links van het smalle venster, behooren tot de slaapzaal van den officier van piket, die de gansche week in het gebouw logeert en met den politiedienst is belast; dat zijn wandelweg niet altijd met rozen is bezaaid, zal kunnen afgeleid worden uit het feit, dat hij het toezicht heeft op een kudde van ± 320 jongelingen, welke zich *niet* precies met de devotie van den pelgrim beweegt.... want in den Areopagus wordt deels over het wel en wee van den cadet beslist: De beelden, die zich door het spectrum van die winterkwelling voordoen zijn vele: extra-gedwongen oefeningsuren, arrest op de kamer ziedaar de droeve nasleep van een onvoldoende proef; extra-uitgangsdagen, ontheffing van verplichte studie-uren, dat is de heerlijke apotheose van een gunstig examen. — De eene uitslag leidt dikwijls

No. 4.

naar een echec in den volgenden zomer, de tweede gewoonlijk naar een vrij passagebiljet naar het volgende studiejaar; en dan wachten den asymptote nog de volgende verrassingen: berispingen van den directeur, arrest op Zondag of een anderen uitgangsdag, kamerarrest; politiekamer of provoost.... zijn natuurlijk gereserveerd voor grove overtredingen, niet direct in verband staande met de eigenlijke studiën. — Eenige momenten van verademing lokken de tevredenen naar de Binnenplaats, (No. 2) een vrij aanzienlijke ruimte, vanwaar de bezoeker getroffen wordt door den statigen stijl van

Het corps is verdeeld in 2 compagnieën, elk 2 pelotons, te zamen 12 sectiën, van twee escouades; voor commandanten van deze onderafdeelingen worden aangesteld tot cadet-sergeant en tot korporaal zij, die zich door geschiktheid voor dien graad in de praktijk, voornamelijk blijkende uit den tijd der detacheering des zomers bij de corpsen, door goed gedrag en studie bijzonder onderscheiden.

Vóór het front een weinig beweging: de deuren der leerzalen zullen zich dra ontsluiten voor het zoogenaamde halfjaarlijksche examen en dat is een evenement,

de beneden- en eerste verdieping, welke vroeger door een zeer hoog en steil dak werd gedekt, uit een architectonisch oogpunt eigenaardig maar ongeproportionneerd; dit dak werd later weggenomen, en op de éérste verdieping bouwde men een slaapzaalétage, welk plakwerk het origineele karakter van het gebouw heeft ontnomen. De orneering der colonnade is verwijdere dan dien sta-in-den-weg en vervange hen door een sierlijke, moderne booglamp, óf, ... wil men hem handhaven om de lichtbron in overeenstemming te houden met de verlichting van lang vervlogen tijden, dan plante men een vetkaars of een olielampje! Maar 't vonnis is te gestreng: ik hoor den geest der ouden het woord „indulgentie" uitspreken; „immers

No. 5.

artistiek: de medaillons, zichtbaar boven de bogen, die de zuilen vereenigen, bevatten de koppen van beroemdheden uit de gulden dagen der Grieken, Romeinen en Perzen. Aristides, Solon, Pelopidas, Theseus, Plato, Demosthenes, Lycurgus, Darius, enz. Huldigt men die lange, onooglijke lantaarn, geposteerd in het midden van het binnenplein tegenover den hoofdingang, met haar treurig beneveld schijnsel, om bij het vallen van den nacht de corypheën der oudheid met een stralenglans te omringen, ... men de eclips" waarin gij modernen ons hieldt, zoodra de dagvorstin zich terugtrok, is sedert eenige jaren verdwenen door de gasgloeiverlichting, die men uw antipathieke straatfiguur gegeven heeft.

De lessen hebben weer een aanvang genomen en onderwijl begeef ik me naar de brug voor den hoofdingang van het gebouw (no. 3), alwaar een klassiek type onze aandacht trekt: 't is de sedert gepensionneerde sergeant-tamboer, die onder een gelukkig gesternte scheen geboren, door

bij een onverwachte reorganisatie van het hoorn- en tromvolk, plotseling te worden verheven van de nederige positie van tamboer tot den schoonen graad van sergeant, een waar unicum bij het Regiment en de Academie. — En hij mocht er zijn, die sergeant, die zooveel helden in Spé naar zijn trommelslagen heeft doen loopen, die *nooit* en *nimmer* aanspraak maakte Berthold Schwarz van den troon te hebben willen stooten en die ten laatste, uitgetrommeld, vermoedelijk zelf met gebroken trommelvlies, gedwongen, hetgeen hem 't dierbaarst was, vaarwel te zeggen, zich met vertrouwelijke missies zag belast, als ordonnans. Ter zijde van de poort bevindt zich het bureel van den gouverneur; 't is *geen* sinecure, aan het hoofd geplaatst te zijn van de grootste inrichting van onderwijs in ons Land — waar over de toekomst, het lot van zoovelen wordt beslist, waar zóóvelen hun geluk komen beproeven en waar *zoovéél* heterogene elementen bijeengebracht en naar één doel geleid worden.

In den uitbouw vindt men de woonvertrekken van den Eersten-officier der Academie, algemeen hoofd van onderwijs en belast met de directe intellectueele leiding van de cadetten; onder dien hoofdofficier staan een vijftal hoofden van onderwijs in de wiskundige wetenschappen en de zuivere vakstudiën, 25 officieren-leeraren en 7 burgerleeraren, verder telt de inrichting nog ongeveer 15 officieren der verschillende wapens, bestemd voor speciale diensten en een veertigtal onderofficieren geëmploijeerd in verschillende functiën; wanneer men bedenkt dat voor de wetenschappelijke, de militaire vorming, den inwendigen dienst, de kleeding, de uitrusting, het administratief beheer, de verpleging en voeding van die groote schare afzonderlijke krachten vereischt worden, dan maakt men zich een idee van het gecompliceerde raderwerk, dat de koninklijke inrichting vormt.

De voeding, dat onuitgeputte onderwerp van studie is een aangelegenheid die een *niet* te onderschatten zorg vereischt; schijnt de soldatenmaag zich williger te leenen aan het traditioneele met het soldatenmetier één geworden erwten-boonen regime, de cadettenmaag schijnt van méér delicate constructie en een méér subtiele verzorging te vorderen, vooral wanneer het geldt een gezin van ruim 300 leden, bij wie gewoonlijk geen Schraalhans keukenprins was. Photo no. 4 biedt ons een blik in de groote eetzaal, dat labyrinth van zuilen, waar de cadets voor appèls en de maaltijden worden vereenigd rondom langwerpige tafels elk bestemd voor 32 gasten; daar wordt onder surveillance gespijzigd en gekeuveld en *dáár* ook is 't, dat de „op *hoop* van *zegen*" zijn intrede doet in de gedaante van den brievenfacteur, die ondanks de fijnste schotels, onder zijn magischen invloed, lepel, vork en mes, die onmisbare bondgenooten aan een vormelijken disch, hunne functie ontneemt.

Die facteur behoort tot de merkwaardige producten; nauwelijks is een nieuwe editie cadets aangekomen, of hij kent hunne wapennummers met wonderlijke zekerheid uit het hoofd en zelfs herinnert hij zich, zonder een oogenblik van aarzeling, de wapennummers, welke de aan de Academie verbonden officieren vroeger als cadet hadden; brieven, couranten, tijdschriften worden met nóóit missende vaardigheid rondgedeeld en diezelfde aanbrenger van verrassingen, begaafd met een benijdenswaardig memorie ondanks zijn 30 dienstjaren aan de K. M. A., met wien het dus gaat als met zekeren wijn, welke met de jaren beter wordt en niet zooals met de meeste ouden van dagen, welker geheugen verslapt; wij herhalen, diezelfde drager van zooveel geheimenissen — aldus wordt verteld — kende bij zeker examen, zónder falen, de chronologische tafel van ons Land op zijn duim, maar .... wist *niet*, wat er in die jaartallen was voorgevallen. De kop van Gall schijnt in dit eigenaardige geval nog niet het verlangde licht te hebben doen ontsteken.

Keeren wij thans van onzen zijsprong naar de eetzaal terug; viermaal daags — als het recept van den medicus — wordt hier voor het materieel welzijn der jonkers gezorgd; vroeger werd hier bij het morgen-

en avondappèl door een cadet-sergeant een gebed voorgelezen, waarbij echter de vereischte aandacht ontbrak, zoodat de bijeenkomst in stede van een stichtelijk, meermalen een banaal karakter droeg; 't was dus wijs gezien, de paarlen niet meer te werpen voor.... de jonkers, maar die voortaan te reserveeren voor meer gewijde plechtigheden; zoo kunnen wij onze beschouwingen over het eetvertrek beëindigen; alléén zij er nog aan toegevoegd, dat in den zomer dit lokaal voor de overgangsexamens wordt benut. Een vergelijking, die niet direct aan de salontaal ontleend is, maar die wij toch, zonder het oor der lezers te kwetsen, meenen te kunnen weergeven in haar vorm, zooals ze tot ons kwam, is de volgende: „de cadets worden in deze zaal *vol-* de candidaten leeggepompt".

„Plenus venter studium non libenter": — Na het middagmaal naar de uitspanningszaal (photo no. 5), die gelegen is boven de eetzaal en zeer ruim en breed is. Hier bevinden de cadets zich in illustre gezelschap, een ware *ahnen*galerij: portretten van bijna alle vorsten uit het stamhuis van Oranje van af Willem den Zwijger tot op onzen tijd; verder van grootsche figuren uit de Koloniën: Michielsen, Vermeulen, Krieger, van in den strijd gevallen helden op Atjeh, Lombok, Samalangan enz. Eerbiedig zwijgend schrijdt de bezoeker langs die heldenreeks, vervuld met dankbare hulde aan het verleden en met plechtige geloften voor de toekomst. Zoo ergens, dan kan men zich hier, als verplaatst in een herleefd verleden, voorstellen, met welk verheven gevoel van trots en eer Don Ruy Gomez, in Victor Hugo's drama, de ridderlijke tegenstander van Don Carlos, dezen langs de portretten zijner voorvaderen leidt.

De zaal *is* en *blijft* het aangenaamste en meest bezochte vereenigingspunt van de

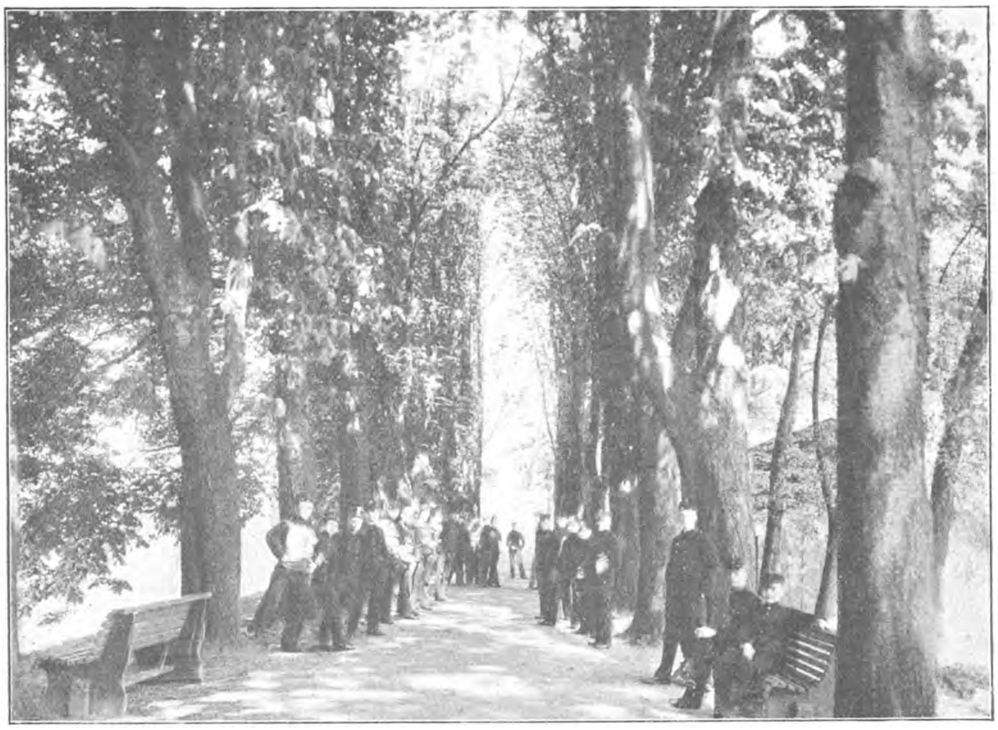

No. 6.

Academie; aan het ééne einde van het lokaal vindt men twee groote leestafels, waar nooit lectuur ontbreekt, en voor het overige treft men er grootere en kleinere tafels aan door vaste partijtjes bezet; behalve deze intieme kringen telt het cadettencorps tal van clubs: cadettenzangvereeniging Caecilia, wielervereeniging, kegelclubs, voltigeervereenigingen, lawn-tennisclubs, revolverschietgezelschappen enz.; het biljartlokaal met 4 biljarts is van de eigenlijke amusementszaal door gordijnen gescheiden; de buffetten zijn rijkelijk voorzien en niet zelden heeft er *na* vermoeienden arbeid een ware stormaanval op plaats.

Van 5—7 n.m., vooral in de wintermaanden, is de zaal eivol; angstige examenuren, vreugdevolle momenten na ontvangen douceurtjes van verwanten of liefjes, minuten van spanning voorafgaande de verschijning voor den rechterstoel des Gouverneurs worden hier doorgebracht; banden van vriendschap worden hier gesloten en aangehaald, en de oudsten van dagen herdenken met genoegen, bij de ontmoeting van vrienden uit den cadettentijd, het oogenblik, waarop ze dezen voor de eerste maal de vriendschapshand drukten. Zaterdagsavonds is alles in feeststemming: het muziekcorps van het 6e Regiment Infanterie te Breda in garnizoen, speelt zijn wekelijksche gastrol; niemand mist deze genotvolle uren dan uit noodzakelijkheid; de zorgen van de afgeloopen week vliegen heen als de rook van de brandende sigaren of cigaretten; het wetenschappelijk stof wordt afgeschud, het professorale aanschijn des leeraars komt uit de plooi, het argusoog van den officier van piket vroolijkt op en schijnt getransformeerd bij het betreden der feesthal. De Zaterdagavond schijnt op ons psyche, zoowel in het civiele als het militaire, een soort tooverkracht uit te oefenen: men schijnt als gemetamorphoseerd; zonderling en toch niet minder waar is het, dat integendeel de Maandagmorgen zich voor de meesten als een cauchemar voordoet; zelfs *hun*, wier arbeidsvermogen *niet* op de proef wordt gesteld.

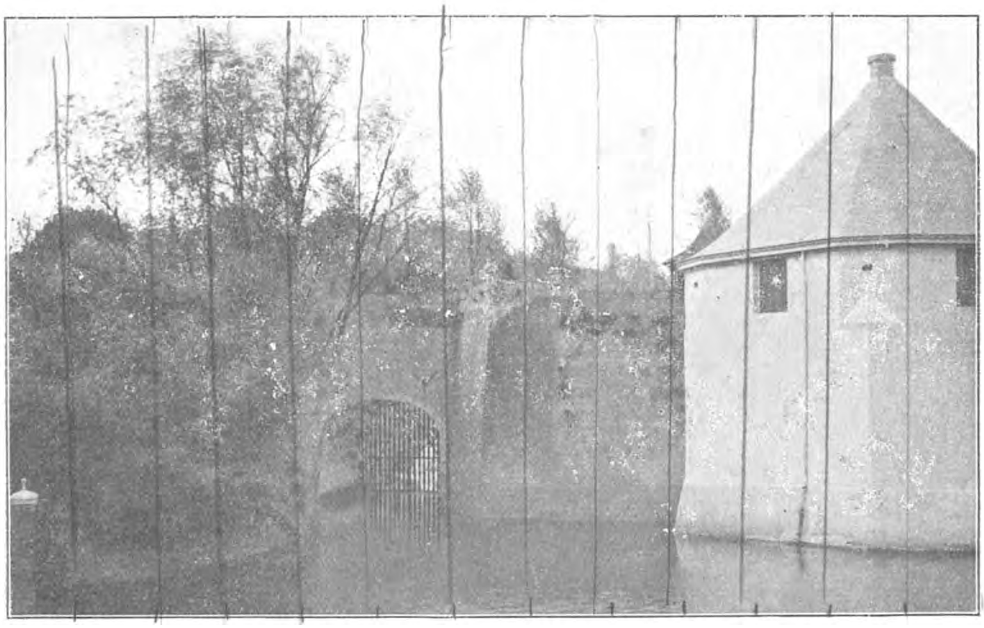

No. 7.

Den Zaterdagavond dan is de stemming

in de amusementszaal fameus; de éene week strijk- de andere hoornmuziek; men vindt er van alles en ziet er van alles en hoort er van alles... 't is een eigenaardig rumoer, waarbij een Arabische bruiloft of een Poolsche landdag slechts bescheiden snarenspel zijn; er wordt gelezen, kaart gespeeld, gekeuveld, gecorrespondeerd *en*..., 't is schier ongelooflijk, *toch* gelukt het niet zelden aan Morpheus door de drukke gelederen heen te sluipen en zich van een het overwinnen van het moment van traagheid inderdaad meer geestkracht te vorderen dan andere ochtenden; vooral wanneer de driemaandelijksche vuurproef een aanvang neemt; wát een verademing zoo gedurende de entreactes, als de examinatoren elkander beteekenende blikken toewerpen, bij het vluchtig overlezen der schriftelijke antwoorden, wát een verpoozing zoo peinzend, soezend naar het „*walletje*" bij het Valkenberg (no. 6) te drentelen; tot welke

No. 8.

met minder muzikale ooren bedeelden auditor meester te maken.

De Zondagen zijn voor de cadetten dagen van werkelijk genot: schoolbank noch schoolboek kwellen hen; tal van families bieden hun gastvrijheid aan, de societeit Concordia, waarvan het corps lid is, geeft concerten of tooneeluitvoeringen, terwijl de verschillende clubs bovendien reunie of wedstrijden houden; „dan is 't zonneschijn, andere dagen is 't eclips" zei ons schertsend een der jonkers — in 't bijzonder Maandagmorgen."

De Maandagmorgen, waaraan we reeds een énkel woord hebben gewijd, schijnt tot ontnuchterende of geruststellende ontdekkingen geven die onschuldige samenscholingen bij het gekout over de vraagpunten, niet aanleiding; één vierkantswortel, één sinus, één exponent, één logarythme, één maleische syllabe verkeerd geplaatst, gebruikt, gezocht, begrepen, gekozen, baart slapelooze nachten; dat „walletje" geeft velen in die momenten troost, velen onrust; 't is een soort beurs, met rijzende en dalende kansen. Dat „walletje" heeft betere dagen gekend, dagen van grootheid, roem en vereering; men heeft dit oude idyllische hoekje het dierbaarste ontnomen, dat het bezat; het „walletje" is als een onttroond vorst; de

kroon is het ontrukt. Die schoone rijzige kastanjeboomen, levende emblema's, grootsche symbolen van den bloei der Academie, *zij*, die *met* de inrichting als kinderen zijn opgegroeid, *zij*, die zooveel gekwelde breinen met hun weldadig lommer hebben verfrischt, *zij* zijn gevallen onder de *niets* ontziende wreede bijl van den houthakker.... een beeld van 's menschen broos en onzeker bestaan: heden grootheid en macht, morgen verval; 't *éène* moment zonneglans, 't andere duisternis en donkere nacht!

Het „walletje"... een juweelendoos zonder juweelen: Hoevelen zullen een traan wegpinken bij de gedachte aan dat honderdtal trouwe en beschermende stamvaderen, die in het najaar van 1900, als moesten zij tot zoenoffer dienen, werden geveld, meedoogenloos, zonder appèl.

Was 't om de geesten te bevredigen, was 't om den stormdemon te believen? Was men bevreesd voor een epidemie, omdat één slechts onder die eerwaardige grijsaards aan een inwendige kwaal leed? Was het hoofd van dien éénen niet nog helder! en zoo men den zieken man dan ten doode gedoemd had, moesten de andere hem dan in het graf volgen! Ontmoedigende philosophie en moraal! Aanschouwt die tevreden groep jonkers in zorglooze pose, als zich geheel toevertrouwend aan die energieke wachters, en onbewust, dat die „oude garde" hen weldra zal ontvallen.

Maar met die „centurie" zijn *alle* historische herinneringen gelukkig nog niet verdwenen:

„Zoolang de zon boven de Academie blijft staan,
Zal het „*Spanjaardsgat*" niet vergaan.

Photo no. 7 geeft een blik op het „*Spanjaardsgat*", gezien van de Prinsenkade (stadszijde) met de Muizentoren (laboratorium der artillerie-cadetten). — Hier was het, dat Heraugière den 4^{en} Maart 1590 met zijn turfschip binnenvoer en zich door krijgslist met verrassing van het kasteel en de stad meester maakte; die militaire kunststukken der oudheid, der middeleeuwen en van de eerste periode der moderne geschiedenis zullen tegenwoordig zéér waarschijnlijk op *géén* succès meer mogen rekenen. Het paard van Troje, de tooverdrinkvaten van Nîmes, de kartonnen ridders van Castelfort, de turfschippers van Breda, de hooiwagens van Lochem zouden ten huidigen dage niet meer vermogen één enkelen *schildwacht* zelfs te verrassen; een vogelverschrikker zou evenvéél kans hebben.

Dit historisch punt dan is op gezette tijden bij het Academiepersoneel zeer gezocht; des Zondags zijn 't de boosdoeners of treurjonkers, die, binnen de wallen van het gebouw geconsigneerd, over de muren van het „Spanjaardsgat" heengluren of op het dak van den Muizentoren klimmen, om smachtend hunne blikken op hun schoon Breda, „het beloofde land" te richten en.... *dat* is een ware tantaluskwelling, zoo bij heerlijken zonneschijn „het jonge Brabant" zich te zien verlustigen, en daarop te moeten blijven afstanden schatten; evenals bij den dienst te velde is het hier ook: „*zien, 't liefst zonder gezien te worden*". Een blik binnen boord biedt al zeer weinig poëtisch aan: een soldatenkok, een paardenoppasser, een ziekenopzichter, die zich met een kattengeduld bij het „gat" ophouden, zuchtend naar het moment, dat een argeloos vischje zich door hun verraderlijken hengel zal laten optrekken; deze uitspanning schijnt in gewone tijden als 't ware profaan, in de examenperiode gewijd te zijn; want bij de cadets is het adat geworden het vischvermaak voor de dagen van spanning te reserveeren; de waterbewoners schijnen echter een rooster aan te houden van de aanvalsperioden der jonkers, daar de oogst met het jaar afneemt. Evenwel worden nu en dan wapens en kogels opgevischt, over welker afkomst meestal een sluier van onzekerheid ligt uitgespreid; zoodra freule „*Fantaisie*" tot archivaris benoemd wordt, zal dit gevonden oorlogstuig de materie voor een epos leveren, — naar luidt van het oordeel van zaakkundigen.

De kleine digressie ten opzichte van het „Spanjaardsgat", was oorzaak, dat de hengelaars vergeten werden; een blik op photo

no. 8 stelt ons in staat, het historische plekje met haar schilderachtige omgeving opnieuw te aanschouwen en wel van de zijde der Academie; de brug links leidt naar den zoogenaamden aardappelenkelder en naar de revolverschietbaan. Men ziet aan den ingang van de spelonk of tunnel twee jeugdige aanhangers van Neptunus bezig aandachtig het tij waar te nemen; de hengels zijn gemobiliseerd, maar door den donkeren achtergrond aan het oog onttrokken; de twee nevelachtige figuren boven op den wal achter de houten leuning vermeien zich' met het werpen van kleine voorwerpen in het water, om de geduldige hengelaars in den waan te brengen, dat het dartele watervolk den hengel reeds verbeidt.

't Is optisch bedrog, want nauwelijks is de dobber neergelaten, of 't wordt rustig en 't schijnt, dat de koudbloedige vogelvrijverklaarde bewoners van het „spaanschegat" het hazenpad hebben gekozen naar de zijde van de Prinsenkade, voorheen een bekoorlijk zoel en lommerrijk hoekje van de stad (photo no. 9). Nog vordert de geïsoleerde figuur, zittende naast de opening de attentie; 't is een historisch type, dat sinds jaren aan de inrichting verbonden als geëmploijeerde en in melancolieke stemming, droevig aan de vervlogen tijden bij het paardenvolk terugdenkende, elken middag op dat punt zijn siësta komt houden. Hij was 't, die bij de 2^{e} veldbatterij, waartoe hij behoorde voorheen, en waarvan hij een sieraad uitmaakte, een wit paard bereed, dat bij gelegenheid van manoeuvres lichte schavingen had bekomen en dat hij toen, om het oog van den meester te believen en de zieke plekken te maskeeren, met witte pijpaarde bestreek, tengevolge waarvan, bij eene inspectie, de ritmeester, die het ros met zijn karwats ietwat onzacht aanraakte, zich in een witte stofmassa gehuld zag en het dier op hol sloeg.

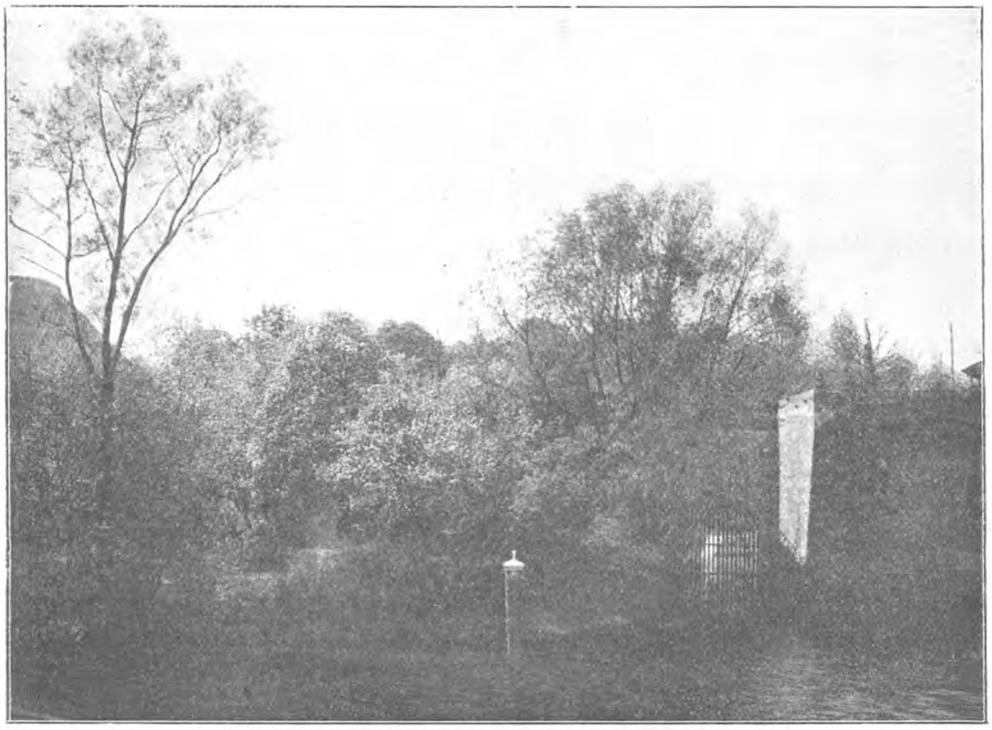

No. 9.

Een schakeltje van de kinketting, en een haarstrengetje in een medaillonnetje hangen als breloques aan zijn horlogeketting en genieten bij hem een bijgeloovige vereering; — somberder dan *ooit* is thans zijn geest, met het oog op de beenen van zijn *eenige* grootmoeder, die het „pootje" heeft, zooals hij beweert.

Onderwijl de pen zich gewillig leent tot het aanvullen eener lacune, komt een geestdriftig cadet mij nerveus een naïf relaas van zijn dagdienst geven; 't greintje stenographie ten nutte makende, dat ik opdeed, volgt hier textueel zijn rapport, waarvan de lezer diffuus hier en daar reeds iets gevonden heeft in 't voorafgaande:

„Na 't ontbijt — weet u — hebben wij een minuut of wat vrij en om 8 uur gaan we naar de leerzalen om daar kennis te halen, weet u, met telkens 10 minuten rust, maar die moeten we bezuren, want 't moet tot 12 uur duren, behalve 's Maandags tot 11 uur, dan gaan we in 't vuur, weet u. — Van den velddienst — die maakt ons vlug, komen wij infanteristen, om half vijf terug, dood moe, weet u, tot zweetens toe. Op Dinsdag, Woensdag, Donderdag, Vrijdag en Zaterdag, dat zijn *andere* dagen, dan is 't ook *anders*, dan gaan we naar de slaaplokalen, weet u, om wat op te frisschen en ons schoon te maken, dat wil zeggen, onze militaire zaken en dan om 12.15 appèl in de eetzaal, natuurlijk zonder kabaal en daarna 't ontbijt, in minder dàn géén tijd, bestaande uit een zoogenaamde gemeubileerde boterham met koffie, weet u, en om 1 uur moeten de lessen weer beginnen, want 't is een toer, *ieder* keer wat nieuws te verzinnen, of ook wel oefeningen in de praktijk; die arme wespen of genisten, — wist ik maar, wat zij wisten, — weet u, zijn den ganschen dag aan het blokken, o neen,

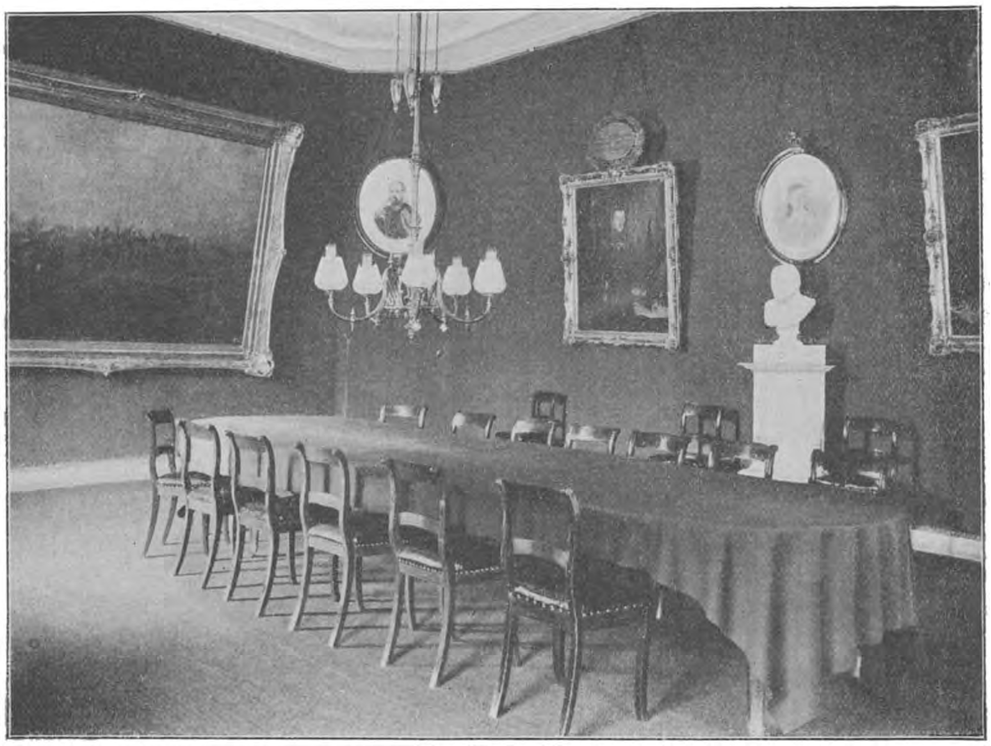

No. 10.

laat ik niet jokken, zij hebben een uurtje vrij, *net* als wij, weet u, en dan de artilleristen, een dienst zoowat als de genisten; maar de infanterie is er 't best aan toe, ze wordt *wel* moe, maar ze heeft 't even als de cavalerie, zie, met 14 uur praktijk in de week, weet u, dertig uur les en verder geen steek. Zaterdags hebben we inspectie, dat is bij *ons* mode en evenals in 't heele leger een soort code; om 4 uur gaat alles de slaapzaal opzoeken, thans *niet* om te

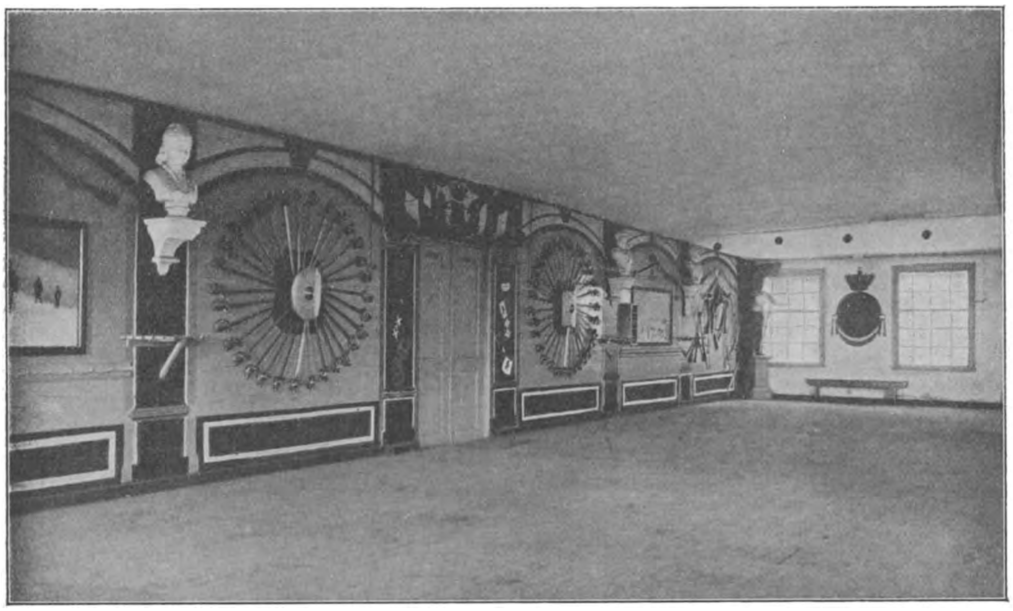

No. 11.

gluren in de boeken, weet u, maar voor het groote dagelijksche appèl, let u wel, voor een kapitein en twee luitenants en dat gebeurt in colonne op 't binnen- of voorplein, waar ze allemaal present moeten zijn, weet u...

„Maar," zoo ging het voort en werd de rammelslag beëindigd: „van middag mogen we een nieuw portret in de receptiezaal bekijken, weet u, en anders wordt 't te laat, en ik zou 't uurtje niet graag laten verstrijken."

De receptiezaal is inderdaad een bezoek waard; 't is een sieraad van de Academie; photo no. 10 geeft een blik in het intérieur; in deze zaal worden vergaderingen gehouden, ontvangen de cadetten hunne bezoeken en hebben verder alle ceremoniën plaats.

In het midden de klassieke deftige groene tafel; de wanden zijn versierd met juweelen (?) van kunst: o. a. een geschilderd portret van Generaal van der Heijden met zijn zilverwitte haardos, glanzend als zijn leven en zijn glorie; verder de schoon uitgevoerde beeltenissen van *Generaal Seelig*, gewezen gouverneur der Academie, van Generaal Delprat, oud-minister van Oorlog, een monumentaal in gips bewerkt beeld met voetstuk, voorstellende den oorlogsgod, geflankeerd door krijgsemblema's, en een gouden lauwerkrans in de hand; omtrent de herkomst van dit kunstgewrocht onderricht ons het gegraveerde onderschrift: „*Het dankbare Breda aan de K. M. A., 24 September 1878.*" Dat was ter gelegenheid van het gouden jubileum der koninklijke inrichting, toen honderden actieve en gepensionneerde officieren en oud-officieren zich vereenigden en *geheel* Breda meejubelde; toen de grijze

generaal zich door den cadet-baar zijn vroeger nachtverblijf liet aanwijzen en beiden arm in arm aan het feestvieren gingen; het „baren", die vuurproef der novici is afgeschaft — wegens de ernstige misbruiken, waartoe dat aanleiding gaf. — Eén der wanden is geheel gedekt door de beroemde schilderij van *Pieneman*, voorstellende: De overgave van Hasselt op 8 Augustus 1831, geschonken door wijlen Z. M. Koning Willem II aan de K. M. A. te Breda als bewijs van waardeering voor de bijdragen der cadetten in de vrijwillige geldleening gevolgen, die het innemen der stad door kracht van wapenen na zich zoude sleepen. Spoedig keerde de overste Van Tuyl terug met het bericht, dat de bezetting, zoowel als het geheele corps van Daine, zich op Tongeren terugtrok en de achterhoede van hetzelve op hetzelfde oogenblik de stad had verlaten. Hij meldde tevens, dat de Burgemeester en Wethouders mij tegemoet kwamen om veiligheid voor hunne stad van mij af te smeeken. Ik beloofde ze" ....

Meermalen genoot de receptiezaal de eer van vorstelijke gasten:

No. 12.

van 1844; het zou ons te ver voeren den sleutel van dit magistrale werk te volgen, maar wij meenen den lezers *niet* te mogen onthouden een reproductie van het rapport betreffende de overgave der stad, opgemaakt door den Prins van Oranje en gezonden uit het Hoofdkwartier Cuninghen 8 Aug. 1831 des avonds 8 ure aan den Koning, wegens de fiere taal, den beslisten en energieken toon, die daarin doorstralen.

„..... Ik zond mijnen Adjudant, den Luitenant-Kolonel Van Tuyl als parlementair naar de stad, om de militaire bezetting te waarschuwen, dat indien men de poorten niet terstond voor mij ontsloot, en tegen mijn bevel aan, zich durfde verdedigen, ik hen verantwoordelijk stelde voor de treurige

Den 13^{en} Augustus 1830 bezoek van Prins Frederik; 29 Juni 1837 van wijlen Koning Willem I; 1^{en} Juli d. a. v. van den Prins van Oranje en Grootvorst Michaël van Rusland; 22^{en} Juli 1867 van de Prinsen Willem en Alexander en den 25^{en} September 1894 viel de inrichting de hooge eer ten deel H.H. M.M. de Koningin en de Koningin-Moeder te mogen ontvangen. Jn de receptiezaal werd toen het dejeuner gebruikt.

Gaandeweg zijn we aan het einde onzer beschouwingen gekomen; alleen nog de schermzaal (photo no. 11 en de exercitie-batterij (no. 12) verdienen een enkel moment de aandacht.

De schermzaal is bijzonder merkwaardig, omdat zij door de cadets zelf gedecoreerd

is; te eener zijde siert een schilderstuk: „Devant Belfort 1870" naar de Neuville het lokaal, aan de andere zijde wordt het oog getrokken door een typische reproductie van het z.g. meesterwerk: „*De terugtocht van Napoleon uit Rusland*": schijnbaar contrast. In hoeverre de terugtocht van den grooten Keizer een meesterwerk was, kunnen wij moeilijk beoordeelen; daartoe zouden wij meer strategische kennis moeten bezitten en tegenwoordig hebben moeten zijn bij de retraite; in hoeverre de reproductie een meesterwerk is, valt nog moeilijker te zeggen, daar de tand des tijds (bereids nog *steeds* onzichtbaar bezig, haar vernielingswerk ondanks alle voorbehoedmiddelen aan de kunstgewrochten der wereld aan te richten), daaraan zoodanig gebeten, geknaagd en gewreven heeft, dat men iets meer dan een naar de witkwast riekend sneeuwveld met poppen te zien krijgt, zonder nuances, door bijverven en vernissen op de been gehouden. Artistiek geconstrueerde wapen- en vlaggentropheeën, volkomen passend bij de edele kunst, die hier wordt beoefend, wijzen op den goeden militairen geest, den bijzonderen smaak en den kunstzin der jonkers.

Van den vroegen morgen tot den laten avond wordt hier geschermd; het schermen staalt den arm, sterkt de spieren, scherpt het oog, hardt den geest, schraagt den wil en ontwikkelt het karakter; menig uitstekend schermmeester is hier gevormd onder de voortreffelijke leiding van *eerste* wapenherauten.

De actie in de schermzaal is levendiger dan op de exercitiebatterij, zooals op plaat 12 valt waar te nemen; 't is trouwens *niet* te verwonderen, dat het kanon met *minder* vaardigheid gehanteerd wordt dan de degen of floret, die in algemeenen zin wel venijniger, doch minder wreedaardig zijn dan die zware holle metalen pijpen, welke meedoogenloos zonder adreskaarten in een korte spanne tijds een serie stalen kruiken, gevuld met surprises, waarmede *heusch* niet valt te spotten, in 's blauwe hinein jagen en die bij den ontvanger niet precies dezelfde sensatie wekken als een aangename Sint-Nicolaasverrassing.

Maar de lezer zou in sombere stemming geraken; bedienen we ons daarom van een technische expressie: „*laten we opleggen*," evenals de beide stukken geschut, welke door onbedreven handen, of een onhandige schaar van den linkerkant van „*kiekje*" no. 12 zijn afgeknipt, het scherm neerhalen en den lezer dank brengen voor de aandacht aan dit epistel geschonken.

Het Stadhuis op den Dam na de voltooiing. (Kopergravure uit dien tijd.)

Het Stadhuis op den Dam

DOOR F. A. BUIS.

III.

't Is Vondel geweest, die ons zoo dichterlijk en juist de ligging van de Burgerzaal heeft omschreven, waar hij zegt:

„De groote zael des volks is net in 't hart begreepen"

immers gelegen midden in het gebouw, tusschen de beide binnenplaatsen, gaan van haar uit de galerijen, die voeren naar alle vertrekken op de eerste verdieping en naar alle trappen omhoog en omlaag.

En hier, in 't hart van het gebouw, heeft zich de bouwmeester ook het hart van de stad en van de burgerij gedacht; hier ontwierp hij de groote halle van het huis der gemeente, van waar de gemeenschap werd geleid en bestuurd; hier zoude zijn een *forum*, een brandpunt voor het volksleven, niet als binnen het klassieke Rome in de open lucht, neen — naar 's lands eisch gedekt, maar dan toch hóóg overwelfd, hoog tot in den nok van het gebouw.

Wat nu die bouwmeester in sobere lijnen gaf aan de gevels en daar in grauwen steen naar klassieke vormen verwerkte tot Nederlandsche kunst, herhaalde hij in het witte marmer van die Burgerzaal, maar honderdmaal rijker, den beeldhouwer volle vrijheid latende om zich geheel te geven in zijn werk. Hier dan ook een dubbele rij kolommen, in korintischen stijl boven elkaar, ieder dragende een sterk sprekende kroonlijst; maar welk een weelde in de festoenen boven de vensters — in drie dubbele rij — welk een stoutheid in de conceptie van de kapiteelen; ginds uit de acanthus-bladeren een paar vrouwenfiguren te voorschijn brengende, elders tusschen de votieven een gekroonden adelaar boetseerende.

De beelden van de gevels vinden wij hier terug. De Vrede boven den hoofdingang aan de zijde der vierschaar; daartegenover de Atlas; de vier overige figuren boven de

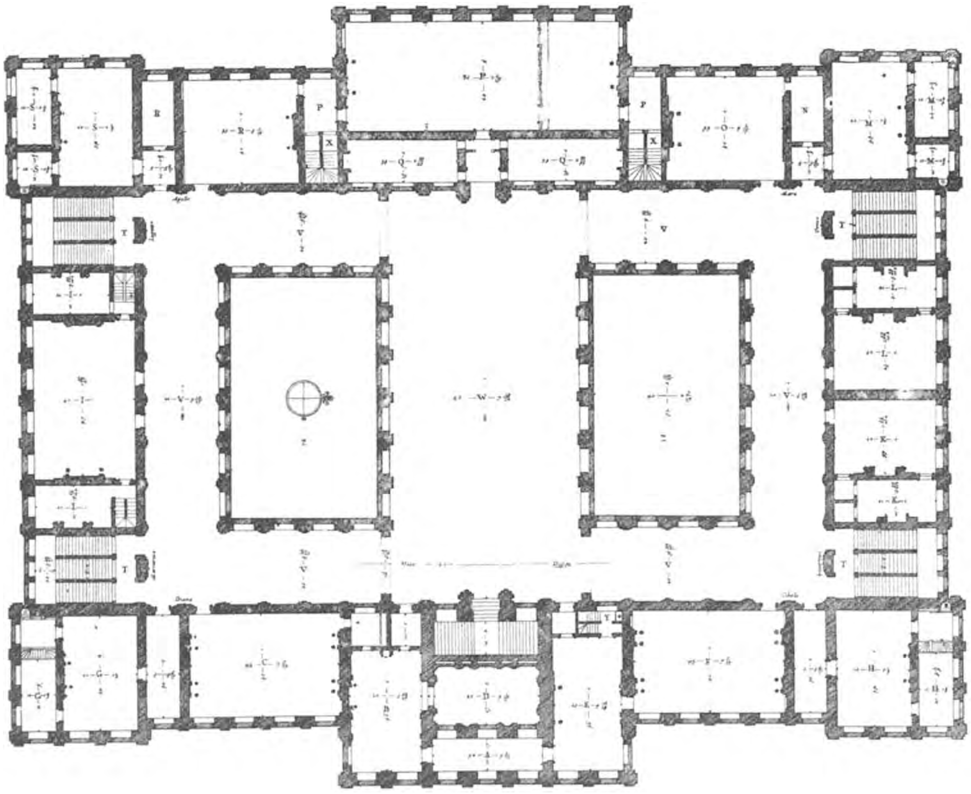

Platte grond van de eerste verdieping. Schaal van 1/700.

Oorspronkelijke bestemming.

A. Pui.
B. Burgemeesterskamer.
C. Burgemeestersvertrek
D. Vierschaar.
E. Justitiekamer.
F. Raadzaal.
G. Thesorie ordinaris.
H. Weeskamer.
I. Secretarie.
K. Assurantiekamer.
L. Desolate boedelkamer.
M. Rekenkamer.
N. Schoutskantoor.
O. Schepenen extra-ordinaris.
P. Groote schepenkamer.
Q. Advocaten en procureurs.
R. Commissarissen voor kleine zaken.
S. Thesorie extra-ordinaris.
T. Trappen.
V. Gaanderij.
W. Burgerzaal.
X. Trappen tot de Krijgsraadzaal.
Z. Open plaatsen.

Als insteekkamers.

boven: A. B. en E. Charterkamer.
„ H. Commissarissen voor zeezaken.
„ K. en L. Commissarissen voor de huwelijkszaken.
„ M. Commissarissen voor den Levantschen handel.
„ O. Schepenen kantoor.
„ S. Commissarissen voor de 100e en 200e penning.

In Koning Lodewijkstijd. (Naar den „Almanach de la Cour", zie „Eigen Haard" 1881, bl. 452.).

G. Slaapkamer des Konings, met toiletkamer.
C. Koninklijk Kabinet.
B. en E. Kleine salons.
F. Salon voor de groot-officieren.
H. Eetzaal.
K.—P. Vertrekken voor de Koningin.
P. Troonzaal.
R. Vertrekken voor de Prinsen.
S. In twee deelen gescheiden, het zuidelijke bibliotheek, het noordelijk Koninklijk Kabinet.
V. Ingericht tot anti-chambres enz.

Thans o.a.

B. Anti-chambre der Koningin.
C. Van Speykzaal.
E. Gele salon (theesalon).
F. Mozeszaal (kleine eetzaal).
G. Particuliere vertrekken van de Koningin.
O. Roode salon.
P. Troonzaal.
R. en S. Particuliere vertrekken van H. M. de Koningin-moeder.

arcaden — de boogvormige toegangen tot de galerijen — en waar Quellinus mede in de frontispices van voor- en achtergevel van Campen naar de kroon stak, daar doet hij het hier eveneens in twee beeldengroepen, de eene — de gekroonde Stedemaagd met olijftak en vredepalmen, geflankeerd door de Sterkte en de Wijsheid — boven den rood en wit marmeren portiek van den hoofdingang, de andere — Justitia — boven den toegang tot de schepenzaal. wefiguur met den vinger op den mond; in de galerij aan de andere zijde — boven den ingang van de desolaten-boedelkamer — waar de insolventen afstand deden van hun have en goed — een Icarus, de overmoedige, die de zon wilde nabijkomen, daarboven, in rijke festoenen, de ratten, welke in de ledige koffers huishouden en den papierrommel stuk knagen.

Oorspronkelijk was van de Burgerzaal — sinds Lodewijk Napoleon's tijd wat aange-

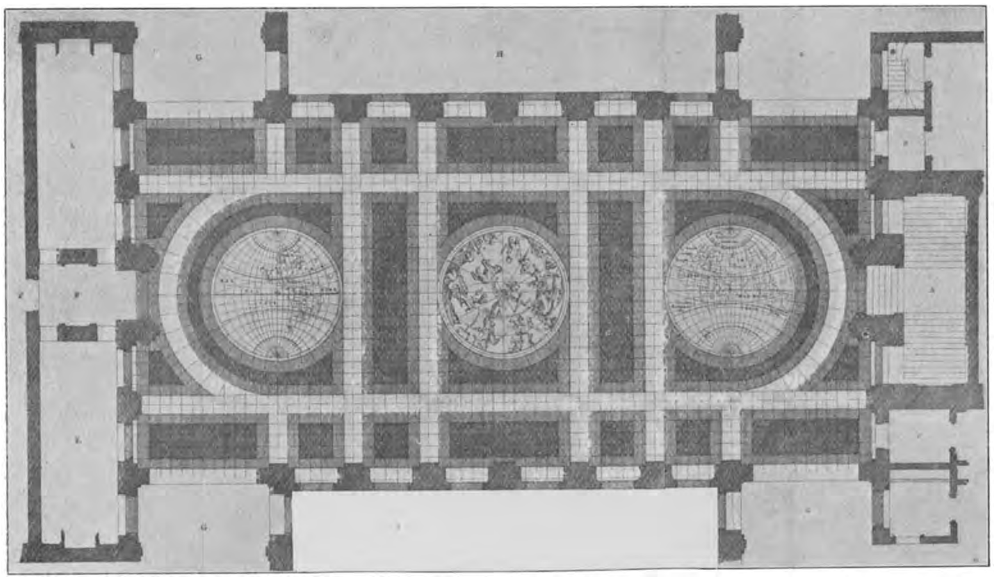

Marmeren vloer in de Burgerzaal volgens het oorspronkelijke plan.
(Naar den atlas, uitgeg. door Covens en Mortier.)

Stout en verrassend is daarbij de rijke symboliek, dat in beeld brengen van een gedachte. Zoo hier, waar — Justitia de Domheid en den Twist vertredende — die Domheid is verzinnebeeld door een indolent mannefiguur met Midas-ezelsooren, en een krans van slaapbollen om het hoofd. En niet alleen hier, in die Burgerzaal, maar overal zijn die zinrijke gedachten in het zwijgende marmer te vinden; zoowel in de grootere beelden als in de basreliefs en in de festoenen: boven de secretarie, als beeld van het vertrouwen, dat men van den ambtenaar mag verwachten, een hond bij het lijk zijns meesters, daarneven een vrou-

kleed in empire-stijl en bergende de vlag der citadel van Antwerpen en vele vaandels, eertijds op den vijand veroverd — het hooge gewelf verdeeld in fraai bewerkte caissons, welke echter niet duurzaam genoeg bleken, althans in 1705 is het gewelf gedeeltelijk vernieuwd en toen naar teekeningen van Jan Bakker door Hoogzaad en Rademaker beschilderd. Hoog in de wolken zien wij dan nu de Stedemaagd, omstuwd door kunsten en wetenschappen, en zittende op een wagen, door leeuwen getrokken; Neptunus biedt haar de stedekroon, Mercurius zijn slangenstaf, Cybele de sleutels, welke de schatkamer der gansche wereld

voor de stad aan Aemstel en IJ ontsluiten.

Ook de marmeren vloer had reeds in Wagenaar's tijd veel geleden; we kennen haar nu alleen in prentverbeelding.

„Wat vloer betreet men hier!"

riep Vondel uit.

Wat wil ons nu geworden!
Hier wordt de hemelkloot en aardkloot met de voeten
Getreden, en men ziet hier aerd en Oceaen,
Twee weerelden, gevloert: de starren, zon en maen,
De twalef tekens mê, waardoor de zon haer ronden
Voltreckt, van jaer tot jaer.

Bijzonder fraai moet die vloer geweest zijn, het gekleurd marmer-mozaiek geschikt tot wereld- en sterrenkaarten, de meridianen en parallellen van geelkoper.

In het midden der 18de eeuw was van de wereldkaart niet veel overgebleven, zoodat wij het misschien niet behoeven te betreuren, dat thans een zwaar tapijt den vloer dekt, ware het niet.... doch eenmaal Paleis, moest rekening gehouden worden met de gewijzigde bestemming, en het zoude zeer zeker heel ondankbaar zijn te ontkennen, dat in de laatste jaren veel is gedaan om in het Paleis de architectonische schoonheden van het stadhuis weder te voorschijn te brengen. Zoo kunnen wij thans weder de à jour bewerkte koperen deuren bewonderen, en de traliën welke de zaal aan de Damzijde afsluiten, waar de openingen nu door glazen platen zijn gedekt, om den tocht te weren. Onwillekeurig rijst hier de vraag, hoe het onzen voorouders in de 17de en 18de eeuw gelukt is, de Burgerzaal tot het geven van bals en gastmalen geschikt te maken. In de 18de eeuw gebeurde dit meermalen en de reproductie van de gravure van Vinkeles (in de vorige aflevering gereproduceerd) geeft ons een kijkje op een bal ter eere van Willem IV. Een eeuw vroeger — in Aug. 1672 — had in deze zaal de maaltijd plaats, Willem III door de stadsregeering aangeboden bij zijn eerste bezoek als Stadhouder aan Amsterdam gebracht.

Sinds Koning Lodewijk's tijd zijn de vier toegangen van de Burgerzaal naar de galerijen afgesloten door beschilderde houten wanden, waarbij gelukkig de acht beeldengroepen gespaard bleven, welke in de bovenhoeken van de arcaden de vier elementen voorstellen: aarde, lucht, vuur en water. Het schoone geheel van zaal en galerijen ging daarentegen geheel verloren, hoe oorspronkelijk ook gedacht en ontworpen, hoe harmonieus en rijk, — rijk alweer door die weelde aan beeldhouwwerken en zinrijke voorstellingen, o.a. boven de deuren der verschillende vertrekken op deze verdieping aanduidende de bestemming van die lokalen, en wel het sterkst sprekende in dien straks genoemden. Icarus vóór de desolate boedelkamer.

In de assen der galerijen, tegen de wanden aan, werden gesteld acht levensgroote standbeelden, waarvan vier op heerlijk geornamenteerde voetstukken — aan dat van Diana werd drie jaren gearbeid —; acht goden en godinnen, van wie er zeven als peter of meter over de planeten stonden: Mercurius, met den haan als beeld der waakzaamheid nevens zich; Diana met hare hinde; Jupiter de bliksems hanteerende; Mars in volle wapenrusting; Apollo, der kunsten God; Saturnus, die den tijd bepaalt en de beschaving brengt; de licht gesluierde Venus; en Cybele, de al-koningin en alvoedster, symboliseerend de vruchtbaarheid der aarde, verpersoonlijkende de natuur.

Nog had de bouwmeester zich hier tevens een reeks van schilderijen gedacht, een cyclus van den strijd tusschen de Batavieren en de Romeinen. Slechts ten deele werd dit plan verwezenlijkt, en wij zien dan hier Claudius Civilis in 't heilige woud zijn landgenooten tot den strijd opwekkende, door Juriaan Ovens geschilderd, wat verder Brinio op een schild verheven, door Jan Lievens gemaald, alsmede twee doeken van Jacob Jordaens: de Romeinen in den nacht verrast en de vredesbeslechting tusschen Cereales en Civilis.

IV.

Eerst in de burgemeesterlijke vertrekken van het stadhuis op den Dam kan men begrijpen het zelfbewustzijn van de Amsterdamsche regenten der 17de eeuw, de hoogheid van de burgemeesteren der stad aan Aemstel en IJ, zich koningen wanende in een Republiek van kooplieden, die den wereldhandel in pacht hadden, en onder hunne landslieden kunstenaars telden, wier roem de glorie van de genieën der oudheid dreigde te verduisteren. Slechts in de consuls van het klassieke Rome konden die burgemeesteren hunne evenknieën zien, en dies lieten zij op de fries van den schoorsteen in hun dagelijksch vertrek — de Burgemeesterskamer — den zegetocht van Fabius Maximus beitelen: een romeinsch ambtgenoot, op een triumphkar voortgetrokken, omstuwd door dragers van zegeteekenen en standaarden, de jubelende menigte overstemmende de lieflijke tonen van luit en lier.

En alsof dat niet genoeg ware, deden burgemeesteren boven den haard plaatsen een schilderstuk van Jan Lievensz, waarop voorgesteld dienzelfden Fabius, welke zelfs door zijn vader als burgemeester moest worden geëerbiedigd en gehuldigd, wat nog in dichter-woorden van Vondel onder dat stuk werd geschreven:

„De zoon van Fabius gebied zijn eigen vader
Van 't paard te stijgen voor stads eer en agtbaerheit.
Die kent geen bloed en eyscht, dat hij eerbiedig nader,
Dus eert een man van staat, het ampt hem opgeleit."

In dit dagelijksche vertrek dan zetelden de vier regeerende burgemeesteren aan een zwaar eikenhouten tafel, besoigneerende over de stedelijke belangen, bij halsrecht zich plaatsende voor de vierkante openingen die uitzicht gaven op de vierschaar, want zelfs de door den magistraat gekozen stedelijke justitie mocht geen kapitale vonnissen wijzen zonder goeddunken van de burgemeesteren, welke onder heiligen eed beloofden „als goede poortermeesteren" der stede goederen en renten te bewaren als hunne eigene, der stedepoorters, weduwen en weezen naar der stede handvesten en rechten te beschutten en te beschermen.

Van uit die vierkante openingen zagen zij dan de schepenen plaats nemen op de met kussens belegde marmeren treden; de secretaris zich zettende — onder den zwaar

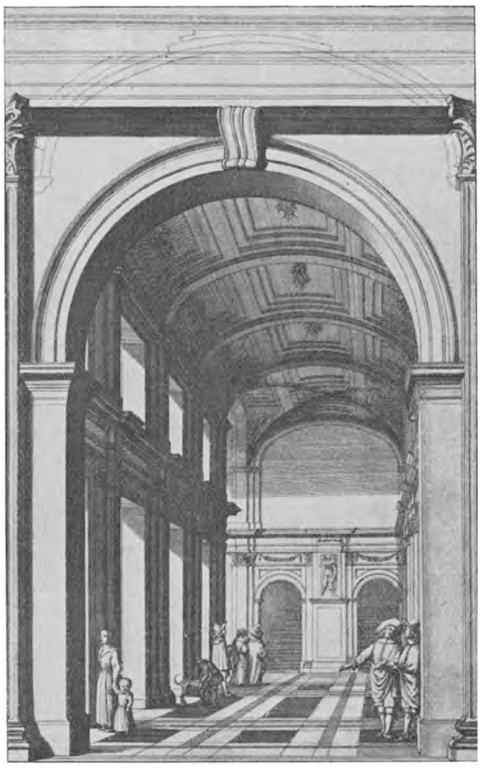

Gezicht van uit de Burgerzaal op de noordoostelijke galerij. Op den achtergrond het beeld van Saturnus, daarachter de trappen naar de bovenverdieping. (Op deze teekening ontbreekt het beeldhouwwerk in de hoeken van de arcade).

gebeeldhouwden gedenksteen tegenover den ingang — op den marmeren stoel: op 't voorstuk het beeld der Stilzwijgendheid, een vrouwenfiguur, met de vinger op den mond, een doodshoofd nevens haar en een gans in 't verschiet.

Al heeft koning Lodewijk later dit vertrek van justitie ingericht tot een kapel, de marmeren vierschaar is niettemin tot

heden ongeschonden voor ons bewaard gebleven, zij het ook veel te weinig gekend, veel te weinig gewaardeerd als een schepping van Quellinus, die hier van het beste gegeven, wat de Vlaamsch-hollandsche kunst ooit heeft voortgebracht. [1])

Dubbel zoo hoog als de Burgemeesters-

Cybele.
Marmeren beeld in de galerij aan de noordoostzijde.

kamer — waarboven de charterkamer was gelegen — en ook veel grooter, was het daarneven gelegen burgemeestersvertrek. Vermoedelijk is deze zaal bestemd geweest voor bijeenkomsten van den oud-raad, — het college van burgemeesteren en oud-burgemeesteren, te zamen hoogstens een twaalftal — tot welk intiem kringetje ter verkiezing van burgemeesteren ook de schepenen en oud-schepenen behoorden. Die „electie" (verkiezing) geschiedde evenwel in de — hierna te vermelden — raadzaal. Was deze evenwel door bijzondere omstandigheden voor dit doel, of voor de raadszittingen niet beschikbaar, zoo vergaderde men in burgemeesters-vertrek. Zulks was o.a. het geval in Augustus 1672, toen de vroedschap buitengewoon werd bijeengeroepen, en burgemeesteren — nà het maal met den stadhouder in de Burgerzaal genoten — het voorstel ter tafel brachten om zijn Hoogheid op diens verzoek in den Raad zitting te verleenen, bij welke gelegenheid de oud-burgemeester Tulp — de professor, dien wij kennen van Rembrandt's ontleedkundige les — dorst te verklaren: „ik stem tegen de toelating van den Prins!"

Ook in deze gewelfde zaal — gelambriseerd en rondom behangen met purper kemelshaar-fluweel — moesten kunstrijke gewrochten van Hollandsche meesters herinneren aan de fierheid en hoogheid van Romeinsche burgemeesters. Zoo vindt men dan hier op den mantel van den noordelijken schoorsteen Ferdinand Bol's „standvastigheid van Fabritius", waaronder de dichtregelen van Vondel:

„Fabritius houdt stant in Pyrrhus legertenten,
Het gout verzet hem niet, door schandelijcke zucht;
Noch elefants gebriesch en felle dreigementen,
Zoo zwicht geen man van staet, voor gaven noch gerucht."

Daartegenover de onomkoopbaarheid van Marcus Curius door Govert Flinck geschilderd, en mede door Vondel bezongen:

„Op Burgemeesters wacht magh Rome veiligh slaepen;
Als Markus Kurius, het aengeboden gout
Vermaende, zich vergnoegt met een gerecht van raepen,
Zoo wort door maetigheit en trouw de stadt gebout."

Aan de andere zijde van Burgemeesterskamer is de Pui (A op den plattengrond van bl. 402) of afleesplaats — de balustrade met ijzeren leuning is een aanplaksel uit Koning Lodewijk's tijd — van waar werd

[1]) De kunstplaat in deze aflevering moge een vingerwijzing te meer zijn naar het prachtwerk van den heer Rieber.

afgekondigd wat burgemeesteren oorbaar of nuttig achtten te vermelden

„ . . . . . . op 't luien
Der schelle torenklock, door 's Heerenschrijvers mont."

Ook werd van die pui of „publicatie-galderij" de roede van justitie uit het venster gestoken, en door den secretaris — met den ter dood veroordeelde achter zich — de vonnissen afgelezen, waarna in de justitiekamer daarnevens „de cussens wierden gespryt, alle de Heeren, de predicant, de patienten en eenige omstanders knielden, en het gebed werd gedaan." Twee gekruisde groote slagzwaarden van wit marmer ter weerszijden van het stadswapen, als mozaiekwerk in den vloer, verzinnebeelden in deze justitiekamer het doel van het vertrek. Het vierkante tafereel, als basrelief boven den ingang aan de puizijde, stelt Amphion voor, Jupiter's zoon, wiens lierspel hier verzinnebeelt het zoetvloeiende en tevens de macht van de welsprekendheid.

In de raadzaal (F) zijn de bekende „witjes", te vinden, de schilderingen in grauwe verf van Jacob de Wit, zeker niet het minst van hetgeen de kunst der 18[de] eeuw ons heeft nagelaten. Van dienzelfden De Wit is het kolossale, maar minder kunstrijke doek tegen den westelijken wand „de verkiezing der zeventig oudsten van Israel," geheel in aansluiting met het stuk van Bronkhorst tegen den zuidelijke schoorsteen, waarop Jethro is voorgesteld, die zijn schoonzoon Mozes tot de verkiezing aanspoort.

Tegen den noordelijken schoorsteen — niet minder fraai dan de andere, met korintische kolommen en rijk gebeitelde marmeren friesen vol symboliek — hangt het fraaie stuk van Govert Flinck (zie de gravure op bl. 410) „Salomo's gebed om Hemels wijsheid", waaronder de dichtregelen:

„Daer Salomons gebedt en offer Godt behagen,
Wort hem de wijsheit 's nachts belooft uit 's hemels troon,
Met eenen Rijckdom, Eer en veel gewenschte dagen,
Waer wijsheit raeden magh, daer spant de staet de kroon.

Het was in dit hooggewelfde vertrek dat in gewone gevallen de zes en dertig raden van Amsterdam bijeen kwam. Hier hadden in de dagen van Lichtmis de verkiezingen van burgemeesteren en schepenen plaats en hier is zoo vele malen beslist in zaken, waaraan het wel en wee van de Republiek afhing.

De teekening van Kok (bl. 410) geeft ons een kijkje op een vroedschapszitting aan het einde der 18[de] eeuw, de gepruikten heel deftig op hooggekussende stoelen in een vierkant, als bij een kerkelijke plechtigheid zonder tafels of lessenaars. Tegen den wand op vier verhevener zitplaatsen de regeerende burgemeesteren aan een tafel, de secretaris, ook aan een tafel, waarop bij verkiezingen in de 17[de] eeuw, „een schrijfschalie of te lije, tinnen com met water, sponcie, crytpennen en doezeldoek," een en ander om daarop de stemmen aan te teekenen. Niet willekeurig konden de leden van de vroedschap hier plaats nemen: met angstige zorgvuldigheid was ieders zetel bepaald en de aanteekeningen van Bontemantel leeren ons hoe klein die zich zoo groot voelende Amsterdamsche regenten konden zijn, als het kwam op het recht van préséance, — zelfs vóór den aanvang van een vorstelijken maaltijd of bij de begrafenis van een lid der vroedschap kibbelende over den voorrang.

V.

De plattegronden van het Amsterdamsche stadhuis wijzen er nog ten duidelijkste op, hoe de stad was een kleine Republiek, een staatje in den staat, in hare huishouding schier geheel onafhankelijk.

De schout of hoofdofficier was oorspronkelijk een dienaar van den landsheer, in diens naam recht eischende. Schepenen of gezworenen, heetten toen de burgerij te vertegenwoordigen, doch werden door den schout gekozen. Zij spraken vonnis; met den schout maakten zij keuren. Daarna traden enkele poortermeesters op, die later burgemeesteren zouden worden genoemd, administrateurs — door schout en schepenen

gekozen — die o.a. de financiën hadden te beheeren en de weezen te verzorgen. Naar gelang van den aanwas der gemeente, droegen die burgemeesteren een deel van hun taak als thesaurier's en weesmeesters over aan andere burgers, terwijl sommige der rijksten en aanzienlijksten van de gemeenschap werden geroepen om over de belangen van de stad te raadplegen. Ook deden hier en daar de hoofdlieden der gilden hun macht gevoelen.

Allengs veranderde dit. In het laatst der 15de eeuw pachtte Amsterdam het recht van den Graaf om een schout aan te stellen en een eeuw later werd het voor goed aan de stad afgestaan. Ook het recht om burgemeesteren te kiezen was aan haar, en in de stadhouderlooze tijdperken deden burgemeesteren mede wat anders des stadhouders was: het benoemen van schepenen uit eene voordracht van dubbeltallen, door de 36 raden opgemaakt. De Raad vulde zichzelven aan; koos nieuwe leden ter vervanging van hen, die door den dood aan de vroedschap werden ontrukt. De schout werd benoemd door dien Raad, welke ook de belastingen uitschreef.

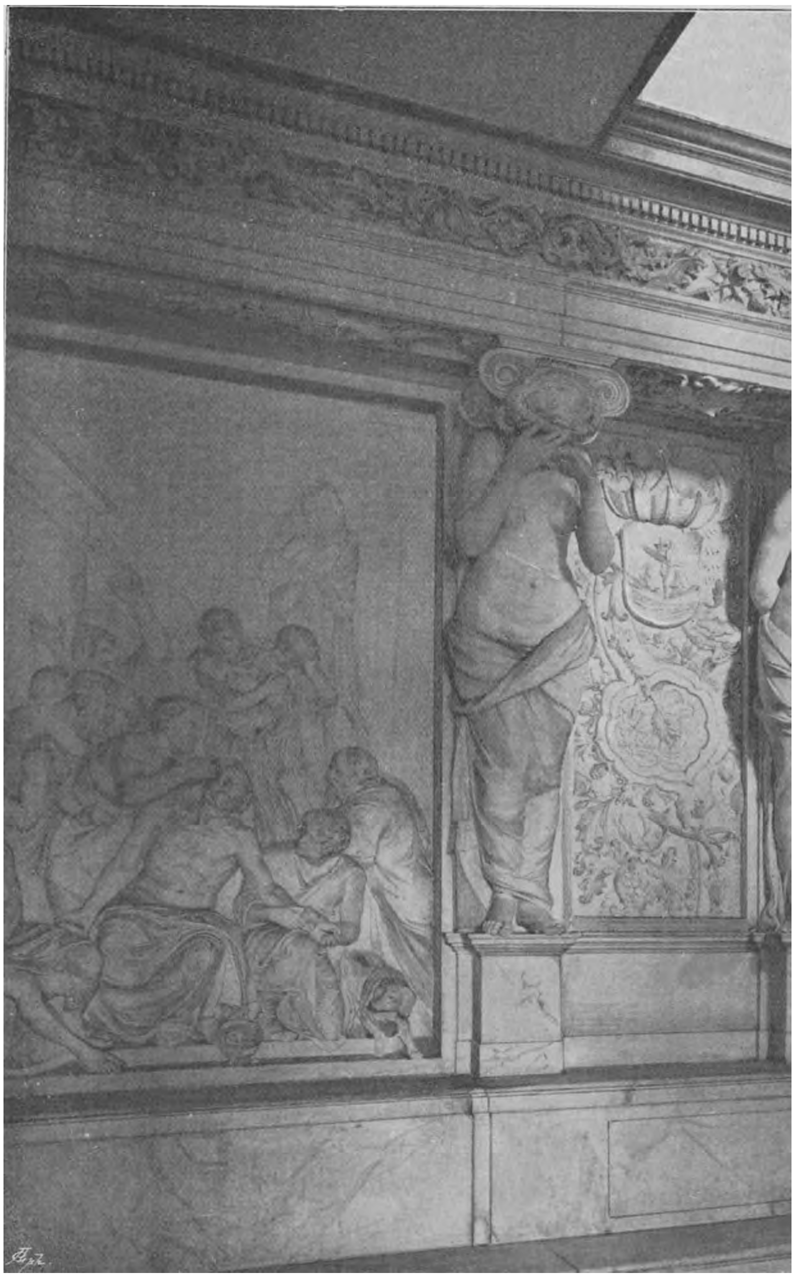

De Vierschaar, ge

Reproductie naar de fotografie in het prachtwerk „Het Paleis op den Dam"

Burgemeesteren — bij uitzondering slechts geen lid van den Raad — beheerden de financiën, daartoe stelden zij tresoriers, rekenmeesters en accijnsmeesteren aan. De tresoriers ordinairs zorgden voor de gelden en de eigendommen, de tresoriers extra ordinairs ontvingen de gelden der landsbelastingen. Verder benoemden de burgemeesteren nog commissarissen voor de wisselbank, en voor de bank van leening, alsmede weesmeesteren. Voor alle deze colleges waren vertrekken in het Stadhuis bestemd; wel niet zoo weelderig ingericht als die voor burgemeesteren, doch niettemin ruim en luchtig, de meeste versierd met klein beeldhouwwerk, vele ook met schilderstukken; zoo had de Weeskamer een „uytmuntende schilderij, verbeeldende een Romeijnsche adoptie, of kindsaanneeming," de assurantiekamer — bestemd voor de commissarissen ter beslechting van scheeps- en handelsverzekering — als schoorsteenstuk een Theseus van Strijker.

Eenige vertrekken ten dienste der schutterij waren hier mede aanwezig, en de groote krijgsraadskamer — die in de 18de eeuw verschillende schilderstukken, waaronder „de schut-

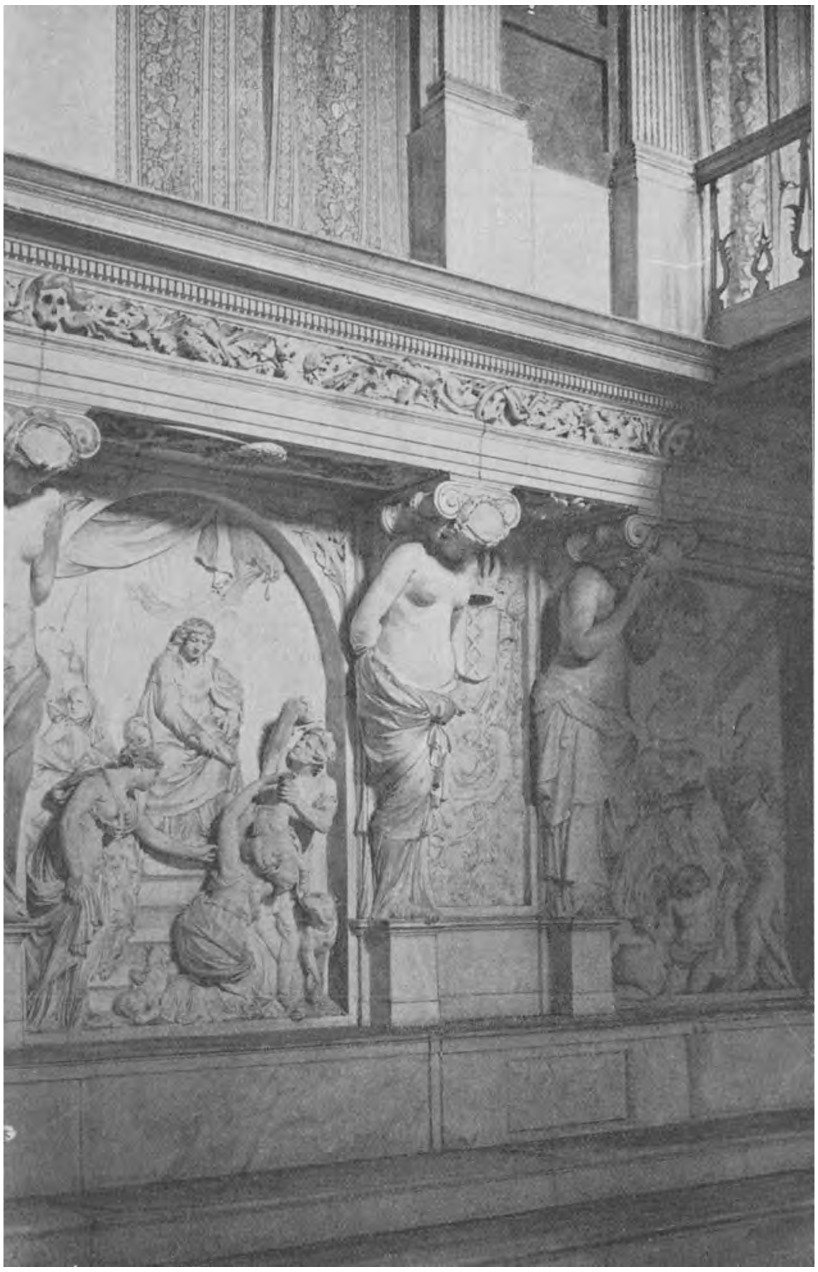

van den ingang.
C. F. J. Louis Rieber — Haarlem en Leiden, Emmerik & Binger en Brill.

tersmaaltijd" herbergde — was oorspronkelijk bedoeld als een der fraaiste van het zoo fraaie gebouw.

Aan de Damzijde werd op de derde verdieping het vertrek boven de weeskamer (H) bestemd voor de kleine wapenkamer — de bergplaats der stedelijke vuurroeren, vaandels en verdere schuttersuitrustingen — terwijl de groote wapenkamer zich bevond boven de secretarie (I), waar in de 18de eeuw „altoos meer in voorraet, als er van nooden is, om de geheele Burgerij van Amsterdam te waapenen; ja, men verzeekert dat het getal meer dan 80000 stuks bedraagt." — Het groote vertrek boven de raadzaal werd in het begin der 18de eeuw tot een „Konstkamer" ingericht, en — zooals Wagenaar het ons mededeelt — „geschikt tot eene Toon- en Verkoopplaats van Schilderijen, Tekeningen, Beelden en andere diergelijke konst, waartoe zij eenige jaren gediend heeft. Doch de konst hier ter Stede, sedert eenigen tijd, merkelijk aan 't vervallen zijnde, hebben Burgemeesteren, in 't jaar 1748 den schilder Jan van Dijk verlof verleend om zig van deeze Kamer te bedienen, tot het geeven van onderwijs in de meetkonstige beginsels der Schilder- en Tekenkonst, bijzonderlijk in de Doorzigtkunde."

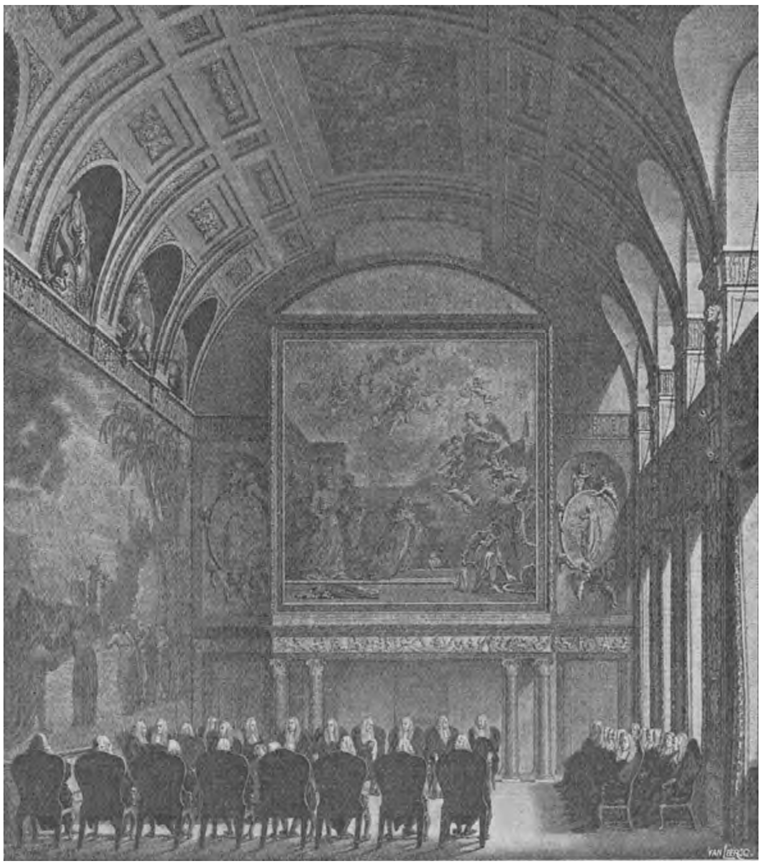

„De Raadkamer op het stadhuis te Amsteldam, zoo als de Vroedschap aldaar 's jaarlijks op den 28sten January vergaderd is."
(Teekening van W. Kok, gravure van N. v. d. Meer, 1790.)

Kon aldus in de 17de en 18de eeuw de geheele gemeentehuishouding in het stadhuis worden geherbergd, ook als Paleis voor de Justitie heeft van Campen's meesterstuk twee eeuwen lang geheel in de behoefte voorzien. Voor den rechter ten crimineele waren de vele reeds meer genoemde vertrekken [1]), voor

[1]) Tot de taak van schepenen behoorde mede het sluiten van huwelijken, voor zooverre dit niet in de kerk geschiedde. De kamer voor de „huwelijkse zaaken en Injurien" was een insteek boven de

dien ten civile -- de schepenbank en de lagere rechtbanken, waarin de commissarissen voor kleine zaken zitting namen, op wier vonnis bij schepenen kon worden geappelleerd — was het grootste deel van de Zuidzijde der eerste verdieping bestemd.

Tusschen de kamer voor die commissarissen van kleine zaken en die voor schepenen extra ordinaris [1]) lag de eigenlijke schepenkamer, de zaal voor burgerlijke rechtsgedingen, met de beide kamers voor procureurs en advocaten in de breedte daarneven. Voor schepenen was zij toegankelijk door het portaal aan de Noordzijde, de rechtzoekenden en hunne raadslieden werden toegelaten van uit de Burgerzaal, waar onder de sprekende marmergroep van Quellinus geschreven stond *Audi et alteram partem:* hoor beide partijen. Op de dagen, dat de vierschaar werd gehouden riep hier de bode bij den aanvang van de zitting: „Mijnheer de Schout gaat ter vierschare, een iegenlijk schatte zijn schade," en dan trad het publiek binnen de gerechtszaal, hoog verlicht, rond gewelfd, met allerlei zinnebeelden van gerechtigheid, sterkte en voorzichtigheid. Tegen het Noorden, achter de portiek, die een lagere ruimte afscheidde, zaten de schepenen, gereed om de pleidooien aan te hooren of vonnis te vellen.

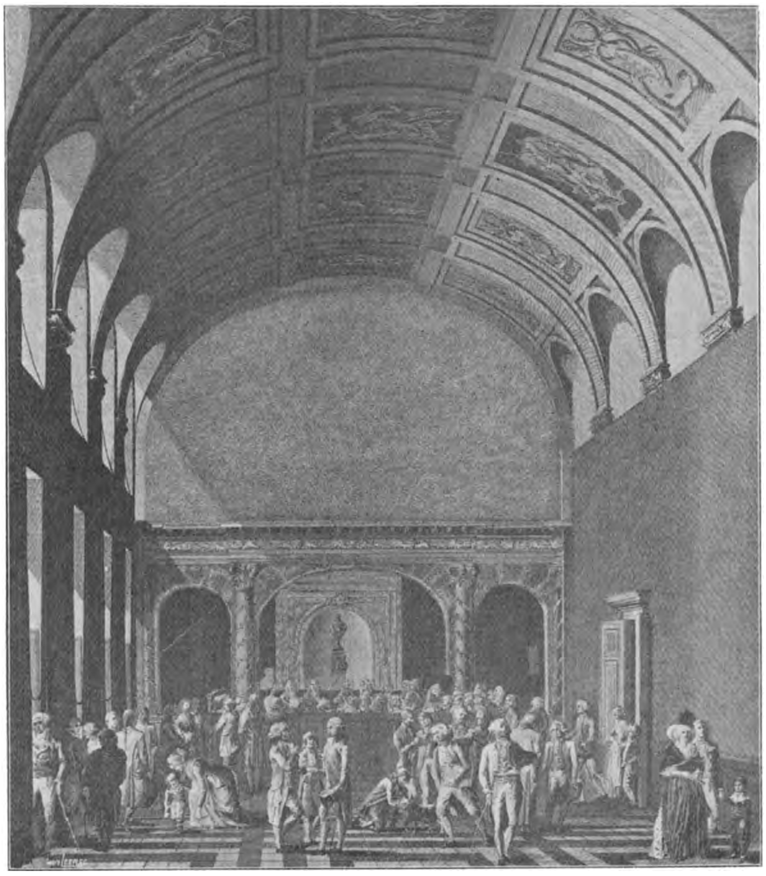

„De Schepenkamer op het stadhuis te Amsteldam."
(Teekening en gravure van W. Kok, 1793.)

Heerlijk mooi is hier het beeldhouwwerk van de fries der breede schouw, die in kleine, fijngesneden figuren de aanbidding van het gouden kalf, afgewisseld door een Bachusfeest, te zien geeft.

---

weeskamer; zij werd „door 't gemeene volk wel de krakeelkamer genoemt." („Beschrijving van 't stadhuis". Te Amsterdam bij Dirk van Maarten 1756).

[1]) In dit vertrek werden die zaken behandeld, welke zoogenaamd op de extra ordinaire rol voorkwamen en vrij snel berecht werden. (Zie daarvoor Wagenaar, „Amsterdam" III, bl. 323.)

Tegen den mantel van dien schoorsteen heeft Bol geschilderd Mozes, met de tafelen der wet den berg Sinai afdalende, nader in een vierregelig vers omschreven:

Hebreeusche Mozes heeft de Wet van God ontfangen,
Waarmede hij naar 't volk van boven wederkeert,
Dat hem eerbiedig groet, en welkomt met verlangen;
De vrije staat luikt op, als 't volk de wetten eert.

't Is Lodewijk Napoleon geweest die deze schepenkamer in een troonzaal liet veranderen en versieren met allerlei prulwerk, waarbij de schoorsteen aan het oog werd onttrokken door den troon. Maar ook hij is het geweest, die het Amsterdamsche stadhuis op den Dam aanvaardde onder de uitdrukkelijke voorwaarde, „dat over het stadhuis als Paleis niet langer zou worden beschikt, dan tot op den algemeenen vrede, wanneer het herstel der financiën het bouwen van een nieuw Paleis zou toelaten."

Moge die dag niet verre meer zijn, opdat Amsterdam weder krijge de vrije beschikking over een monument, dat als een beeld van Holland's grootheid in 't verleden ons geloof moet versterken in de toekomst.

Voorzijde van het voetstuk der Cybele.
(Zie bl. 406.)

Getatoueerd of voor het leven Geteekend.

Zonderlinge verhalen van een zonderlinge Manie.

BEWERKT DOOR HOLDA.

Wanneer vorstelijke personen de een of andere gril hebben, kan men verzekerd zijn, dat de overige rijken en machtigen der aarde spoedig denzelfden weg zullen volgen en zich dus ook zullen wijden aan het eigenaardig genoegen, waarin hunne in het purper geboren helden zich zoozeer hebben vermeid.

Het zal daarom zeker niemand verwonderen, dat het tatoueeren tegenwoordig het geliefkoosd tijdverdrijf is van de „monde qui s'ennuie," wanneer men weet dat de Groot-Hertog Alexis van Rusland zich zeer fraai heeft laten tatoueeren.

Teekening, getatoueerd op Prins George van Griekenland.

De tegenwoordige manie om getatoueerd te worden volgens de methode van den Engelschen Professor Riley — want hij heeft de meeste hooggeplaatste personen getatoueerd — is vooral in zwang bij velen, die groote reizen hebben gedaan; ook dames beginnen voorliefde op te vatten voor deze soort van decoraties, hetgeen voor haar al even kostbaar is als haar toilet, de juweelen natuurlijk niet mede gerekend.

In plaats van haar ledigen tijd te gebruiken tot het poseeren voor de camera, of haar hoofd te vlijen op den stoel van den tandarts, of zich door den kapper te laten friseeren en borstelen, of in de winkelstraten te flaneeren en zich bij een confiseur te vergasten aan taartjes en likeurtjes, laten de dames zich tegenwoordig prikken door de operatie-naald van een artist om haar onderarm of schouder te laten versieren, b.v. met een slang, die zijn staart in zijn bek houdt — een zinnebeeld van de eeuwigheid.

Uit Japan zijn de eerste voorschiften gekomen omtrent de werkelijke kunst van het tatoueeren, zooals het tegenwoordig wordt beoefend.

De wenken en lessen door de Japanneezen

gegeven, werden ter harte genomen door drie zeer populaire Britsche artisten in het tatoueeren, — te weten de heer Riley, een Ier, de heer Macdonald, een Schot en de heer South, een Engelschman. Die heeren zijn zeer gelukkig geweest in hunne pogingen en hebben de kunst van het tatoueeren met zooveel succes bestudeerd, dat hun werk nu inderdaad hooger staat dan dat van de Japanneezen.

Professor Riley, wiens salon in 1899 een rendez-vous was van heeren en dames, voorstanders van het tatoueeren, is tegenwoordig ontegenzeggelijk de populaire artist bij uitnemendheid. Hij is een jonge man van nog geen dertig jaar; eerst heeft hij als soldaat gediend bij een regiment Hooglanders, doch al zijn vrije uren wijdde hij aan het tatoueeren van de officieren en de manschappen, en reeds lang voordat zijn diensttijd was verstreken, hadden alle officieren en soldaten voor hem geposeerd. Nadat hij den dienst had verlaten, nam hij eenige teekenlessen in Leeds, waar zijne familie woonde; daarna vestigde hij zich in Liverpool en een half jaar later in Glasgow.

Veronderstellende dat zijn talent in Londen meer opgang zou maken, volgde hij den raad op van zijne bewonderaars en zette hij zich in Londen neer, waar hij van stonde af aan een enorm succes had.

In het laatst van het vorige jaar, begaf hij zich naar Egypte, en daar heeft hij de meeste officieren getatoueerd van de groote staf van Lord Kitchener. Ook heeft hij een zeer fraaie teekening getatoueerd op den arm van de prinses van Chimay.

Een pracht-exemplaar van het tatoueeren bij de Japanneezen.

Nu zal menigeen allicht vragen: „Wat beteekent dat tatoueeren toch?" En dan krijgt men ongetwijfeld ten antwoord: „'t Is niets dan een tijdverdrijf voor de menschen, die te lui zijn om iets uit te voeren."

In dàt antwoord ligt zeker zeer veel waars.

Lombroso, de groote man van de crimineele anthropologie, gaat echter veel verder en heeft, zooals velen misschien zullen weten, de neiging om zich te laten tatoueeren gerekend onder de zoogenaamde kenmerken van het misdadigerstype.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, zoo schrijft hij, dat ieder die zich de een of andere figuur op de opperhuid heeft laten aanbrengen, een misdadiger is. Bij de rijke

Japanners en Engelschen kan men wellicht van degeneratie, van aberratie in den zin

Teekening getatoueerd op den Hertog van York.

voor aesthethiek spreken; maar waar is het, dat onder de misdadigers vele getatoueerden gevonden worden.

Doch.... het heden is aan ieder bekend, maar niemand weet, wat de dag van morgen zal brengen. Napoleon placht dikwijls te zeggen, „dat niets zoo zeker was als het onwaarschijnlijke."

In een wereld, waar de onvoorziene gebeurtenissen elkander zoo snel opvolgen, en dikwijls juist dan plaats hebben, wanneer men ze het minst verwacht, kan het voorkomen, dat men morgen.... of overmorgen, of wie weet wanneer, behoefte heeft aan het een of ander dat iemands identiteit duidelijk bewijst.

Het bewijzen van die identiteit is dikwijls niet veel meer dan gissen, en reeds menigmaal is het voorgekomen, dat men, helaas! te laat tot de treurige ontdekking kwam, dat men den verkeerden persoon had aangewezen. Doch waar de identiteit wordt bewezen door de krachtige getuigenis van een zeker kenmerk, b. v. een getatoueerde figuur op de huid waaraan men den persoon kan herkennen, zal men zich niet licht kunnen vergissen.

Dit verklaart in zekere mate, de reden waarom in de eerste plaats vorsten, prinsen en hooggeplaatste en rijke personen zich laten tatoueeren.

Zoo hebben o. a. vier zeer populaire prinsen uit de onmiddellijke omgeving van de Koninklijke familie in Engeland, zich laten tatoueeren. Het is dus niet te verwonderen, dat de Hertog van Newcastle, de Graaf van Portarlington, de Heer Edmund

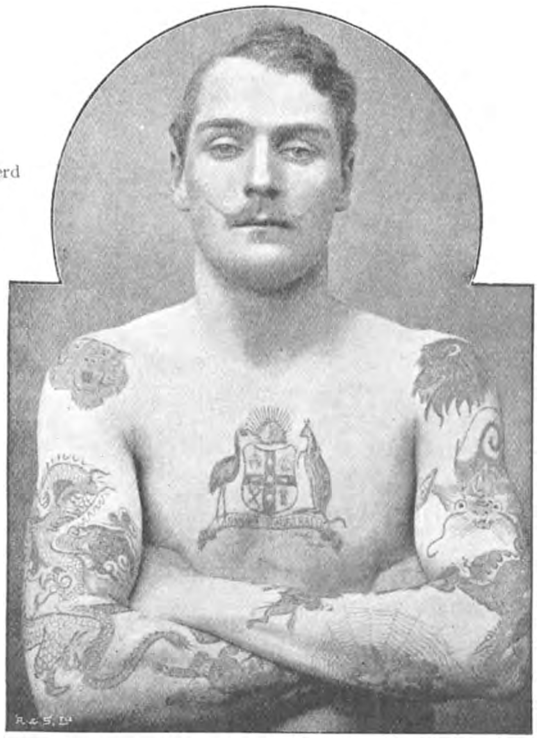

Een Australiër.

Lechinere, Lord Roche enz. enz, allen geestdriftige voorstanders zijn van die manie en

eenig prachtig fantasie-beeld op hun huid lieten prikken. Wil iemand gaarne weten welke vorsten zich zoo al hebben laten tatoueeren, dan noemen wij in de eerste plaats den Koning van Zweden, den Groot-Hertog Alexis van Rusland, den Groothertog Konstantijn, Prins George van Griekenland, Prins en Prinses Waldemar van Denemarken en den Groothertog van Saxen-Coburg Gotha. Boven-

De eerste stap voor het „teeken voor 't geheele leven." De arm wordt glad geschoren.

Een tatoueerteeken, dat zeer in den smaak valt bij aristocraten.

dien is er nog een heirleger van edellieden uit alle landen van Europa.

Wil men de kunst van het tatoueeren op de rechte waarde stellen, dan moet men het met prachtige kleuren op een blanke huid zien — dat is werkelijk een verrassend gezicht. De schetsen die de „tatoueerder" gebruikt, zijn in verschillende kleuren gemaakt. Zijne groote vaardigheid bestaat in de getrouwe reproductie van eenig zinnebeeld of schilderstuk, dat door den poseur verlangd wordt. Dat schilderstuk is dikwijls zeer ongelijk in grootte; het varieert van af een kleine vlieg of bij, tot een onmetelijken Chineeschen draak, die de volle breedte beslaat van de borst of den rug, of een reusachtige slang, die eenige duimen dik is en van de knieën tot de schouders om het lichaam kronkelt.

De Haan uit het Noorden, een zeer toepasselijk teeken op de huid van den dapperen Kolonel van een Regiment Hooglanders.

Het tatoueeren heeft evenzeer zijn humoristische als zijn ernstige zijde.

Dit monster is getatoueerd op de huid van een beroemd hedendaagsch schrijver.

De heer Riley vertelde mij, dat een man onlangs een ontzaglijk grooten pudding op zijn borst had laten ta-

toueeren, alleen maar „voor de grap," zooals hij zeide.

Een jaar geleden tatoueerde dezelfde kunstenaar een copie van de beroemde schilderij, „Scotland for ever!" die een charge voorstelt van een Schotsch regiment.

Deze woest uitziende draak werd door den heer Riley getatoueerd op den arm van den Markies van Waterford.

De heer Edmund Lechmere heeft deze dame op zijn rug laten tatoueeren.

De heer Havemeyer, een bekend Amerikaansch millionnair was trotsch op dezen adelaar en slang, die hij dikwijls aan zijne intieme vrienden liet zien.

De borst van een baron is versierd met een ballon, die in het luchtruim zweeft, en op den schouder van een inspecteur van politie, is „zijn eerste opdracht" getatoueerd, korten tijd nadat hij zijne aanstelling had ontvangen.

Een heer, die een groote reis moest ondernemen, was er bijzonder op gesteld, dat zijne aanstaande de voorletters van zijne namen op haar arm liet tatoueeren. De jonge dame stemde er in toe, en de vlugge electrische naald, die de heer Riley altijd gebruikt, en die geen of ten minste zeer weinig pijn veroorzaakt, prikte weldra de letters „P. I." Zooals in zulke gevallen wel eens meer voorkomt, vergat de jonge man, dat in zijn geboorteland een jong meisje vurig naar zijn terugkomst verlangde,

Tweede stadium. De heer Riley maakt een teekening met potlood.

of.... hij had een ander meisje gevonden, dat indruk op hem had gemaakt, doch,

hoe dat ook zij, er kwam maar geen brief van den onachtzamen geliefde, en na twaalf maanden gewacht te hebben liet het meisje die letters door den zelfden kunstenaar veranderen in „B. T." Dat zal toch zeker niemand haar euvel duiden!

Een knappe jonge man raadpleegde den heer Riley omtrent een teekening, die hij

Deze teekening werd in zeven kleuren getatoueerd.

op zijn hart getatoueerd wilde hebben — de plaats was gevaarlijk genoeg, maar de jonge man wist zeer goed, waarom hij dat wenschte. Na een poseering van twee uren, was er een mooi en roerend tafereel op de borst van den jongen man getatoueerd. Het stelde twee harten voor die samengevoegd en door een prachtig schild omgeven waren, en daar onder stond met gedrukte letters „Mary." Ieder bewonderde het kunststuk, maar.... achttien maanden later, kwam de jonge man opnieuw in het

Een jonge dame, die den geliefde in haar web tracht te vangen.

salon van professor Riley; nu had hij evenwel iets geheel anders te vertellen.

Zijn borst ontblootende vroeg hij den

Derde stadium — den buitensten omtrek makende met de electrische naald.

kunstenaar op droevigen toon: „Herinnert gij u nog, dat gij dit getatoueerd hebt?"

De heer Riley antwoordde bevestigend.

„En nu kom ik u verzoeken," hernam de afgedankte minnaar, „een streep te halen door „Mary," en onder haar naam te zetten „Trouwelooze."

Een ambtenaar van een der groote spoorwegmaatschappijen liet in den vorm van een slang, een sneltrein die bij nacht zijn weg vervolgt, om zijn arm tatoueeren. De avondschaduwen omgeven de snuivende locomotief, terwijl het licht, dat van den geopenden oven van de locomotief uitstraalt, een vrij helder schijnsel op de waggons werpt. Er dringt ook licht door de raampjes van de coupé's, waardoor men kan zien, op welke wijze de reizigers den tijd zoek brengen. Eenigen slapen, anderen praten of kijken naar buiten, of zitten te lezen. Deze schilderij is werkelijk het ideaal van de kunst van tatoueeren.

Een Siameesch edelman, die in Engeland in de Rechten studeert, heeft dit teeken op zijn rug laten tatoueeren.

Dit wonderlijke wezen is getatoueerd op den arm van Kapitein Vincent.

Dit teeken is getatoueerd op den arm van een officier.

Daar in Londen alleen reeds meer dan 100,000 menschen zijn, die op een of ander lichaamsdeel getatoueerd zijn, is het natuurlijk onmogelijk om al de onderwerpen op te geven, die het meest in den smaak vallen van degenen die zich aan die bewerking onderwerpen.

Het tatoueeren gaat vrij vlug; een kleine vlieg op uw arm b. v. is in vijftien minuten ongeveer geheel gereed; maar wanneer men een fraaie voorstelling wil laten maken, zooals de reproductie van een schilderij, kost dat natuurlijk veel tijd en veel geld. In dat geval duurt de bewerking allicht tachtig uren, verdeeld in tien of twaalf zittingen, terwijl elke zitting misschien op vijf en twintig of dertig gulden komt te staan.

Van al degenen, die zich laten tatoueeren, zijn hoe zonderling het ook moge klinken, de geneeskundigen de moeilijkste. De meeste menschen die getatoueerd willen

worden, ondergaan de bewerking, óf met een hoogst ernstig gelaat óf vroolijk en

Op zijn Japansch getatoueerd.

opgewekt, zonder het den kunstenaar in een of ander opzicht moeilijk te maken; maar de geneeskundige heeft geen oogenblik rust en moet alles weten — hoe diep de

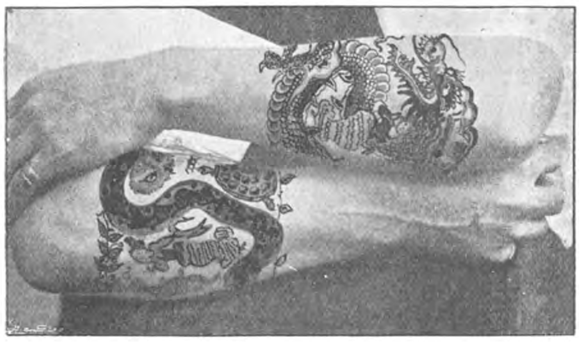

Een teekening, getatoueerd door den heer Riley, ten einde ruw werk te bedekken, dat verricht was door de tatoueerders van Koning Theebaw.

naald in de huid dringt; waar de verf van gemaakt is; of de tatoueerder wel eens gehoord heeft van vergiftiging tengevolge van het tatoueeren; verder of het den kunstenaar die tatoueert niet vermoeit, als hij zoo lang achtereen gebogen moet zitten, enz. enz. De medici laten gewoonlijk schedels en beenderen op hun armen tatoueeren.

In Londen zijn ongeveer twintig kunstenaars, die zich aan het tatoueeren wijden, doch professor Riley wordt altijd tot de bekwaamste gerekend.

De heer Riley raadt alle menschen aan zich met een of ander

Teeken, getatoueerd op den arm van Prins Francis von Teck.

teeken, hoe klein ook te laten tatoueeren, al was het alleen maar om ieders identiteit te kunnen bewijzen, voor het geval dat hem iets overkomt.

De heer Riley is nu voor den tweeden keer in Caïro geweest, om te voldoen aan een verzoek, dat hem per onderzeeschen kabel was gedaan. Voor die bewerking heeft de prinses — want het was op verzoek van een prinses, dat hij de reis heeft ondernomen — hem een zeer groote som betaald; men ziet dus hoe ver een voor-

standster van die kunst wel gaat, wanneer haar geestdrift eenmaal is opgewekt.

De heer Riley begon zijn werk onder zeer bescheiden omstandigheden, maar door zijn aanhoudende studie, voortdurende oefening en vindingrijkheid, heeft hij het ver gebracht. Zijn werk is tegenwoordig fijn en vernuftig; 't is frisch, net en uiterst kunstig. Boven-

Laatste stadium — schaduw aanbrengende.

dien is hij hoogst bescheiden en spreekt hij altijd met grooten lof over de artistieke werken van zijn meest bekende vakgenooten, de heeren Sutherland, Macdonald en South, die inderdaad ook werkelijke kunstenaars zijn. Het is een opmerkelijk feit dat het tatoueeren (het woord is eigenlijk „Tahitian, van „ta" een teeken) bepaald verboden is in de Heilige Schrift (Lev. XIX. 28), waaruit wij dus kunnen opmaken, dat het in die oude tijden reeds een gewoonte was bij de naburige Heidensche volken. De onbeschaafde volken laten hunne huid tatoueeren volgens voorschriften in verband staande met hun godsdienst; anderen

Dit afschuwelijk spook is getatoueerd op den arm van een Zuid-Afrikaanschen millionnair.

doen het om hunne identiteit te kunnen bewijzen of om een hoogen rang te toonen. Maar hun ijdelheid is toch veelal de voornaamste beweegreden.

Nevenstaande vliegende vogel is een teeken, dat zeer in den smaak valt van de dames.

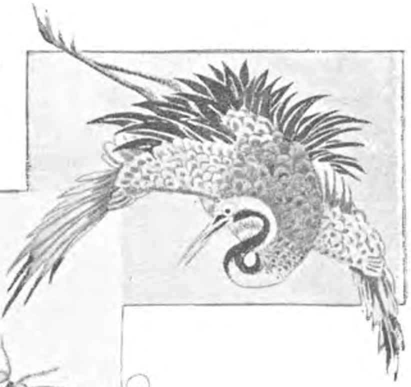

Deze vlinder is opzettelijk geteekend voor de prinses van Chimay.

De Japansche methode van tatoueeren — priemen.

Zeelieden tatoueeren zich een anker, soldaten het onderscheidingsteeken van het wapen, waartoe zij behooren, handwerkslieden een werktuig. Onder de bewoners van de verbeterhuizen zijn wapens de meestgeliefde onderwerpen voor tatouage: in de eerste plaats dolken, dan pistolen, degens, lansen, pijlen; sommigen hebben deze wapens een aantal malen afgebeeld, anderen hebben doorstoken harten er aan geregen, tot zelfs 7 toe, of het aantal slachtoffers, dat zij maakten er naast geschreven.

Op de afbeeldingen van wapens volgen die van krijgslieden; dan graftombes, soms met de namen van slachtoffers, verder ook bloemen, vogels, vreemde phantastische geslachtswapens, kruisen, kransen, sterren, enz. Daarbij komen ook veel opschriften voor,

De Burmeesche methode — boren.

waaronder oproerige, als: „Leve de anarchie," „Dood aan C. I. U.", „Leven de misdadigers!"

Uit deze laatste opgaven blijkt al zeer duidelijk het verband tusschen criminaliteit en tatouage, al is het ontstaan van de neiging tot tatoueeren daardoor toch nog niet verklaard.

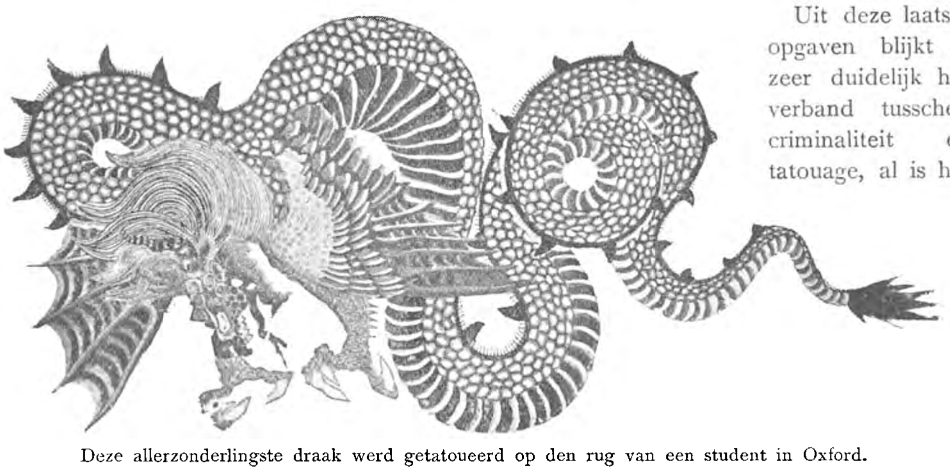

Deze allerzonderlingste draak werd getatoueerd op den rug van een student in Oxford.

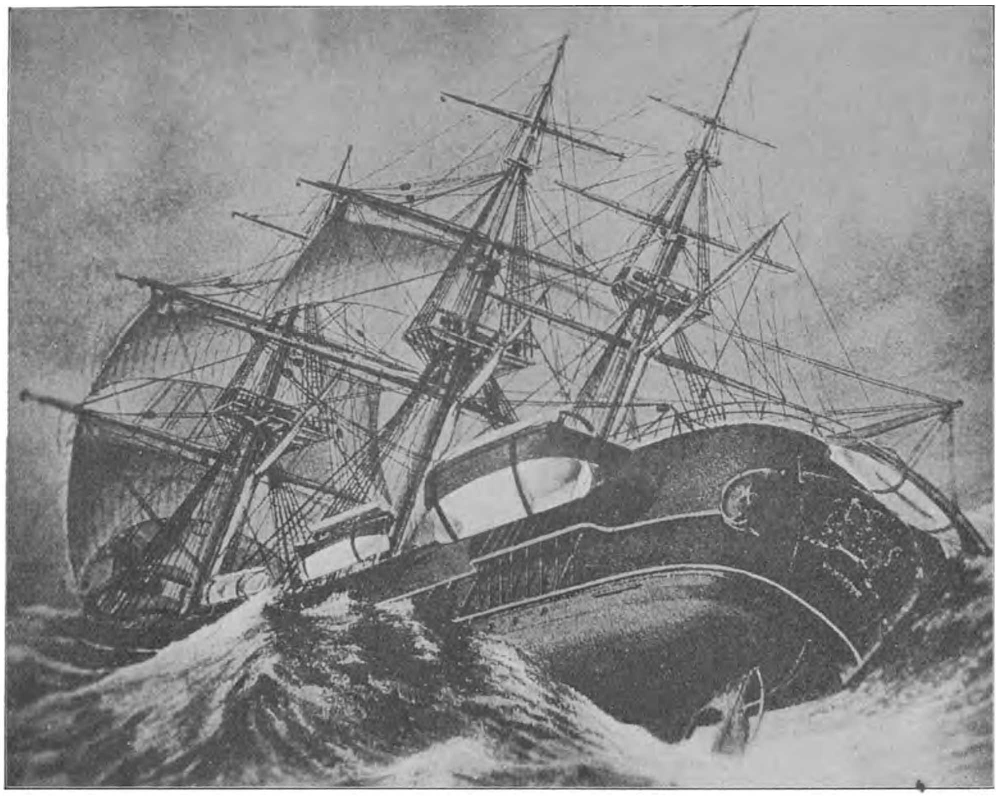

De Schipbreuk van het Duitsche Fregatschip „Henriëtte"

DOOR P. C. SAMUEL.

HISTORISCH.

Het was in den morgen van de 6den December. 18.— De „Henriëtte," een nieuw gebouwd 1ste klasse fregatschip, dat eerst voor eenige weken van de scheepswerf, uit Schotland, aan zijn eigenaars te Bremen was afgeleverd, verliet de kaden van Cuxhaven, waar het laatste gedeelte der lading, die bestond uit pijpaarde, was ingenomen, met bestemming naar Havre, om na gelost te zijn, te worden bevracht met stukgoederen, bestemd voor Java, en om vandaar met kostbare houtsoorten, in Bremen terug te keeren.

De bemanning bestond, behalve uit den kapitein en drie stuurlieden, uit twee en twintig koppen, terwijl voor deze reis des kapiteins vrouw, en zijn twee kinderen, de driejarige Moritz en hun jongste kindje, een meisje van ruim anderhalf jaar, grootendeels voor „ballast," zooals hij schertsend opmerkte, medegingen.

Kapitein Cathor was een kort, breedgeschouderd man, met blond krullend haar en korten baard, een gezonde gelaatskleur en levendige grijze oogen; hij had een altijd opgeruimd humeur, en een soort van eerlijke gemoedelijkheid over zich, die iedereen aanstonds voor hem innam. Hij was het echte type van een zeeman, vijf en dertig jaar oud, en was de „linie" reeds als knaap gepasseerd.

Zijn vrouw was een koopmansdochter uit Bremen, en had Cathor, destijds als stuurman varende op een der schepen van de-

zelfde reederij, leeren kennen, terwijl zij haar vader naar het kantoor van den reeder vergezelde. Toen hij haar „gepraaid" had, zooals Cathor dat noemde, had zij niet geaarzeld hem haar hand te schenken. De eerste jaren bleef hij nog varen als stuurman, terwijl hem was toegezegd, dat het eerstvolgende schip dat voor de firma van stapel liep, door hem zou worden gecommandeerd, en hierin had de reederij woord gehouden. Trouwens, zij wist ook wel, wien zij de zorg en het bestuur over hun schip opdroeg. De eerste stuurman, een Engelschman, John Harvey genaamd, was een stil, in zich zelf gekeerd man, echter deed hij wat kunde en plichtsbetrachting aangaat, niet voor zijn gezagvoerder onder. De tweede stuurman, een Noor, Iwar Salvesen genaamd, en de derde stuurman, August Lindner, vormden met hun ouderen collega, een trio, dat aan goede harmonie niets te wenschen overliet.

Ofschoon de haven voor een groot deel met drijfijs was bezet, werd een vaargeul door ijsbrekers en sleepbooten opengehouden, die het binnenkomen en uitgaan van schepen toeliet. Na, door de sleepboot te zijn „los" gelaten, kwam de loods aan boord van de „Henriëtte," werden de zeilen geheschen en voortgestuwd door een zachte bries uit het noord-oosten, verliet het schip kalm en statig de reede, om zijn bestemming te volgen.

Ondanks het barre jaargetijde stond de zon dien morgen aan den hemel en overgoot den omtrek met hare stralen, die op het met sneeuw bedekte drijfijs, duizendvoudig teruggekaatst, een oog verblindend lichteffect maakten.

Op een afstand vertoonde zich, tot den horizon, de blauwe onmetelijke zee.

Kapitein Cathor beschouwde, met het oog van een kenner en met zichtbaar welgevallen, „zijn" schip, dat met de lichtgrijs geverfde romp, zijn talrijke witte zeilen, zijn trotsche tuigage en glimmend koperwerk, het water kalm klievend, zijn eerste reis aanving, een lichte streep „kielzog" achterlatend, terwijl de Duitsche vlag van de Handelsvloot, fier van zijn gaffel woei. Het schip was na eenige uren den eersten vuurtoren, die zich duidelijk tegen den helderen hemel afteekende, voorbij, de loodsboot op een afstand kruisende werd gepraaid, en de loods nam, met een „Goede reis verder, kapitein," na een stevigen handdruk bij de „valreep" afscheid.

De matroos Börnson, een Zweed, die deel uitmaakt van de eerste wacht, heeft terstond het roer van den loods overgenomen, en met het oog op het compas gericht overtuigt hij zich, dat dezelfde koers wordt gehouden. De kapitein heeft zich, met de beide stuurlieden die „vrij van wacht" zijn, naar beneden begeven, om met vrouw en kinderen het tweede ontbijt te gebruiken, en terwijl dát deel der equipage, dat geen wacht „aan dek" heeft, zich met den bootsman aan het hoofd, bezighoudt met het sluiten der luiken, het vastsjorren der losse deelen, en het bergen van ankers en kettingen, staat de derde stuurman, August Lindner, die wacht heeft, in gedachten verzonken tegen de verschansing geleund, en tuurt over de zee, die zich thans zoover het oog reikt, uitstrekt. Zijn gedachten verplaatsen zich naar den avond te voren, toen hij gezeten in den kring zijner familie, in de eenvoudige, doch huiselijke woonkamer, onder een glas warme punch, vroolijk lachend, trachtte zijn ophanden zijnd vertrek te vergeten. Want het valt niet te ontkennen, elk mensch is aan de zijnen gehecht, en een scheiding van hen, die ons dierbaar zijn, is onder elken vorm hard en ofschoon hij ook, als kind reeds, zijn eerste reis begon, en daarna reeds vele reizen met succes volbracht, (dit getuigde ook zijn rang van derden stuurman, op jeugdigen leeftijd), viel hem ditmaal de scheiding zwaar, al wilde hij het zich niet bekennen. Trouwens, droegen de donkere oogen van zijn „Greta," daar niet weinig toe bij. Ja, 't was zonderling...... op hun dorpje aan de kust, was hij, ofschoon een paar jaar ouder, met haar opgegroeid. 's Winters hadden ze in gezelschap van andere kinderen een sneeuwman gemaakt, sledevaarten gehouden en gevechten geleverd, met wallen van sneeuw voor borstwering en sneeuwballen voor projectielen,

en had hij dan de kleine Greta beschermd. Des zomers, dan plasten ze op vrije middagen door het water, en maakten van een ouden klomp vaartuigjes; daarin was hij een meester, hij wist steeds de zeilen zóó te plaatsen, dat zijn scheepje het in de wedvaart, in een grooten plas, altijd won en dan bond hij het scheepje van de kleine Greta achter het zijne, dan ging het even snel, en kraaide de kleine meid van plezier. Ja 't was zonderling .... Sedert was hij telkens eenige jaren afwezig geweest, en telkens vond hij haar grooter en flinker terug, tot na zijn laatste tehuisreis, hij haar haast niet meer kende, zoo was ze veranderd; ze was groot geworden, slank, hij hoorde, ze leerde voor het onderwijs, dat was altijd goed, meende haar vader — haar moeder was sedert overleden. In het eerste oogenblik had hem dit gespeten, waarom wist hij zelf niet, misschien wel omdat hij bang was, dat ze een „te groote dame" zou worden. Maar 's avonds had hij haar ontmoet op het feestje, dat te zijner eere werd gegeven, en wat informeerde ze toen vol belangstelling naar zijn wedervaren, en wat kon ze verstandig redeneeren, en met zoo'n gemak! Als ze, ze zat toevallig naast hem, dan de oogen zoo naar hem opsloeg, dan was ze met haar donkere oogen en witte tanden, precies dat zelfde meisje van vroeger aan het strand. Den volgenden dag hadden ze elkaar weêr gezien en toen nog een paar keeren, eindelijk, — hij was veertien dagen „binnen" — 't was in Augustus; hij zou haar schemeravond van zijn ouderlijk huis naar het hare brengen, en toen in de lindelaan, bij den derden boom, had hij plotseling haar hand zacht in de zijne genomen, en ...... hij die anders boven den storm kon uitschreeuwen, kon geen woord zeggen, maar zij hadden elkaar toch begrepen; nog hoorde hij, hoe zij met zachte stem zeide, ... „ja, August!" ... Toen had hij haar vast aan zijn borst gedrukt, hij had haar lang en innig gekust, ... ze liepen verder hand in hand, net als vroeger, ... Ja, 't was gek .... Maar ze besloten hun liefde geheim te houden, tot hij deze reis zou hebben volbracht, dan volgde zijn examen voor tweede, en was haar examen voor het onderwijs achter den rug, en 's nachts had hij gedroomd, dat hij opper-stuurman en kapitein was, en zijn schip heette de „Margaretha,".... Lindner!... liet zich plotseling de stem van den Kapitein hooren, ziet ge niet, dat de wind wat is aangewakkerd! Laat vlug zeil minderen!...."

Lindner, ruw uit zijn zoete mijmering opgeschrikt, roept.... „Ahoi! berg de buitenkluiven en bovenbramzeilen, steek een rif in het bezaanzeil!" .... Het schip was werkelijk door den grooteren druk van den wind meer „over stag" gegaan, en de bemanning vlug omhoog klauterend om de ontvangen bevelen op te volgen, bracht het schip weer in rustige vaart.

De „Henriëtte" bleek intusschen een „goede looper" te zijn, die het met gunstigen wind best tegen een stoomschip kon opnemen.

Zoo verstreek langzaam de eerste dag en den volgenden morgen was men Elseneur gepasseerd. De kapitein onderzocht, met behulp van de stuurlieden, met kaarten en instrumenten, de koers en na nog wat zeil te hebben geminderd, vervolgde de „Henriëtte" de reis. Ieder der bemanning tot den kleinen Frits, den veertienjarigen scheepsjongen, vervulde met opgewektheid zijn taak. Zoo verliepen weder twee dagen en ofschoon het koud was, hield het weer zich goed, en was men eenmaal Havre gepasseerd en van lading verwisseld, dan ging men de vaart, door de Middellandsche Zee, met zijn zonnige dagen en prachtige nachten tegemoet.... Edoch ... een hoogere macht had het anders beschikt. In den namiddag van den vijfden dag pakten zich in het westen donkere wolken samen, de wind begon te dwarrelen en liep plotseling van het noord-oosten naar het noord-westen om en begon met grooter kracht op te zetten die het noodzakelijk maakte, nog meer zeil te minderen.

De kapitein riep „alle hens aan dek," en liet allen een „oorlam" geven. Er was een zware nacht op handen. Alles werd „zeevast" gesjord, de luiken nagezien, de booten gemonsterd, ankers en kettingen

bij de hand gelegd, de patrijspoorten gesloten en verder werd met het oog op de verraderlijke Hollandsche kust, eenige streken van het compas westelijk aangehouden. 's Avonds zag men nog even het helderschijnende licht van het eiland „Borkum." Daarop werd het uitspansel geheel met zwarte wolken bedekt. De wind nam hand over hand in hevigheid toe en de „Henriëtte" met gestreken stengen en vierkant gebraste ra's, alleen voortgestuwd door haar stormpak, was gereed en gedoemd een strijd op leven en dood tegen de elementen, die als losgebroken schenen, te aanvaarden. Kapitein Cathor ging nog even „omlaag," om zijn vrouw gerust te stellen, en te zeggen dat het „zoo erg niet was," en hij haar wel zoude waarschuwen, en tegelijk om zijn kinderen, die gerust lagen te slapen ondanks het noodweêr, nog even te kussen.

Hij wist niet hoe het kwam, hij gevoelde zich plotseling zoo onrustig, bij het zien zijner lievelingen.... Daarop was alles voorbij. Er vertoonde zich een vastberaden trek op zijn gelaat. Hij stapte, gekleed in waterlaarzen, oliepak en zuid-wester, na een revolver bij zich te hebben gestoken, de trap op naar boven. Hij was kapitein op zijn schip en was zich ten volle zijn groote verantwoordelijkheid bewust.

Nauwelijks had hij de deur van de kajuit achter zich gesloten, toen een zware „roller" overkwam, die het geheele dek blank zette. De oude Börnson, stond als een pilaar aan het roer, trachtend de duisternis te doorboren. Stuurman Lindner stond naast zijn kapitein, gereed elk bevel terstond te doen uitvoeren. Kleine Frits, de scheepsjongen, was in het volkslogies in zijn bescheiden hoekje gekropen, en had nog eenmaal het portret zijner moeder te voorschijn gehaald; dikke tranen biggelden langs zijn wangen, het volgend oogenblik het portret opbergend en zich herinnerende, dat zijn vader hem zeide, steeds zijn plicht te doen, begaf hij zich weer naar boven. De gezichten van de oudsten der bemanning stonden somber. Inmiddels was de zee nog woester geworden, hemelhooge stortzeeën dreigden het schip te verpletteren. De stormwind bulderde door het want. Het sterke schip kraakte in al zijn deelen, het werkte echter prachtig. De bemanning had zich aan alles wat bereikbaar was vastgeklemd. De zee kookte en ziedde verschrikkelijk, en daarboven loeide de storm. Het begon te sneeuwen, fijne sneeuw en hagel gierde de bemanning in het gelaat en veroorzaakte ondragelijke pijn. Men kon geen drie passen voor zich uit zien. Zij, die dergelijke tooneelen hebben bijgewoond, of op kustplaatsen van nabij hebben aanschouwd, weten alleen wat dat zeggen wil.... Kapitein Cathor stond met ontbloot hoofd (zijn zuidwester was afgewaaid,) naast Börnson op de commando-brug. Plotseling scheen de wind en de zee iets te bedaren, doch in het volgend oogenblik kwam een ontzettende stortzee, voortgezweept door een woedende stormvlaag opzetten. Ze was niet te ontwijken, bereikte het schip en spoelde met een stuk verschansing, den eersten stuurman, vier man der equipage en den kleinen scheepsjongen overboord.... Moeder!.... gilde zijn stem.... daarop was alles gedaan Aan „bijdraaien," viel niet te denken. De „Henriëtte" vervolgde, met reuzenvaart haar noodlottigen tocht — — — — — — —

De stuurman Salvesen kwam plotseling bij Lindner, en vroeg:

„Hoort gij niet, daar aan „bakboord," een scherp kokend geluid?..."

„Neen," antwoordde hij, maar scherper toeluisterende zeide hij: „Ja toch.... wat mag dat zijn?" waarop Salvesen met angstige blikken antwoordde: „Dan zijn wij verloren! Ik heb dit geluid in Noorwegen tusschen de fjorden, meermalen gehoord, het is de branding, daar moet een ondiepe plaats zijn. Ook de Kapitein en Börnson was het zooeven genoemde geluid niet ontgaan. Hij verbleekte, nam onmiddellijk het roer van Börnson over, en gelastte hem, de beide stuurlieden op de commando-brug te roepen. Deze voldeden aan dit bevel. De blikken der drie mannen ontmoetten elkander en zeiden genoeg. Het geluid der „branding" kwam steeds nader, ofschoon de kapitein onmiddellijk

nog meer van de kust afhield.... De stormwind joeg het schip echter elke seconde dichter naar zijn verderf.... Mijn God.... Mijn God.... prevelt de kapitein in zijn baard.... Hij verzocht Lindner, naar de kajuit te gaan, zijn vrouw te waarschuwen dat ze de kinderen moest kleeden en zich zelf gereed maken. Hij gelastte Salvesen den bootsman te bevelen, de sloepen klaar te maken, om indien het schip stiet, het zoo mogelijk te kunnen verlaten. Aan het uitbrengen van een anker viel bij dit vreeselijke weer niet te denken. Lindner had zich zwijgend weer bij den kapitein gevoegd. Het was drie uur in den morgen.... Het had opgehouden met sneeuwen....

De kapitein wendde zich tot Lindner en gelastte hem het vuurpijltoestel in orde te brengen, en gereed te maken om het te gebruiken.

Wij moeten dicht onder de Hollandsche kust zijn, wellicht merkt men ons op, en kan men ons, ofschoon het haast ondenkbaar is, van de kust hulp verleenen. Lindner vertrok om zijn opdracht uit te voeren. Het borrelen, koken en bruisen der „branding," overstemde thans alle geluiden, waarvan de storm vergezeld ging. Plotseling na een hevige stormvlaag voelde men een zachte schuring, en daarop een zwaren schok...... De „Henriëtte" zat aan den grond, thans geheel aan het beuken van zee en stormwind prijsgegeven..... een donderend geraas volgde.... De groote mast was als een riet bij het dek afgebroken en lag aan bakboordzijde overboord.... Lindner had inmiddels het vuurpijltoestel gereed gemaakt en sissend verhief zich de eerste vuurpijl, hoog in de lucht, daarop een tweede, een derde. en bij korte tusschenpoozen zoo door. Het schip was intusschen lek gesprongen, en water vermengde zich met de lading; er ontstond een zware breiige massa, die het loodzwaar maakte, en steeds dieper in het zand deed verzinken..... De „Henriëtte" was reddeloos verloren, de bemanning aan den dood prijsgegeven. De kapitein geeft vergunning, het schip te verlaten. Twee der vijf booten zijn echter bij den val van den grooten mast verbrijzeld.

Een der overblijvende booten wordt buiten boord gebracht, en thans dreigt een paniek onder het „volk" dat elkaar verdringt om in de boot plaats te nemen. De kapitein trekt zijn revolver, en buldert boven den stormwind uit, dat hij dengene, die niet aan zijn bevel voldoet, een kogel door den kop zal jagen; dat helpt, de krachtigste matrozen deinzen terug en daarop nemen achtereenvolgens acht mannen in de boot plaats, terwijl de bootsman wordt aangewezen om de boot te commandeeren.... Men stoot af, doch bij een hevige windvlaag breken de staggen van de „bezaanmast," en met oorverdoovend gekraak stort ook deze mast overboord, languit op de zich verwijderende sloep. Verscheidene der inzittenden worden terstond gedood, terwijl de rest te water geraakt en door een volgende stortzee in de diepte worden gesleurd.

Terstond wordt de grootste der beide overgebleven booten te water gelaten. Het voorschip is intusschen zoover gezonken, dat het geheel onder water is; hierdoor heeft het schip een hellenden stand aangenomen, zoodat het achterschip nog boven water uitsteekt. Te midden van het woeden der elementen, bleef de kapitein omringd van het scheepsvolk getrouw aan zijn plicht, op zijn post; thans echter moet hij ook denken aan vrouw en kinderen, die, gedurende tal van uren, in onbeschrijfelijken angst in de kajuit doorbrachten. Bij hevige stortzeeën, woedende stormvlagen en bij het breken der masten, was de arme vrouw het hart ineengekrompen. In hare vertwijfeling had ze de kinderen, na ze gekleed te hebben, op haar schoot genomen, en ze over dien zelfden „onze lieve Heer" gesproken tot wien ze altijd baden, voor ze naar hun bedje gingen. Het ijskoude water sijpelde inmiddels overal door..... Eindelijk hoorde ze den zwaren stap van haar man, die door het water wadende, de kajuit bereikte. Na met moeite naar beneden te zijn gekomen, vatte hij zijn vrouw zwijgend

bij de hand, terwijl twee tranen zijn oogen verduisterden.... Zijn vrouw viel hem hevig snikkend aan de borst en stamelde.... „Ach Moritz, we zijn nog zoo jong..... en onze kinderen...." „Moed, Maria, moed, er is een hoogere macht die alles beschikt...." „Gaat Pappie ook mee, naar onzen lieven Heer?" vroeg de kleine Moritz met zijn helder stemmetje.... „Stil, lieveling" en na de scheepspapieren bij zich te hebben gestoken, nam hij zijn beide kinderen op den arm, en sprak: „Kom, Maria, het is hoog tijd, een sloep licht gestreken, „langs zij," Salvezen zal ze commandeeren, en zoo het Gode behaagt, zal ze de kust bereiken."

„Maar gij, Moritz?" vroeg de vrouw verschrikt. „Gaat gij niet mede?" Neen, Maria, het is de plicht van den kapitein zijn schip het laatst te verlaten!" „En het is de heilige plicht van de vrouw haar man ten allen tijde bij te staan," viel zij hem beslist in de rede. Doch haar zacht naar boven en naar de verschansing dringende, hernam hij: „Stel u gerust, ik blijf hier niet alleen, de trouwe Lindner en de oude Börnson blijven bij mij, en als alles verloren is, rest ons ook nog een sloep om ons te verwijderen," en met door tranen verstikte stem.... „Vaarwel Maria.... Vaarwel Moritz!" Krachtige armen pakten haar op, en gaven haar aan hen, die in de boot gezeten waren over, en daarop zijn kinderen nog eenmaal hartstochtelijk kussende, reikte hij ze eigenhandig aan Salvesen over. Na nog een laatst „vaarwel" te hebben gewisseld, commandeerde Salvesen met forsche stem, „Stoot af!" en met eenige krachtige riemslagen verdwijnt de boot, te midden van de kokende zee, in de duisternis...........

Het was intusschen vier uur geworden.

Lindner was voortgegaan met korte tusschenpozen, vuurpijlen af te steken. De koekoek, de combuis, de kajuitskap en het laatste gedeelte der verschansing sloegen weg. Plotseling brak het schip middendoor. Het voorschip waarop de „fokkemast" nog overeind stond, zonk dieper in het zand weg, terwijl dat gedeelte van het schip door den winddruk geheel naar „bakboord" omsloeg. Van de „Henriëtte," die gisteren nog fier de zee kliefde, waren slechts een paar wrakstukken over, en hierop drie mannen, die de dood van alle zijden aangrijnsde. Het achterschip met de commando-brug blijft onwrikbaar op zijn plaats. De mannen slaan, doodelijk vermoeid, van dit standpunt den majestueuzen strijd der elementen gade. De maan breekt een oogenblik door het donkere zwerk en verlicht het vreeselijke schouwspel met akeligen glans.

De kapitein ziet zijn jongen stuurman van terzijde aan en vraagt: „Lindner, waar denkt ge aan?" „Och, kapitein, aan mijn dorpje en mijn Greta! Het zal wel spoedig gedaan zijn!"....

Daarop verheft zich in de nabijheid een hooge uitgekamde golf en als om zijn verdelgingswerk te voltooien, loeit de stormwind nog éénmaal met verdubbelde kracht; het achterschip dat zoolang weerstand heeft geboden, wordt met reuzenkracht opgeheven, neergesmakt en verbrijzeld. De drie mannen storten in zee.... Den ouden Börnson begeven de krachten, de beide anderen trachten zich in hun doodsstrijd aan een stuk wrakhout vast te klampen.... De zee had haar werk van vernieling volbracht.... Het was vijf uur in den morgen....

* * *

Langs de geheele Hollandsche kust van Noord tot Zuid, en in de nabijheid der beide eilandenreeksen, bevinden zich vele ondiepten. Boven deze ondiepten die in omvang en aantal zeer verschillen, is de waterstand, onder normale omstandigheden, mede varieerend, terwijl de grootste bij „laag tij" „ebbe," geheel droog liggen. Deze ondiepten, „banken," bestaande uit fijn zand, en daarom „zandbanken" genaamd, verplaatsen zich voortdurend, doordat de altijd „levende" zee, hier zand wegspoelt, dáár zand aanbrengt. Levert het bestaan dezer zandbanken voor de scheepvaart véél ongerief op, het voortdurend verplaatsen vermeerdert in niet geringe mate het gevaar, aangezien de

scheepskapitein, ten spijt van de zeekaarten, voortdurend in onzekerheid verkeert, en wee het schip, dat door stroom of wind uit de koers geslagen, in de nabijheid komt. Het is in de meeste gevallen aan vernieling prijs gegeven. Het zand zuigt het schip als in ijzeren klauwen vast, en zoo de equipage niet van de kust uit wordt gered, vindt ze den dood in de golven.

Ontelbaar zijnde schepen, van elke nationaliteit, die hier ten onder gingen, en als de zee spiegelglad, haar altijddurend, onbestemd, geruisch doet hooren, zou men niet zeggen, dat zich op deze kalme plaatsen het graf bevindt van duizenden menschen, van mannen en vrouwen, van vaders, echtgenooten en jongelingen die na een heldhaftigen strijd tegen dat verraderlijk element den dood vonden, en wier vrouwen, kinderen en maagden, tevergeefs de tehuiskomst van de hunnen verbeiden, om eindelijk, wachtens moede, alle hoop op een weêrzien te moeten opgeven.

Toch tracht de regeering de scheepvaart tegemoet te komen, door op gevaarlijke plaatsen in zee, tonnen voor ankers te leggen, waarvan sommige worden voorzien van een groote bel, die haar klagend geluid, door het op en neêr gaan der golven in beweging gebracht, nacht en dag doet hooren; anderen, om ze van de eersten te onderscheiden, worden voorzien van een ronde korf en sommigen van een vlaggetje, terwijl langs de kust en op de eilanden lichttorens zijn geplaatst, die hun helder schijnend licht tot ver in zee doen uitstralen.

Verder heeft zich een Maatschappij gevormd, die op bepaalde plaatsen reddingsbooten heeft gestationeerd, welke booten van bijzondere constructie, door koene „zeelui" bemand, den schipbreukelingen hulp kunnen verleenen.

Een dier bovengenoemde lichttorens bevindt zich nabij het kleine visschersdorpje „Huisduinen," bij den Helder, en het was in den nacht van den 12den op den 13den December 18— dat zich in de op dertig Meter hoogte gelegen kamer, onder de verdieping waar zich de reusachtige „lantaarn" bevindt, twéé mannen bevonden, „lichtwachters," waarvan de een zich onledig hield, met het vlechten van een vloermat van geteerd touw, terwijl de ander telkens opstond om zich te overtuigen, of het „licht" rustig brandde. 't Was twaalf uur te middernacht. De wind, die eenige dagen in het noordoosten had gestaan, was dien middag naar het noord-westen omgeloopen, en nam dien avond hand over hand in hevigheid toe. Bovendien kwamen zware donkere wolken met sneeuw en hagel bezwangerd uit dezelfde windstreek opzetten. De man, die inmiddels ijverig aan zijn mat voortwerkte, heette „Klaas Duit," hij was den middelbaren leeftijd gepasseerd en zijn gebruind verweerd gelaat en handen, getuigden dat de zee hem niet onbekend was. Zijn metgezel, die intusschen weer „omlaag" gekomen was, heette Jan Minnebo; deze scheen iets ouder, en ook zijn uiterlijk verried, dat hij des noods zijn man „in de boot" nog wel stond. Beide mannen waren, omdat zij zich bijzonder verdienstelijk hadden gemaakt, door de regeering benoemd tot „lichtwachters." „'t Is bar weêr," wendde zich „Minnebo" tot „Duit," en alsof dit gezegde bevestiging behoefde, trilde door een hevige stormvlaag, het ijzeren gevaarte, terwijl een metaalachtig „gezoem," werd overstemd door het breken van zware zeeën op het strand, aan den voet van den toren.... „Ja," hernam Duit, „menig zeeman zal het van nacht weer zwaar te verantwoorden hebben." Beiden zwegen, dergelijke lieden zijn in den regel weinig spraakzaam, en terwijl de één ijverig voortwerkte, voorzag de ander de kachel, want het was vinnig koud, en plaatste zich na zijn pijp te hebben gestopt en aangestoken, voor het raam en wierp nu en dan met zijn geoefende oogen scherpe blikken naar buiten.... Zoo verliepen eenige uren, Het weêr was zoo mogelijk nog erger geworden. De wind gierde onheilspellend door het licht-ruim, beide mannen verrieden eenige onrust. Duit had zijn werk laten rusten. Minnebo tuurde geregeld naar buiten. Eensklaps scheen zijn oog iets bijzonders te zien en zich tot zijn makker wendende,

sprak hij: „Klaas, kijk daar in het noord-noord-westen, zie je daar niets?" Beiden zagen scherp toe, en na eenige oogenblikken vertoonde zich een zwak, lichtend streepje voor hunne oogen.... „Een vuurpijl Jan!" en na een oogenblik, „kijk, nog een! Ja, daar is een schip in nood! Och Heer, Klaas, die zit op de Noorderhaaks, die is opgeschreven, hoor, ik kan me niet heugen dat het zulk weer geweest is, en 't is roekeloos om nu met zulk weer naar „buiten" te gaan met de reddingboot.

Klaas Duit zette zich terstond aan het telefoontoestel, belde het havenkantoor op en rapporteerde dat in het Noord-noord-westen vuurpijlen te zien waren, zoodat er vermoedelijk een schip in nood verkeerde.

In de nabijheid van het havenkantoor bevinden zich ten allen tijden „zeelui," en als een loopend vuurtje verspreidde zich de mare „dat er een schip zat." Onmiddellijk werd het plan geopperd, de reddingboot te bemannen en er heen te gaan, doch de oudsten onder hen schudden het hoofd, en verklaarden dat het roekeloosheid was. De schipper der reddingboot „Rijkers" genaamd, wiens breede borst, door tal van ridderorden en medaille's is versierd, kwam haastig aangeloopen en voegde zich bij de in drukke gesprekken verdiepte mannen.... „Er is geen denken aan Doris," wendde zich een bejaard vlettersman tot Rijkers, veelbeteekenend met den duim over den schouder wijzend naar het gebouwtje, waar de reddingboot wordt opgeborgen. „Wat!" hernam een jonge borst, „als we maar eerst buiten zijn!" „Ja," meende een derde uit den hoop, „We kunnen het ligt probeeren. Je kunt die menschen toch niet aan hun lot overlaten."....

Men besloot het te probeeren. De kapitein van de altijd „onder stoom" liggende groote sleepboot, werd gewaarschuwd. De sleutel der bergplaats van de boot werd bij den commandant der Mouse gehaald, en half vier reeds in den morgen verlieten in een rank vaartuigje, elf kloeke mannen de haven, om te trachten, ondanks het woeden der natuurkrachten, de zee haar buit te ontrukken. Getrokken door de sleepboot, vaart men kalm door het „Marsdiep." Naar mate men echter meer „buiten" komt, betrekken de gezichten der redders. Ondanks hun moed en goeden wil, beseffen zij thans, dat als de sleepboot wordt losgelaten, zij niet tegen de vreeselijke kracht van den wind opgewassen, uit den koers en tegen den dijk te pletter zullen worden geslagen. Daar verheft zich echter weer een vuurpijl, na eenige oogenblikken nog een en alsof bij het zien daarvan, en bij de gedachte hoeveel daar wordt geleden, hun spieren verstalen, zien ze elkaar aan...... dan, het volgende moment, dondert het uit de borst, naar de sleepboot.... „los!".... en tien stoere mannen buigen zich over de riemen, de schipper heeft het roer met ijzeren vuist omvat, en voort schiet de boot door de ontzettende golven. Het blijkt een vruchtelooze poging. Loodrecht verheft zich het vaartuig, balanceert een oogenblik op de kruin van de golf om het volgend oogenblik in tegenovergestelde richting neêr te ploffen. De kleine bemanning spant met waren heldenmoed haar uiterste krachten in, want hun werk is toch het werk van zuivere naastenliefde, geen winstbejag ligt hier aan ten grondslag. Het is echter alsof de Zeegod „Neptunus", vertoornd over zooveel vermetelheid, hen wil straffen.... Het begint te sneeuwen en feller nog verheft zich de wind. „Vervloekt!" mompelt Rijkers, tusschen de tanden.... Verscheidene der roeiers bloeden uit den neus van krachts-inspanning, daarbij die woedende zee, de oogverblindende sneeuwjacht, en bovendien dreigt men de lichten der sleepboot uit het oog te verliezen....

In Gods naam.... dan terug.... en op korten afstand langs de sleepboot varende, wordt hun de lijn toegeworpen, en deze haar ankers opwindende, stoomt onverrichter zake naar de haven terug. Het was inmiddels vijf uur geworden........

Een menigte van menschen verdringt zich bij de aanlegplaats, opgewektheid is, ondanks de koude, op hun gelaat te lezen, sommigen schudden nog ongeloovig het hoofd....

„Daar zijn ze!" roept iemand.... Doch de uitgeputte bemanning stapt, doornat, bevend, aan wal.... Niemand vraagt iets. Rijkers gaat aan boord van de sleepboot, en komt met den kapitein overeen dat men het om zeven, acht uur nogmaals zal beproeven. Hij deelt dit besluit aan de wachtende mannen meê, en ieder gaat zijns weegs.

Ongeveer zeven uur, 't is donker, verlaat de boot opnieuw de haven, de zee is nog even woest, de wind is wat bedaard, en ofschoon nog vol gevaar, wordt ter plaatse opnieuw het „Los!" gecommandeerd. Het begint langzaam te dagen. De zee is met hooge, wit gekamde golven bedekt. Men nadert de plaats des onheils; de zee heeft echter geen spoor van de verwoesting achter gelaten.... ja toch, daar drijft iets, 't is een nog vormlooze massa.... men komt naderbij, het schijnt een stuk van een commando-brug,.... nog een paar riemslagen en men heeft het bereikt.... 't blijkt het inderdaad te zijn,.... twee lichamen hebben er zich aan vastgeklemd, hunne gezichten zijn akelig vaal en blauw. Krachtige armen worden uitgestrekt, men tilt ze in de boot.... De éene schijnt nog te leven. 't Is thans véél lichter geworden, hier en daar drijft eenig wrakhout, ook een mast, en een eind verder, een omgekeerde boot, verder is niets te zien, daar drijft een naambord,.... „Henriëtte," „Bremen,".... staat er op, „dus een Duitscher," mompelt Rijkers.... Na nog een paar maal over de plaats te hebben gekruist, waar een paar uren te voren het vreeselijke drama is afgespeeld, worden de beide lichamen, dood of levend, op de sleepboot overgebracht, en terstond pogingen aangewend om de levensgeesten weer op te wekken. Het schip neemt de reddingboot op „sleeptouw" en stoomt naar de haven terug. Bij aankomst worden de beide ongelukkigen in brancards gelegd en naar het Marine Hospitaal overgebracht. Naar hunne kleeding te oordeelen schijnen ze niet tot het gewone scheepsvolk te behooren. Uit de papieren, die de oudste der beide mannen bij zich heeft, is hij blijkbaar de gezagvoerder van het verongelukte schip.

Bekwame artsen onderzoeken de patïenten, en het blijkt, dat ofschoon flauw, de levensgeesten nog niet zijn geweken. Ze worden te bed gebracht en liefderijk verpleegd.

Van den lichttoren wordt gerapporteerd, dat er wrakstukken en lijken aandrijven. De lijken wòrden ter herkenning in een nabij zijnde loods ondergebracht.

Na eenige uren zijn de levensgeesten van beide geredden teruggekeerd, en ofschoon nog zwak, wordt de ademhaling meer regelmatig. In den avond slaat de jongste de oogen op en kijkt, trachtend zich op te richten, verwonderd rond. Met een zucht valt hij echter in de kussens terug en slaapt gerust in. Ook de ander opent de oogen even, keert zich om, en valt in slaap. In den nacht plooit zich een glimlach om den mond van den jongste, en de ziekenoppasser, zich bezorgd over hem heen buigend, vangt den naam op van „Greta"....

De lezer zal begrepen hebben, dat de beide geredden zijn: Kapitein Cathor en de stuurman Lindner. De beide mannen hadden zich, toen ze gevoelden, dat het wrak werd verbrijzeld, in een laatste opwelling van levensbehoud, die elk dierlijk wezen tot het uiterste bijblijft, aan de commando-brug vastgeklampt, waren bewusteloos geworden, en na eenige uren te hebben rondgedreven, zooals we zagen, gered.

Den volgenden morgen werden beiden bijna gelijktijdig door eenig gedruisch gewekt. Verwonderd zagen ze rond, grepen elkaar bij de hand, en wenschten elkander geluk met hunne wonderbaarlijke redding. De ziekenoppasser meldde den dokter, dat beide patienten ontwaakt waren, en deze verscheen, vertelde hun waar ze waren, en hoe en in welken toestand ze aan waren gekomen. Na onderzocht te zijn, verklaarde de geneesheer verder, dat ze zich konden kleeden en desgewenscht uitgaan, en na een stevig ontbijt te hebben gebruikt, waren beide zeelieden nagenoeg hersteld.

Eenige uren daarna werd door een magistraat proces-verbaal opgemaakt van de schipbreuk, en aangezien in den morgen wederom gemeld was van den lichttoren,

dat er nog meer lijken aandreven, werden beiden verzocht naar de plaats te rijden, waar de lijken waren neergelegd, ten einde de indentiteit vast te stellen....

't Was Zaterdagmiddag, wij knapen, vrij van de school, hadden ons gehaast naar de plek aan het strand te gaan, waar ver in zee, de scheepsramp had plaats gehad.

Wij zagen de aangespoelde deelen, de masten, booten, touwwerk, de afgerukte brug, het naambord, ledige vaten, alles nieuw. 't Was een treurig gezicht.... en een eind verder, onder een zeil iets wat wij niet konden onderscheiden.... Daar komt een rijtuig aan. De koetsier springt van den bok, opent het portier, en drie heeren stappen uit. De beide eersten zijn Kapitein Cathor en de stuurman Lindner, de derde is de magistraat.... Zwijgend loopen ze met treurig gezicht langs de voorwerpen, die hen herinneren aan het vreeselijke tooneel, waarin ze beiden een hoofdrol vervulden. Wij knapen, volgen op eenigen afstand nieuwsgierig. Daar houden ze stil bij die grauwe massa zeildoek, een man beurt het op....

Sedert zijn meer dan twaalf jaar verstreken, van knaap ben ik man geworden, maar nooit zal ik vergeten wat ik toen zag,..... tot in mijn grijsheid zal het mij nog bijblijven, waarvan ik getuige was,....... Onder het zeildoek lagen vier lijken, een vrouw, die twee kinderen op den arm, in den laatsten doodsstrijd, wanhopig tegen zich had aan gedrukt.... Het gelaat en het lichaam waren akelig verwrongen, de beide kinderkopjes lagen gerust tegen de borst der moeder, als engeltjes. Tevergeefs had men getracht, de lijken van elkaar te scheiden, die trouwe armen hielden de beide kinderlijkjes in verstijfden toestand nog omkneld. Het vierde lijk was van een man, den ouden Börnson.... Het is ten eenenmale onmogelijk te beschrijven, de smart van den kapitein, die dit tooneel moest aanschouwen, tot besluit van zóóveel ellende. De krachtige man wierp zich op de ziellooze lichamen en kuste de koude gelaatstrekken. Hij greep de handjes van den kleinen „Moritz," die bij „Onze lieve Heer" was, en snikte als een kind. Hij keerde zich, half krankzinnig van smart, tot de zee, en vroeg, tandenknarsend: „Waaraan heb ik dat verdiend?"....... Ook Lindner was tot in de ziel geroerd en de Magistraat, wien zulke dingen aan de kust niet vreemd waren, had tranen in de oogen. Lindner bukte zich, en maakte een halssnoer van den hals der vrouw, twee blauwe kralen braceletjes van de armpjes der kinderen los.... Wij, jongens waren als bestorven, het was ook zoo diep treurig. ..... Kapitein Cathor was niet te bewegen zich van deze plaats te verwijderen, telkens en telkens keerde hij op zijn schreden terug.... tot dat Lindner hem bij den arm nam, en hem langzaam verwijderde......

In de loods in de nabijheid lagen de eerst aangekomen lijken, drie in aantal, de stuurman Salvesen en twee matrozen. Deze sloep was dus klaarblijkelijk, kort na het verlaten van het schip omgeslagen.... De lijken der bemanning werden denzelfden dag in een gemeenschappelijk graf, plechtig ter aarde besteld, en het lijk van de ongelukkige moeder met hare kinderen, werd in een gemeenschappelijke kist, (men had ze niet van elkaar willen scheiden) den anderen dag, aan den schoot der aarde toevertrouwd.

Kapitein Cathor verliet, vergezeld van stuurman Lindner, den volgenden dag als een gebroken man de plaats waar zijn levensgeluk verwoest, zijn ideaal was vernietigd....

— — — — — — — — — — — —

Wie ooit aan Neêrlands barre kusten,
Het oog op de Noorderhaaks laat rusten,
Gedenke, daarbij steeds geroerd,
Dáár wordt het grootste leed geleden,
Dáár wordt het vurigste gebeden,
Dáár wordt de zwaarste strijd gevoerd.

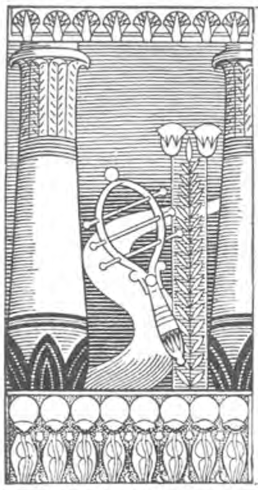

PHAROS

De Egyptenaar

EEN ROMAN

VAN

GUY BOOTHBY.

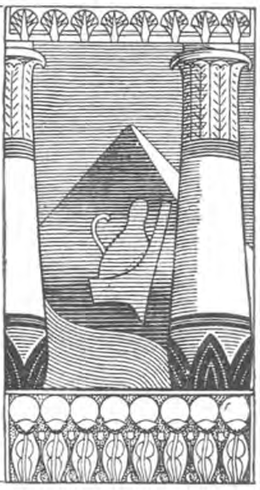

Het was een prachtige nacht en, na de hitte van den dag, was het heerlijk van de verkwikkende koelte te genieten; ik gaf mij daaraan aanvankelijk ook onverdeeld over; eerst toen mijn opgewondenheid een weinig tot bedaren kwam, zag ik in hoe dwaas mijn handelwijze eigenlijk was, ofschoon ik daarom nog niet afzag van mijn voornemen Pharos te volgen. Ik besloot integendeel meer en meer van zijn geheimzinnig doen en laten te weten te komen, hem te leeren doorgronden, aleer hij overmacht over mij verkregen had. Dientengevolge legde ik mijne gewetensbezwaren het zwijgen op en na mij overtuigd te hebben, dat ik mijn revolvers nog bij mij had, liet ik den koetsier rustig voortgaan. Wij rolden reeds over de groote Nijlbrug heen. Kort daarop hadden wij den weg naar Gizeh bereikt. In het eerst meende ik dat Pharos zich naar het Museum had willen begeven; doch wij reden de groote hekken van dat gebouw voorbij en sloegen rechtsaf. De straatweg kronkelde zich nu niet langer tusschen menschelijke woningen voort, en wij zagen geen enkelen voetganger; behalve nu en dan de kreet van een nachtvogel, of het gehuil van een hond vooraf, verbrak niets de stilte om ons heen. Van lieverlede begon de straatweg te klimmen en juist op het oogenblik dat ik mij afvroeg wat wij toch wel in deze wildernis hadden te maken, hield het rijtuig eensklaps stil en aanschouwde ik twee reusachtige voorwerpen, die mij even duidelijk als woorden verkondigden dat wij het doel van onzen tocht hadden bereikt. *Wij waren aan de Pyramiden van Gizeh gekomen.* Zoodra ik dit bemerkte, bracht ik mijn koetsier zoo goed en zoo kwaad mogelijk aan het verstand dat ik hier uit zou stijgen; hij moest mijn terugkomst afwachten, en te voet begaf ik mij op weg naar de Pyramiden. Ik verloor Pharos niet uit het oog, ook al droeg ik zorg hem te verbergen dat hij nageslopen werd en zoo begon ik de hoogte te beklimmen, waarop het grootste dier reusachtige gedenkteekenen opgericht werd. Hij trad regelrecht toe op de zware massa en was er nog slechts een zestig voet van verwijderd, toen hij luidkeels iets riep. Bijna oogenblikkelijk daarop trad een gedaante uit de schaduw te voorschijn en op hem toe. Vreezende gezien te worden, strekte ik mij achter een groot steenblok op het zand uit, om nu, hoewel zelf onzichtbaar, duidelijk de twee geheimzinnige personen gade te slaan.

De onbekende, een man van hooge gestalte, was een Arabier. Hij bleef eenige minuten achtereen in ernstig gesprek met Pharos gewikkeld, waarna beiden toetraden op de Pyramide. Na verloop van eenige

oogenblikken verdwenen zij. Overtuigd zijnde dat zij het monument zelf binnen waren gedrongen, sprong ik overeind, vast besloten hen te volgen.

De Groote Pyramide bestaat, zooals ieder weet, uit geweldige blokken graniet, zonder onderscheid omstreeks drie voet hoog en in den vorm van een reuzentrap opgesteld. Den ingang tot het inwendige van het gebouw vindt men op de dertiende trede, bijna vijftig voet boven den grond. Een gevoel van diep ontzag deed mij stilstaan alvorens daar binnen te gaan. Ik wist niet tot welke ontdekking ik zou komen en ik begreep ook zeer goed, dat zoo Pharos mijne nabijheid mocht uitvinden, ik zoo goed als verloren zou zijn; maar mijn nieuwsgierigheid behield de overhand, en ik trad den doortocht binnen. Het was een gang niet hooger dan vier voet en van dezelfde breedte, die steil naar omlaag voerde, terwijl ik mijn weg daar doorheen in volslagen duisternis moest afleggen, zonder te weten of ik ooit op mijn schreden terug zou kunnen gaan. Ik betastte zorgvuldig de wanden aan weerszijden, om zeker te zijn dat zich nergens een zijpad bevond, en nadat ik ongeveer vijf minuten — een eeuwigheid zoo het mij voorkwam — was voortgegaan, werd ik tot staan gebracht door een zwaren steenen muur. Na lang zoeken, vond ik een anderen weg, ditmaal klimmende, en weêr hervatte ik mijn tocht. De hitte was verstikkend, vledermuizen fladderden tegen mijn gelaat en handen aan, en nadat ik wederom een poos aldus voort was geloopen, zonder meer een spoor te ontdekken van Pharos, begon ik ruimer adem te scheppen. Ik kon nu ook overeind loopen en ten slotte werd de ruimte boven en om mij heen zoo groot, dat het geen twijfel meer leed of ik had de gang verlaten en de een of andere zaal bereikt. Evenwel niets afwetende van het inwendige der Pyramide, kon ik onmogelijk uitmaken wat het voor een ruimte was of waar deze kon liggen. Hier ook heerschte een stikduister en de diepste stilte. Ik had dus mijn doel gemist; Pharos moest zich elders bevinden en het hielp niet of ik hier al in donker ronddolen bleef. Ik keerde mij dus om en liep de richting uit van waar ik meende gekomen te zijn; het scheen mij toe dat ik wel vijftig meters af moest leggen eer ik weêr een muur voelde en een gang kon inslaan; maar hoe behoedzaam ik mijn weg ook koos, ik moest verdwaald zijn; want ik liep voort, altijd maar verder, zonder den uitgang weêr te vinden. O! hoe bitter betreurde ik het thans het hôtel verlaten te hebben. Was het niet zeer wel mogelijk dat ik in het een of ander onderaardsch gewelf binnengedrongen was, dat nooit door Bedouinen of reizigers bezocht werd en waar ik zou moeten vertoeven tot de dood zich over mijn lijden ontfermd had?

Andermaal hervatte ik mijn tocht, nu voorwaarts, dan weêr op mijn schreden terugkeerende, steeds zoekende naar een uitweg. Ten laatste riep ik, in mijn vertwijfeling, om hulp. Mijn stem deed al de echo's dier spookachtige gangen trillen en joeg mij de vrees van een waanzinnige aan. Er volgde geen ander antwoord. Ik wierp mij ter aarde neder, mijn eigen dwaasheid verwenschende. Ik had gezworen de vrouw die ik liefhad te zullen beschermen en, bij de eerste gelegenheid de beste, alles verspeeld door mijn dolzinnige handelwijze!

Weêr sprong ik overeind en weêr liep ik rondtastend verder. Ik zocht en zocht, totdat ik eindelijk uitgeput neêrviel, en het bewustzijn verloor.

Hoe lang ik in dien toestand verkeerde, zou ik niet weten te zeggen. Zooveel is zeker dat, toen ik de oogen weêr opsloeg, ik mij in een groote zaal bevond, door toortsen verlicht, terwijl Pharos naast mij nederknielde. Op eerbiedigen afstand, achter hem, stonden verscheidene Arabieren en onder hen een man, die minstens zeven voet lang geweest moet zijn. Het was blijkbaar dezelfde, die Pharos de pyramide had binnengeleid.

„Sta op," zeide Pharos kortaf, „en laat dit u tot les strekken tegenover mij nooit weêr de rol te spelen van spion. Verbeeld u niet dat ik mij niet bewust was dat gij

mij volgdet, of dat ik niet wist dat gij zoudt verdwalen. De tijd is voorbij om u in raadsels toe te spreken; gij zijt voor het vervolg mijn eigendom, en ik zal naar eigen goedvinden met u handelen. Gij zult geen anderen wil hebben dan den mijne. Sta op en volg mij!"

Hij gaf hierop een teeken aan de fakkeldragers, die ons onmiddellijk voorafgingen naar de deur der plaats. Pharos trad hen achterna en, meer dood dan levend, volgde ik hem inderdaad, terwijl de reus onze achterhoede uitmaakte. Wij gingen nu de smalle gang door en ik ontdekte zonder moeite bij het toortslicht welke vergissing ik had begaan. Ik had den verkeerden weg ingeslagen en in plaats van door te loopen naar de Koningszaal, waar ik den man zou hebben gevonden, dien ik zocht, was ik links afgeslagen en de ruimte binnengegaan, ten onrechte bekend onder den naam van koninginne-kamer.

Met eindelooze dankbaarheid in het hart bereikte ik de open lucht. En toch ware het vrij wat beter geweest, indien ik nooit levend naar buiten ware gekomen.

Zoodra wij het monument verlaten hadden en ons weêr op de zandvlakte bevonden, geleidde Pharos mij den heuvel af naar de Sfinx. Dertig jaar lang had ik verlangd naar het oogenblik, waarop ik voor dit verbazingwekkend gedenkteeken zou staan en beproeven zou zijn raadsel te ontcijferen, en thans blikte het in het starrenlicht op mij neder en scheen het geringschattend te glimlachen over mijn kleine smarten.

„Heden nacht," sprak Pharos met een geheel ongewonen klank in de stem, „betreedt gij een nieuw tijdperk van uw leven. Hier onder de oogen van de Sfinx zult gij iets van de wijsheid der ouden vernemen."

Op een teeken van hem sprong de reus toe en greep mij met ijzeren vuist van achteren bij de armen vast. Pharos haalde nu uit zijn zak een doosje te voorschijn, waarin een fleschje lag. In een zilveren beker goot hij een paar lepels van het vocht dat het bevatte en dwong mij den inhoud te drinken.

Het moet een zeer krachtig middel geweest zijn, want nauwelijks had ik het ingenomen, of ik werd overvallen door een duizeling. De omtrekken van de Sfinx en de zwarte massa der Groote Pyramide gingen voor mij in de algemeene duisternis verloren. Ik kon den woestijnwind hooren zingen en ving ook de stem van Pharos op, die iets zeide in eene mij onbekende taal. Daarna zonk ik ter aarde en vergat alles om mij heen.

Ik zou niet kunnen zeggen hoe lang ik doorsliep; al wat ik weet is, dat ik plotseling weder ontwaakte in een overvolle straat. De zon straalde helder en de lucht was zacht en warm. Prachtige paleizen en huizen, van een bouworde, waarmede mijn studies mij sinds lang vertrouwd hadden gemaakt, verrezen aan weerszijden, terwijl ik tal van wagens en prachtig versierde draagstoelen voorbij zag komen, omringd van slaven, die luidkeels den naam huns meesters uitriepen, om plaats voor hem te maken.

Uit den stand der zon maakte ik op dat het omstreeks het middaguur moest wezen. De menigte nam steeds toe, het leed geen twijfel of er was iets ongewoons voorgevallen; ik ving overal jammertonen op en al de gelaatstrekken, welke ik aanschouwde, drukten droefheid uit.

Plotseling ging er een gemompel van verbazing en toorn onder de menigte op en drongen de lieden zich in allerijl naar rechts en links, eene ruimte openlatende, waar een oogenblik later een man doorheen kwam. Hij was klein en wonderlijk mismaakt, en onder het voortgaan bedekte hij het gezicht met een tip van zijn gewaad, als ware hij overweldigd geweest door smart of schaamte.

Ik wendde mij tot een man naast mij, om hem te vragen wie die onbekende zijn mocht.

„Wie zijt gij, vreemdeling?" antwoordde hij, mij verbaasd aanziende, „en vanwaar komt gij, dat gij Ptahmes, den voornaamsten van 's konings toovenaars niet kent? Weet dan dat hij is ontzet van zijn hooge standplaats, omdat hij Pharao onder eede had verzekerd dat de eerstgeborene des konings zou ontsnappen aan de booze macht door

Mozes, den toovenaar, over het land geworpen. Maar het kind en al de eerstgeborenen uit Egypte zijn toch gestorven en Pharao heeft zijn toorn op zijn dienaar doen neêrkomen, hem tot schande gemaakt en uit zijn tegenwoordigheid gebannen."

Op dat oogenblik zelf trok de veroordeelde het gewaad van zijne trekken weg en kwam ik tot de schier ongeloofelijke ontdekking *dat Ptahmes de Toovenaar en Pharos de Egyptenaar een en dezelfde persoon waren.*

Elfde Hoofdstuk.

Nadat ik dit visioen gehad had, werd alles weêr duister om mij heen, en toen ik eindelijk veilig en wel in mijn slaapkamer van het logement te Caïro ontwaakte, was mijne eerste gedachte dat ik eenvoudig mijn tocht naar de Pyramide gedroomd had; doch mijne handen droegen nog de sporen der slagen in mijn wanhoop tegen de muren van het doolhof aangebracht. Het zonlicht stroomde naar binnen; het was tien uur. Ik sprong uit bed en was verbaasd een hevige pijn te gevoelen even boven den linkerarm. Onmiddellijk bekeek ik de plek en vond, ongeveer drie duim breedte boven den elboog een heel klein wondje, dat door een scherp werktuig moest zijn teweeg gebracht. Te vergeefs vroeg ik mij af hoe ik daaraan kon zijn gekomen. Een onbeschrijfelijk gevoel van zwakte en duizeligheid maakte zich eveneens van mij meester, dat echter weder spoedig verdween en ik haastte mij nu mij te kleeden, in de hoop Valerie te zien. Tot mijn teleurstelling was zij nergens te vinden. Daarentegen trof ik Pharos aan, die zich in den warmen zonneschijn onder de veranda zat te koesteren, met den aap op zijn schoot. Hij was bijzonder goed gemutst.

„Het doet mij genoegen u te zien," sprak hij. „Het scheelde weinig of gij hadt er gisterenavond het leven bij gelaten. Gij moogt van geluk spreken dat ik de Pyramide nog niet verlaten had en uw noodkreet hoorde, anders zoudt gij op het oogenblik nog daarginds zijn. Wij vonden u buiten kennis en gij waart nog niet tot het bewustzijn wedergekeerd toen wij hier terugkeerden."

„Onmogelijk!" riep ik uit. „Want ik liep zonder hulp de Pyramide uit en vergezelde u over de zandvlakte naar de Sfinx, waar gij mij iets deedt drinken."

Pharos staarde mij ongeloovig aan en antwoordde:

„Dat hebt gij gedroomd. Na al hetgeen gij doorstaan hadt, zou ik u niet vergund hebben te loopen. Mijn bedienden kunnen getuigen welk een moeite wij hadden u uit de Pyramide te krijgen."

Ik kende hem reeds te goed om veel waarde aan zijn verklaringen te hechten; maar ik bewaarde het stilzwijgen, totdat hij hernam:

„Hoe het ook zij, gij schijnt van morgen weer geheel en al de oude te zijn, en dat verheugt mij, want ik moet gevolg geven aan het doel onzer reis."

„De mummie?" vroeg ik, hem een onderzoekenden blik toewerpend.

„Juist," gaf hij ten antwoord, „en wij vertrekken heden middag naar Luxor. Over twee uur gaan wij aan boord."

Om klokslag twaalf uur stapten Valerie, Pharos en ik in een rijtuig, terwijl de reusachtige Arabier, dien ik den avond te voren voor het eerst aanschouwd had, naast den koetsier op den bok ging zitten, en zoo bereikten wij de haven, waar een fraaie stoomboot voor ons gereed lag. Terstond na onze aankomst werden de touwen ingehaald en ving de reis aan.

Het was een broeiende, zonnige dag. Sedert het begin van Juni reeds was de Nijl gaan wassen, zoodat hij nu een snelvlietende, troebele rivier uitmaakte, die slechts een paar voet beneden haar oevers voortstroomde.

Terwijl mijn blik op het water rustte, vroeg ik mij af, waartoe toch deze gansche tocht ondernomen was? Pharos beweerde tot geen ander doel dan de mummie van den toovenaar terug te brengen naar het graf, waaruit mijn eigen vader haar twintig jaar te voren weg had gevoerd; maar was dit wel de waarheid? Het scheen zoo

onwaarschijnlijk. En dan zou hij in het eind werkelijk ook over mij de macht bezitten, waarvan hij gesproken had, toen hij in den afgeloopen nacht tot mij zeide: „In de toekomst behoort gij mij toe, om naar willekeur met u te handelen!" Ik kon op dit alles geen antwoord geven; maar één ding viel mij op als een verblijdend feit: dat van het oogenblik af waarop wij Caïro hadden verlaten, Valerie veel opgeruimder scheen dan ik haar nog gezien had.

De landschappen, die zich voor onze oogen ontrolden, waren heerlijk. Overal verrezen kleine palmbosschen, waaruit nu en dan een troepje van Arabieren te voorschijn kwam, en het geheel was zoo schilderachtig, dat ik er onder andere omstandigheden onmiddellijk een schets van genomen had; nu echter miste ik daartoe de noodige geestkracht. Ik zette mij neder in een der op dek geplaatste leuningstoelen en tuurde voor mij uit, toen Pharos kwam opdagen en aan mijn zijde plaats nam.

„Mijn waarde Forrester," sprak hij vriendelijk, „het komt mij voor dat gij iets op het hart hebt. Zeg mij wat u drukt en zoo ik u behulpzaam kan zijn, verzeker ik u dat niets mij liever zal wezen."

„Ja, ik ben nog altijd vervuld van de herinnering aan wat met mij voorgevallen is."

Pharos hernam bedaard: „Gij moet hebben gedroomd; maar als ik wel heb, spraakt gij ook over een visioen, dat gij gehad zoudt hebben. Kunt gij mij nog beschrijven *wat* gij zaagt?"

Ik gehoorzaamde en begon mijn verhaal. Uit de wijze waarop hij als aan mijn lippen scheen te hangen, maakte ik op dat het onderwerp hem vrij wat meer belang inboezemde dan hij wilde toegeven. Hij slaakte zelfs een zucht, als van verlichting, toen ik geëindigd had.

„En hoe zag die man, dien gij door de menigte zaagt komen, er uit? Zoudt gij hem herkennen, indien gij nog eenmaal zijn gelaat aanschouwen mocht?"

„Ik weet niet hoe u dit te zeggen; het schijnt zoo onwaarschijnlijk en toch ben ik zeker mij niet te hebben vergist. Het gelaat van dien in ongenade vervallen toovenaar was het uwe. Gij waart Ptahmes, de man voor wien het volk uit den weg ging, alsof men hem vreesde en toch des te meer haatte omdat men dat deed."

„Die slaven! Die schaamtelooze lafaards!" mompelde Pharos woedend, eensklaps mijn bijzijn vergetend, terwijl zijn ingezonken oogen over het water heenblikten, blijkbaar zonder iets te zien. „Zoolang alles hem gelukte, zongen zij zijn lof door al de straten, maar toen hij voor eenmaal mistastte en door Pharao verbannen werd, waren er in het gansche land slechts zes mannen dapper genoeg, om zich nog zijn vrienden te verklaren!"

Hij werd zichzelf echter weer meester en zich met een raadselachtigen lach tot mij keerende, hernam hij:

„Maar als ik zoo voortga, zult gij u nog verbeelden dat er waarlijk eenige betrekking bestaat tusschen mij en mijn lang gestorven bloedverwant. Uw verhaal is zeer belangwekkend en bewijst hoe spoedig de menschelijke geest, onder den invloed eener groote aandoening gebracht, gereed is zich de meest onwaarschijnlijke dingen te verbeelden. Het zou mij niet verwonderen dat gij in staat waart het gansche tooneel weer te geven: de omringende gebouwen, de wagens, de kleeding, ja tot zelfs de gezichten der lieden?"

„Daar ben ik overtuigd van," gaf ik ten antwoord, verrukt over dien inval, „en wat meer zegt, ik zal dat ook doen. De indruk op mij te weeg gebracht, was zoo levendig, dat geen enkele bijzonderheid mij ontsnapte."

„Het zal een belangwekkend doek worden en zoo ik u met den een of anderen raad bij kan staan, gij weet ik ben een deskundige, en verklaar mij gaarne bereid u met mijne wenken voor te lichten."

„Dan ga ik onmiddellijk al de noodige gereedschappen uit mijn hut halen," zeide ik, overeind rijzende.

Ik snelde heen, raapte al wat ik behoeven kon bij elkander en keerde naar dek terug, waar ik ook Valerie aantrof. Zij was geheel in 't wit gekleed, en terwijl ik voor haar boog en naast haar plaats nam, kon ik niet

nalaten haar volkomen schoonheid van lijnen en tinten te bewonderen.

Pharos was juist bezig haar de aanleiding tot mijn nieuwen arbeid te vertellen en toen hij daarmede gereed was, zeide ik:

„Dat alles is goed en wel, mijnheer; maar gij moet mij een gunst bewijzen. Deel mij, terwijl ik aan het werk ben, alles mede wat u omtrent de geschiedenis van Ptahmes bekend is; het zal mij ongetwijfeld van groot nut wezen."

„Met het grootste genoegen," antwoordde mijn gastheer. „Ik heb een studie van zijn lotgevallen gemaakt. Ptahmes, of, zooals zijn naam beteekent: de door Ptah beminde man, was de zoon van Netruhôtep, een priester van Ammon's oppertempel, en een der gunstelingen van Ramses II. Van het uur zijner geboorte af, koesterde men de grootste verwachtingen omtrent hem, want de goden hadden hem een zeldzaam misvormd lichaam geschonken en het is een bekende zaak, dat degenen, die zich op zulk eene wijze door de Machtigen gekastijd zien, daarvoor in andere opzichten vergoeding ontvangen. Reeds vroegtijdig legde de knaap eene groote voorliefde aan den dag voor de mystiek en dientengevolge vertrouwde zijn vader hem toe aan de zorgen van den Eersten Toovenaar, Haper, een wijs man, door wien Ptahmes opgevoed werd. Hij verzamelde al spoedig zoo groote schatten van wetenschap, dat hij niet alleen zijn meesters ver beneden zich liet, maar dat de roem zijner bekwaamheden ook Pharao's ooren bereikte. Hij werd bij den Koning ontboden en kreeg bevel de noodige proeven zijner kunst af te leggen, waarna hij voor goed aan het hof verbonden werd. Van dat oogenblik af was was zijn fortuin gemaakt; jaar op jaar, stap voor stap klom hij hooger, tot hij een machtig man in den Lande werd, de Profeet van Noord en Zuid en de hoogste van 's Konings toovenaars. Maar op eenmaal verrees uit het land van Midian de ster die, naar geschreven stond, zijn pad zou kruisen en hem ten val brengen moest; ik bedoel den Israëliet Mozes, wiens toovermiddelen, tegen Pharao aangewend, alles overtroffen wat men tot daartoe aanschouwd had. De Koning riep al zijne raadslieden bijeen en Ptahmes, nu reeds een man van rijpen leeftijd, werd in de eerste plaats aangehoord. Hij voorzag maar al te goed wat gebeuren zou en drong er dientengevolge op aan dat men de Israëlieten in vrede het rijk uit zou laten gaan. Pharao wilde hiervan niet weten en gaf aan zijn gunsteling te verstaan dat hij eene dergelijke raadgeving slechts behoefde te herhalen om voor goed in ongenade te vervallen. Er braken thans sombere dagen voor Egypte aan. Dank zij de toovermacht van Mozes, stierf alle visch en werden de wateren van den Nijl vergiftigd, zoodat niemand meer daarvan drinken kon. Daarop volgde de kikvorschenplaag en andermaal werd Ptahmes bij Pharao ontboden, die hem last gaf alles na te doen wat Mozes had verricht. Ptahmes gehoorzaamde en evengoed als op het bevel van den Israëliet kwamen er kikvorschen uit den grond te voorschijn. De koning dreef nu den spot met de macht van Mozes en weigerde opnieuw diens volk te laten gaan. Andere plagen braken los; menschen en dieren werden met zweren overdekt; geweldige stormen woedden; er heerschte eene duisternis, zoo groot dat men elkanders gelaat niet meer kon onderscheiden en nog eens riep Pharao Ptahmes tot zich, om hem met zijn raad voor te lichten; want hij begon dien Mozes te vreezen, wiens arm zoo almachtig scheen. Dienzelfden morgen pas had de strenge Israëliet den koning gedreigd met een pestilentie, die alle eerstgeboren zonen uit het land ten grave zou sleepen. Nu was Ptahmes een geslepen man; hij herinnerde zich maar al te goed de gevolgen van raadgevingen, welke niet met de wenschen zijns meesters overeen stemden, en hij begreep in welk eene gevaarlijke positie hij geplaatst was. Of wel, hij moest openlijk verklaren dat men niet beter doen kon dan de Israëlieten te laten gaan, wat hem Pharao's toorn en wrok op den hals zou halen, of wel in schijn dezelfde meening toegedaan zijn als zijn meester en daarna alle denkbare pogingen aanwenden om de door Mozes aan-

gekondigde kastijding af te keeren. Na uren van onbeschrijfelijken zielsangst te hebben doorworsteld, ging hij tot het laatste over. Hij verzekerde Pharao, bij de eer der goden, dat de bedreigingen van den Israëliet ijdel zouden blijken. Nu vatte de koning moed opnieuw te verbieden dat de vreemdelingen het land zouden uittrekken, en als een gevolg daarvan greep een geheimzinnige krankheid Pharao's eerstgeborene aan, den knaap dien hij liever had dan heel zijn rijk, en in dienzelfden nacht stierf het kind, evenals alle eerstgeborenen in Egypte. De toorn des konings kende nu geen perken meer; hij nam zich voor in de allereerste plaats Ptahmes om het leven te brengen en ontbood hem bij zich met het doel hem te dooden; maar de toovenaar was in tijds gewaarschuwd en naar de bergen gevlucht, waar hij zich maanden achtereen schuil hield. Van lieverlede begon zijn gezondheid te kwijnen, werd hij zwakker en zwakker en in zijn vijftigste levensjaar werd hij door Osiris opgeroepen. Er werd in die dagen gefluisterd dat hij, om te boeten voor de zonde, die hij Pharao begaan liet, veroordeeld geworden was voor eeuwig voort te leven. Dit was echter slechts een fabel; want hij stierf in de bergen en zijn mummie was bijgezet in het graf waaruit uw vader haar wegvoerde. Gij kent thans zijne geschiedenis."

Twaalfde Hoofdstuk.

Wij hadden juist zeven dagen aan boord doorgebracht, en waren op het punt Luxor te bereiken, toen mijne schilderij zoo goed als voltooid was en ik haar aan mijn gastheer toonde. Zwijgend bleef hij er een tijdlang op turen en zeide ten slotte:

„Het is een uwer beste kunstwerken; maar toch schijnt het mij een raadsel toe, omdat ik niet begrijp vanwaar gij uwe gegevens hebt verkregen. Er zijn op dit doek belangrijke bijzonderheden in kleeding en bouwtrant, die niet door deze eeuw gekend werden, en ik begrijp niet hoe gij daarvan op de hoogte gebracht zijt."

„Ik zeide u reeds dat ik slechts weergeven zou wat ik in mijn visioen aanschouwde," gaf ik ten antwoord.

„Gelooft gij dan nog steeds aan dat visioen?" vroeg hij spottend.

„Ongetwijfeld, en niemand of niets zal mij daaromtrent van gedachten doen veranderen."

Op dat oogenblik voegde Valerie zich bij ons en liet Pharos haar het doek zien, met de vraag wat zij er van dacht.

„Het is fraai geschilderd," sprak zij na verloop van eenige minuten: „maar ik begrijp niet waarom gij aan de hoofdfiguur het gelaat van mijnheer Pharos hebt gegeven."

Zij keek mij daarbij vragend aan en ik wist waarlijk niet wat te antwoorden, toen de grijsaard zelf mij te hulp kwam.

„Mijnheer Forrester heeft mij daarmede een groote eer bewezen," zeide hij op vroolijken toon. „Ik zou nooit gedacht hebben dat mijn misdeelde persoon zulk een dramatisch effect in het leven kon roepen. Indien gij u ooit van dit stuk wilt ontdoen, Forrester, zal niets mij aangenamer zijn dan het van u te koopen."

„Gij kunt het terstond in bezit nemen," antwoordde ik, „maar op voorwaarde dat het een geschenk zal zijn. Om u de waarheid te zeggen, jaagt deze schilderij mij vrees aan, ik weet zelf niet waarom."

„Daaromtrent hebt gij gelijk," verklaarde Pharos plechtig en, onder voorwendsel het doek op een veilige plaats te willen brengen, verliet hij ons en begaf hij zich naar zijn kajuit.

Eenige minuten bleven Valerie en ik zwijgend tegenover elkander zitten. Er woei niet het minste koeltje en zelfs het water werd ter nauwernood door onzen doortocht bewogen. Mijn blik was onafgebroken op het prachtig gelaat mijner reisgenoote gevestigd. Ik gaf mij er thans volkomen rekenschap van dat ik haar beminde; maar mocht ik ook hopen den weg te hebben gevonden tot *haar* hart?

„Het komt mij voor dat gij in gedachten verdiept zijt, heden," sprak ik, nadat wij de stad Keneh voorbijgestoomd waren, en onze boot haar tocht in westelijke richting voortzette.

„En heb ik daar geen reden toe?" vroeg zij. „Vergeet niet dat ik deze reis reeds te voren maakte."

„Maar waarom zou dat feit u somberder stemmen? Pharos heeft zich tot hiertoe een allervriendelijkst gastheer betoond."

Ik had deze laatste woorden opzettelijk geuit, om haar antwoord daarop uit te lokken.

„Zijne houding is mij niet opgevallen," zeide zij op een toon van groote afmatting. „Tegenover mij is hij altijd dezelfde; maar *dit* weet ik, dat zoo vaak wij de plaats bezochten, waarheen wij thans op weg zijn, er voor den een of ander een ramp uit is voortgevloeid."

„Ik zie niet in welke ramp thans zou kunnen voorkomen," zeide ik. „Pharos gaat eenvoudig de mummie terugbrengen naar het graf, waaruit zij weggenomen werd, en daarna zullen wij naar Europa wederkeeren."

„En dan?"

„Daarna ...."

Maar ik kon niet verder gaan. De wetenschap dat ik haar, zoodra wij Europa bereikt hadden, vaarwel zou moeten zeggen, was mij te pijnlijk om lucht te kunnen geven aan mijn gevoel.

De zon daalde neder achter de Arabische heuvelen in een schat van purper en goud, toen wij de machtige bouwvallen in het oog kregen, welke het einddoel onzer reis hadden uitgemaakt. Luxor was in het zicht gekomen en een kwartier later lag onze boot voor anker, in een oogwenk omringd van tallooze kleine sloepen, terwijl de opvarenden vlug als eekhorens bij ons aan boord klauterden. Volgens gewoonte brachten zij allerlei reliquiëen mede. Valerie en ik waren nog bezig deze voorwerpen een voor een te bezien, toen Pharos uit zijne kajuit te voorschijn kwam en op ons toetrad. Nooit zal ik de verandering van tooneel vergeten, door zijne komst te weeg gebracht. Het was duidelijk te zien dat hij den kooplieden bekend was; in elk geval waren er geen vijf seconden over zijn verschijnen verloopen, of allen zonder uitzondering hadden zich verwijderd. Zoozeer haastten zij zich weg te komen, dat enkelen zelfs in het water sprongen.

„Zij schijnen u reeds vroeger te hebben gezien," sprak ik lachend tot mijn gastheer.

„Ja," gaf hij op norschen toon ten antwoord, „en nu zij eenmaal weten dat ik mij hier bevind, durf ik u voorspellen dat geen sterveling in Luxor uit vrije beweging aan boord komen zal. Wilt gij er de proef van nemen?"

„Gaarne," zeide ik, en een goudstuk uit den zak halende, liep ik op de verschansing toe en noodigde ik de bedelaars uit het geldstuk te komen halen; doch hun angst voor Pharos bleek nog grooter dan hun gelddorst. Geen hunner, die aan mijne roepstem gehoor gaf.

„Gij ziet dat ik niet overdreef," hernam Pharos, „maar daar is de zendbode, dien ik verwachtte."

Een sloep was van den oever gestoken en voerde een Arabier tot ons over in witten burnous gewikkeld en met een zwarten tulband op het hoofd. Enkele oogenblikken later bevond hij zich reeds bij ons op dek en naderde hij Pharos; maar hij was zoozeer overweldigd door zijn ontzag voor den geheimzinnigen grijsaard, dat hij zich ter nauwernood weêr durfde oprichten, nadat hij zich voor hem in het stof gebogen had.

„Ik verwachtte u hier, Salem Awad," sprak Pharos in het Arabisch. „Welke berichten brengt gij ons over?"

„Ik ben gekomen om u te zeggen," luidde het antwoord, „dat de man, dien gij hier ontboden hebt, uwe komst heeft vernomen en u ter aangewezen plaatse ontmoeten zal."

„Goed. Is alles waarover ik u schreef, in gereedheid gebracht?"

„Al uwe bevelen zijn uitgevoerd."

„Keer dan terug tot hem, die u tot mij zond, en zeg hem dat ik nog heden avond tot hem zal komen."

De onbekende boog andermaal en begaf zich wederom naar de sloep, waarin hij naar den oever terugroeide. Pharos keerde zich thans tot mij:

„Na al zijne omzwervingen is Ptahmes ten laatste wedergekeerd tot de stad, waar hij voor het eerst het daglicht aanschouwde en stierf. Een zonderling iets, niet waar?

Werp een blik in het rond en bekijk de fierste bouwvallen ooit door de wereld gekend. Ginds verrijst de tempel van Luxor, in het noorden kunt gij de overblijfselen zien van Ammon's heiligdom te Karnak. Aan gene zijde hebt gij de Doodenstad van Thebes, met de graven, welke eens de overblijfselen omsloten der Machtigen van Egypte. Waar zijn die machtigen thans? Verspreid over alle deelen en hoeken der aarde; uit hunne jongste rustplaatsen weggestolen om achter glazen kasten te prijken in Museums, en op verkoopingen van de hand te worden gedaan, à zooveel per hoofd. De Goden zullen vroeg of laat zulk eene ontwijding straffen. Laat het ons voor heden genoeg zijn ons van ons voornemen te kwijten. Gij zult mij waarschijnlijk willen vergezellen."

„Het zou mij een groote teleurstelling wezen, indien ik daarin verhinderd werd," gaf ik ten antwoord.

„O! Gij hebt er alle recht toe. Wees alleen zoo goed u tegen elf uur gereed te houden. Al wat binnen de bouwvallen dezer oude stad voorvalt, wordt in onze dagen aanstonds zoo wijd en zijd bekend, dat het feit alleen dat wij van plan zijn een mummie naar haar graf terug te voeren, voldoende zou zijn een gansche schare tot die anders verborgen plek te lokken."

„Zoo heel verborgen moet die toch niet zijn, als mijn vader haar ontdekte," merkte ik op.

„Hij deed dat slechts bij toeval en het graf werd, reeds enkele uren na het opdelven der mummie, weder toegemetseld. Indien uw vader nog in leven ware, zou ik hem tarten de plek weêr te vinden. Heden zal ik die wijkplaats eene laatste maal ontsluiten en wee den man, die haar ooit daarna weder opent!"

Het sloeg juist elf uur dienzelfden avond, toen de reusachtige Arabier mij op dek kwam zoeken. Ik zat naast Valerie en van mijn voornemen hoorende, verkreeg zij iets angstigs over zich.

„Die tocht bevalt mij niets," verklaarde zij. „Waarom kon hij niet overdag gaan? Ik bid u, wees voorzichtig. Hebt gij wel een revolver bij u?"

Ik antwoordde toestemmend en verliet haar. Pharos wachtte mij reeds op; hij gebood den langen Arabier het bootje aan te roepen; wij daalden de valreep af en zetten ons neder in de sloep. Aan den oever stonden twee kameelen voor ons gereed. De drijvers dwongen de dieren neêr te knielen en wij moesten opstijgen. Een oogenblik later bevonden wij ons op weg, en niets kon het zonderlinge hebben overtroffen van dien nachtelijken tocht te midden van de puinhoopen van het oude Thebe.

Na de hitte van den dag was de avondkoelte bijzonder verfrisschend. Boven ons schitterden de starren met buitengewonen glans, terwijl de woestijnwind in de verte weeklaagde.

Er verliep meer dan een half uur voordat een onzer een woord uitte; maar op eens hield de lange Arabier, die den ganschen tijd voor den door Pharos bereden kameel uit had geloopen, stil en strekte hij de hand omhoog. De dieren bleven aanstonds staan. Wij bevonden ons vlak tegenover een reusachtig gebouw, dat de Tempel van Ammon bleek te zijn. Aan weerszijden van het open terrein waar wij stonden, duidden rijen van sfinxen aan dat zich hier eertijds een breede weg had uitgestrekt van den tempel naar de rivier.

Op een teeken van Pharos, trad de Arabier het gebouw binnen. Na vijf minuten wachtens, zagen wij hem opnieuw te voorschijn treden en naderde hij mijn gastheer, wien hij iets toefluisterde. Pharos liet zich nu van zijn kameel afglijden, mij wenkende zijn voorbeeld te volgen. Op onze beurt traden wij op den tempel toe, op welks drempel zich een man vertoonde, gewapend met een brandende toorts. Bij dit flikkerende en toch zoo nevelachtige licht, verkreeg de gansche plek iets onbeschrijfelijk geheimzinnigs. De muren verrezen zoo hoog boven ons, dat zij ons schenen te willen verpletteren.

Onze gids voerde ons naar een binnenplein, zóó groot dat wij er, zelfs met behulp

van zijn fakkel, onmogelijk het uiteinde van konden zien; wij gingen een poort binnen, vervaardigd uit zware rotsblokken, en kwamen daardoor in een onafzienbare zaal. Pharos scheen geheel en al met den weg vertrouwd; want terwijl hij mij met den Arabier en den toortsdrager achterliet, trad hij, onvergezeld, in de duisternis verder. Het duurde lang alvorens hij zich weder vertoonde; maar na ongeveer drie kwartier wachtens richtte de toortsdrager, die tegen een zuil aangeleund had gestaan, zich plotseling op en keek de richting uit van de tegenovergestelde zijde der groote zaal. Ik zag van daar een grijsaard naderen. Hij was van hoofd tot voeten in het wit gehuld en zijn zilverkleurige baard daalde tot aan zijn gordel over de borst. Hij gaf mij een wenk hem te volgen en bracht mij denzelfden kant uit, waarlangs hij was gekomen. Wij bereikten op deze wijze een tweede binnenplein, zoo donker en uitgestorven, dat ik mijn moed in de schoenen voelde zinken, bij elken tred, dien ik verder deed. In het midden van het plein gekomen, bleef mijn gids stilstaan, waarna hij opeens spoorloos verdween.

Ware het mij mogelijk geweest, ik zou mij op dat oogenblik gehaast hebben terug te keeren naar ons stoomjacht; maar ik wist hier geen weg of steg en ik twijfel er zelfs aan of ik wel den noodigen tijd zou hebben gevonden tot ontvluchten; want de grijsaard keerde al spoedig terug, met een fakkel gewapend. Nogmaals moest ik hem volgen. Wij traden het plein over en door een nieuwe reeks pilaren een kleinen tempel binnen, die op grooten afstand moet hebben gelegen van het vorstelijk gebouw, waarlangs wij de bouwvallen waren ingegaan.

Aan den versten uithoek van dit heiligdom gekomen, bukte hij zich en scheen hij iets met de hand aan te raken. Ik hoorde, althans, duidelijk het geknars van ijzer op steen. Een groot blok metselwerk wentelde zich om en verdween in den grond aan onze voeten, een donkere ruimte van ongeveer vier voet breedte open latende. Zoodra mijn oogen aan de duisternis gewoon waren geraakt, werd het mij mogelijk een trap te onderscheiden, die naar een donker keldergewelf scheen te voeren. De oude man begon de treden af te dalen en ik volgde zijn spoor. Het waren hooge treden, omstreeks vijftig in getal. Toen de trap ten einde was, bevond ik mij in een onderaardsche zaal. De zoldering werd ondersteund door een menigte sierlijk gebeeldhouwde zuilen, terwijl de muren overdekt waren met uitstekend onderhouden schilderingen. Tot welk doel de zaal in vroegere dagen aangewend was geworden, wist ik niet; maar dat het in verband stond met den geheimzinnigen Ammon-dienst was duidelijk zichtbaar, niet alleen aan de frescos, maar ook aan de moeite, welke men zich getroost had om den ingang te verbergen.

De grijsaard keerde zich nu tot mij en zeide met eene stem, even diep als klokkengelui: „Vreemdeling, ter wille van het aandeel dat u vergund werd te nemen in den wraak der goden, is het u toegestaan de geheimen dezer gewijde plek te leeren kennen. Vrees niet dat u eenig kwaad geschieden zal; gij bevindt u in handen der Machtigen van Egypte. Zij zullen u beschermen. Volg mij slechts."

Dertiende Hoofdstuk.

Mijn gids had mij naar een deur geleid aan het uiteinde der zaal, aan weerskanten waarvan twee sfinxen afgebeeld stonden. Bij het overschrijden van den drempel bevond ik mij tusschen twee levensgroote beelden, die niet alleen meesterlijk uitgevoerd, maar tevens wonderbaar goed gespaard waren gebleven. Ik zag duidelijk in welk eene onschatbare kunstwaarde zij moesten hebben en hoe verrukt eenmaal de lieden zijn zouden, wien het gegeven zou zijn dit oord te ontdekken.

Wij hadden thans een soort gang bereikt, uitloopende op een kleinere zaal of katakombe, binnen welks muren men een menigte nissen zag, die elk een mummie bevatten. De hitte was drukkend en de atmosfeer

bezwangerd met de verdoovende geuren van gedroogde kruiden.

Op een teeken van mijn leidsman, vertoonden zich twee wezens — want menschen kan ik ze niet noemen — die naar hun uiterlijk te oordeelen even oud moesten wezen als Pharos zelf. Zij droegen verschillende kleedingstukken en zonderling gevormde flesschen bij zich. Hun van witte stof vervaardigde mantels waren geborduurd met hieroglyphen. Zij hingen mij een soortgelijk kleedingstuk om en daarna gebood mijn gids me mij op een albasten plaat uit te strekken, waarvan er twee in het midden der ruimte prijkten.

Ik was mij slechts al te goed bewust dat geen weerstand mij zou baten en nauwelijks had ik zijn bevel opgevolgd, of de twee kleine verschrompelde schepsels begonnen mijn gelaat en handen in te wrijven met welriekende specerijen uit hun flesschen. De geur daarvan had een onbeschrijfelijk bedarenden invloed op mij en van lieverlede verdween daaronder het gevoel van wantrouwen, dat mij tot hiertoe had vervuld. Ik werd gelijktijdig overmeesterd door een groote afmatting, welke mij niets anders deed verlangen dan dat de halve verdooving, waarin ik verkeerde, voortduren mocht. Al flauwer en flauwer zag ik de mannen, die nog altijd bezig waren met mij. Hoe lang er verliep aleer ik weêr de stem van den grijsaard vernam weet ik niet; alleen dit ben ik mij bewust, dat ik aanstonds daarna de oogen opende en om mij heen blikte. De twee dwergen waren verdwenen, wij bevonden ons alleen. Hij stond vlak voor mij.

„Sta op, gij zoon van een uitheemsch ras," sprak hij. „Sta op, voor eenigen tijd gereinigd van uw aardsche ik en waardig gemaakt voor Ammon Ra te verschijnen!"

De oude voerde mij nu een gang binnen, vol nissen, die elk een mummie bevatten. Aan het eind van dezen doortocht, doofde hij zijn fakkel uit en mij bij de hand grijpende, bracht hij mij in een volslagen donkere zaal. Ik kende evenwel geen vrees meer, zelfs niet toen hij mij losliet en ik bespeurde dat hij mij alleen ging laten.

„Wacht hier," zeide hij. „Gij bevindt u onder de hoede van 's werelds bewaker, den almachtigen Harmachis, die dag noch nacht slaapt en zich van het begin der tijden af geen rust gunde."

Andermaal verliep er een zekere tijd, tot eensklaps mijn opmerkzaamheid gaande werd gemaakt door een lichtpunt heel, heel ver van mij af. Het was zóó klein en onbestemd, dat ik ter nauwernood wist te zeggen of ik slechts de speelbal mijner verbeelding was of niet. Het bewoog zich langzaam op en neêr en werd van lieverlede al grooter en grooter. Het was mij onmogelijk er de oogen van af te wenden en terwijl ik er op tuurde, werd het hel daglicht. Tot mijne verstomming ontdekte ik, dat ik mij niet langer in het onderaardsche gewelf bevond, maar in de open lucht en voor den hoofdingang des tempels, dien ik nu pas in al zijn pracht kon bewonderen.

Van het terras af, waarop ik stond, zag men den Nijlstroom. In het zuidwesten verhief zich een kleinere tempel en van daar af leidde een laan tusschen tal van sfinxenbeelden naar de rivier. Ik wist dat de Ammonstempel zich op twee mijl afstands van Luxor verhief. Te oordeelen naar de volksmenigte, welke zich om deze machtige gebouwen verdrong, leed het geen twijfel of er zou een groote plechtigheid worden gevierd. Ik stond nog naar die volksscharen te kijken, toen zich aan de overzijde van den Nijl een processie vertoonde, door statige sloepen opgewacht om overgezet te worden.

De stoet bevond zich op weg naar den tempel. Hij werd voorafgegaan door een honderdtal in het wit gekleede dansers, van tamboerijnen voorzien. Zij werden op den voet gevolgd door een priester, aan wiens zijde 's konings sterrenwichelaar en zijn geheimschrijver liepen. Daarna kwamen schoone, op fluit en harp spelende vrouwen, en na haar twaalf tempeldienaren, aangevoerd door de overpriesters, gehuld in kleederen, van luipaardenhuid vervaar-

digd. Verder zag ik een troep krijgslieden in schitterende wapenrusting; voorloopers met witte staven in de handen en vijftig zingende jonkvrouwen, bezig met het strooien van bloemen op den weg.

Omringd van zijn lijfwacht en gezeten op zijn troon, gedragen door acht van 's lands voornaamste edellieden, zat Pharao zelf, gehuld in koninklijk gewaad en met zijn speer in handen. Achter hem aan liepen slaven, die hem met behulp van groote zonnevederen bewoeien, en op gelijke lijn met den Egyptischen vorst, ging een man, dien ik aanstonds herkende in weerwil van zijn kostbaar costuum. Het was Pharao's gunsteling, Ptahmes. Hoe misvormd ook van gestalte, getuigde zijn gansche houding van het hoogmoedigste zelfbewustzijn.

Toen de stoet aan den ingang des tempels gekomen was, ging Pharao naar binnen, door zijne hovelingen en gunsteling alleen gevolgd. Niet zoodra bevond hij zich binnen de muren van het heiligdom, of het gansche tooneel verdween voor mijn oogen; ik zag andermaal niets dan duisternis om mij heen. Dit duurde echter niet langer dan enkele minuten en weêr aanschouwde ik den blooten hemel, maar thans van nachtsluiers omhangen. Zware wolken hingen aan de lucht en op een afstand hoorde men donderslagen rollen. Het was omstreeks middernacht en ik had als een voorgevoel dat er iets sombers plaats zou grijpen. Daar kwam een kleine stoet door de rivier heen en door de laan der sfinxen. Slechts uit vier personen bestond hij; vier mannen, die een roerloos lichaam voortdroegen op een baar. Welhaast onhoorbaar naderden zij met hun last het heiligdom. Van de plaats af waar ik mij bevond, kon ik den doode zien, en tot mijn verbazing was het niemand anders dan Ptahmes, zij het dan ook niet dezelfde Ptahmes uit het eerste visioen. Thans was hij oud en armoedig gekleed en een geheel ander wezen als de man, die eens zoo trotsch naast Pharao's draagstoel voortstapte. Hij had zich langen tijd verborgen gehouden, om te ontkomen aan 's Konings toorn en thans was hij gestorven en voerden de laatste vrienden, welke hij onder de Ammon-priesters behouden had, hem heimelijk naar den tempel, om hem voor altijd ter ruste te leggen.

Nog eene laatste maal veranderde het tafereel en thans bevond ik mij in de woestijn. Dezelfde kleine groep, die den doode had voortgedragen, trok ditmaal naar een vooruitstekend rotsblok, waarin een graf was uitgehouwen, en zette daarin het lijk bij van den man, die eens zoo machtig geweest was en nu zoo diep was gevallen. Zonder door de priesters gezien te worden, volgde ik hen binnen de grot. Ptahmes mummie werd zonder een der gebruikelijke plechtigheden in de daartoe bestemde holte geplaatst. Geen enkele rouwdragende bloedverwant droeg eenige offerande op, geen woord werd geuit om de daden des overledenen te schetsen. Afgescheiden van de wereld, in het geheim begraven, zou hij voor altijd rusten op een ongewijde plek, vanwaar mijn eigen vader bestemd was zijn lijk drieduizend jaar later weg te voeren.

Ik ontwaakte hierna in de donkere zaal, waar ik den grijsaard voor mij staan zag, die gepoogd had mij gerust te stellen.

„Gij zijt thans getuige geweest van de grootheid en de verootmoediging van Ptahmes," zeide hij. „Gij zaagt hoe diep hij in het stof zonk; hoe het lijk van hem, die eertijds zelfs Pharao niet vreesde, bij nacht begraven werd, daar het hem verboden was het heilige doodenmeer te overschrijden. Meer dan drieduizend jaren rustte zijn stoffelijk omhulsel in een ongeheiligd graf, het werd daarna naar een vreemd land gevoerd en heel dien tijd lang bleef zijne ziel van allen vrede verstoken. Maar de toorn der goden is niet eeuwig van duur en zij hebben bestemd dat hij door u ten slotte ruste zal vinden. Volg mij; gij hebt nog niet alles gezien."

Hij geleidde mij de groote zaal door en bracht mij, langs een trap, naar een andere zaal, veel ruimer nog dan de eerste. Op een breeden steen, in het midden daarvan, stond de mummiekist, welke zoolang in mijn atelier geprijkt had, en ik kon ter

nauwernood mijn oogen gelooven, toen ik den aap Pehtes aan het hoofdeneind daarvan zag zitten, met een uitdrukking van grooten angst op het kleine verschrompelde gezicht. Op een wenk van mijn gids verschenen nu ook de mannen, die mij met hun reukwerk beneveld hadden, en in weerwil van den wanhopigen tegenstand van het dier lichtten zij het deksel der kist op, namen het lijk daaruit en strekten het op den grond neder. Een hunner trok den doek weg, die het bedekte, en het naakte lichaam, indien men het ten minste nog aldus kon noemen, werd geheel zichtbaar. Die aanblik maakte een overweldigenden indruk op mij; de grijsaard daarentegen bleef oogenschijnlijk onverstoorbaar. Zoodra zij met hun taak gereed waren, verwijderden de mannen zich en bleven zij alleen.

„Treed nader," sprak de oude op plechtigen toon, „en zoo gij wenscht te leeren welk een zwak, vergankelijk wezen de mensch is, bekijk dan het voor u liggende lijk. Hier op dezen steen rust al wat overblijft van Ptahmes, Pharao's trouwen en hoogsten profeet."

Ik kwam dichterbij en staarde op het stoffelijk overschot. Hoe uitgedroogd en bruin de mummie ook mocht wezen, de trekken waren toch zoo goed als gespaard gebleven en ik deinsde met een luiden kreet terug, want het gelaat dat mij tegengrijnsde was dat van Pharos.

De grijsaard was inmiddels aan het lagereind van den steen gaan staan en sprak nu de roerlooze gestalte toe:

„Sla de oogen op, Ptahmes, zoon van Netruhoteps," zeide hij, „en hoor naar mijne woorden! In de dagen uwer grootheid, hebt gij gezondigd tegen Ra en tegen de machtigen; maar vat moed, want de mogelijkheid wordt u geschonken in vrede te rusten, zoo gij u slechts gehoorzaam betoont. Gij eeuwenoude zwerveling, gij zijt wedergeboren. Gedurende al de na uw dood verstreken eeuwen, hebt gij op dezen dag gewacht. In naam der groote goden beveel ik u daarom uit uwe lange rust op te staan en de wereld in te treden. Herinner u echter steeds dit ééne: dat zoo gij ooit uw macht tot eigen voordeel aanwendt of op eenigerlei wijze het in u gestelde vertrouwen schendt, gij verloren zijn zult, niet voor heden of morgen, maar voor altijd! Sta op Ptahmes, sta op!"

Terwijl hij deze laatste woorden uitte, vloog de aap met een kreet weg en ikzelf verloor het bewustzijn. Toen ik weder tot mijzelven kwam, was ik op denzelfden steen gezeten, waar Pharos mij verscheidene uren te voren achtergelaten had. De eerste bleeke dageraadstralen vertoonden zich in het oosten. Het was bitter koud en mijn gansche lichaam deed pijn, alsof ik een zware koude gevat had. Op eenige schreden afstands zaten de Arabieren, die ons van Luxor af vergezeld hadden, op den grond neêrgehurkt. Ik sprong overeind en stampte met de voeten, in de hoop mijn verkleumde ledematen te ontdooien; maar ik gevoelde mij doodziek. Mijn hoofd scheen te barsten, terwijl mijn linkerarm, waarop de purperroode vlek nog altijd zichtbaar was, merkbaar opzwol en van den schouder af tot de vingers toe met bulten overdekt was.

Ik wendde mij tot een der Arabieren, en vroeg hem of ik den heelen nacht had geslapen. Hij verzekerde mij plechtig dat ik sedert mijn aankomst in de bouwvallen niet van mijn plaats af was geweest, en hij zag er daarbij zoo geloofwaardig uit, dat ik geen oogenblik aannemen kon, dat hij mij om den tuin leidde. Ik zette mij daarom weêr zwijgend neder, nog slechts van één verlangen bezield: weêr op het schip en in Valerie's nabijheid te zijn.

Pharos had mij waarlijk een leelijke part gespeeld, door mij over te halen een ganschen nacht door te brengen op die onherbergzame plek en aldaar een doodelijke koû op te doen. Ik nam mij voor hem onverbloemd te zeggen wat ik van zijne handelwijze dacht.

Reeds besloot ik op eigen houtje naar Luxor terug te keeren in de hoop aldaar een Engelschen geneesheer aan te treffen, die mij bij zou kunnen staan, toen ik een voetstap hoorde en omziende Pharos her-

kende, die op mij toekwam. Voor in zijn overjas zat de kleine aap te gluren.

„Komaan," zeide hij opgewekt, „laat ons gaan. Gij ziet er steenkoud uit, en indien ik mij niet vergis, gevoelt gij u niet wel. Geef mij de hand. Ja, ik bemerk het reeds, gij hebt een aanval van moeraskoorts. Gelukkig zal dat spoedig voorbij zijn."

Ik ging met hem den tempel door, naar de plaats terug, waar wij van onze kameelen gestegen waren. De geduldige dieren stonden nog op dezelfde plek.

„Stijg op," hernam Pharos, „en laat ons zoo gauw mogelijk naar boord terugkeeren."

Ik gehoorzaamde en wij begaven ons op weg. Wel is waar bemerkte ik al spoedig dat wij geenszins denzelfden weg volgden, waarlangs wij gekomen waren; maar ik was te ziek om mij tegen zijn wil te verzetten of naar opheldering te vragen.

„Wij zijn er haast," zeide Pharos. „Houd goeden moed! Binnen de tien minuten zult gij in een goed bed uitgestrekt liggen en u reeds vrij wat beter gevoelen."

De tien minuten schenen mij een eeuw toe; de pijnen, welke ik leed, waren bijna ondragelijk geworden, het gansche landschap begon voor mijne oogen in een bloedigen nevel te verdwijnen; meer dood dan levend, hield ik mij zoo goed ik kon in den zadel en toen ik Pharos eindelijk in het Arabisch hoorde zeggen: „Wij zijn aangekomen," waren mijne laatste krachten uitgeput en verloor ik het bewustzijn.

Hoe lang ik in dezen toestand bleef verkeeren, weet ik niet; toen ik bij kennis kwam rustte ik op een ruwe legerstede omringd van zand. Ik was even zwak als een pasgeboren kind en mijn handen waren uitgeteerd. Onmogelijk kunnende raden waar ik was, hief ik mij op mijn elboog overeind en keek ik naar buiten door de opening der tent; maar niets was daardoor zichtbaar dan woestijnzand en een groep palmboomen aan den horizon. Eensklaps vertoonde zich de Arabier, die mij verzekerd had dat ik den ganschen nacht in den tempel had geslapen. Hij droeg een bord met soep, dat hij mij voorhield. Overeind te blijven zitten was mij niet mogelijk, zoodat hij mij ondersteunde terwijl ik at. Dit voedsel deed mij intusschen goed, en zoodra de man mij weder verlaten had, verviel ik in een verkwikkenden slaap. Het was laat in den namiddag eer ik ontwaakte; de zon ging onder. Op dat oogenblik zelf, trad Pharos de tent binnen, om mij zijne vreugde te kennen te geven over mijn terugkeer tot het bewustzijn.

„Gij zijt drie volle dagen ziek geweest," zeide hij, „zóó ziek zelfs, dat ik u niet durfde vervoeren; maar nu moeten wij ook verder gaan. Ik verzeker u blij te zijn naar Europa terug te kunnen keeren; want er vallen zaken voor, die mij dringend daarheen roepen. Gijzelf hebt er zeker niets tegen Egypte vaarwel te zeggen?"

„Ik zou vandaag reeds willen vertrekken," gaf ik ten antwoord. „Ik voel mij veel sterker en het beste bewijs daarvoor is dat mijn eetlust niets te wenschen overlaat. Waar is de Arabier, die mij van morgen soep bracht?"

„Dood," sprak Pharos bedaard. „Hij hield u in zijn armen en stierf twee uren daarna. Maar gij behoeft niet bang te zijn; de crisis is over bij u en gij zult spoedig herstellen."

Ik luisterde niet meer naar hem. „Dood!" herhaalde ik telkens. Hij was gestorven, ten gevolge van de mij verleende hulp. Door welke noodlottige krankheid was ik dan aangegrepen?

Veertiende Hoofdstuk.

Als men met Pharos te doen had, ging alles altijd even snel. Op 7 Juni bevond ik mij nog te Londen; drie dagen later trof ik hem te Napels aan; den 18den was ik met hem te Caïro en den 27sten dierzelfde maand vond ik mij 450 mijl ver den Nijl op; in dien tusschentijd had ik de mysteriën van den grooten Ammonstempel grondiger leeren kennen dan ooit een ander mijner landgenooten deed; was ik zwaar ziek geweest, hersteld, naar Caïro wedergekeerd, om aan boord van het jacht naar Constantinopel te stoomen,

met den Orientaal-sneltrein naar Weenen gespoord en op den morgen van 15 Juli stond ik aan den ingang der Tein-kerk te Praag.

Wij hadden geen gras onder onze voeten laten groeien. Nauwelijks hadden wij het een of andere oord bereikt, of onze gastheer wilde weêr verder. Hij was even verlangend geweest Europa te bereiken als vroeger om aan te komen in Egypte, en het verwondert mij slechts dat ik niet onder de afmatting van zulk een tocht bezweek, ik die nog slechts zoo kort te voren zoo doodziek was; toch geloof ik niet dat ik zonder Pharos in het leven ware gebleven, want even onverschillig als hij zich vroeger betoonde, even bezorgd was hij thans voor mij. Ongelukkigerwijze was het mij onmogelijk mij daarvoor erkentelijk te gevoelen. Van het oogenblik af, waarop hij mij den dood van den Arabier mededeelde, was ik hem gaan vreezen, zooals men een gevaarlijke slang ducht.

Ik wist volstrekt niet wat Pharos voor de toekomst op het oog had. Telkens nam ik mij voor hem mijn verlangen te kennen te geven naar Engeland weder te keeren; maar ik kon Valerie niet overlaten aan haar lot en had den moed niet de zaak op het tapijt te brengen, instinctmatig gevoelende dat ik hem door geen smeekbede overreden zou.

Wat het jonge meisje betreft, zij was meer in zichzelf gekeerd dan ooit. Toen ik naar boord terug was gevoerd, had zij alles gereed gemaakt om mij te ontvangen. Eerst te Caïro kon ik weder op dek verschijnen; doch zijzelve bracht nu bijna den ganschen dag in haar hut door. Pharos daarentegen was nooit zoo vroolijk geweest.

Ik had mij dien morgen naar de Teinkerk begeven en bleef bij het betreden van het godsgebouw, stilstaan van bewondering, zóó schoon was de oude tempel der hussieten, beschenen door den vollen zonneschijn, welke door zijn beschilderde vensters heendrong. Behalve een dicht bij het altaar neergeknielde gestalte, bevond ik mij daar alleen. Na een tijd lang in gepeins verzonken te zijn gebleven, trad ik op de gebogen figuur toe. Ofschoon ik het gelaat dier vrouw niet onderscheiden kon, wist ik dat het Valerie was. Haar gansche lichaam werd door zware snikken geschokt. Mijn voetstap moest mij verraden hebben; want plotseling rees zij overeind en maakte zij zich gereed haar bank te verlaten. De aanblik harer smart greep mij zoo geweldig aan, dat, toen zij de plek naderde waar ik stond, ik mij niet langer kon beheerschen.

„Mijnheer Forrester," stamelde zij, „ik had niet verwacht u hier te zullen ontmoeten. Hoe wist gij dat gij mij in deze kerk aantreffen zoudt?"

„Doordien ik u volgde," antwoordde ik vermetel. „Ik deed dat, omdat ik u liefheb en u wensch te beschermen. Wij hebben beiden, maar al te zeer reden te weten dat wij ons in de macht bevinden van iemand, die voor niets ter wereld terugdeinst om zijn doel te bereiken. Valerie, ik bemin u, en gij behoeft mijn steun. Hebt gij mij niets te antwoorden?"

Haar fraai gelaat was doodsbleek geworden. Geen woord kwam haar over de lippen en ik hernam:

„Hebt gij niets te antwoorden? Ik herhaal u nog eens dat ik u bemin. Welke plek zou beter geschikt zijn om deze bekentenis op te vangen, dan deze schoone oude kerk, welke zoovele minnende wezens aanschouwde en de geheimen van zoovele stervelingen vernomen heeft?"

„Maar ik mag niet naar u luisteren," riep zij klagend uit. „Gij weet niet wat gij zegt. Gij vermoedt niet hoeveel pijn gij mij veroorzaakt."

„God weet dat ik u geen oogenblik zou willen bedroeven," gaf ik ten antwoord. „Maar gij moet mij aanhooren. Zeg mij, waarom zou er geen liefde tusschen ons kunnen bestaan?"

„Omdat het krankzinnig zou zijn, aan iets dergelijks te denken. O! hadt gij slechts mijn raad gevolgd en Napels verlaten, toen ik u smeekte dat te doen!"

„En ik verzeker u steeds dankbaar te zullen blijven geweigerd te hebben te gaan,"

verklaarde ik beslist. „Valerie, gij hebt mijn geheim vèrnomen; wilt gij even oprecht zijn tegenover mij? Hebt gij mij werkelijk geen warmer gevoel dan vriendschap te schenken?"

Haar schoone, edele ziel was tot geen leugen in staat. Zij antwoordde langzaam:

„Ja, ik heb u lief zooals gij verdient bemind te worden. Verder kan ik echter niet gaan. Gij moet afreizen en pogen mij te vergeten."

„Nooit!" riep ik uit, hare hand aan de lippen klemmende. „Van dit oogenblik af kan niets ons meer scheiden. Onverschillig wat er uit voortvloeien moge, u verlaten doe ik niet. In smart en vreugde zullen wij voortaan één zijn!"

Zij liet zich op een bank neërvallen en ik nam plaats aan hare zijde.

„Valerie," hernam ik, „het was niet alleen om u mijne liefde te verklaren dat ik u volgde, maar om u toe te vertrouwen dat ik een ernstig plan had vastgesteld. Wij moeten tot elken prijs Pharos ontvluchten."

„Dat is vruchteloos," antwoordde zij bedroefd, „geheel en al vruchteloos."

„Stil!" fluisterde ik, ziende dat drie andere personen de kerk binnentraden, „hier zijn wij niet veilig. Laat ons eene andere plaats opzoeken."

Eenmaal op straat zijnde, riep ik een koetsier aan, die ons naar de Baumgarten overbracht. Wij vonden aldaar spoedig een lommerrijke plek en hervatten ons afgesproken gesprek.

„Gij beweert dat elke poging vruchteloos zou zijn," zeide ik, „maar ik verzeker u dat wij moeten en zullen slagen. Het is mij zelden overkomen iemand ter wereld te vreezen, maar voor Pharos ben ik bang, als ware hij de Duivel in persoon. Ik zag de ongeloofelijkste bewijzen van hetgeen hij vermag en ik beken tot mijne schande dat zijn heerschappij over mij met den dag toeneemt.

„Dit brengt mij tevens iets te binnen, dat ik u reeds dikwijls wilde vragen. Herinnert gij u een avond aan boord, op onzen overtocht van Napels naar Port-Saïd, toen gij Pharos mededeeldet dat gij een holte zaagt, waarin eenmaal een mummie gestaan had?"

„Daar weet ik niets van," antwoordde zij hoofdschuddend. „Waarom doet gij mij zulk een zonderlinge vraag?"

„Om u te bewijzen welk een duivelsche macht die man uitoefent. Gij gaaft toen de beschrijving van een graf waaruit de mummie verwijderd was. Welnu, dat graf heb ik aanschouwd. Het was de begraafplaats van den toovenaar Ptahmes, dezelfde wiens mummie eenmaal in mijn ateliers stond en van daar door Pharos werd gestolen. Gij schilderdet een onderaardsche zaal met gebeeldhouwde kolommen en een mummie uitgestrekt op een steenen plaat. Ik heb dat alles gezien. Gij spraakt van een tent in de woestijn en een daarin liggenden kranke. Die zieke was ik, en het was tot die tent dat Pharos mij voerde, nadat ik den nacht te midden van de tempelbouwvallen had doorgebracht."

Ik verhaalde haar thans alles wat ik in de ruïnen gezien had en wat mij aldaar was overkomen. Zij luisterde met koortsachtige aandacht toe.

„Hoe is het mogelijk dat de Voorzienigheid kan toelaten dat zulk een man in leven blijft?" riep zij uit, toen ik eindelijk het stilzwijgen bewaarde. „Wie is hij toch en over welke noodlottige macht beschikt hij?"

„Wat voor ons hoofdzaak behoort te zijn is dat wij zoo spoedig mogelijk van hem weg komen en niets schijnt mij gemakkelijker toe. Hij laat ons vrij. Al wat wij behoeven te doen is dus slechts plaats te nemen in een trein en nog eer hij weet dat wij het hôtel verlieten, zijn wij op honderden mijlen afstands van hier. Gij vreest immers niet mij uw geluk toe te vertrouwen, Valerie?"

„Ik zou u overal heen kunnen volgen," sprak zij, mijn hand in de hare klemmende, „wat gij van mij eischt, zal ik dan ook blindelings doen; alleen," voegde zij er zuchtend bij, „ben ik bang dat al uwe pogingen nutteloos zullen zijn. Heb ik u niet verteld hoe mijn hoop reeds tweemaal verijdeld werd?" *(Slot volgt.)*

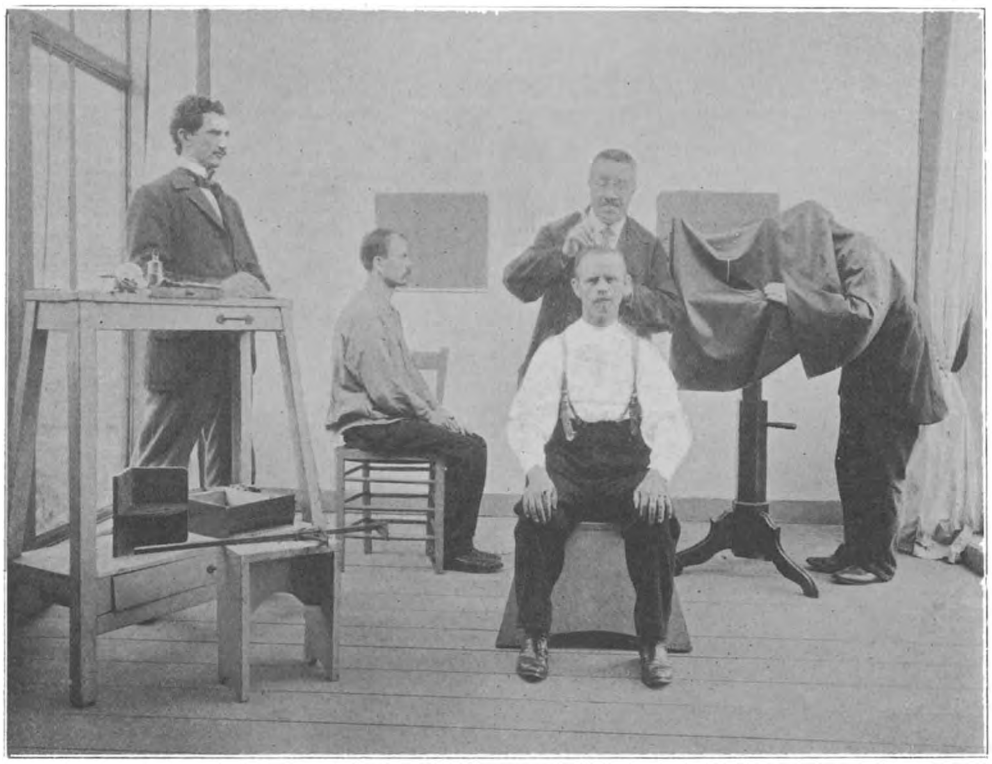

De heer Batelt met zijn „staf" aan het „bertillonneeren".

CHRISTIAAN BATELT

DOOR C. NANNES GORTER.

De verslaggevers der dagbladen in eene stad als Amsterdam, komen uit den aard hunner betrekking nog al eens met politiemenschen in aanraking. Is er hier of daar wat te doen, dan trachten zij er even vlug bij te zijn als de politie en hebben dan één gemeenschappelijk belang, n.l. zoo goed en snel mogelijk te vernemen wat er aan 't handje is: de politiebeambten om rapporten aan hun chefs uit te brengen, de verslaggevers om het gehoorde zoo spoedig mogelijk aan hun Redacties mede te deelen. Onwillekeurig ontstaat er zoodoende eene vriendschappelijke betrekking tusschen de politie-autoriteiten en de journalisten, hetgeen voor de laatsten van veel belang kan zijn. Immers als er wat gebeurd is, vertellen de menschen het veel liever aan de politie dan aan de vertegenwoordigers der dagbladen, want dikwerf zijn zij o! zoo bang, als er dit of dat in de krant komt. In zulke gevallen moeten de verslaggevers hun licht opsteken bij de politie, als zij precies willen weten wat er voorgevallen is. Heeft deze om de een of andere reden hier geen lust in, dan moeten zij zich tevreden stellen met wat zij hooren, doch meestal is dit uit den aard der zaak onbetrouwbaar en zijn minder juiste berichten het gevolg er van. Een van de meest bekende Amsterdamsche politiebeambten is de man, wiens naam boven dit opstel staat.

De heer Christiaan Batelt, bij verkorting „Chris" genoemd, staat al sinds méér dan een kwart eeuw aan het hoofd van de Amster-

damsche recherche en geniet de algemeene achting van allen, die in- of buiten den dienst met hem in aanraking kwamen.

Bovenal wordt zijn werk gewaardeerd door zijn superieuren en den hoofdcommissaris van politie, den heer J. A. Franken, waarvan ten duidelijkste blijken zijn gegeven, toen de heer Batelt zijn 25-jarig jubileum vierde. Bij die gelegenheid zijn hem zeer eervolle onderscheidingen ten deel gevallen, ook niet het minst van de zijde van het publiek, dat Batelt's verdiensten op den waren prijs heeft weten te schatten.

Ik heb in mijn journalistieke loopbaan al heel wat vriendschap en welwillendheid van den heer Batelt ondervonden, en mocht het al eens voorgekomen zijn, dat hij mij op hetgeen ik qualitate qua vroeg geen antwoord wilde geven, dan lag dit nooit aan hèm zelf, doch aan de omstandigheden: òf hij had instructies, dat hij den Persmannen geen inlichtingen mocht geven, òf politiebelangen brachten mede, dat publicatie niet gewenscht was.

Aan een prettigen omgang van eenige jaren en daaruit voortgevloeide vriendschappelijke betrekkingen, die ik met dit hoofd van den speurdienst aangeknoopt heb, dank ik het, dat hij mij ter wille van de lezers van *Boon's Magazijn* de foto's wilde afstaan, die tusschen dezen tekst geplaatst zijn.

Zeide ik zooeven, dat de heer Batelt de achting genoot van allen, die hem hebben leeren kennen, dan moet men daar onder verstaan alle e e r l ij k e m e n s c h e n, want onze natuurgenooten, die in een of ander opzicht niet recht door zee gaan, dieven, inbrekers, stroopers, moordenaars, oplichters, zakkenrollers, valsche munters, kwartjesvinders, en meer dergelijk geboefte, zien hem liever op den rug dan in het gezicht.

Wat 'n wonder! Want hoe humaan en beleefd en vriendelijk de heer Batelt is voor eerlijke lieden, zoo streng en slecht te spreken is hij voor hen, die anti-sociale neigingen hebben en deze uitvoeren.

Het spreekt van zelf, dat een man als Batelt, die het grootste deel van zijn leven

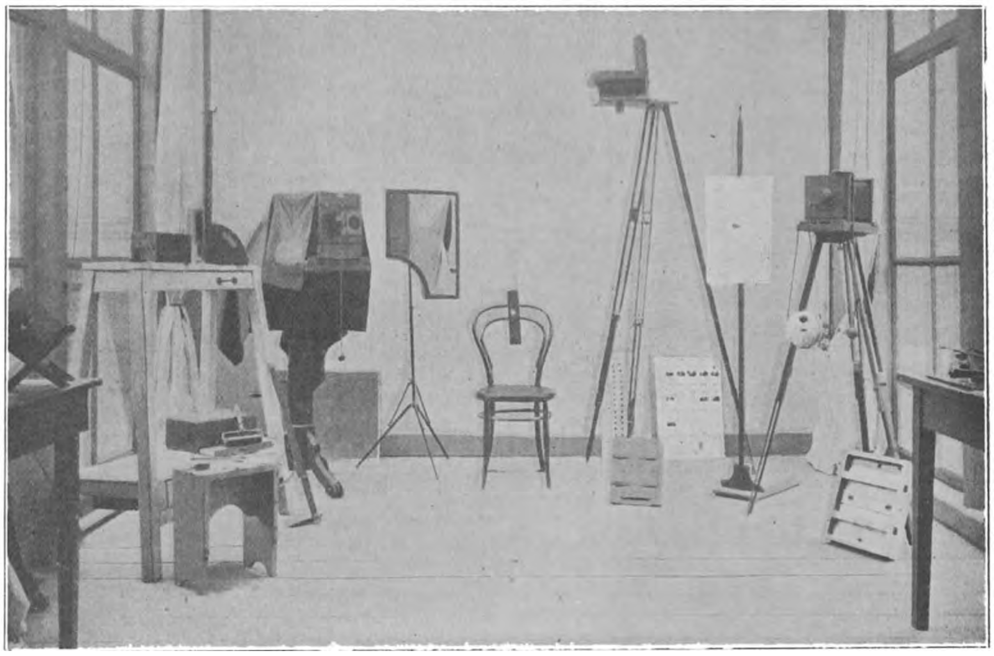

Kijkje in het fotografisch atelier.

met misdadigers van allerhande soort heeft te doen gehad, een enorme menschenkennis bezit en om het maar eens platweg te zeggen, zoo slim als een rot geworden is.

Wie hèm een rad voor de oogen wil draaien, moet vroeg opstaan, dàt is zeker. De natuur heeft medegewerkt om Batelt, een goed „speurder" te doen zijn. Hij is niet groot van stuk en niet gezegend met bijzonder fraaie gelaatstrekken, welke beide echter een paar oogen, die achter een lorgnet verscholen, zóó slim overal rondturen en zóó geestig kunnen schitteren, en een paar ooren, waaraan geen geluidje of klankje ontgaat, dat de besten onder ons, journalisten, wat deze twee zaken betreft, jaloersch op hem kunnen zijn.

Ik had bij verschillende gelegenheden den heer Batelt zien fotografeeren en naar hetgeen ik er van hoorde, waren zijn „kieken"

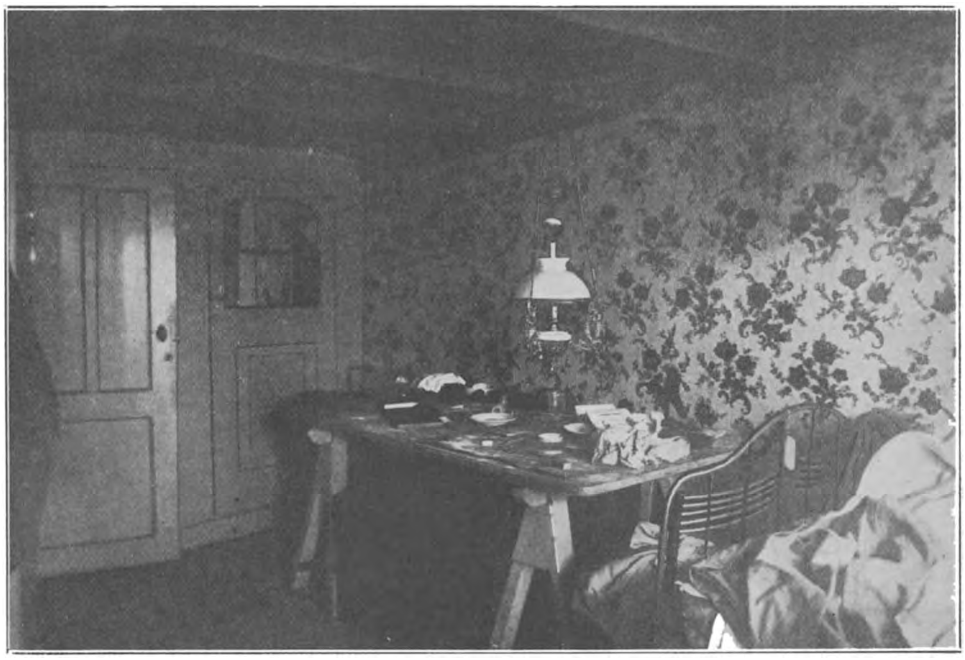

Achterkamer van een valschen munter

eigenschappen hem bij de uitoefening van zijn functies buitengewoon goed te stade komen. Daar hij niet groot is, scharrelt hij gemakkelijk overal doorheen, zonder dat men veel van hem merkt en daar zijn gelaat niets opvallends heeft, trekt hij om geen enkele reden bijzonder de aandacht.

Hij kan overal uit- en ingaan zonder dat men hem opmerkt en ronddrentelen te midden van allerhande soort individuen van geen al te nobelen inborst, zonder dat deze zullen bemerken, dat er een vreemde eend in de bijt is. Dit wat Batelt's uiterlijk betreft, oppervlakkig beschouwd. Hij heeft altijd buitengewoon scherp en goedgelijkend.

Op zekeren dag vroeg ik hem of ik zijn atelier eens bezichtigen mocht en met de grootste bereidwilligheid werd dit toegestaan, als de hoofdcommissaris van politie er geen bezwaren tegen had. Als deze zijne toestemming had gegeven, dan was ik ten allen tijde welkom.

Nu, de heer Franken is óók lang de kwaadste niet en zoo gebeurde het, dat ik op zekeren ochtend het hoofdbureau van politie in de Spinhuissteeg binnen kwam en de trappen opklauterde, die naar het atelier van den heer Batelt leidden. Het was een

heele klim voor ik boven was, maar het loonde de moeite zéér. — De heer Batelt was juist aan het werk, aan het ontwikkelen van foto's van misdadigers, en ontving mij in zijn hemdsmouwen, gelukkig zoo geheel en al zonder complimenten.

— Morgen! mijnheer de ridder van de pen, al kortademig van die paar trapjes?

— Nu, eerlijk gezegd ja, het is een heele sjouw en ik heb veel last van hartkloppingen.

— Hè, ik ben al over de vijftig en wilt u wel gelooven, dat ik daar nooit last van heb? Maar ga zitten. Hier is een stoel. En nu heb ik een lekker sigaartje voor u, een extra fijne, steek maar gauw op!

Al spoedig kringden blauwe havanna rookwolkjes naar boven en bedacht ik hoe beroerd het is dadelijk den juisten conversatietoon te pakken te krijgen, als je last van hartkloppingen hebt, toen de heer Batelt zeide: „En nou ben-je in *mijn* heiligdom. Hier ben ik heer en meester en ik voel me hier zoo geheel thuis. 't Is dan ook wel prettig als je een goed ingericht atelier hebt, waar je op je gemak kunt werken. Het is nog wel niet geheel zooals 't wezen moet, maar alles gaat niet in eens... Zachtjes aan dan breekt het lijntje niet..."

Terwijl hij zoo aan 't praten was keek ik eens rond. Overal stonden fotografietoestellen en op verschillende tafeltjes lagen foto's, aan den wand hingen portretten van misdadigers en kiekjes uit de politiewereld.

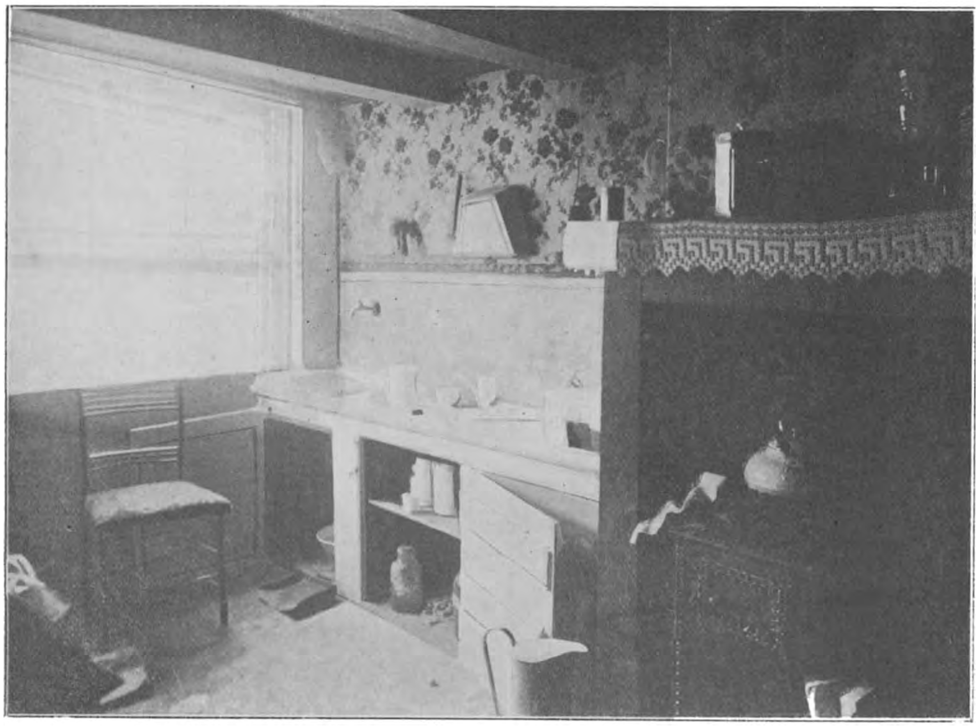

Werkplaats van een valschen munter.

Tegen den muur stond een eenvoudige houten stoel, vastgespijkerd op een plank.

De heer Batelt had er dadelijk erg in, dat die stoel mijn aandacht trok.

— Daarop worden de misdadigers gefotografeerd, zei hij. U weet, dat ik een groot voorstander ben van het „Bertillonnage-systeem". Het werkt in de practijk uitstekend. Ik heb er al wat pleizier van gehad. Gaat u er ook eens opzitten! Da's wel eens een aardig idee!

De heer Batelt fotografeert een lijk.

Eerlijk gezegd, zag ik de aardigheid er niet van in, doch ik liet me door Batelt op den stoel zetten en daar ik er boven verwachting gemakkelijk op zat, zette ik het gesprek voort.

— 't Is toch zeker voor u soms heel lastig misdadigers te willen fotografeeren, als deze het niet hebben willen?

— Hoe zoo?

— Wel, ze kunnen scheeve gezichten trekken, als ze in de gaten beginnen te krijgen dat ze „gekiekt" worden. Ze kunnen de handen voor 't gezicht houden, met armen of beenen gaan zwaaien, kortom, allerhande dingen doen, die u in uw werk belemmeren.

— Ja, dat is zoo, maar weet u wat wel aardig is? De lui zijn meestal hier reeds „gekiekt" vóórdat ze er erg in hebben. Da's nu *mijn* geheim. U bijvoorbeeld, laat eens kijken, u is net een minuut of tien hier, wilt u wel gelooven, dat ik uw conterfeitsel al reeds lang in mijn geheim archief heb?

— Och kom!

— Zeker. Dacht u dat ik u voor niets even op die misdadigersstoel heb laten plaats nemen?

Ik keek verwonderd op en begreep er niets van. Batelt vervolgde: Zonder dat u er erg in hebt gehad heb ik u laten fotografeeren, terwijl u met mij zat te praten. Stofmeel! — dat is mijn hulp ziet u — laat mijnheer Gorter zijn eigen foto eens zien! Na eenige oogenblikken kwam Stofmeel met een groote nog natte foto aandragen, waarop ik sprekend geleek.

Ik kon niet nalaten den heer Batelt een compliment over zijn handigheid te maken. De mop was alleraardigst gelukt. Dienzelfden middag werd mij de foto keurig opgeplakt thuis bezorgd.

— Om nu terug te keeren tot wat u zooeven zeide, dat het moeielijk is om te fotografeeren als iemand niet wil, zeide de heer Batelt, is waar. Ik heb daar eenigen tijd geleden toch iets op gevonden bij een Engelschen zakkenroller, die maar niet te

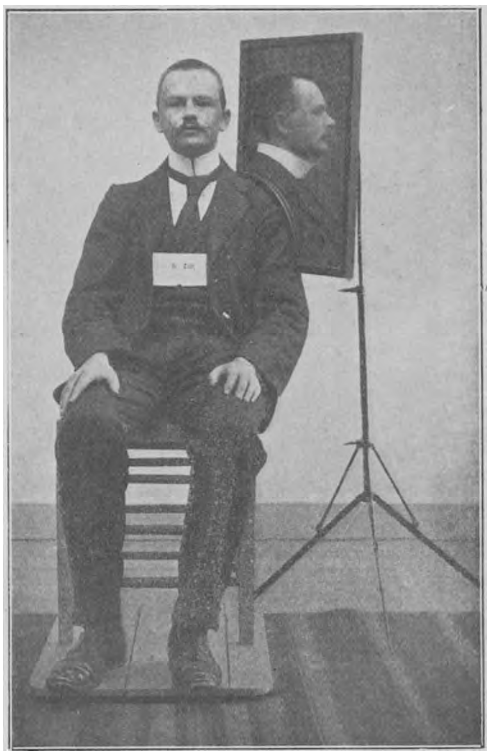

Een portret „en face" en „en profil".

bewegen was zich goedschiks te laten „kieken".

Daar het absoluut noodzakelijk was dat ik zijn beeld op papier had, namen wij de volgende list te baat. Wij lieten den Engelschman in den waan, dat hij een verhoor onderging voor den rechter-commissaris en diens secretaris. Die secretaris deed alsof hij opschreef wat gevraagd en geantwoord werd, doch hij had een klein fotografietoestelletje bij zich, waarmede hij den Engelschman „kiekte". De foto werd vergroot en zoodoende hadden we hem al heel gauw voor het archief der pick-pockets.

Toen de man zijn beeltenis aanschouwde begreep hij er niets van!

— U hebt zeker heel veel foto's van misdadigers in uw geheim archief?

— Honderden uit alle landen en werelddeelen. De politie-autoriteiten zenden ze elkaar toe.

De heer Batelt liet mij eenige dier misdadigers typen zien. Het was om van te griezelen zoo'n collectie gemeene boeventronies als daar bij elkaar waren! Elk van die boeven had een apart nummer en in registers waren allerhande bijzonderheden omtrent hen opgeteekend, speciaal ten opzichte van lengte van den schedel, het voorhoofd, den neus, enz.

— Doet u al lang aan de fotografeerkunst?

— Al jaren! In 1883 zijn wij er mede begonnen, doch toen ging het, zooals u wel kunt nagaan, erg primitief toe. Stel u voor, dat we niet eens een donkere kamer hadden en dat hiervoor dienst deden een paar oude turfkisten!

Toen het Bertillonnage-systeem echter overal zooveel opgang maakte en wij ook hier het groote nut er van inzagen, werd op den zolder van dit gebouw voor mij eene inrichting gemaakt, die langzamerhand veel verbeterd werd en nu technisch zeer goed is ingericht.

— Wat fotografeert u al zoo meer?

— Veel voor de Justitie; interieurs van groote misdrijven — heel gemakkelijk voor

De heer Stofmeel in de donkere kamer.

de rechters om zich goed op de hoogte te stellen van de plaats des misdrijfs — valsche bankbiljetten, ingestorte huizen, lijken, volksverzamelingen als er wat bijzonders aan de hand is, kortom alles, waarvan wij denken, dat het eenig belang kan hebben. Wij werken dan ook dikwijls met geheime apparaten, opdat het publiek er geen erg in heeft.

Van de foto's waarvan wij nog al pleizier gehad hebben zal ik u een paar mede geven.

Vooreerst herinnert u zich, dat de politie zoo gelukkig geweest is een drietal valsche munters te arresteeren, die een bovenkamer in de Papenbrugsteeg tot werkplaats hadden ingericht. Het waren Duitschers, twee mannen en eene vrouw. De mannen maakten het geld en de vrouw gaf het hier en daar uit totdat ze tegen de lamp liepen. De muntstukken waren keurig gemaakt en het gereedschap, dat er voor gebruikt werd was van het beste soort.

Een inbreker aan het werk.

Vervolgens hebben we eene aanvaring op den Amstel gehad van de schuit de

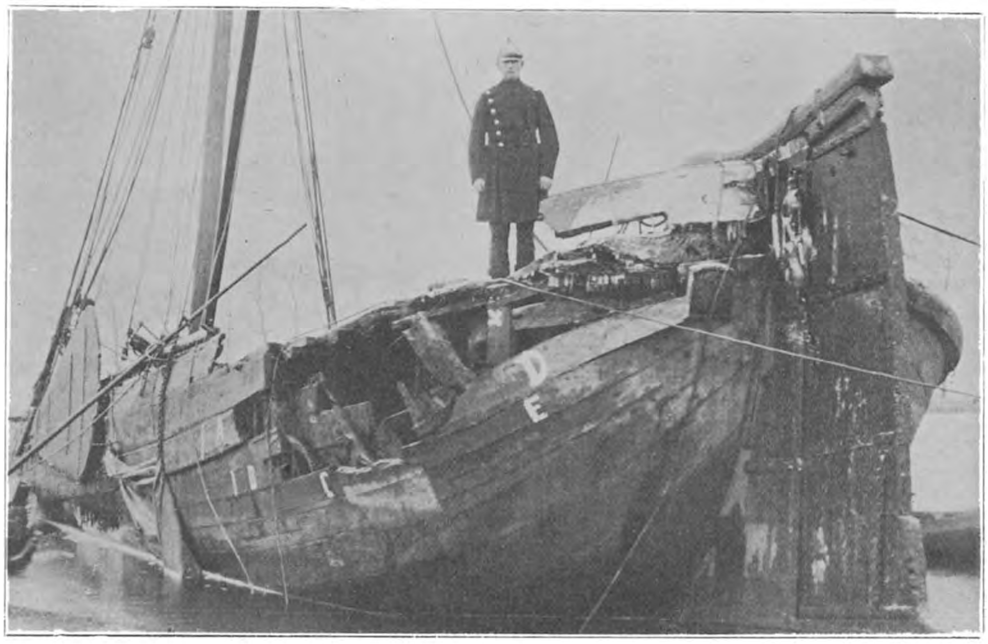

De aangevaren schuit.

„Verwisseling”, waarbij ongelukkiger wijze een vijftal menschenlevens te betreuren

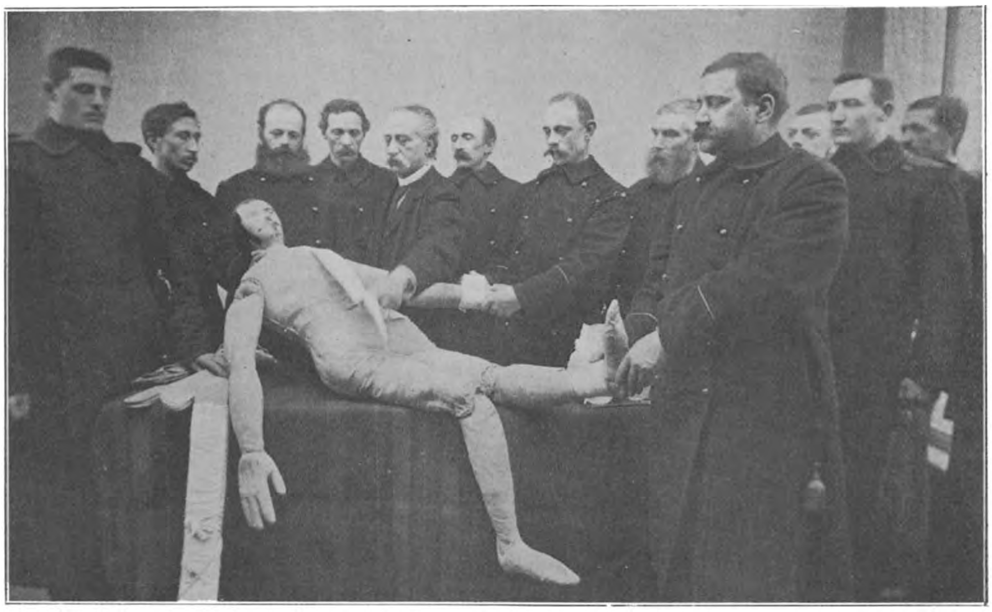

Les aan de agenten voor hulp bij ongelukken.

vielen. De schipper van de schuit beweerde, dat hij aangevaren was, doch de kapitein van de stoomboot hield vol, dat hij tegen het touw waarmede de schuit aan den wal gemeerd lag was gestooten. Daar het hout van het schip rot was, zou door den schok

het achterste gedeelte uit elkaar gevallen zijn en de oorzaak van het zinken wezen. De foto's hiervan, later genomen, hebben heel veel nut gedaan bij het rechterlijk onderzoek.

Dan geeft een andere foto een goed beeld, hoe een dief een bepaald huis is kunnen binnendringen.

Om tegelijkertijd een portret „en face" nieuws is, dan is u er zeker als de kippen bij!

— Natuurlijk. We zijn op allerhande gebied nu prachtig geïnstalleerd. Zoo waren er vroeger veel practische bezwaren om van één persoon in verschillende standen meerdere foto's op één plaat te krijgen. Door nieuwe uitvindingen kan dat tegenwoordig wèl gebeuren. Ik zal u b.v.b. driemaal nemen in verschillende poses en u

De bereden politie.

en „en profil" te nemen gebruiken wij een spiegel en een goed gelukte foto er van gaat hiernevens. Dan hebben we nog een mooier „kiek", opgenomen door mij zelf in onze donkere kamer, waar de rechercheur Stofmeel aan het werk is. Dit is gedaan met „Blitzlicht".

We fotografeeren ook wel eens voor ons pleizier en zoo geef ik u ook een prentje mede van de bereden politie en van een les, die de agenten krijgen, hoe ze moeten handelen om eerste hulp te verleenen bij ongelukken.

— Als er op fotografisch gebied wat deze foto van avond nog thuis zenden.

Inderdaad heb ik van den heer Batelt een dergelijken „kiek" gekregen, die alleraardigst gelukt is en waarvoor ik hem hartelijk dankbaar blijf, evenals voor de zeer mooie fotografieën, die hierboven zijn afgebeeld.

Moge het onzen zeer bekwamen en scherpzinnigen hoofdinspecteur gegeven zijn nog tal van jaren de leider der Amsterdamsche recherche te zijn en hij mij dezelfde vriendschappelijke gevoelens blijven toedragen, als ik tot nog toe van hem mocht ondervinden!

„Hier krult men Chrysanthemums."

Bewerkt door HOLDA.

De chrysanthemum is het troetelkind uit de bloemen-wereld. Zij is even ijdel als de meest gevierde schoonheid en aan haar toilet wordt zeker niet minder tijd besteed. Maar ondanks al hare persoonlijke voorrechten ziet zij er toch tegen op zich in den kring harer bewonderaars te laten zien, vóórdat de kunstvaardigheid van den kapper en den masseur hare bekoorlijkheid nog verhoogd heeft.

Het toilet beteekent heel wat hier op aarde, en menige schoone heeft daaraan hare grootste triomfen te danken. In 't bijzonder is dat het geval met de chrysanthemum; want zij is al zeer dankbaar voor de moeite, die aan haar besteed wordt.

Terwijl uwe schilderkunst bij de lelie niet het minste succes zou hebben, kunt gij de fijne chrysanthemum-bloem tot in het oneindige krullen en plooien en met strookjes beleggen, en toch nog ruimte overlaten om hier en daar kleuren aan te brengen.

Bij elk bedrijf neemt men wel eens zijn toevlucht tot kunstgrepen, en dat is ook het geval met de meeste liefhebberijen. De chrysanthemum maakt geen uitzondering op dien regel. Wanneer gij meent geheel op de hoogte te zijn van de kleine geheimen bij het kweeken van die planten, zijt gij toch nog even onwetend omtrent de prijzen, die uwe bloemen waard zijn op een tentoonstelling, alsof gij nog maar een nieuweling in het vak waart.

Het is ontegenzeggelijk waar, dat de mooiste bloem, die ooit is uitgekomen, iets geheel anders is zoolang ze op haar steel is bevestigd dan wanneer ze op een tentoonstelling prijkt. Indien gij eenige prachtige prijswinnende en hooggeroemde bloemen, die het meest in den smaak vallen op de groote jaarlijksche bloemen-tentoonstellingen, hadt gezien, voordat zij door de vaardige hand van den kruidkundigen barbier waren gegaan, zoudt gij ze ternauwernood herkennen. In hun oorspronkelijken toestand zijn ze schitterend mooi, maar evenals bij een mooie vrouw komt haar schoonheid nog beter uit door een smaakvol toilet.

Hoezeer de kunst hand aan hand kan gaan met de natuur, blijkt duidelijk uit de hiernevens gaande fotografieën, waarop men Hare Hoogheid Chrysanthemum eerst in Natura ziet, en daarna gekleed en gekapt voor een tentoonstelling. De meeste menschen hebben wellicht nooit bedacht, dat het kleeden en kappen van een bloem van zeer veel belang is bij de voorbereiding van een tentoonstelling, en het zal hun misschien vreemd in de ooren klinken, dat daartoe een groote kunstvaardigheid vereischt wordt, die zeker

aan niemand beter is toevertrouwd dan aan den kruidkundige, die een bijzondere studie heeft gemaakt van het kweeken van chrysanthemums voor tentoonstellingen.

1. De bloem is uitgekomen.

2. Een gedeelte van het vruchtbeginsel wordt weggenomen.

3. Misvormde bloembladen worden verwijderd.

4. Daarna worden de bloembladen gekruld.

5. Ten slotte wordt de bloem geborsteld.

Als zoodanig dient in de eerste plaats genoemd te worden den heer Southard, die reeds vele bloemsoorten gekweekt heeft, en die vooral veel naam heeft gemaakt met de nationale bloem van de Japanners. Hij heeft voor zijn bloemen een tal van eerste en tweede prijzen en onderscheidingen ontvangen. Hij wordt dan ook algemeen beschouwd als de meest ervaren en bedreven kunstenaar in 't kweeken en opsieren van de chrysanthemum.

Van hem hebben wij de geheimen geleerd van het kappen van de bloemen.

Dat het kappen een wetenschap is, zal ieder gereedelijk moeten erkennen, die een blik werpt op onze fotografie van een stel instrumenten, die voor dat doel worden gebruikt. Zij worden opzettelijk daarvoor gemaakt en elk instrument heeft zijn bepaalde taak bij het kappen van de volmaakte model-bloem.

Er zijn vier en twintig soorten van chrysanthemums, maar van twee in 't bijzonder, *die* met naar buiten gebogen en *die* met ingebogen rand wordt het meeste werk gemaakt. Op de hier bijgaande fotografieën ziet men al wat er geschiedt bij het toilet van een chrysanthemum met ingebogen rand. Op de eerste illustratie ziet men het afknippen. Den oningewijde schijnt het natuurlijk heel gewoon toe; maar hij ziet toch één ding over 't hoofd. De bloem wordt namelijk met een langen steel afgesneden. Dat is een zaak van groot belang; men zal later zien waarom dat zoo is. Op de tweede fotografie ziet men dat een gedeelte van de meeldraden wordt weggenomen. Dat is een voornaam gedeelte van het toilet, daar het zeer veel bijdraagt om de bloem een goed voorkomen te geven.

In de soorten voor een tentoonstelling bedekken de bloembladen de geheele bloem, maar bij de plant zelf ziet men een vrij groot middelpunt; wanneer dat niet verwijderd wordt, ontstaat daardoor een groote holte in het midden van de bloem. Een gedeelte van de meeldraden wordt daarom meestal weggenomen, terwijl de bloem nog aan de

plant bevestigd is; dan groeien de bloembladen van zelf naar het midden toe en bedekken de holte. Bij het kappen van de bloem neemt men gewoonlijk nog meer deelen weg; dat is een operatie, die verricht wordt doormiddel van een speciaal instrument, dat op onze fotografie is afgebeeld.

Het dan volgend proces is het wegnemen van misvormde bloembladen. Al bespeurt men er, oppervlakkig gezien, niet veel van, toch zijn er ongetwijfeld enkele, zelfs bij de fraaiste exemplaren, die moeten weggenomen worden. Zij zijn een ergernis voor ieder die ze ziet; en indien ze onzichtbaar zijn, beletten ze toch, dat de andere in hun natuurlijke houding vallen, en daardoor verstoren zij de harmonie van het geheel. Voor die operatie wordt gebruik gemaakt van een metalen tangetje. De kunstvaardigheid bestaat evenwel niet in het gebruik van dat instrument. Ieder kan de meeldraden van een fraaie bloem gemakkelijk wegnemen. De kunst bestaat in het wegnemen van de juiste bloembladen, omdat de buitenste rij alleen daardoor een sierlijken vorm verkrijgt.

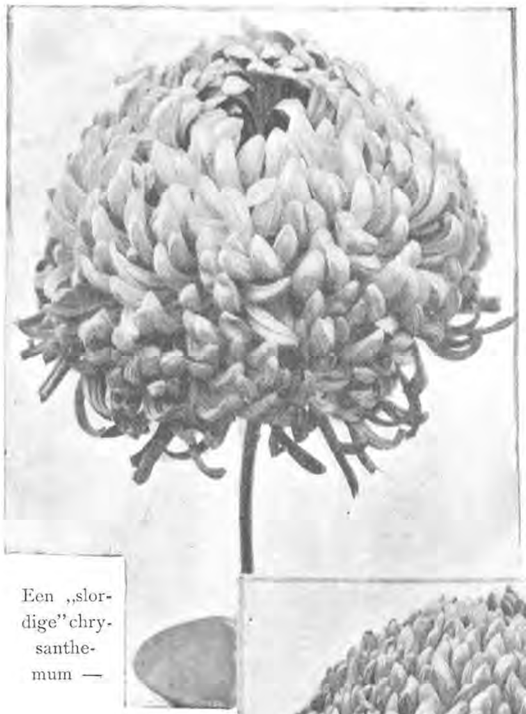

Een „slordige" chrysanthemum —

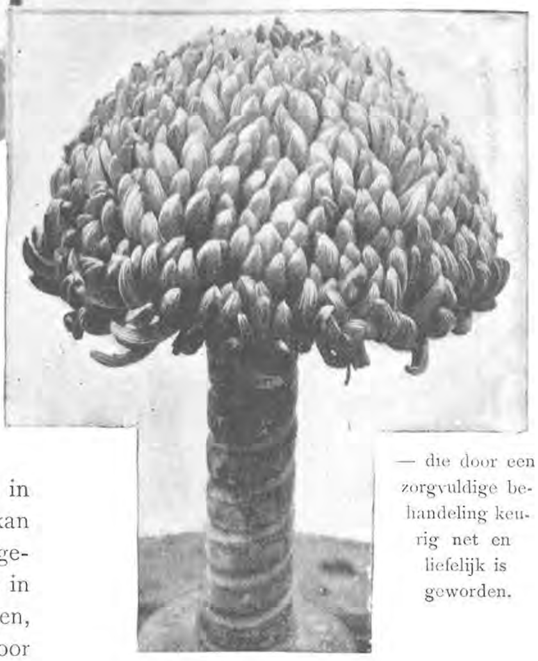

— die door een zorgvuldige behandeling keurig net en liefelijk is geworden.

Die verschillende verrichtingen hebben veel tijd gekost; toch lijkt de bloem nog even weinig op een exemplaar voor de tentoonstelling als toen ze nog aan de plant bevestigd was.

En toch zijn die verrichtingen het middel om tot een goed resultaat te komen, en nu wij tot de voornaamste operatie overgaan, zullen wij spoedig zien, waartoe ze moesten dienen. Thans ontstaat er orde in den chaos, en krijgt de bloem in de handen van een deskundige onmiddellijk een geheel ander aanzien.

Eerst komt de operatie van het „koppen." De koppen worden van zink gemaakt en wisselen in teekening al naar den vorm van de bloem. Het bovengedeelte gelijkt precies op den dop van een kandelaar. De buitenzijde is vezelig en komt uit in een cylindervormig buisje, dat water bevat.

Nu blijkt eerst waarom de steel zoo lang moet zijn. Hij wordt door de opening ge-

De „Eduard Molyneux" had 9 c.M. middellijn.

haald, totdat de onderste bloembladen stevig op den zinken vorm gedrukt zijn, dan wordt de buitenste buis aangeschroefd, en staat de bloem zoo vast alsof ze in een schroef zat. De „kop" verricht drieërlei functie: hij bevochtigt de bloem, houdt haar in de juiste richting, en doet door het opduwen van de onderste bloembladen den vorm en de grootte bijzonder goed uitkomen. Voor het kappen wordt ook nog een ander instrument gebruikt. Het schijnt een eenvoudige zaak om aan een gehavende bloem door strijken en plooien weer een goeden vorm te geven en dus hier een bloemblad te krullen, daar een om te keeren, enz. enz.

In werkelijkheid evenwel is het een zeer lastige taak en moet men er zich eenige jaren in geoefend hebben, voordat men eenig succes heeft, en ook dan nog moet men wel drie uren besteden aan het kappen van één enkele bloem.

Wanneer de onregelmatige bloemblaadjes verwijderd zijn, geven de buitenste gaarne gehoor aan den wenk hun door het instrument gegeven en rangschikken zich regelmatig, terwijl de bovenste blaadjes zorgvuldig naar een algemeen middelpunt worden gebogen en gekruld en zij op die wijze alles verbergen, wat er nog van het vruchtbeginsel te zien was.

Onder de aanraking van de meesterhand ontwikkelt de gehavende bloem zich weldra tot een voorwerp van zeldzame schoonheid. Elke krul geeft een verfraaiing, en zoodra het kappen is afgeloopen, erkent men maar al te gaarne hoeveel er in dit opzicht evenals bij zoovele andere zaken voor den amateur te leeren valt. Thans nog het borstelen tot besluit. Een speciaal daartoe bestemde borstel van kameelhaar behoort bij het stel instrumenten; daarmede borstelt de bloemen-kapper zacht over de blaadjes totdat geen enkel pluisje het liefelijk geheel kan bederven.

Thans is het toilet van Hare Hoogheid voltooid en wordt zij onmiddellijk geplaatst in de doos voor de tentoonstelling, die zes bloemen kan bevatten. Die doos bestaat uit een schuinen bodem met zes openingen waarin de koppen geplaatst worden. De

Drie variëteiten van bloemen.

twee bovenste worden maar half vastgeschroefd, de middelste nog iets minder, terwijl de onderste stijf vastgeschroefd

worden. Dat wordt het „opzetten" genoemd. en is reeds een kunst op zich zelf. De bloemen worden daardoor in lagen gerangschikt, zoodat de voorste de andere niet kunnen verbergen.

Het handig opzetten heeft een groote waarde, daar de bloem dan gelegenheid heeft zoo goed mogelijk uit te komen en zij dus een gunstigen indruk kan maken op het oog van den beoordeelaar.

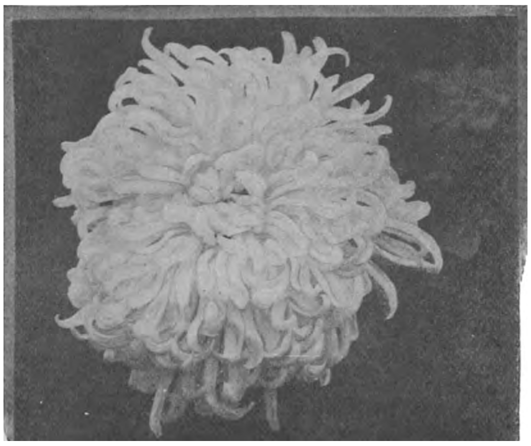

Deze bloem, „de wederzijdsche vriend", had tien c.M. middellijn.

De bloemen worden tentoongesteld in gespecificeerde nummers; gewoonlijk moet ieder, die ten toon stelt, er zes en dertig, vier en twintig of twaalf hebben. In de laatste jaren krijgen de chrysanthemum bloemen een enormen omvang. Die, welke bekend is als de „Wederzijdsche vriend," is tien duim in middellijn; de andere „Molyneux" is negen duim overlangs. Dat is ongeveer de middellijn van een gewoon bord.

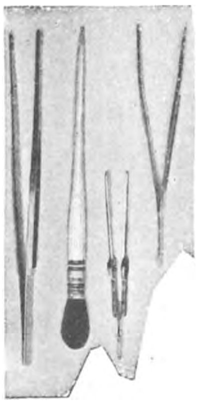

Eenige nuttige artikelen op de toilettafel.

Bij de planten zelf komen ook reeds zeer groote bloemen voor, en de deskundigen houden er verschillende kleine geheimen op na om die voor tentoonstellingen nog grooter te maken.

Op de laatste illustratie ziet men den heer Southard tusschen twee model-planten. Het groote verschil tusschen dat tweetal zal u dadelijk in het oog vallen. De plant, aan den linkerkant is gehavend en verwaarloosd, al behoort zij ook tot een der fraaiste soorten. Vergelijk haar met het bekoorlijk effect dat de plant aan den rechterkant van de fotografie maakt. Dat is een bewijs hoeveel invloed een kleine voorbereiding voor een tentoonstelling op de plant heeft. In het laatste geval wordt elke bloem en elke stengel aan een stokje gebonden, en op die wijze verkrijgt men een volmaakte harmonie en doet de plant zich zoo goed

De toilettafel van Hare Hoogheid Chrysanthemum.

mogelijk voor. Menigmaal worden die stengels om hoeken geleid en beschrijven zij wonderlijke bochten om die plaatsen in te nemen, welke voor haar bestemd zijn. Onder de bloemen en bladeren bevindt zich een geheele verzameling van stokjes, die zich beijveren om de lange buigzame steeltjes op de aangewezen plaats te brengen.

De plant aan den linkerkant is een pracht-exemplaar. Zij is meer dan vier voet hoog, heeft slechts één stengel en beslaat slechts een pot van twaalf duim.

De bloemen van die planten zijn per stuk twee à drie gulden waard, en voor één enkel stekje wordt ook menigmaal diezelfde prijs betaald.

Eén van de groote aantrekkelijkheden bij het kweeken van chrysanthemums bestaat in het produceeren van nieuwe variëteiten. Van twaalf bloemen, die ik onlangs op een tentoonstelling zag, behoorden er negen tot geheel nieuwe soorten. Evenals de kweeker van orchideeën, zoo zoekt ook de amateur van chrysanthemums voortdurend naar nieuwe exemplaren. In de meeste gevallen duurt het kweeken van een nieuwe bloem verscheidene jaren.

Er behoort ontzaglijk veel geduld, ondervinding en kennis toe, wil men kans van slagen hebben, maar hier speelt evenals bij de meeste afdeelingen van de bloemen-cultuur het geluk ook weer een groote rol. Een amateur koopt somtijds voor eenige guldens een stekje, dat later blijkt een bijzonder fraai exemplaar van een nieuwe variëteit te zijn.

't Is juist die onzekerheid welke een van die grootste bekoringen van de bloemen-cultuur uitmaakt.

De bloemen-kapper aan zijn werk.
Vergelijk de twee planten met elkander.

IN ARTIS

DOOR

JHR. MR. H. SMISSAERT.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

Wat voor apenvolk hier zoo al bijeen is? De Talapoin-Makako is een aardig klein aapje met een platgedrukt neusje, naar verhouding heel-groote naakte ooren, lange staart, betrekkelijk zwaar gebouwde achterpooten, waar ze heel makkelijk op rusten, een rond ruggetje, het geestige snoetje bezet met gelen bakkebaard ter weerszij van de naakte bovenlip. De Moustache-Makako is heel laag op zijn poten, maar loopt verbazend vlug in zijn hok op en neer; zijn haar is zwart met fijne gele spikkeltjes; zijn naakt masker is heel donker grijs op zwart af, met een licht-blauwen horizontalen streep onder zijn neus. Naar die flauwe grap der natuur, naar die vreemde mustazzen draagt het dier zijn naam. — De „Monniks-capucijn" laat een klagelijk geluid hooren; ik geloof dat hij iets heeft tegen zijn rechter-overbuurman, den Witkeel-Makako, want hij zit erg valsch naar hem te kijken. De Moor-mangabel is vlugger kerel; dat is een echte slinger-aap, wien zijn beenen niet in den weg zitten. Wat kijkt hij sluw! En springen dat hij doet! 't is of hij van hoeken tot kanten vliegt. De roodhand-zijde-aapjes en de oestiti's zijn alleraardigst klein goed; zulke onzegbaarleuke kopjes, zoo listig kijken ze uit hun doppen, dat het een liefhebberij is. De Java-aap heet het drietal, waarbij laatst, naar ik vertelde, de gast geïntroduceerd werd. De Lampong-aap is dat venijnig heer, dat zijn huisgenooten niets gunt. De gele Baviaan, een heele kerel, is dadelijk bereid uit den hooge neer te dalen om mijn „kaakkie" met hoffelijke minzaamheid aan te nemen. Men ziet dadelijk dat men met een man van educatie te doen heeft. Met zijn zwaar overwelfd, half-gesloten oog kijkt hij zoo wijsgeerig-onverschillig, als wou hij zeggen: Ik begrijp er alles van, hoor; ik ben dierentuin-aap en nu heb ik te zorgen dat ik het in die positie zoo goed mogelijk heb.

Vandaar dat dit schrandere dier (zijn voornaam is Max) op de uitnoodiging van den oppasser: „Saleweeren", direct aanslaat.

— Hij is milletair g'weest, m'neer, zegt de droogkomieke apen-verzorger me.

Hier zijn in het hok achter de apenkooi de mandrillen, wier uiterlijk.... iedereen wel kent. De een schijnt met mijn „kaakkies" te dwepen. En hier is nog allerlei ge-aap, groot en klein, dat in zomerscher dagen de kooi stoffeert en daar de wonderlijkste toeren verrichtend, eindelooze kindervoorstellingen geeft, op welker gebrek

aan kinderlijke onschuldigheid ik in den aanvang dezer al meende te wijzen.

De apen zijn, allen bijeengenomen, geen aardig slag van volk. Maar er zijn ook geen dieren, waar de menschen met botter tronies en dwazer gezichten naar staan te kijken. Ik kan me begrijpen dat de apen er soms tureluursch onder worden. Hier komt een dame binnen, die elk der aanwezige apen met een langgerekt „Dag Keeeeheees" aanspreekt en daarin een teederheid en hartelijkheid tracht te leggen, als waren het evenveel dierbare nabestaanden. Was ik een aap, mij zou dit hevig ergeren.

Maar ik had immers in mijn inleiding reeds deze oneerbiedigheid gezegd: dat de groote apen niet altijd aan gene zijde van het hek der kooi staan.

XIII.

KNAGERS EN KRANEN.

Met mijn dood-onschuldige kaakkies wek ik ditmaal groote emotie in het huishouden der „gewone eekhoorns", de aardige inlandsche diertjes, die ieder voor wien de heerlijkheden van een pijnboomen-, sparren-, of beukenbosch niet vreemd zijn, wel kent. Alleraardigst volkje is het, al moet ik bekennen dat ook hier het altruïsme een even groot woord is als in het groote-menschenhuishouden. Maar hoe leuk pakken ze het gevalletje, dat ik hun offreer, aan! Hebben ze het beet, ijlings klauteren ze met groote behendigheid langs het gaas weer omlaag, zetten zich neer op hun achterpootjes, steken den staart in de lucht als een breede pluim langs den rug en smikkelen allergezelligst op de lekkernij. Maar hier ontstaat zoowaar een formeel gevecht tusschen een paar. Neen, mijne vrienden, dat moest niet voorkomen! Als men zoo mooi er uitziet (de natuur, die altijd slaagt in wat ze wil, heeft hier eens een beeld van vlugge gracie, van sierlijkheid en bevalligheid willen geven en het is haar opperbest gelukt), — als men zoo'n „snoezig" diertje is en in zoo'n mooi pelsje loopt — bruin met een wit borstje —, dan behoort men geen gemeene streekjes uit te halen.

Maar mijn afkeurende overdenking baat al even weinig als mijn bestraffende blik. De eene sterke, oude eekhoorn trekt er zich niets van aan en hij (een „hij" alweer!) geeft een klein, zwak, ik geloof zelfs ziek natuurgenootje allerongenadigst op zijn schuldeloozen kop.

Het is een singulaire verzameling van dieren, die hier vlak aan de Middellaan, achter den rechter-vijver, bijeen is. Hier huist de Braziliaansche Aguti. Wat is dit nu voor een beest? vraagt ge u af, als ge het dier ziet. Een konijn? Neen, schoon hij op 't eerste gezicht daar wel even aan doet denken. Hij heeft toch meer van een grooten rot, maar dan zonder staart; er zit toch ook iets van een otter in, geloof ik. Hoe het zij, hij heeft buitensporig veel met de Kerklaansche kaakkies op en zoolang ik in de buurt blijf, houdt hij mij in de gaten. 's Mans buur, de waterhaas, is een bange Piet. Ik heb al mijn overredingskracht noodig om dezen gast uit Zuid-Amerika ook al op het Amsterdamsche water-en-meel te onthalen. Hij schrikt zich dood, als ik nader; hals over kop slaat hij voor het dreigend gevaar op de vlucht en vertoont zich niet meer. Het is een raar schutter, dit heer. Ook hij doet me aan een rot denken, maar hij is veel grooter dan de aguti. Wezenlooze zwarte oogen heeft hij, die glimmen als gitten, met mooi-blinkende, maar doode kralen zonder uitdrukking. Een ronde rug; witte snor- en oogharen.

De „kuifdragende" aguti's zijn kleiner dan de ordinaire dito's; vlugge kereltjes ook, en ook al jongens, die het kaakkie nog wel lusten. Heel bijzonder is de kleur van deze schepseltjes: er ligt een heel mooie goudglans op het vachtje, maar van de kuif zie ik niet veel. Een gevlekte variëteit woont naast ze.

De Patagonische haas is een zwaarder dier dan het bij ons inheemsche merk, dat ons de hazenpeper en de pastei-van-het-

zelfde verschaft. Groote oogen heeft deze klant en een raren reuk in zijn ooren; die zien er uit, alsof 's nachts de eekhoorns daaraan knabbelen. Hij heeft heel dunne, weinig behaarde pooten; hij lijkt sprekend op een misteekend hert met een hazenkop. Zijn... zitvlak wordt omzoomd door een krans van lange, witte haren.

Aan deze zijde graaft het konijn zijn loopgangen. Gelukkig Artis-konijn, hoe blijft u ten eeuwigen dage het begrip „soepketel" vreemd! Hoe zult gij nooit als „echt bont" verkocht worden, noch ook als kinderspeelgoed een of ander poppetje omhullen! Maar ze beseffen niets van dit alles; ze leven voort in den dwazen waan, dat hun bestaan het normale konijnen-leventje is en weten zelf niet hoe gelukkig ze zijn. Net als wij menschen, die immers ook, terwijl we boven duizenden bevoorrecht zijn, ons verbeelden...

Lichtblauwe Kroonkraanvogel.

Het haas. Inlandsch fabricaat. „*Het*", als 't u blieft, op poene van anders door de jagende minderheid van het Nederlandsche volk voor een onbehoorlijk mensch versleten te worden. Dit is dus het dier, dat den meesten onzer stervelingen doorgaans niet dan als lijk bekend is. „Ei, ei, ziet u er zoo bij uw leven uit? Ja wel dat komt zoowat uit."

Maar ik geloof dat hij wel wat schuw is over het geval, dat hij zich hier zoo in levenden lijve bezien laat. Door de eeuwen heen, uit kracht der gewoonte en der voorvaderlijke traditie is dit dier niet anders gewend dan bij voorkeur gevild en dan nog liefst gebraden den mensch onder de oogen te komen. Ik wil fijngevoelig genoeg zijn om 's mans schroom te eerbiedigen. Hij kijkt alsof hij gelogeerd ware in het denkbeeldig hotel, dat volgens de spraakmakende gemeente aan hem zelf, wanneer hij zich gefopt acht, zijn naam ontleent en dat het oude logement „in den aap" bezig is te vervangen. Gaan wij dus voorbij.

Trouwens, het is heel aardig om te zien, hoe de Braziliaansche haasjes, die ik zonder het stellig opschrift voor Hollandsche konijnen zou hebben versleten (of ik ook op en d'op leek ben!), queu maken voor het deurtje van het nachthok, nu ze hooren dat de oppasser in den omtrek is.

Er huizen nog veel meer wonderlijke dieren in het dubbel stel betraliede hokken, waar de gewone eekhoorns, de aguti's (in soorten) en andere knaagdieren!.. niet hun tenten opgeslagen, maar hun holen gegraven hebben. Er woont hier o. a. nog een heer met een breeden kop, al even weinig mooi soldaat als het wrat-varken; een dier ook, waarvan de kop, op wroeten aangelegd, door de natuur tot dat doel is misvormd.

Maar ik haast me weg, want we kunnen toch niet alles nagaan en er is nog zooveel! Want ik wou nog over de kraanvogels wat vertellen.

Mijn vriend, het heilige rund, moet ge weten, heeft van op zij uit zijn hok uitzicht op den Chineeschen kraanvogel en met zijn goedige koeien-oogen kijkt hij ook dikwijls naar dit spichtig heer. Het is singulier in dit dubbele kraanvogelperk, dat zich in de breedte van den tuin voor de roofdiergalerij uitstrekt, na te gaan hoe aardig de

natuur op één thema allerlei afwisselende variëteiten borduren kan.

Het begint met den heel gewonen, die *Kraanvogel* heet, zonder meer, en in Duitschland inheemsch is, een steltlooper op zwarte beenen, in een effen grijs werkpakje, met wat zwart aan de punten van de vleugels en aan den ruigen staart; om dan toch wat kleur te hebben heeft hij witte strepen aan weerszij van den kop en een leuk rood puntje in zijn zwart kopje. De „juffer van Numidië" is al een heel andere kerel ... dame, moet ik zeggen; fijner, ranker, elegan-

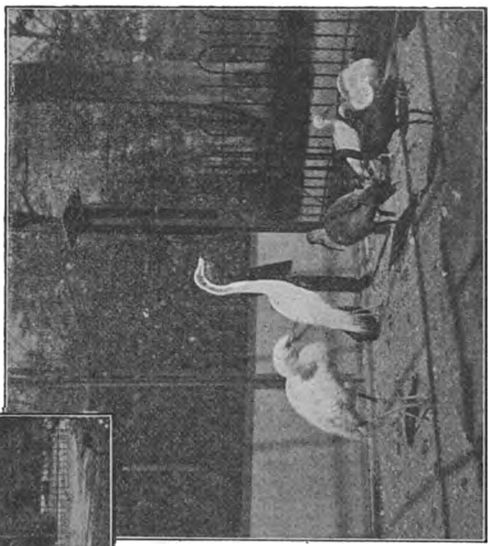

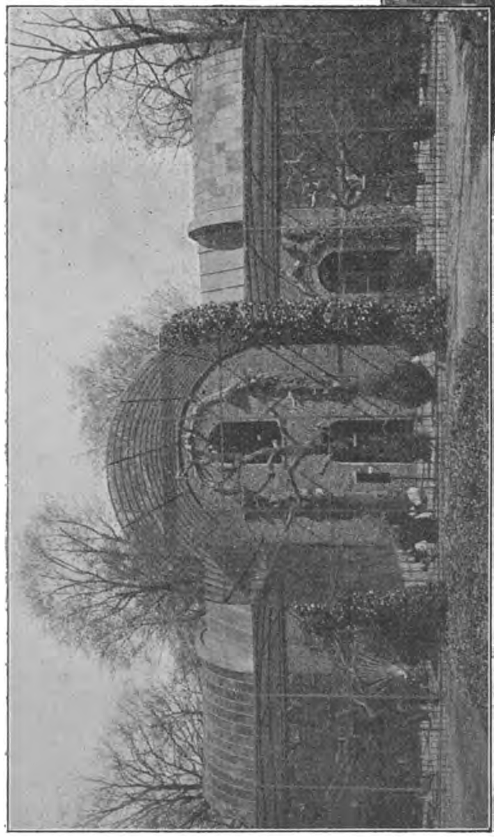

De Ibissen.

ter, met meer teekening. Maar hier triomfeert het scheppend vernuft in de uitrusting van den Kroon-kraan, die met een waaiervormig-in-het-rond-uitstaande, *lichtbruine* pluim op zijn hoofd rondloopt, en iets als een *zwart* speldenkussentje tusschen zijn oogen heeft zitten, en een *grijzen* neus met *spierwitte* wangen en een *roode* lel; *donker-grijze* veeren met *witte* punten en weer *bruine* veeren daaronder en heel-fijn-verdeelde *gele* veertjes en *zwarte* staart ... een heel gamma van

kleuren; en toch — want juist daar is de Natuur zoo sterk in — trots al die verscheidenheid niet bont, niet hard.

Ge moet zien — dit is een zeer kostelijk gezicht — hoe deze dieren in hun sierlijke pluimaadje danspartijtjes organiseeren; hoe ze met uitgestrekte vleugels staan te gesticuleeren en heel fraaie passen maken, één stap vooruit en dan nog één halven stap en dan veel wiekgeklap en nekgekrom en gedraai met den kop: dan wordt het lichaam gebogen als ging het dier opvliegen: het verheft zich heel eventjes maar boven den grond, om een pas-breedte verder neer te komen op de twee pooten tegelijk en daar de vreemde vertooning voort te zetten.

En deze dieren doen dit werk met een heilige devotie, als gold het een gewijde taak, als was het een hoog ritueel, in de verre Oostersche landen door een magiër in overoude tijden aan deze dieren ingestudeerd, om daardoor tot in het late nageslacht en in verre landen nog eer te bewijzen aan de een of andere godheid van destijds of daarginds, wier naam en wier gedachtenis zou zijn verloren gegaan... Zoo danst de kroon-kraan.

Hier is de roep-kraan, wit van lijf met een enkel zwart veertje in zijn pluimigen staart; op het hoofd een grijs kapje. De witte dito Japannees, van geboorte, opent zijn spichtigen snavel heel kwaadaardig tegen me. Waarom? Haat die alle publiciteit en wil hij door me bang te maken voorkomen, dat ik ook hem hier noem? Dan mag dit een ijdel pogen heeten, want ik laat me van den plicht der volledigheid niet afbrengen door witte-kranen-boosheid.

Ook de Ringkraan ontvangt me op in 't oog loopend onheusche wijze; hij blaast leelijk door zijn wijd in den bovensnavel uitgesneden neusgaten, waar ge nog beter dan bij de andere kranen doorheen kunt kijken. Wat die nu weer tegen me heeft? 't Is anders wel een mooie kerel, met zijn effen grijs pakje en zijn hoogrooden boord om en zijn roode oogen in zijn kalen kop. De kraan uit Australië is veel lager op zijn pooten en daardoor niet zoo elegant van vorm als de andere; terwijl ik hem „beobacht", heeft hij het heel druk met (naar gis) ongenoode gasten aan den binnenkant van zijn vleugels. Hij draait zijn nek in de onwaarschijnlijkste bochten en krommingen om het beoogde effect te bereiken.

De Nieuw-Hollandsche Kraan geeft niet thuis, vertoont zich niet in zijn ren, maar vertoeft reeds in het nog open nachthok. Intusschen, wanneer ik — om hem uit zijn tent te lokken — voor zijn hek een fanfare fluit, komt de ijdele dwaas dadelijk met trotsche passen aangestapt en klapwiekt met zijn vlerken als bewijs van waardeering voor de hem gebrachte hulde. Na deze uitwisseling van beleefdheden, waar de lompe witte- en ringkraan met hun spitse bekken een punt aan mogen zuigen, gaat mijn vriend weer naar bed en ik mijns weegs.

Een leelijk schreeuwen, dat heel deze kranerij doet! Dat is ook (als zooveel in *Artis*) typografisch niet weer te geven, dat schel gekrijsch in twee hooge klanken. Ze hebben me, toen ik wegging, uitgeleide gedaan met een afscheidsconcert, zoo oorverscheurend, met trillers, zoo pijnlijk om te hooren, met gekris en gekras zoo... kranig, dat het Heilig Rund schande sprak tot den Bison van zoo onwaardig burengerucht.

Aan de overzijde vindt ge de woningen van allerlei bijzonderheden: van ooievaars (de gewone, de Braziliaansche, de zwarte, de witnek, de groenbek, de zadelbek, de Iabiroe-ooievaar.) Voorts de maraboe, zoo de Indische als de Afrikaansche. En dan die vogel met den in het Hollandsch zoo vreemden naam: *Nimmerzat*. Ik weersta de verzoeking van op dien naam kantteekeningen te maken. „Tantalus" is de „van", dien de geleerden hem hebben gegeven; hij heet al naar de variëteit: Tantalus Ibis, Tantalus Loculator enz. „Nimmerzat" en „Tantalus"... ik laat het maar weer aan grappiger zielen over om een verband te zoeken tusschen 's mans gewonen en zijn wetenschappelijken naam. — Ook reigers wonen hier. Maar van dit alles ziet ge nu niets. Want in dit gure seizoen hebben ze allemaal huisarrest.

Doch ge weet van Mahomed en den berg. Zoo ben ook ik, toen de dieren niet tot mij kwamen, tot de dieren gegaan en heb met verlof van de oppassers langs de afgeschoten binnen-winterhokken in het nauwe gangetje rondgeloopen. Wonderlijke dieren zijn dat hier. En ze schijnen, geloof ik, nog wonderlijker, gezien in het gebroken licht van den tanenden winterdag; vreemder zien ze in deze kamerbelichting, in de hokken, waarin de steltloopers met hooge optrekkingen der spillebeenen heel gewichtig rondstappen. Hier zijn ze allemaal, die ik zoo net noemde, en nog wat andere ook (ik herken mijn vriend den pengoein).

De „Nimmerzat" lijkt wel een soort mislukte ooievaar en zijn oogen hebben een uitdrukking, die ten eenen male met zijn naam strijdt. Werkelijk, dit dier kijkt als dacht hij na over de afdwalingen van zijn jeugd, ja, als voelde hij nog innerlijke . . wroeging over buitensporigheden. Hoog in de schouders ziet hij bedenkelijk langs zijn oranje snavel heen. Hier ook de flamingo's met hun dunne, rose pooten, waarvan ik altijd vrees dat ze zullen knappen en . . . omverslaat de heele vogel! — met hun gekromde, sterke, zwart-gepunte snavels op vischvangst gebouwd; met hun heel kleine, wezenlooze oogjes. Ook lepelaars hier met de platte bekken, en de zoo decoratieve maraboe's, stijlvolle vogels.

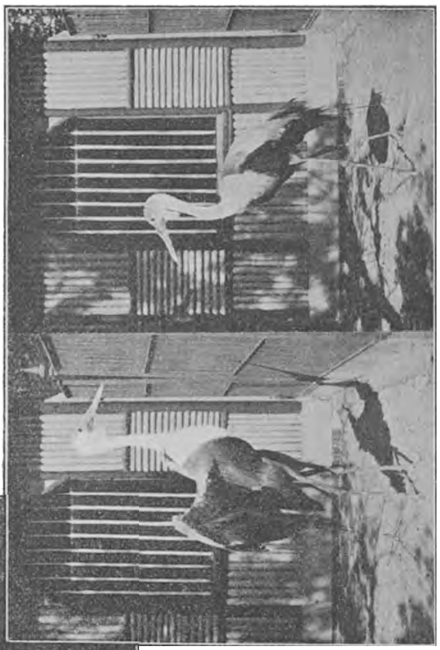

Ooievaars en Reigers.

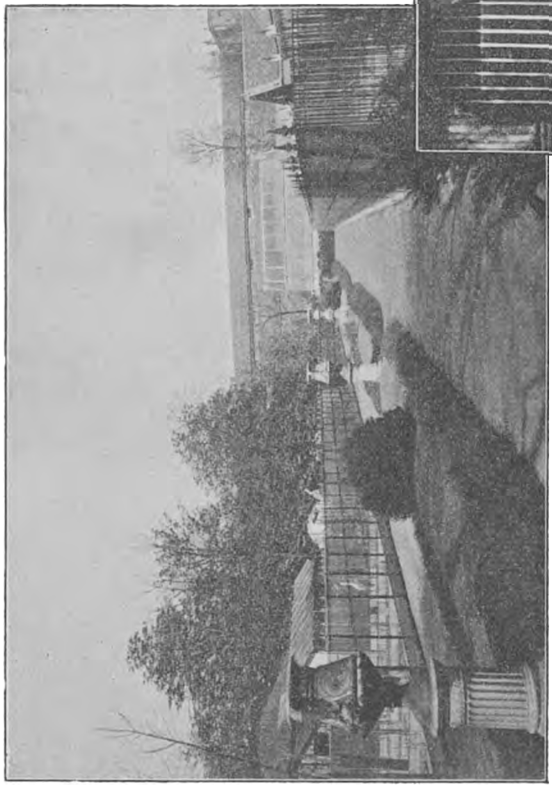

De galerij der Kraanvogels.

In 't voorbijgaan valt me op dat de zwartbek-ooievaar een raren snavel heeft; 't is net of de onderste helft niet de oorspronkelijke, echte weerga van de bovenste is, maar of die op een uitverkoop gekocht is omdat hij er zoowat bij paste. De zadel-

bek-ooievaar is een raar heer met een plat uitbouwseltje op zijn neus, bijster vreemd.

Maar ik kan dit alles niet nauwkeurig gaan opsommen. Ook gaan de dieren aan hun diner en ik wil niet onbescheiden zijn. Van de vlugge purperreigers en van dien mooien vogel met den helderwitten *jabot*, dien hij zoo mooi laat uitstaan door zijn nek zoo te buigen dat zijn kop zijn rug raakt, van al dit vreemdsoortig vogelgedoente hier, was anders nog veel te vertellen. Maar vooral toch van de maraboe, meest karakteristieke in lijn en houding uit heel deze bent.

Echter niet alleen zijn de dieren reeds aan hun diner begonnen, doch ook mij wacht het mijne; bovendien is ook aan mijn geschrijf (als aan alle ding op aard) een grens gesteld. Dies basta.

XIV.

VAN ZOUT- EN ZOETWATER.

I.

Dit is van heel Artis wel het meest belangwekkende, dit de trots van het genootschap, waardoor uit den vreemde en van over den Oceaan vakmannen komen naar de Plantage-Middellaan, om dàt te zien: de inrichting van het Aquarium.

Ik heb al zoowat verteld wat men daar ziet; ik ga nu vertellen wat men daar *niet* ziet, wat er is achter die deuren, die met het stellig opschrift GEEN TOEGANG alle onbescheidenheid van het publiek buitensluiten. Het zou ook niet te doen zijn, daar de menschen toe te laten. Wanneer men mij als leek daar heeft rondgeleid, het was omdat ik als vertegenwoordiger van het publiek aan mijn lastgevers (alias: lezers) zou kunnen vertellen van wat daar al zoo is te zien. En men heeft mij *alles* getoond met een groote welwillendheid, die door geen zweem van achterhoudendheid werd getemperd. Want dit mag gezien worden, van onder tot boven. Het is net als in het magazijn, waarvan ik vroeger wat verhaalde: alles is hier steeds zoo in orde, het marcheert zoo geregeld, dat ge er nooit ongelegen komt. Ge zult ze nooit overvallen. Meneer kan binnenkomen. Men heeft niets weg te moffelen of mooi te maken voor de gelegenheid.

We gaan (de directeur en ik) den tuiningang door en komen dus in de benedenvestibule, maar hier opent zich al dadelijk voor ons een der verboden deuren en we bestijgen eenige diensttrappen. We zijn en blijven voorloopig aan de tuinzijde van het gebouw, aan de linkerzijde dus, waar de zeevisschen zijn. Maar waar zijn we nu eigenlijk beland?

Ziet, hier staan we aan het begin van een langen gang, die evenwijdig loopt met den breeden, publieken middengang in het gebouw, maar hooger gelegen is, nl. *boven* de bassins, die wij rechts van ons hebben, zoo, dat ge, den arm horizontaal strekkend, met uw hand in het water kunt plassen.

Dit is een heel aardig gezicht, die reeks groote bakken, waar ge inkijkt en die lang zoo diep niet schijnen als ze zijn, en waar ge den voorkant (de spiegelruit) heelemaal niet van ziet, gelijk ook de menschen in het Aquarium niet door het water heen ons kunnen zien. Is het altijd aardig de dingen van een anderen kant dan de gewone te zien, hier is dit bijzondere er nog bij dat ge daardoor tevens over de inwendige inrichting kunt oordeelen. Zoo straks dalen we af *onder* den publieken middengang, waar wij nu *boven* zijn. Ik wil nu alleen zeggen dat uit dat ondergedeelte het versche zeewater en het dito zoetwater wordt aangevoerd in groote buizen. (De buizen voor het zeewater zijn met eboniet gevoerd of geëmailleerd, omdat de meeste metalen anders zouden worden aangetast.) Boven de linker- (de zeewater-)bassins loopen beide buizen, maar alleen op de zeewaterbuis zijn de aanvoerpijpen gezet. Toch zou het dus mogelijk zijn de zeewater-bassins in zoetwater-bakken te veranderen. En omgekeerd, want hetzelfde dubbele stel vindt men ook aan den overkant, waar nu alleen zoetwater de ruimte vult. Het zee-

water, waarin veel lucht is opgenomen (straks daarover meer) wordt met zekere kracht in de bassins gestooten; vandaar de luchtbelletjes, die het publiek dikwijls als evenveel zilverwitte parels in het water ziet opborrelen. Van de bovenzijde loopt een afvoerbuis, die het overtollige water doet ontsnappen. Zoo is er aanhoudende verversching. Dat afgevoerde water loopt door open goten naar het groote reservoir beneden, waar wij het zoo straks zullen terugvinden.

Behalve de bassins, die men (het publiek beneden) ziet, zijn er ook bassins, die voor de „men" verborgen zijn: reservebakken voor dieren, waarvoor op het oogenblik in de andere geen plaats is; ook een infirmerie, een bak voor zieke zeevisch. We komen hier zelfs langs een bak, waarin op den bodem allerlei visch als 't ware op apegapen ligt: als opgefuifde feestvierders liggen ze kris en kras door elkaar, op zij . . . Zijn ze dood? Neen. Ziek? Niet zoozeer. Ze zijn pas kort aangekomen en nog wat beduusd van de reis. Sommige zijn ook wat „beschadigd"; de haak heeft ze wat erg toegetakeld of de allicht wat al te forsche greep van den visscher heeft de slijmhuid, — voor den visch zoo onontbeerlijk — geschaafd. Het is maar een quaestie van tijd en dit heele partijtje komt op zijn verhaal. De oppasser Frans schept wat levende garnalen in een netje en zet die in den bak: ziet, hoe menige zieke zich rept om het lekkere hapje in de vlucht te vangen.

Garnalen zijn het gewone voedsel van heel deze zeewater-kolonie. Ze worden daartoe in bakken goed gehouden, waar ze door elkaar krieuwen, tot het onbarmhartige netje ze opschept en ze overplaatst in de gevaarlijke ruimte, waar de geopende vischmond ze ineens opslokt. Ge moet zien hoe elegant die garnalen met hun vlugge pootjes door het water roeien. Ook, hoe handig zoo'n visch op ze afzwemt met open bek, zoo dat ze er van zelf invaren. Wat de garnalen — stel ze konden kiezen — toch altijd nog prettiger zouden vinden dan door den mensch — wreedste dier der schepping! — „opgezet" te worden in koud water om langzaam te koken. Een afschuwelijke dood.

Het heel-groote zeevisschen-bassin, dat beneden in de publieke gang wel drie ruiten beslaat en bevolkt is door groote en kleine poon, pietermannen, schol, bot, rog, kreeft, zee-aal enz., is van boven gezien een wonderlijke wereld. Als Frans, dien ze allemaal goed kennen, met zijn hand in het water plast, komen ze aan, de makste onder de bewoners zwemmen langs zijn hand heen, door de geopende hand door, laten zich door hem aaien. Wanneer hij ook hier te mijnen pleziere de heele familie op garnalen trakteert stijgt de jovialiteit ten top en er is geen eind aan de feestvreugde; uit verre hoeken komen nu ook schuwere exemplaren naar boven, maar nu wordt Frans wat voorzichtiger, want er zijn gemeene kerels onder, die ongenadig kunnen bijten.

Hier zijn we nu genaderd aan wat van het heele Aquarium eigenlijk weer het onderdeel is, waar dan nog de deskundigen weer speciaal trots op dragen: de haringen.

En met reden. Het is nergens gelukt ze levend te krijgen en in het leven te houden; hier is men, dank zij langdurige proefnemingen, er in geslaagd. Zij eten heel fijn verdeeld vleesch, vleesch zoo fijn als pap, dat in het water zich oplost in een wolk van rood, waar de mooie zilver-blauwe harinkjes met open bekjes doorzwemmen, om maar te snoepen van de delicatesse. Men moet wel weten wat een werkelijke zeldzaamheid levende haring in een aquarium is, om zich te doordringen van het gewicht, dat dit hier bij ons is verkregen. Laatst nog was er een Amerikaansche dame, die het Aquarium kwam bezoeken, en den oppasser vroeg haar den haring te wijzen, want men had haar gezegd dat dàt de grootste merkwaardigheid van de collectie hier was. Zooals het meer gaat, wist die Amerikaansche meer af van wat er in onze stad en in Artis voor belangrijks te kijk is dan wij zelf. Onze brave Amsterdammers,

voorzoover ze hun kwartje offeren om in het Aquarium eens rond te neuzen, vinden in hun eenvoud niets natuurlijker dan dat daar ook haring rondzwemt. Zelfs zijn ze geneigd te vinden dat die daar eigenlijk niet thuis hoort, want ze willen alleen zeldzame, rare beesten zien en de haring is te gewoon! Ook zijn er menschen, die als ze voor hun vijf stuivers al die kostelijke bassins zijn langs gegaan en daar de wonderen der zeeën en rivieren hebben gezien, leukweg den oppasser vragen: of dat nu alles is!

Maar is het wel waar dat ge eerst dan recht beseft, wat er zoo al aan zoo'n aquarium vast is, als ge, gelijk ik, ook de verboden deurtjes zijt doorgegaan?

We zetten dus onzen tocht voort!

Hier steken we, aan het eind van de reeks zeewater-bassins, het gebouw in de breedte over; door een raampje in het plafond van de publieke middengang kijken we op den vloer daarvan neer en komen dan in de zoetwater-afdeeling. De inrichting der buizen en afvoeren is hier net eender; ik zei al dat ook hier het dubbelstel loopt, zoodat ook deze kant, was het noodig, dadelijk tot zeewater-sectie gemaakt zou kunnen worden of een enkel bassin of meer, net zooals men wil, met het zilte nat zou kunnen worden gevuld. Op enkele der bakken zijn hooge netten gespannen: d. i. om het overspringen der visschen van het eene bassin in het andere te keeren.

Verder op, links, ter zijde van het breede gangpad, dat ook hier langs de bakken leidt — alles is prettig, ruim gebouwd — vinden we een filtreer-inrichting, waarin het water in een wit porceleinen vorm loopt; de bodem is bedekt met doorschijnende, gele bolletjes. Wat dat zijn? Forellen-kuit is het, zoo versch verzameld en naar den eisch behandeld, zoodat men straks daaruit jongen mag verwachten: kleine forelletjes, die ter wereld komen met aan het lijf bungelend een zak, waaruit zij voedsel putten, zoolang ze zelf uit het water nog niet kunnen nemen wat tot hun instandhouding noodig is. Een heele zorg voor vriend Frans, die dagelijks het broedsel nagaat en de „slechte" eitjes er uitschiet en straks met het jonge goedje optrekt. Kijk, hier is de kweek; hier is klein grut in verschillende levens-stadia; de kinderkamer van het aquarium, dat dan ook onder zijn gasten vele telt met het opschrift: „hier geboren" [1]).

Voordat we afdalen naar de onderwereld, vooraf enkele cijfers. Ook straks zullen we cijfers noemen, maar het is beter ze te verdeelen. We kennen de groote Aquariumzaal. Hoe groot is die? 40 M. bij 7, dus pl.m. 280 M^2. De ronde koepelzaal met de losse aquariums is zoowat 170 M^2.

En hoeveel bassins zijn er? Er zijn 9 zeewater-bassins en 11 zoetwater-bassins, te zamen 20 voor het publiek zichtbaar; er zijn 9 reserve-zeewater- en 4 reserve-zoetwater-bassins.

Hoe groot die wel zijn? Dat wisselt. Het heelgroote (met drie ruiten) is (grof genomen) 9 M. lang, 2,40 breed, 1,90 hoog. Het water staat daarin tot een hoogte van 1,73. Er is dus meer dan 36.000 L. in dit eene bassin. In totaal bedraagt de hoeveelheid zeewater in de bassins zoowat 85 duizend liter. Een heele „sloot!" En aan de overzij staat goed 60.000 liter zoetwater. Met de reserve-bassins er bij is er iets minder dan 100 duizend liter zeewater, en 70 duizend liter zoetwater hier bijeen!

Nu wil ik, eer ik voor heden eindig, mijn lezers nog een denkbeeld geven van de uiterste zorgvuldigheid, waarmee deze natte gemeente wordt bestuurd. Ik weet daarvoor geen sprekender voorbeeld dan door op te geven dat sedert 15 November 1882 dag in dag uit *dagelijks tweemaal* worden opgenomen en aangeteekend de temperatuur:

1°. van de lucht aan de noordzijde der reservoirs (beneden);
2°. idem aan de zuidzijde;

[1]) Het was ook in ditzelfde aquarium dat voor het eerst in ons land kunstmatige zalmteelt met succes werd beproefd.

3°. van het zeewater
4°. van het zoetwater } in de reservoirs;
5°. van de lucht in de machinekamer;
6°. van de lucht op den noordelijken
7°. idem op den zuidelijken } dienstgang;
8°. van het zeewater
9°. van het zoetwater } in de bassins;
10°. van de lucht in de groote
11°. idem in de kleine } zaal;
12°. van het zoetwater
13°. van het zeewater } in de tafelaquaria in de kleine zaal;
14°. van de buitenlucht.

Bovendien worden dagelijks genoteerd de barometerstanden, de windrichting, de toestand van de lucht, benevens de meerdere of mindere helderheid van het zee- zoowel als van het zoetwater.

Het is de zorgvuldigheid, die uit feiten als deze spreekt, waardoor alleen een zoo schitterend resultaat als dit sieraad onzer stad, dit merkwaardig Aquarium kan worden verkregen.

XV.

VAN ZOUT- EN ZOETWATER.

II.

We hebben dus gezien dat naar boven opgestuwd werd het versche water en dat vandaar, in open goten opgevangen, naar omlaag gevoerd werd het verbruikte. We zullen nu zien waar het eene vandaan komt en waar het andere blijft. De zaak is dat het water in eeuwige circulatie is en men moet dus op één bepaald punt maar met de beschrijving beginnen. Ziehier. Komt men de machine-kamer binnen, men vindt er twee groote pompen, elk in verbinding staande tot een gas-motor. Één motor werkt maar en brengt één pomp in beweging; het tweede stel is voor in geval van nood. „Nooit verlegen" is de leus van het Aquarium. De pomp werkt op de beide buizen, die uit het zout- en uit het zoetwater-reservoir den noodigen voorraad naar boven voeren. In elk dier buizen merkt ge (aan den bovenkant) een klein gaatje op, daarin opzettelijk aangebracht.. Hebt ge bij een gaskomfoor wel eens waargenomen dat de gasbuis dicht bij haar uitmonding onderbroken wordt, zoodat daar gas ontsnappen kan, denkt ge?... neen, zoodat het gas, met kracht doorstroomend, lucht meevoert. Voor de verbranding is het gewenscht dat het lichtgas met lucht wordt vermengd. Evenzoo in het Aquarium. Op heel eenvoudige wijze zorgt het gat in de buis, dat met het water lucht wordt meegevoerd. Ge hoort de lucht er in zuigen.

De buizen putten haar inhoud uit de naast elkaar gelegen zout- en zoetwater-reservoirs. Niet zoo gauw toch zijt ge uit de machinekamer of ge vindt u in een flauw verlichte, vrij lage overwelfde ruimte, waarvan ge wel de breedte — en die is heel belangrijk — maar niet de diepte met het oog kunt peilen. In de volle lengte van het Aquarium strekt zich deze ruimte, die een gelijkvloersche verdieping van het gebouw vormt, uit. Hier ziet ge ook de van boven komende afvoerbuizen het verbruikte water uitstorten in open goten. Een der beginselen van de zuivering is, het water zooveel mogelijk in aanraking te laten met de lucht, zoodat de zuurstof steeds onbelemmerd kan toetreden. Die open goten nu loozen hun inhoud in filters, die heel eenvoudig zijn ingericht: ze zijn gemaakt van vurenhout; de bodem bestaat uit stevig in de lengte geplaatst latwerk, met open gehouden tusschenruimten, waarboven zich eerst grove, dan fijner kiezel en eindelijk lekzand bevindt. De filters werken dus in een richting van beneden naar boven. Er zijn er drie, 2 voor zee-, 1 voor zoetwater. Ik moet hierbij vertellen dat er ook eigenlijk *drie* reservoirs zijn, ook 2 voor het zout-, en 1 voor het zoetwater. De twee eerste zijn naast elkaar gelegen en door een gemetseld muurtje gescheiden. Ook hierin schuilt een listige bedoeling. Gij moet nl. weten dat de filters aan de achterzijde van de reservoirs staan, dus zoover mogelijk van de pomp af, opdat het water onderweg zal kunnen rusten en bezinken. Maar dat is nog niet genoeg.

De zeewater-filters loozen niet direct hun (gezuiverden) inhoud in een der reservoirs, maar storten dien in een houten goot, die naar voren loopt — dus in de volle lengte der reservoirs (waardoor alweer zuurstof toetreedt) — en daar in de voorste afdeeling van het eene der in 3 deelen verdeelde zeewater-reservoir uitloopt. Het water komt juist niet in dat reservoir, waaruit de pompbuis het heldere vocht ter nieuwe circulatie opzuigt. Eer het zijn tocht naar boven weer kan beginnen, moet het water de drie afdeelingen van het eerste reservoir doorloopen, dan door eene opening in den scheidsmuur de achterste afdeeling van het tweede reservoir binnentreden, om eerst aan de voorzijde van *dien* bak door den zuiger te worden opgeslokt en meegevoerd naar de bassins. Merk dus op dat het gefiltreerde zeewater driemaal de volle lengte van het gebouw doorloopt: éèns (eerst) in de goot, daarna (tweemaal) in de reservoirs. Gelegenheid te over dus èn om met de lucht in aanraking te komen (de zuurstof te laten inwerken) èn de mogelijk nog aanwezige troebelheid te doen bezinken.

Het is geen geringe ruimte, waarbinnen deze heele geschiedenis zich afspeelt. En de reservoirs zijn geen kinderachtige bakjes. Met den directeur en Frans ben ik, uit de machinekamer komend, rechts gewandeld, langs het zoetwater-reservoir tot achteraan waar we de filtreerinrichting zagen; toen de breede-zijde af, langs de tweede zeewater-filters en den lengtekant langs het zeewater terug. Een fantastische tocht door de laaggewelfde ruimte — o, ge kunt er met gemak rechtop loopen, zoo is het niet! — Van links en rechts spaarzaam verlicht door de hooge, getraliede vensters, die het gebroken schijnsel van het daglicht maar ten deele laten flitsen op het effen vlak van het water in de onafzienbare, overwulfde reservoirs. Ge weet zoo eigenlijk niet recht wat ge ziet en waar ge zijt, als ge een oogenblik u niet voorhoudt dat ge hier onder een aquarium wandelt!

Hoeveel water denkt ge wel dat er zoowat in deze geweldige bakken is? Laat me u eerst vertellen hoe groot hun oppervlak is. Twee zijn er, de twee kleinste, de buitenste, die elk ongeveer 84 M^2. groot zijn; de middelste, grootste, beslaat 225 M^2. Gemakkelijk krijgt men van deze laatste ruimte een denkbeeld, wanneer ik meedeel dat dit middenvak net gelegen is onder de groote zaal, d. w. z. onder die breede gang, waarin het publiek naar de aan weerszijden geplaatste gevulde bassins komt kijken; de zij-reservoirs hebben de breedte van die bassins plus de daarachter gelegen dienstgangen. Als er nu — ik neem alle cijfers heel globaal — zoowat 1 1/2 M. zeewater en 1.30 M. zoetwater (wat normaal is) in de reservoirs staat, dan is dat iets minder dan 440.000 liter zout- en iets meer dan 116.000 liter zoetwater, samen dus laat-ons-zeggen 564.000 liter. We moeten daar eigenlijk nog 100.000 liter bijvoegen voor de 77.000 liter zout- en de 32.000 liter zoetwater, die achter de eigenlijk gezegde reservoirs in de filtreer-inrichtingen zijn opgehoopt. Men kan zich nu een denkbeeld vormen van den voorraad, die er hier is, dat wil zeggen van de verhouding, waarin de direct benoodigde tot de steeds voorhanden massa staat. We zagen immers dat boven, in de bassins en reservoirs, goed 97.000 liter zeewater staat; welnu, beneden is er 520,000 liter, dus 5, ja bijna 6 maal zooveel. Voor zoetwater is de verhouding ongunstiger: boven is 70.000 liter noodig, beneden is bovendien nog 148.000 liter beschikbaar; dus een rede als van 1 : 2. Dat komt, omdat men oorspronkelijk niet van plan was zooveel zoet-water-bassins te werk te stellen. Maar de filtratie, de bezinking, de toetreding van de lucht werken zoo volkomen, dat er niet te klagen valt.

(Slot volgt.)

Merkwaardigheden uit het Rijk der Levende Natuur.

DE WINTERVLINDER.

Cheimatobia brumata.

November !. Neen, de naam alléén reeds is ruim voldoende om u te herinneren, dat het heerlijke buitenleven met al zijn zomergenietingen achter u ligt; dat windvlagen en regenbuien de plaats ingenomen hebben der zonnige Herfstdagen, dat Moeder-natuur zich ter ruste begeeft.

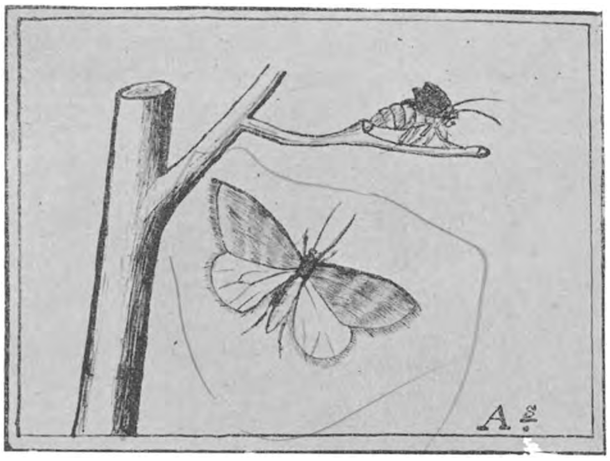

Ter ruste! Dát doet zij nooit; steeds is ze de volijverige; voortdurend geeft zij wat nieuws, wat verrassends en, om u dit te bewijzen noodig ik u in de maand November ter vlinderjacht. Werkelijk, al schudt ge ongeloovig het hoofd, op de vlinderjacht gaan we, en even merkwaardig als de tijd, even merkwaardig is ook de vlinder, dien wij zullen trachten te vangen.

Tegen den avond gaan wij den tuin in, voorzien van vlindernet en een paar lantaarntjes, want die zullen we in de schemering wel noodig hebben. En al is het nu al koud, al vriest het 's nachts ook al een beetje, de vlinders, die wij zoeken, storen zich daar niet aan. Als het overdag maar niet te nat geweest is, dan kunnen we vast op een flinke vangst rekenen.

Zie, daar vliegt er al een en zet zich tegen den stam van dien appelboom !

't Is goed, dat we hem zagen vliegen: zóó tegen de dorrende schors gedrukt, zouden we hem vast voor een verdroogd blad hebben gehouden. Geen wonder, dat de meezen hem zoo moeielijk te pakken kun-

krijgen. Groot is onze laatvlieger anders niet: van de eene vleugelpunt tot de andere bedraagt de afstand nog geen 3 cM. En mooi is zijn roestbruine tint zeker óók niet!

Wat gaat hij daar nu doen? Zoekt hij een goed plaatsje tegen den winter om daar het koude jaargetijde veilig door te kunnen brengen, of wil hij alleen den kouden nacht ontvluchten en drijft hem de slaap?

Geen van beide! Zijn levendige bewegingen wijzen absoluut niet op een rust zoeken, lang niet. Kijk, vlug beweegt hij zich over de ruwe schors; halt, onbewegelijk zit hij daar bij dat vormloos hoopje.

't Vormloos hoopje beweegt zich; er komt leven in. Zou 't een spin zijn?

Licht bij; 't schijnsel van de lantaarn doet die twee verschrikken, vlug 't vlindernet er over; zie zoo, we hebben hem, vóór dat hij ons ontsnapt. Maar nu die ander. Wacht, daar loopt het vormloos insect verder tusschen de scheuren van den schilferigen appelboombast. Daar is 't!

Ge hebt daareven niet meer of minder gedaan dan een paartje gestoord in hun vrijage.

Ja, hoe vreemd het ook klinken mag, dat ongevleugeld, vormloos insect is een vlinder en wel het vrouwtje van den daar juist gevangen wintervlinder.

Wat een verschil! Hier, de vluggewiekte, de altijd levendige, daar de trage, langzaam voortkruipende.

En tóch is het zoo!

Al ontbreken de vleugels, al is het achterlijf feitelijk niets meer dan een eierenmagazijn, dat op 6 pooten loopt, een vlinder is 't. Zoo'n mannetjesvlinder bezit toch een uitstekend reukorgaan. Alleen op den reuk vindt hij zijn „aangebedene" reeds boomen ver en zweeft haar, wanneer zij „op wandel" gaat, achter na.

Moeder-vlinder klimt steeds hooger: zij zoekt een goed plaatsje voor haar toekomstig kroost. En ze vindt het óók!

Aan het einde van de dunne twijgjes, bij de knoppen, houdt ze stil en legt daar, op de beschuttende knopschubben haar eieren.

Zou ze weten, dat haar kinderen daar in het voorjaar terstond de tafel gedekt vinden?

Reeds vroeg in de Lente komen er uit de eieren rupsen, die al weer even merkwaardig zijn. Alleen de kopzijde en heel aan het staarteinde hebben ze pooten, zoodat ze, indien ze voortwillen, het gansche lichaam beurtelings moeten uitstrekken en krommen, waardoor het lijkt, dat ze den weg afmeten.

„Spanners" noemt men ze dan ook.

Schrikken ze, dan nemen ze plotseling een langgerekte houding aan, waardoor ze met hun groene kleur sprekend op een bladsteel lijken. Vijanden komen haar nu niet te lijf; die zien haar voor wat anders aan dan ze zijn. Zóó zorgt Moeder-natuur voor haar kinderen!

Echter, hoe interessant deze levensgeschiedenis ook zij, voor ons menschen, die maar liever op de practische zijde van het vraagstuk letten, is de wintervlinder een schadelijk insect, dat door zijne vraatzucht oorzaak wordt, dat wij het volgende jaar minder fruit hebben. Maar al is dat ook zoo, merkwaardig is onze Novembergast in alle opzichten.

AGRESTIS.

(*Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van 28 Juni 1881 en kan worden verkregen door tusschenkomst van den heer J. A. Holtrop, Sarphatipark 32, Amsterdam, of rechtstreeks van de auteurs.*)

Kippensoep.

MONOLOOG

(*voor een heer*)

DOOR

E. WILLEBRANDS.

Ik heb ... — neen ik hàd, 't is verleden tijd! — twaalf kippetjes en één haan.

Mooie beessies! En leggen!... altijd maar weer van die mooie, versche eieren, de haan daarbuiten gelaten.

Ik zei zooeven: ik had twaalf kippetjes en één haan, — nu heb ik ze niet meer; geen eitje, geen veertje zelfs meer te vinden in mijn zelf-getimmerd kippenhokkie! Wat zegt u juffrouw?... „een ziekte onder de beessies"? Toch niet... „Of ze 't snot hadden?"... Neen juffrouw, heelemaal niet, geen sprake van! M'n familie weet er meer van! Als je trouwt, denk je er eigentlijk nooit goed bij door, dat je een heele nasleep meekrijgt van je vrouws kant; je hebt zelf ook wel wat, maar die ken je te goed om je door hen in de maling te laten nemen; maar hoe gaat 't met je vrouw's familie, vooral als je nog niet zoolang getrouwd bent!... Dan wil je nog wel ereis „de mooie" uithangen, een mensch kan altijd nog al met zijn eigen opschieten en je vindt 't dan wel kemiek, as je schoonmoeder en haar gevolg uitbazuinen, alsdat ze zoo'n royale, leuke schoonzoon en zwager hebben getroffen! die, as ie maar kon, z'n hart uit z'n lichaam zou geven om z'n familie maar te helpen! Maar die aardigheid gaat er gauw af, — bij mij ten minste — en toen ik dan ook van morgen voor mijn leeg kippenhokkie stond te filosofeeren, dacht ik zoo bij m'n eigen: „houdt ze in de gaten, Kees"! (ik hiet naar m'n vader, die

hiet ook Kees, ik ben van zelf Kees Junior en m'n vader, die vanzelf ouder is, Kees Senior „je familie het je te grazen gehad, ouwe jong!" En ik heb ze nou dan ook in m'n zak! Ze kennen voor mijn part...., neen ik zal 't maar niet zeggen, maar wel wil ik u vertellen, dat ze voortaan met d'r klavieren van mijn spullen afblijven.

't Is nou zoo wat vijf maanden geleden, dat m'n vrouw's zuster, Doortje, bevallen most, — dat neem ik der nou niks kwalijk, dat spreekt vanzelf. 's Morgens kwam haar man de particuliere weet brengen; ... of 't nou een jongen òf een meisje geweest is, weet ik niet meer, ... die soort dingen laten me altijd koud, maar wel weet ik, dat m'n vrouw (Leentje heet ze, naar een tante van haar) me 's middags aan tafel vroeg, òf we niks mosten doen voor de kraamvrouw, een versterkinkje of zoo iets, dat is zoo de gewoonte zei ze... Nou, ik wou natuurlijk in de pas blijven bij m'n vrouw's familie, (we hadden altijd zulk mooi weer gehad) en ik zei dan ook dadelijk: „waarachies, Leen, zeker, zeg maar wat 't moet wezen, daar heb jij meer verstand van dan wij mannen."

„Ja," zei ze, „zie je, ik had gedacht," zei ze, „as je ereis bijv. een k....", haar stem hokte al zoo een beetje en ik dacht: „Kees, 't wordt zwaar weer, zet je paraplu op,"... „as je ereis," zei ze verder, „bijv. een kip... pe.... tje uit 't hok nam en ik maakte ereis een fijn „kippensoeppie" er van, 't gaat eigentlijk buiten je broekzak om, en Doortje hèt er èen rijkelui's-maal an; 't is zoo versterkend voor de kraam! Geef er maar een, die niet al te bij-de-hand in 't leggen is," zei ze, „dan merk je 't ook zoo niet aan de eieren. Maar je mot 't *zelf* weten, hoor Kees; ik vraag 't niet voor m'n eigen, en as jouw familie in de kraam moet, doen we van zelf ook wat."

Ik denk: laat ik nou maar niet tegenspreken, 't mòt tòch gebeuren en laat ik nou voor de familie de „royale Kees" blijven; 't bloed kruipt waar 't niet gaan kan, en ik zeg dan ook tegen Leentje: „nou Leen, 't mot dan maar gebeuren; 't spijt me wel een beetje voor m'n fokkerij en voor 't beessie, dat 't treft, maar Doortje bevalt ook niet alle dagen!" En m'n vrouw hèb er soep van gekookt, en zóó fijn, dat *haar* en *mijn* familie van de weeromstuit, mij binnen een paar maanden een leeg hokkie bezorgd hebben! Je mot 't maar van je familie hebben!!

Zooveel as een weekie na die bewuste kraamsoep zegt Leen tegen me: „Kees," zei ze, „zou 't niet een beetje kwaad bloed zetten bij *jouw* familie dat *mijn* familie,... — nou ja," zei ze, „'t kwam wel door een bijzonderheid, dat Doortje dat kippie hèb gehad, — zoo fijn gesmuld hebben en zullie er niks van geproefd hebben? Je moeder was hier gister en ze was zoo stil, stiller dan anders, vond ik; ik dacht zoo: zou moeder misschien een beetje ervan onder den indruk zijn, dat zij gepasseerd is, toen ze de vorige keer ziek was, ze is toch óók niet van de sterkste! Zie je, om nou de lieve vrede te bewaren, vond ik 't misschien beter om er haar óók een present-cadeau te geven, want ik geloof wel dat er iets bij d'r broeit, en ik zou voor geen geld van de wereld willen hebben, dat er om een onnoozel kippie later herrie kwam! Maar je mot 't zelf weten, hoor! Ik vraag 't niet voor *mijn*, dat begrijp ie levendig!" Ik most 't *zelf* weer weten! dat was in dit onderhavige geval: *doen*, wat m'n politieke Leen (vrouwen zijn in zulk soort keukenzaken *altijd* nog al politiek) gezegd had.

Ik haalde en plukte kippetje no. 2; mijn hand beefde wel een beetje onder de operatie; ik had gisteren nog een ei van haar uit 't hok gehaald. Eten doet m'n vrouw ze. Ze zegt: „*wij* vrouwen hebben 't meer noodig dan jullie mannen; *wij* zijn zwakker van inhoud!"

„Je moeder fleurde heelemaal op, toen ik haar van middag dat keurig soepie bracht," zei Leen den volgenden dag tegen me, „der gemoed schoot vol; waarachies Kees, as je 't gezien hadt, dan had je je der heelemaal in verkneuterd. Chrissie, Toos en Arie hebben er allemaal van geproefd,... niet te veel, dat begrijp ie,... een

mondje vol maar, maar ze vonden 't zonde om 't door te slikken,... zóó gemeen lekker! zóó merakel fijn hadden ze nog nooit zoo iets geproefd! en voor je vader heit moeder een klein bordje weggezet, die heit 't nog te goed — en moeder komt morgen zelf 't schoone schaaltje terugbrengen, ze heb me wel zesmaal bedankt en ze wou 't jou ook *zelf* doen. ...e... Moeder zei zoo, niet met eene bedoeling, geloof ik, dat de volgende week, als vader jarig is, tante Janssie en oom Koos kwamen met der twee meissies en dan ook nog misschien Dirk uit de „Meer," die een oogie op Toossie heit,... je weet wel; moeder dacht dat 't er dan wel door zou gaan tusschen die twee; en of wij ook vooral niet te laat kommen;.... maar.... ze, ze blijven misschien allemaal.... ee.... eten, zie je, wij kommen vanzelf dan ook den heelen dag, enne nou e dacht.... moeder.... enne.... Toossie, als ze iets extraas hadden met eten, misschiene.... wat of een k.... kip.... pie zou motten kosten, maar e.... ze dachten, als dat ze er an één niet genoeg had, zie je met zooveel menschen, al die familie en Dirk en *wij* natuurlijk, maar twee en... en dan dat jonge haantje, dat vond moeder nog al vettig!... meteen inplaats van vleesch... Zie je, ik heb natuurlijk *niks* beloofd, daar ken je me wel voor, maar ik zou 't wel een beetje sneu vinden om van je bloedeigen familie centen op te strijken, niet?... vooral nou vader jarig is... en dan met Dirk, as die hoort, dat die kippies *gekocht* zijn bij z'n *eigen* zoon, die ze louter uit liefhebberij houdt en er zelf van mee eet, dat geeft al direct geen prettige verkeering met Toossie as 't doorgaat,... En as 't *niet* doorgaat, dan zouën wij 't misschien op *ons* dak krijgen, niet Kees? en dat voor een paar kale kippen, die net zoo goed als wij morgen in der hok dood kunnen vallen, voordat je 't weet, vind ik de moeite niet, wat jij man? 't Dozijn is nou toch al angebroken en an de haan heb je eigentlijk ook al niet veel, voor 't leggen hoef je hem heusch niet te houden. Maar je mòt 't *zelf* weten,... praat er morgen maar eens over met moeder als die 't schaaltje terugbrengt."

Den volgenden dag kwam moeder 't schaaltje *schoon* terugbrengen. „Ik heb er m'n tong bij ingeslikt," beweerde ze, maar ze praatte als een advocaat dien middag over vaders verjaardag, over de familie die kwam, over Dirk en dat *wij* vooral vroeg mosten kommen, over 't eten en eindelijk over 't hoofdgerecht.... „kippetjes." Drie uur later vertrok die goeie ziel, na ons op straat voor de zevende maal aan de afspraak herinnerd te hebben, aan de twee uitgezochte en vetste kippetjes en 't haantje en as dat ze niks an vader zou zeggen van het groote present en Toossie zou wijsmaken dat 't over was gegaan met de kippetjeseterij van wege de kosten.

Intusschen was ik weer 2 kippen en één haan armer geworden.

Kippetje no. 3 en 4 en mijn eenigst haantje hebben den weg gevolgd van hun zusjes No. 1 en 2.

Dirk uit de „Meer" ging den volgenden morgen met een zakkie, waarin *drie* kippies, no. 5, no. 6 en no. 7 uit mijn hok, op 't spoor. 's Avonds op vaders verjaardag had m'n lieve Leen, zooals zij zegt, zich verpraat tegen Dirk, ze kon 't rechte niet goed meer herinneren, hoè 't nou eigentlijk in melkaar zat wist ze niet zoo precies meer ('t was al een beetje laat geworden), maar ze had dan 3 kippies beloofd, 't dozijn liep nou toch op z'n end en hij zou er een paar vette konijnen voor sturen, daar was ze zoo verzot op en ze geloofde ook wèl dat ze er wel degelijk met mij over gesproken had, want ze had gezegd: je mòt 't zelf weten, maar ik vind dat je 't niet laten kan tegenover Toossie en de konijnen.

Toossie kwam drie dagen later met rooie oogen zeggen as dat ze een brieffie van Dirk had gekregen en as dat ie maar van der afzag. Ik ben twee weken lang op bepaald *dringend* verzoek van m'n vrouw naar 't station geloopen om te vragen of er ook konijntjes uit de „Meer" waren overgekomen, maar de chef had nooit niks geen konijntjes uit de „Meer" gezien.

Weg kippetje no. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en één haan! Over de konijntjes wil ik maar niet eens klagen!

M'n vrouw heeft 3 weken met een lang gezicht geloopen en had al lang genukt op schadevergoeding voor haar maag. De konijntjes van Dirk lagen haar een beetje dwars. Verleden week Vrijdag kwam 't hooge woord er dan ook uit. „Kees," zei ze, „motten die mirakels van die paar beessies, die je nog over hebt, nog langer blijven leven? of wou je bijgeval *mijn* moeder ook passeeren met een kippetje! Dacht je soms dat *mijn* familie *niet* van kip houdt of kan 't nou niet meer lijden, nou *jouw* familie z'n bekomst er van heb? An Doortjes kippie heb *mijn* moeder zich niet rond gegeten en evenwel jouw familie wil je toch niet voortrekken bij mijn familie? Mijn moeder is al in geen zes dagen hier over de vloer geweest en 't is voor haar waarachies óók geen alledaagsche kost. As ze der over begint, mot ik ze gelijk geven en dan weet je 't end er niet van. Maar je mòt 't *zelf* weten, jij bent baas over de fokkerij. Maar als je 't doet, je kan 't haast niet laten, doe 't dan vóór Zondag, dan kommen wij vanzelf ook eten en dan ken je er geen spul mee krijgen."

Wat most ik doen in 't onderhavige geval? Toestemmen — en om niet den schijn te geven mijn familie voor te trekken bij de hare, heb ik Leentje zelf drie kippetjes laten uitzoeken. Het restje dat overbleef was tamelijk dun."

Kippetjes No. 8, 9 en 10 stonden Zondagmiddag op tafel bij schoonmoeder en 't speet de familie erg, dat ze àl op waren, nou je eigentlijk de smaak goed te pakken kreeg. De dankbaarheid van je familie kent dikwijls geen grenzen!

M'n lieve Leen vond 't zonde en jammer om twee van die beessies, waar je nog zoo een lekker maaltje an kon hebben, in dat groote hok te laten loopen, — de fokkerij meende ze, was nou toch heelemaal geruïneerd en verkoopen?... nu, dat kon ze niet over der hart krijgen, die beessies, die je zelf opgevoed heit,... „niet Kees?" zei ze tegen me, „dat zou jou ook pijn doen — en wat brengen die nou eigentlijk op as je ze wou weg doen! Als we nou eens, ik dacht 't zoo maar, zie je, jou vader en moeder en de mijnen, hier vroegen om te eten, we bennen nou bij allebei geweest en ze hebben wel royal uitgehaald, dat mot hun nagezegd worden en wij motten voor ons fesoen ze ook terugvragen, anders krijg je misschien nog mot, en daar ben ik zoo bang voor als de dood."

Ze hebben — *onze* familie — kippetje no. 11 en 12, de laatste uit het hok, naar de beenen gewerkt. 't Kippenhokje is verdwenen.

't Moest tòch gebeuren. Nooit in der eeuwigheid meer een kipje op mijn terrein. Dat verdraai ik netjes!

B
OFFOR

WINTER.

Passie-Spelen te Zelzach

DOOR

G. VAN HULZEN.

Zelzach, het kleine Zwitsersche fabrieksdorp aan den voet van de Jura, op een uur afstand van Solothurn en langs de spoorlijn Olten—Biel gelegen, heeft thans, evenals Oberammergau, zijn passie-spelen.

Dagteekent de vertooning van den Lijdensweg in 't Beiersche hoogdorp reeds uit de middeleeuwen, haar oorsprong vindend in de zucht om den invloed van 't wereldsch Tooneel terug te dringen, deze christelijke voorstellingen, hoewel een vrije navolging van Oberammergau, schijnen me minder te zijn een voortbrengsel van religieusen aandrang, dan wel een poging van een socialen werkgever, die voor zijn fabrieksbevolking, in een klein nest van een dorp, een stichtenden en passenden ontspanningsarbeid zoekt.

Zooals bij ons te lande een Van Marken een groot Park stichtte met lees- en gezelschapzalen, eigen muziekkorps en zoo al meer, zoo staan we hier voor de schepping van den uurwerkfabrikant Ad. Schäfli, die voor zijn werklieden deze spelen als een middel bezigt, om het zedelijk gehalte der bevolking te verhoogen — en van uit dit oogpunt bezien, zijn deze religieuse volksvoorstellingen zeker van geen minder belang dan die van Oberammergau.

In het Beiersche hoogdorp zien we een eenvoudige dorpsbevolking, die deze grootsche tragedie-tafereelen afbeeldt op een waarlijk indrukwekkende wijze, maar we hebben niet te vergeten, dat we daar toch staan voor een bevolking, waarvan deze kunst door traditie bewaard is gebleven, van vader op zoon als 't ware overging, terwijl het stoere en sobere Alpenvolk al reeds een voorsprong heeft boven anderen, om op natuurlijke wijze en met innige devotie de gewijde tafereelen te naderen en te vertolken, als een gewoon gevolg van het in vrije natuur zijn. Voor een fabrieksbevolking brengt dit heel wat meer moeielijkheden mede.

De menschen, die aldoor in de bergen leven, zonder dadelijk knellende kleine zorgen, zonder dagelijkschen neertrekkenden sleurarbeid, vrij en vrank daar op de rotsen ronddolen, met om zich henen de grootsche natuurverschijnselen, deze menschen zijn als 't ware aangewezen voor de mystieke, religieuse vertooningen. Hun geheele statuur, houding, gebaren, vooral waar, zooals in Tyrol, door den omgang met toeristen, een zekere beschaving van zelf hen eigen wordt, leent zich bijzonder tot dat doel.

In Zelzach daarentegen staan we voor een bevolking, waarvan de helft bestaat, uit fabrieksarbeiders, t. w. horlogemakers

en de andere helft uit gewone landbouwers, die evenals bij ons hun bestaan moeten vinden in het regelmatig bemesten en beploegen van land, in het bepoten van akkers met aardappelen en graan. De moeielijkheden hier te overwinnen — dit voelt ieder, zijn dan ook heel wat grooter. Evenwel liefhebberij-vertooningen, schietspelen, volksvoorstellingen en al wat gezamenlijk kan geschieden om den Zondag te passeeren, de lange winteravonden op degelijke wijze te vullen, dat zit 'n Zwitser in 't bloed. Er is maar een enkele man noodig om het idee op te wekken, een man die geacht en gezien is, overmacht heeft om klein krakeel te voorkomen of te vereffenen, en het steentje rolt vanzelf. Dit onderwerp is een studie op zichzelf waard. Zelzach met zijn schrale bevolking van slechts 1600 menschen, heeft een mannenkoor, een eigen muziekkorps, een turnvereeniging, een schietgezelschap van honderd man sterk — en een gemengde zangvereeniging van vijftig leden. Dit alles op een bevolking van zestienhonderd zielen, het is bijna ongeloofelijk! Doch laat ik de behandeling van 't onderwerp niet te veel vooruitloopen, maar mijn bevinding in behoorlijke volgorde weergeven.

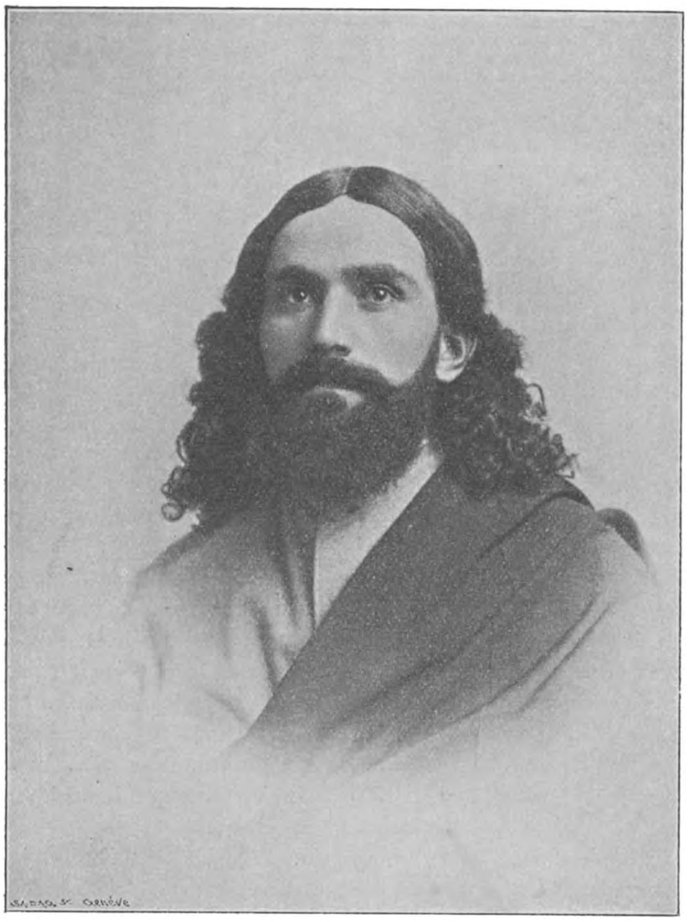

Robert Kocher in zijn uitbeelding als Christus.

* * *

Ik had — en waarschijnlijk velen met mij — nooit van Zelzach en van Passions-spiele gehoord. Maar overal, door geheel Zwitserland, aan alle stations, op aanplakborden en muren, kleurde fel een klein aanplakbiljet: een Romeinschen proloogzegger voor een vuurrood kruis op een wit veld, vermeldend de datums der vertooning.

Zij keek mij een beetje vreemd aan die teekening. Er lag op zichzelf al een eigenaardige tegenstelling in het geteekende onderwerp. Op die Romeinsche kleeding stond toch het hoofd geteekend niet van een Romein, maar van een simpelen Zwitser, eenigszins naïef en eenigszins onnoozel, de uitdrukking van een landbouwer, die kruisridder was geworden, half dwepend, half vragend, ons aanstarend.

Bepaald mooi kon ik dit aanplakbiljet niet

vinden, niet devoot, noch heroïek. Maar eenmaal het opgemerkt hebbend, zag ik het overal weer. Het lokte, grijnsde en wenkte me overal tegemoet. En voorwaar zooveel moeite, zooveel kosten waren er ook niet mee verbonden. Waarom zou ik dat religieuse spel geen aandacht schenken?

Het kleine biljet met zijn fel rood kruis had het gewonnen.

Op een Zondagmorgen ben ik er naar toe wat beteekent halfzes opstaan! Niet aanlokkend voor iemand, die niet alleen voor zijn genoegen in Zwitserland is, en laat ik het eerlijk bekennen, ook een beetje van zijn gemak houdt.

Drie uur met het spoor heen, drie uur met het spoor terug, een uur of zes in 't hartje van den zomer in een gebouw zitten om vertooningen te zien, laat 's avonds terug, à la carte eten en natuurlijk erg moe, het waren geen

Jezus voor Kaïaphas.

gegaan. Het plaatsje ligt, zooals gezegd, op een uur afstand van Solothurn. Het leek mij een handomdraaien. Maar zoo gemakkelijk, als ik het overdacht, ging het toch niet. Al kan men er van uit Luzern langs drie spoorwegen komen, de verbindingen zijn zoo gebrekkig en de afstand in dit bergland bedriegt altijd, dat toen ik mij eens deugdelijk op de spoorkaart ging vergewissen, er niet minder dan drie volle trein-uren noodig bleken om die enkele kilometers afstand af te leggen.

Om er 's morgens voor elf uur te zijn, moest ik te zeven uur uit Luzern vertrekken, opwekkende vooruitzichten, die daar voor mij opdoemden. Maar aan 't eind won het toch de nieuwsgierigheid, het verlangen om te zien wat deze arbeiders, gewone fabrieksmenschen wel van de passie-spelen zouden terecht brengen.

Zelzach bleek te liggen heel landelijk en rustig, te midden van groene velden en weiden, in een betrekkelijk vlakke streek. dadelijk aan den voet van 't gebergte.

Zoo landelijk is het plaatsje, dat de weg van 't station naar 't Passionspielhaus voor een gedeelte loopt tusschen akkers met kool en aardappelen.

De bevolking leeft daarenboven nog verdeeld over drie vlekken.

Het gebouw zelf is een groote tent, als bij ons een kermisspel, van nieuw, ongeverfd hout opgetrokken, waarboven het gedeelte, wat als tooneel dient, bij wijze van toren uitsteekt. Dit tooneelgedeelte is toch van dubbele hoogte, omdat alle versieringen, decoraties en tableaux, als in 't best ingericht theater, naar boven worden geheschen.

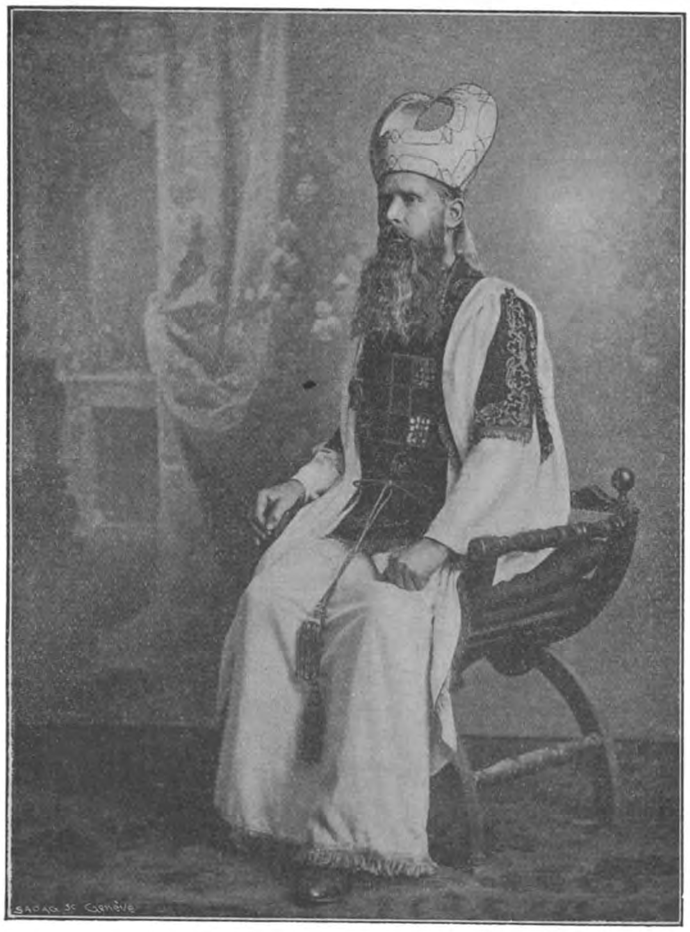

Johan Gisiger als Kaïaphas.

Evenals bij de Wagner-vertooning is ook hier de muziek onzichtbaar. Deze groote houten tent, van verre al zichtbaar, heeft geen gevel, zelfs geen eigenlijken in- of uitgang. De toegangen zijn op zij aangebracht, als heel gewone deuren — en dadelijk in de tent, en naar de verschillende rangen voerend. Achteraan, waar de zitplaatsen oploopen, zijn de trappen buiten het gebouw, zoodat men van binnen niets anders heeft dan de holle, met zitplaatsen ingenomen ruimte zonder eenig venster of andere verlichting.

Een open vak boven de deuren, 't licht door een gordijn wat getemperd, geeft toch voldoenden schemer om niet in volslagen duisternis te zitten. De prijzen zijn van één tot acht frank. Maar men kan overal even goed zien en hooren, tengevolge van het oploopen der zitplaatsen. Alleen op de twee duurste rangen is rood doek, bij wijze van kussens op de harde banken gelegd.

De verkoop van kaartjes geschiedt in aparte loketten, van 't gebouw afzonderlijk gehouden, zoodat het begrip van geld, al moet men dan ook betalen, wel vermeden wordt. Tegenover de loketten, die een afzonderlijk straatje vormen, zijn een paar tenten met fotografieën, illustraties, prentbriefkaarten en lectuur, alles op de vertooningen betrekking hebbende.

Het tooneel is natuurlijk verlicht, electrisch — en wijl er niet gerookt mag worden en zelfs de kleedkamers, naar ik meen, afzonderlijk van 't gebouw staan, is het gevaar van brand, ook al is het een houten tent, zeer gering.

Het Passionsspielhaus staat geheel afzonderlijk, wordt niet anders dan tot dit doel gebruikt, staat in het tijdsverloop, dat tusschen de vertooningen ligt, soms drie, soms vijf jaar geheel leeg.

Hun gewone liefhebberij-vertooningen houden ze in andere lokalen. Men doet dit om den eerbied en de stemming ongeschonden te bewaren.

Ook het dorp zelf wordt tijdens de voorstellingen in de noodige stemming gehouden. De menschen schrijden over straat heel zedig voort. De deelnemers aan de vertooning gaan 's morgens eerst gezamenlijk ter hoogdienst — en opmerkelijk, hoewel een deel der bevolking protestant is, gaan ze gezamenlijk. Ook op 't koor van de katholieke kerk zingen protestanten mede. Dit komt daardoor, dat het gemengde mannen- en vrouwenkoor tegelijk dienst doet als kerkkoor, althans daaruit getrokken wordt. Wijl de drang tot kunst, en niet het beperkte religieuse ceremonieel de oorsprong is, kan het hun, die gaarne zingen, minder schelen of ze dit doen in een kerk die niet van hun eigen religie is. Inderdaad, wel een benijdenswaardig bewijs van concilianten aard. Trouwens ook bij ons op dorpen komt het voor dat dominé en pastoor samen verkeeren.

Bovendien veel keuze is er niet — en veel personen te missen heeft men evenmin; men moet in acht nemen, dat men hier staat voor een beperkte dorpsbevolking, die eigenlijk niets anders heeft dan eigen wil en eigen studie en waar dus alle krachten gebruikt moeten worden.

Ze zijn er dan ook niet weinig trotsch op, dat zij met hun zangvereeniging de groote toonwerken uitvoeren van Palestrina, Vittorio, Decius, Bach, Mozart, Haydn, Schumann, Mendelssohn, Liszt enz. Daarnevens voeren ze ook algemeene werken uit. Zoo werd de Glöcke von A. Romberg in 1891, in 1897 de opera Undine van Lortzing gegeven — en ook het Kerstoratorium van Hering.

Het gemengde mannen- en vrouwenkoor is het hart en het uitgangspunt geworden van deze passie-spelen. Want, tegenover

Paul Marti, als de romeinsche landvoogd Pilatus.

Oberammergau waar het spel hoofdzaak is, wordt hier de kracht gezocht in het zangspel, met de daarbij aansluitende tableaux-vivants. Het gewicht wordt hier verlegd en naar de uitvoerders zelf meenen met succes, naar het muzikale deel.

Jacob Stuber als de hoogepriester Annas.

Verder is het zooveel mogelijk Oberammergau gevolgd. Op kosten van den reeds genoemden horloge-fabrikant Schäftli reisden in 1890 vier van zijn intelligentste arbeiders naar Oberammergau, om daar de vertooningen te bestudeeren. Deze kwamen geheel enthousiast terug. Er werd dadelijk begonnen met voorbereidende maatregelen. De heer Schäftli verschafte het geld en reeds in 1893, inplaats van De Parel van Savoye, De Orgelman van Langer en dergelijke stukken te spelen, werden de Passie-spelen vertoond.

't Spreekt dat men hier, evenals in Oberammergau, rekening te houden heeft met het zedelijk gehalte der uitvoerenden.

't Gaat moeielijk iemand, die geen onberispelijken levenswandel leidt, een der figuren uit den Lijdensweg te laten vertoonen. Dat zou gewoon ironie zijn. Maar, wijl 't geheele jaar door, de bevolking, die aan de Passie-spelen deelneemt, gezamenlijk zich in vrijen tijd bezig houdt met turnen, bergtoeren, zanguitvoeringen en tooneelvertooningen, waar dus de ledigheid, door onze wijze vaderen des duivels oorkussen genoemd, met passende ontspanning wordt ingenomen, daar is van dat gevaar niet zooveel te duchten. En ook de ijdelheid, de eerzucht om een rol te blijven vervullen, houdt mogelijk zij, die nog eens wilden afdwalen, wel op het paadje van recht-uit.

Maar hoe ook, de bewoners van Zelzach gaven voor en tijdens de vertooningen wel den indruk van groote ingetogenheid, alles ademde reine toewijding.

* * *

Een kwartier voor den aanvangstijd wordt op de hoeken van 't dorp een fanfare geblazen als eerste sein. Tien minuten later klinkt

nog eens deze oproep, de bekende roep uit Parsifal.

De muzikanten voeren dit weer zeer stemmig uit. Ze marcheeren in kerk- of processiepas, houden op de aangegeven plek stand, wachten nog een oogenblik en laten dan hun fanfare klinken. Na een oogenblik van rusten schrijden ze weer processiegewijze verder.

Het bracht ons werkelijk in de stemming. Heel het dorp draagt trouwens daartoe mede. Een paar wielrijders, die passeerden en in het dorpskoffiehuis op de piano een lustig mopje wilden trommelen, werd deze lustigheid gauw belet.

Prompt elf uur begon de vertooning.

Het gebouw, de houten tent, zonder eenige versiering en zonder een eigenlijke entrée, met op zijde het viertal deuren, die toegang geven naar de verschillende rangen, wordt door de wachtende menigte bezet. Wijl de plaatsen naar achteren oploopen, zijn voor de achterste deuren trappen aangebracht.

Zoo spoedig de vertooning begonnen is, worden de deuren gesloten en niemand meer toegelaten.

Een koraalgezang begint — en het eerste tableau, het ontstaan der aarde, het lichtworden vertoont zich langzamerhand. In een tweede beeld zien we Adam en Eva. Daarna de verdrijving uit het Paradijs, den broedermoord van Kaïn, de beproeving van Abraham, den droom van Jacob, het verkoopen van Joseph door zijn broeders, den triumf van Joseph in Egypte, Mozes in 't wiegje tusschen riet, het Manna in de woestijn, om te eindigen met de wetgeving op den berg Sinaï.

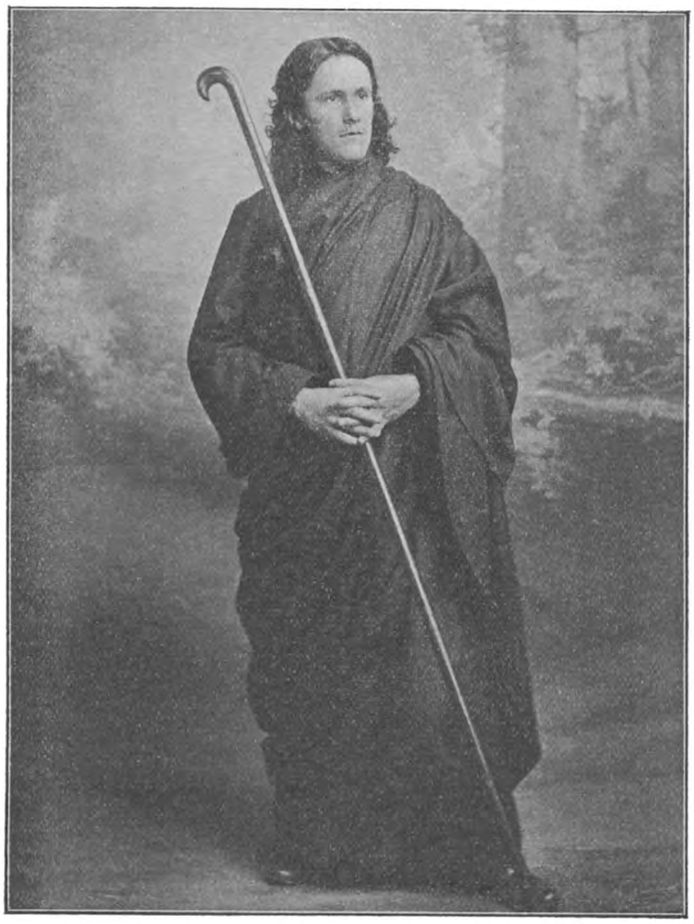

Emile Schönmann als Johannes.

Dit eerste gedeelte bevredigde mij maar half.

De vele tableaux, al waren er zeer goede onder, zooals de triumf van Joseph in Egypte, hadden iets primitiefs en kieschkeurigs tegelijk.

Het leek mij het aankleeden van oude bekende tooneelen, zonder dat daarbij diepe aandoening werd opgewekt. Ik ben misschien

van nature niet eenvoudig genoeg, en mogelijk ook te critisch aangelegd, maar als ik Adam en Eva met kleeren bedekt in 't Paradijs voorgesteld vind, waar we kunnen veronderstellen dat het eerste paar nog volkomen naakt omzwierf, als ik een engel zie voorgesteld door een juffrouw in een wit battisten kleed, met een gouden ceintuur, vermoedelijk uit den Guldensbazaar, om het midden gesnoerd, dan verdampt bij mij de aandacht, en komt in plaats van devotie een neiging tot lachen en ridiculiseeren. Onze verbeelding wordt door de realiteit dan te veel gecontroleerd.

Maar ook het muzikale deel was te primitief, de bezetting te zwak. Om daarin toch iets te bereiken, dient men over uitgelezen krachten te beschikken. Deze nu zijn maar schaarsch te vinden onder een beperkte dorpsbevolking — en waar zooals hier een driehonderd personen op het tooneel komen, zoowat de geheele passende populatie gebezigd moet worden, is van

De intocht te Jerusalem.

keuren en kiezen maar heel weinig, of in 't geheel geen sprake.

Devote toewijding, gelukkige aanleg, ernstige studie, dit alles bleek genoeg aanwezig, wat evenwel niet wegnam, dat met het beperkte en schrale koor, de niet te sterke solisten en het bepaald zwak bezette orkest het wel gewaagd moest blijven.

Een beteren indruk maakte dadelijk het spel, de plastische beelden, de tableaux-vivants.

Hierdoor werd werkelijk in ons opgeroepen, en tot het einde levendig gehouden de hooge stemming, wat men aandacht noemt.

We leefden mede, voelden mede, ondergingen de groote ontroering der tragedie, den eeuwigen kruistocht van 't menschdom, die al begint bij Adam en Eva, waarvan de lijn loopt over Joseph, verkocht door zijn broeders, naar Mozes, te vondeling gelegd, en die later zijn hoogtepunt zal bereiken op Golgotha, den berg van Calvarië.

Het tweede gedeelte „Die Passion unseres Herrn Jesu Christi" voldeed aanmerkelijk beter. Komt dit, omdat na de eerste inleiding, de groote scène al meer tooneelmatig werd voorgesteld, en dat, in plaats van de enkele tableaux, hier het woord zelf tot ons doordrong, of komt het, dat deze tragedie ons nader ligt, grootscher schijnt, ons meer aangrijpt!

Denkelijk werken beide hier te zamen. Maar met dit te doen, zou ik al zeer onrechtvaardig worden. Zoo leek de vlucht naar Egypte, meer op een gemakkelijk rijtoertje, leek een vrouwenkoor, dat het Gloria in Excelsis zong, in hun gekleurde gewaden al heel vreemd, en was ook bij de Bergpreek de Jezus-figuur veel te poesmooi. Een bijna comisch incident was, dat bij den intocht van Jezus in Jeruzalem de ezel niet voort wilde. Maar daar tegenover staan wel prachtig geslaagde tafereelen. Het is bijna niet te verwachten, hoe onder een simpele arbeidersbevolking, een dorp van zestienhonderd menschen, alle personen kunnen gevonden worden, die geschiktheid hebben de bekende figuren van den Lijdensweg in werkelijk-gevoeld kunstbesef uit te beelden.

Afscheid in den hof van Bethanië.

Zeker is 't evenwel, dat, het woord in actie gesproken, als in de groote scène van den Hoogen raad der priesters, bij de verschillende tooneelen van Pilatus onze belangstelling verscherpte, een belangstelling, die daarna onverdeeld ten goede kwam aan de waarlijk met ongekende zorg en toewijding uitgevoerde plastische beelden, den lijdensweg van Christus, die in zijn aangrijpende tragiek zelfs den onverschilligsten toeschouwer niet ongeroerd laat.

Het is wel zeer gemakkelijk hier critiek te oefenen, enkele fouten aan te wijzen.

Ook nog hinderlijk was, om iets te noemen, nu en dan de proloog-zegger, die zelf te veel medespeelde, zijn gevoel, zijn smart, zijn blijdschap in de verzen wilde leggen. Maar dit hinderen bewijst ook, dat de voorstelling

zelf goed was, dat de beelden van Golgotha hier uit de gelaatstrekken, uit de houding der eenvoudige arbeiders voor ons oprezen tot eenvoudige waarheid en ons in diepe ontroering brachten.

Het al te weeke en lievige uit de Christusfiguur, het geposeerde en bestudeerde, aanstelling-mooie, wat in 't begin onaangenaam aandeed, verdween tijdens de vertooning, en echt zacht gevoel, gelatenheid en berusting kwamen er voor in de plaats. De verschillende scènes op den kruisberg waren van ongewone schoonheid. De nageling aan het hout, het planten van het kruis, de speerwonding en het sterftafereel aan 't kruis zal ik niet spoedig vergeten. Ik zie hoog op tot de bewoners van 't eenvoudige Zelzach, die zoo diep en zuiver wisten door te dringen, zoo devoot uit te beelden, zoo sterk konden weergeven de groote tragedie des levens, den smartenweg van Calvarië.

Maar wat na den dood nog kwam, zooals de Afneming van 't kruis, de Graflegging, maar bovenal de Glorierijke Verrijzenis, konden mij niet meer zoo treffen.

De dood, de smartendood had al gegeven het hoogst ontroeren.

Het andere leek mij volkomen overbodig. Wanneer de ziel geschokt is, moet men nog niet wat willen toegeven, ook al komt het overeen met het historisch verloop.

De verrijzenis, het naar voren treden van den Christus uit de grafzerken, werd voor mij weer gewoon komedie. De stemming was verbroken, wat niet wegneemt, dat de sterfscènen zelf onberispelijk waren.

Ik heb bezweet en bestoft zes uur in den trein moeten zitten, kwam 's avonds laat terug, met de moeilijkheid om in het hotel nog eten te krijgen, maar had geen berouw van dezen tocht te hebben ondernomen.

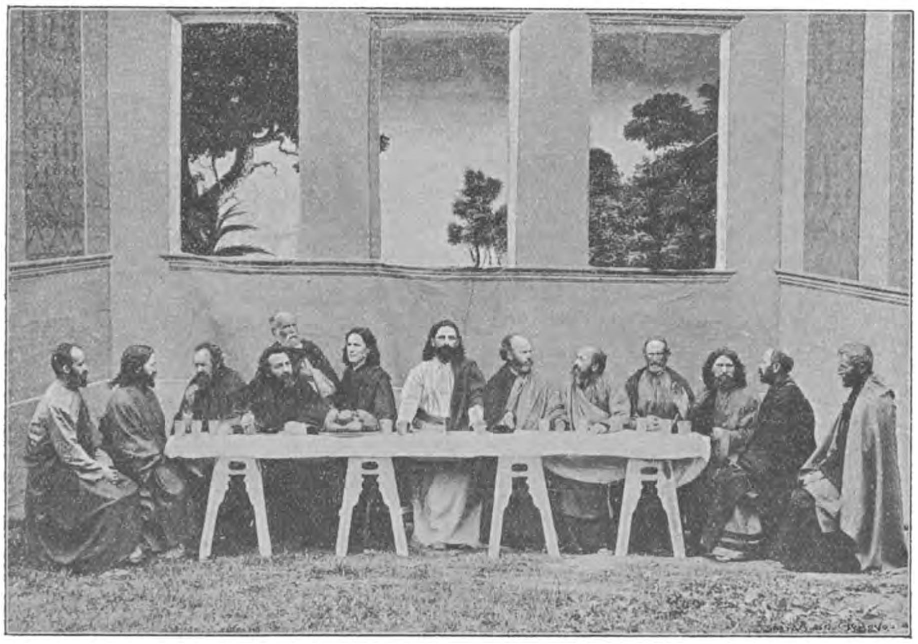

Het laatste Avondmaal.

* * *

De Passie-spelen, die te elf uur waren begonnen, eindigden te vijf uur, precies zooals aangegeven was. Hier tusschen in lag een

pauze van anderhalf uur, waarin men gelegenheid kreeg iets te gaan eten. En ook hier bleek weer heerlijk het organiseerend vermogen der Zwitsers.

Met alle hotels en restaurants of wat daar tijdelijk voor diende, waren maaltijden afgesloten tegen vaste prijzen, varieerend van vijf en zeventig cent tot een gulden vijftig. Men nam aan de loketten een kaartje, al naar gelang men wenschte te besteden. De namen der hotels waren in den breede vermeld.

Waar je nu kwam wist men reeds tevoren wat je verlangde; men kon gaan zitten, werd dadelijk bediend, wel niet zoo sjiek, maar heel eenvoudig op lange banken, langs tafels, maar wat men te verorberen kreeg was voor den prijs goed en deugdelijk. Wijl elk hotel maar één prijs hield, hetzij een frank-vijftig, twee of drie frank, was dadelijk ieder, om zoo te zeggen, soort bij soort — en kon daarenboven goedkoop gedekt worden.

Werkelijk, bij feestelijkheden en uitvoeringen kunnen onze commissies nog wel iets van dit landelijk, eenvoudig volk der Zwitsers leeren.

* * *

Ik had in dezen korten tijd geen gelegenheid te onderzoeken hoe deze voorstellingen, als middel van ontspanning op de vertooners zelf inwerken, wat mogelijk niet de minstbelangrijke kant van 't vraagstuk is. Daarvoor zou men evenwel langen tijd onder hen moeten leven. Van Oberammergau zijn toch wel geruchten van onderling twisten en gekrakeel vernomen.

In Zwitserland zelf is er al heel wat over geschreven. Men heeft zelfs het zoeken van winst ze voorgeworpen als een minder eerwaardige speculatie. Het antwoord hierop

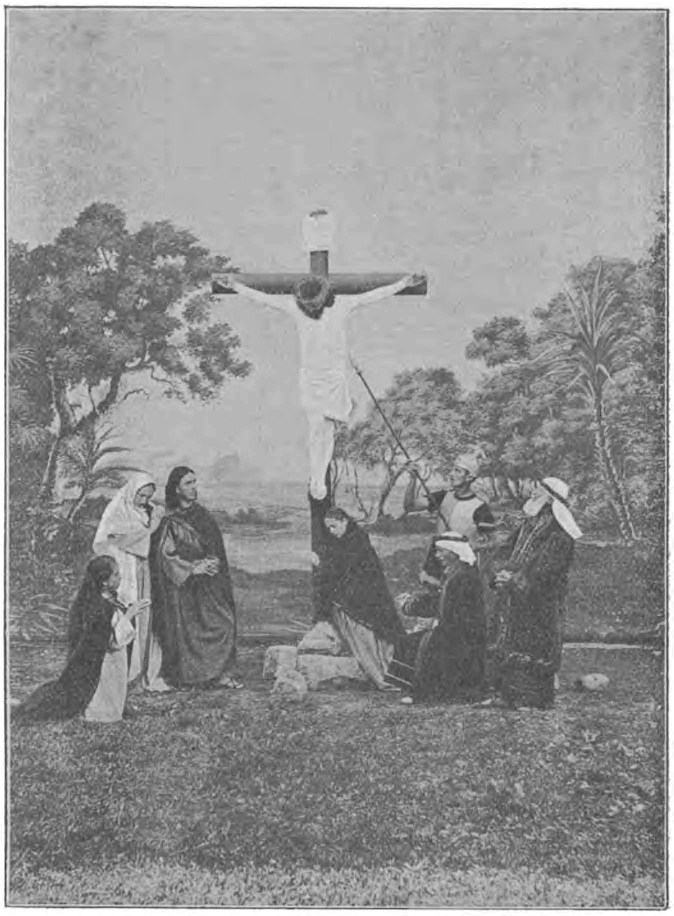

Jezus aan 't Kruis (de speerwonding).

is geweest een volledige overlegging der financiën, waaruit bleek, dat bij de eerste vertooningen in 1895 de beste rollen niet meer dan 10 franken hadden gekregen. In het volgende seizoen was het gezamenlijke honoraar 6157 franken, waarvan de hoogste uitbetaling 50 frank, de geringste 3 en 5 frank bedroeg. In 1898 werden de zeven hoogsten ieder 70 frank uitgekeerd,

wat zeker niet te veel is voor zooveel moeite, eigenlijk slechts een schrale vergoeding kan genoemd worden voor de kosten aan oefeningen verbonden, en waarvoor ze den geheelen zomer moeten spelen.

't Begrip geld verdienen valt bij een dergelijk honorarium wel weg. Evenwel er zijn belangrijke afschrijvingen gedaan

was de geheele uitkeering:

7	personen	ad	70	frank	ieder
62	„	„	50	„	„
18	„	„	45	„	„
72	„	„	40	„	„
20	„	„	30	„	„
30	„	„	20	„	„
60	„	„	5	„	„

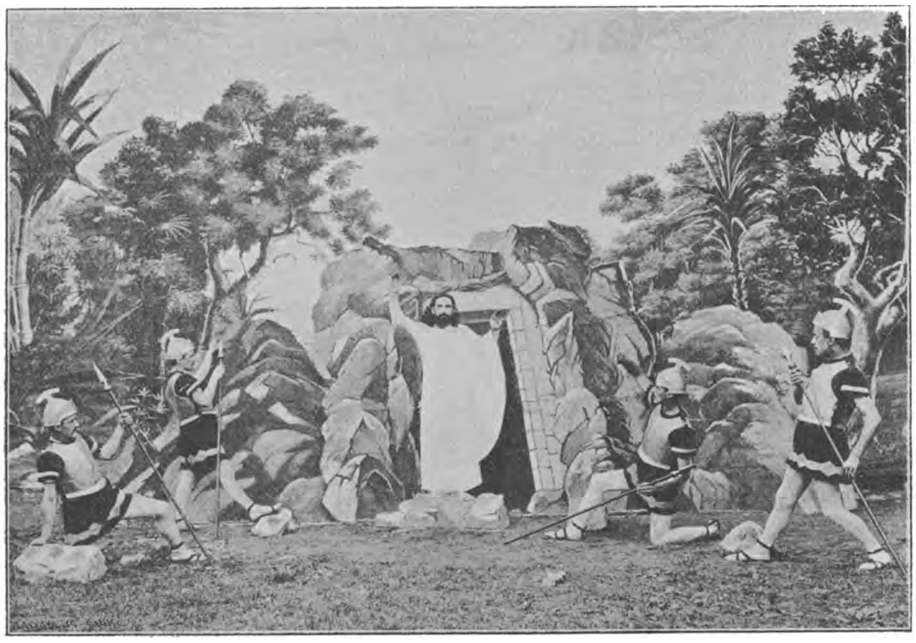

De Verrijzenis.

op het gebouw, de tooneeldekoratiën enz.

Is deze som, die door den fabrikant werd voorgeschoten, eenmaal aangezuiverd, dan zal het te verdeelen honorarium een geheel ander bedrag beloopen en de vertooning mogelijk winstgevend blijken.

Dat ook bij de verdeeling een democratisch begrip ten grondslag ligt, en niet enkelen met groote revenuën gaan strijken, terwijl anderen moeten toezien, bewijst de volgende tabel.

Voor de 22 uitvoeringen in één zomer

Te zamen 269 medewerkenden, met een totaal-uitkeering van 8812 frank.

De passie-spelen te Zelzach geschieden om de vijf jaar. Dezen keer was het de derde maal, dat ze gegeven werden. Wie bij die gelegenheid reist, in Zwitserland toeft, Oberammergau niet heeft gezien, kan ik een bezoek wel aanbevelen. Ze worden gehouden elken Zondag, den geheelen zomer, tot einde Augustus toe.

Foto *Greiner.*

LOUIS BOUWMEESTER

DOOR C. NANNES GORTER.

Amice! ik moet je tòch eens wat vragen! Ik hoop niet, dat je het mij kwalijk zult nemen, maar je weet, dat mijne vrouw zooveel mogelijk naar den schouwburg gaat als jij optreedt. Zij heeft je echter nog nooit ontmoet en dát zou ze nu zoo dólgraag willen. We kennen elkaar al lang, niet waar? doe mij het genoegen en inviteer mij mèt mijne vrouw een avondje bij je. Ik weet zeker, dat ik haar met een dergelijke uitnoodiging zeer gelukkig maak.... aldus sprak een paar jaar geleden een van Louis Bouwmeester's goede kennissen en keek hem daarbij zóó guitig aan, dat deze direct antwoordde: Top! Je vrouw zal haar zin hebben. Jij krijgt je gewone grocje en voor de dame zullen we wat fijns uit den kelder halen!

Den volgenden dag sprak Bouwmeester zijn gast en vroeg met begrijpelijke nieuwsgierigheid: Wèl, wàt zei je wijfje van me? Ben ik mee- of tegengevallen?

De ander trok een bedenkelijk gezicht, keek onzen acteur eens ferm in de oogen

en antwoordde: Zèg 't niet verder, maar... leelijk tégengevallen hoor!

— Hoe zoo?

— Wel, mijne goede vrouw had zich van jou iets héél bijzonders voorgesteld. De Hemel weet, wat het lieve mensch zich al niet in het hoofd had gehaald! Minstens had ze verwacht, dat je met fieren kunstenaarstrots haar oogenblikkelijk je studeerkamer had laten zien, en vooràl de aandacht gevestigd op talrijke lauweren, die in háár gedachten in stapels in de hoeken van je kamer, aan den wand en verder hier en daar verspreid zouden zijn. Ze dacht, dat je haar in een eigenaardig kostuum zoudt ontvangen hebben, met een rood mutsje op het hoofd of zoo iets. Ze meende, in het heiligdom, waar je de rol van *koning Oedipus* hebt ingestudeerd, een bevallige, artistieke nonchalance aan te treffen. Ze..., kortom, je begrijpt me.... je bent haar *te* gewoon geweest, zoo heelemáál niet een artiest... zie je!

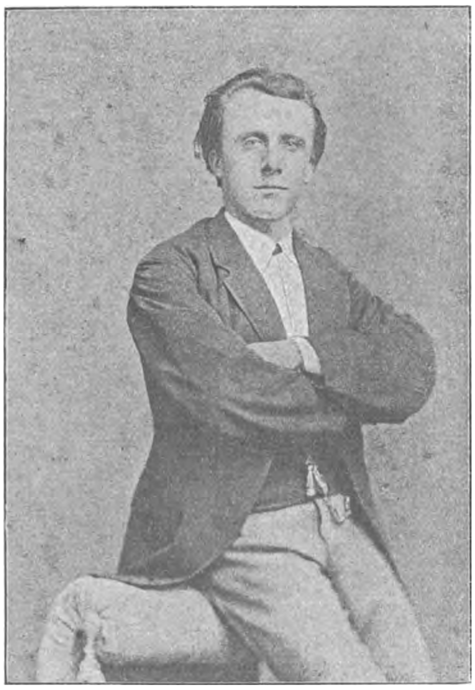

Louis Bouwmeester op 25-jarigen leeftijd.

We hebben heel gezellig gepraat, jij dronkt volgens je gewoonte je glas melk en da's eigenlijk het eenige eigenaardige, dat ze aan je bespeurd heeft....

Ik geef bovenstaand gesprek, dat op waarheid berust, wéér, omdat hier zoo duidelijk uit blijkt, dat Neêrlands eerste tooneelspeler thuis een doodgewoon man is, die het genot van het verblijf in gezelligen, huiselijken kring weet te waardeeren en zich niet anders voor doet dan hij werkelijk is.

Kennis van bijzonderheden uit het leven van artisten buiten het tooneel òm, heeft voor het groote publiek altijd iets aantrekkelijks. Hij, die in de salons van deftige burgers onzer stad, zoowel als in de binnenkamers van onze mannen van den middenstand, wat weet te vertellen van een „tooneelmensch" is getapt en vooral bij de dames staat hij in hoog aanzien. Een tipje voor haar te kunnen oplichten van den sluier van geheimzinnigheid, die over het tooneel en het leven van hen, die spelen, hangt, wordt beloond met een: o! ik ben dol blij, dat u mij zoo iets verteld heeft! Wat is dàt leuk, hé?

Louis Bouwmeester, over wien wij het een voorrecht achten in dit Maandschrift iets te mogen mededeelen, is in het gewone leven te vangen als een aal bij zijn staart. Al weken voor den 19den December waarop hij zijn 40jarig tooneeljubileum viert, hadden wij hem gevraagd om fotografieën, die dit artikel sieren. Zeker, we zouden ze krijgen, maar bij hèm waren we daarvoor aan het verkeerde kantoor. Hij bemoeide zich met „die dingen" niet, zijne vrouw zou mij hieromtrent beter kunnen inlichten. Ik moest me maar eens bij haar vervoegen en van mijn komst zou hij haar verwittigen. Dankbaar nam ik van deze woorden kennis en besloot ditmaal nu eens niet met den acteur zèlf te praten, maar

Foto Napoleon I. *De Graaff.*

met zijne vrouw, eene nog jonge, bloeiende schoonheid, die geheel ópgaat in de artistieke uitingen van haar man op het gebied der tooneelspeelkunst.

— O mijnheer! zei ze ons, ik leef zoo mede als mijn man op het Tooneel is. Ik voel het aankomen als het minder goed gaat en geniet heerlijk als ik merk, dat hij er geheel „in" is. Wat bewonder ik hem dán! Ik kan u dit met geen woorden zeggen!

— Is het wáár, Mevrouw, dat uw man in het begin van Januari *Shylock* gaat spelen in Parijs?

— Ja mijnheer, juist dezer dagen heeft de oude heer Stumpff het hem medegedeeld. De Minister, onder wiens departement de afdeeling „Schoone Kunsten en Wetenschappen" behoort interesseert zich zéér voor deze voorstelling. Mijn man had het bericht op reis in de courant gelezen, voordat het hem van de zijde van het *Nederlandsch Tooneel* was medegedeeld en toen heeft hij het uitgeknipt en opgeplakt in een brief met de woorden: Má mag niet mee(? ?).

— Vindt hij het aardig in het buitenland te zullen optreden?

— Ja, alleen is het jammer, dat de voorstelling in het Nederlandsch gegeven wordt. Het publiek zal hem niet begrijpen.

— Tòch wel Mevrouw. De Parijzenaars kennen *Shylock*, de taal zal heusch geen beletsel zijn.

— Ik wil het hopen. Frankrijk's hoofdstad zal de derde buitenlandsche stad zijn, waar Bouwmeester optreedt. De twee andere waren Antwerpen en Gent en vooral in eerstgenoemde stad heeft hij den 24sten Februari 1887 heel veel succes gehad en ontving hij kostbare cadeaux.

— Hoe dachten zijn collega's over hem?

— O, die stonden verbluft. Een aardige scène viel voor bij de repetitie van *Shylock*, want ook die rol werd door hem dáár gespeeld... het is zijn lievelingsrol.

Een der acteurs die met mijn man moest

Foto De oude Korporaal. *Greiner.*

samenspelen zei in eens midden in een scène: O! wat is dàt mooi. Als u me zóó aankijkt, kom ik onder de bekoring van uw spel en vergeet ik mijn eigen rol...

— Dit is eene interessante bijzonderheid, maar vertelt u mij eens, heeft Bouwmeester nog eigenaardige liefhebberijen?

Foto Lodewijk XI. *Greiner.*

— Hij jaagt gaarne en is een buitengewoon liefhebber van fietsen. Voor eerstgenoemden tak van sport krijgt hij dikwerf invitaties. Het is alleen maar jammer, dat hij zóó weinig tijd heeft. Er moet hard gewerkt worden en dan dat vele reizen... Bovendien heeft hij een eigen jacht in de Haarlemmermeer, waar nog al eens een lekker „boutje" geschoten wordt.

— Ik heb gelezen dat uw man gaat „jubelen" in een nieuwe rol. Me dunkt, een oude zou voor hem op zoo'n gewichtigen en feestelijken avond veel gemakkelijker zijn.

— Daar hebt u gelijk in, maar Bouwmeester zegt, men is e e r s t e acteur of men is het n i e t.

Wil je er voor dóórgaan, dan heeft het publiek het recht juist bij zoo'n feestvoorstelling wat nieuws te zien. Daarom heeft hij de keus laten vallen op het drama *Herodes*, dat door den Engelschen acteur Beerbohm Tree met veel succes gespeeld is.

— Hoe kwam Bouwmeester juist aan *dit* stuk?

— Dat zal ik u zeggen. Hij heeft te Londen een vriend, den heer Nico Roeg en deze had het stuk gezien met Beerbohm Tree in de hoofdrol. Hij was er zóó verrukt over, dat hij aan mijn man schreef, dat dit een prachtig stuk voor zijn feest was. Hij zond het tevens over en toen Louis het gelezen had was hij dezelfde meening toegedaan en daarom heeft hij, in overleg met den Raad van Beheer, het gekozen voor dien voor hem zoo gedenkwaardigen herinneringsdag. Mr. Van Loghem was zoo vriendelijk het gauw te vertalen.

— U sprak daar zooeven van liefhebberijen, maar weet u, dat mijn man een hartstochtelijk rooker is?

— Neen.

— Nu, hij dampt verscheiden sigaartjes per dag de lucht in en da's juist jammer.

— Hoe zoo?

— Wèl, voor zijn keel. Hij moet terdege oppassen. Neen, dan zie ik hem liever knutselen in huis. O! hij maakt van alles in elkaar en weet u wat het mooiste is? De ingrediënten en gereedschappen, die hij

noodig heeft, zijn veel duurder dan wat hij fabriceert! Alles is wel mooi, maar niet practisch wat de financiën betreft.

— Me dunkt, als je zoovéél jaren gespeeld hebt, dan is het spelen gewoonte geworden en vermoeit het bijna niet meer.

— Dàt moet u niet zeggen. Zware rollen als *Lodewijk XI* b.v., matten hem altijd af en ook kleine, zooals boer *Krelis* in de „Doode" en *Sanche Panche* in „don Quichot".

— Heeft Bouwmeester veel buitenlandsche acteurs in bekende rollen gezien?

— Neen, héél weinige. Je blijft dan niet oorspronkelijk, zegt hij en gaat zoo licht copieeren. Zoo heeft hij *koning Oedipus* niet van Mounet-Sully willen zien; wèl echter den „*Shylock*" van Henry Irving. Toen hij echter zag, dat deze groote Engelsche acteur eene geheel andere opvatting had dan hij, heeft hij de zijne behouden...

Zoo onder het gesprek door had Mevrouw Bouwmeester, die van haar zelve Juliane de Boer heet, mij de verschillende foto's laten zien, die mij later bereidwillig werden afgestaan. Het kwam mij voor, dat ik het vragen- en antwoordenspel reeds te lang gerekt had en ik vertrok dus.

* * *

Het is alweer aan den heer A. Th. Hartkamp, den ijverigen verzamelaar, die door journalisten nooit genoeg kan gewaardeerd worden, te danken, dat ik in staat ben het een en ander uit Bouwmeester's leven te kunnen mededeelen. De heer Hartkamp heeft zóóveel bijzonderheden over Louis Bouwmeester uit kranten en tijdschriften bijeengegaard, dat het mij moeilijk is uit den grooten voorraad een keuze te doen.

In eene levensbeschrijving van den heer J. Vriesendorp vind ik, dat het in God's raad beschikt was, dat de stem van Louis Frederik Johannes Bouwmeester, eene stem, die later over Nederland zou klinken als een klok, het eerst moest vernomen worden te Middelharnis in het huisje van den vischkoopman Leendert Jordaan, die met zijne echtgenoote Maartje van den Nieuwendijk, de baker van den kleinen Louis, aan zijn moeder huisvesting verleende.

— Wat was gebeurd?

Het was kermis in Middelharnis en op het Vingerling bij de haven stond de tent van „Chanteur & Co." die van Rotterdam waren gekomen om op 1, 3 en 5 September 1842 tooneelvoorstellingen te geven.

Tot dit gezelschap behoorde de 24jarige, aanstaande moeder van Louis en de ooievaar

Foto Koning Oedipus. *Greiner.*

maakte de reis op het schip over het Haringvliet mee. Hij bracht haar op den 5den September 1842, des avonds te 8 uur, aan den Oostdijk te Middelharnis, in eene woning thans D 871, haar eersteling, den verrukkelijken zoon. — De aangever van zijn geboorte, Arend Korteweg Simonszoon, vroedmeester te Middelharnis, nam den jongen het eerst onder handen en den 6den September 1842 werd hij nog op zijn geboorteplaats, in het geloof zijner moeder, Katholiek, gedoopt.

Zijn eersten stap op de planken beschrijft

hij zelf in een zijner gedenkschriften, bij gelegenheid van het 40jarig bestaan van de Maatschappij „Apollo” uitgegeven.

Foto Coriolanus. *Greiner.*

„Magdalena” was geannonceerd. Tot aan den avond vóór de uitvoering was de Directie er nog niet in geslaagd in het vinden van een kind dat in dit stuk eenigszins behoorlijk aan het publiek kon worden gepresenteerd. In den nood wendde zij zich tot mijne ouders om den „kleinen Louis”. Wel niet gaarne, maar zwichtende voor de aangevoerde argumenten en roerende smeekbeden, stonden deze hun zesjarigen lieveling af. Het drama kon dus dóórgaan.

Toch liep de voorstelling niet zoo vlot van stapel als de reeds gelukkige Directie zich al voorspiegelde en werd mijn allereerste debuut voor mij geen triomf.

Ik was, als kind, nog al koppig en kon nooit dan met veel moeite overgehaald worden iets te doen waarin ik geen zin had. Nu, bepaald pleizier had ik in de mij opgedragen taak niet, en het schijnt wel dat de lust tot het tooneel er dus bij mij niet erg diep in zat.

Maar met heerlijke beloften en eene dosis taartjes, die mij tevreden stelden, werd ik bewerkt, zoodat ik eindelijk mijn hooge toestemming gaf.

Toen het gewichtig oogenblik van „mijn eerste optreden” genaderd was, stopte men mij een handvol balletjes in den mond, wat *mij* niet alleen de gewenschte stemming gaf, maar tevens de heimelijke bedoeling had, me het, anders lang niet onmogelijk geachte, schreeuwen te beletten. Ik herinner me echter flauw, dat die voorzorg volkomen overbodig was.

Misschien zelfs beleedigde ze mij in mijn billijk gevoel van zesjarige eigenwaarde, alsof ik alleen om zoetigheid niet schreeuwen zou.

Hoe het zij, òf dat het voetlicht mij verblindde, òf dat de volle zaal een indruk op mij maakte, die mij blufte, òf dat de „hè's” en „och gut's”, die opstegen, mij troffen: ik zweeg . . . en kauwde.

Waarschijnlijk zou alles in de beste orde zijn afgeloopen, wanneer niet een dikke „landelijke onschuld” aan haar ingenomenheid met het „lievertje” op de planken had lucht gegeven in den vorm van een geweldigen zak zoete krakelingen, die ze mij toewierp met de vleiende woorden: „dáár, mijn stumperd!”

Ongelukkig kwam deze zak niet voor mijn voetjes, maar in de onmiddellijke nabijheid van den souffleur terecht, die, 't zij om de

aangrijpende gebeurtenissen op het tooneel niet te storen, 't zij omdat hij zelf trek had in de lekkernij, zijn groote handen dadelijk naar de prooi uitstrekte en het voor mij bestemde stoffelijk bewijs van waardeering naar zijn hol sleepte.

Dát was te veel voor mijn reeds overkropt gemoed! Lichten, menschen, alles verdween met den zak voor mijne oogen en als een getergde leeuw vloog ik op mijn beurt brullend op den souffleur aan, schreeuwend: „m'n toeties, m'n toeties"! (De letter *k* bood mij toen nog in de uitspraak onoverkomelijke bezwaren aan.)

Magdalena, hevig ontsteld, greep mij ijlings bij mijn kieltje vast; maar ik trachtte mij te ontworstelen aan de hand die mij tegenhield. Daar scheurde mijn jongenskleed, ik stoof door den weeromstuit met een vaart over het souffleurshok, en, onder schaterend gelach van het opgetogen publiek lag Hamlet in den dop op den schoot zijner boersche vereerster te spartelen!!

Van de voorstelling kwam verder niet veel goeds. En al was dit gedeeltelijk *mijn* schuld, zoo mag ik niettemin met trots staande houden, reeds bij mijn eerste optreden de lieveling van het publiek te zijn geweest. Want niet alleen mijn woorden — hoe weinig ik er ook te zeggen had gehad — maar mijn geheele persoon ving men op.

Hoe ik te midden der toeschouwers vertroeteld werd om van mijn schrik te bekomen en met een maag vol snoepgoed aan mijn „kunstbroeders" teruggegeven werd, zal ik maar niet beschrijven."

Van een meer eigenlijk optreden is pas op zijn 12de jaar sprake. Zijn vader dwong hem er toe, want Louis wilde naar zee om te varen, evengoed als de ooievaar die hem bracht.

In 1860 verhuist de familie van Rotterdam naar Amsterdam en den 19en December 1861 treedt hij op in het Salon des Variétés in de Amstelstraat.

Ik vind van die dagen eene advertentie van den volgenden inhoud.

„Donderdag 19 September. Eene eerste voorstelling van: *Fridolin*, of de gang naar de IJzersmelterij, tooneelspel in 5 bedrijven, naar het Hoogduitsch, met nieuwe decoratiën van den heer Prot en nieuwe kostumes, waarin de heer Bouwmeester met de rol van *Fridolin* zal debuteeren.

„Entree 75 cents en vertering."

Dit stuk werd „voortreffelijk ten tooneele

Foto Heraut. *Greiner.*
Bij de gala-voorstelling in den Stadsschouwburg.

gebracht." Het decoratief verdient veel lof en vooral de *ijzersmelterij* strekt den heer Prot tot eer. De heer Bouwmeester „debuteert gelukkig"; van eene andere zijde heette het: „De vervulling der rol van *Fridolin* door den heer Bouwmeester draagt de sporen van gemis aan gezette studie; hij heeft iets onzekers en gedwongens in zijne houding en bewegingen en zijne stem heeft hij niet in zijne macht. Hij heeft daardoor soms

Foto Voerman Henschel. *Greiner.*

een doffen en onaangenamen toon, terwijl hij toch een goed orgaan bezit. Aan aanleg ontbreekt het hem minder dan aan studie. Aan het werk dus! mijnheer Bouwmeester! Wanneer het u met de kunst ernst is, nòg is het niet te laat, uwe zwakheden zijn voor herstel vatbaar, wanneer gij die niet tot onverbeterlijke gebreken laat inwortelen!"

Het jaar 1861 is nog een merkwaardig jaar voor Bouwmeester geweest, want hij trouwde met C. R. A. la Rondelle, met wie hij 7 jaren gehuwd is geweest. Hij speelde nu eenige jaren bij verschillende gezelschappen met meer en minder succes en hertrouwde op 16 Dec. 1868 met Anna van Engers. In 1879 verbond Bouwmeester zich aan het *Nederlandsch Tooneel* waar hij nu nòg is. De afscheidsvoorstelling der firma Judels en Bouwmeester had plaats den 30en April en hierover wordt gemeld, dat Bouwmeester, na herhaalde malen te zijn teruggeroepen, het volgende sprak tot het publiek:

„Zes jaren zijn weer vervlogen als een droom voor mij, dank zij uwe toegenegenheid, uwe blijken van sympathie en waardeering mijner zwakke pogingen, een *gelukkige* droom.

Moest ik u een afscheidsgroet toebrengen voor altijd, 't zou mij zwaar vallen. Maar ik roep u, geacht en bemind Amsterdamsch publiek, geen vaarwel! maar een „tot weerziens!" toe.

Louis Bouwmeester's optreden bij het *Nederlandsch Tooneel* was een aanhoudend

Foto De Fabrieksbaas. *Greiner.*

succes en men begon zich allerwege af te vragen, hoe het kwam dat een zóó groot talent als het zijne niet eerder bij de eerste vereeniging was geëngageerd, die destijds in het *Grand-Théâtre* voorstellingen gaf.

Niemand meer of minder dan dr. Jan ten Brink vroeg in het openbaar hoe het mogelijk was „dat ons nationaal tooneel een kunstenaar van zoo groote begaafdheid sinds jaren bezat en dat wij het niet wisten?"

Daar werd dadelijk vuur op gevat door een van Bouwmeesters vrienden, de heer B. J. van Breemen, stamgast in den *Salon des Variétés*. Deze heer ontkende, dat „wij" vroeger niet wisten van Bouwmeester's buitengewoon talent en hij wenschte verder aan te toonen, dat het juist voor een groot deel „onze" schuld is, dat de gaven van den Nederlandschen tooneelkunstenaar bij uitnemendheid niet reeds lang naar recht gewaardeerd werden.

Dr. Jan ten Brink, betoogde de heer Van Breemen, is niet te Amsterdam woonachtig en hij kan dus niet van alle toestanden hier goed op de hoogte zijn. Eén enkel bezoek in het *Salon des Variétés*, ten tijde der directie Judels en Bouwmeester, had misschien het vermoeden kunnen wekken, dat daar werkelijk geen ander publiek kwam dan hetgeen „door sigaar en bierkroes wordt gelokt in te gaan"; elk getrouw bezoeker van het kleine lokaal wist en weet echter, dat er in dat „rookhol" niet slechts Amstel- en andere straters, maar ook Heeren- en Keizersgrachters, benevens letterkundigen en mannen van de Pers gezien werden.

En waren dan de oogen dier heeren wellicht te veel beneveld door den rook om Bouwmeester's uitmuntend spel te erkennen?

Drong het geratel der rijtuigen zóózeer in de zaal door, dat ook zij niet getroffen werden door 't woórd zóó wel gesproken? Zij trokken

> Niet *om* sigaren en bierkroes, neen!
> Maar *ondanks* beide naar „Judels" heen!

Bouwmeester was óók voor hen een punt van aantrekking. En waaróm hebben zij

Foto Matthias Schröder in „Stadslucht". *Greiner.*

gezwegen? Het harde woord moest er uit: valsche schaamte weerhield hen. Zij strekten de hand niet uit naar de paarl, uit vrees den handschoen te besmetten door het slijk, waarin zij verborgen lag. Zij wilden bij het huiswaarts keeren 't elkander niet bekennen, dat zij hier een plicht te vervullen hadden jegens het kunstlievend vaderland. Zij doofden den gloed, door Bouwmeester's talent in hun boezem gewekt, want verbanning uit de gelederen stond hen te wachten wanneer het bekend werd, dat zij durfden ophebben met zoo iets uit het *Salon des Variétés*.

Niet alzoo de „Amsterdamsche stamgasten."

Hadde het aan hen gelegen, reeds voor lang ware Bouwmeester een waardiger plaats op een beter tooneel aangewezen. *Zij* waren voor het meerendeel geen „zonen der lauwe Westerstranden." *Zij* wisten hun Bouwmeester te waardeeren, maar zij gevoelden het, dat hun invloed zou te kort schieten om iets voor hem te doen in het openbaar.

Te meer deden zij evenwel in engen kring, en de schrijver dezer regelen was er zeker van dat Louis Bouwmeester, als het hem vergund was te spreken, zou zeggen: „Wilt gij weten, mijne heeren, gij, die vroeger willens blind waart voor de mij geschonken talenten, maar die, nu een gril van 't lot mij werpt in uwen kring mi met zoo luidruchtig handgeklap verwelkomt; wilt gij weten hoe 't mij mogelijk is geweest de vrees te logenstraffen, dat een veeljarig verkeer in lager sfeeren mijn ziel zou verlaagd hebben? Dat heb ik te danken aan *mijne* stamgasten; de gedachtenis van 't geen *zij* voor mij deden, blijf ik bewaren in mijn hart."

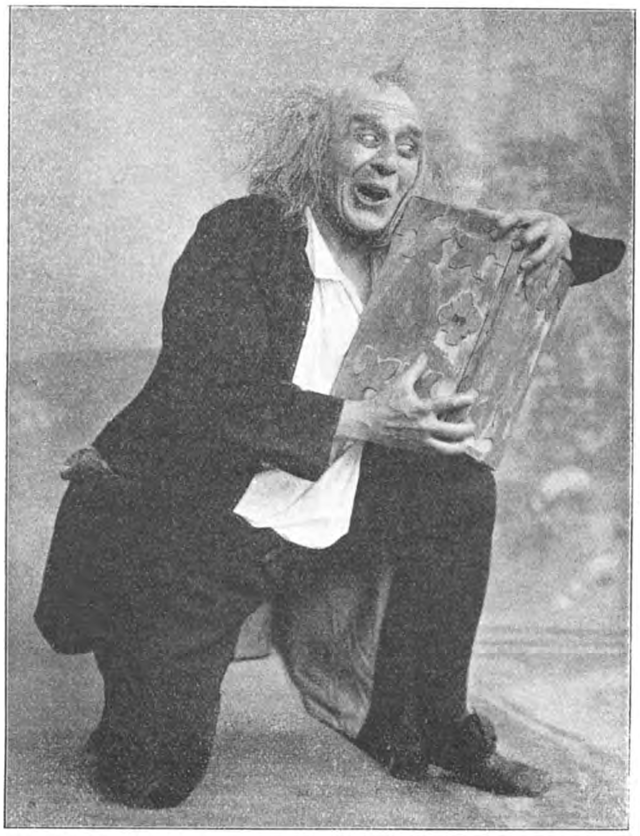

Foto De Vrek. *Greiner.*

Een zeer gelukkig oogenblik was het in Bouwmeester's leven, toen Z. M. de koning hem den 2den April 1882 de groote gouden medalje van verdienste schonk en den 19den daaraanvolgende wordt hij door Willem III ter dankbetuiging in audientie ontvangen en brengt onze vorst hem „in vleiende bewoordingen hulde voor zijne talenten."

Op 12 September overleed zijne echtgenoote Anna van Engers en op 29 November 1883 hertrouwt hij haar zuster Grietje die echter in het voorjaar van 1886 overleed. In het najaar hertrouwt hij met zijne tegenwoordige vrouw, die toen 18 jaren was en te Makkum woonde.

Zoo zoetjes aan naderde Bouwmeester's 25jarig tooneeljubileum, dat hij op eene schitterende wijze gevierd heeft in een zijner merkwaardigste rollen, *Lodewijk XI.* Professor J. A. Alberdingk Thijm was eere-voorzitter der feestcommissie.

Na deze inleiding, waarvoor, zooals ik zeide, de bronnen moesten geraadpleegd worden, thans nog een en ander over den kunstenaar, zooals ik hem in de laatste jaren heb zien spelen in onzen nieuwen Stads-schouwburg.

* * *

Ik vind Bouwmeester een reus als tooneelspeler, en heb voor zijn talenten de grootste

bewondering en den diepsten eerbied. Zijn beeltenis is waardig om in marmer uitgehouwen te worden ter plaatsing in het Rijksmuseum, naast zoovele andere beroemde Nederlanders. En als de commissie, die zich gevormd heeft om het aanstaand jubileum van dezen kunstenaar op eene hém waardige wijze te vieren, haar taak goed begrijpt, dan laten zij vóór eenige andere hulde, ditmaal zijn portret maken òf door den tegenwoordigen koning onzer schilders, Jozef Israëls, òf zij drage aan den niet minder beroemden landgenoot Pier Pander te Rome op zijn beeltenis te beitelen in het marmer.

Laat Frankrijk zijn Mounet-Sully en Cocquelin hebben, Duitschland zijn Matkowsky en Possart, Engeland zijn Beerbohm Tree en Henry Irving, wij hebben onzen Bouwmeester, onzen Louis Bouwmeester, op wien wij trotsch zijn en dien wij liefhebben, omdat hij is en blijft onze eerste, onze grootste tooneelspeler.

Van harte hoop ik ook, dat de commissie, die de viering van zijn jubileum voorbereidt allerwege medewerking ondervindt om de sympathieke plannen die zij heeft, ten uitvoer te kunnen brengen.

Ik ben blij, door middel van *Boon's Magazijn* te kunnen medewerken, om landgenooten op te wekken hun gaven voor dit doel aan den penningmeester van het comité, den heer Schut (Heerengracht 246) te zenden. Den 19den December is de groote dag daar en terecht zegt de circulaire, dat het overbodig mag heeten in den breede uit te meten, wat Bouwmeester voor ons tooneel is geweest en nòg is. Zonder overdrijving kan men zeggen, dat hij drie opeen volgende geslachten van zijn kunst heeft doen genieten, en niettemin — *krachtig*, en slechts waar *zijn rol* dit meebrengt: *oud* — zélf als kunstenaar steeds hooger en hooger streeft.

Ik heb Bouwmeester in den Stadsschouwburg gezien als *Shylock*, als *Narciss*, als de *Bode* in de „Gijsbregt", als *Loris Ipanoff*, als *Lodewijk XI*, als *Napoléon*, als de *Vrek*, als de *Fabrieksbaas*, als *Richard III*, als *Kean*, als *Voerman Henschel*, en in andere stukken. Steeds heb ik genoten van zijn innigmooi spel, doch bovenál heb ik hem hartelijk toegejuicht als *Koning Oedipus*. Dát

Narciss.

was het schoonste dat ik ooit van hem zag en deze creatie heeft een diepen indruk op mij gemaakt. Heel het letterkundig Nederland was op den avond van de première in den Stadsschouwburg en nog dondert zijn „Wee! Wee!" mij in de ooren. Hij

heeft de opvoering dier tragedie op het Leidsche plein gemaakt tot een daad van opperste kunstuiting. Op dien avond gaf hij zich geheel, de bezieling was over hem

Shylock.

gekomen en ik herinner mij de opgewondenheid van het publiek nog zeer goed. Aan de bravo's kwam schier geen einde, men wuifde met hoeden en petten en zakdoeken, het was een razend succes.

Wat nu van de andere rollen te zeggen? Mag ik tot slot twee oordeelvellingen geven van mannen van naam op het gebied der tooneelcritiek, voor zoover ik op dit oogenblik ze bij de hand heb, zonder daarbij te denken aan speciale rollen?

L. Simons Mz.: „In het algemeen gaat Bouwmeester's kunst van wedergave van een oogenblikkelijken gemoedstoestand boven zijn vermogen tot conceptie van een gansche persoonlijkheid, hoeveel voortreffelijks hij hier ook in heeft gegeven.

Echter slaagt hij alleen, wanneer de acteur zich van hem heeft weten meester te maken, zijn verbeelding geprikkeld, zijn gemoed getroffen heeft; hij moet bezield worden, maar is hij dat, dan sleept hij zelf weer zijn medespelers en de toeschouwers met onweerstaanbare kracht mede, en lokt een stroom van sympathieën tot zich.

Ik juich hem het meest toe in die tooneelen, waarin hij met eenige weinige, doch zeer welsprekende trekken meewarigheid, stille smart en teederheid weet uit te drukken.

Dan wordt zijne stem verzacht tot een diep gefluister, de onderste oogleden en de wenkbrauwen saamgetrokken, de lippen op elkaar gedrukt, de duim tegen de saamgeknepen hand heen en weer gewreven en, vóór ge u er rekenschap van kunt geven, trilt er iets mee in uw gemoed en wordt een oog vochtig."

J. Vriesendorp: „Bouwmeester is heilig als zijn werk hem gepakt heeft: dan wordt hem hetgeen hij te doen heeft een Geloof — en als de bezieling er maar is, dan ontziet hij zich niet, dan gaat hij omhoog en werkt hij zich op in een ijver van kunstontroering, die den toeschouwer onthutst doet beven. Dan zijn de schouwburgbezoekers zijn discipelen, dan voelen zij in hun benepen borst zijn heilig vuur gloeien en dan is zijn invloed dikwijls zoo groot, dat het handgeklap er voor korten tijd door vergeten wordt, om, zoodra de overweldiging heeft opgehouden, als in een snelvuur van granaatkartetsen los te barsten."

Dat hij nog een reeks van jaren voor ons Nederlandsch Tooneel moge behouden blijven is mijn innige wensch!

Merkwaardigheden uit het Rijk der Levende Natuur.

MARETAKKEN.

V i s c u m   a l b u m.

„Má . . . . retakken, één cént maar!"

Gaarne erken ik, niet in staat te zijn met woorden den toon weer te geven, waarop de straatventers der Hoofdstad hun botanische waar aan den man trachten te brengen.

Het gaat mij als Potgieter: ik weet inderdaad niet of het straatgeroep in de andere steden van ons land het in welluidendheid van dat der Amstelstad wint; maar wel kan ik u de vaste verzekering geven, dat het verschijnen van Maretakken tegen Kerstmis telken keer een wereld van gedachten met zich brengt, even vreemd, even zonderling als de plant zelf, wier hoogst eigenaardige levenswijze een nadere kennismaking overwaard is.

Geen Kerstversiering tegenwoordig, of Maretakken leveren een belangrijk contingent; geen bloemstuk tegen 't eind van het jaar of de witte bessen en groene bladeren van Maretakken dienen tot opluistering.

En toch, hoe deze vreemdeling zich ook in de Hollandsche winterversieringen moge indringen, geen bloemist is er op onze tuinbouwdorpen, die u Maretakken uit zijn tuin kan leveren.

Ze zijn vreemd en ze blijven vreemd!

De Maretakken of de Mistletoe stonden vroeger bij de oude Germanen in hooge eer en nog tegenwoordig is zij met de Hulst de heilige plant der Engelschen.

Geen wonder, dat allerlei eigenaardige gebruiken met Mistletoeversieringen daar te lande samenhangen en menig jong meisje ziet verlangend uit naar het Kerstfeest, om deze gelegenheid aan te grijpen, ten einde aan een stille liefde in 't openbaar uiting te geven.

Maretakken, Mistletoe, Vogellijm (zie fig. 1); zóó duidt de Hollandsche bloemist dit heestertje aan, dat omstreeks half December uit België en Frankrijk tot ons komt, en waar het zijne merkwaardige groeiplaats heeft op de takken der boomen.

Ook in Zuid-Duitschland en Engeland komt het voor, terwijl het tevens, hoewel in veel geringer aantal in Zuid-Limburg en Groningen wordt aangetroffen. Steeds vindt men de Vogellijm op de takken, waar zijne wortels door de schors der voedsterplant dringen en daar zóó innig met het weefsel van den boom vergroeien, dat het microscopisch onderzoek zelfs geen scheiding kan aantoonen.

De vergroeiing gelijkt dus zeer veel op de kunstbewerking, die in de boomteelt als enten bekend staat, doch het merkwaardige van deze enting is, dat de Mistel in de verste verte geen verwant is van den boom, die als onderstam dienst doet; een omstandigheid, welke bij de kunstmatige enting een hoofdvoorwaarde is voor het slagen.

Men treft de woekerplant, want dit is zij in elk geval toch, op appel- en pereboomen zoowel als op linden, populieren dennen en eiken.

Zelfs verhaalt men, dat in vroegere jaren de olmen in de buurt van Amsterdam met Maretakken flink bezet waren.

Hoe 't zij, 't is een wonderlijk eigenaardig gezicht in het hartje van den winter, als de kale takken doodsch in de lucht steken, de met vogellijm begroeide boomen met een prachtig groene bladerkroon te zien prijken; want de Mistel blijft 's winters in 't groene blad.

Jaren geleden moet zij dichter bij den grond gegroeid hebben, doch de practische mensch, op voordeel bedacht, sneed zooveel van die takken af, dat het gansche gewas met een wissen ondergang bedreigd werd.

Toen kwam Moeder-Natuur tusschenbeide!

Hoe meer de plukkende hand trachtte meester te worden, hoe ongenaakbaarder Natuur haar kind plaatste en zoo komt het, dat ze tegenwoordig hoofdzakelijk in de hoogste toppen groeien, waar ze van de dunne twijgen niet zonder gevaar te plukken zijn.

Waarom groeien ze niet op den grond?

Niets anders dan de strijd om het bestaan, die in de plantenwereld minstens even fel gestreden wordt als in onze menschenmaatschappij.

De vruchten toch, die in den vorm van witte bessen in groepjes tusschen de groene, lederachtige bladeren zitten, bevatten een sappig vruchtvleesch, dat door vogels, vooral door de dubbele grauwe lijster (Turdus viscivorus), zeer gezocht is.

Alleen door dezen vogel worden de vruchten met de zaden overgebracht en is dus de Mistel in haar voortbestaan van hem afhankelijk.

Wil nu de plant, dat haar vruchten niet over het hoofd gezien worden, dan dient zij zulk een standplaats in te nemen, dat de bessen goed in het oog vallen. Kon het nu beter dan dat zij *op* de boomen groeit en dat haar vruchten juist rijp zijn in een tijd, waarop zij uitstekend gezien kunnen worden?

Het slijmachtig vruchtvleesch, dat de bes omgeeft laat zich hiervan moeielijk scheiden; en wil de lijster haar moeite beloond hebben, dan is zij verplicht, het zaad, dat niet wordt opgegeten, uit de bes te persen.

Zij kiest daartoe een geschikt takje uit, drukt met haar snavel de vrucht leeg en strijkt het zaad op de schors af, dat nu op zijn bestemmingsplaats is aangeland: de lijster heeft de Mistel gezaaid!

Nu is er slechts voldoende vocht en warmte noodig om de kiem tot ontwikkeling te brengen en onze kleine Vogellijm heeft zijn plaats in de wereld veroverd (zie fig. 2.)

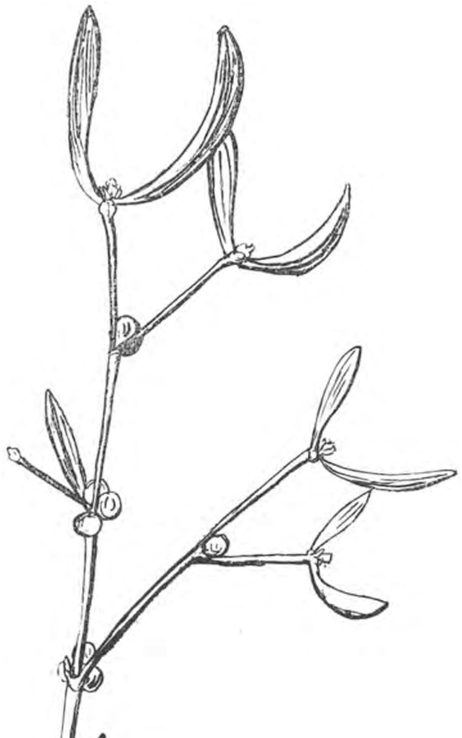

A

En nu is het wel waar, dat deze plant op onze vruchtboomen een schadelijke woekerplant is, zij moet echter al in zeer groote hoeveelheden op één exemplaar voorkomen, zal de voedster er nadeel van ondervinden.

Het schijnt, dat uit den onderstam alléén water wordt opgenomen, terwijl de dampkring de overige voedingstoffen aanvoert.

De verspreiding der zaden, de groeiplaats, het verschijnen tegen Kerstmis, alles werkt bij de Maretakken mee, om haar met een Mythologisch kleed te sieren en tot onderwerp van Germaansch bijgeloof te maken.

En geen wonder!

Men ziet een ander blad, een anderen takvorm aan bekende boomen; men ziet haar plotseling ergens verschijnen, zonder dat men weet, dat de vogels hier de boomkweekers zijn; ze schijnen als door de lucht te komen vliegen.

Geen wonder werkelijk, dat door gebrekkige waarneming fantasie en bijgeloof elkaar de hand reiken en verhalen dichten, welke den oppervlakkigen natuurbeschouwer dikwijls voor een grondig onderzoek doen terugdeinzen.

AGRESTIS.

Het Paradijs van de Hengelaars in Californië.

Het eiland Santa Catalina, in Zuid-Californië, mag met recht het „Paradijs van de Hengelaars" genoemd worden. Daar vindt men die groote hengel-vereeniging, de „Santa Catalina Tuna Club," genaamd, waarvan de leden veel genoegen vinden in het „aanhaken" van den „springenden tuna," de grootste visch, waarmede de hengelaar ooit kennis heeft gemaakt.

Elk seizoen houdt de Club een „Wedstrijd in het visschen," en van 1 Mei tot 1 October wemelt het op Santa Catalina — een rotsachtig eiland, dat twee en twintig mijlen lang en zeven mijlen breed is, en niet verwijderd van Los Angeles in den Stillen Oceaan — van hengelaars uit alle oorden van Amerika. Het laatste seizoen is zeer merkwaardig geweest; de bijeenkomst op het strand van Santa Catalina werd bijgewoond door honderden hengelaars, die wenschten mede te dingen naar een van de talrijke prijzen, die door de Vereeniging worden uitgeloofd. Hoewel het seizoen nog niet voorbij is, hebben wij toch reeds bericht ontvangen van buitengewone vangsten, waardoor alle vroegere records geslagen zijn. Alvorens een beschrijving te geven van de bezwaren, verbonden aan het vangen van deze groote vischsoort, is een enkel woord omtrent den Tuna zeker niet misplaatst.

Het is een buitengewoon groote visch, die wanneer hij volwassen is, op zijn minst 75 pond doch meestal vrij wat meer weegt. De Tuna voedt zich hoofdzakelijk met den Vliegenden visch, en wanneer hij zijn prooi vervolgt, doet hij groote luchtsprongen ten einde hem te bereiken. Somtijds vangt hij zijn ongelukkig slachtoffer in de lucht; dan weer jaagt hij het vluchtende beest achterna en dan is hij zoo vlug in zijne bewegingen, dat hij even snel door het water schiet, als zijn prooi kan vliegen, en wanneer de ongelukkige visch weer in den oceaan valt, wordt hij opgevangen door den wijd geopenden bek van den Tuna.

Omtrent de groote kracht en behendigheid in het springen van dit dier worden fabelachtige verhalen meegedeeld. Vele zijn waarschijnlijk zeer overdreven, maar de schrijver van dit artikel ontmoette niet lang geleden een bekenden hengelaar, die het geluk had gehad een van die merkwaardige visschen te vangen, en die mij de stellige verzekering gaf, dat hij op een keer een Tuna over een boot had zien springen — een gewone roeiboot, waarin twee mannen zaten. In zijn doodstrijd heeft de Tuna wel eens een boot doen omslaan, waardoor de bemanning hals over kop in het water terecht kwam.

Een eigenaardigheid van deze merkwaardige visschen is bovendien nog, dat zij gevangen worden met een hengel en een vischsnoer. Het schijnt bijna ongeloofelijk,

dat een visch, tusschen de 100 en 384 pond wegende, met 'goed gevolg aan wal kan gehaald worden door middel van een hengel en een vischsnoer. Om als lid van de Tuna Club te worden aangenomen, moet men echter een Springenden Tuna van niet minder dan 100 pond aan den wal kunnen halen, terwijl de reglementen van de Vereeniging voorschrijven, dat de visch zonder hulp aan de gaffel moet worden opgehangen en dat de lijn niet langer mag zijn dan vier en twintig streng. De visch moet ingehaspeld worden, en een gebroken hengel of snoer is een bewijs, dat de hengelaar geen recht heeft op het lidmaatschap. Tot nu toe hebben nog slechts dertig menschen een Tuna van het vereischte gewicht tot tevredenheid van de Club aan wal kunnen brengen. Vrijdag, den 11den Mei, werd de eerste Tuna van het seizoen „aangehaakt." Dien dag hadden twee bekende hengelaars, de heeren Frank uit Pasadena en Harry Harkness uit New-York het geluk er een te vangen. Na een geduchte inspanning, die anderhalf uur duurde, slaagde de heer Polley er in een Tuna aan de gaffel te brengen, die een gewicht had van 108

Een „Tuna" van 139 pond, gevangen door mevrouw Jim Gardner.

pond. Daar de hengelaar evenwel zijn snoer aan een vriend toevertrouwde, terwijl hij zelf in een andere boot overging, werd hij onbevoegd verklaard om aanspraak te maken op het lidmaatschap van de Vereeniging. De visch van den heer Harkness woog 90 pond, maar hij bezorgde hem de grootste inspanning, die hij nog ooit had gehad. De snoeren van de hengelaars wogen slechts zestien ons, en de lengte hunner lijnen was ongeveer negen honderd voet elk.

Den 5den Juni bracht de heer Williams in één uur en zeventien minuten een Tuna aan de gaffel, die niet minder woog dan 124 pond. Zulk een vangst zou hem onmiddellijk aanspraak gegeven hebben op het lidmaatschap van de Tuna-vereeniging, indien hij er niet reeds geruimen tijd lid van geweest was. Zes dagen later brachten de heeren Williams en Rider zes Tuna's naar den wal — de grootste vangst, die men nog in dit seizoen had gehad.

Een paar dagen later sloeg een dame, mevrouw Jim Gardner een eenig visschersrecord. Zij bracht zonder eenig ongeval een Tuna aan de gaffel, niet minder wegende dan ruim 130 pond. Men zal zich eenig denkbeeld kunnen vormen van de grootte, wanneer men de photographie beschouwt, waarop de reuzen-visch en de schoone „visscheres" zijn voorgesteld. Mevrouw Gardner had den visch zes uur lang aan haar lijn en werd er met haar boot ongeveer acht mijlen ver door voortgesleept. Dit is niet de eenige dame die ooit een Tuna heeft opgehaald, maar 't is verreweg de grootste, die ooit door een dame werd gevangen. De bewoners van Santa Catalina

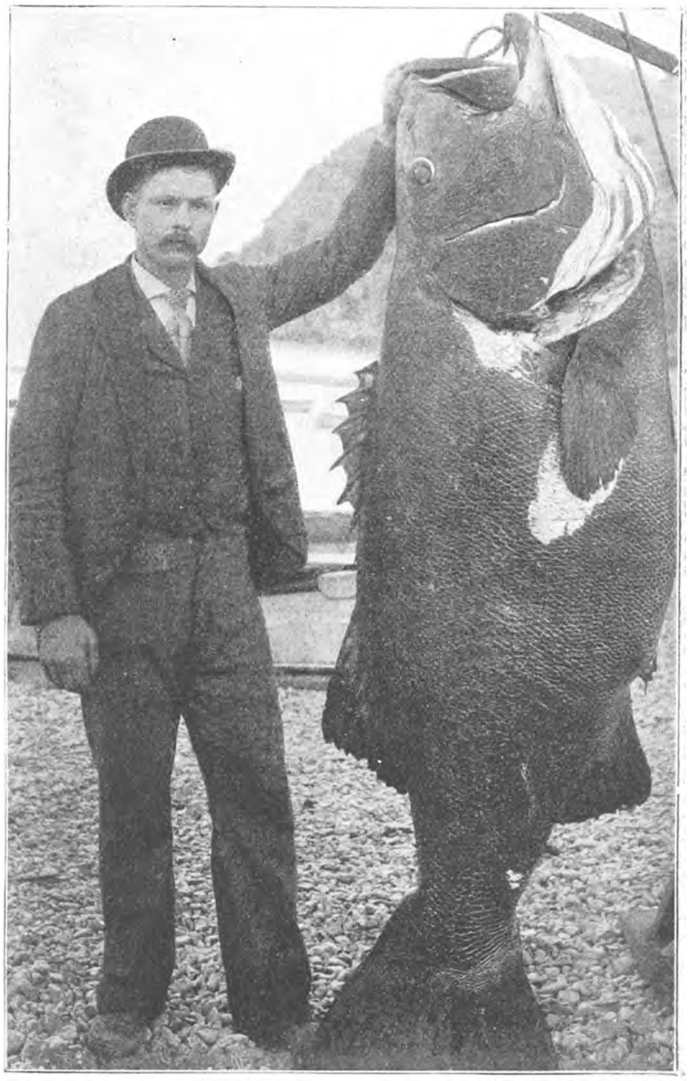

De grootste zeebaars, die ooit werd gevangen.

zijn benieuwd of mevrouw Gardner zal verzoeken in de Club als lid te worden opgenomen. Indien zij het doet, zal zij het eerste vrouwelijke lid zijn.

Een tweede merkwaardige vangst in dit seizoen is die van Generaal Barrett, die op het oogenblik, dat dit artikel werd

geschreven, het record had geslagen van den zwaarsten Tuna. Genoemde visch woog 164 pond. Op een van de illustraties ziet men den generaal met den visch, dien hij

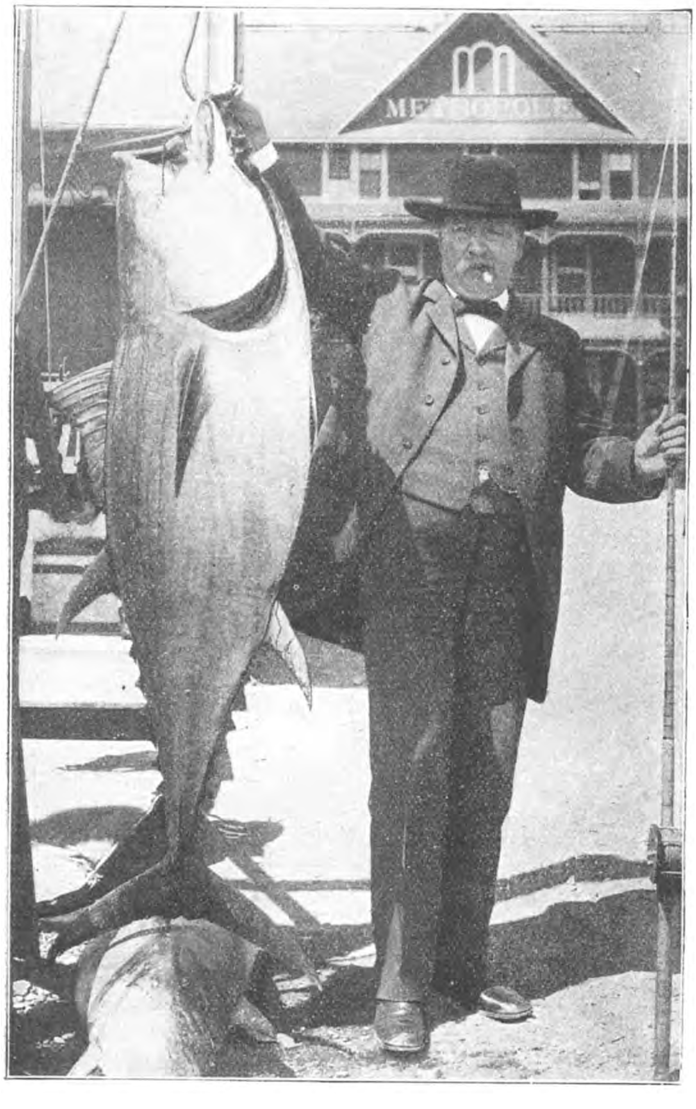

De grootste Tuna, die dit jaar werd gevangen. Hij woog 164 pond.

heeft gevangen. Hij is natuurlijk zeer trotsch op zijn vangst die hij het mooiste buitenkansje noemde, dat hij ooit in zijn leven had gehad. Wanneer er geen grootere Tuna wordt gevangen, heeft generaal Barrett niet alleen het recht den vurig begeerden, geëmailleerden, zilveren knoop te dragen, maar zal hij ook den prijs ontvangen voor den zwaarsten Tuna van het seizoen.

Nog een andere reuzen-visch, in de nabijheid van het eiland Santa Catalina gevangen, is de Zwarte Zee-Baars. Hoewel die visch lang zoo vlug niet is als de Tuna, bezit zij veel meer kracht, en er behoort groote kracht en behendigheid toe om hem met een snoer aan de gaffel op te hangen. De grootste zwarte zeebaars, die ooit gevangen werd, woog 459 pond. Er was echter heel wat hulp noodig om den reus machtig te worden. De grootste zwarte zeebaars, die met hengel en snoer werd gevangen woog 384 pond. Men ziet hem op een onzer illustraties met den heer Schenck, die hem gevangen heeft. Dit Zeemonster werd den 17 Augustus l. l. gevangen.

Die groote visschen maken Santa Catalina tot een toevluchtsoord voor den sportliefhebber. Voor den nieuweling is er een overvloed van kleinere visschen, zooals de Geel-staart, de Bonito, enz. Laatstgenoemde visch weegt van vijftien tot vijftig pond, en verschaft den hengelaar ontzaglijk veel genot. 't Is een mooie, regelmatig gevormde visch, en zoo bewegelijk als een kemphaan. Dames zoowel als heeren vangen ze elk seizoen bij duizenden. Santa Catalina is nu inderdaad het Paradijs voor de hengelaars geworden, en men zou een boekdeel kunnen vullen met de bijna ongeloofelijke verhalen omtrent de vele gevechten van de visschers met de bewegelijkste en sterkste visschen, die ooit met een hengel en een snoer werden gevangen.

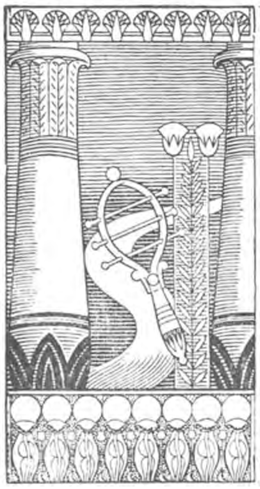

PHAROS

De Egyptenaar

EEN ROMAN

VAN

GUY BOOTHBY.

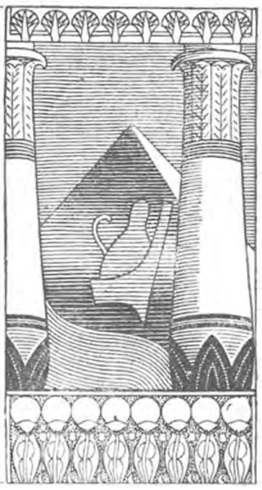

„Maar ditmaal zal het anders zijn," verklaarde ik beslist. „Wij zullen ons houden als waren wij van plan voor altijd bij hem te blijven en onderwijl nemen wij morgen vroeg den trein naar Berlijn, zijn wij den volgenden dag te Hamburg en drie dagen later te Londen. Eenmaal daar, vind ik tal van goede vrienden terug, die u met de grootste vreugde zullen ontvangen. Wij trouwen zoo spoedig mogelijk en daarna trotseeren wij Pharos, al zette hij ook alles tegen ons op het spel."

Zij wendde moeite aan om verrukt over mijn plan te schijnen. Ikzelf durfde niet bekennen hoezeer ik nog voor het mislukken daarvan beefde. Telkens weder hoorde ik het woord. „Voor het vervolg zijt gij mijn eigendom en zal ik met u uitrichten wat ik wil."

Toen wij huiswaarts keerden, vonden wij Pharos in het voorhuis van ons logement staan. Hij hield een brief in handen, dien hij zoo pas gelezen had.

„Lieve," zeide hij tot Valerie. „Men doet u een groote eer aan. Zooals gij misschien weet, kwam de keizer gisteren hier ter stede aan, en van avond wordt er ten paleize een gala-concert gegeven, waar men wil dat gij spelen zult. Ik stemde toe in uw naam."

Valerie, die Pharos zooveel mogelijk tevreden wilde stellen, verklaarde zich aanstonds hiertoe bereid. Ik zelf vroeg hem op een gegeven oogenblik naar zijne verdere reisplannen, aangezien ik naar Engeland teruggeroepen werd door mijn arbeid, dien ik zoo op eens had laten rusten.

„Maak u niet ongerust," antwoordde hij. „Ik zal niet langer in deze stad stil blijven dan hoog noodig is. De pest is aan de oevers van den Bosphorus uitgebroken en verspreidt zich met onrustbarende snelheid door Turkije en de Balkanstaten."

„Ik had daarvan nog niets vernomen," prevelde ik, terwijl mijn hart van vrees voor Valerie's veiligheid begon te kloppen. „Zou het waarlijk ernstig zijn?"

„Zoo ernstig mogelijk," hernam hij. „Daar hoor ik de avondbladen rondventen! Ik zal zien wat de laatste berichten melden."

Een oogenblik later las hij mij het volgende voor:

„De pest, die zooveel schrik in Turkije teweeg heeft gebracht, neemt steeds toe. Heden alleen hebben zich 733 nieuwe gevallen voorgedaan. De gevreesde ziekte is ook in Rusland doorgedrongen, te Moskou veroorzaakte zij twee sterfgevallen, te Odessa drie. De geneesheeren zijn van meening dat zij uit Azië is overgebracht en vertrouwen dat zij verdwijnen zal met de nu heerschende hitte."

Meer dan ooit was ik overtuigd dat het

mijn plicht was zoo spoedig mogelijk de vrouw die ik liefhad aan die plaats te ontrukken.

Het concert ten paleize slaagde in alle opzichten. Nooit had Valerie op genialer wijze gespeeld, en toen zij na het door haar voorgedragen nummer aan den keizer werd voorgesteld door graaf Schelyani, een oud vriend haars vaders, ging er een gemompel van bewondering op in de zaal. Ik zelf had de eer door den grijzen edelman tot Zijne Majesteit te worden gevoerd. Vrij laat keerden wij naar ons logement terug. Pharos, die overtevreden scheen, voegde ons eenige woorden van lof toe en nam daarop afscheid van ons. Zoodra ik de deur van zijn slaapvertrek had hooren sluiten, greep ik Valerie's hand in de mijne.

„Ik heb alles vastgesteld om morgen samen te vluchten," fluisterde ik. „De trein naar Berlijn vertrekt van hier om kwart over zessen. Op de marktplaats zullen wij een rijtuig vinden gereed staan voor ons. Wij begeven ons te voet daarheen, stijgen in, bereiken het station en zijn voor altijd van Pharos gescheiden."

Tien minuten later wenschte ik haar goeden nacht. De stadsklok sloeg juist twee uur. Over vier uren zouden wij die woning verlaten en, naar ik hoopte, voor altijd vrij zijn. Zou die zoete verwachting gelogenstraft worden?

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Tijdig stond ik op en sloot ik de noodige gelden tot het betalen van mijn verblijfkosten in het hotel onder enveloppe, die ik op mijn toilettafel liet liggen. Ik verzekerde mij dat mijn geld in mijn borstzak stak en ging de trappen af. Op hetzelfde oogenblik zag ik Valerie, met hare vioolkist in de hand, uit haar eigen vertrek komen. Wij verlieten zwijgend het logement en dienzelfden avond om zes uur kwamen wij te Berlijn aan. Hier eerst durfden wij ademhalen.

„Wat zijt gij thans van plan te doen?" vroeg Valerie, toen wij den trein verlaten hadden.

„Wij moeten beginnen met ons middagmaal te nuttigen," antwoordde ik bedaard.

„Daarvoor moet gij mij laten zorgen," hernam zij met een glimlach, die vol van zonneschijn was, nu zij niet meer behoefde te vreezen door Pharos te worden achterhaald. „Ik ben zoozeer gewoon aan reizen, dat ik Europa even goed ken als gij Londen. Heden avond zult gij mij voor gastvrouw laten spelen. Daarna moogt gij diezelfde taak vervullen. Laat ons deze straat inslaan."

Valerie scheen er genoegen in te vinden mij tot gids te strekken; een ongekende blijmoedigheid vervulde haar en zoo liepen wij voort als twee der gelukkigste menschenkinderen, tot wij een restaurant bereikten, waarvoor het jonge meisje bleef stilstaan.

„De eigenaar is een mijner oude kennissen," zeide zij, „en ik ben zeker dat hij ons niet zal verraden; want hij weet wie Pharos is."

Wij traden het huis binnen en eenige oogenblikken later bevonden wij ons tegenover een reeds bejaard man, met bijzonder leelijk doch goedhartig gelaat, die de grootste blijdschap aan den dag legde zoodra hij mijne gezellin herkende.

„Maar ik zie mijnheer Pharos niet?" vroeg hij. „Komt hij misschien later?"

„Neen, dat hoop ik niet," klonk het antwoord. „En dat is hoofdzakelijk het doel mijner komst. Mijnheer Schunke, ik weet dat ik u vertrouwen kan, en ik zeg u daarom ronduit dat ik hem voor altijd verliet."

„Groote Hemel!" riep de oude uit, „en toch verwondert mij dat niet. Is er iets waarmede ik u van dienst kan zijn?"

„Ik kom u alleen om wat middageten vragen, en verder moet gij mij beloven ons niet te verraden, ingeval mijnheer Pharos hier mocht komen."

„Daar kunt gij op rekenen, en wat het diner betreft, zult gij het allerbeste ontvangen wat maar in de stad te krijgen is. Het doet mij goed uw gelaat weer te zien; nooit zal ik vergeten wat ik genoten heb, toen

ik u eens heb hooren spelen op dat concert hier in de stad."

„Dan zal ik u nog iets voorspelen aleer ik u weder verlaat," hernam zij vriendelijk. „Gij ziet ik heb mijn viool bij mij."

De koffiehuishouder wist ternauwernood hoe zijne erkentelijkheid onder woorden te brengen, en draafde weg om voor ons middagmaal te gaan zorgen. Wij begonnen onze verdere reisplannen te bespreken.

„Ik ben overtuigd," zeide ik, „dat zoo gij niet al te afgemat zijt, liefste, wij wijs zullen handelen Berlijn zoodra mogelijk weder te verlaten. Pharos heeft natuurlijk terstond nadat hij ons verdwijnen ontdekte, de noodige inlichtingen ingewonnen, en het zou mij niet verwonderen indien hij ons nu reeds op het spoor was en morgen vroeg hier aankwam."

„Wat dan te doen?"

„Wij moeten nog van avond met den sneltrein naar Wittenberg gaan," zeide ik, „daar overnachten en morgen vroeg onze reis voortzetten naar Hamburg, vanwaar wij gemakkelijk per stoomboot naar Londen kunnen oversteken. Het zal Pharos nimmer in de gedachten komen, dat wij in zulk een klein plaatsje zijn afgestapt."

Wij vergaten daarop weder al onze zorgen, om ons nog slechts aan het geluk van het oogenblik over te geven, en nadat wij ons aan een uitstekend maal te goed hadden gedaan, haalde Valerie haar speeltuig uit zijn kist te voorschijn. Schunke was zóó verrukt over de muziek, dat het heel wat moeite kostte eer ik hem het geld voor ons diner kon laten aannemen.

Een kwartier later waren wij op weg naar Wittenberg. Aan het station te Berlijn had ik bladen voor mijn reisgenoote gekocht. Ik herinnerde mij nu voor het eerst weêr mijn laatste gesprek met Pharos en vroeg haar of er ook eenige berichten in stonden omtrent de ziekte.

„Ja, en het wordt eerder erger dan beter daarmede," gaf zij ten antwoord. „Het laatste telegram meldt dat er, in 24 uren tijds, bijna duizend nieuwe gevallen voorgekomen zijn, in Turkije alleen, terwijl de ziekte zich langs de Zwarte Zee tot Odessa en in het noorden tot Kief toe uitbreidt. Er kwamen vijf gevallen voor te Weenen en, wacht eens, hier is een nog later bericht en daar staat...." zij verbleekte, „is het mogelijk? Daar staat, dat de pest zich ook in Praag heeft vertoond en dat graaf Schelyani heden morgen daardoor werd aangetast en hoogst bedenkelijk ziek ligt.

„Dan heeft Pharos Praag ook reeds verlaten," mompelde ik. „Gij kent zijn lafhartigheid en hij zal geen uur langer dan hij behoeft in een besmette stad blijven toeven. Ik zal ons pas veilig rekenen wanneer wij eenmaal in Engeland zijn."

„Ik vrees in het geheel niets of niemand, sedert ik mij met u alleen bevind, Cyril," hernam zij, „maar gij moet geduld met mij hebben. Van het oogenblik af waarop wij Berlijn verlieten greep mij een geval van onbeschrijfelijken weemoed aan. Het is zeker de afmatting van de reis en het zal morgen voorbij wezen."

Ook ik hoopte dit, maar zag mij daarin den volgenden ochtend teleurgesteld. Ofschoon zij alles verrichtte wat zij kon om vroolijk te schijnen, bemerkte ik slechts al te goed dat die opgeruimdheid gekunsteld was. Het trof mij dat zij er zoo bleek en lijdend uitzag.

„Ik gevoel mij een weinig onwel," gaf zij op mijn bezorgde vraag ten antwoord, „maar ik ben alleen wat uitgeput door al dat reizen; bedenk ook welke angsten ik heb doorstaan."

Ik kon slechts loopen en haastte mij, eenmaal den trein hebbende verlaten, een rijtuig te nemen, dat ons naar het Hotel Continental bracht, waar ik ons in liet schrijven als den heer en Miss Clifford.

Het was omstreeks het lunch-uur dat wij te Hamburg aankwamen. Valerie was echter zoo ongesteld, dat zij weigerde iets hoegenaamd te gebruiken, en er slechts op aandrong onmiddellijk naar haar kamer te gaan.

Ik ging dus alleen wat eten en begaf mij naar de stoombootmaatschappij, om plaats te bespreken op het eerste het beste schip dat naar Engeland vertrekken zou.

„Ik vrees, mijnheer," antwoordde de klerk,

die mij ontving, „dat gij moeite zult hebben naar Londen te komen. Geen onzer booten vaart meer. Gij hebt zeker gehoord dat hier ter stede van daag twee gevallen van pest zijn ontdekt en niet minder dan honderd te Berlijn? De Britsche regeering heeft dientengevolge de Engelsche havens voor alle Duitsche schepen gesloten."

„Maar ik moet volstrekt naar Londen!" riep ik wanhopig uit. „Nog heden, of op zijn allerlaatst morgen, moet ik daarheen afreizen. Zijt gij zeker dat daartoe geen enkel middel bestaat? Ik ben bereid te betalen wat men slechts zou willen vragen."

„Onmogelijk, mijnheer. Indien wij een boot hadden, die van middag afvoer, zouden wij elke hut en zelfs elke staanplaats binnen het halfuur besproken hebben, en zou ik zelf onder de passagiers zijn. Den ganschen dag zijn wij overstelpt geworden met aanvragen; het is alsof ieder het vasteland ontvluchten wil."

Half versuft door dezen slag, ging ik de straat weder op, mij te vergeefs afvragende wat ik thans doen moest. Wij mochten niet talmen, Pharos kon ons reeds op het spoor zijn en toch — hoe groot ook mijn vrees voor hem mocht wezen, ik gevoelde thans dat mijn angst voor de noodlottige ziekte nog grooter was. Het was niet voor mijzelf dat ik mij bekommerd maakte, doch ik werd lafhartig bij de gedachte alleen aan het gevaar, waaraan de vrouw was blootgesteld, die ik meer dan alles op aarde beminde, en toen ik mij herinnerde hoe ongesteld Valerie zich reeds had gevoeld, werd ik overweldigd door eene ontzetting, welke ik met geen woorden kan beschrijven, zoo afgrijselijk was zij. Als een dolzinnige stormde ik naar het logement terug, zonder mij een oogenblik te bekommeren om wat de voorbijgangers van mij zouden denken. Meer dood dan levend drong ik het gebouw binnen en snelde ik naar Valerie's kamer, waar ik aanklopte.

„Wie is daar?" vroeg in het Duitsch een stem, die ik ternauwernood herkende.

„Ik," gaf ik ten antwoord. „Gevoelt gij u beter?"

„Ja," hernam zij, „maar ik zal nog een poosje blijven liggen. Maak u niet bezorgd over mij."

Ik verwijderde mij weder en begaf mij tot den portier, in de hoop dat hij mij misschien een gelegenheid zou kunnen aanwijzen.

„Gij koost een heel ongelukkig oogenblik uit om Hamburg te bezoeken," luidde zijn antwoord. „Zooals gij natuurlijk reeds weet, is de pest ook hier uitgebroken en de hemel alleen weet wat er van ons worden moet indien de ramp doorgaat. Ik vernam daarjuist dat er drie nieuwe gevallen zijn opgegeven. De ziekte woedt te Weenen en over heel Oostenrijk. In Dresden en Berlijn heeft zij zich reeds vertoond. Tot hiertoe is Engeland gespaard, geen wonder dat men daar geen enkel schip uit de besmette landen toelaten wil. Ik zie niet in hoe gij met mogelijkheid voor het oogenblik Londen bereiken kunt."

Met de diepste vertwijfeling in het hart zocht ik onze zitkamer op. Bij het overschrijden van den drempel slaakte ik een uitroep van vreugde; want aan een der vensters van het vertrek stond Valerie geleund. Mijn blijdschap was evenwel van korten duur. Bij het vernemen van mijn voetstap wendde zij zich om en haar aanblik vervulde mij van wanhoop.

„Valerie!" riep ik uit. „Wat is er gaande? Zijt gij ziek? Gij staart mij zoo zonderling aan!"

„Stil!" fluisterde zij. „Spreek niet zoo luid! Kunt gij dan niet zien dat Pharos in aantocht is?"

Zij sperde wijd de oogen open en wierp ontstelde blikken om zich heen.

„Pharos nadert," hernam zij, ditmaal langzamer en op een toon van afmatting. „Het is te laat voor ons om nog te vluchten. Hij komt aanrijden door de straat."

Ik zweeg, niet anders meenende of zij was aan waanzin ter prooi.

„Hij is het hôtel binnengegaan," zeide zij opnieuw.

Nog altijd staarde ik haar sprakeloos aan.

„Daar is hij." En op hetzelfde oogenblik hoorde ik de deur opengaan.

Onder het slaken van een kreet zonk Valerie bewusteloos in mijn armen neêr. Vast klemde ik haar tegen mij aan en keerde mij daarna tot den binnentredende.

Het was Pharos!

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Meer dan een minuut achtereen bleven wij beiden roerloos staan.

Valerie lag bewusteloos in mijn armen. Pharos was vlak bij de deur gebleven en wat mij betreft, ik kon geen woord uitbrengen. Het was mij te moede alsof het eind der wereld gekomen ware. Dat mijne bruid zoo goed als stervend was, leed geen twijfel meer voor mij, en zij eenmaal dood zijnde, ware het mij onverschillig geweest wat Pharos nog tegen mij wilde beginnen of niet.

„Het schijnt dat ik niet bijzonder welkom ben," zeide hij ten laatste spottend. „Ongelukkigerwijs was ik sedert lang op de mogelijkheid hiervan voorbereid geweest."

„Meent gij soms dat ik u zal aanhooren?" vroeg ik somber: „Ziet gij dan niet dat zij ziek is?"

„Wat bedoelt gij?" riep hij, driftig op ons toeijlende. „Ik dacht dat dit slechts het gevolg was van mijn komst. Laat mij haar onmiddellijk bekijken."

Behoedzaam en met eene teederheid, die ik nooit bij hem had waargenomen, strekte hij Valerie op de sofa uit. Daarna boog hij zich over haar heen.

„Dwaas!" riep hij uit. „Zijt gij krankzinnig? Sluit aanstonds de deur af. Dit is een aanval van pest. Indien zij sterft, hebt gij alleen u dat te wijten."

„Wat kan ik voor haar doen?" kermde ik. „Zij mag niet sterven, zeg ik u!"

„Er bestaat slechts één redmiddel, en dank zij uw domheid heb ik het niet bij mij. Gij moet onmiddellijk de stad ingaan en het geneesmiddel zien te krijgen. Geef mij pen en inkt."

Hij haastte zich eenige woorden op een stuk papier te schrijven en reikte mij het velletje over.

„Spoed u daarmede naar een apotheek en kom zoo snel gij maar kunt met den drank terug. Het zal moeite kosten het te krijgen, maar het moet worden beproefd; indien het geneesmiddel haar niet binnen het uur wordt toegediend, kan niets ter wereld haar meer redden."

Ik gunde mij niet eens den tijd te antwoorden. Ik holde de straat op en vroeg den eersten den besten voorbijganger naar het adres eener apotheek. Ademloos kwam ik daar aan, doch slechts om tot mijne wanhoop te hooren dat men nooit de opgegeven kruiden had gezien. Een tweede apotheker kon mij evenmin helpen en vertwijfelend hervatte ik mijn tocht door de stad, altijd maar rondblikkend naar een anderen winkel, waar men mij wellicht helpen kon, toen ik plotseling bemerkte tegenover het kantoor der stoombootmaatschappij te staan. Ik ging binnen om naar een geschikter adres te vragen.

Tot mijne verbazing vond ik nog slechts een enkelen klerk ter plaatse en bemerkte ik aanstonds dat hij dronken was.

„Ha! ha!" riep hij spottend. „Komt gij nog eens terug? Zeker om toch naar Engeland te gaan? Dat begrijp ik! Wij zijn daar allen toe bereid! Wij zijn ook geen idioten!" en hij begon luidkeels te zingen.

„Zwijg!" snauwde ik hem toe. „Ik wil alleen weten, waar ik den persoon vinden kan, die mij van morgen te woord stond."

„Weet gij dan nog niet dat hij dood is?" vroeg de man, eensklaps tot bedaren gebracht door mijn driftigen toon. „Hij stierf een uur na uw vertrek." En daar het een nieuw geval van pest was, zijn al de anderen op de vlucht gegaan."

„Dood!" mompelde ik, „dat is ontzettend; maar zeg mij, is hier geen apotheek in de buurt?"

„Ja, in de eerste straat links."

Ik bereikte binnen een minuut tijds het aangeduide huis, om nogmaals het recept te voorschijn te halen. De apotheker las het aandachtig en zeide toen:

„Ik vrees dat het bijna onmogelijk zal zijn dit middel te bekomen. Twee der op-

gegeven kruiden worden nooit gebruikt en ik voor mij bezit ze niet. Hebt gij ze dringend noodig?"

„Het geldt hier iemands leven of dood," bracht ik ademloos uit. „Mijn geluk hangt van uw antwoord af en ik heb geen enkele sekonde te verliezen."

De man was blijkbaar getroffen door mijn ontroering en hernam:

„Ik weet niet welke kracht dit middel kan bezitten; maar als gij het waarlijk hebben moet, dan geloof ik wel dat ik er u aan kan helpen. Ik heb een ouden vriend, een kwakzalver en het zou mij niet verwonderen als hij er die kruiden op na hield. Hij woont hier vlak bij en is altijd thuis op dit uur. Ik zal er zelf heenloopen, zoo gij slechts even op mij wilt wachten."

Vijf minuten later keerde hij terug, twee fleschjes in de hand houdende.

„Er zijn geen twee menschen in heel Hamburg, die u deze middelen hadden kunnen bezorgen!" riep hij triomfantelijk uit.

„En ik kan u niet genoegzaam danken!" antwoordde ik met vochtige oogen. „U vergelden wat gij voor mij gedaan hebt, is mij onmogelijk, maar zoo gij in ruil voor uwe goedheid mijn horloge wilt behouden en dragen, zult gij mij genoegen doen."

Ik liet het prachtige gouden werk op zijn toonbank achter en holde de straat op, riep een koetsier aan en binnen enkele oogenblikken was ik weder bij Pharos.

„Tien minuten later en alle hoop ware vervlogen geweest," prevelde hij als welkomstgroet. „Ik droeg haar naar hare kamer. Gij moet hier blijven en zien te voorkomen dat men de waarheid vermoedt."

Hij verwijderde zich nu. Eerst toen het volslagen donker geworden was, keerde hij terug.

„De crisis is voorbij," zeide hij somber, „maar het is een harde kamp geweest en zonder mij, zou zij niet langer tot de levenden behooren. Laat dit u een les zijn geen nieuwe poging te wagen mij te ontkomen. De straf voor uwe onvoorzichtigheid was hard, maar een volgende maal zou u een onherstelbare ramp kunnen treffen."

Ik wierp hem een blik toe vol gemaakte verbazing, terwijl ik ten antwoord gaf:

„Wat bedoelt gij met dat woord „ontkomen?" Ik begrijp u niet. Wel is waar heb ik Praag onverwachts verlaten; maar herinner u dat ik nog den avond vóór mijn vertrek mededeelde hoe dringend ik naar Engeland teruggeroepen werd. Gij zult toch niet willen betwisten dat het mij vrij stond heen te gaan?"

„Ik heb geen lust thans met u te redetwisten," sprak hij boosaardig, „maar zoo gij verstandig zijn wilt, zult gij mij voortaan om raad vragen bij het maken uwer plannen. Valerie heeft thans ten derden male beproefd zich te ontworstelen aan mijn macht en het was vruchteloos; zij zal niet opnieuw beginnen. Ik heb u met den blik gevolgd overal waar gij gingt. Gij ziet mij ongeloovig aan, luister dan: Ik zag u genieten van het uitstekende middagmaal te Berlijn voor u toebereid door Schunke. Ik weet hoe Valerie voor hem speelde, hoe de kastelein u tot op straat uitgeleide deed, om u beiden na te staren... Neen, kijk niet zoo ontsteld; gij zult dat alles van lieverlede leeren verstaan en wijzer zijn geworden, eer wij voor goed scheiden. Maar nu over iets anders: Wij reizen ten spoedigste naar Engeland af."

„Naar Engeland?" herhaalde ik, een luiden spotlach slakende. „Alle Engelsche havens zijn gesloten."

„Niet voor mij," klonk het onbeschaamd. „Van nacht om twaalf uur stoom ik naar Londen, en Valerie met mij."

„Gij moet krankzinnig wezen!" riep ik uit. „Haar thans te vervoeren, zou gelijk staan met een moord!"

„Neen! Indien ik dat verkies, zal zij opstaan en zich begeven waarheen ik beveel. Laat mij slechts begaan. Hier ter stede woont een koopvaardij-kapitein, een onverbeterlijke dronkaard, dien ik geheel en al in mijne macht heb. Indien ik hem zulks gebied, zal hij ons overvoeren naar de kusten van Norfolk. Vijftig uur nadat wij deze haven verlaten hebben, komen wij te Londen aan!"

„En wat zal daarna geschieden?" vroeg ik mijzelven af, doch zonder meer een woord te zeggen.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Den volgenden morgen, bij zonsopgang, waren wij in volle zee en deed de „*Markgraaf van Brandenburg*" zijn best ons zoo snel mogelijk over de wateren heen te dragen. Valerie was inderdaad, op Pharo's bevel, in staat geweest haar legerstede te verlaten en ons te volgen; maar zij scheen mij niet te zien, haar oogappels waren onnatuurlijk groot en ofschoon ik haar toesprak, kwam haar geen woord over de lippen. Zoodra wij het schip betraden, zocht zij de voor haar bestemde hut op en zag ik haar niet meer.

Ik was dien avond eenzaam in mijn kajuit gezeten, toen de kapitein bij mij aanklopte.

„Wat is er gaande?" vroeg ik, ziende hoe ontsteld hij scheen.

„Ik kom u om raad vragen," antwoordde hij gejaagd. „De pest is aan boord uitgebroken!"

„De pest?" herhaalde ik doodsbleek. „Zijt gij wel zeker van wat gij zegt?"

„Er hebben zich twee gevallen voorgedaan, de hofmeester en de kok, de hofmeester is reeds overleden; arme kerel, een paar uur geleden was hij nog gezond en wel, en nu hebben wij hem daar net overboord gegooid!' met een dof gekreun liet de gezagvoerder het hoofd op de borst vallen.

„Maar waarom wendt gij u tot mij?" vroeg ik verwonderd

„Omdat ik goeden raad moet hebben wat te doen, en tot hem wil ik niet gaan," gaf de kapitein ten antwoord, met somberen blik op de hut van Pharos duidende. „Gij hadt eens moeten hooren, hoe hondsch hij mij gisteren behandeld heeft, en dan van morgen, hoe hij mij uitschold omdat ik de machine niet tweemaal zoo gauw kon laten loopen als zij deed

„Maar ik begrijp niet waarmede ik u kan helpen," zeide ik op vriendelijken toon.

„Ik weet niet wat te doen, ik..." maar zijn woorden werden afgebroken door een luid tikken op de deur. Het was een der stokers, die fluisterend met hem begon te praten.

„Het wordt al erger en erger," bromde hij, zich met verwrongen gelaat tot mij wendende. „Nu is de eerste machinist aangetast, terwijl de tweede bootsman mij laat weten dat hij zich onwel voelt. De Hemel sta ons bij indien dit zoo voortgaat. De gansche bemanning verbeeldt zich nu door de ziekte te zullen worden aangegrepen en wie zal het werk verder doen? Wij zullen nog eindigen met te verongelukken."

Wij werden inderdaad door het noodlot vervolgd en schenen slechts aan één gevaar ontkomen te zijn om in het andere te vervallen. Wat moesten wij doen, onze reis vervolgen of terugstoomen naar Hamburg? Wij waren nu niet alleen meer aan pest, maar ook aan schipbreuk blootgesteld.

Ik zag in dat wij Pharos op de hoogte van den toestand moesten brengen en nadat ik den gezagvoerder op het hart had gedrukt de zieken van de gezonden af te zonderen, begaf ik mij tot dat doel bij hem.

„De kapitein verdient zelf te sterven, nu hij mij niet eerder heeft gewaarschuwd!" verklaarde hij, kalmer dan ik had durven verwachten. „Laat ons nog hopen dat het niet te laat is. Ik moet mij naar de zieken begeven en zien wat ik voor hen verrichten kan. Wij zouden verloren zijn, indien de gansche bemanning verlamd werd."

Zooveel is zeker dat, van het oogenblik af waarop hij zich met de zaak inliet, slechts één enkel persoon nog aan de gevreesde ziekte bezweek, en wel de arme kapitein.

Tegen den avond van den tweeden dag kregen wij de Engelsche kust in het oog; maar zoo scherp was het toezicht op de havens, dat wij gedwongen waren in een sloep aan wal te gaan en dat nog wel als misdadigers, op eene eenzame, onbewoonde plek. Valerie had weder haar volle bewustzijn herwonnen, doch haar toestand boezemde mij groote bezorgdheid in, zoo

zwak en uitgeput zag zij er uit. Met weemoedige gelatenheid volgde zij ons tot aan het naaste station, een onbeduidend gebouwtje, waar de trein naar Londen een uur later stil zou houden. De plaats heette Tebworth en was zoo onbeduidend, dat ik haar naam nooit te voren had gehoord. Wij zetten ons in de kleine wachtkamer neder, en stegen vijftig minuten daarna in een waggon, die ons naar Norwich en van daar naar Londen voerde. De stationschef van Tebworth was de voorkomendheid zelve geweest, had ons helpen instijgen en zorg gedragen dat wij een ledige coupé kregen, terwijl de conducteur last ontving niemand bij ons toe te laten.

Ik maakte gebruik van ons alleen-zijn, om Pharos te verklaren, dat ik te Londen weêr naar mijn eigen woning terug zou gaan.

„Daar wil ik niet van hooren!" riep de oude levendig uit. „Verbeeldt gij u, dat ik van u scheiden zou, na al hetgeen wij samen doormaakten? Neen, neen, dat gebeurt in geen geval. Ik heb een fraai huis laten huren en in orde brengen; Valerie en ik hebben slechts enkele kamers daarvan noodig en zoo gij uw intrek nemen wilt bij ons, verzeker ik u dat gij ons meer dan welkom zult zijn."

Ik wierp een blik op mijne bruid en hare smeekende uitdrukking ziende, had ik den moed niet een voorstel af te slaan, dat mij ten minste bij haar zou laten om haar ten allen tijde te beschermen tegen den man, wiens geheime oogmerken ik nog steeds niet verstond. Ik beloofde Pharos dus voorloopig zijn uitnoodiging aan te nemen.

Te Londen vonden wij een sierlijke calèche aan het station voor ons gereed staan, en reden wij naar Park Lane, waar wij ten slotte stil hielden voor een prachtig huis, dat ik dikwijls bezocht had in de dagen toen het nog aan Lord Tollington behoorde.

„Meent gij dat dit uw nieuwe woning is?" vroeg ik verbaasd.

„Ja, mijn waarde," klonk het antwoord. „Gij ziet, mijn agenten kwijten zich goed van hun taak. De vroegere eigenaar was een mijner persoonlijke vrienden. Ik bevond mij bij hem onder zijn laatste ziekte en op het oogenblik van zijn dood."

Ik huiverde; want zonder ooit te voren te hebben gehoord dat Pharos en hij elkander gekend hadden, wist ik dat Tollington onder zeer bijzondere omstandigheden gestorven was. Ik wilde echter niet verder vragen.

„Laat ons binnengaan," sprak Pharos, en zoodra de voordeur door een knecht geopend werd, gaven wij gehoor aan zijn verlangen.

Achttiende Hoofdstuk.

Ik was zeer verwonderd, toen Pharos mij een uur later verscheidene aan mij gerichte brieven overhandigde. Hij verklaarde mij de zaak door te vertellen hoe hij mijn adres aan het postkantoor had laten veranderen. De meesten dier enveloppen bevatten uitnoodigingen; er was daaronder ook een voor een bal bij de hertogin van Amersham.

„Ik was zoo vrij deze invitatie voor u aan te nemen," zeide mijn gastheer op deze laatste kaart wijzende. „De hertogin en ik kennen elkander sedert lang en ik dacht dat het u en Valerie op zou vroolijken het feest voor enkele uren bij te wonen. Welnu . . . wat hebt gij daartegen?"

„Maar," begon ik, „wij zijn pas aangekomen, en . . ."

„Wat hebt gij er nog meer tegen?" vroeg hij driftig, met een vlammenden blik.

„Alleen dit: dat het mij een weinig onvoorzichtig toeschijnt Valerie leed immers nog zoo kort geleden aan de ontzettende krankheid, die . . ."

„En zijt gij kortzichtig genoeg om nog aan mijn macht als geneesheer te twijfelen?" riep hij kwaad uit. „Gaf mijn middel haar niet reeds de noodige krachten weêr om ons hierheen te vergezellen? Valerie zal mij niet teleurstellen, zeg ik u, en ik raad u aan verstandig te wezen en met ons mede te gaan naar dat bal. Laat ons nu bepalen op welke manier wij den middag door zullen brengen. Ik ben er voor, dat wij eerst wat

gaan rusten, daarna samen eten in mijn club en verder wensch ik u het echte Londen eens te toonen. Tegen middernacht zijn wij hier terug, om Valerie af te halen en met haar naar het feest te gaan."

Ik zag wel in dat geen tegenkanting zou baten, en ik volgde daarom blindelings zijn wil. Na ons tweede ontbijt, zonderden wij ons in onze verschillende slaapkamers af, tot het tijd was zich voor den avond te kleeden. Toen ik geheel en al klaar beneden kwam, vond ik Pharos reeds op mij wachtende.

Tien minuten later had het gereedstaande rijtuig ons voor de Antiquariers-club gebracht, een der deftigste van alle Londensche societeiten. Hoe Pharos er in geslaagd was zich daar als lid te laten aannemen begrijp ik nog niet. Hij bestelde een schitterend diner voor mij, hij zelf bleef zijn vast systeem getrouw.

„Dit is de eerste zijde van het leven hier ter stede," sprak Pharos, toen ik mijn dessert op had, „die van de weelde en buitensporigheid, welke Londen met snelle schreden ten ondergang voeren. Laat ons thans verder gaan; ons blijft nog veel te zien en wij hebben niet veel tijd."

Het rijtuig bracht ons thans naar den Renaissance-schouwburg. Zoodra wij den drempel daarvan overschreden, trad een portier op ons toe met de boodschap dat, op bevel van den directeur, een loge ter onzer beschikking was gesteld. Wij kwamen nog juist intijds. Het orkest speelde reeds zijn ouverture; maar het gordijn was nog niet opgehaald. Het amphitheater, het parterre en de galerijen waren vol; de loges en alle overige plaatsen der voorname wereld, zoo goed als onbezet.

„Hier zijt gij in de gelegenheid een andere zijde van het maatschappelijk leven dezer stad te bestudeeren," sprak mijn tochtgenoot. „Wat dunkt u van den schrijver, die zulk een tooneelspel kon maken, of van de mannen, die hunne vrouw en dochters medenemen om het te zien. Let eens op de gelaatsuitdrukking der jonge meisjes! Het is een zonderlinge eeuw, die zulke dingen toe kan laten. En dat zijn dezelfde lieden, die de Egyptische koningsgraven doorsnuffelen en zich minachtend uitlaten over de beschaving van ouds! Maar dit alles zal niet lang meer voortduren; de tijd breekt aan waarop... maar daar valt het gordijn, en wij hebben genoeg gehoord en gezien; laat ons verder gaan."

Wij begaven ons nu naar de Occidental Music Hall, een soort Eden-theater. Daarna voerde hij mij naar het Lagerhuis, waar hij mij de donkere, onbekende bladzijden uit het leven der volksvertegenwoordigers mededeelde en mij wees op hun kuiperijen, hun partijdigheid, hun schandelijke leugens, hun winstbejag.

„Nu zullen wij ons huiswaarts laten brengen om Valerie af te halen," zeide hij. „Op het bal der hertogin treffen wij zonder twijfel verscheidene parlementsleden aan, hier van avond door ons gezien."

Mijne lieveling stond ons reeds op te wachten in de zitkamer. Zij was in groot toilet; haar oogen flikkerden als sterren. Zonder uitstel begaven wij ons nu naar Carlton House Terrace.

Het was een der fraaiste en best geslaagde feesten, welke ik ooit heb bijgewoond en tevens een der aangenaamste uren mijns levens; ik mocht voor het eerst Valerie aan mijne vrienden voorstellen als mijne bruid en geen oogenblik week ik van hare zijde.

Tegen drie uur in den nacht klaagde zij over afmatting en verlieten wij dientengevolge het bal; maar al spoedig bemerkte ik dat het nog geenszins in Pharos' bedoeling lag huiswaarts te keeren. Zoodra hij Valerie in het rijtuig had geholpen, gebood hij den koetsier naar huis te rijden, verklarende zelf liever te voet te gaan.

Het was een heerlijke nacht. Wij liepen een eindweegs onder den sterrenrijken hemel voort en riepen toen een hansom aan. Ditmaal liet mijn metgezel zich naar een gecostumeerd bal in Covent-garden brengen; vandaar gingen wij naar een feest in de achterbuurten, en vandaar wederom tot steeds slechter befaamde oorden en huizen; wij kwamen tot zelfs in nachtverblijven

terecht, wij gingen tot spoorwegloodsen, waar daklooze mannen, vrouwen en kinderen een toevlucht hadden gezocht en zich voor de politie trachtten te verbergen. Kortom, wij zagen elken denkbaren vorm van zonde en ellende der hoofdstad en ten slotte kwamen wij tegen zeven uur in den morgen weder te huis. Ik gevoelde mij ziek, zoowel naar lichaam als geest, niet alleen door den aanblik van zoovele gruwelen, zooveel menschelijk lijden; maar ook door de ijskoude onverschilligheid daarbij door Pharos aan den dag gelegd.

Ik haastte mij mijne slaapkamer op te zoeken en was ook spoedig verzonken in diepe rust. Toen ik na verloop van eenige uren ontwaakte, had ik als een voorgevoel dat mij iets ontzettends te wachten stond.

In de ontbijtzaal trof ik Valerie aan. Zij trad mij vriendelijk te gemoet met de vraag waar ik toch zoo lang was geweest dien nacht. Zij had mij eerst terug hooren komen, toen het reeds volle dag was. Ik vertelde haar waar en met wien ik was geweest.

„Maar waartoe nam hij u mede?" mompelde zij bezorgd. „Dat is wat ik niet kan begrijpen. Hij doet nooit iets zonder een bepaald doel."

Na van tafel opgestaan te zijn, zeide ik Valerie vaarwel om mij naar mijn eigen atelier te begeven, dat ik in zoolang niet had weêrgezien. Het was een prachtige morgen, er vertoonde zich geen wolkje aan den hemel, en eenmaal op straat zijnde vond ik mijn oude blijmoedigheid terug.

Aan den hoek van het Hamilton-plein gekomen, hoorde ik mijn naam door een welbekende stem uitroepen en zag ik mijn ouden vriend Sir Georges Legrath op mij afkomen.

„Wel, beste Cyril," zeide hij, „het doet mij waarlijk goed u weder te zien. Ik wist niet dat gij in de stad waart. Maar gij ziet er niet gezond uit. Ik hoop toch dat u niets scheelt?"

„Volstrekt niet, Sir George; maar gij kunt mij een grooten dienst bewijzen. Herinnert gij u nog den morgen, waarop ik u een bezoek bracht in het Museum? Gij verklaardet toen, dat gij mij liever dood zoudt weten dan in betrekking staande tot Pharos."

„Welnu?" mompelde hij, eensklaps verbleekend. „Waarom zinspeelt gij daarop?"

„Omdat ik niets liever wilde dan dat gij het stilzwijgen verbraakt; want ik bracht twee maanden met Pharos door. O! Sir George, als ik u alles moest vertellen wat ik thans omtrent dien man weet...!"

„Ik wil niet dat gij mij iets daarvan zegt!" riep hij gejaagd uit. „Ik weet reeds veel te veel."

Tot zwijgen gebracht door zijn ongewone heftigheid, liep ik een oogenblik sprakeloos aan zijn zijde voort, tot mijn tochtgenoot, in de hoop een andere wending aan het gesprek te geven, vroeg:

„Hebt gij reeds de treurige tijding gehoord?"

Ik volgde de richting zijner oogen en begreep onmiddellijk wat hij bedoelde. Een courantenjongske stond aan de overzijde der straat, een plakkaat vasthoudende, waarop de hoofdinhoud van zijn blad gedrukt stond, en ik las daarop met groote letters:

De pest te Londen uitgebroken.

„Heeft de ziekte zich werkelijk ook hier vertoond?" vroeg ik verbleekend.

„Ja," gaf Sir George somber ten antwoord, „en als een donderslag is de ramp over ons neêrgekomen. Tot voor twee dagen had men van niets gehoord. Gisteren kwam er slechts een enkel geval voor en dat was op het platteland. Welnu, van morgen telden wij er niet minder dan 375 en daaronder een menigte bekenden. God helpe ons, als het erger mocht worden! Maar hier scheiden onze wegen, nietwaar? Kom mij nog eens opzoeken, als gij tijd hebt."

Ik begaf mij nu regelrecht naar mijn atelier, waar ik een tijdlang doorbracht om de voor mij gekomen brieven te doorlezen. Toen ik huiswaarts keerde, zag ik, op het oogenblik dat ik een welbekende club voorbij ging, een mijner kennissen daar binnen treden, die mij over een punt van gewicht geschreven had. Ik was blij in

de gelegenheid te zijn hem mijn stilzwijgen op te helderen en liep hem achterna. Tot mijne verbazing vond ik de anders zoo volle societeit bijna ledig; slechts vier heeren waren daar bijeen en nadat ik met mijn vriend gesproken had, keerde ik mij nieuwsgierig tot het overige drietal, dat tegenover een kaart van Europa was gezeten, terwijl een hunner een potlood in de hand hield en tot de anderen zeide:

„De zaak lijdt geen twijfel; gij kunt nagaan of ik mij vergis. Op dit papier schreef ik elk telegram op, dat Londen bereikte, van het eerste oogenblik af dat de ziekte te Constantinopel uitbrak. Al naar gelang een land besmet werd, kleurde ik het rood op de kaart, met donkere stippen de steden aanduidende waar zich gevallen voordeden. Men kan daardoor zien welken weg de ziekte volgde."

Vol belangstelling trad ik op de tafel toe en keek ik over de schouders van den spreker.

„Gij ziet," hernam hij, „de pest begon te Constantinopel en vertoonde zich daarna in Zuid-Rusland en de Balkanstaten. Twee dagen later kwam er een geval voor te Weenen en te Praag; daarna werd Berlijn daarmede geteisterd; toen Wittenberg en daarop Hamburg. Het totale cijfer aan dooden op het vasteland bedroeg tot heden nacht 159,838. Engeland bleef het langst gespaard; intusschen is de epidemie thans ook bij ons uitgebroken en kwamen er tot heden ochtend acht uur 375 gevallen voor. Gij ziet op deze kaart van Londen den koers, dien zij in onze stad genomen heeft. De beide in Norfolk voorgekomen gevallen, van den portier te Norwich en den stationschef van Tebworth reken ik niet mede; hier ter stede is de zaak veel opmerkelijker. De gemeenteraad heeft onderzoek ingesteld, naar de mogelijke herkomst der geconstateerde gevallen, en daaruit blijkt dat 68 der aangetasten gisteren avond den Renaissance-schouwburg bezochten; 25 hunner brachten den avond in de Antiquariërs-club door; 85 in de Oostersche Music-Hall, 71 op het gecostumeerd bal in Covent-Garden; 26 in het Lagerhuis en 37 op het bal der hertogin van Amersham. De overige zijn voor het meerendeel arme lieden, van wie het heel moeilijk is na te gaan hoe zij hun tijd besteedden."

Ik kon niet verder toeluisteren, maar waggelde als een dronken man de zaal uit.

„Haal een rijtuig voor mij," stamelde ik tot een bediende.

Nauwelijks had hij aan mijn verzoek gehoor gegeven, of ik zonk machteloos tegen de kussens van het rijtuig achterover.

Het sombere geheim was eindelijk voor mij opgelost. Thans verstond ik de beteekenis der vlek door mij op mijn arm ontdekt, den aard mijner krankheid in de woestijn, en waardoor de arme Arabier zoo plotseling was gestorven, na mij te hebben verpleegd. Ik verlangde nog slechts naar dit éëne: terug te zijn in Park Lane en mij tegenover Pharos te bevinden, om hem te kunnen aanklagen en daarna tegenover heel de wereld zijne misdaad uit te roepen. Hoe snel ook de koetsier voortreed, het was nog te langzaam voor mij, en toen wij eindelijk aangekomen waren, wierp ik den man het eerste het beste geldstuk toe, en binnengesneld zijnde, vroeg ik met onherkenbare stem aan den hofmeester naar zijn meester. Hij wees mij de zitkamer aan; maar de eenige persoon, die ik hier aantrof, was Valerie.

„Cyril!" riep zij uit, zoodra zij mijn verwrongen trekken gezien had. „Wat is er gebeurd?"

En zij wilde de armen om mijn hals slaan; doch ik weerde haar liefkoozing af.

„Gij moogt mij niet naderen, Valerie!" stotterde ik. „Laat mij aan mijn lot over! Gij weet niet wie ik ben. Ontvlucht mij voor altijd; ik ben erger dan de snoodste moordenaar."

Zij moet mij krankzinnig geloofd hebben; althans, onder het slaken van een kreet van wanhoop, zonk zij snikkend op den vloer. Op dat oogenblik werd de deur geopend en vertoonde Pharos zich op den drempel.

„Ik vrees dat mijn bijzijn hier overbodig

is," sprak hij spottend. „Zoo niet, wil mij dan verklaren wat dit tooneel beteekent?"

„Het beteekent, mijnheer," gaf ik op gesmoorden toon ten antwoord, „dat ik alles ontdekte."

„Zoo, zoo!" klonk het honend, terwijl hij zijn onheilspellende oogen strak op mij gericht hield, „mag ik vernemen wat dat „alles" is?"

„Dat gij aansprakelijk zijt voor al de ellende, die op het oogenblik heel Europa teistert. Ik weet dat ik de persoon ben, die — dank zij u — de pestziekte van Constantinopel tot Londen verspreidde. Onmenschelijk monster!" ging ik voort, ten prooi aan een razernij, waarover ik geen meester meer was. „Ik bevond mij in uw macht en gij hebt u van mij bediend als een werktuig; maar mij ontkomen zult gij niet. Binnen het uur zal de wereld met de waarheid bekend zijn en zult gij sterven, indien althans een duivel sterven kan."

Valerie lag nog altijd ineengekrompen aan mijn voeten. Wat Pharos betreft, zijn blik, dien hij niet van mij afwendde, had wederom de gevaarlijke uitdrukking aangenomen, welke ik maar al te goed kende.

„Zijt gij waanzinnig, dat gij het waagt aldus tot mij te spreken?" vroeg hij, met ijzingwekkende bedaardheid. „Aangezien gij echter voor het oogenblik schijnt vergeten te hebben welke macht ik over u uitoefen, zal ik mij verwaardigen u enkele ophelderingen te geven. Gij maakt er mij een verwijt van, mij Pharos den Egyptenaar, dat ik vijandig optreed tegenover een ellendige wereld, die ik veracht en haat! Zoo gij daarvan de oorzaak wilt weten, luister dan," en zijne stem nam op eens een plechtigen toon aan: „Verneem dan dat de door u aanschouwde visioenen geen zinsbegoochelingen maar waarheid waren. Ik, dien gij als Pharos gekend hebt, ben inderdaad Ptahmes, de profeet van Noord en Zuid, die in de eenzame wildernis stierf en meer dan drie duizend jaar geleden door zijn trouw gebleven priesters in het holle van den nacht werd begraven. Gevloekt door de goden en op 's konings bevel het recht ontzegd op een laatste rustplaats in gewijde aarde, dwaalde ik sedert rond in mijne huidige gedaante. Ik vraag u thans, of gij u vermeten zult tegen den dienaar der Machtigen op te staan? Want ik verklaar u hierbij dat de pest, welke thans in Europa woedt, door Egypte's goden besloten werd tot een kastijding der volkeren."

Hij zweeg en een oogenblik meende ik dat hij zich op mij zou werpen, zooals bij zijn nachtelijk bezoek aan mijn atelier; maar met zichtbare inspanning herwon hij zijne zelfbeheersching, en hernam:

„Wenscht gij meer te hooren? Zoo gij van plan zijt mijn doen en laten voor de wereld bloot te leggen, is het niet meer dan billijk dat gij van alles op de hoogte zult zijn. Te Napels klaagdet gij mij aan als den moordenaar van den oudheidkooper Clausand. Wat ik destijds ontkende was juist. Ik doodde hem, omdat hij weigerde mij een zeker kleinood af te staan, en om alle verdenking van mij af te wenden dwong ik, door middel van mijn wil, den half verdwaasden Duitscher Schmidt, die door den doode weggejaagd was, zichzelf als den misdadiger aan te geven. Onder den invloed van mijn wil, volgdet gij mij naar Italië en vervolgens naar Egypte. Ik lokte u eveneens door mijn wil naar de Pyramide, om in de gelegenheid te zijn u met peststof in te enten. Een week later greep de ziekte u aan in de woestijn. Aanstonds na uw herstel, voerde ik u terug naar Europa en tot Constantinopel, Weenen, Praag, Berlijn en Hamburg, overal de gevreesde ziekte achterlatende. Gij deeldet de besmetting mede aan deze vrouw, die zonder mij gestorven ware. Heden vangt het laatste deel der kastijding aan en wanneer alles volbracht zal zijn, zal mij in het oude Thebe de rust ten deel vallen, welke mij gedurende zoovele eeuwen werd ontzegd. Stil! Tot zelfs op deze plek hoort men Londen weeklagen. Met ieder uur neemt de pest toe in geweld en worden mannen, vrouwen en kinderen, in den bloei hunner jaren, als korenhalmen weggemaaid. En niemand

anders dan ik, Ptahmes, de dienaar der goden, heeft dit voortgebracht."

„En gij, dwaas; gij zwak onbeteekenend wezen, wie zijt gij, dat gij u bij machte waant u met mij te meten? Weet dit éene, dat gij niets tegen mij vermoogt. Ik heb u nog noodig. Slaap andermaal in en terwijl gij slaapt zult gij mijn wil verder volbrengen."

Het kwam mij op eens voor dat zijne kleine gestalte begon te groeien, tot hij werkelijk lang werd. Zijn oogen gloeiden als kolen en schenen mijn hersenen te doorbranden. Ik zag nog hoe Valerie zich overeind hief en een oosterschen dolk te voorschijn haalde. Bliksemsnel ijlde zij daarmede op hem toe, doch nog vóór zij hem bereikte, bleef zij eensklaps verlamd stilstaan, als ontwapend door een onzichtbare hand en op datzelfde oogenblik sloot ik zelf de oogen en sliep ik in, gehoorzaam als een kind.

Negentiende Hoofstuk.

Niet minder dan vijf dagen en zes nachten hield Pharos mij in dezen hypnotischen toestand en ik kan mij niets herinneren van al hetgeen er in dien tijd met mij voorviel.

Hoe lang hij gehoopt had mij aldus onder zijne heerschappij te houden is mij onbekend. Of de macht daartoe hem op den duur te kort schoot, weet ik evenmin; maar op den morgen van den zesden dag ontwaakte ik plotseling, met een onverklaarbaar gevoel in het hoofd. Ofschoon mijn oogen geopend waren, scheen ik nog geheel slaapdronken; niet zoodra echter begonnen mijne hersenen wederom te werken, of van lieverlede verminderde de invloed door Pharos over mij uitgeoefend. Ik bevond mij in mijn eigen kamer en haastte mij de trap af te gaan, mijn hoed te grijpen en mij de voordeur uit te spoeden; want nog slechts één enkel doel had ik voor oogen: mij tot de mannen van het gouvernement te wenden, hun de duivelsche handelwijze van den Egyptenaar bloot te leggen en daarna geduldig af te wachten wat er worden zou van mij.

Ik kende den Minister van Binnenlandsche Zaken, een man van helder verstand en breede opvattingen, en zonder aarzelen begaf ik mij tot hem.

„Gij moet zwaar ziek zijn geweest," zeide hij deelnemend, „hoe het ook zij, het verheugt mij u weêr te zien; tot mijn leedwezen, echter, kan ik u slechts eenige minuten schenken; want over een kwartier heb ik eene vergadering met de heeren van het Geneeskundig Toezicht."

„Des te beter," antwoordde ik. „Gij kunt hun dan overbrengen wat ik u mede ga deelen. Maar voordat ik begin, zij het mij vergund u te verzoeken liever met mij in de open lucht te gaan, opdat ik u de besmetting niet over zou geven."

„Vrees niets," hernam hij, mij aandachtig gadeslaande. „Ik zelf ben een herstellend pestlijder; zeg mij dus kort en bondig wat u hierheen voert."

„Laat mij u dan bekennen," sprak ik op doffen toon, „dat ik de oorzaak ben van al de rampen, die in deze dagen geheel Europa teisteren."

„Ik versta u niet goed," zeide Sir Edward, mij nogmaals doordringend aanziende. „Bedoelt gij dat gij, Cyril Forrester, de ziekte te weeg zoudt hebben gebracht?"

„Juist, Excellentie. Ik was het eerste slachtoffer daarvan; maar mijn verhaal is zoo ongeloofelijk, dat gij mij rustig aan zult moeten hooren."

Hij knikte toestemmend en ik deelde hem nu in korte, maar duidelijke trekken de gansche geschiedenis mede, eindigende met de opsomming der verschillende plaatsen waar ik, sedert mijn terugkeer te Londen, was geweest.

„Gij zegt dat gij u ook eergisteren op het bal bij de hertogin van Amersham bevondt?" mompelde de staatsman peinzend.

„Ja," gaf ik ten antwoord. „Ik sprak daar zelfs met u en ik herinner mij ook, dat gij in gesprek waart gewikkeld met Pharos."

„Dat is zoo; maar zijt gij zeker dat het bal eergisteren avond plaats had?"

„Volkomen zeker," verklaarde ik.

„Wat gij mij verteldet is zeer belang-

wekkend," hernam hij, overeind rijzende van zijn zetel, „maar ik moet thans naar mijn vergadering gaan. Ik raad u ten zeerste aan huiswaarts te keeren en volkomen rust te nemen."

„Ik zie dat gij mij niet gelooft," riep ik vol bitterheid uit. „O! Sir Edward, ik smeek u, doe het. Ik geef u mijn woord van eer, dat al wat ik u zeide de zuivere waarheid was. Pharos bevindt zich nog in Park Lane; zoo gij u haast, kan men hem in hechtenis nemen; maar er mag geen oogenblik verloren gaan. In Gods naam, luister naar mij, alvorens het te laat is. Het eenige bewijs voor wat ik aanvoer is dit recept van een onfeilbaar tegengift voor de ziekte. Toon het aan de geneeskundige inspecteurs en misschien zal hun antwoord u overtuigen dat gij niet met een krankzinnige hadt te doen!"

Hij nam het papier van mij aan; doch ik zag zeer goed dat zijn twijfel bleef voortduren. Radeloos verwijderde ik mij nu, om zonder meer te weten wat ik deed, St. James' Park in te dolen. Op de eerste eenigszins afgezonderde plek de beste, wierp ik mij neder op het gras en verborg het gelaat in de groene zoden.

Nog lag ik daar uitgestrekt, toen ik een stem in mijn ooren hoorde weerschallen met den uitroep: „God zij geprezen! Eindelijk vind ik u dan toch!"

In een oogwenk was ik overeind en stond ik tegenover het sidderende meisje, dat mij met betraande oogen aanzag.

„Hoe hebt gij kunnen raden dat ik hier was?" stotterde ik.

„Het is mijn hart alleen, dat mij tot u heeft gevoerd. Mijn instinct had mij trouwens doen gissen, welken stap gij genomen hadt. Cyril het was heel moedig van u te zijn gegaan."

„Maar het was te vergeefs!" barstte ik los. „Mijne poging mislukte. De minister wilde mij niet gelooven, Valerie, en wij zijn verloren voor altijd."

„Stil!" sprak zij zacht, „dat moogt gij niet zeggen, want het is niet waar. Maar volg mij naar Pharos. Hij is den ganschen morgen geheel anders geweest dan ik hem ooit heb gekend. Ik weet niet wat ik er van denken moet; maar dat er een groote gebeurtenis op handen is, daarvan ben ik zeker."

Hare tranen overwonnen mij, en terwijl wij ons op weg naar Park Lane bevonden, vertelde zij mij dat Pharos alles in gereedheid had laten brengen om nog dienzelfden middag Engeland te verlaten. Het stoomjacht lag reeds op de Theems klaar en de kapitein had bevel ontvangen de noodige toebereidselen te maken tot een lange reis. Wat de Egyptenaar van plan was met ons te beginnen, kon zij onmogelijk raden. Dien ochtend vroeg had hij haar bij zich laten roepen en had zij hem ternauwernood herkend, zoo veranderd was hij.

Toen wij de woning van onzen beul bereikten, begaven wij ons regelrecht naar de eerste verdieping, waar hij zijne vertrekken had. Aan de deur zijner kamer gekomen, klopten wij aan; een zwakke stem noodigde ons uit binnen te komen en een zonderling tafereel vertoonde zich aan ons oog.

In een grooten leuningstoel, tegenover een reusachtig houtvuur, zat Pharos, maar een geheel ander wezen dan te voren. Hij scheen nog eens zoo klein als vroeger; het gelaat was als weggezonken; zijn oogen lagen thans zoo diep in het hoofd, dat zij nauwelijks meer zichtbaar waren, terwijl zijn handen zoo gerimpeld waren, dat zij geheel en al op die eener mummie geleken. De aap zat aan zijn zijde op den armstoel neêrgehurkt en, alsof dit nog niet genoeg geweest ware, vertoonde de kamer zich van den vloer tot het plafond toe gevuld met egyptische kleinoodiën en sieraden. Doch hoezeer ik hem ook haatte en verafschuwde, lag er voor eenmaal iets in zijn uiterlijk, dat iets als medelijden opwekte in mijn hart.

„Gij komt juist intijds," zeide hij op bijna zachtmoedigen toon. „Ik heb reikhalzend naar uw terugkeer uitgezien. Kom nader bij en geef mij de hand. Er staat geschreven dat ik door middel van u mijn lot zal leeren kennen. Komaan, moed gevat; gij hebt niets te vreezen!"

En Valerie's hand grijpende, gebood hij haar de oogen te sluiten en hem te beschrijven wat zij zag. Er volgden eenige minuten van diepe stilte en daarop sprak de zieneres met toonlooze stem:

„Ik aanschouw een groote door zuilen gestutte zaal; de wanden daarvan zijn vol muurschilderingen en twee sfinxen bewaken den ingang. In het midden dier zaal staat een oude man, met een langen witten baard. Hij houdt de armen boven het hoofd uitgestrekt."

„Paduamen, de tolk der goden," kreunde Pharos, met een onmiskenbare uitdrukking van angst op het gelaat. „Ik ben verloren voor eeuwig; niet enkel voor heden, of voor morgen, maar voor alle tijden! Zeg mij, vrouw, welk vonnis de machtigen over mij uitspraken."

„Stil.... hij neemt het woord!" hernam Valerie langzaam; en thans deed zich iets merkwaardigs voor. In hoeverre dit de eerste voorbode was der ziekte, welke mij binnenkort zou aangrijpen, weet ik niet; maar op eens verdween alles wat mij omgaf voor mijn oogen en bevond ik mij opnieuw in de geheimzinnige zaal onder den Ammonstempel. In het midden daarvan stond de oude man, die mij daar eenmaal tot gids had verstrekt. Hij hield de armen boven het hoofd en sprak op even plechtigen als strengen toon:

„Ptahmes, zoon van Netrohoteps, van over de wateren richt ik mij tot u. Ten tweede male schondt gij het vertrouwen dat men in u stelde, wenddet gij de macht, u door de goden verleend, ten eigen bate aan, om u te verrijken met de afgoden der aarde. Daarom dan ook is uw vonnis geveld en wacht u de straf in het Dal van Amenti. Houd u bereid, het oogenblik is gekomen."

Daarop werd alles duister en zag ik mij andermaal naar Park Lane verplaatst. Pharos kromp kermend in zijn stoel ineen en was blijkbaar geheel buiten zichzelven van ontzetting.

„Wat ziet gij verder?" vroeg hij met nog zwakkere stem. „Zeg mij alles!"

„Ik zie een rotsachtige kust," ging Valerie voort, „en een pas geopend graf. Drie blanke mannen en vijf Arabieren staan daar omheen geschaard. Met behulp van touwen hijschen zij uit de diepte een mummie naar omhoog."

Nauwelijks had Pharos dit vernomen, of hij slaakte een luiden kreet en begon wild met de armen om zich heen te slaan. De aap klemde zich geheel verschrikt aan hem vast. Wat Valerie betreft, zij scheen op eenmaal uit de macht van haar kwelgeest bevrijd te worden en vluchtte de kamer uit. Ik alleen bleef daar als vastgenageld aan mijn plaats staan, den blik onafgebroken op Pharos gevestigd.

Op het punt te verstikken, greep de ongelukkige met de geraamte-achtige vingeren zoo hard naar zijn hals dat het bloed er uitsprong. Zijn doodskamp was afgrijselijk, maar werd van lieverlede zwakker en zwakker, tot hij ten slotte achterover in den armstoel viel en den laatsten adem uitblies, terwijl de aap zich nog altijd aan zijn jas vastklemde.

Dit tooneel had mijne laatste krachten van mij gevorderd; bewusteloos viel ik op den grond.

* * *

Toen ik herstelde van de hersenkoorts, welke mij nu aangreep, bevond ik mij in mijn vroegere hut aan boord van het stoomjacht. Valerie was naast mij gezeten; zij hield mijne hand in de hare geklemd en blikte mij teeder in de oogen.

„Stil," zeide zij, „gij moogt nog niet spreken. Het zij u genoeg te weten dat ik u redde en dat wij ons ver van Engeland en in volle zee bevinden. Pharos is dood en al het geledene nog slechts een bittere herinnering."

En als om haar woorden te bekrachtigen, gleed een zonnestraal het venster der hut binnen, zijn gloed werpende over ons beiden.

Naschrift.

Na Forrester's brief gelezen te hebben, besloten zijne vrienden een ernstig onderzoek in te stellen naar de richting welke

het stoomjacht gevolgd kon hebben, die Valerie en den ongelukkige uit Londen had weggevoerd. Zij begrepen maar al te goed aan welke beweegredenen Cyril gehoorzaamd had, toen hij besloot zich voor altijd aan de bewoonde wereld te onttrekken. Zijne vrees de ontzettende ziekte nog verder over te planten had hem bewogen zijne toekomst aan de veiligheid zijner medemenschen ten offer te brengen, maar een talent, zoo groot als het zijne, mocht voor de wereld niet verloren gaan en hijzelf kon niet eeuwig boeten voor het misdrijf van een ander.

Slechts eene vraag rees bij hen op: was de bekentenis, door hem afgelegd in zijn geschrift, niet het werk van een krankzinnige geweest? Forrester had jaren achtereen hardnekkig doorgewerkt. Kon zijn al te inspannende arbeid, zoowel als de studie door hem van het oude Egypte gemaakt, geen zielsziekte bij hem ten gevolge hebben gehad? Dit viel allereerst na te speuren. Zijne vrienden begaven zich daartoe naar den Minister, wien de schilder te vergeefs zijn vertrouwen geschonken had. Deze erkende Cyril's bezoek te hebben ontvangen en hem als waanzinnig te hebben beschouwd. Slechts éene zaak had dit vermoeden aan het wankelen gebracht: het geheimzinnig recept in zijne handen achtergelaten was inderdaad gebleken een in onbruik geraakt, maar doeltreffend geneesmiddel tegen pest te zijn, in vroegere eeuwen bij de oostersche volkeren alleen bekend.

Een tweede bezoek gold Sir George Legrath, en deze aarzelde niet te verklaren dat Pharos in staat was tot *alles*, al weigerde hij ook verdere ophelderingen te geven. Hij geloofde woord voor woord, Forrester's bewering en bood zelfs aan een deel der onkosten te dragen, welke het onderzoek met zich mee zou sleepen.

Nu werd nog slechts een beroemd geneesheer geraadpleegd, die na rijp beraad, de verzekering gaf dat er voor niets meer te vreezen viel, indien men het pestgif neutraliseerde door een tegengif, dat hij zich sterk maakte te leveren, en hiermede gewapend begaf een van Cyril's vrienden zich op reis.

Aanvankelijk bleef zijn onderzoekingstocht zonder anderen uitslag dan dat hij nu en dan de havens ontdekte, welke het jacht had aangedaan, om kolen of victualiën aan boord te nemen. Telkens weder raakte hij het spoor bijster. Eerst tien maanden na zijn vertrek schreef hij naar de vol spanning wachtende getrouwen:

„Ik keer terug; maar bereid u voor op eene droevige tijding. Ik heb de laatste verblijfplaats van den ongelukkige ontdekt: een onbewoond eilandje in den Griekschen Archipel. Het was aldaar dat hij zich schuil hield met zijne jonge vrouw, die hem met voorbeeldige liefde ter zijde stond en een Egyptischen bediende, die zich telkens per boot naar de naastbij liggende stad begaf om daar hunne inkoopen te doen.

Helaas! de herinnering aan het verleden was te machtig voor zijn reeds zoo geschokt gestel. Zelfs het geluk hem door Valerie's liefde geschonken, kon hem niet doen vergeten hoevele slachtoffers hij zonder er iets van te vermoeden, had gemaakt. Die gedachte vervolgde hem nacht en dag als een spookbeeld; hij kwijnde er onder weg en juist vier weken vóór mijne aankomst stierf hij. Wat de jonge vrouw betreft, zij weigerde hem te overleven en de bediende vond haar, eenige uren na den dood zijn meesters, reeds verstijfd naast Cyril liggen. Een klein dolkmes, dat haar nooit verliet, had haar hart doorboord.

Verdere bijzonderheden deel ik u mondeling mede. Ik blijf hier twee dagen langer om zorg te dragen voor het in orde brengen van het eenvoudige grafteeken dat, volgens Forrester's jongsten wensch, op het eilandje zal worden opgericht. Wij hebben een trouw vriendenhart verloren. „Het oude Egypte is wel gewroken!"

EINDE.

Het africhten en trainen van wilde dieren.

Een kijkje in de Inrichting van Carl Hagenbeck te Hamburg.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

De grootste autoriteit omtrent het africhten en trainen van wilde dieren, is ongetwijfeld Carl Hagenbeck uit Hamburg. Hij is de man, die er een ernstige studie van heeft gemaakt en het trainen van wilde dieren werkelijk tot een wetenschap heeft verheven. Niemand kent de karakters van alle mogelijke dieren zoo goed als hij, want niemand heeft er ooit zooveel tijd en aandacht aan gewijd, om hunne goede en edelste eigenschappen te leeren kennen. Voor hem is een nieuwe leeuw of een nieuwe tijger, een individualiteit, een dier, dat een zeker karakter en zekere eigenschappen bezit.

Carl Hagenbeck.

Hij is dan ook vast overtuigd, dat men bij de dieren even als bij de kinderen elk individu afzonderlijk moet opvoeden — of m. a. w. dat de methode voor den eenen leeuw nog volstrekt niet de behandeling is, die men voor alle leeuwen moet toepassen. Hij zegt dus, dat niet alleen elke diersoort verschilt in verstandelijke vermogens en karaktertrekken, maar dat de dieren van dezelfde soort bijna evenzeer van elkander verschillen.

Hij heeft ontdekt, dat vele — eigenlijk wel de meeste — gaarne in troepen bijeen zijn, en genoegen vinden in het gezelschap van dieren, die in het minst niet met hen verwant zijn; een kleine zee-walrus, b.v. in de menagerie te Hamburg, is diep ongelukkig wanneer ze het gezelschap mist van een fox-terrier, voor wien ze een wonderbaarlijke genegenheid heeft opgevat, die ook ten volle wordt beantwoord. De heer Hagenbeck toont

aan, dat dieren van welken leeftijd ook, er ontegenzeggelijk veel van houden om deel te nemen aan bijna alle kinderspelen, zooals het werpen met den bal, het verstoppertje spelen, enz.

Zoo heb ik hem nog onlangs met een zijner oppassers en een prachtigen volwassen leeuw, die met hart en ziel opging in het spel, verstoppertje zien spelen.

Dieren spelen beter en leeren hunne kleine kunstgrepen veel vlugger in vereeniging met anderen dan wanneer zij alleen zijn. Zij leeren tweemaal zoo vlug, en wat hun geleerd wordt, vergeten zij nooit, wanneer het hun maar vriendelijk wordt gewezen; met hardheid krijgt men nooit veel van hen gedaan.

Een leeuw en tijger uit de verzameling gedresseerde roofdieren van Carl Hagenbeck.

Ieder zal allicht begrijpen, dat men alleen aan jonge dieren kunsten kan leeren; maar een jong dier, dat in de bosschen is geboren kan even goed worden afgericht als een ander, dat in gevangenschap ter wereld is gekomen.

De schranderste dieren zijn olifanten en apen, hoewel zeehonden, zee-leeuwen en walrussen, jong zijnde, ook bijzonder leerzaam zijn. Goede voeding en een uitstekende leiding verhoogen ontzaglijk de waarde van een dier. Zoo bij voorbeeld heeft een walrus, die de heer Hagenbeck in September 1898 voor duizend gulden heeft gekocht en die hij uitstekend getraind heeft, nu een waarde van 10.000 gl.

„Maar hoe begint u met het trainen, bij een jongen olifant, b.v., die nog van niets weet?"

„Even als bij een kind," hernam de heer Hagenbeck. „Gij moet hem eerst voordoen, wat gij van hem gedaan wilt hebben. En als de les is afgeloopen, moet gij hem de een of andere lekkernij geven.

„Het kostte ons ontzaglijk veel moeite aan een leeuw te leeren op een tricycle te klimmen. Eerst was hij er erg bang voor, maar langzamerhand begon hij in te zien, dat hem geen kwaad zou overkomen en dat de toer werkelijk zeer gemakkelijk was. De grootste moeilijkheid bij het trainen bestaat in het vinden van een aantal dieren, die bij elkaar willen zijn en hunne toeren te zamen willen verrichten. Wij krijgen dat slechts gedaan, wanneer de bewakers eenige dagen en nachten achtereen bij hen blijven en ze dan dwingen om elkander met vrede te laten en op die wijze aan elkander te gewennen."

't Is voor de dieren een groot genot om midden op een langen, vervelenden dag uit hunne kooien, waar ze zich bijna niet vrij kunnen bewegen, plotseling naar een groot arena gezonden te worden, waar zij al hunne vrienden ontmoeten, zij zich kunnen oefenen en zij de wereld om hen heen kunnen overzien. En voor den toeschouwer is het een alleraardigst gezicht om ze daar te zien binnenkomen. Plotseling wordt de deur opengedaan van een groot cirkelvormig arena, waar hunne kooien op uitkomen, en dan uit Bengalen, die hem een oogenblik den weg heeft versperd, maar haastig achteruitgaat bij de terechtwijzing van den woedenden kleinen hond.

Die dieren hebben elkander niet gezien sedert den vorigen dag; ze hebben dus heel wat te vertellen en te bespreken, voordat zij hunne plaatsen opzoeken en de bezigheden een aanvang nemen. Een grimmig wild zwijn gaat naar een tijgerin toe, die zich bij het hek in de zon ligt te koesteren en likt haar geheele gezicht; naar

Vier leeuwen als acrobaten.

stuiven ze er in, over elkander heen vallende in hun verlangen om aan de opsluiting te ontsnappen.

Groote tijgers, spinnende van genot, leeuwen met lange donkere manen, prachtige leeuwinnen, sneeuwwitte ijsberen, sierlijke en vlugge panters, beren uit Rusland en Siberië, wolven uit de prairieën of steppen, hyena's uit de woestijnen van Somaliland, groote wilde zwijnen uit Duitschland, verreweg de ontembaarste dieren van alle die daar bijeen zijn, en last not least, een kleine fox-terrier, diep verontwaardigd blaffende tegen een prachtigen Koningstijger ik hoor, zijn die twee zeer met elkander bevriend. Een groote zwarte beer danst genoegelijk in een hoek, terwijl verscheidene zijner metgezellen er glimlachend naar staan te kijken. Drie reusachtige leeuwinnen gaan haar trainer en bewaker tegemoet, die hen liefkoost, terwijl zij op hare achterpooten gaan zitten om het brood en de stukjes vleesch in ontvangst te nemen, die hij, zooals zij zeer goed weten, voor hen in zijn zak heeft. En nu brengt een andere bewaker de voetstukken binnen waarop de dieren plaats moeten nemen terwijl zij hun beurt afwachten om de toeren te doen, die men hun geleerd heeft.

't Geheele tooneel doet u denken aan de laatste vijf minuten op een speelplaats, voordat de school-bel geluid wordt.

Een klontje suiker voor den beer.

Wanorde en verwarring maken in een ommezien plaats voor stilte en oplettendheid. Elk dier wordt gebracht, of gaat uit zich zelf naar zijn gewone plaats, en daar mogen zij niet vandaan gaan, voordat zij geroepen worden om zich van hun taak te kwijten.

Op een teeken van den trainer springen zij alle van hun zitplaats af en nemen deel aan een processie door de arena, terwijl de weg hun gewezen wordt door een prachtigen ijsbeer en de processie wordt voorafgegaan door den kleinen fox-terrier, waarover ik reeds heb gesproken en waarvoor alle dieren den grootst mogelijken eerbied en een zekere vrees schijnen te koesteren. Na afloop van de processie, neemt elk dier weer zijn eigen plaats in, en dan laat een jong meisje eenige dieren hunne toeren verrichten, waarvan enkele op deze bladzijden zijn geïllustreerd.

Op een der photographieën trekken twee reusachtige honden een ouderwetsch grooten kinderwagen, waarin een volwassen beer zit en een panter naast hem staat, terwijl de vrouwelijke trainer er naast loopt om zooveel mogelijk zorg te dragen, dat de honden, wier aandacht zoo licht wordt afgeleid, zich met ernst aan hun taak wijden.

Beer en panter doen een ritje.

De schilderachtigste toer evenwel is het plechtig binnenkomen en het statig rijden door de arena van den Koning der dieren,

getooid met een prachtige kroon en een purperkleurig fluweelen gewaad, op een wagen staande, die getrokken wordt door twee groote tijgers, terwijl twee groote honden er als livreiknechts achter loopen. Zulke woeste dieren inbedwang te houden als de tijgers, welke men op deze groep ziet, is op zich zelf al een heel ding en deze geheele vertooning had, naar de heer Hagenbeck mij meedeelde, den trainer, Richard List, menige week van inspanning gekost.

Pyramide van dieren.

zoo velerlei soort van dieren, als hier bijeen zijn, te leeren zich zoodanig te plaatsen, dat zij een pyramide vormen. En toch viel de toer goed uit, doch eerst na heel wat terechtwijzingen en liefkoozingen en vrij wat verzet van den zwarten beer, die den top van de pyramide moest uitmaken en die den geheelen leertijd door brommende protesteerde. De dieren bleven twee à drie minuten stilstaan, zeer tevreden om zich heen ziende.

Bij de tweede pyramide van dieren,

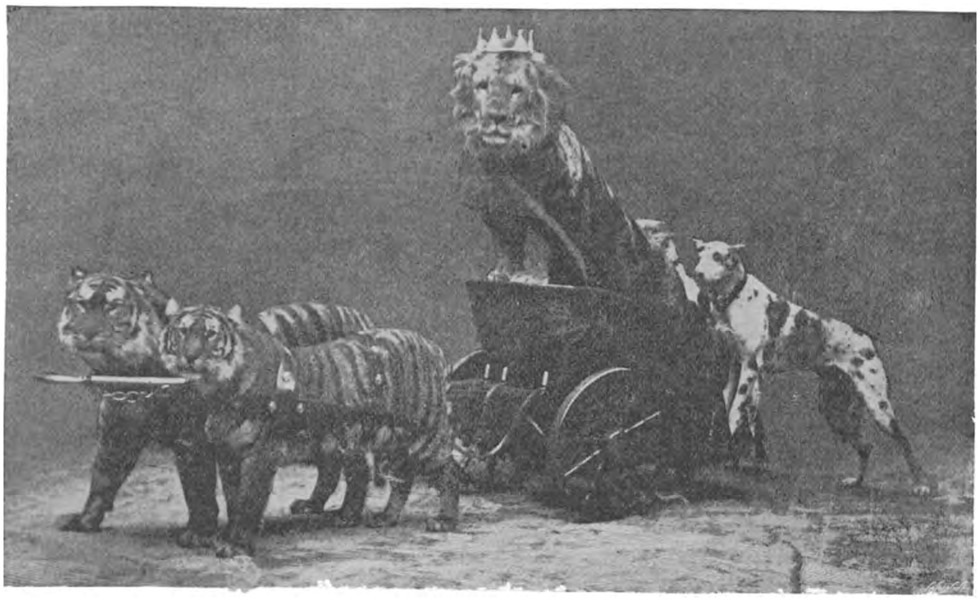

De koning der dieren in zijn wagen.

Ook is het geen gemakkelijke taak, en zeker ook niet van gevaar ontbloot, om

onder onze illustraties opgenomen, heeft de trainer List tusschen hen plaats geno-

De pyramide van List.

men; ieder zal licht begrijpen, dat ér een groote koelbloedigheid toe behoort om daar zoo kalm te zitten, terwijl zijn hoofd in de onmiddellijke nabijheid is van den muil van een leeuw.

Zeer eigenaardig is ook de afbeelding, waarop men vier leeuwen als acrobaten ziet afgebeeld met hun trainer in het midden.

Men heeft wel eens beweerd dat de hond naar evenredigheid van zijn grootte, na den mensch de grootste volume hersenen heeft. Doch de naturalisten komen daartegen op en zeggen, dat die onderscheiding toekomt aan den zeehond. De heer Woodward uit Canada, die van jongs af de gewoonten van den zeehond heeft bestudeerd, is het geheel eens met die uitspraak en zegt ook dat zij veel van muziek houden. De hierbijgaande illustratie geeft nog slechts een onvoldoend denkbeeld van de toeren waartoe die dieren in staat zijn. Somtijds vangen zij hoeden op, die hun van het tooneel worden toegeworpen en werpen die den een of anderen bewaker zoo nauwkeurig mogelijk toe. Enkele zeeleeuwen zingen en spelen tegelijk

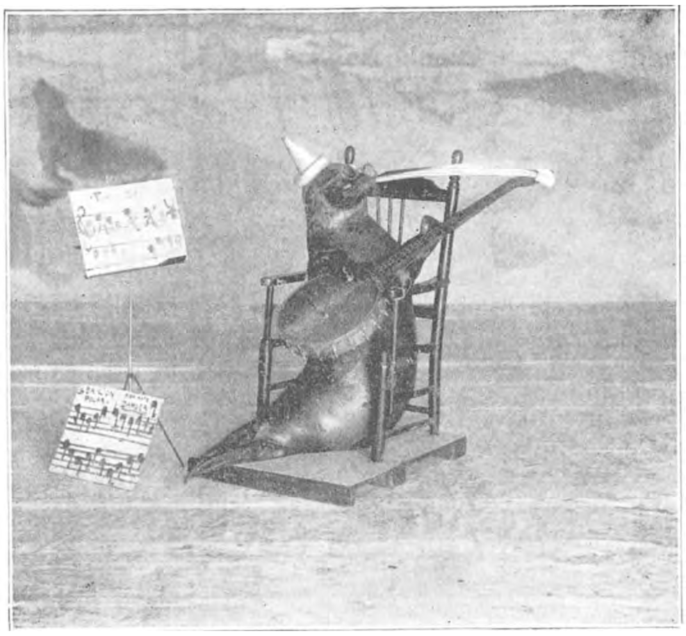

Een zeehond als muzikant.

en hunne stemmen zijn dikwijls zoo goed

ontwikkeld, dat zij werkelijk enkele woorden duidelijk uitspreken. In het Circus-Variété van den heer Pfläging te Rotterdam wordt tegenwoordig zeer veel werk gemaakt van zeehonden- en zeeleeuwendressuur. Clown's hoeden, welke hun door hun dresseur worden toegeworpen, vangen zij op en werpen zij vijf, zes maal in de hoogte, ze steeds weer opvangende. Evenzoo handelen zij met een balanceerstok, die hun in den bek wordt gegeven. Een reusachtigen bal balanceeren zij op de punt van hun neus, tegelijkertijd op een voetstuk klimmende. Hoewel zij gewoonlijk geen geluid geven, houdt hun dresseur een gesprek met hen, waarbij zij geregeld op hun wijze antwoorden.

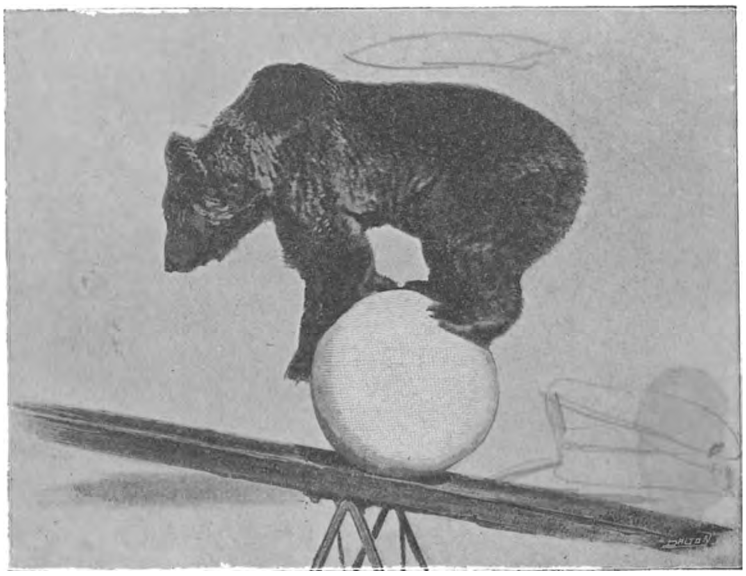

Een beer, die een bal voortrolt.

Twee goede vrienden.

Zij geven een concert met hoorn, trom, bekkens en bellen, werpen brandende flambouwen omhoog, die ze weer opvangen, balanceeren op de punt van den neus met een langen, dunnen stok op welks punt een vischje is gelegd, en dat gaat met een zekerheid, welke een equilibrist zeker niet zou verbeteren. Zooals uit de hiernevensgaande photographieën blijkt, kunnen ook de beren zeer goed worden afgericht om kunsten te maken; en ieder herinnert zich zeker nog wel de dansende beren, waarmee de berenleiders in vroeger tijd van dorp tot dorp trokken. „De olifanten hebben verreweg het

beste geheugen," zeide de heer Hagenbeck, toen wij de arena verlieten, waaruit de dieren een voor een terug gingen naar hunne kooien; „zij leeren de toeren om ze nooit weer te vergeten. Ik heb eens een olifant gehad, die al de kunsten, die hij kende, in zes weken had geleerd en die meer toeren kon verrichten dan ieder ander dier. Korten tijd nadat zijn „training" was voltooid, ging de olifant van mij weg en bracht hij verscheidene maanden door in Zuid-Afrika, waar hij het kalme leven leidde van den gewonen sufferigen olifant van de rondreizende menagerie. Toen ik hem later weer zag, verrichtte hij op een enkel woord van mij al de toeren die ik hem geleerd had, alsof hij ze pas den vorigen dag had gedaan."

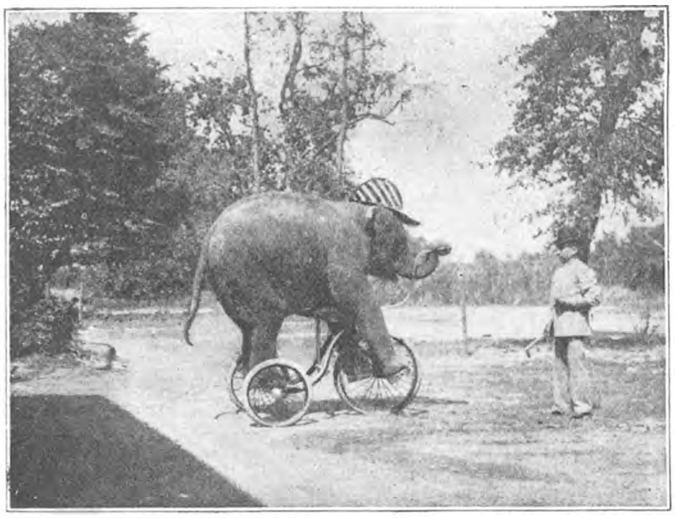

Trilby als wielrijder.

„En wat is dan wel het geheim van uw succes?"

„In de eerste plaats vriendelijkheid en verder goede voeding. Met een dier, dat goed gevoed is, kan men bijna alles doen wat men wil. Ik geef aan de vleeschetende dieren groote porties vleesch, en de zeehonden, zeeleeuwen, pelikanen, enz. krijgen ontzaglijk veel visch. De apen, eenige jonge leeuwen en de hippopotamus gebruiken vele kannen melk, de beren krijgen brood, de apen gebruiken behalve melk en brood ook nog veel vruchten. De slangen eten konijnen, vogels, ganzen, eenden, hoewel de grootste slangen soms een half jaar achtereen niets gebruiken; de kangeroe eet hoofdzakelijk wittebrood. En bovendien wordt er elke week door die dieren nog een groote hoeveelheid hooi en stroo, erwten, boonen en koren gebruikt, om niet te spreken van de kastanjes, eikels en takjes, die ik

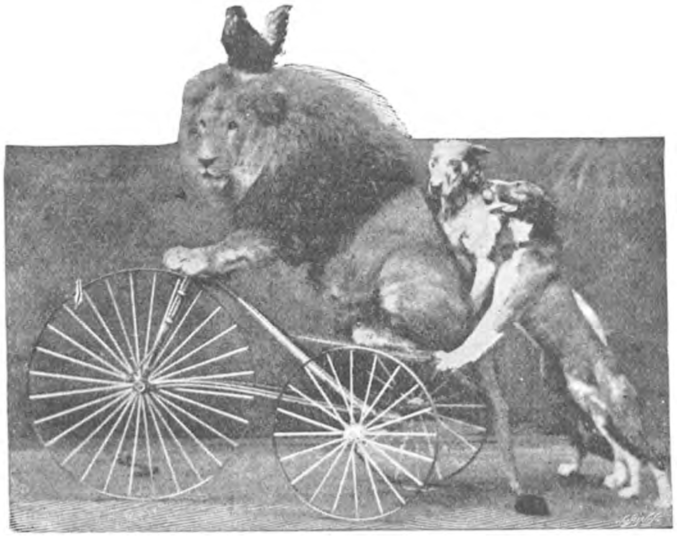

Een zonderling vriendental.

dagelijks voor de herten moet koopen."

„Hebt u nooit ongelukken gehad bij het trainen van uwe wilde dieren?" vroeg ik.

„O zeker, en wel herhaalde malen," hernam de heer Hagenbeck. „De angstigste oogenblikken uit mijn leven heb ik te danken aan gindsche python," vervolgde hij, wijzende op een enorme ineengerolde slang, die ons met haar glinsterende, wreede oogen boosaardig aankeek.

„Ik had acht volwassen pythons in een kooi, en ik wilde ze alle in een groote kist doen om ze in een andere kooi over te brengen. Het was mij met zes pythons zeer goed gelukt, door ze eenvoudig een voor een achter in den nek te grijpen en in de doos te stoppen. Maar toen ik nommer 7, dit lieflijk exemplaar hier voor ons, wilde aanpakken, vloog het mij aan. Ik rukte mijn hoed van mijn hoofd en stak hem dien in zijn bek; daarna greep ik hem bij zijn nek en trachtte ik hem naar beneden te duwen.

Julius Seeth.

En toen ik hem eindelijk in mijn macht meende te hebben, kronkelde hij zich om mijn lichaam en mijne beenen en begon hij mij uit alle macht te drukken; tot mijn groote ontsteltenis viel een andere python mij ook aan, en daar was ik nu geheel in hun macht met hun vreeselijke bekken, vlak voor mijn gezicht, terwijl hun vieze adem mij bijna mijn bewustzijn deed verliezen. Toen ik bijna alle hoop op uitkomst had opgegeven, wierp een van de bewakers, die mijn hulpgeroep had gehoord, een laken over den tweeden python, greep hem en deed hem in de doos; daarna kwam hij mij te hulp en na een langdurig gevecht was ik gered, doch ik was op dat oogenblik meer dood dan levend.

„Een anderen keer was ik bezig zestien alligators in te pakken voor Dusseldorf. Ik haalde den eersten uit den vijver, toen hij mij plotseling met een slag van zijn staart in het water wierp. Zoo lag ik dus gedurende eenige seconden tusschen mijn vijftien alligators in. De bewakers kwamen haastig toegeloopen om mij te redden, doch op datzelfde oogenblik werd ik evenals een gom-elastieken bal uit den vijver omhoog geworpen."

De heer Hagenbeck heeft nog twee groote ontwerpen op het oog. Het ééne is wat hij noemt: „Hagenbeck's Paradijs van den Zoölogischen Tuin in de Toekomst." Hij heeft een zeer groote uitgestrektheid gronds gekocht, waarin al zijn dieren naar hartelust kunnen wandelen en waarin hij holen voor hen laat maken om in te slapen. Op den achtergrond wil hij voor de herten bergen laten opwerpen en voor de flamingo's enz. een grooten vijver laten maken. En wanneer hij met dat Paradijs gereed is, wil hij in elke groote stad van Europa een dergelijk Paradijs stichten.

Het tweede ontwerp van den heer Hagenbeck is groote bosschen af te sluiten, ze ruim te bevolken met wilde dieren, leeuwen, tijgers, panters, beren, enz., ze te voorzien van voedsel (levende dieren), te zorgen dat er holen zijn, waar die dieren kunnen slapen, en een stroomend water, waaruit ze kunnen drinken. Op die wijze zal de sportman mettertijd, als het ware in zijn onmiddellijke nabijheid, jacht kunnen maken op grof wild. De bevolking van die streek loopt niets geen gevaar, daar het bosch natuurlijk nauwkeurig moet worden afge-

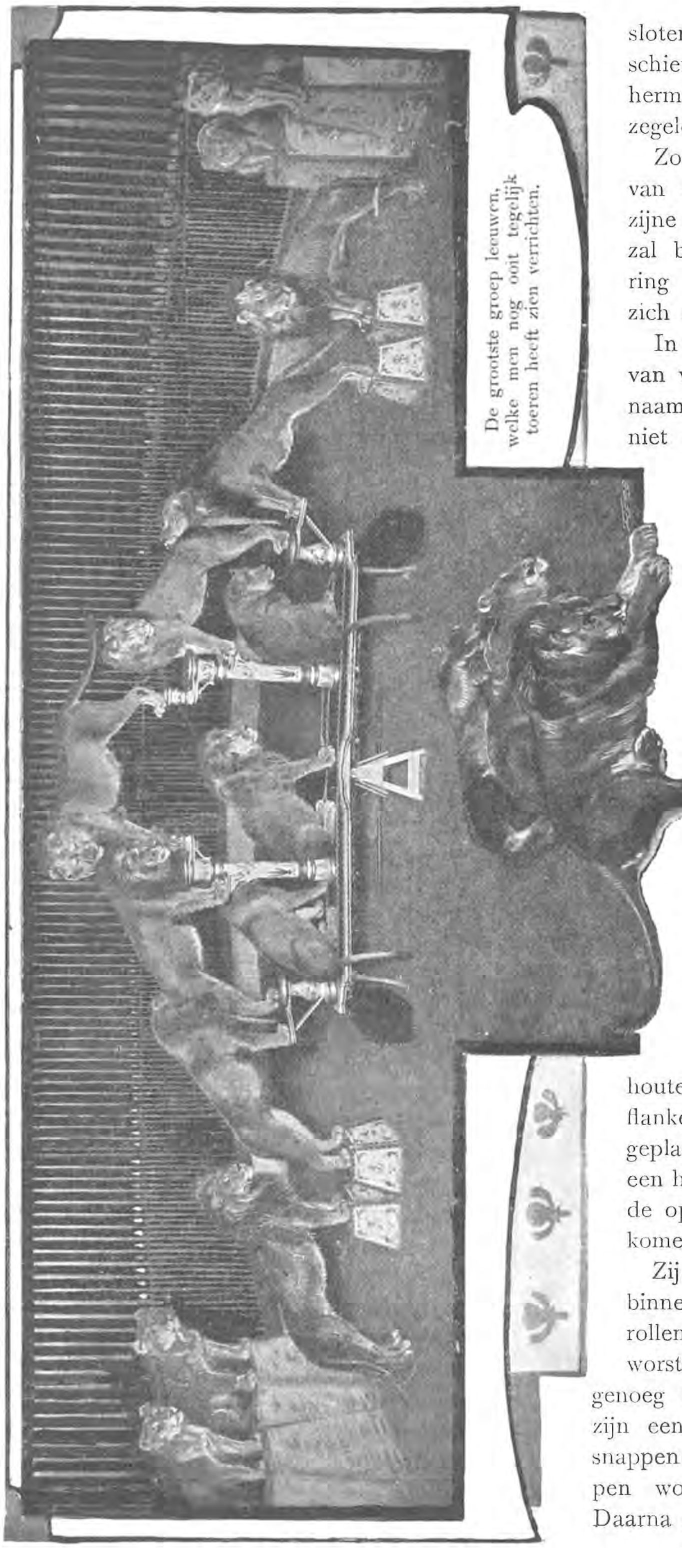

De grootste groep leeuwen, welke men nog ooit tegelijk toeren heeft zien verrichten.

sloten — de bevolking zal misschien zeggen, dat het bosch hermetisch moet worden verzegeld.

Zoo ver gaan dus de illusies van den heer Hagenbeck, die zijne plannen stellig ten uitvoer zal brengen, wanneer de Regeering en de publieke opinie er zich niet tegen verzetten.

In een artikel over het africhten van wilde dieren mogen wij den naam van den heer Seeth zeker niet onvermeld laten. De heer Seeth temt alleen leeuwen, en in tegenstelling met vroegere leeuwentemmers, maakt hij daarbij zelden gebruik van een zweep; wanneer hij de leeuwen roept, komen ze bij hem en de meeste zijn blijkbaar hoogst voldaan, als ze door hem worden gestreeld en geliefkoosd. Hij leert hun de verschillende toeren als het ware spelenderwijs.

Aan de voorstelling op de hiernevensgaande photographie nemen alle leeuwen deel; een groote houten wip met voetstukken geflankeerd, wordt in de arena geplaatst, die omgeven is door een hek van sterke ijzeren staven; de oppassers gaan heen, en dan komen de leeuwen binnen.

Zij komen dartel springende binnen, enkele over den grond rollende, andere met elkander worstelende, de meeste duidelijk genoeg toonende, dat zij verheugd zijn een oogenblik te kunnen ontsnappen aan hunne meer bekrompen woning achter de schermen. Daarna gaan zij in een rij voor op

het tooneel staan en wachten op het commando-woord.

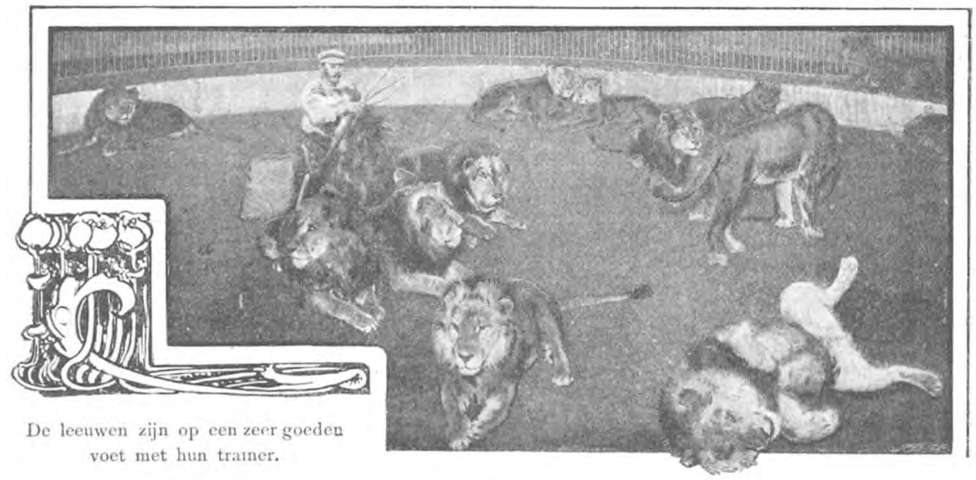

De leeuwen zijn op een zeer goeden voet met hun trainer.

Dan klimmen zij een voor een op de wip en de voetstukken, totdat zij een groep vormen van twee en veertig voet uitgestrektheid. Daarna klimt een groote leeuw op het toestel en brengt door zacht heen en weer te wiegen het geheel in eene schommelende beweging. Drie leeuwen liggen vóór de wip vlak naast elkander, en zeer dikwijls gaat de heer Seeth tusschen hen in liggen en rolt nu en dan over hen heen zonder dat zij de minste beweging maken.

Nu gaan de leeuwen heen en komen de oppassers om de wip weg te nemen en er een soort van caroussel voor in de plaats te zetten.

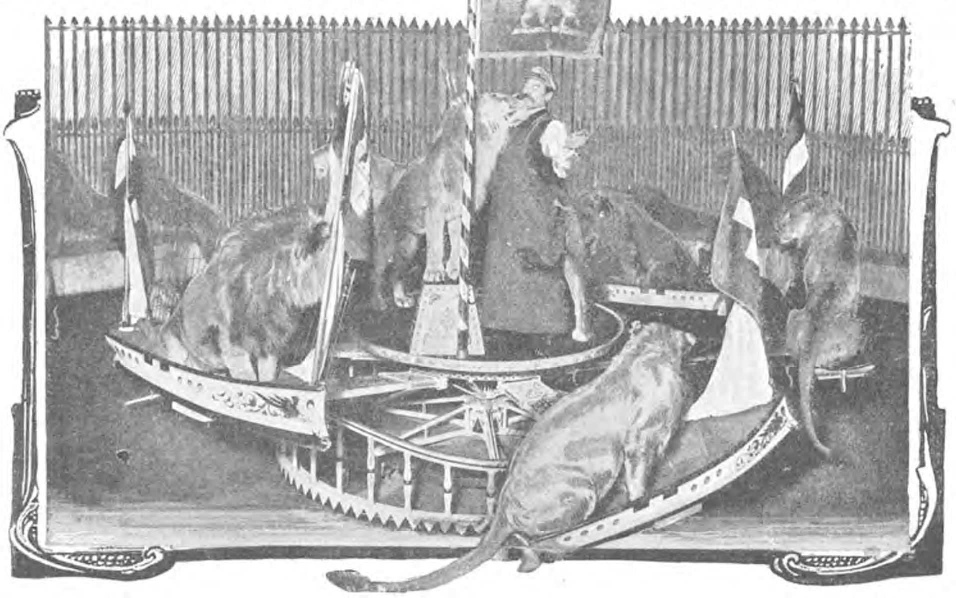

De leeuwen in het caroussel.

Dan komen er acht leeuwen binnen,

waarvan er zes in de bootjes gaan zitten en de andere met den trainer op het middelste platform plaats nemen. Het caroussel wordt nu in beweging gebracht door een kleine ponny, die tusschen twee bootjes staat, en achter een scherm verscholen, niet in het oog valt van de leeuwen. Wanneer die voorstelling is afgeloopen, gaan ze allen heen op één na, die door den heer Seeth wordt opgetild en om zijn schouders gelegd.

De heer Seeth is afkomstig uit Holstein, waar zijn oom een groote menagerie bezat. Daardoor kwam hij van jongsaf dikwijls in aanraking met wilde dieren. Als kleine jongen reed hij menigmaal op den rug van een grooten leeuw door de arena, en op die wijze werd hij het eerst bij het publiek geïntroduceerd.

De leeuwen, waarmee hij tegenwoordig zijne toeren doet, zijn bijna alle een geschenk van Menelik, koning van Abyssinië. Menelik had reeds zoo dikwijls gehoord van de behendigheid van dezen leeuwentemmer en men had hem verscheidene photographiën gezonden, die zijn belangstelling zoozeer hadden opgewekt, dat hij den heer Seeth twintig leeuwen ten geschenke aanbood, wanneer hij Abyssinië wilde bezoeken en de dieren in zijne tegenwoordigheid wilde temmen.

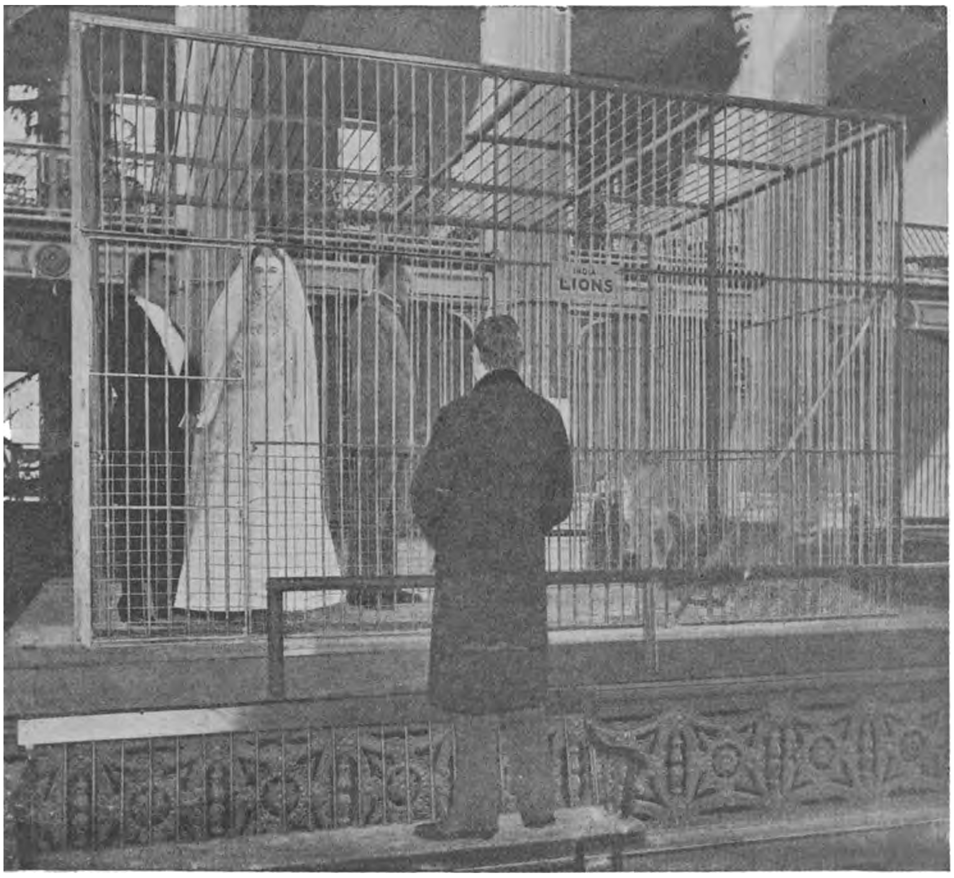

Een huwelijk in een Leeuwenkooi.

Daarop ging de leeuwentemmer met verscheidene kameelen en oppassers naar Abyssinië, waar hij de leeuwen ontving en binnen den tijd van vijf weken vier leeuwen trainde in tegenwoordigheid van koning Menelik.

IN ARTIS

DOOR

JHR. MR. H. SMISSAERT.

GEÏLLUSTREERD NAAR FOTO'S.

Vraagt men waarom eigenlijk dat zoetwater ook nog gezuiverd wordt, waarom dat niet telkens versch wordt aangevoerd, — het antwoord luidt dat dit Vechtwater is, waarmee de gemeente nog altijd tegenover het Genootschap, dat toch 'n flinke afnemer is, heel prijzig blijft, zoodat het voor Artis voordeeliger uitkomt den eens genomen voorraad telkens weer door de (toch aanwezige) installatie te doen zuiveren, dan telkens nieuw water te betrekken. Van het standpunt der gemeente bezien, bedriegt hier de zuinigheid de wijsheid; was men met het water voor Artis niet zoo duur, men zou er meer van slijten. Nu het voor het Genootschap in de papieren loopt, let men op het verbruik.

We zijn nu rond geweest en met Frans wandel ik nog — na den directeur, die zijn werkzaamheden elders hervat, voor het vriendelijk geleide te hebben bedankt — de „groote zaal" in, den publieken, breeden gang. Frans kent zijn volkje en kent zijn vak. Het is heel interessant rondslenteren met hem, hier, langs de bassins. Wat weet hij niet te vertellen van deze visschen! Het doet hem, geloof ik, goed te ervaren dat ik werkelijk er levendig belang in stel. Hij merkt dat best en komt los, verhaalt honderd-uit van de levenswijze der dieren, hoe hij er mee optrekt en wat zoo al zijn werk is, wat er te doen valt, wat in het aquarium-leven de blijde en wat de treurige momenten zijn, wat teleurstelling beteekent en wat voldoening geeft. Tegelijk geeft hij op ongezochte wijze blijk van aardig wat af te weten van zijn volkje: hij kent de latijnsche namen en weet wat die beteekenen; hij kent ook de Duitsche namen van verscheiden visschen en noemt mij de 6 à 7 provinciale benamingen, waaronder eenzelfde Hollandsche visch wordt aangeduid. Ook bezit hij den humor, die uit het uiterlijk der dieren hun karakter lezen wil. „Kijk meneer," zegt hij me, „dat vind ik nou altijd zoo'n chagrijnig typ' om te zien, net zoo'n boozen, ouden heer, vind u niet?"

Ik vind het ook en we halen allerlei herinneringen op van vroegere vischpartijen. Visschen heeft dat met schaatsenrijden gemeen, dat als twee liefhebbers elkaar ontmoeten, ze elkaar dadelijk begrijpen en nooit uitgepraat zijn. Ik vertel hoe ik boven een waterval in de Ourthe, zijriviertje van de Maas onder Luik, naar barbeelen hengelde met dobbelsteentjes Zwitsersche kaas

aan den forschen haak. Zijn strooptochten reikten, geloof ik, niet verder dan de Boerenwetering, maar waren daar niet minder belangwekkend om.

En dan gaat hij voort met allerlei merkwaardige bijzonderheden van de visschen te vertellen: hij laat me opmerken hoe de schollen telkens van kleur wisselen om zich „aan te passen" aan hun omgeving; hebben ze lang in een donkeren hoek op het zwartachtig rotswerk gelegen, ze komen er donker vandaan, maar gaan ze zich daarna ophouden in het gele zand, dat den bodem bedekt, dan „verschieten" ze zichtbaar en worden geel. Andere dieren — ook dat nemen we waar — verbleeken van schrik. En hoor hoe listig dit kleine vischje hier, zijn nest pleegt te bouwen. Natuur bezorgde hem een kleefstof, waarmee hij de takjes van zeewier en andere zeeplanten aan elkaar kan snoeren, zoodat ze een bergplaatsje vormen, een wieg, zoo ge wilt. Nu wordt met zorgvuldig passen en meten in den wand opengelaten een gat zoo groot, dat het dier daar met gemak kan doorzwemmen, maar aan de overzijde wordt een opzettelijk te *nauw* gat aangebracht. Is dat klaar, dan wordt het wijfje uitgenoodigd haar tocht door dezen verraderlijken gang te volbrengen. Welgemoed begeeft ze zich door de ruime opening, maar — terwijl ze natuurlijk niet achteruit kan (door den stand der schubben) — ziet ze geen kans door de enge opening aan de overzijde weer te ontwijken. Doch het mannetje bijt haar in den staart, zoodat ze, om daaraan te ontkomen, zich naar buiten *wringt*. En bij dat wringen loost ze van zelve de kuit, die in het wierbakje achter blijft. Juist daarom was het te doen. Het mannetje volvoert daarna dezelfde *tour de force*, zoodat ook de „hom" daar belandt.

Is dit niet een treffelijk wonder?

Hier zijn vischjes, die met teere zorg hun jeugdig kroost bewaken; die de eitjes niet alleen met stâge oplettendheid in het oog houden, maar ook als de kleine spruitjes daaruit gekomen zijn, voor hen een rond kuiltje graven in het zand van den bodem; daar mag het jonge goed zwemmen en de ouders zwemmen als in een draaikolk al maar daar omheen. Ontsnapt er toch een uit den kring, de vluchteling wordt achterhaald, vastgegrepen (met den bek) en teruggebracht. Is er een vijand of dreigt gevaar, dan wordt een eind verder een nieuw kuiltje gegraven en de heele kolonie verplaatst zich; de jongen worden met den bek naar de nieuwe kinderkamer vervoerd...

Bij den oppasser Frans heb ik mijn tijd staan verpraten. Er is geen reden dat, in navolging van toen ook nu te doen. Maar ik wou toch doen uitkomen hoe belangrijk in het Aquarium is èn wat men ziet èn wat men niet ziet; hoe merkwaardig ook de dieren zijn, die hier huizen, hoe bewonderenswaardig de inrichting, hoe zorgvuldig de behandeling, hoe grootsch de gansche instelling is.

Ik wil hierbij zeggen dat van de oprichting af dr. C. Kerbert, nu directeur van Artis, aan het Aquarium verbonden is. En die oprichting dateert van twintig jaar her. Ook Frans, mijn cicerone, is al dien tijd om en bij de visschen hier geweest.

Zooals gezegd, vreemdelingen komen van heinde en ver om te zien wat eenig is niet alleen in de stad, maar ook in ons land en wat in het buitenland zelden zoo goed en nergens beter wordt gevonden. — Amsterdammers, die ook zonder lid van Artis te zijn, voor een kwartje dit Aquarium zien kunnen..... bij bosjes en dozijnen blijven zij weg!

XVI.

NEDERLANDSCHE INSECTEN.

Aan het begrip „tor" zijn voor mij aangename herinneringen verbonden, die ik mij het genoegen gun hier op te halen. Het stuk speelt zoowat achttien jaar geleden. Ik woonde in Den Haag en ging daar op vrije Woensdag- en Zaterdagmiddagen naar

het „laantje van Backer", een wilgenlaantje aan het eind van het Bezuidenhout, door moestuinen en weilanden geflankeerd. (Nu staan ook daar huizen.) In dit laantje zocht ik torren, „spinnen" zei mijn vader, maar het waren coleoptera, zooals ik met schooljongenspedanterie zei, „dekschild-vleugeligen", zooals de Hollandsche naam luidt, „torren", zooals de menschen zeggen. Ik had daar een verzameling van: snuitkevers, loopkevers, watertorren, boktorren en al dat verder groot en klein grut, dat tot de dekschild-vleugeligen behoort. Daar stelde ik belang in, en ofschoon ik de collectie later heb opgeruimd, omdat toen „schrijven" mijn liefhebberij werd — (was dat wel zooveel beter? „in veel woorden is veel dwaasheid" zegt de Prediker) — ik ben er belang in blijven stellen. Vooreerst omdat ik altijd in bewondering heb stilgestaan bij de oneindige verscheidenheid, die de natuur hier heeft bereikt, bij de bonte afwisseling in vormen en kleuren. Dan ook omdat ik met niet minder hooge bewondering me er rekenschap van heb trachten te geven, dat ook in deze kleine diertjes — er waren er zelfs bij, kleiner dan een speldeknop — woont het Leven, het eeuwige, altijd-werkende Leven; dat ook deze minimale schepseltjes hooren en zien en gevoel hebben en een zenuwstelsel bezitten en zeker instinct, dat hen drijft om op bepaalde manier hun voedsel te zoeken, te veroveren soms. En ga ik verder, dan ontmoet ik hier werkelijk wonderen, zoo stout gedacht, kunststukken van schepping en wedergeboorte, zoo ongeloofelijk, dat ge er voor stilstaat in verbazing over de heerlijke kracht, die dit alles wrocht. Wilt ge iets van zoo'n wonder hooren? Ik sla het belangwekkend boek van Mr. S. C. Snellen van Vollenhoven „de Insecten" op en lees:

„Uit een geel ei, dat op den grond tusschen de planten ligt, ontstaat een wit, zespootig, zeer vlug diertje met twee oogen en twee sprieten, dat aan de stengels der planten naar boven kruipt, tot het in het midden van een boterbloem of paardebloem tot rust komt; die rust duurt echter slechts zoolang totdat een wild bijtje de bloem komt bezoeken. Zoodra het witte diertje dezen gast gewaar wordt, hecht het zich aan zijne haren en laat het zich door deze vreemde montuur, als weleer de ridders op vliegende draken, naar een onbekend oord medevoeren, nl. naar de celletjes van het nest der bij, en zoodra deze op den verzamelden honig een eitje neerlegt, laat zich de ruiter daarop nedervallen en de eischaal stuk bijtende en ledig etende, maakt hij zich van de onderhelft der schaal een schuitje en drijft als schipper op den honig. Doch nu ook heeft het diertje geen behoefte meer aan oogen, sprieten of pooten en bij de eerste vervelling verliest het dan ook grootendeels deze organen, welke of geheel verdwijnen (de oogen) of tot korte stompjes ingetrokken worden; en wanneer nu na deze verwisselingen van huid, waarbij telkens de organen eenigszins gewijzigd worden, de vierde vervelling plaats grijpt, vertoont het diertje nieuwe, ofschoon nog onbruikbare, en aan het lijf vastgesloten sprieten en pooten, zoodat het eindelijk, voor de vijfde maal verveld, met losse en zeer beweegbare ledematen als tor de bijencel, waarin het nog altijd gevangen zat, verlaat, om op kruiden en bloemen zich in de verwarmende stralen der zon te koesteren."

Had ik plaats, ik zou ter inleiding in de Artis-verzameling van Nederlandsche insecten u nog veel wonderbaarlijks willen vertellen. Hoe het samengesteld insectenoog uit facetten bestaat — elke facet is een afzonderlijk oog — en hoe groot het getal dier facetten is... raad eens! 4000 in het oog van de gewone vlieg, meer dan 6000 in dat van den zijwormvlinder, meer dan 12000 in dat van den korenbont. Er is één torretje, welks oog meer dan 25000 facetten bevat.

Hoe overweldigend is ook de kracht der insecten. Een Belgisch natuuronderzoeker heeft onlangs met zuivere berekening de spierkracht van verschillende insecten bepaald; hij toonde aan, dat een meikever een gewicht van *veertien à vijftien maal zijn eigen zwaarte voort te duwen* en een gewicht

van *een-en-twintig maal zijn zwaarte op te tillen* vermag. [1])

Sprak ik niet van wonderen? Wat dunkt u van dit feit, dat zekere (bij ons inheemsche) veldwants, wanneer ze nog halfwassen is, geheel bedekt en omkleed met stof, met fijne deeltjes houtzaagsel, zand, haar en wol rondloopt, en bovendien tusschen elke twee stappen een lange pauze houdt, zoodat haar prooi in het langzaam-naderend hoopje vuil geen toekomstigen beul herkennen kan? Wonderen? Maar is het geen wonder, dat zeker bladluisje zonder voorafgaand.... huwelijk jongen ter wereld brengt, welke jongen, geheel geïsoleerd, zelf weer aan andere jongen het aanschijn geven, zoodat een natuuronderzoeker *tien* generatiën uit één pasgeboren maagdelijk bladluisje gekweekt heeft! Tien generaties van één mama, en elk dier jongen had weer stammoeder kunnen worden.

Ge kent toch het Indisch „wandelend blad", een insect van de familie der Mantiden, precies een blad van den boom, waarop het leeft, en de „wandelende takjes"?

Wist ge, dat de vrouwelijke oorwurm zelf haar eieren uitbroedt en heel lief is voor haar jongen, die ook voor haar groote aanhankelijkheid toonen?

Hebt ge wel van de Termiten (zoogenaamde „witte mieren"), gehoord, waar behalve mannetjes en wijfjes ook arbeiders zijn, die met niets anders bezig zijn dan met het bouwen van de woning en met de jongen optrekken; dat ze ook soldaten hebben — ware vechtjassen, met heel scherpe en sterke kaken — ook geslachtloos als de arbeiders en evenals zij blind? Dat het wijfje van een dezer soorten een ware „leg-machine" is, die 80000 eieren in één etmaal levert en maanden achter elkaar zoo doorwerkt!? En hebt ge wel eens over hun woningen gelezen, heuvels van 20 à 30 voet hoog, met afzonderlijke broedplaatsen, kinderkamers en provisiekamers?

Ieder kent de wonderen van de zijde-rups. Maar kent ge de vreemde gewoonten der in Noord-Brabant en Gelderland voorkomende processie-rupsen, die 's avonds met hun zeshonderden het gemeenschappelijk nest aan den voet van een eikeboom verlaten, om boven hun nest te zoeken en dan in processie opklimmen: één rups gaat voorop, haar volgt kop aan staart een tweede, dan weer een enz. tot er twee naast elkaar komen en weer twee en nog eens en dan 3, daarna rijen van 4, van 5, van 6 en dan weer in afdalende reeks, tot weer een enkele de rij sluit. Houdt de leidsman stil, de heele trein stopt; gaat hij verder, allen volgen.

Maar ik zwijg van verdere wonderen, van het merkwaardig huishouden der mieren, die verwoede oorlogen voeren, die bij wijze van melkvee bladluisjes in hun kolonies opsluiten; der bijen, kundige bouwmeesters; der hommels, die zoo keurig het mos verwerken; der wespen, die „bordpapier" maken.

Ik zou eigenlijk over Artis spreken.

Midden tusschen de hokken van de „Blauwe Wildebeesten" en de Zebra's leidt een trap naar boven. Het gebouw staat dus aan de Middellaan en ontvangt daaruit en uit den tuin en van boven rijkelijk licht. Rechts, als ge boven zijt, is de verzameling der Nederlandsche dieren, links der Nederlandsche insecten. Ge vindt hier een ontzagwekkende boekerij, aan de kanten opgetast; midden in de zaal twee schuin oploopende tafels, waar in lange reeksen de houten met glas gedekte kisten, die de insecten herbergen zijn opgesteld. Tegen den nadeeligen invloed van het licht zijn ze met kartonnen belegd, die ge als weetgierige er gemakkelijk afneemt.

Hier vindt ge rechts, om te beginnen, de vlinders. Merk op, hoe keurig deze diertjes zijn opgezet, met wat echt-wetenschappelijke nauwkeurigheid de geslachtsnamen, de aanwijzingen van *genus* en *species* zijn aangebracht en hoe netjes alles wordt gehouden. Geen stofje, geen vuiltje. En zie toch eens — want ge wist het zoo niet — wat 'n mooie vlinders we in ons land hebben.

[1]) Ter vergelijking diene dat een paard, dat 600 pond weegt, niet meer dan 900 pond gewicht trekt.

Herinnert ge u nog hoe in 1881 het vergaan van de wereld voorspeld werd, omdat er een vlinder was, die dat jaartal op zijn vleugels droeg als sombere bode van den ondergang der aarde. Het is de „nummervlinder", die op zijn eene wiekje 18 en dus — daar het vleugelpaar als altijd symmetrisch geteekend is — op het andere 81 heeft staan. Nog steeds vliegt de onheilsbode rond — en draait de aarde.

Het is me zoo'n heel wezenlijk en eenvoudig, zoo'n rein en ongestoord genot geweest, hier te gaan langs die doozen, uitgestald te zien al die schatten van vluggewiekte diertjes, die tot de fauna van ons land behooren en waarmee de natuur ook ons zoo kwistig heeft bedeeld. De „paarlemoervlinders"! klinkt het niet als een sprookje? Eenvoudiger schijnt ons de familie der „schoenlappers"; toch behoort tot haar „de koningsmantel", een diertje van vorstelijke pracht met zijn donker-*peluche* vleugels, licht omzoomd. Ook de „pauw-oog" is van deze familie. Hoe liefelijk klinkt de naam „zand-oogjes", hoe huiselijk de collectieve term van „blauwtjes", waaronder heerlijk mooie diertjes, straks gevolgd door de „witjes". Statelijker het geslacht der „pages", waaronder de „koninginne-page", een pracht-vlinder, zoo nobel van kleur en lijn, dat het een verrukking is en oogenlust, dit dier op zijn gemak te bekijken.

Met de betrekkelijke volledigheid, die ik nu betracht, door uit elke doos althans het meest belangrijke aan te wijzen, kan ik onmogelijk doorgaan. We zijn nog pas heel aan het begin en zoo zou ik, beperkte ik me niet, wel heele kolommen kunnen vullen. Maar het is ook iets om nooit over uitgepraat te raken, zooveel eindelooze verscheidenheid, zooveel subtiele bevalligheid, zoo verfrisschende kleuren en dan weer smeltende tinten, zooveel wonderen van gratie in lijn en teekening heeft de natuur ook in de Hollandsche vlinders bijeengebracht. Er zijn — zoudt ge zeggen, als het beeld niet te oneigenlijk was — er zijn schatten van kunstzin, werelden van goeden smaak ten koste gelegd aan de stoffage van honderden en honderden dezer diertjes, die miljoenen Nederlanders niet kennen, omdat zij nooit met aandacht naar verzamelingen als deze hebben gekeken, omdat ze een afschuw hebben van verzamelingen, een angst voor musea, ook... omdat ze altijd gezeten hebben en zijn blijven zitten op de ingezeten kantoorkruk en nooit eens geloopen hebben in de wei, aan de kanten der slooten, onder de elzeboompjes en de zilverbladerige knotwilgen.

Gezegend „Laantje van Backer", ik heb er toch heel wat geleerd, toen ik daar flaneerde. Geleerd heb ik er te genieten van deze zoo eenvoudige en toch zoo wonderbaarlijke uitingen der natuur. Ik heb er oog leeren hebben voor de schatten, die ik nu hier in Artis terug vind — weliswaar opgeprikt nu, geëtiquetteerd, geclassificeerd en daardoor van zelf ontdaan van een deel van hun poëzie — maar die ik toch met heel groote belangstelling zie, omdat ik ook zoo, ook in deze verstijfde mummies achter glas herken de prachtige, de merkwaardige bevolking van het gras onzer weiden, het zand onzer duinen en al wat fladdert in de lucht boven duinen en weide, boven kreek en vliet. Het „kleine grut" der natuur, maar waarin ze, meer nog dan in de groote dieren, groot is en overrijk aan scheppend vernuft.

XVII.

Aan alles komt een einde en dus ligt het eenvoudig in de natuur der dingen, dat ook aan mijn flaneeren in Artis en aan mijn geschrijf daarover een einde komt. Maar ik wil wel, bij die aankondiging, dadelijk zeggen dat dit einde niet daar is, omdat er niets meer in Artis te be-slenteren of te beschrijven zou vallen. Zelfs wil ik de laatste ruimte, die ik mij zelf gun, besteden aan de uiteenzetting van mijn onvolledigheid.

Onvolledig, heel onvolledig, ben ik geweest. Ik mocht dat zijn, omdat we samen zouden „flaneeren", d. w. z. ons alleen daar zouden ophouden, waarheen de lust

ons trok, voorbij zouden gaan, wat op dat gegeven oogenblik ons niet boeide, om er later misschien wel of misschien toch ook niet bij terug te keeren, alles zooals onze eigen luim ons dat aan de hand deed....

Maar nu ik aan het slot naga, wat we zoo al voorbij geloopen zijn, is dat toch meer dan ik dacht. Verbeeldt u, we zijn niet eens bij de slangen geweest. De „Simpanees" heeft zoo onze aandacht in beslag genomen en al het grootere en kleinere apengebroed om hem heen ons zoo bezig-gehouden met de naar „sociale" begrippen billijke verdeeling van kaakkies en sousche mangelen over hunne grage monden en grijperige handen, dat we verzuimden van de reptielen anders dan in het voorbijgaan en vluchtig kennis te nemen. Toch herbergt dat gebouw achter de apenzaal ook een wereld van belangwekkende dieren. Al het kruipend gedierte, al de griezeligheden, die in Indische reisverhalen als loerend van tusschen de takken der boomen ons afgeteekend worden, zijn hier aanwezig. Er is werkelijk naar het Oud-Testamentisch woord iets als „vijandschap" tusschen de slang en den mensch; de laatste verafschuwt de eerste en de eerste bijt den ander; het is meer dan een gespannen verhouding; het is een voortdurend gevecht en een gevecht, dat nooit anders dan op leven en dood wordt gevoerd.

Maar hier houdt de mensch het serpent in het leven, verzorgt en voedt en koestert het.... alles tot zijn (nl. des menschen) geneucht. Met griezel-gezichten loopen de Artis-bezoekers te kijken naar de bruin-geel gestreepte, levenlooze, dikke rol, die in een hoek achter een der ruiten als weggesmeten ligt of als opgehangen schijnt aan de takken van een kalen boomstronk. Maar ge ontdekt welhaast in het paket, dat de rustende slang is, aan den dunnen nek, den platten, met kleine schubben bezetten kop, waarin de heel-listige, levendige zwarte, kleine kraal-oogjes, en ge ziet van tijd tot tijd de gespleten tong buiten den mond spelen.

Ajakkes wat griezelig! zeggen de menschen dan en wekken bij zichzelf het idée, dat ze zoo'n dier in hun tuin of in hun huis of in hun slaapkamer aantreffen.... Brrr! het is niet om in te denken. En dan zegenen ze in stilte het moederland, waar we deze gasten alleen achter de dikke ruiten der Artis-hokken aantreffen....!

Neen, dan kijken de menschen toch nog liever naar de kaailieden, de alligators, de krokodillen en al dit gedoe-te, dat in bakjes water als te weeken ligt en sedert kort in de portemonnaie-tak der leder-nijverheid zich in zeer goeden naam verheugt. We weten wel dat dit ook gemeen volk is, maar we zien het ze zoo toch niet aan en de afkeer voor dit gedierte is ons niet zoo met den paplepel ingegeven als die voor al wat slang heet, voor welke diersoort geen beschaafd mensch immers ook maar de minste sympathie gevoelen mag.

In deze omgeving leeft ook de Ai-Ai of Luiaard. Als ik zeg „leeft", geef ik dit heer meer dan hem toekomt. Inderdaad is zijn actief optreden zoo bij uitstek zeldzaam, schijnt hij zoo van ouder op ouder door alle eeuwen van het bestaan dezer diersoort met de meest ongeneeslijke *nona* erfelijk belast, dat men als arbeidzaam mensch het niet over zich verkrijgen kan dit luiwammessen-bestaan van den Ai-Ai „leven" te noemen.

Hier zijn ook de schildpadden, groot en klein, wier woning opgefrischt wordt door kropjes sla. Hier zijn nog andere dieren, van wie ik spreken zou, als ik niet juist van hen in dit slot-artikel alleen zeggen wou dat ik over ze zwijg.

Maar toch wil ik *pro memorie*, d. i. voor de memorie van mijn lezers, die weer eens in dien linker-voorhoek van den tuin komen, in het bijzonder wijzen op de belangwekkende vogel-verzameling, in deze buurt aanwezig. Niet enkel de papegaaien en kakatoe, wier lokkend „koppiekrauwen" u tot stilstaan zou nopen, al stond ook ginds uw allerliefste met popelend hart u te wachten. Maar belangwekkend vooral is de inhoud dier beide reeksen van hooger en lager geplaatste hokken, die van weerszijden langs de toegangen tot de apenhokken zijn

opgesteld. O hoe aardig is het, hier te toeven en dit goedje te zien; na te gaan wat vreemde gelaatsuitdrukkingen onder de grootere, wat leuke snoetjes er onder de kleinere exemplaren te vinden zijn.

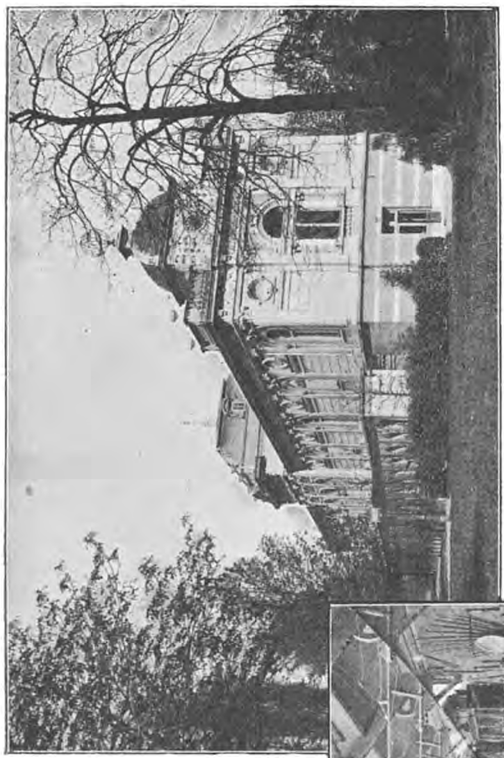
Het Ethnographisch Museum.

Ze zijn niet de eenige vogels in den tuin, die we tot nog toe voorbij gegaan waren. Kort voor de roofdierengalerij, loodrecht op dat gebouw is nog een collectie, van watervogels ditmaal, die ik nu eerst noem. En verderop vind ik de klimopbegroeide perkjes van faisanten en faisanten-genooten. En . . . . als ik eenmaal begin aan wat ik voorbijgegaan ben, daar hebt ge de marmotjes, daar zijn de waterrotten, de bevers, de otters en allerlei ander knaagwerk, dat ik op de meest grievende wijze genegeerd heb. Achter in den tuin is er liefst een heel herten-park, dat ik met huid en haar over het hoofd gezien heb (als deze uitdrukkingen niet te oneigenlijk zijn in dit verband). Ook de muntjaks hebben, geloof ik, tegen me, dat ik thans eerst van ze rep. En zoo vrees ik, dat ik me nog heel wat meer persoonlijke vijanden onder de fauna der Middellaan gemaakt heb. Maar nu is het einde gekomen, de afrekening, *la douloureuse*. „Slot" heb ik geschreven en slot zal het zijn en H.H. groote en kleine dieren, die ik ook in dit slot niet genoemd heb, gelieven dit allerminst als een bewijs van mindere waardeering mijnerzijds te beschouwen.

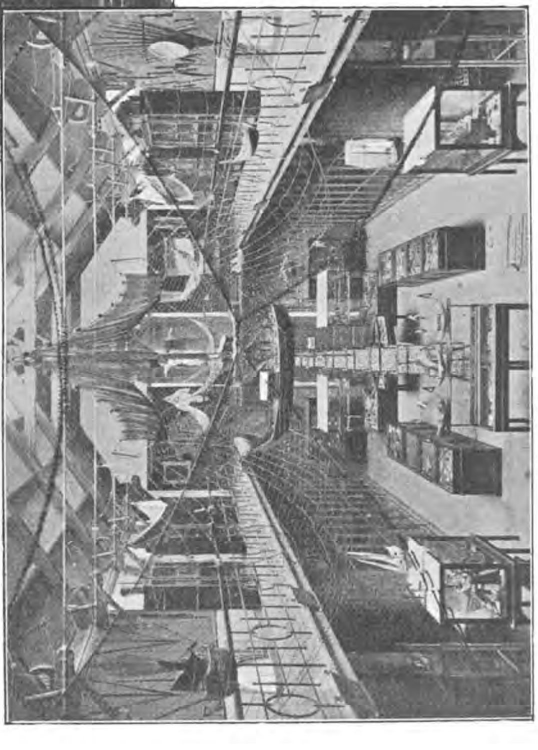
De galerij der Roofvogels.

Zoo ik me van al deze levenden weghaast, het is omdat ik over enkele dooden

nog wat zeggen wou. De laatste maal heb ik reeds — al te vluchtig ook! — gewaagd van de verzameling der Nederlandsche insecten; ik wil toch ook wijzen op alle de opgezette vogels, die ge rechts van dezelfde trap, vanwaar links de insecten zijn, gelegen vindt. Maar vooral vraag ik de heel speciale aandacht der Artis-bezoekers voor die bijzonder bezienswaardige, vierkante glazen ruimten, waarin dierengroepen (vogels allemaal en alle uit Nederland) in haar natuurlijke omgeving zijn voorgesteld. Ik voor mij althans, ik heb altijd met heel aparte belangstelling naar die kleine, maar keurige collectie gekeken en de knapheid, waarmee zoo'n tafereeltje in elkaar gezet is, de zorg, besteed om de voorstelling zoo getrouw mogelijk naar de natuur te maken, de losheid der schikking en de ongedwongenheid der standen, bewonderd. Het schijnt werkelijk natuur te zijn, wat ge hier ziet, maar natuur als plotseling, midden in de actie, verstijfd en versteend en zoo door een bijzonder proces voor bederf bewaard. . . Mij dunkt, wie deze groepen in elkaar heeft gezet, moet langdurig en geduldig, heel oplettend en met groote liefde voor zijn kunst — dit is een kunst — de dieren in hun eigenaardige gewoonten en bewegingen hebben nagegaan, moet ook wel met veel zorgvuldigheid en tot in het allerkleinste afdalende nauwgezetheid de stoffelijke dingen, de onbezielde natuur bespied hebben, om tot zoo treffend-juist weergeven, tot zoo sprekend beeld dezer dingen te kunnen geraken.

Trouwens, dit is een gedachte, die zich telkens aan u opdringt, als ge ook de andere zalen, de overige verzamelingen doorloopt en u rekenschap tracht te geven der schatten van studie en waarneming, van wetenschap en kennis, ten koste gelegd aan het op 't getouw zetten, aan het onderhouden en bijhouden der onderscheidene collecties. Ik noemde reeds de opgezette vogels; ik noem ook de eieren-verzameling; ter zijde van het Aquarium, vlak aan de Middellaan, moet ook vermeld worden hoeveel belangrijks daar uit het rijk der waterdieren en visschen te zien is. Ik geloof dat in *die* zaal vooral al heel weinig kijkers komen. En toch, hoezeer loont dat de moeite! Niet minder merkwaardig is het Ethnographisch Museum, gezegd „van Land en Volkenkunde" (boven de arenden en gieren), waar een heel boek over vol te schrijven viel, woudt ge ook maar een eenigszins volledig denkbeeld geven van het singuliere der hier bijeengebrachte zaken. Boven der Nijlpaarden woning is nog een reeks schedels en skeletten bijeen en een wandeling door dit wetenschappelijk knekelhuis is, als ge ten minste eenig oog ook voor het belangrijke dàårvan hebt, zeer aan te raden.

— — — — — — — — —

Ben ik nu, in mijn beknoptheid althans, volledig geweest? Ik wil het maar hopen en men moet het maar voor lief nemen, zooals het is. Ik catalogiseer dan toch ook niet; ik maak geen inventaris van den dooden en levenden boedel, die aan het Genootschap toebehoort. Geslenterd heb ik en na het slenteren wat gebabbeld, zonder jacht naar volledigheid, zonder zucht naar quasi-wetenschappelijkheid.

Wat ik gewild heb, was te doen uitkomen wat het Genootschap, dat al deze schatten beheert en goed beheert, ze telkens aanvult en vervangt, voor de Amsterdammers . . . . ik zeg niet *is*, maar zou kunnen zijn, als zij er maar wat meer hart voor toonden, wat meer belangstelling voor hadden; als zij niet aan enkelen, te weinigen, overlieten om de instelling, die de trots van hun stad, van ons land mag heeten, in stand te houden en te steunen.

Mag ik hopen dat dit geschrijf wat belangstelling voor Artis gewekt heeft? Het is amper te veronderstellen.

En toch, hoeveel mist niet wie willig blind is voor al het merkwaardige, dat Artis te zien geeft! Hoeveel rijker is niet het leven van wie wat voelt voor de wonderen der natuur, die ge hier kunt bespieden, ... zelfs al doet ge er niets dan slenteren.

Zij dit dan het slot: de dank en de waardeering voor al wat hier den wandelaar wordt geboden.

Hoe de Inbreker hulp verleende met St. Nicolaas

Een voorval dat niemand zou verwachten

BEWERKT DOOR HOLDA.

't Was middernacht — de stadsklok had juist haar twaalf slagen door het luchtruim doen weerklinken.

De lang verbeide St. Nicolaas-avond was voorbij; vroolijk, zingende troepjes bewogen zich nog langs de straten en voelden niets van den ijzigen Noordenwind. Vermoeide winkeliers sloten hunne ramen, deden de lichten uit en begaven zich hoogst voldaan ter ruste.

Duizenden gelukkige kinderen lagen in hunne bedjes, droomende van de heerlijkheden, die St. Nicolaas wellicht voor hen had weggelegd. Vele ouders legden nog de laatste hand aan de tafels, die zij voor hunne lievelingen bedekt hadden met lekkernijen en kleine geschenken. Overal heerschten tevredenheid en vroolijk gelach.

Neen — toch niet overal; de heer Jan Smalhout had dien avond niet zoo genoegelijk doorgebracht. Eenige maanden geleden was zijne echtgenoote overleden, zijne goede vrouw, zooals hij haar altijd noemde, en nu was hij op 5 December geheel alleen gebleven; niemand had zich om hem bekommerd, niemand had hem in de algemeene feestvreugde doen deelen.

In zijn fauteuil geleund, had hij den geheelen avond zitten droomen over de gelukkige dagen van weleer; doch plotseling schrikte hij op.... Hij had geheel vergeten de lekkernijen en kleine cadeautjes gereed te zetten, die zijne neefjes en nichtjes den volgenden morgen bij hem kwamen „zoeken." En dan — moest hij nog de schotels gereed laten maken voor de koffietafel van morgen. Zoo lang hij getrouwd was geweest, was het een vaste gewoonte, dat zijne broers en zusters evenals die zijner vrouw op 6 December bij hem de koffie kwamen gebruiken; en hij had er op aangedrongen, dat zij zich ook dit jaar aan de oude gewoonte zouden houden. Doch nu had hij geheel vergeten den kalkoen en de patrijzen te laten braden; wat nu te doen?

Den volgenden morgen waren er toch nog zooveel beslommeringen; eerst voor de kinderen alles gereed zetten, daarna de tafel in de eetkamer uittrekken en er een paar bladen in schuiven, dan de tafel dekken en met groen en bloemen versieren; daarna de kinderen ontvangen....

En zijne oude dienstbode was ook niet zoo heel vlug meer.

Plotseling wordt hij uit zijne overdenkingen opgeschrikt door een zware stem.

„Kom, mijnheer, ik zou nu maar eens wakker worden; u hebt al een aardig dutje achter den rug, en ik kan zoo lang niet

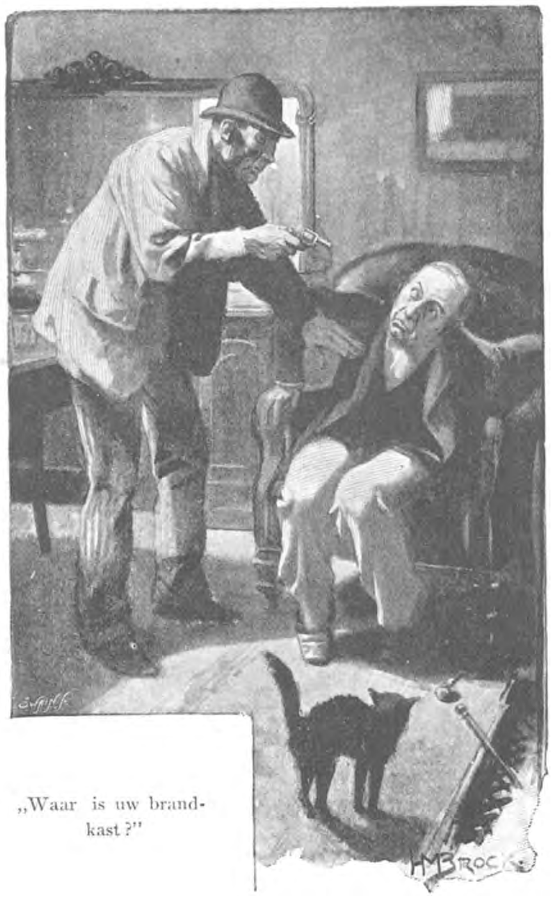

„Waar is uw brandkast?"

wachten. Ik moet den sleutel van u hebben — den sleutel van uw brandkast, als gij er niet op tegen hebt."

De heer Smalhout sprong doodelijk ontsteld op uit zijn stoel en was bijna in aanraking gekomen met den leelijken, staalblauwen mond van een revolver. De indringer had, evenals de meeste misdadigers van beroep, een dik rond hoofd, kort geknipt haar, breede kaken als van een bulhond en kleine boosaardige oogen; men behoefde nu juist geen Lavater te zijn om uit zijn voorkomen zijn karakter op te maken.

„Het spijt mij, dat ik u moet storen, mijnheer," vervolgde de booswicht, „maar zaken zijn zaken. Als gij u bedaard houdt en doet wat ik u zeg, zullen wij het wel zeer goed met elkander kunnen vinden; ieder zegt, dat ik een zeer innemend mensch ben, en zoo rustig als een kind met een speentje in den mond, tenminste zoo lang men mij kalm mijn gang laat gaan."

„M . . . . m . . . . maar, wat wilt gij van mij?" vroeg Smalhout, zijn oogen uitwrijvende, half uit slaperigheid, half uit verbazing. Het gas brandde nog, maar het vuur, dat zoo straks nog zoo vroolijk vlamde en knetterde, was nu een hoop rookende asch geworden, zijne pijp was uit; zijn grog was koud geworden. En daar voor hem stond een inbreker . . . .

„Wat wilt gij van mij?" zeide Smalhout wederom.

„Ik kom met u deelen, mijnheer; wat hebt gij nu toch aan al die schatten in uwe kasten? Geef mij uwe sleutels van de brandkast en de goud- en zilverkast."

Een schitterende gedachte welde plotseling op in Smalhout's brein. „Als gij zoo goed wilt zijn mij te volgen," zeide hij eerbiedig en op een bijzonder angstigen, onderdanigen toon. „Dezen kant uit. O, val niet over den drempel."

„Zeer verplicht, mijnheer," zeide de inbreker, Smalhout volgende, eerst de gang door en dan een trap af naar een kleine gang, die naar de keuken leidde. Smalhout deed met veel vertoon een zware deur open en ging een weinig op zij, terwijl de inbreker behoedzaam naar binnen ging. De man was nauwelijks achter de deur verdwenen, of Smalhout sloeg haar met geweld dicht en draaide den sleutel om.

„Luister eens, oude bedrieger," riep de inbreker uit, zoodra hij begrepen had, wat er was voorgevallen. „Ik raad u, geen gek-

heid met mij te beginnen. Wanneer gij die deur niet oogenblikkelijk open doet, zal ik de geheele kast vernielen."

„Mijn beste vriend," hernam Smalhout, inwendig lachende, „wees niet al te voorbarig en bedenk je goed, voordat je geweld begint. De deur is bijzonder solide en je schoenen zijn van vilt gemaakt; als gij dus zoo dwaas zijt om hard tegen de deur te schoppen, zal dat je zeker opbreken. Maar... ik wil medelijden met je hebben en je verkeerdheid niet al te hoog toerekenen, mits gij ook het een en ander voor mij wilt doen. Ik sluit dus een overeenkomst met je, en wanneer gij voor mij gedaan hebt, wat ik je opdraag, kunt gij mijn huis verlaten zonder dat je eenig leed wordt aangedaan; doch wanneer gij daarentegen beweging gaat maken, roep ik mijne bedienden en laat ik onmiddellijk de politie halen. Welnu, hoe denkt gij over een en ander?"

„Ik geef toe, mijnheer; ik geef toe," zeide de inbreker op smeekenden toon. „Doe de deur maar open; ik beloof u, dat ik alles zal doen, wat gij van mij eischt."

„Gij wilt dus zeggen, dat gij berouw hebt," zeide Smalhout. „Maar gij meent toch niet, dat ik zoo dwaas zal zijn om je zoo maar open te doen? Boven de deur is een kleine ronde opening; reik mij daar door je revolver toe. Juist, zoo; dank je. Geef me nu nog je patronen, uitstekend. Nu kunnen wij dus een begin maken. Ik zal de deur open doen, maar bedenk wel, dat *ik* nu den geladen revolver in de hand heb."

De inbreker kwam beschaamd uit de kast te voorschijn, terwijl Smalhout den revolver vlak voor hem hield. „Ga nu naar beneden en voor mij uit — dan kom ik achter je aan. Ziezoo, nu zijt gij in de keuken; leg daar nu eens vlug een vuur aan. Daar ligt hout en hier is een bijl. Haal maar geen streken uit met die bijl, of je krijgt een blauwe boon, die je niet best bevallen zou."

De man begon gedwee zijn werk te verrichten, daar hij wel inzag, dat het in zijn

De inbreker was nauwelijks achter de deur verdwenen, of Smalhout sloeg haar met geweld dicht.

eigen belang was.

„En nu doet gij gindsche deur open; zoo. Ga die trap af en neem dien kalkoen en de patrijzen, die in den kelder aan den muur hangen. Doe nu de deur weer dicht en ga die vogels plukken. En dan.... maar zeg mij eerst eens wat gij van je ambacht zijt."

„Ik heb geen ambacht geleerd, mijnheer; zou u mij niet eens voor willen doen, hoe ik dat werk moet verrichten?"

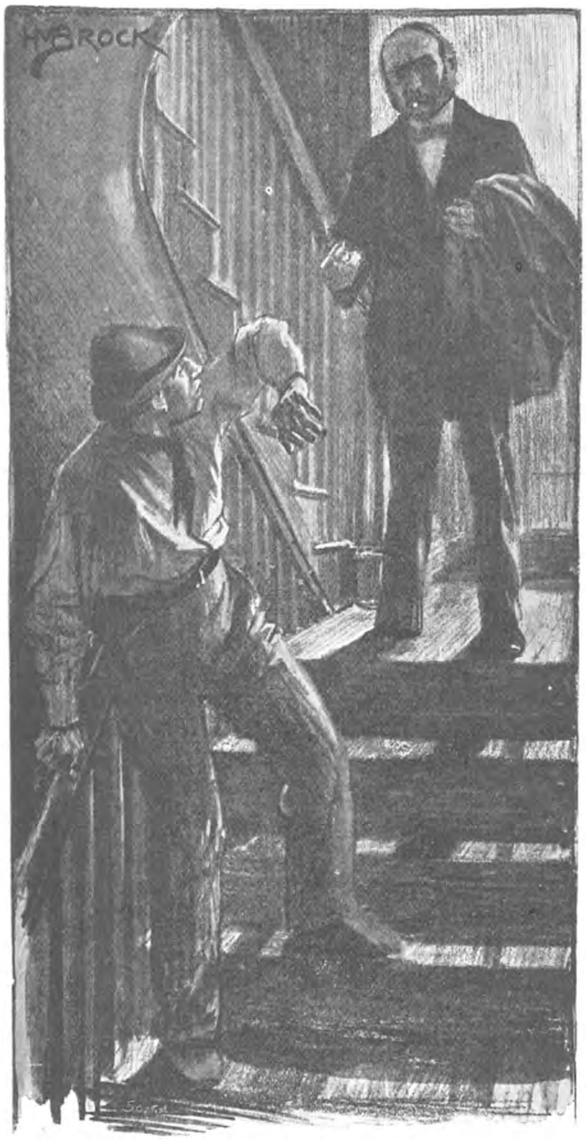

„Ga nu naar beneden, en voor mij uit — dan kom ik achter je aan."

„Ik raad je voorzichtig te zijn en vlug door te werken, want het is volstrekt niet mijn voornemen hier den geheelen nacht met den revolver in de hand te staan. Ik vraag je nu nog eenmaal welk ambacht je geleerd hebt."

„Ik ben koksbediende geweest, mijnheer," zeide de man, uit angst de waarheid bekennende.

„Dat is heel goed; pluk dan vlug die vogels en braad ze aan het spit."

In een ongeloofelijk korten tijd had de inbreker de vogels geplukt, schoongemaakt, gebraden en op schalen gelegd.

„Dat hebt gij nu vlug en goed gedaan," zeide Smalhout, „ga nu mee naar de eetkamer en maak daar de tafel gereed."

In een ommezien had de inbreker de tafel uitgetrokken, er bladen opgelegd en gedekt. Daarna versierde hij de tafel met bloemen, vulde de schaaltjes met bonbons en allerlei lekkernijen.

„Welnu, dat noem ik werken," zeide Smalhout; „als gij nu nog in het aangrenzend vertrek de cadeauties en de lekkernijen voor de kinderen gedeeltelijk uitstalt en gedeeltelijk verstopt in vaasjes en mandjes, dan zal ik je nog wat te eten en te drinken geven en kunt gij daarna vertrekken."

In een ondenkbaar korten tijd, had de inbreker alles smaakvol geschikt.

„Ga nu naar de provisiekamer," zeide Smalhout, „en breng het een en ander mee." Vijf minuten later zaten Smalhout en zijn gast in de huiskamer aan een gedekte tafel voor een koude duiven-pastei, een pudding en een flesch rooden wijn."

Smalhout's gast bewees aan de gerechten de meest mogelijke eer.

„Maar nu moet gij mij inderdaad excuseeren," zeide Smalhout, zoodra al de gerechten verdwenen waren. „Je revolver en je looper behoud ik hier, of gij moest ze morgen, midden op den dag willen halen. Hier hebt gij nog een sigaar, en nu wensch ik je een recht genoegelijken St. Nicolaas toe!"

Nog voordat de voordeur gesloten was, was de inbreker uit het gezicht verdwenen. De heer Jan Smalhout wreef zich in de handen van pleizier, deed het gas uit en begaf zich te bed.

De gasten kwamen den volgenden dag om één uur; zij bewonderden de schikking van de bloemen en van al wat op de tafel stond.

„Ik begrijp het niet, Jan," zeide zijne zuster, „hoe gij met uwe oude dienstbode alles zoo keurig in orde hebt."

„Nu, om ulieden de waarheid te zeggen, hebben noch mijne oude getrouwe Marianne, noch ik er heel veel tijd aan besteed. Want gij moet weten, dat ik vóór deze partij reeds een ander feest in mijn huis heb gevierd, al was het ook niet zoo'n bijzonder vroolijke partij.

De inbreker moest den kalkoen en de patrijzen aan het spit braden.

Daarna vertelde hij hun de geschiedenis van het zonderlinge bezoek, dat hij in de vroege ochtend-uren had gehad.

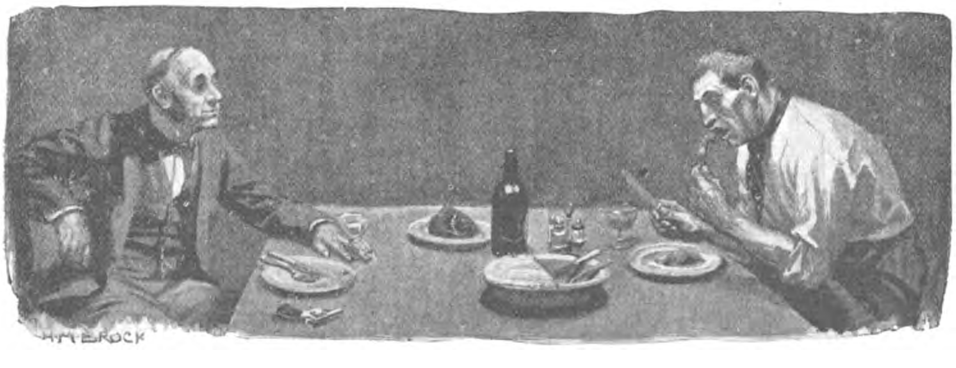

De inbreker deed de gerechten alle eer aan.

(*Het vertooningsrecht van alle in dit tijdschrift voorkomende tooneelstukken wordt voorbehouden volgens de Wet van* 28 *Juni* 1881 *en kan worden verkregen door tusschenkomst van den heer J. A. Holtrop, Sarphatipark* 32, *Amsterdam, of rechtstreeks van de auteurs.*)

De mannen zijn monsters!

OORSPRONKELIJK BLIJSPEL IN ÉÉN BEDRIJF

DOOR

ADRIAAN ILSEN.

PERSONEN:

GRAAF DUMIRAIL, president van het „Crédit National".
HELENE, zijn vrouw.
Mevr. de douairière CARRUTIER-PERLAC, zijn tante.
NOIRTEL, zijn buurman en vriend.
ANTOINE, bediende.

(*Speelt te Parijs, in den tegenwoordigen tijd.*)

(*Fraai gemeubeld werkvertrek van Dumirail. Betimmering in overeenstemming met meubelen. Rechts, voorgrond, schrijfbureau met armstoel. Middentafel. Achtergrond boekenkasten. Verder eenige stoelen, links schoorsteen met haard. Geheel keurig, maar streng in stijl. Deuren gewoon.*)

EERSTE TOONEEL.

ANTOINE, DUMIRAIL, NOIRTEL.

(*Dumirail zit voor 't schrijfbureau. Antoine komt op door de middendeur.*)

ANTOINE. Mijnheer Noirtel wenscht dringend u te spreken, graaf!

DUMIRAIL. Zeg mijnheer, dat ik hem gaarne zal ontvangen.

(*Antoine af. Dumirail staat op en begroet Noirtel hartelijk bij het binnenkomen.*)

DUMIRAIL. Waaraan heb ik het genoegen te danken, je zoo kort na het diner hier te zien?

NOIRTEL. Als je dat wist! Ik kom je een vriendendienst vragen.

DUMIRAIL (*opgewekt.*) Zeker bij de wedrennen weer verloren, hè? Eene kleine tijdelijke ongelegenheid. Ja, amice, je hebt te veel succes bij het schoone geslacht om nog geluk bij het spel en bij het wedden te hebben. Nu, hoeveel heb je noodig?

NOIRTEL. Was dàt de reden maar! Het is vreeselijk, afschuwelijk! Heb je niet een paar flinke revolvers voor me?

DUMIRAIL. Revolvers?

NOIRTEL. Ja, de laatste dienst, dien ik van je verg.

DUMIRAIL. Och wat, laatste dienst! Duelleeren is nog minder gevaarlijk dan paardrijden of fietsen, als je tenminste zorgt goede secondanten te hebben. Jij schiet de lucht in, je tegenpartij mikt op de zon, raken doen jelui natuurlijk niemand en niets — en aan de eer is voldaan. Ik zou in dit geval niet eens naar België gaan, maar...

NOIRTEL. Maar het is niet om te duelleeren, doch om mijzelf te dooden.

DUMIRAIL. Neen maar, die is onbetaalbaar! (*lachende*) Al trek je nog zoo'n ernstig gezicht, gelooven doe ik je niet.

NOIRTEL. Maar ik meen het.

DUMIRAIL. Je hebt toch altijd van die komische invallen...

NOIRTEL. Ik spreek, helaas, in vollen ernst. Ik moet; ik weet geen ander middel om aan mijn ongeluk te ontkomen. Ik ben geheel geruïneerd. Twintig jaar lang heeft Parijs niet kunnen begrijpen, hoe iemand zóó kon blijven voortleven, en nu — nu begrijp ik het zelf ook niet meer. Als ik nu al mijne schulden betaal, blijft mij nog maar twintig, hoogstens vijf en twintig duizend francs over.

DUMIRAIL. Dat is een heel leelijk geval. Hoe zal ik je daaruit kunnen helpen?

NOIRTEL. Geef wat ik je vraag, je revolvers, dan komt het knaleffect op mijn levensloop.

DUMIRAIL. Och wat, je bent nog veel te goed voor den kogel. Ik ken je ook voldoende om te weten, dat je liever volop het leven geniet, dan ontijdig sterft. Als je werkelijk aanvechting gevoelde om je het leven te benemen, dan had je van het rampzalig overschot van je fortuin een elegant revolvertje gekocht en mij niets verteld van je aanstaand treurig uiteinde. Met *mijn* revolvers mag je geen kogel in je hersenen jagen, amice! Waarom kwam je dus hier?

NOIRTEL. Och, veel lust om me dood te schieten heb ik eigenlijk ook niet; toen dacht ik: Dumirail zal het mij aangenaam weten aan te praten, door te zeggen: dat het mijn plicht is, òf: beter een korte dood dan een lang lijden, òf: in armoede leven is geen leven, of iets anders van gelijke kracht.

DUMIRAIL (*even nadenkend.*) Ik weet wat beters. Ik kan je redden.

NOIRTEL. Zeker naar Montecarlo of Ostende gaan en dan spelen?

DUMIRAIL. Neen, veel veiliger manier, altijd winnen! Maar drommels! dat is waar ook, dat is jammer!

NOIRTEL. Wat?

DUMIRAIL. Je houdt er principes op na.

NOIRTEL. In deze omstandigheden kan ik misschien wel één principe afdanken.

DUMIRAIL. Dan zal ik je redden. Ik ken een aardige, elegante, zeer rijke en niet al te oude weduwe, hier is haar portret. Trouw!

NOIRTEL. Zonder principes zou ik haar wel kunnen liefhebben. Geen van mijn principes bezorgde mij zooveel succes als juist dat eene: „over het nut van het vrijgezellenleven." Weet je werkelijk geen ander middel?

DUMIRAIL. Neen! Voor mij is het een groote opoffering, vergeet dat niet; de dame in kwestie is mijn erftante. Ik reken dus op je verstand en hart, dat zij het blijft.

NOIRTEL. Nu, deze dame heeft een te lief gezicht bij haar prachtig fortuin, om stijfhoofdig te wezen. 'n Mensch is niet altijd voor zijn plezier op de wereld, doodgaan is een abstract genoegen voor de deugdzamen; ik accepteer en dank je hartelijk!

DUMIRAIL. Laten wij nu goed afspreken. Ik zal mijn tante voorbereiden op je aan-

zoek of nog beter, mijn vrouw zal je gaarne helpen en de onderhandelingen met talent voeren. Reken gerust op haar, zij dweept een beetje met je. Slaagt zij, dan stuur ik je een brief, een blanco blaadje papier...

NOIRTEL. Schrijf vooral „spoed" op den omslag. Maak den brief nu al vast klaar, dan kom ik bij ontvangst vijf minuten later mijn opwachting maken.

DUMIRAIL. En je vertelt eerlijk hoe de vork aan den steel zit.

NOIRTEL. Juist. Geld breng ik niet mee, dus het is geheel en al een huwelijk uit...

DUMIRAIL. Berekening.

NOIRTEL. Berekening? Neen, ik bezit geen geld, dus een huwelijk uit liefde. 't Is eigenaardig, maar ik ben nog nooit zóó verliefd geweest. Begrijp jij daarvan iets?

DUMIRAIL. Dat is een heel natuurlijk gevoel bij iemand, die aan 't leven gehecht is. Als iemand in het water ligt en niet zwemmen kan, dan eerst vindt hij een reddingsboei een mooie uitvinding.

NOIRTEL. Neen, amice! je vergelijking gaat niet op. — Zeg, maak zooveel haast als mogelijk is. Als ik den brief ontvang, ben ik vijf minuten later hier. 'n Goede buur is nog beter dan familie, die je niet bezit. Nogmaals bedankt voor het uitzicht op redding. (*handreiken tot afscheid.*)

DUMIRAIL. Kom, kom, geen dank, ik wil graag een gezelligen oom in mijn familie hebben. — Nu, amice, succes, en tot ziens. (*Noirtel af.*)

DUMIRAIL (*zit voor het schrijfbureau.*) Even een adres op den zoogenaamden brief zetten. Het zal mij toch benieuwen, hoe deze zaak afloopt.

TWEEDE TOONEEL.

DUMIRAIL, HELENE.

(*coiffure prachtig blond.*)

(*Helene loopt haastig naar haar man en fluistert hem iets in 't oor.*)

DUMIRAIL (*opziende.*) Maar kind! neen, dat gaat heusch niet. (*schrijvend*) Nog even, één seconde. Het adres. (*brief sluiten*) Ik vind het werkelijk niet aangenaam, maar ik moet je hedenavond noodzakelijk alleen laten. (*opstaan*) Een vergadering van aandeelhouders zònder president, dat gaat toch niet.

HELENE (*vleiend.*) Pas een maand getrouwd en nu wil je mij al een heelen avond alleen laten? Henri! begrijp je dan niet, hoe vreeselijk dat is?

DUMIRAIL. Maar vrouwtje! overdrijf nu niet. Over twee, hoogstens drie uur ben ik terug en alleen ben je ook niet, want je hebt gezelschap aan onze lieve tante, die je natuurlijk nog heel veel te vertellen zal hebben.

HELENE. Ja, tante is wel lief en erg verstandig, geloof ik, maar... Henri! als ik het eens heel vriendelijk vraag, zou het dan niet mogelijk zijn, dat de vice-president vanavond jouw functiën waarnam en...

DUMIRAIL. Vanmiddag heb ik mijn woord gegeven, persoonlijk de vergadering te leiden. Geldige redenen...

HELENE. Dat je vrouw je bidt en smeekt bij haar te blijven, ach neen! dat is geen geldige reden. Het is dan ook dertig dagen al geleden, dat je de belofte aflegde al mijn wenschen in te willigen, ja, zelfs te voorkomen. En nu...? Ja, tante heeft toch wel gelijk, zij kent de mannen!

DUMIRAIL. Heeft tante het aantal axioma's werkelijk met één vermeerderd? Wat zegt ze dan toch?

HELENE. Neen, spot nu niet, het is heel erg. Tante zegt: „Alle mannen zijn monsters."

DUMIRAIL (*vroolijk.*) Ja, als alle mannen op haar ex-man geleken, dan heeft ze stellig gelijk. Hij was een monster van leelijkheid, maar met een hart van goud. Wil je wel gelooven, vrouwtje, dat, ondanks haar treurige ondervinding met de mannen, zij er toch niet tegen opziet, een ander monster te huwen? Waarom zou zij anders haar halve eeuw zoo kunstig maskeeren?

HELENE (*ontwijkend.*) Een leelijke man is tenminste dankbaar, als we hem onze hand reiken. Hij zal zijn eed van trouw houden, terwijl een man, die er tamelijk

uitziet, zich verbeeldt, dat de geheele vrouwenwereld in aanbidding aan zijn voeten ligt... (*Dumirail glimlacht*) Neen, neen, ik bedoel jou niet, want ik vind je volstrekt niet mooi, op den duur vind ik je gezicht zelfs... zelfs...

DUMIRAIL (*opgewekt.*) Verwijfd en vervelend... en daarom, lieveling! om je niet tot die conclusie te brengen, daarom verlaat ik je voor een paar uur.

HELENE. Neen, Henri! zóó iets wou ik niet zeggen, dat weet je wel. (*omhelst hem*) Blijf bij je vrouwtje, ik heb vanavond behoefte aan toespraak, aan vroolijkheid.

DUMIRAIL (*kust haar op 't voorhoofd.*) Wil je wel gelooven, dat een man, die zijn vrouw niet liefheeft, zou thuisblijven, indien het hem zoo lief werd gevraagd; en ik — ik heb je innig lief.

HELENE (*haastig, verheugd.*) Dus je blijft thuis?

DUMIRAIL. Neen, neen, dat zei ik niet.

HELENE (*boos.*) Mijnheer! uw ironie...

DUMIRAIL (*kalmeerend.*) Maar lieveling, laten we elkander toch begrijpen. Hoewel mijn naam als uithangbord voor de bank dienst doet en dus eigenlijk mijn inkomen verdient, bezit ik toch te veel gevoel van eigenwaarde om een sinecure te bekleeden. Ik wil, als morgenochtend de couranten verschijnen, daarin lezen, dat de president als organiseerend talent onmisbaar voor de Bank is. (*even wachten*) En toch — ondanks dat alles, zou ik thuis blijven, indien mijn vrouwtje zèlf het mij vroeg.

HELENE. Ik heb niet alleen gevraagd, maar zelfs gesmeekt, gebeden.

DUMIRAIL. Ja! maar niet uit eigen beweging. Denk je dat ik mijn lieve tante niet ken? *Zij* heeft gezegd, dat het de plicht van iedere pas-gehuwde vrouw was, haar man op de proef te stellen; zij...

HELENE. Gezinspeeld heeft ze wel...

DUMIRAIL. En niet éénmaal, maar wel tien, twintig keer en toen... niet waar? (*toestemmend knikken van Helene*) Zeg, lieveling, mijn engel! mag zij ons jong, ons heerlijk geluk vernietigen, ons wederzijdsch vertrouwen schokken? Neen, niet-waar? Toon haar dan, dat zij onze liefste gast is, maar tevens dat wij onze huiselijke omstandigheden zelf regelen. Vind je dat niet goed, vrouwtje? (*even wachten, dan gewoon sprekend*) Wil ik nu thuisblijven?

HELENE. Neen Henri! Ga gerust.

(*Haar armen rusten op zijn schouders, hij ziet haar liefdevol aan.*)

DERDE TOONEEL.

VORIGEN, MEVR. DE DOUAIRIÈRE CARRUTIER-PERLAC.

TANTE. Indien ik ongelegen kom, jongelui! dan...

DUMIRAIL. U ongelegen, waarde of juister gezegd *lieve* waarde tante! maar dat is onmogelijk. Wij spraken juist over u, niet waar, Helene?

TANTE (*tot Helene.*) Is je man tegen alle dames zoo vleiend, lieve?

HELENE. Ja, ja, ze vinden hem dan ook allen even charmant.

TANTE (*tot Dumirail.*) O! je bent als alle mannen, je bent een monster! Wat zal jij je lieve, jonge vrouw doen lijden! Heb je dan geen medelijden met haar jeugd, geen gevoel van haar schoonheid?

DUMIRAIL. Medelijden?

HELENE. Maar tante! ik gevoel me zóó gelukkig, dat men mij eer benijden, dan beklagen zal.

TANTE. Maar de toekomst, kind! Met zoo'n... *Mijn* man heb je niet gekend!

DUMIRAIL (*vroolijk.*) Een echte hartenbreker. Een treffend voorbeeld ervan, dat men vele vrouwen oprecht trouw kan wezen.

TANTE. O! wat ben je wreed, mijn illusie, mijn afgod, mijn onschuld! Hij wist wat een vrouw noodig had om gelukkig te zijn. In de lente, bijvoorbeeld, was hij altijd overladen met werkzaamheden; dan zei hij: „Kind! — neen — lieveling, ontvlucht het gewoel van de bezige stad, gader je nieuwe krachten (hij was altijd dichterlijk) ga naar het frissche strand, dan...

DUMIRAIL (*vroolijk.*) Dan ga ik den car-

navalstijd in 't Zuiden meemaken, die onschuld!

TANTE. U gaat te ver, neef! Ik onterf je nog.

DUMIRAIL. Och lieve tante! U stapt toch in het huwelijksbootje en — u heeft het geheim van de eeuwige jeugd ontdekt — kans heb ik toch niet.

HELENE. Henri! Hoe kan je onze liefste gast zoo plagen.

DUMIRAIL. Alleen om de verzoening zoo hartelijk mogelijk te kunnen vieren. (*Tot tante*) Het zij mij vergund, volgens de galante mode der zeventiende eeuw, uw blanke vingertoppen te kussen. (*hij kust.*)

TANTE. Zóó zou ik hem alles vergeven, Helene! (*tot Dumirail*) Maar neef! denk er om, ik vergeef je alles, maar ik vergeet niets.

DUMIRAIL (*buigend.*) Ik hoop, dat u nog lang een aangename herinnering aan mijn kus zult bewaren.

TANTE. Monster! zoo bedoel ik het niet. Helene, zie eens, bloos ik niet?

HELENE. Neen, tante! in 't geheel niet.

DUMIRAIL. Wel stellig, een bekoorlijk blosje als 't blozen van de opgaande zon. Als mijn vriend Noirtel u zóó eens zag, hij zou zijn eed breken en huwen, huwen met de bekoorlijkste aller tantes!

ANTOINE (*aan de deur.*) Het rijtuig is vóór, Mijnheer. (*af.*)

DUMIRAIL. Het spijt mij zulk lief en aangenaam gezelschap te moeten verlaten.

TANTE. Dat is een frase, waarde neef! wees toch oprecht.

DUMIRAIL. *Lieve* tante! oprechtheid is geen courant artikel. Au revoir, dames! tot aan 't souper. (*af.*)

VIERDE TOONEEL.

VORIGEN, behalve DUMIRAIL, later ANTOINE.

HELENE. Ik vind het hier niets gezellig. Willen we naar mijn boudoir gaan?

TANTE (*bij de schrijftafel*) Helene, zie eens: een brief voor Mijnheer Noirtel, met „spoed" op deu omslag. Wie is die mijnheer toch?

HELENE. „Spoed" op den omslag, dan zullen wij hem straks door Antoine laten bezorgen. Wie Noirtel is? Dat kan ik u percies vertellen. Hij is 'n alleraardigst causeur, uitstekend danser, uiterst voorkomend voor dames, maar... celibatair in hart en nieren. Een van zijn geliefkoosde uitdrukkingen is: „Ik houd te veel van het schoone geslacht om te huwen, want als ik eenmaal in den echt getreden ben, dan zijn maar twee gevallen mogelijk: òf ik verveel mijn vrouw, òf mijn vrouw verveelt mij. Om dit te voorkomen, lieve dame! vervolgt hij dan met zijn allerbeminnelijksten glimlach, laat ons daarom praten, schertsen, lachen, musiceeren, alles wat u wenscht, maar niet huwen. Hij is zeer rijk, behoort tot een goede familie, maar is niet van adel.

TANTE. Maar die man is een compléét monster!

HELENE. Maar aardig! Ik denk, dat Henri hem morgen voor 't diner uitgenoodigd heeft, u zult zien...

TANTE. Laat hij voorzichtig zijn, hij kent mij niet. Lachen, praten, schertsen, musiceeren zonder huwen, dat strijdt met *mijne* principes. Verstandige mannen doen domme dingen, wacht maar, morgen! — Helene! Henri heeft zijn sleutels vergeten, zij steken in het slot. Weet je, wat wij nu eens doen moesten voor tijdverdrijf? Heel, heel even kijken wat er in die vakjes is. O! dat is soms zoo interessant, men leert de mannen hierdoor beter kennen, dan door jaren-langen omgang.

HELENE. Maar tante! neen, dat doe ik niet, dat durf ik niet, misschien geheimen.

TANTE. Mag een man geheimen voor zijn vrouw hebben? Een vrouw natuurlijk voor haar man wel; toiletgeheimen, veroveringen, ja! wat al niet. Maar een man!! Het leven van een man moet een opengeslagen boek zijn, voor zijn vrouw alleen, natuurlijk.

HELENE. Henri heeft geen geheimen voor mij.

TANTE. Och, je kent je man niet. Ieder

man heeft minstens één liefhebberij, één kleinen hartstocht en bleef het altijd maar bij één. De één is verzot op 't spel òf verslaafd aan den wijn, een ander is hartstochtelijk rooker of amateurphotograaf, weer een ander sportsman of iets anders, maar allen kennen, behalve die kleine onhebbelijkheden, één grooten hartstocht; hun begeerte is: liefde in ontrouw. Eén vrouw is te weinig voor de Heeren der Schepping, anderhalve bestaat niet, daarom nemen zij er twee. O! Mahomed kende de mannen.

HELENE. Tante, tante! ik zou bijna kwaaddenken van uw man. Ik maak me sterk, dat we ieder vakje kunnen nazien en toch niets, niets zullen vinden.

TANTE. Och, je denkt als een kostschoolmeisje.

HELENE. Maar ik ben gelukkig in dat vertrouwen.

TANTE. Dat vertrouwen is nu door mijn twijfel geschokt en — gesteld, dat hij na onderzoek onschuldig blijkt, dan zal ik eerlijk zeggen en bekennen: „Alle mannen zijn monsters, behalve één, jouw Henri, mijn neef."

HELENE. Nu goed dan. We zullen zoeken. Natuurlijk alleen naar geparfumeerde brieven, bloemen, een dameshandschoen enz. enz. O! wat ben ik blij, dat ik in vol vertrouwen kan uitroepen: mijn man is een...

TANTE. Monster.

HELENE. Neen, een engel, tante! En toch aardig, flink, voorkomend, galant...

TANTE. Je kraait victorie vóór de slag geleverd is, je doet of we alle vakjes al doorzocht hebben.

HELENE. Ik vertrouw hem meer dan mijzelf. (*rammelend met sleutels.*) Waar wil ik beginnen.

TANTE. Eerst aan zijn hartkant, links.

HELENE (*trekt weer terug.*) Ik durf toch niet goed.

TANTE. Zij laat de gelegenheid voorbijgaan om mij te overtuigen van de onschuld van haar man.

HELENE. 't Is overbodige moeite, maar enfin... (*sleutel in 't slot — Antoine komt binnen — beide dames schrikken terug.*)

ANTOINE. Pardon Mevrouw! Ik meende, dat niemand hier was en dacht het licht uit te doen. (*Antoine wil vertrekken.*)

HELENE. Antoine.

ANTOINE. Mevrouw?

HELENE. Breng dezen brief dadelijk bij Mijnheer Noirtel. (*brief overreiken.*)

ANTOINE. Best, Mevrouw. (*Antoine af.*)

HELENE. Onze schrik is wel het beste bewijs, dat we verkeerd doen, waarom zouden...

TANTE. Kindlief! wat we doen; daaraan doe ik niet mede voor mijn genoegen. Leef, wat mij betreft, gerust en tevreden in zalige onwetendheid, maar wil je waarheid, de waarheid, die alléén schoon is, dan zoek...

HELENE. Waarom u ook niet te overtuigen! Ziehier, kijk maar zelf. (*opent vakje*) Een agenda, een stempel, een postzegeldoosje en een stuk of tien sigaren in glas.

TANTE. Zie je, hij houdt van snoepen, een extra, extra sigaar, hier in! 't Verwondert mij, dat hij ze niet in zijn brandkast bergt, de kleine hartstocht is al gevonden. Leerzaam, vind je niet?

HELENE. Ik wist, dat mijn man rookte, ik mag zelfs graag den geurigen rook...

TANTE. Dus hij rookt reeds in je bijzijn? Wacht dan nog maar een poosje, lieve! dan zal je van zijn oplettendheden niets anders merken, dan dat hij den rook jouw kant uitblaast.

HELENE. Och, u kent Henri niet! Zijn sigaar gaat altijd uit, als hij mij gezelschap houdt. Maar laten we voortmaken. (*zij sluit eerste en opent tweede vakje.*)

TANTE (*ziet er in.*) Gedrukte paperassen, visitekaartjes, neen niets. Nu eens aan den anderen kant. (*Helene opent rechts een vakje.*)

HELENE. Weer prospectussen en staten, een bladwijzer, een zakdoekendoos, dus weer niets. (*sluit meteen.*)

TANTE. Heel veel ondervinding heb je niet, kind! Dit is een zeer verdacht vakje.

HELENE (*verbaasd.*) Prospectussen en zakdoeken verdacht?

TANTE. Bergt hij zijn zakdoeken in een secretaire?

HELENE. Neen... dat geloof ik niet...

TANTE. Dus het is wel een doos, maar niet voor zakdoeken. Open dat vakje nog eens. (*Helene doet het.*) En nu, kind! wees sterk, zie zelf, zie — ik wend mij af.

ANTOINE (*kondigt aan.*) Mijnheer Noirtel.

(*Antoine af.*)

(*Beide dames schrikken, doch herstellen zich spoedig; zij begroeten Noirtel.*)

VIJFDE TOONEEL.

HELENE, TANTE, NOIRTEL, later ANTOINE.

NOIRTEL (*tot Helene.*) Mevrouw! zou u mij als bizondere gunst aan de freule willen voorstellen?

HELENE. Vleier! (*stelt voor*) Mevrouw de douairière Carrutier-Perlac. — Mijnheer Noirtel.

NOIRTEL. Ik zegen het gelukkig toeval, kennis met u te mogen maken.

HELENE. En waaraan hebben wij het genoegen te danken, u hier te zien?

NOIRTEL (*verward.*) Ja mevrouw!... Ik ontving een schrijven met „spoed" en toen...

HELENE. O! stellig een uitnoodiging morgen voor het diner. U heeft toch geen verhindering?

NOIRTEL. Gelukkig niet, mevrouw! En mijn komst, die... zou ik u gaarne... verklaren, want... u...

TANTE. Ik geloof, dat Mijnheer Noirtel een vertrouwelijke mededeeling wil doen, en dat mijn tegenwoordigheid hem verhindert, daaraan gevolg te geven.

NOIRTEL. Pardon, neen, mevrouw! Wees zoo goed niet te vertrekken. — (*Thans zonder aarzeling.*) Ik ben de dames een verklaring schuldig, voor mijn komst en ook voor mijn raadselachtig gedrag. Ik weet echter niet in welken vorm ik mijne gewichtige mededeelingen zal doen. — Vanmiddag zag ik namelijk uw portret.

TANTE. *Mijn* portret?

NOIRTEL. Ja, mevrouw. En toen... Mevrouw, u gelooft toch ook, dat de liefde plotseling ontstaat, als de drang der omstandigheden... o, pardon!... als men het beeld, dat reeds lang voor ons ziele-oog zweefde, eindelijk ziet.

HELENE. Leuk, hè? Tante! heb ik u wel iets te veel gezegd? Zoo is Mijnheer nu altijd. Ieder uur van den dag verklaart hij zijn liefde, maar huwen... dat nooit.

TANTE. Neen, ik geloof werkelijk niet, dat de heeren oprecht zijn, als ze ons lichtgeloovige vrouwen zóó iets vertellen.

NOIRTEL. Werkelijk, mevrouw! U miskent mij. Alles wat ik zeide is oprecht gemeend. Straks zal ik u een ernstige vraag doen en van uw antwoord zal mijn verder levenslot afhangen. Wat ik thans gevoel is geen voorbijgaande indruk, maar een verlangen naar huiselijk geluk, de behoefte van een ernstig man aan liefde.

HELENE. Mijnheer Noirtel en het huwelijk, een verbond tusschen vuur en water!

TANTE. De roem van uw verhaaltrant is u al vooruitgesneld, mijnheer! Ik vind het werkelijk niet lief van u om met het huwelijk, dat voor mij een sacrement is, te spotten. Kostschoolmeisjes mogen dat niet onaardig vinden, maar zulke principes zijn mij een gruwel, een...

NOIRTEL. Maar, mevrouw! ik ben werkelijk van een dwaling teruggekomen; ook ik vind het huwelijk een noodzakelijk...

HELENE. Kwaad.

NOIRTEL. Mevrouw, maak mijn bekentenis niet nog moeielijker...

HELENE. Kom, laat ons volgens uw eigen woorden „lachen, praten, schertsen, musiceeren maar n i e t huwen."

NOIRTEL. Maar het huwelijk is thans voor mij een levensvoorwaarde; sta mij toe u alles eerlijk op te biechten.

HELENE. Laat ons plaats nemen, de biecht van een zondaar als u moet wel interessant zijn.

NOIRTEL. Ik hoop na de biecht mijne absolutie in de schoone oogen der dames te mogen lezen. (*verhalend.*) In 't kort is mijn levensloop als volgt: Jaren lang heb ik als vrijgezel, die over ruime fondsen te beschikken had, alle genoegens van het Parijsche leven volop genoten. Nimmer dacht ik aan een huwelijk. Als een vlinder vloog ik van

de eene bloem naar de andere, maar dacht bij mijn genot nimmer na over het nuttige leven van de bij, die ook van bloem tot bloem gaat, doch tevens aan de toekomst denkt, aan den winter, als de bloemen voor haar niet meer geuren.

TANTE. 'n Lief beeld, mijn man kon zich ook zoo poëtisch uitdrukken. Het is mij bizonder aangenaam u zoo waardig, zoo ernstig te hooren spreken.

NOIRTEL. Werkelijk, mevrouw! ik vat het leven thans veel ernstiger op dan vroeger. Nu zou mijn ideaal zijn, mijn hotel bewoond te zien door een lieve gastvrouw, een vrouw, die in mijn salon zou schitteren door schoonheid en geest, een vrouw, die door mij aangebeden zou worden, aan wie ik mijn leven geheel zou wijden. Maar helaas! wat vroeger een ideaal had kunnen zijn, is thans een hersenschim, het bereikbare is onmogelijk geworden. — Mevrouw Dumirail heeft u zeker omtrent mij geheel ingelicht.

TANTE. Helene heeft mij u van een geheel andere zijde doen kennen. Ik moet u eerlijk zeggen, dat u mij thans sympathieker voorkomt, nu ik weet, dat u, ondanks uwe luchtige levensopvatting, ook een ernstig man is.

HELENE. Maar zóó heb ik mijnheer Noirtel nog nooit hooren spreken. U verstaat de kunst, u telkens van een nieuwe zijde te doen kennen.

NOIRTEL. Ik waardeer het in u beiden ten zeerste, dames! dat u mijn financieelen toestand niet critiseert, maar als eerlijk man, als gentleman ben ik verplicht, vóór dat ik een bekentenis doe, u mede te deelen, dat ik mijn fortuin geheel verloren heb.

HELENE. Bravo, mijnheer Noirtel! eindelijk weer de oude; het aantal argumenten om ongehuwd te blijven met één vermeerderd. U is niet rijk genoeg om te huwen, zegt u, ik zou de stelling liever omkeeren. U is te rijk om te huwen.

NOIRTEL. Maar, mevrouw! op mijn woord van eer, wat ik u medegedeeld heb, is de volle waarheid. Niets zou ik mijn vrouw kunnen aanbieden. Alles wat ik bezit is bezwaard, verpand, verkocht. Wat ik wèl geven kan is een algeheele toewijding, een oprecht streven om haar, die mijn naam zou willen dragen, gelukkig, heel gelukkig te maken.

TANTE. Wat u daar geven wil, Mijnheer, is alles wat een vrouw zonder financieele zorgen wenscht. Ik zou tenminste van hem, die mij lief heeft, niet meer verlangen.

HELENE. Pardon, een oogenblik.

(*Zij gaat naar den achtergrond, drukt op den knop van de electrische schel; Antoine komt op, zij geeft orders. Antoine buigt toestemmend.*)

NOIRTEL. Mevrouw, zou dan werkelijk het geluk voor mij nog kunnen opbloeien? O, u drijft toch geen wreed spel met mij, een schipbreukeling op 's levens zee? Mevrouw, zou het werkelijk mogelijk zijn, dat ik u de mijne eens noemen mag?

TANTE. Mijnheer! u vat mijne bekentenis zoo persoonlijk op, ik sprak in 't algemeen. Ik ken u ternauwernood, dus uw aanzoek verrast mij volkomen.

NOIRTEL. Op dit oogenblik vraag ik u geen beslissend antwoord, ik zal mij gelukkig rekenen, als er hoop voor mij is. Hoe gaarne zou ik wenschen, dat mijn vrouw mij ondanks mijn armoede lief had. In dit geval geloof ik, dat wij zeer gelukkig zouden leven.

TANTE. Een beslissend antwoord kan ik thans niet geven, maar ik verzeker u, dat de kennismaking mij beviel en uw aanzoek mij genoegen deed. Ernstig, heel ernstig zal ik overwegen, wat ik doen moet. (*Helene naar voren, Antoine af.*)

HELENE. Mijnheer Noirtel, blijft u hier soupeeren?

NOIRTEL. Zeer gaarne, mevrouw, maar dan ben ik verplicht even naar mijn hotel te gaan; dan zal ik over een uur mijn opwachting maken. (*tot Tante, opstaande*) En u, mevrouw, hartelijk dank voor uwe hoopvolle woorden; tot straks, dames.

(*Tante reikt hem de hand, hij kust die, buigt diep voor beide dames, daarna af.*)

ZESDE TOONEEL.

HELENE, TANTE, ANTOINE.

TANTE. Kind! Noirtel heeft mij ten huwelijk gevraagd, wat zal ik hem daarop antwoorden?

HELENE. Ik ben zoo gelukkig gehuwd; u kunt wel begrijpen wat ik u raden zal. En dan — Noirtel is zoo aardig, zoo gezellig. U moet zoo'n ideaal man bepaald niet teleurstellen.

TANTE. Ja, dat is mijn overtuiging ook; daarbij komt, als hij werkelijk geruïneerd is, dan wordt het plicht hem te redden.

HELENE. Ik voor mij geloof niet, dat hij arm geworden is. Hij wil om zijn persoon en niet om zijn geld bemind worden, daarom was hij zoo voorzichtig het te doen voorkomen alsof hij zijn fortuin verloren had. Daarom, geloof ik, heeft hij ons dit alles verteld.

TANTE. Ja, eerst twijfelde ik niet, want hij droeg zijn verhaal zoo natuurlijk voor, maar nu geloof ik ook, dat hij mij op de proef wou stellen. Aan zulke trekjes leert men degelijke mannen kennen. Menschen, die hun kapitaal verloren hebben, trachten den schijn te redden; zij doen zich als zeer vermogend voor en pogen door laffe vleierij onze gunst te verwerven. Een man van karakter weet wat zijn persoon waard is. Kind! wensch mij geluk, ik beschouw hem thans reeds als mijn verloofde.

(*Helene kust haar.*)

HELENE. O! tante! Tante! wat ben ik blij! hoe heerlijk vind ik dat! ik zou kunnen dansen van vreugde. U krijgt een aardige, gezellige, vroolijke man. Altijd nieuw. Van avond nog, niet waar? Ik verwachtte weer een van zijn bekende aanvallen op het huwelijk en — hij is bekeerd, hij vraagt u in vollen ernst ten huwelijk. — Nu maar spoedig alles opbergen, u zal nu liever niet verder naar geheimen van mijn man willen zoeken?

TANTE. Neen, laat ons naar je boudoir gaan, en daar in halflicht een beetje dwepen.

HELENE (*quasi ernstig.*) Zakdoekendoos, vol geheimen, rust in vrede!

(*Bij het haastig wegzetten stoot zij tegen plankje van lade, doos valt open neer, zij ziet den inhoud, schrikt en zinkt vernietigd op een stoel. Zij snikt hartstochtelijk.*)

HELENE (*klagend.*) O, tante! tante!

TANTE. Kind, wat is er?!

(*Helene wijst naar de doos, Tante ziet er in.*)

HELENE. O, het is vreeselijk!

TANTE. Gedroogde bloemen en wat haar! Zwart glanzend haar!

HELENE. Ik geloofde en vertrouwde hem. Gerust legde ik mijn hand in de zijne. Hij zei me: ik was zijn eerste, zijn eenige liefde. En nu — hier zijn de bewijzen van zijn ontrouw, van zijn leugen: zwart haar, gedroogde bloemen! Met zoo'n monster, kan ik niet langer onder één dak wonen, ik verlaat dadelijk dit huis.

TANTE. Maar kind! zoo zijn immers alle mannen. Je moet wat weten te geven en te nemen. Je bent zoo lief, zoo mooi, dat je troost genoeg gebracht zal worden. En zie eens, dit bewijst niets, hij zelf heeft ook zwart haar.

HELENE. Hij draagt toch geen vlecht. Van zijn moeder is het ook niet, die heeft kastanjebruin haar. — Neen, hij bedriegt mij. Ik verlaat dit huis en keer naar mijn ouders terug. (*snikkend*) Ach! mijn roman heeft wel een droevig slot, (*opspringend*) en dat is uw schuld! Waarom moest ik alles, alles weten! — Was ik niet gelukkig? Indien de waarheid afschuwelijk is, geef me leugen; u is als zooveel andere menschen, die gaarne waarheden zeggen, als ze maar onaangenaam klinken. Wat waar is, dat behoeft nog niet goed en mooi te zijn. Ik doorzie u, ik ken u thans. Als mijn doodvonnis geteekend klaar lag, dan zou u komen om mij dat te melden; als mijn kind ernstig ziek lag, dan zou u zoo wreed zijn, mij de hoop op herstel te benemen en als een beekje kristalhelder van den heuvel vliet, dan is het uw genoegen het water troebel te maken, alleen om te bewijzen, dat de ondergrond, de bedding, modder is. Ja, u zal altijd gelijk hebben, ook nu. De

mannen zijn monsters en indien ze het niet waren, zouden zij het door u worden. U kende het leven van Henri...

TANTE. Kind, kind! wees toch niet zoo heftig, zoo onredelijk, ik wist werkelijk niets van zijn amourettes, ik wilde je alleen Henri beter doen kennen. Wees bedaard, en niet zoo bedroefd, niets belet je toch alles weer op te bergen en te leven als gister.

HELENE (*zachter gestemd.*) Niets belet me dat, zegt u, niets? Als u een glas tegen den grond verbrijzelt, vormen de saamgeraapte stukken dan nog een glas? Zoo is in mij iets onherstelbaar gebroken, mijn leven vergiftigd, mijn ideaal geen ideaal meer, de dag, nacht.

TANTE. Helene, ik dacht je een wapen in de hand te geven, indien Henri je veronachtzaamde, ik kon niet denken, dat je hem zoo burgerlijk innig liefhad. Je hebt hem dus niet om zijn naam, zijn fortuin gekozen, maar...

HELENE. Even als een bloem zich naar de zon wendt, zoo voelde mijn hart zich tot hem aangetrokken. O! nòg, nòg kan ik niet gelooven, dat hij mij ontrouw is, en toch — (*droevig*) helaas, de bewijzen! (*Even pauze.*) Maar er moet gehandeld worden, snel. Ik moet hier vandaan, naar mijn ouders.

TANTE. Kind! vergeef me het leed, dat ik je heb berokkend. Neen, keer niet naar je ouders terug, laat hen in 't gelukkige geloof, dat hun kind haar hartewensch vervuld ziet. Ga met mij. Laat ons samen je verdriet dragen.

HELENE. Ja, dat is beter. Maar hoe met Noirtel te doen?

TANTE. Indien zijn liefde standvastig is, keert hij in gelukkiger dagen terug.

HELENE. Maar laat ons nu voortmaken, wellicht komt Henri spoedig terug. (*Zij schelt driftig.*) O, tante! had me liever vóór mijn huwelijk gewaarschuwd, zóó zijn dertig gelukkige dagen te duur gekocht. (*Antoine op.*) Haal dadelijk voor Mevrouw en mij hoed, mantel en handschoenen; vraag maar aan Lizette.

ANTOINE. De coupé is nog niet terug, mevrouw!

HELENE. Goed, we zullen te voet vertrekken.

ANTOINE. Best, mevrouw! (*Antoine af.*)

HELENE. Het is als een booze droom. Kunnen we nu nog vertrekken?

(*Tante ziet in reisgids op secretaire.*)

TANTE. Ja, over veertig minuten gaat er een trein naar Lyon, dus tijd in overvloed.

HELENE. Ik moet hem nog schrijven, waarom ik onze woning verlaat. Kort, heel kort. (*schrijft aan secretaire*) „Mijnheer! Door een toeval vond ik in deze doos de bewijzen van uw ontrouw. Langer met u in dezelfde woning te vertoeven, zou mij een gruwel zijn — daarom vertrek ik. — Helene." Is het zoo goed, tante?

TANTE. Heel goed. Geloof me, binnen twee dagen ligt hij geknield aan je voeten, en smeekt om vergiffenis. Val hem dan niet te hard, hij is als alle mannen...

HELENE. Een monster! Hij zal ondervinden, dat ik onverdeelde liefde wil; alles of niets.

TANTE. Bij jou is liefde en deugd zoo scherp afgebakend. Geloof me, als je meer in de wereld komt en ouder wordt, dan slijten de scherpe kantjes er wel af.

(*Antoine op. Dames zetten hoeden op. Antoine hangt mantels om. Handschoenen aantrekken.*)

ANTOINE (*tijdens het handschoen-aantrekken.*) Misschien nog iets van uw orders, mevrouw?

HELENE. Dank je, Antoine! O, ja! als mijnheer straks komt, zeg hem dan, dat er een brief ŏp de secretaire ligt.

ANTOINE. Best, mevrouw. (*af.*)

HELENE. En nu — huis met zooveel dierbare herinneringen, vaarwel — voor altijd. (*Zakdoek voor de oogen.*) Kom nu, tante! (*Zij begeven zich naar de deur. Bij 't openen verschijnt Dumirail.*)

ZEVENDE TOONEEL.

VORIGEN, DUMIRAIL, ANTOINE, NOIRTEL.

DUMIRAIL (*verbaasd.*) He! Gaan de dames uit? Hélène! Kind, je hebt geweend?... Wat is er toch gebeurd?

HELENE. Mijnheer! raak mij niet aan, laat mij passeeren. Opheldering geeft u mijn schrijven op de secretaire.

DUMIRAIL. Mijn beste tante! U kijkt zoo onschuldig. U weet van niets, niet waar? Iets vermoed ik al. Schriftelijke ophelderingen tusschen man en vrouw vind ik onnoodig...

HELENE. Mijnheer! ik moet vertrekken.

TANTE. Nog maar twintig minuten.

DUMIRAIL (*doet de deur op slot.*) Ziet hier mijn antwoord, dames! (*met nadruk*) Ik wensch mijn naam niet te lezen boven een hoofdartikel in een boulevardblaadje met de bijvoeging „Een schandaal uit de groote wereld." Neemt plaats, dames, een misverstand bestaat alleen om uit den weg geruimd te worden. En nu, omdat je het wenscht, en niet omdat het noodig is, Helene, zal ik je correspondentie lezen.

(*Hij leest, schudt het hoofd en begint daarop hartelijk te lachen.*)

HELENE. Tante, tante! hij lacht nog!

TANTE. Hij lacht zelfs smakelijk!... 't is te treurig, maar anders... (*glimlacht.*)

DUMIRAIL. Zie je, Helene! dat tante het sprookje van Blauwbaard vergeten is, dat begrijp ik; maar jij, zoo jong! „Niet voor kinderen alléén zijn sprookjes goede kost," zegt Lessing. Nu dan, Blauwbaard gaf in het volle vertrouwen op de kieschheid zijner vrouw, haar alle sleutels. Het meeste leed doen de vrouwen zich zelf aan, want Blauwbaard liet zijn geheimzinnige, afgrijselijke kamer niet zien, evenmin als ik mijn zakdoekendoos. Dit is mijn reliquiënkastje. (*neemt doos ter hand.*) Als ik oud zal zijn, dan woel ik dat zachte, glanzende, zijdeachtige, zwarte haar om mijn vinger, dan denk ik terug aan mijn jeugd, aan mijn liefde, mijn eerste, aan mijn innig geluk, dan kus ik het (*doet het*) en al mag mijn bloed dan langzaam vloeien, — in mijn hart, dáár zal het warm zijn.

TANTE. Monster, je martelt je vrouw!

HELENE. O! indien ik wist, wie zij was!

DUMIRAIL. Iemand, die ik nog meer dan mijn moeder, meer dan mijn eer liefheb.

HELENE. Mijnheer! Uw leugens, uw trouweloosheid wil ik u vergeven, maar martel mij niet langer, laat mij vertrekken.

DUMIRAIL. Ik zal de deur openen onder voorwaarde, dat de dames nog een kort verhaaltje willen aanhooren; daarna geef ik mijn vrouw haar vrijheid terug, zij mag mij dan ontvluchten en verachten. (*opent de deur, verhalend.*) Ongeveer zes jaar geleden liet ik mijn haar knippen bij Lentheric, wel bekend aan de dames.

TANTE. Waarde neef! dat zal de laatste keer ook niet geweest zijn.

DUMIRAIL. Zooals u zeer terecht opmerkt; maar — niet altijd was ik zoo gelukkig als toen. Een jong, ongeveer zestienjarig meisje verliet juist zijn salon en toen ik dat innemend gezichtje zag, was ik dadelijk smoorlijk verliefd op haar. Door Lentheric kwam ik haar naam en adres te weten.

TANTE. Maar vertel toch van dat zwarte haar. Hoe kwam dat in uw bezit?

DUMIRAIL. Gekocht en duur betaald, maar ik zou het voor geen schatten willen missen. Een der bedienden van Lentheric kocht ik om en vier weken later was dit mijn buit. Ik deed mijn uiterste best met de jonge dame in kennis te komen. Ik verscheen op de wekelijksche receptie bij haar ouders. Zes weken later was ik zoo gelukkig met haar te dansen en toen zoo plaagziek haar te zeggen, dat ik blondines de schoonste dames vond. Die losse opmerking werd door mijn lieveling ernstig opgevat. Haar oude kamenier, die al haar toiletzorgen deelde en haar meesteres vergoodde, was wereldwijs genoeg haar een raad te geven, die zij volgaarne opvolgde. De zomermaanden zag ik haar niet, zij was naar Cannes vertrokken. Toen zij in Parijs terugkwam haastte ik mij haar mijne opwachting te maken, maar ik herkende mijn liefde bijna niet meer, want, Helene, in dien tijd was het wonder van Lentheric tot stand gekomen. Mijn zwart ideaal was door zijn kunst gemetamorphoseerd in een blond, mijn zwartkopje scheen mij thans een blonde engel; (*Helene herinnert zich reeds alles, haar gezicht is geheel opgeklaard*) ik geloofde, ja, ik ver-

trouw zelfs nu nog, dat dit offer mij uit liefde gebracht werd. Helene, herinner je je dien tijd nog? Weet je, dat ik je zoo mogelijk nog meer liefhad?... hoe ik deze bloemen, thans verwelkt...

HELENE (*snelt op hem toe, slaat haar armen om zijn hals*)... van mij kreeg in de serre, waar ik ook den eersten kus van je ontving. Henri! vergeef me, ik heb je diep beleedigd door je niet te vertrouwen. Ja, het meeste leed doen wij, vrouwen, ons zelf aan.

DUMIRAIL. Een kus als toen in de serre maakt veel goed. (*Helene kust hem en blijft aan zijn arm hangen*) (*Dumirail tot Tante*) En u, tante! ben ik dankbaar voor dezen avond: mijn vrouw zal mij voortaan altijd vertrouwen, altijd!

TANTE. Waarde neef, ik twijfel of mijn verloofde uwe woorden als compliment aan mijn adres zou kunnen aanvaarden.

DUMIRAIL. Uw verloofde? Tante, ik bezweer u, doe toch geen overhaasten stap, ik zal u in kennis brengen met een man, die, hoewel hij voor het grootste deel zijn fortuin verloren heeft, door zijn uitstekende hoedanigheden...

TANTE. Te laat, neef! Rijkdom heb ook ik niet gezocht, maar ik geloof als eenmaal het hart gesproken heeft, dan komt...

(*Antoine dient aan:*)

ANTOINE. Mr. Noirtel.

(*Noirtel met twee bouquetten op; een, in lichte tinten, biedt hij tante aan*)

NOIRTEL. Ik hoop nog vele bloemen op uw levensweg te strooien, (*tot Helene*) en u, mevrouw, mag ik u deze bloemen als dankbare hulde voor uw steun aanbieden?

HELENE. Ik heb weinig goeds van u verteld, Mr. Noirtel, maar... een volmaakt man vertrouwen wij vrouwen toch niet.

DUMIRAIL. Hem bedoelde ik ook! Hartelijk geluk, want rijk of arm, zijn gewicht in goud blijft hij waard.

TANTE (*ter zijde.*) Dus hij sprak de waarheid. Dat valt me (*aarzelend*) mee.

DUMIRAIL. En nu aan het souper om een verloving en een verzoening te vieren!

HELENE. Wat een heerlijke avond!

TANTE. Altijd hebben de mannen gelijk, wij vrouwen zijn de verdrukte partij en al winnen de heeren ons hart, het verstand roept toch luid: „De mannen zijn monsters!"

(*Gearmd naar den achtergrond paarsgewijs.*)

SCHERM VALT.

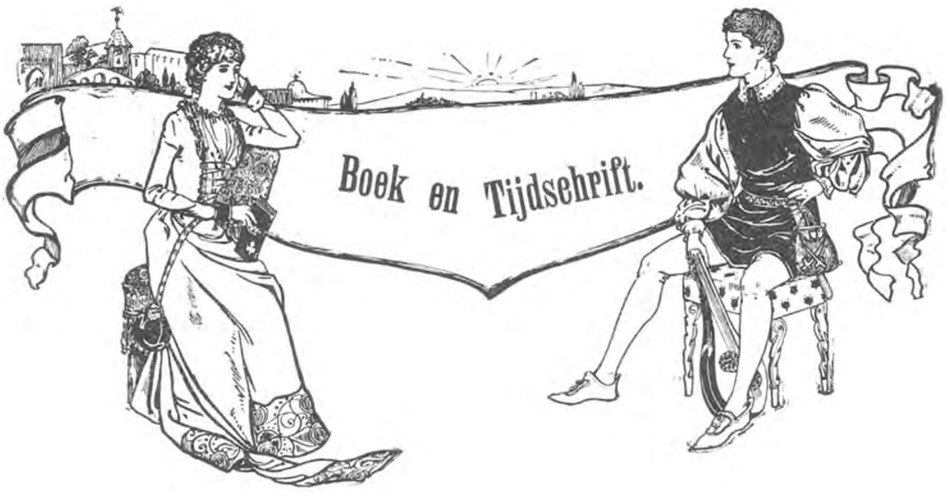

De Bruidstijd van Annie de Boogh, door Herman Robbers. — Uitgave Maatschappij Elsevier Amsterdam.

Het mooie in onze nu van alle kanten opkomende litteratuur aan te stippen en te releveeren, zal de bedoeling zijn van deze kort-vluchtige besprekingen.

Meen evenwel niet, dat ik hier ga toepassen de zoogenaamde opbouwende kritiek. Alle kritiek en elke bespreking is opbouwend of neerhalend, al naar gelang men dat wil bezien. Want, als men 't mooie van eenig werk naar voren brengt, zal men vanzelf 't minder-schoone en de fouten óók dienen te noemen, om op 't betere meer de aandacht te vestigen. Goed beschouwd komt het dus wel op 't zelfde neêr, al blijft er toch eenig verschil.

Herman Robbers.

Wanneer ik nu iets van gemeld boek van Robbers wil zeggen, dan zal ik niet de aandacht vestigen op zijn superieure wijze van uiten, op zijn moderne schrijfwijze, waarin de techniek onberispelijk wordt geacht door velen, die dezen auteur roemden als meester in woordkeus, met 'n gelukkig begrip en smaak z'n onderwerp uit te beelden zóó verkregen wordt, wat men noemt in den gewonen zin een boeiend werk.

Ik begrijp volkomen, dat er menschen zijn, zelfs velen, die de bittere, de harde, kant van 't leven niet gaarne zien, die behoefte gevoelen aan iets moois, iets ideaals, een verhaal verlangen, waarin ze zelf zich kunnen wegleven, zonder zich te stooten aan de ellende, de scherpe tegenstellingen, die andersaangelegde auteurs zoo openhartig soms te boek stellen.

Het leven is onaangenaam en ontredderend genoeg, zeggen zij, dat wij nu en dan behoefte hebben, ons aan een mooi

ideaal-aanbrengend boek te louteren. Zij, de lezers, zijn natuurlijk vrij, al is deze opvatting van lagere orde, gewoon-gezegd, egoïstisch in al hun dwepen met idealen; zij zoeken zichzelf, hun eigen lievigheid, willen prikkelen en streelen, en opwekken hun eigen neergetrapten levenswil — en deze wijze van willen lezen —, hoe men 't ook beredeneert, is eigenlijk niet anders dan een perverse voldoening. Op veel hooger peil staat 'n lezer, die niet zichzelf zoekt in de eerste plaats, niet zichzelf wil streelen, een aangenamen namiddag bezorgen, of een vervelenden avond korten, maar die in lektuur het middel ziet om dieper en zuiverder te weten te komen de ellende en het geluk, schoonheid en misère die rondom hem leeft, die een boek leest met het doel om zijn blik onbevangener te maken, de ziel van anderen nader te treden, om te peuren uit het wezen der dingen een grootere zelfstandigheid van oordeel, wat tegelijk is een dieper medeleven van al wat om ons henen woelt.

Maar dit betreft de lezers — en zij die een boek koopen, daaraan hun geld besteden, blijven, indien wij niet tyranniek willen worden, geheel vrij in hun beweegredenen; zij hebben dit slechts voor zich zelf uit te maken. De schrijver evenwel, die zich hierna richt, die zijn boeken schrijft om anderen te behagen, onbeduidende menschen een uurtje verpoozing te bezorgen, deze schrijver is niet meer dan een coiffeur, een damesmodemaakster, een gewone taartjesbakker, is slechts een levensvergulder, een die om het smeer gaat likken den kandeleer.

Was er in Robbers Boek „de Bruidstijd van Annie de Boogh" geen andere kwaliteit, dan waarvoor hij zelfs door scherpziende kritici zoo werd geloofd, ik zou geen reden vinden, hier nader op dit boek te wijzen. Maar er is een betere stem.

De volkomen beheersching van den stijl, de preciese bepunting der woorden, heeft voor mij hier zelfs eenig bezwaar. 't Maakt het boek niet alleen een weinig on-echt, maar ook wat lang van adem. Zonder al die detailleering van Rotterdam's straten, die hij z'n Paul laat doorloopen, zou de intensiteit zeker winnen. Wat mij als 't meestbijzondere in dit boek aantrekt is niet de bewerking, maar de grondslag, het gegeven, dat in 't geheele boek dóór zich gelden laat.

Het betreft de geschiedenis van een meisje uit den gegoeden stand, die verloofd, in haar bruidstijd tot het begrip komt, dat zij hem niet zoo bemint, als zij 't zelf wel zou willen. In die bruidsdagen komt ze dan in kennis met den broer van haar verloofde — en nu ziet ze, voelt ze de onmogelijkheid van haar huwelijk. Den nacht vóór het trouwen ontsluipt ze, na nachten en nachten van overwegen, en onttrekt zich aan dien liefdeloozen band.

Voor eenige jaren, en ook nu nog in vele kringen, zal men zoo iets een schandaal, een lichtzinnige daad noemen. Zoo'n meisje is, wat men noemt, gekompromitteerd voor heel haar leven. Maar als we even nadenken, dan zien we deze daad geheel anders, een bewijs van hoogen, zedelijken moed. Het zich verbinden aan een man, waarvan men niet, of niet voldoende, houdt, het samenwonen van twee menschen, die niet geheel in elkaar opgaan, is de grootste onzedelijkheid. En bij 't aangaan van een huwelijk wordt, vooral als men onnagedacht verloofd raakt, daar zoo weinig op gelet. Deze moreele zijde, het voorbeeld wat Annie de Boogh geeft, is het mooie, het prijzenswaardige in dit werk, waarbij vanzelf wegzakken enkele zwakheden in de psychologie.

Levensgang, door Is. Querido. Uitgave van E. L. E. v. Dantzig Amsterdam.

Om 't mooie, mooi in den zin van 't ideale, in dit boek te vinden, moet men over veel stuitends en afstootends heen. Deze twee boekdeelen van ruim zeshonderd bladzijden te zamen, bevatten zooveel gewelddadige afbeelding van 's menschen liederlijkheid, dat velen zich hierdoor zullen laten weerhouden.

In tegenstelling van die poes-lieve litteratuur, zooals opgemerkt, een egoïste spekulatie op de naar idealen hakende, zichzelf bedot-

tende menschheid, bestaat er ook een rauwe, realistisch-grove beschrijvingswijze, die evenals de snoezig-lievige, de zoogenaamde fatsoenlijke en eerbare litteratuur, een gewoon effektbejag is. Het schrijven van obscure en brutale boeken is dan ook niet ondankbaar. Al schuwt ieder ze, en al spreken velen er met minachting over, gelezen en druk gelezen zelfs, worden ze toch.

Is. Querido.

Het boek van Querido kan men deze spekulatie-kwaliteit moeielijk toedichten. Onder al deze stuitende en weerzinwekkende tafereelen uit het diamantbewerkersleven, waaraan ze ontnomen zijn, voelt men den volkomen reinen adem van den auteur, die deze ergerlijkheden schrijft, omdat hij meent ze te móéten schrijven. De eerlijkheid der uiting ligt over elk hoofdstuk, spreekt onomwonden uit elke bladzijde. 't Is een auteur, die zijn eigen arbeid als een kultuurfase aanziet, als een noodzakelijk middel, om de samenleving tot een hooger levenspeil te brengen.

Of deze bedoeling bereikt wordt, wil ik hier niet uitmaken. Mij schijnt het, dat hij in vele opzichten zijn doel voorbij loopt, juist door dat platte. De band die de verschillende tafereelen verbindt is ook te zwak om een groot episch geheel te vormen. De levensgang van den jongen Holst, wat de kern van 't boek moet zijn, verdrinkt er in. Voor 't groot-episch lijkt het mij ook een weinig te lokaal, te beperkt. De diamantbearbeiders mogen in Amsterdam een groote categorie menschen vormen, gerekend tegenover al die andere groepen, zijn ze maar een brok. Nu heeft Querido dat zelf wel gevoeld, want herhaaldelijk laat hij dat zijn personen zeggen. Maar juist dat zeggen bewijst de tekortkoming al. Zoo afgezonderd leeft men nooit in een vak, dat die menschen niet in aanraking komen met de andere sfeeren der samenleving. De draden van 't eene loopen wel uit in 't andere. Had Querido dat in 't oog gehouden, waarschijnlijk zou hij dan niet zoo'n overwegende plaats hebben gegeven aan al die diamantbewerkers-dierlijkheden.

't Geheel zou van grooter dramatische kracht geworden zijn. Deze dramatische werking is bij Querido anders in hooge mate aanwezig. Er zijn tafereelen, o. a. de asthma-scène, hoe iemand tijdens 't werk een benauwing krijgt, het tafereel van 't arme misvormde joodje, waar de brooddronken slijpers allerlei beestachtigheden op plegen, de beschrijving van die dreunende fabriek, dit zijn fragmenten aan welker werking men niet ontkomt. Het is een boek vol geweld en heftigheid, te heftig mogelijk om het bij een enkele lezing geheel in zich op te nemen — en op sommige plaatsen ook wat stuitend; te veel gedetailleerd.

Men zal verwonderd opzien, dat ik, die in mijn eigen litterair werk niet gewoon ben, een blaadje voor mijn mond te nemen, hier deze opmerking maak. Ik wil deze verwijzing ook geenszins als een criterium aangewezen zien. Integendeel de ruw-realistische, de bestiale bladzijden zijn, naar mijn meening, zelfs het beste geschreven. Maar ik dien het hier te zeggen, opdat ieder vooraf zal weten wat hij te lezen krijgt. Wie van dat boek wil genieten moet het lezen als een studie van kultuurvormen onzer huidige samenleving in roman-

groepeering saamgeweven — en hij kan zich dan op erge dingen voorbereiden. Een boek voor jonge meisjes en ook voor jongens beneden zekere jaren is het niet. Nu is dat wel weer een vage onderscheiding, want vaak hoort men toch van meisjes in kinderschoenen, dingen die men zelfs bij rijpe menschen niet verwacht — en zeker zijn er juffertjes van omstreeks vijftien, zestien jaar, die elke gevoeligheid reeds lang hebben afgeschud, zoodat alles maar betrekkelijk is, maar dat doet er niet toe.

Hoever men met de realiteit mag gaan, moet ieder auteur voor zich zelf weten. 't Gaat toch eigenlijk niet aan, dat de eene van den ander zal zeggen: tot zoover mag je komen. 't Zou gelijk zijn met voor zichzelf te vindiceeren, dat men de gelukkige grens had gevonden. Uit een en ander, dit is de bedoeling, zal men wel hebben begrepen hoe de tafereelen werden bewerkt.

Het mooie in dit werk heeft men te zoeken in de eerlijke, tot ons sprekende uitbeelding van het gegeven: de ruwheid en bandeloosheid der diamantbewerkers, een ruwheid waarin de oprichting van hun Bond gelukkig wat verandering bracht.

Of de levensgang zelf klaar en scherp vóór ons komt, dit wil ik niet beweren.

Doodendans, door Stijn Streuvels. Uitgave van L. J. Veen Amsterdam.

't Is een ongewoon lyrisch talent, dat van den West-Vlaming, Stijn Streuvels, die sedert kort langs onze noorder ooren komt blazen. Er zit smeeïgheid, sappigheid in iederen zin, in ieder woord, een sappigheid gelijk aan het uitbottende groen in 't volle voorjaar, met een rijkdom aan kleuren en tinten, die, als 't boek een vrucht was, er ons dadelijk in zou doen bijten. Indien de vergelijking op zichzelf niet al te vreemd aanhoorde, zou men 't werk van Streuvels kunnen vergelijken met het aanlokkend-weelderige van een landelijk kind, waarvan de vormen gaan bersten en rijpen.

In onze moderne woordkunst, waarvan Van Deyssel als de opperpriester geldt, met Emants als onmiddellijke voorganger, was juist alles, toegelegd of verfijnd, maar koele schoonheid. De zinnen werden gehouwen als uit marmer, gebeiteld van graniet — en nu komt ineens deze Vlaming, die de verfijning en detailleering wel van ons heeft overgenomen, met sappige taal, als kneedt hij de vormen

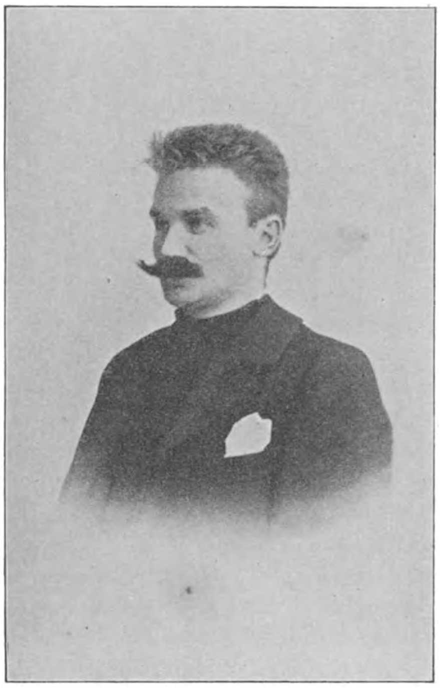

Stijn Streuvels.

in was en leem. 't Zal ons ten goede komen, want zooals hij schrijft, wordt de woordkunst weer een werk van leniger, soepeler aard, meer ongedwongen en minder moeizaam dan al dat woordbeitelen alsof we in steen werkten.

„Doodendans" lijkt me niet de gelukkigste bundel. „Zonnetij" en „Zomerland", die vooraf gingen, vertoonen de frissche, lenige kant in hoogere mate. Een tekort bij Streuvels, hoewel bij niet al te kritische lezing, niet dadelijk overwegend, is, zijn weinig rekening houden met realiteit, waardoor vaak zwakke en slechte konceptie ontstaat.

Een der twee verhalen Doodendans is in dit opzicht niet te lezen. 't Lijkt een

ware gruwelkameropstapeling. Maar ook in zijn beste verhalen, en die 't meest zijn geprezen, blijken de onwaarschijnlijkheden, het weinig rekening houden met de werkelijkheid, niet te ontbreken. Bezien we de kermisschets „In de wijde wereld." Een kermiswagen komt tegen val-avond in 't dorp gereden. Ze trekken den wagen op den mulligen zandweg. Als ze, een weinig later voorstelling geven, zegt Streuvels, dat de oude Pruus een groot gewicht boven zijn hoofd hief en liet neerbonzen op de straatsteenen, zonder ons dat nader te verklaren. Bij hun vertooning zamelen ze zesentwintig cent in, en voor die 26 cent gaat hij levensmiddelen, brood en kaas halen, en bovendien nog zijn veldflesch vullen. De maaltijd van 26 cent liefst voor vijf menschen, blijkt zoo overvloedig te zijn, dat ze weldra warm en heerlijk inslapen. Met recht wondermenschen! In den nacht breken ze op, trekken over de heide weg, raken met den wagen in een diepen plas. Nu eens terzij gelaten of op de hei, waar 't water dadelijk wegzinkt, zulke diepe plassen zijn, zoo treft ons, dat dit ongeluk de kinderen heel prettig vinden (pure fantasie van den schrijver). Het paard en ook de knecht staan tot aan den buik in 't water. Als men nu de hoogte van een paard neemt, hoe hoog moet dan 't water wel in den wagen staan? Maar Streuvels denkt aan zulke dingen niet. Hij vertelt maar. De kinderen hebben een plezier en pret van belang, en de oude knecht vertelt ook allerlei sprookjes over voormalige cirkusheerlijkheden, bij al die wederwaardigheden. Streuvels laat gemoedelijk man en vrouw en twee kinderen plaats in den wagen nemen. Gewoonlijk ziet men kermismenschen naast den wagen loopen, en die wagen dient slechts om al het hebben en houwen te bergen. Maar let nu eens op: deze wagen, een wrak ding op twee uitschietende wielen, met plankjes, en gevonden stukjes blik betimmerd, bergt en draagt al die menschen.

Streuvels, dat blijkt wel, vertelt er maar op los, zonder zichzelf te kontroleeren. Zoo laat hij deze arme menschen heel vorstelijk tapijten en beerenvellen openspreiden, waar dit waarschijnlijk een gerafeld stuk karpet en een oud zeil zal zijn geweest. Zoo spreekt Streuvels van de zwarte oogen van Meister, die *altijd* kwaad kijken. Hoe weet de auteur dit, waar de wagen eerst kwam 's avonds inrijden — en hij dit inrijden als begin van zijn schets neemt. Maar al deze onnauwkeurigheden, kleinigheden als men wil, behoeven niet ons oordeel ongunstig te stemmen. Ook het frissche, mooie kind, een lust voor de oogen, heeft, als we gaan analyzeeren, fouten en gebreken. Ik geloof Streuvels werk hiermede wel eenigszins te hebben gekarakterizeerd.

Over 't geheel gaat het niet diep, dringt zelden door de karakters, is niet universeel, zoo b. v. dat, als hij iets van een boer of van een kermisman vertelt, men dit evengoed kan passen op een koopman of ander mensch. Maar 't munt uit door frissche, kleurige behandeling van 't onderwerp, het nauwgezet, zonder peuterigheid, verzorgen van elk detail — en 't saamweven van al die details tot een heerlijk schilderij, vol frischheid en kleur, met den adem van het echte buitenleven onvervalscht er in. Zijn taal is een merkwaardige samentokkeling van West-Vlaamsch, Nederlandsch, van op-nieuw gevonden en nieuw gemaakte woorden, die, omdat alles smeuig en malsch in elkaar vloeit, nooit hinderen, wel den waren toon van een rijk verteller!

De Gids.

Aan 't hoofd van de afl. een sprookje van Couperus. „Van de kristallen torens."

Het is de tweede keer binnen een paar maanden, dat hij ons een sprookje geeft, nadat pas zijn Babel is verschenen. Een merkwaardige produktiviteit.

Behalve het begingedeelte, wat beslist leelijk, stijf en houterig is, vindt men in de sproke van de kristallen torens veel schoons, taal en vernuft gaan samen. Toch zou de inhoud, n.l. dat menschen wel afgezonderd kunnen worden, maar daardoor niet hun zucht tot samenzijn, hun paringsliefde verliezen, in eenvoudiger woor-

den en natuurlijker omgeving meer tot zijn recht komen.

„'t Kan verkeeren", van Brederoo, mag nu ook op mevr. Marx-Koning worden toegepast. Deze sprookjesschrijfster voor groote menschen, meende in allen ernst nog niet zoo lang geleden, dat men bij 't schrijven, de dingen alleen van den mooien, den poëtischen kant moest bezien. Thans geeft ze ons een realistisch gezien schetsje. Een dokter wordt geroepen bij een meisje, dat sedert eenige dagen op een dorp logeert. Als hij langer toeft dan strikt noodig is, aangegrepen door de smart van verlaten te zijn, dan knort z'n lief goed vrouwtje thuis, die zich in gewoon damesbegrip minachtend uitlaat over dat meisje, waarvan volgens haar inzicht niets deugt. 't Lukt den dokter zijn goed, lief vrouwtje te overtuigen. Ook in strekking schijnt mevr. Marx-Koning veranderd te zijn, omdat ze in een vroegere schets er een aparte dames- en meiden-moraal op nahield, een moraal toen, ten gunste der dames. Dat ik hier van strekking spreek, behoeft niet zoo letterlijk opgevat te worden, want mevr. Marx-Koning zoekt dit, geloof ik, niet opzettelijk. Dat het er toch uit spreekt, bewijst de zwakheid, het nog niet geheel zuiver dooreenwerken van gevoel en verstand. De twee gedeelten van 't schetsje staan ieder afzonderlijk en schrielen tegen elkaar in.

In het Palladium toont ons de Heer C. J. Hasselman de verkeerde werking van het kiesrecht der inlandsche gemeenten in Indië, die volgens hem niet op historie, maar op gemaakte historie steunt, en waaruit volgens hem veel kwaads wordt geboren.

Dan is er een opstel van onzen vroegeren minister Mr. W. H. de Beaufort over den staatkundigen toestand van Rusland, wat zeker door velen zal worden gelezen, en een opstel van Prof. Th. Ziehen over 't verband tusschen hersenen en zieleleven; hoe de geleerden vroeger er over dachten en hoe die meeningen zich hebben gewijzigd.

Mr. J. N. van Hall bespreekt de verschillende tooneelspelers en tooneelspeelsters, die ons in October letterlijk wilden overvleugelen en komt dan tot de merkwaardige ontboezeming, d. w. z. merkwaardig voor Mr. J. N. van Hall, die vroeger er wel anders over dacht, dat, als men van een buitenlandsche reis terugkeert, vaak tot ontroerens toe verrast wordt door het eigen mooi van den vaderlandschen grond. En dat men, als men veel van de kunst in 't buitenland heeft gezien en daarvoor

Louis Couperus.

hooge toegangsprijzen heeft betaald, men niet behoeft te vergeten, dat ook binnen de landpalen nog tooneelspelers wonen, als Bouwmeester, Rooijaards, die in Julius Caesar en als een mevrouw v. d. Horst en mevr. De Boer, die in Op Hoop van Zegen, het eigen mooi geven, wat een vreemde ons toch maar niet geven kan.

Komaan, zulke taal hooren we gaarne, al behoeft liefde tot het eigene, ons niet de oogen te doen sluiten voor al 't belangrijke wat het buitenland oplevert.

Dan is er nog in de afl. het muziekoverzicht van Henri Viotta. Verzen van Carel Scharten, en ook van een nieuwe dichteres Cateau Damme — en dan, om de aandacht er op te vestigen, een opstel

van den heer L. Simons, over Stambelangen en Volksteelt.

De heer Simons. de ijverige en puntige redakteur van Hollandia, het weekblad voor Nederlanders in den vreemde, is aan te merken, als de man, die in onze aëra wel niet het eerst, maar in elk geval het krachtigst, het meest doortastend, ook het eerlijkbreedst, de nationaal-economische inzichten voorstaat. Eerst hier te lande werkzaam als journalist en kunstbeschouwer, stak hij over naar Engeland, om daar in den vreemde den dwang naar eigen nationaliteit te ondergaan. 't Vreemde land gaf hem de openbaring van zijn eigen nationaal besef en gevoel.

In dit opstel, waar hij het letterkundig congres als een aanloopje neemt, bespreekt hij in den breede de eerst-noodzakelijke middelen om bij ons volk weer die eigenschappen van energie en kracht te teelen, waardoor wij vroeger zoo wisten uit te munten. 't Spijt ons werkelijk, dat onze ruimte niet gedoogt hiervan iets over te nemen. 't Is dan ook beter het opstel in zijn geheel te lezen.

Hollandia.

Hoe de heer L. Simons, week aan week in zijn blad, dat men met recht *zijn* blad mag noemen, werkt in economisch-nationalen zin, is het best aan te geven door een enkel stukje hieruit over te nemen.

Het betreft hier Schiermonnikoog, dat, zooals men weet, eerst behoorde aan Mr. J. E. Banck in Den Haag, die het toen aan een Duitschen graaf verkocht, die er wou komen jagen. Nu ging het voor kort over in andere Duitsche handen, en die eigenaar komt er niet jagen. Onze verrukkelijke jachtwet verbiedt intusschen de landbouwers den wildstand te verminderen, en zoo nemen de hazen en konijnen er toe, tot groote schade der bevolking.

Het feit, dat één man zoo'n heel eiland bezit, is op zichzelf voor onzen tijd al te middeleeuwsch. Is die eigenaar nu bovendien een uitwonend vreemdeling, die den boel verwilderd laat, dan wordt het dubbel tijd aan dien toestand een einde te maken.

Laat onze Regeering het eiland òf onteigenen òf aankoopen. En dan het in beheer geven aan het Kroondomein en wat het vruchtbaar land is in perceelen, volgens fatsoenlijke contracten aan de landbouwers in pacht geven. Zoo kunnen we dan in dien landsuithoek een politiek-nationaal economisch zuiveren toestand krijgen.

De Levende Natuur.

Hoewel het al ver in 't najaar is, blijven de vacantieherinneringen nog een ruim gedeelte hier innemen. Geen wonder, de medewerkers van dit tijdschrift beminnen de natuur om 't vurigst — en de mond loopt over waar het hart vol van is. Het is dan ook een lust dit tijdschrift te lezen.

De inhoud bestaat verder uit een opstel over jonge vogels door H. W. Kolvoort, een dito over merkwaardige boomen door F. de Graaf Jr., een beschrijving van J. Postma over Amaryllis Robusta, die blijkt een goede winterbloem te zijn, wat maar zeer weinigen weten, — en de gewoonlijke opmerkingen, vragen, antwoorden enz.

Album der Natuur.

In dit tijdschrift een uitvoerige bespreking over den haring door H. C. Redeke, naar aanleiding van Friederich Heincke's onderzoekingen. Vervolgens een studie over plantenziekten door Dr. Calkoen, iets over de 's-Gravenhaagsche Hortus Medicus door Servaas van Rooyen, verder een bespreking van Prof. Bakhuis Opzoomer's leerboek over de Phasenleer — en vele recepten in het wetenschappelijk bijblad.

De Hollandsche Revue.

De Hollandsche Revue bevat vooraan het portret van Heijermans en diens vrouw, en dat van Dr. N. Mansvelt bij de Karakterschets van deze superintendant voor onderwijs in de Z. A. R., strijder voor de verbreiding van het Hollandsch. Als Boek van de Maand besprak de redactie de brieven van Huet aan Potgieter.

Elzevier's Maandschrift.

Elzevier's Maandschrift wijdt weer een deel zijner kolommen aan de Schilderkunst. De schilder L. W. van Soest wordt besproken door P. A. Haaxman Jr. en de Hollandsche Meesters in de Ermitage te St. Petersburg door Max Rooses. Van de Hollandsche Musici in den Vreemde schetst Dr. J. de Jong ditmaal Oscar Raif. Zeer interessant, ook om de erbij gevoegde afbeeldingen, is het artikel van W. Meijer over Benedictus Spinoza. J. Donker zond Spreekwoorden in en Th. Zilcken vertelt een en ander over Moorsch Koperwerk. S. Kalff besluit zijn studie Een dochter der Van Harens. Van J. Clant v. d. Mijll-Piepers een novelle Sentina en van C. Louis Leipoldt: Bambelino. Van de Redactie: Boekbespreking. Als gewoonlijk is deze aflevering weer fraai geïllustreerd.

Woord en Beeld.

Op den omslag van Woord en Beeld prijkt het portret van Jhr. Mr. A. F. De Savornin Lohman, geteekend door H. J. Haverman. Het bijschrift is van H. Pyttersen Tzn. Urk wordt beschreven door W. F. G., met illustraties van F. Bobeldijk. P. B. heeft er een verhaal in: De Vuurtoren met platen van J. H. Jurres. Van de Belgen zijn vertegenwoordigd Guido Gezelle door het gedicht Zegepraal en Cyriel Buysse met In de Natuur, een impressie in proza. Verder Impromptu, muziek van E. Cornelis.

Nederland.

Nederland opent met Moderne Werkers van Is. Quérido, die in deze reeks kritieken begint met het werk van Robbers te behandelen. Van Max van Hove, een novelle: De suikerfabriek „De Matador", van G. H. Priem: Zijn meisje, een schets. Dr. D. C. Nijhoff wijdt uit over den staatsman-dichter Willem van Haren. Verder gedichten van Joh. W. Bakker, Van een lelieken en Herfstavond, Else van Brabant met „Uit Tienraay", Jozef van Hanswijk met Sonnetten, W. Macalester Loup met Verzen.

Vragen van den Dag.

Een zeer interessant opstel is hier over den politieken toestand in de verschillende republieken van Zuid-Amerika, door mr. J. Breukelman. Achtereenvolgens worden besproken de verschillen tusschen Columbia en Venezuela; de Unie en Nieuw-Grenada, van Chili en Bolivia en van Argentinië met Chili. Minder steekhoudend blijkt het opstel van Dr. Le Grand over onze voeding.

Daar staat b. v. te lezen, dat de physische gesteldheid daalt, evenals de moreele; de lichaamslengte afneemt van jaar tot jaar. Maar wij weten, dat bij ons volgens de loting, de lichaamslengte toeneemt. Hoe komt iemand, en nog wel een zoogenaamd wetenschappelijk man, tot zulke uitspraken? Misschien werd het opstel alleen voor Frankrijk geschreven. Maar, wat doen wij er dan meê in een Ned. Tijdschrift.

En erger, het geheele opstel zit vol van die holle uitspraken. Dat is populariseeren van wetenschap in den verkeerden zin.

De redactie, die anders wel nauwlettend is, heeft dit keer niet scherp toegekeken.

Verder een opstel over verschillende soorten van drinkwater door J. van der Breggen; een beschrijving over de mutatie-theorie, het ontstaan van nieuwe planten volgens onderzoekingen van Prof. Hugo de Vries, en vele andere mededeelingen.

Tweemaandelijksch Tijdschrift.

Het verschijnen van den bundel brieven van Potgieter aan Busken Huet, bracht Albert Verwey er als vanzelf toe een studie, of liever een bij 't publiek inleidend overzicht, van dezen krachtig-mannelijken dichter op te stellen. Wie Potgieter nog niet kent, vindt hier dus een goede leiddraad.

Van denzelfden schrijver is er een kritiek, of wel een kritische vraag op de rede van Dr. Kernkamp over de materialistische opvatting van de geschiedenis, een rede gehouden bij zijn intrede als professor aan de Universiteit te Amsterdam, en die onlangs in druk verscheen. Ook nog van Verwey een beoordeeling van Rita Ritschl, een jonge

hongaarsche dichteres, die Hollandsch is gaan schrijven.

Jac. van Looy vervolgt zijn wonderlijke avonturen van Zebedeus, terwijl Coenen zijn slotgedeelte geeft van zijn waardevolle schets „In Duisternis", de geschiedenis, of beter het laatst verloop van een afgezakt sujet. Dit proza van Coenen is bijzonder zorgvol en nauwgezet bewerkt, al zou er dadelijk iets te zeggen zijn tegen het gebruiken van vreemde woorden, wat in een proletariër-schets al heel vreemd doet. Zou een malle vrees voor burgerlijke sfeer hier Coenen parten spelen? Ook zijn er nog wel andere aanmerkingen te maken, maar die kunnen achterwege blijven tot het in boekvorm is verschenen.

Verder van J. Reddingius twee goede Sonnetten. Van S. Falkland een kleine schets: de typische angst van een joodsche familje, die een flesch champagne heeft gewonnen, voor de pang, den knal van de kurk. Dit schetsje herinnert aan Falklands beschrijving van de drie joodsche vrouwtjes op 't perron Weesperpoort, maar is niet zoo gaaf. Vooral de sluitregel is zwak.

Vervolgens nog van den heer J. C. Hal een klare muziek-kritiek.

De Nieuwe Gids.

De Nieuwe Gids opent met een bedelschets van twee kinderen door G. van Hulzen. Dan mooie verzen van mevr. Marie Marx-Koning. O. a. dit:

„Zoet Christuskindje dat daar zeegnend staat,
Och, wil ook mij, ook mij wat benedijën!
'k Voel vreemde weemoed in mijn ziele glijën,
Als zoo mijn denken naar U opengaat!

Ik wil U wel mijn heele leven wijën,
Het stille leven naar uw lieven raad,
Dat sterven zou zoo aardsche liefde als haat;
Dat vreugde werd mijn allergrootste lijën.....

Zoet Christuskindje! buiten kuste 't licht
In loofloos woud, op langen dorren akker,
Veel duizend nieuwe lentebloemen wakker;
Wat hen de zon was, is mij uw gezicht,
Wek in mijn ziel, die zachte wacht te leven,
Dus al' de bloemen, die ik U wil geven.

Mevr. Marx-Koning.

Dan verzen van Willem Kloos, van H. J. Boeken en van J. Reddingius.

Reddingius is nl. in Laroche geweest op de plaatsen waar Jacques zoo vaak dwaalde en hij uit zich nu als volgt:

Waar de Oerthe zingt eentonig al maar voort,
daar kleine golven snel en sneller glijen,
staat nog het huis als in die vroeger tijen,
toen dag aan dag gij hebt dien zang aanhoord.

Zijn blijheid glimlacht in uw dichter woord,
aandoenlijk is het lied van zien en schreien,
dierbaar altijd zijn mij die litanijen,
ik zegen haar, die toefde eens in dit oord.

Mijn groote vriend ik heb u nooit aanschouwd,
maar heilig-stil heb ik de plek betreden
waar gij eens gingt met poozen-zachte schreden

en zaagt den stroom en 't hooger-liggend woud,
en sprakeloos kwam toen mijn liefste binnen,
ontroerd als ik, daar bei wij u beminnen.

In de litteraire kritiek bespreekt Kloos eveneens Potgieter.

Men krijgt, zegt hij, soms een benauwenden eerbied, bij het lezen van zijn geschriften, en men voelt zich van tijd tot tijd haast, als onder drukkende suggestie, bij die breed majesteitelijke pracht van donzig fluweel en glanzende zijde, bij de fonkelende steenen, waarmede de stelen der stylistische stiletten in streng-stralenden gloed, zijn omboord. Het is niet ieders werk, Potgieter te lezen, hem op juiste waarde te schatten, want daar behoort wil toe en een volkomen onbevooroordeelde, zuiver gehoudene, fijne smaak. Potgieter zal blijven staan als de waardevolste schrijver uit het midden onzer 19e eeuw, naast Busken Huet, en alleen daarnaast verdient te rijzen mevr. Bosboom, de breeder-geschapene, golvend-gedragene, die wel grooter en wijder van visie maar niet zoo subtiel was in den fijneren streek. Dan zijn nog in de afl. vervolgstukken van den mooien Rotterdamschen roman „Geertje" door Johan de Meester en van mevr. Reijneke v. Stuwe. Van Boeken laten we hier nog volgen een bijzonder vers, gedicht op het kinderlijke.

Hapt gij naar lucht, of opent zich tot zang
Uw mondjen? Zang, waar wij den galm van hooren,
Als onze ziel, op breede zee verloren
Van weedom nazweeft uwe reize lang,

Uw reize lang, niet bang, want reeds te voren
Toen gij nog nederlaagt in ziekte bang,
Scheent gij van verre een lieven roep te hooren
Of rook uw neusje een geur om lip en wang,

Een geur van liefde, dien gij in woudt snuiven,
Liefde, neerdruipend van onzichtbren wiek?
Als omzweeft onz' aardschen weedom ziek?

Europa.

Europa heeft een impressie van A. Paauw over Lichtende Zee, in 't begin heel sterk, later vervagend. Dan een niet onverdienstelijke karaktervertelling (het woord karakterteekening zou te sterk zijn) van J. Eysten, de beschrijving van een middelmaatmensch, die in zijn tredmolenbegrip, het nog brengt tot gepensionneerd kapitein.

Uit het Zweedsch is er een prachtige vertelling over spookgrond van Hilda Angered Strandberg. Twee menschen van eilandjes langs de zee, gaan naar 't woud om zich daar te vestigen. De eenzaamheid behekst hen geheel, allerlei geluiden meenen ze te hooren, tot ze van angst beiden stom werden. Verder een schetsje van Albert Cim over het hazenhart van menschen, die anderen tot een duel ophitsen; van Anna Wahlenberg een novelle „Vader's opstel" — en van Jean Berthewy een novelle Thais uit het tegenwoordige Egypte.

De redakteur bespreekt o. a. „Multatuli en de officieele bescheiden"; Johanna Breevoort's „Vrouwenliefde en Vrouwensmart" en „Levenslol" van Drabbe. Hij teekent bij dit laatste boek aan, dat er in onze woordenschat geen leelijker woord bestaat dan lol.

Taal en Letteren.

Een grappige schets, ter ontleding bij toegepast moedertaal-onderwijs, door Dr. Schepers, komt in deze afl. voor. Het betreft een gedicht Avondzang van Greenwood.

Na voorlezing werd de vraag gesteld wanneer de leerling een avondzang zou maken? Nooit, is het antwoord. Een avondzang wordt niet door menschen gemaakt, is de zang van den avond zelf. Goed, maar wanneer zoudt gij dien dan maken? Als ik een avond zeer mooi had gevonden, is het antwoord. Juist! Laten we nu zien in welken tijd van 't jaar deze dichter z'n avond mooi vond, en bezong. In den herfst, want de bijenkorven zijn vol, zegt de een. In 't voorjaar, roept de ander, want de zangerige filomeel zingt, en

dat is toch de nachtegaal. Dàn kun je toch niet spreken van een dichtbelommerd eikenbosch, en ook het moedig ros brengt dan niet het graan in de schuren, wordt weer opgemerkt. Maar de rozen en de leliën bloeien in dit gedicht ook, en de boer is aan 't ploegen. Mijnheer, roept er ineens een, 't zal een zomeravond zijn, want de stedeling en dat meisje, die gaan wandelen, en de smid zoo nat bezweet. Het is blijkbaar van alles. Of deze dichter ook een indruk heeft ondergaan! Nu lezen we de volgende strofe: „De maan verzilvert kruid en mos. Het steil gebergte en hooge duinen." Bergen en duinen bij elkaar, 't is vreemd! Verder vinden deze leerlingen een ster die vroolijk door 't floers van vale nachtgordijnen schijnt, nog wel vale nachtgordijnen die daar zijn opgehangen bij een blijen hemel. Een moedig ros dat vermoeid van ganschen dag te rennen, liefst op stal, een mijnheer die zich verkwikt in de rozenwangen van Laura enz.

Zoo'n les is vermakelijk maar vruchtbaar tevens, om behoorlijk te leeren styleeren.

Verder in de afl. een opstel van prof. Logeman over hoesten, kuchen, hikken in verband met fonetiek. Dan aanteekeningen op Stoett's Nederlandsche spreekwoorden. Sprokkelingen uit de brieven van baron Van Heeckeren — en vele aankondigingen.

De Vlaamse School.

In de Vlaamse School, het tijdschrift dat binnenkort getransformeerd wordt tot een periodiek, geheel gewijd aan schilderkunst, is een bespreking van H. van der Linden over Dirk Bouts en zijn school (15e eeuw), waarvan de waarde wordt vastgesteld. Zeer mooie reprodukties verlevendigen den tekst. Dan eene beoordeeling van het kunstwerk over Antoon van Dijk, met tekst van Pol de Mont, verschenen in Haarlem. Verder een bespreking over de driejaarlijksche tentoonstelling te Antwerpen — en vele boekbeoordeelingen, waaronder o. m. over Couperus en Streuvels door B. Boutens Jr.

Nieuwe Paedagogische bijdragen.

Behalve de sprokkelingen en boekbeoordeelingen is er een stevig opstel in deze afl. over de verdiensten welke de psychologie aan paedagogiek kan bewijzen, door W. Jansen.

Onze beperkte ruimte laat evenwel niet toe er iets uit over te nemen. Belangstellenden zullen het evenwel weten te vinden.

De aarde en haar Volken.

Als iemand verre reizen doet, dan kan hij iets verhalen... Nu iedereen kan geen verre reizen maken — en hij die reist, kan nog niet altijd verhalen.

In de Aarde en haar Volken vinden we geregeld goede beschrijvingen van her en dèr. Deze maand is de afl. al zeer interessant. Een tocht door den Hartz, met bijzonder-mooie illustraties verlevendigd, naar 't Duitsch, volgens het zeer kostbare werk van Hans Hoffman, is hier afgedrukt.

Eigen Haard.

De beschrijving van het pas geopende Sanatorium „Oranje-Nassauoord" met de vele wetenswaardigheden erbij vermeld, is de aantrekkelijkheid van deze maand.

Verder een mooi opstel over de Landbouwschool te Wageningen; over het Russen-monument te Bergen en vele bellettristische bijdragen.

Eigenhuis gaat voort met „De Waterwolf", een dorps-vertelling uit den tijd der droogmaking van het Haarlemmermeer.

Lichtstralen.

In nummer IV van dit tijdschrift wordt uitvoerig, en op propagandeerende wijze, de waarde der Christelijke Zending door mr. F. van Lennep bepleit.

VAN HULZEN.